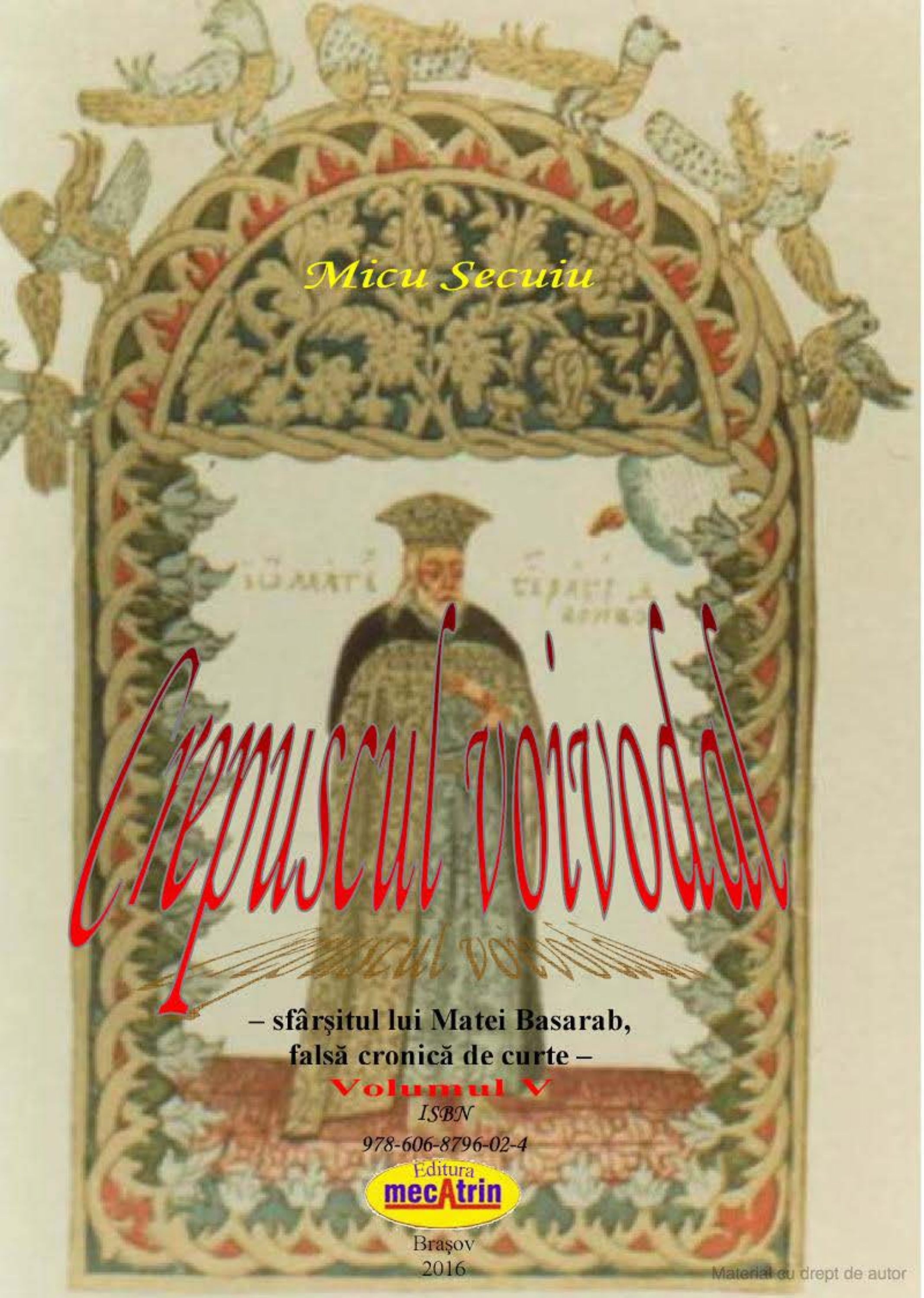

Micu Secuiu

Crepuscul voievodal

– sfârşitul lui Matei Basarab, falsă cronică de curte –

Volumul V

ISBN

978-606-8796-02-4

Editura mecAtrin

Braşov

2016

Material cu drept de autor

Volumul prezent este extras din cartea electronică (e-book) a cărei copertă este prezentată mai jos.

Crepuscul voievodal

(Sfârşitul lui Matei vodă Basarab – falsă cronică de Curte)

roman istoric

5 volume (Versiunea „A” a textului.)

Cuprins:

Vol. V

Capitolul **XXVIII**.....3

Capitolul **XXIX**.....98

Capitolul **XXX**.....191

Capitolul **XXXI**.....297

Capitolul **XXXII**.....396

Capitolul **XXXIII**.....480

Capitolul **XXXIV**.....561

Epilog.....679

Anexe.....748

Tehnoredactare computerizată: Micu Secuiu

Multiplicare

Material cu drept de autor

Capitolul XXVIII

În vreme ce domnul nu putea ațipi, frământat de temeri şi de felurite alte anevoințe care-i măcinau cugetul, în alt colț al taberei, vel vistiernicul Vâlcu Bunea Grădişteanu fu trezit de un oaspete nici aşteptat şi – la urma-urmei – nici dorit. Era o iscoadă de-a serdarului Constantin Şerban. Când străinul îi lămuri pe şoptite cine este şi în numele cui vine, boierul înlemni.

– Dar cum de-ai putut intra în tabără?! îl descusu îngrijat dregătorul, speriat că vreo scăpare nechibzuită a iscoadei îl va pune în primejdie.

– M-am înfățişat caraulelor ca om al casei domniei tale, mânat fiind încoace de jupâneasa Grăjdana ca să-ți vestesc ce s-a întâmplat cu gospodăria lăsată în urmă şi să-ți aduc şi alte ştiri asupra noutăților din târg.

– Şi te-au lăsat să intri? Ți-au dat crezare?

– Desigur... La rohatca străjii se adunaseră mai mulți trimişi din cetate, care, arătând că se află acolo din aceeaşi pricină, voiau să ajungă la stăpânii lor. Ori, temeiul deslușirilor multora era adevărat, iar nu născocit precum se

Material cu drept de autor

întâmpla cu spusele mele. Amestecat printre ei, mi-a fost foarte uşor să mă strecor în tabără, fără să bat în vreun fel la ochi. Jupâne, poți fi deplin liniştit în legătură cu venirea mea. Nu am trezit nimănui nici un soi de bănuieli! Am avut mare grijă ca să mă pun la adăpost, că doar şi pielea mea era în joc!

– Dar despre ai mei şi casa mea nu ai ştire?

– Cum nu! După câte ştiu, şi ogrăzile Luminăției Tale a fost luate cu asalt, dar jupâneasa dumitale e femeie destoinică! S-a tocmit cu zavergiii şi şi-a răscumpărat liniştea cu nişte butoaie de vin şi niscai bani, aşa încât, spre deosebire de altele, namestiile domniei tale sunt neatinse, iar gospodăria şi toate acareturile au fost ferite de a fi trecute prin ciurul jafului, ori al pârjolului.

Apoi omul înfățişă însărcinările ce-i fuseseră încredințate. Constantin Şerban îi mărturisea marelui vistiernic că îl prețuieşte peste măsură de mult, având o nețărmurită încredere în judecata şi în ascuțimea şi pătrunderea minții sale. Tocmai de aceea se grăbea să-l înştiințeze asupra dorinței sale de a se folosi de împrejurări pentru a smulge lui Matei vodă coroana. Drept aceea, îl poftea ca, dimpreună cu prietenii ce-i avea, să i se alăture. Prilejul de a-l părăsi pe principe şi de a trece de partea sa le va fi dat de o mare năvală ce se va face asupra taberei. Atacul este gândit ca să vină dinspre miazănoapte, pentru a îngădui celor înclinați ca să i se alăture, să poată fugi spre miazăzi, unde vor fi întâmpinați de un stol de oşteni prieteni, care le vor ocroti spatele, ferindu-i de hăitaşi, până ce vor ajunge la poarta Bucureştiului, pe unde vor putea intra în cetate. După înălțarea sa în domnie, el – serdarul – urma a risipi tabăra lui Matei – neîndoielnic tare slăbită după plecarea unei bune părți a boierimii.

Vistiernicul îl asculta nemulțumit. Plănuirea i se părea prea încurcată şi neîndestul de plămădită, ca să nu fie

Material cu drept de autor

primejdioasă. Apoi, socotea că nu se ținuse seamă de împrejurarea că într-o zi, cel mult două, principelui legiuit i se vor alătura o bună parte a steagurilor de oaste risipite prin țară, ceea ce va schimba în chip hotărâtor cumpăna în câştigul bătrânului. Putința împotrivitorilor domnului de a hălădui în grabă şi fără oprelişti, după capul lor, încotro vor voi, era o nălucire de-a serdarului. După cum – în împrejurările venirii unui adaos de luptători din județe – tot o amăgire era şi socotința că plecarea câtorva boieri cu cetele care-i slujeau i-ar pricinui lui Matei un gol nimicitor în apărare. Fără voie, vistiernicul îşi aminti vorbele pe care a treia nevastă – şi ultima de altfel – i le repetuia adesea:

– Nu te întemeia pe recunoştința capetelor încoronate! Nicicând să nu te laşi orbit de un prea mare prisos de credință! Nu da în brânci cu râvna dăruirii de sine, decât din gură! A o face de-a adevăratelea e nesocotință curată! Fii prevăzător, întoarce-te după cum bate vântul, căci altfel păteşti ca bietul bărbatu-meu dintâi, fi-i-ar țărâna uşoară. El nu m-a ascultat! Şi cu ce s-a ales? Cu urgia şi pieirea! Acum zace cu pământul în gură. Aşa se răsplăteşte cumintea supunere către ocârmuitor!

Desigur că jupâneasa Grăjdana avea dreptate. Sârgul întru duhul jertfirii de sine pentru nevoințele stăpânului, dacă întrece măsura şi e pornită din suflet, nu e bună, nici folositoare pentru cel atins de aşa simțăminte. E mai înțelept să-ți păstrezi neîncetat judecata limpede şi de nimeni şi de nimic atârnătoare! Dar, firește, nicicare nu trebuia să bănuiască măcar că nu te laşi îmbrobodit de slugărnicia de obşte a acelora de la Curte. Dimpotrivă, toți – în frunte cu domnul – trebuiau să fie încredințați că te supui orbeşte jurământului de credință, de care eşti pătruns până în măduva oaselor. Ploconeala – dusă cu bună ştiință până la treptele cele mai de jos ale umilinței – se cuvine să pară ieşită din afundurile inimii. Dar, chiar dacă nu-ți puteai

Material cu drept de autor

îngădui să arăți că stăpâneşti o judecată limpede, sănătoasă şi cumpănită, ea nu trebuia nicicând lăsată să aţipească, ci doar ascunsă, precum jăratecul sub spuză! Dar una era să-ţi păstrezi mintea trează şi pătrunzătoare – deci în fundul sufletului să doseşti o anume neîncredere şi îndoială faţă de stăpânire – şi alta ca – neacoperit – să stai la taclale cu iscoada biv vel serdarului şi să te laşi târât prosteşte, ca un nesocotit, în amestecăturile sale!

Dacă era prins, omul îi putea aduce pieirea, iar biata Grăjdana rămânea a doua oară văduvă, găsind poate un al treilea soţ, în faţa căruia să-i plângă pe înaintaşii săi, pentru că s-au lăsat orbiţi de smerită supunere şi să-l sfătuiască şi pe acela să nu dea în brânci cu credinţa, se înţelege de la sine că era vorba de cea către cârmuire, nu cea către casă şi soaţă! Numai că acest lucru nu trebuia să-l simtă cineva, ar fi adăugit ea, după obicei.

Muţenia şi lipsa de însufleţire a marelui vistiernic îl cam descumpăniră pe oaspete. Drept care stărui asupra lămuririlor deja date, luând-o de la capăt cu unele dintre ele, în deşarta nădejde de a putea isca o cât de mică ieşire a boierului, care să-i îngăduie să întrezărească cât de cât părerile sale legate de ruga înfăţişată, pentru a avea la rându-i ce istorisi stăpânului. Trebuia barem să ştie dacă auzitorul se lăsase sau nu înduplecat.

Bunea Vâlcu Grădişteanu rămase însă nemişcat, nici o vână netresărindu-i pe obraz, încât gândurile îi erau de nepătruns. În vreme ce asculta răbdător desluşirile oaspelui, se întreba care ar fi calea cea mai sigură şi mai rodnică prin care putea şterge urmele acestei nedorite întâlniri, care să se piardă pe vecie în beznă, de parcă n-ar fi avut loc vreodată.

Oare să-l ucidă pe trimis sau să-l ajute să părăsească cât mai repede tabăra? Desigur că, dacă-l omora, taina asupra celor vorbite era pecetluită; dar, după aceea, cum scăpa de stârv fără a bate la ochi? se întrebă el. Nu l-ar

Material cu drept de autor

fi putut scoate din cort şi din tabără fără ca să fie zărită povara pe care el ori vreo slugă încerca a o tupila. De altfel, chiar dacă-l îngropa în ascuns la picioarele sale, cei care intrau în cort ar fi băgat de seamă că ţărâna fusese răscolită, şi că, oricât ar fi bătătorit-o, se înălţa abia simţit într-o mică moviliţă. Apoi, pământul era îngheţat, deci tare ca piatra – fiind iarnă – şi n-ar fi putut săpa groapa în linişte deplină... Bubuiturile s-ar fi auzit de afară şi ar fi iscat întrebări, nedumeriri şi bănuieli. Deci leşul nu putea fi făcut să dispară, iar o lămurire cât de cât dezvinuitoare, pentru a-i îndreptăţi ivirea, nu-i trecea prin cap în acea clipă. Luându-i străinului zilele, se putea da de gol. Culmea era că faţă de serdar nu se legase la urma-urmelor niciodată cu nimic ce ar putea închipui o dovadă vătămătoare. Prin urmare, în afara întâmplării de faţă, nu s-ar fi putut găsi vreun temei ca se să arunce asupră-i umbra vreunei vini de hainie; de aceea era de-a dreptul lipsit de noimă, să ajungă la butuc din pricina nepoftitului oaspete.

Nu avea încotro. Trebuia să-l lase pe solitor în viaţă şi să se roage lui Dumnezeu ca să-l ocrotească. Poate nu strica chiar să-l ajute în ascuns, căci scăpându-l pe el, se izbăvea pe sine. Trăgea de asemenea nădejde că bărbatul se temea îndeajuns pentru pielea sa, încât să devină prevăzător, punându-se la adăpost de întorsături neaşteptate. La urma-urmelor, acesta ştia că viaţa îi era în joc şi desigur că îşi va pune la bătaie toată isteţimea ca să nu se dea pe faţă. Se gândi să-l oprească printre oamenii săi de casă. Alăturarea sa la argaţii care-l însoţeau deja, desigur că n-ar fi atras nimănui luarea aminte, mai ales că în tabără sosiseră şi multe alte slugi, care, neîndoielnic, se lipeau şi ele cetelor stăpânilor lor.

Omul însă se împotrivi, căci – arătă el – mai e dator să caute pe cineva, cu care trebuia să tăifăsuiască în aceeaşi noapte. Cu toată străduinţa sa, vistiernicul nu putu stoarce

Material cu drept de autor

de la musafir vreo altă mărturisire, care să-i îngăduie să ghicească numele celuilalt sfetnic, cu care urma a se vedea. Totuşi socoti că ştirea îi pune la îndemână o ieşire, care-l putea ajuta să scape din impas. Îl sili deci pe străin să jure pe Sfânta Scriptură că, dacă se va întâmpla să fie prins, nu va pomeni de această întâlnire, ci va aduce vorba numai de celălalt boier, ca fiind singurul pe care avusese poruncă să-l caute, scoţându-l pe el în afara oricărei bănuieli. Iscoada se învoi pe dată, grăbită să-l liniştească pe dregător.

Deodată vistierul îşi dădu seama că trimisul intrase în tabără, arătând că ar fi slugă a sa. Vreunul din străjeri şi-ar fi putut aduce aminte spusa, şi atunci n-ar fi scăpat de învinuiri. Îi mărturisi deschis iscoadei temerile şi supărarea sa. Omul, foarte născocitor din fire, nu se arătă defel tulburat, ci-i înfăţişă deîndată o lămurire destul de mulţumitoare.

– Fii fără grijă, luminate jupâne! De voi fi luat – Doamne fereşte – la cercetări, voi spune că, pentru a-mi înlesni intrarea în tabără am pomenit numele înălţimii tale, şi nu pe al altcuiva, din două pricini. Pe de-o parte pentru că domnia ta erai dregător mai de vază, cu mai multă trecere; iar pe de alta tocmai pentru a-l pune la adăpost pe acela la care năzuiam să ajung, ferindu-l de a atrage asupră-i privirea cuiva! Deci, n-ai temei de îngrijorare! Se va înţelege deci că voit am împins bănuielile asupra domniei tale, ca să-i scap pe adevăraţii vinovaţi, ferind astfel urzeala de la pieire, după cum am primit poruncă! Chiar dacă cineva m-ar fi văzut intrând în cortul Luminăţiei Tale, voi spune că m-am oprit mai întâi aici spre a mă acoperi, abătând luarea aminte de la drumul ce-l aveam orânduit; m-am prefăcut a fi venit să-ţi împărtăşesc cuvântul soaţei domniei tale, jupâna Grăjdana – ceea ce am şi urmat –, iar, la porunca primită din parte-ţi, am ieşit spre a mă înturna, chipurile, acasă cu răspunsul. Eu însă, în loc de asta, m-am dus în ascuns unde aveam

Material cu drept de autor

statornicit, lucru de care dumneata, jupâne, n-aveai habar şi nici nu-l puteai afla în vreun fel!

Vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu îl cercetă pe străin cu ochi pătrunzători şi poate neîncrezători. Dacă acesta şi-ar fi ținut făgăduiala, n-ar fi trebuit să-şi facă griji. Dar putea fi sigur de lămuririle şi legămintele sale? N-avea totuşi încotro şi trebuia să se resemneze, luând de bune legămintele pe care i le făcea. Nemulțumit fiind de împrejurări, stărui:

– Dacă se va întâmpla să fii prins, să nu încerci a trece sub tăcere că ai fost pe la mine! Dimpotrivă, s-o spui dintru început, fără împotriveli şi opinteli. Dar să ai grijă să stărui că mi-ai făcut cunoscute doar spusele Grăjdanei, arătând că te-ai slujit de mine numai ca pavăză, încât să-ți poți acoperi adevărata menire. Ia aminte că de asta atârnă nu numai scăparea mea, ci şi... a ta! făcu vistierul, cu tainic subînțeles.

Însă la drept vorbind tot şiragul de minciuni şi răstălmăciri pe care le închipuiau nu-l scoteau din rândul culpaşilor decât pe vistiernic, celălalt fiind oricum pierdut, încât subînțelesul la care făcea trimitere în încheiere dregătorul nu avea noimă pentru musafirul său. Poate tocmai de aceea simțea nevoia unor noi îndrumări, închipuite ca fiind mai desluşite:

– În legătură cu întâlnirea ce zici că o mai ai, poți spune tot ce te va duce capul, ca să-ți fie bine! Ai înțeles?

– Înțeles! şopti omul nedumerit, căci nu se aşteptase la atâta îngăduință în a i se primi îndreptățirile.

Se întreba dacă boierul nu punea ceva la cale împotrivă-i. Prea se arăta înțelegător, ba chiar ciudat de îndatoritor... S-ar fi aşteptat să i se ceară o mutenie desăvârşită, căci orice minte sănătoasă s-ar fi cuvenit să dorească scufundarea într-o beznă deplină a întregii istorii. Aşa ar fi fost în firea lucrurilor, îşi zicea el. Dar ca să fie

Material cu drept de autor

povățuit nu numai să recunoască că s-a întâlnit cu vistierul, ci s-o spună chiar neîntrebat, i se părea cel puțin curios, căci, neîndoielnic, nimeni nu şi-ar mai fi adus aminte de lămurirea dată străjerilor, de-a valma cu o grămadă de alte slugi, pentru a fi lăsat să intre în tabără.

Atunci cum de stăruia boierul ca să facă dintru început vorbire de dânsul, învoindu-se cu atâta uşurință să fie amestecat în toată tărăşenia?! O asemenea mărturisire grăbită nu avea cum şi de ce să-l dezvinuiască, aducându-i vreo înlesnire, încât era de neînțeles de ce ar fi dorit-o; dimpotrivă, în loc să-i ajute, i-ar fi dăunat, căci asupră-i ar fi căzut din capul locului suspiciuni din cele mai grave. Supărările puteau fi însă ocolite dacă se aşternea tăcerea asupra întâlnirii. Deci purtarea lui Grădişteanu era cam de-a-ndoaselea, şi prin urmare nefirească. Oricât se străduia, iscoada nu-şi putea închipui ce foloase nădăjduia dregătorul c-ar putea trage dacă i se pomenea numele la cercetare, chiar înainte de a fi pus la cazne; omul s-ar fi aşteptat ca divanitul să-l îndemne să tăinuiască întrevederea şi numai dacă, din pricina canonelilor, nu va mai avea tăria de a tăgădui, să spună că vistiernicului i-a înfățişat numai cele poruncite de jupâneasa Grăjdana, din împuternicirea căreia se prefăcuse a veni.

Grădişteanu judeca însă altfel. Dacă ascundea împreunarea cu solitorul, nemaităgăduind-o decât în clipa când nu mai avea încotro, faptul fiind dovedit, ieşind deci în afară de orice îndoială, încercarea de a o înfățişa mai apoi doar ca prilej de mijlocire a unor ştiri venite din partea nevestei, părea o lămurire născocită la repezeală, din dorința de a scăpa. Deci sădea credința unei minciuni. Dacă însă vorbea, dintru început, fără fereală despre ea, mărturisirea sa părea venită din inimă, fără ascunzişuri şi încercări de înşelăciune.

Material cu drept de autor

În ciuda temerilor şi bănuielilor care-l încercau, slujitorul nu cutează însă să ceară vreo lămurire. Se străduí să se liniştească, spunându-şi că, pesemne, vistierul – ştiind că-i folosise numele ca să intre în tabără, pricină din care puteau cădea unele bănuieli asupră-i – socotise că ar putea răstălmăci adevărul printr-o mânuială de fățărită sinceritate, sădind credința că n-ar avea nimic de dosit, legăturile ivite între ei mărginindu-se la lucruri de tot nevinovate. Deşi simțea că era departe de a fi priceput în întregul lor socotelile pe care şi le făcuse măritul dregător, îşi zise că, urmându-i sfatul, îl va ajuta să se mântuie şi poate, odată cu velitul, va scăpa şi el în vreun fel. De aceea omul era pe deplin hotărât să nu-i iasă din cuvânt. Totuşi, nu putea pleca fără un răspuns pentru biv vel serdar, aşa că îndrăzni să mai stăruie cu o întrebare:

– Prea luminatului biv vel serdar ce-i spun din partea domniei tale?!

Bunea Vâlcu Grădişteanu, luat pe neaşteptate, rămase fără glas. Nu-i trecea prin cap nici un mănunchi de cuvinte care, fără să pară o tăgadă, să nu închipuie totuşi nici o încuviințare. Tăcu îndelung, sub privirea spăşită dar stăruitoare a slugii. În cele din urmă bâigui cu vocea gâtuită:

– Să vedem mai întâi cât de temeinică e năvala ce-ați făgăduit-o pentru mâine şi cât de numeroşi cei care trec de partea voastră. Abia față cu acestea voi hotărî şi eu...

Solitorul, cam dezamăgit de răspuns, dădu să plece, dar marele vistier îl opri:

– N-aş vrea totuşi să te zărească cineva ieşind de la mine. Aşteaptă să văd ce e pe-afară! îi zise boierul şi-l lăsă pe străin singur în despărțitura cortului care-i servea de iatac şi trecu alături.

Îl trase deoparte pe copilul de casă ce-l avea acolo, pe cât de tânăr, pe atât de viclean şi descurcăreț, şi-i porunci şoptit:

Material cu drept de autor

– Vezi că de la mine va ieşi un bărbat. Să nu-l scapi din ochi, dar să nu bage de seamă! Vreau să ştiu cu cine se va mai întâlni. S-ar putea ca străjile să-l prindă şi să-l cetluiască. De se va întâmpla astfel, dacă ți-e cu putință, prefăcându-te că vrei să ajuți caraula, să faci tot ce-ți stă în puteri ca să-l înjunghii. În acest chip o să-i închidem pe vecie fleanca. Oricum, să fii cu mare băgare de seamă, să nu dibuiască cineva adevărul. Amestecul tău să nu dea în vreun fel de bănuit; toți să rămână cu credința că n-ai încercat decât să sari în ajutorul slujbaşilor domneşti. Acum te du, dispari şi fii cu ochii în patru, să nu te simtă cumva că-i calci pe urme!

Apoi se întoarse şi-şi slobozi, oaspele, lăsându-l să plece în treaba sa. Rămas singur, se trase în aşternut, dar nu putu pune geană pe geană, de îngrijorat ce era. Aşteptă cu nerăbdare şi curiozitate reînturnarea copilului de casă. Flăcăiaşul zăbovi însă peste măsură de mult, înfățişându-i-se abia spre dimineață. Dar noutățile năucitoare pe care i le înfățişă, îi îndreptățeau pe deplin întârzierea. Străinul nu căutase un singur boier, cum mărturisise că ar avea de gând, ci nu mai puțin de vreo cinci-şase! Iar numele lor putea stârni cu pe drept cuvânt uimire! Între ei se numărau: vel stolnicul Pană Filipescu, comisul Radu Mihalcea Cândescu şi clucerul Ghiorma Alexandru! Mai mult chiar, vel comisul, pesemne că de teama de a nu se primejdui prin întemnițarea iscoadei, îi înlesnise ieşirea din tabără prin fâşia de pază ce-i cădea în seamă. Astfel încât, cu mult înainte de a se crăpa de ziuă, sluga serdarului se afla undeva departe, la adăpost!

Vel vistiernicul îşi răsplăti cu dărnicie paicul şi-l sfătui să uite tot ce-a văzut şi-a auzit în răstimpul nopții. Tânărul se temeni adânc şi, zâmbind a înțelegere, nu fără iz de şiretenie, plecă. Bunea se ferici pentru gândul ce-l avusese. Acum, pe de-o parte îi avea la mână pe o seamă dintre marii boieri, iar pe de alta, ştiind pe cine trebuie să

Material cu drept de autor

pândească, îşi putea plănui mai temeinic paşii ce-i avea de făcut pe mai departe, potrivindu-i după purtarea celorlalţi.

În vreme ce în tabăra domnească se furişau iscoade de-ale biv vel serdarului Constantin Şerban, în cetate se strecurau altele, aflate în slujba principelui. Cele din urmă făcură primul popas la căpitanul Radu, care de altfel le înlesnise intrarea, ca să-i facă cunoscute poruncile lui Matei vodă. Întâi şi întâi fu sfătuit să sârguiască pentru a abate gândul fruntaşilor răzmeriţei de la dorinţa de a-l vedea plecat din scaun, îndrumându-le sârgul spre năzuinţe mai paşnice şi mai neînsemnate, precum plata soldelor şi a sporurilor făgăduite oştimii, dar rămase neîmplinite. Ba era nimerit chiar să-i îndemne ca să poftească la o seamă de despăgubiri şi înlesniri osebite pentru cei ce-şi vor dovedi credinţa faţă de stăpânire.

Abaterea răzvrătirii pe făgaşul unor cereri măsurate şi mai puţin primejdioase trebuia să fie şi un prilej de a semăna zâzanie între zavergii, dezbinându-i. Fluturându-le pe sub nas putinţa de a dobândi repede şi uşor nişte răsplăţi grase, cum n-au visat, ba dându-le de înţeles că ar putea avea parte şi de o mulţime de alte hatâruri, puteau fi atraşi de partea domniei cei mai săraci dintre tulburători, dar şi cei pe care mintea nu-i ducea prea departe. Aceştia, spăimântaţi de teama că dacă nu se dau destul de repede pe brazdă vor pierde tot câştigul, ba, dacă se încăpăţânează, o să se aleagă şi cu osânde din cele mai straşnice, puteau fi întărâtaţi împotriva celor mai porniţi asupra domnului, care cutezau a-i cere plecarea din scaun.

Odată dihonia semănată, cu ceva străduinţă, neînţelegerile puteau fi îndrumate spre o ruptură deplină în sânul zurbagiilor, care ar fi ajuns să se bată unii cu alţii, precum chiorii, măcinându-şi forţele între ei, în loc să se pornească uniţi asupra stăpânirii!

Material cu drept de autor

„Zâzania trebuie întărâtată în primul rând şi mai ales în sânul cârmuirii răzvrătiților. Cu cât fruntaşii se vor arăta mai dezbinați şi se vor gâlcevi cu mai mare înfocare, cu cât se vor învinui între ei cu mai multă îndârjire, cu cât mai repede furia îi va împărți în tabere potrivnice, cu atâta va socoti principele că a fost mai bine slujit şi cu atât mai mare îi va fi dărnicia şi recunoştința față de cei care-i înfăptuiesc voia!" arătau trimişii.

Era limpede că Matei vodă îşi punea mari nădejdi în căpitanul Radu pentru împlinirea dorinței de învrăjbire a tulburătorilor. I se arăta deslușit că el, ca mădular al căpităniei ascunse, va fi dator să arunce drojdia din care să dospească dihonia... Apoi, mai era bine ca târgul să fie umplut cu zvonuri dezamăgitoare, care să sece avântul gloatei şi al oştenilor de rând de a-i urma pe fruntaşii cei mai înverşunați!

În afară de asta, mulțimea mai trebuia orbită cu ispita unor neîntârziate foloase – şi încă destul de mari –, de care se va bucura, însă numai dacă Măria Sa, Matei vodă, se va reînturna pe dată în scaunul său! Pe de altă parte, gloata trebuia înspăimântată cu dezvăluirea că, în jurul domnului, cu orişice ceas ce trece, se strâng tot mai mulți oşteni din cei şezători prin țară, care nu s-au clintit din credința pe care au jurat-o scaunului. Astfel, în scurtă vreme, numărul lor va fi precumpănitor față de al potrivnicilor din cetate, dovedind o putere nemăsurat mai mare. Iar dacă târgul nu se va supune de bună voie poruncilor domneşti, va fi trecut prin foc şi sabie de puhoiul slugilor ascultătoare ale stăpânirii. Şi în scurt ar putea veni şi un ajutor din Ardeal, ca în vară. Deci, târgoveții să nu cuteze a nădăjdui la vreun fel de îndurare în clipa când oştile princiare de pedeapsă vor intra pe ulițe. Iertarea o puteau câştiga numai dacă se reîntorceau la deplină supunere înaintea năvalei!!

Material cu drept de autor

În seama iscoadelor, care trebuiau să-şi piardă urma prin urbe, cădea deci îndatorirea împrăştierii unor zvonuri care să sperie şi să aducă lumea la disperare, ele, pentru a izbândi, slujindu-se de argaţii, breslaşii, neguţătorii, cârciumarii cunoscuţi lor, cât şi de mulţi alţi „oameni de bună credinţă", asemeni căpitanului Radu.

Roadele acestor uneltiri se făcură repede simţite, cei înrâuriţi de trimişii domnului, fără să-şi dea seama măcar, împliniră menirea care li se puse cu viclenie în seamă. Deja la întâiile ceasuri ale dimineţii, scornelile şi clevetelile care trezeau îngrijorarea se întinseră prin toate mahalalele, care prinseră a fremăta ca un stup întărâtat de viespi! Zorile se vesteau peste măsură de viforoase. Întâmpinaţi de asemenea privelişte întunecată, târgoveţii aveau sufletul îndoit, înflăcărarea zilei de dinainte începând să se răcească. Voievodul – e drept – trebuise să se încline în faţa voinţei lor şi să doarmă afară, dar acum se arătau şi urmările. Şi nu erau din cele mai plăcute şi liniştitoare! Dezamăgirea prinse a se răspândi printre oameni. Unii începură să murmure, e drept mai într-ascuns, împotriva celora care-i aţâţaseră la răzmeriţă. Numai pe aceia îi găseau vinovaţi de necruţătoarele relele care i-ar putea lovi!

Mădularii marii căpitănii ascunse se întruniră, încă dis-de-dimineaţă, în odăile străjilor palatului, lipite de turnul porţii celeia mari a Curţii Domneşti. Trecând pe uliţe spre a ajunge la adunare, luară seamă cu îngrijorare la preschimbarea stării de sufleteşti a lumii. După nădejdile şi bucuria încercate de cu seară, dimineaţa aducea mohoreală şi îngrijorare... În asemenea împrejurări era deci firesc ca sfatul să înceapă sub apăsarea unei nemăsurate încordări. Dezbinarea nu întârzie de aceea să răbufnească. Chiar de la început cugetele erau atât de încinse, încât zâzania s-ar fi dezlănţuit chiar şi fără uneltirile şi aţâţările iscoadelor

Material cu drept de autor

domneşti strecurate chiar în cârmuirea nemulţumiţilor, asemenea lui Radu.

Gâlceava o iscară chiar cei trimişi în ajun în tabăra princiară. La întoarcerea lor în ajun, mădularii căpităniei nu se putuseră întruni cu toţii, încât, acum în zori, li se ceru din nou solilor să înfăţişeze roadele neguţărilor, pentru a le asculta şi aceia care lipsiseră în clipa înturnării lor şi să hotărască dimpreună ce era de făcut în noile împrejurări.

Aşa cum făcuse şi cu o seară în urmă, Mirco înfăţişă tocmelile purtate cu sfetnicii domneşti drept o nemăsurată izbândă. Curtea era copleşită de spaimă, iar dacă era „luată tare", se va da bătută în toate cele care-i fuseseră aşezate înainte. Doi dintre însoţitorii săi – care nu erau nici în slujba serdarului, dar nici a domnului, ci cu totul neatârnaţi – îi împărtăşiră părerile, apărându-le în faţa adunării.

Constantin Gălăţeanu se împotrivi şi de astă dată. După credinţa sa, neguţările nu făcuseră nici un pas înainte. Aşa-zisele tocmeli nu închipuiau decât o pălăvrăgeală goală, iar învoielile chipurile făcute – simple taclale de babe adunate la poartă! Mirco şi părtaşii săi îl învinuiră pe Gălăţeanu că năzuieşte să-i descumpănească pe doritorii de libertate şi să le taie avântul, fiind deci un vânzător, dornic de a face jocul perfid al principelui de a-i speria, secătuindu-le bărbăţia. Căpitanul, văzându-se astfel împroşcat, se înfurie şi arătă că ceilalţi sunt mânaţi de prostie şi nesăbuinţă, lăsându-se înşelaţi şi mânuiţi de vorbăria vicleană a divanitilor.

Deîndată în ajutorul lui Mirco săriră şi câţiva mădulari ai căpităniei, care se socoteau datori să dovedească că lucrarea pe care o cârmuiau nu este nici zadarnică şi nici lipsită de sorţi de izbândă! Drept care începură a da de înţeles că Gălăţeanu s-ar fi dat de partea vrăjmaşului şi ţinteşte să-i zăpăcească, îndemnându-i să se dea bătuţi în

Material cu drept de autor

fața stăruințelor vechii stăpâniri şi că ar vrea să-i vadă din nou îngenunchiați de Matei vodă!

După ceva vreme, cel învinuit nu mai răbdă şi, în clipa când Mirco luă din nou cuvântul spre a-l potopi cu alte ocări lipsite de orice temei, sări peste lavița care-i despărțea şi se repezi în pieptul lui. Sârbul îşi pierdu cumpătul şi se prăvăli peste cei care şedeau în stânga sa. Aceştia, ghicindu-i căderea, se grăbiră să ridice mâinile spre el, pe de-o parte ca să se ferească de izbitură, pe de alta să-l sprijine pe lefegiu din spate. Printr-o mişcare iscusită, oşteanul se slobozi din prinsoarea celuilalt şi sări în picioare. În mâna sa sclipi un jungher. După câteva clipe de înmărmurire fârtații îi despărțiră, încercând să-i împace.

Deşi încordarea crescuse odată cu vânturarea şişurilor, celora din odaie le cam secă cheful de vorbă. De schimbarea astfel iscată se folosi căpitanul Radu. În primul rând – dându-şi seama că astfel îi măgulea pe ascultători şi-i câştiga de partea sa – întări părerea lui Mirco după care, vezi Doamne, boierii arătaseră oştenilor o osebită aprețuire şi tăifăsuiseră cu foarte multă bunăvoință pe marginea cererilor care le fuseseră înfățişate. Cu adevărat, căpitănia ascunsă se dovedise vrednică de o înaltă cinstire şi toată Curtea simțise acest lucru şi se închinase în fața nemăsuratei ei puteri. Boierii, în frunte cu însăşi Matei vodă, tremurau ca varga în fața lor, neştiind cum să facă mai bine ca să le intre în voie! Răzvrătiții ajunseră prin urmare deopotrivă cu stăpânirea, deci călcau pe o cale bună, plină de făgăduințe, din făgaşul căreia nu se cuvenea să se abată!

Gălățeanu oftă în tăcere; nu mai avea rost să se zbată; rămăsese singur şi nimeni nu voia să-l asculte! Mândria de a se şti aşezați mai presus de cinul lor îi orbea pe ortaci! Îl credeau pe guralivul de Mirco, numai pentru că ştiuse să le gâdile plăcut fudulia. Necazul va fi al lor, căci

Material cu drept de autor

trezirea le va fi cu atât mai amară, cu cât se vor lăsa mai tare îmbătați și amăgiți de frumoase visuri...

– Dar, stărui Radu, răbojul cererilor noastre suferă din păcate de o hibă care nu poate fi trecută cu vederea, iscând temeinice încurcături. Cusurul de care vorbesc, pasămite, porneşte dinspre noi şi nu dinspre divaniții, care s-au învoit a se tocmi după cum ne-a fost dorința, fără a pricinui anevoințe! Însă din nenorocire nu ne-am gândit îndestul la legătura dintre feluritele năzuințe pe care le-am înfățişat domniei! Îndoielile pe care, pe drept, sfetnicii Curții şi le-au mărturisit – cum că plecarea din scaun a lui Matei vodă face cu neputință împlinirea celorlalte cereri, iar făgăduiala de a le lua totuşi în seamă şi a le înfăptui nu are nici o noimă dacă se schimbă domnul –, mi se pare pe deplin întemeiată! Cine ne-ar putea chezăşui că noul principe va lua aminte la legămintele făcute de înainte mergătorul său, de vreme ce el nu are nici o îndatorire față de înaintaş şi de cele neguțate cu el?! De unde putem şti că acela care va veni va fi mai bun şi că vom fi mai dragi şi mai apropiați inimii sale?! La urma-urmei, dacă vrem o chezăşie, ar trebui să aflăm cine ar putea fi viitorul domn şi să ne învoim cu acesta! Dar acum cunoaştem vreunul?! După ştiința mea nu putem vorbi de aşa ceva! Deci, dacă voim să ne alegem cu un folos sigur, de care să se bucure toată suflarea, mai rodnică ar fi o înțelegere cu Matei vodă, decât alungarea sa. Oricum, el nu mai poate trăi mult, căci e bătrân şi tare vătămat, încât, şi fără sârgul nostru, foarte curând ne-om alege cu domnie nouă! Oare nu e mai înțelept să ne grăbim a primi înlesnirile date de vodă şi apoi să cerem altele noului domn, în schimbul alegerii? Dacă vom face aşa, folosul ar putea fi îndoit! Prin urmare n-are rost să dăm vrabia din mână, pe cioara de pe gard! Că, doar ce-i în mână nu-i minciună! Deci, vă repet: dacă stăruim ca Matei să se ducă la mănăstire, credeți că poate cineva chezăşui că

Material cu drept de autor

celelalte cereri ale noastre, care ne ard la suflet, vor fi împlinite cândva de cineva?!!

Lui Mirco îi stătu pe limbă să răspundă: „Serdarul Constantin!", dar socoti mai înțelept să se stăpânească deocamdată. Nu i se păru a fi potrivită clipa ca să deschidă un taifas pe marginea alegerii feciorului lui Radu Şerban.

– Ei bine, mă îndoiesc că vom putea pune domn pe oricine am dori noi, şi asta fără a ne învoi cu marii boieri ai țării! zise mai departe Radu. De altfel, ştiți cu toții că cel apropiat inimii voievodului este vel spătarul Diicu. Dacă cumva Matei vodă se învoieşte a ieşi din scaun, putem fi încredințați că lui îi va lăsa schiptrul. Vă întreb dacă ar fi pe gustul vostru asemenea om?! Oare credeți că el ne va ierta că i-am prigonit unchiul şi proteguitorul?! Va trece cu vederea împrejurarea că şi pe el îl ținem în omăt şi-n ger în fața porților?! Chiar vă place firea lui şi socotiți că el ne va copleşi cu mărinimia, dându-ne tot ceea ce am cerut, fără ca el să fi făgăduit ceva?!

Tăcu un răstimp pentru a gusta răsunetul cugetărilor sale. Ştia bine că spătarul nu era prea iubit de armată şi că putința pe care le-o vântura prin față îi va descumpăni pe ascultători, stârnind pregete.

– Da' ce, numai el ar putea ajunge domn? Alții mai vrednici nu s-or găsi?! Iaca, spre pildă, mă gândesc la serdarul Constantin din Dobreni. De os domnesc este, mintos nici vorbă! Pe deasupra ține tare mult la oşteni! Doar ştiți acest lucru de pe vremea când slujea la Curte şi era mai-marele nostru. Iar iubirea ne-a dovedit-o şi acum, prin milosteniile din care v-ați împărtăşit mulți dintre voi în vremea din urmă! Apoi, luați seamă la cât se jertfeşte sărmanul pentru daniile ce le săvârşeşte, căci a ajuns un biet prigonit în țara sa! îl luă gura pe dinainte pe Mirco.

– Aşa-i, aşa-i, încuviință câteva glasuri.

Material cu drept de autor

Lui Radu îi păru nespus de rău pentru întreruperea făcută, căci îngăduise căpitanului să se amestece în vorbă, stricându-i socoteala. Ca să nu piardă ascultarea câştigată mai devreme, se grăbi să-şi reînnoade cuvântul:

– Oare, căpitane Mirco, crezi în chip sincer că, dacă Matei vodă se va învoi să iasă din scaun, o va face în câştigul altuia decât a nepotului său?! Chiar vrei să ne îndupleci că va arăta precădere unui vrăjmaş?! Şi-ți închipui că boierii de afară, când principele îi va înştiința că se învoieşte a pleca, vor cuteza să iasă din vorba sa, pentru a-l alege pe boierul de care ne vorbeşti aici?! Chiar nădăjduieşti că cineva de dincolo se gândeşte în chip neclintit la el? Răspunde răspicat şi fără ocolişuri lunecoase, căci eu nu mă îndoiesc de temeinicia judecății tale!

– Aici ai dreptate – fu silit sârbul să bată în retragere – nu cred că bătrânul va ieşi din scaun fără a înfățişa şi numele aceluia pe care-l doreşte de urmaş!

– Ori, îți dai seama că acesta nu va fi nicicum serdarul! Sărmanul jupân Constantin îi cade domnului ca sarea în ochi, că altfel nu-l însemna la nas, nu-l izgonea din dregătorie, nu-l purta prin temnițe! De aceea, gândiți-vă temeinic dacă se cuvine sau nu ca să mai cerem plecarea moşului... Să nu dăm Muma Pădurii – glumi el după gustul răzvrătiților, ca să le fie pe plac – şi să ne alegem cu Ciuma... Pădurii!

– Bine, dar, împotriva tuturor, am putea alege noi un domn al nostru! încercă s-o întoarcă în folosul său Mirco.

Dar nici căpitanul Radu nu se lăsă:

– Țara nu poate fi cârmuită fără divaniți şi mari boieri. Principele are nevoie de ei; trebuie să primim acest adevăr fie că ne place, fie că nu! De aceea nu putem alege un domn al nostru împotriva voii lor. Ori, acum ei sunt dincolo, în mâna lui vodă! Apoi închipuiți-vă cam cum va fi privit în vecinătăți un voievod al răzvrătiților! Care cap

Material cu drept de autor

încoronat megieş va voi să-l ia în seamă?! Cum îți închipui că Slăvita Poartă a înaltului Devlet şi Preamăritul Padişah l-ar îngădui?!

Aţâţania aruncată de căpitanului Radu prinse, fără ca să i se ghicească dedesubturile. Nimeni n-ar fi pus la îndoială bunele sale năzuințe, aşa cum i se întâmplase mai devreme lui Gălățeanu, care însă fusese cu adevărat sincer când îşi spusese părerea. Toanele împrejurării făcură ca mintea cea mai pătrunzătoare, cea mai veghetoare, cea mai credincioasă dorințelor acelora răzvrătiți, să fie hulită, iar viclenia şi prefăcătoria să fie privite cu multă bunăvoință şi chiar aprețuite! Fără să-şi dea seama că la drept vorbind cad într-o nadă, căpitanii se dezlănțuiră într-o aprigă gâlceavă.

Mare parte renunțară cu totul la gândul scoaterii din scaun a domnului, în vreme ce alții se înfierbântară, luând deschis apărarea lui Constantin Şerban. Ei socoteau că alegerea acestuia chezăşuia şi împlinirea celorlalte dorințe ale lor, chiar şi în lipsa unor făgăduieli din parte-i. Dar singura mărturie pe care o puteau aduce drept întărire credinței lor, era iubirea care li se arătase prin milosteniile făcute de serdar în ultima vreme. Din nenorocire pentru ei, pildele de care făceau vorbire nu erau dovezi de o trăinicie prea înduplecătoare! În sfârşit, nu lipseau nici aceia care, fără a ține parte unui urmaş anume la domnie, având o mai veche răfuială cu Matei şi cu stăpânirea sa, îi doreau înlăturarea, fără a ține seamă de urmările care se puteau isca. De altfel, ei erau cei mai puțini.

Ca să aţâţe şi mai aprig zâzania şi să lungească tocmelile cât mai multă vreme – întârziind astfel reînceperea negoțărilor cu divaniții, ceea ce îngăduia domnului să câştige răgazul pentru adunarea oştilor din țară, aşa cum i se poruncise de altminteri –, căpitanul Radu îi sfătui pe cei aflați de față să cumpănească şi asupra cererii divaniților de a-şi lua merinde din târg, de pe la casele lor. În asemenea

Material cu drept de autor

chip li se va câştiga bunăvoinţa şi încrederea măriţilor boieri – arătă el –, ceea ce va face ca neguţările să curgă mult mai lin şi mai priincios decât înainte.

Taifasul se aprindea tot mai temeinic, însufleţirea creştea odată cu sporirea neorânduielii, înfruntarea ajungând de nestăpânit. Cei îngrijaţi de soarta serdarului, văzând că-şi pierd precumpănirea, nu voiau să fie lăsată deoparte cererea plecării lui vodă din scaun şi, orice argumente li se puneau împotrivă, oricât de temeinice ar fi fost ele, se înturnau cu îndărătnică stăruinţă asupra ei. Nu mai puţin aprigi erau şi aceia care socoteau că mai lesne li se vor împlini năzuinţele dacă făceau pe plac divaniţilor, îngăduindu-le să se pricopsească, scoţând o seamă de mertice din beciurile caselor lor. La urma-urmei boierii nu păgubeau pe nimeni cu nimic, ei luând din ceea ce era oricum a lor; în schimb nu trebuia uitat folosul pe care-l puteau trage de pe urma firescului semn de omenie, căci veliţii nu vor întârzia, drept răsplată, să dovedească o mai mare mlădiere în neguţări.

– O să ne prindă prânzul aici, dacă vă tot gâlceviţi aşa fără rost! urlă de la locul său Gălăţeanu.

Ochi supăraţi se întoarseră spre el. Unii dintre vorbitori avură simţământul că oşteanul îi învinuieşte că însăilează neghiobii, deşi ei erau pătrunşi de însemnătatea şi adâncimea cugetărilor lor. Dar – deşi jigniţi – trebuiră să lase deoparte ocara ce socoteau că li se adusese şi să recunoască că avea dreptate. Stânjenitoarea spusă a căpitanului, deşi zădărî pe mulţi, zori totuşi lucrurile, încât se ajunse în cele din urmă la o înţelegere în legătură cu dorinţa sfetnicilor din tabără. Chiar dacă unii socoteau că, încuviinţând ruga făcută, puteau câştiga bunăvoinţa divanului şi a domnului – deci năzuinţele lor s-ar fi bucurat de o primire mai îngăduitoare din parte-le –, grosul celor adunaţi se împotrivi cererii, cârcotaşii arătând că, dacă le încuviinţau voia, li se dădea prilej potrivnicilor ca, prin

Material cu drept de autor

trimişii lor, pe de-o parte să răspândească zvonuri nedorite, iar pe de alta să cerceteze gătirile lor de luptă şi să-şi înştiinţeze stăpânii. Ori astfel nu numai că se slăbea apărarea, dar ar fi înrâurită în rău şi dârzenia şi hotărârea de luptă a oştenilor de la metereze, care şi aşa nu erau tocmai grozave!

Pesemne că, în ceasurile cât şezură căpitanii la sfat, târgoveţii fuseseră cuprinşi de spaimă şi se adunaseră la porţile Curţii Domneşti, căci – deşi ferestrele şi uşa odăii în care stăteau dădeau spre ogradă – de dincolo de groasele zidurile de apărare, răzbătea o larmă de nedescris. La început militarii n-o luară în seamă, gâlcevindu-se mai departe în legătură cu merticele cerute de boieri. Împotrivitorii mai stăruiau că venirea slugilor era şi un bun prilej de a strecura în târg mulţime de iscoade, care, pe lângă faptul că puteau duce ştiri celor de afară despre plănuirile lor, puteau aţâţa noi dezbinări între răzvrătiţi, sau, dacă erau mai numeroase şi aduceau sub ascultarea lor argaţii rămaşi în cetate, puteau pune la cale chiar o năvală dinlăuntrul târgului asupra răzvrătiţilor şi cu osebire asupra păzitorilor porţilor cetăţii, spre a deschide târgul!

Pe deasupra, ceea ce era şi mai grav, era că, lăsându-i să-şi ia bucate din destul, sprijinitorii domnului – sătui fiind – puteau, cu forţe împrospătate, să le stea împotrivă mai multă vreme, neavând temei să se grăbească să se ajungă la o încheiere, mai prielnică arătându-se amânarea la nesfârşit a unei înfruntări. Deci a le da de-ale gurii, însemna ca oştenii să piardă un ajutor de preţ, care nu se cuvenea să fie uitat şi care le putea grăbi izbânda – şi anume înfometarea!

Dacă asupra neîngăduinţei de a scoate mertice din cetate, căzură până la urmă la învoială, nu la fel de lesne era ca să ajungă la o înţelegere pe seama alungării domnului din scaun. Părerile şi tocmelile iscate pe marginea acestei

Material cu drept de autor

poveşti erau cufundate într-o îngăimăceală de nepătruns. Deşi cei aflați de față îl plăceau pe serdarul din Dobreni şi țineau chiar la el, erau departe de a fi încredințați că plecarea lui Matei ar deschide calea ungerii sale ca domn, mai ales că la mijloc era şi primejdia ca, în locul său, să fie încoronat vel spătarul Diicu, împrejurare deloc liniştitoare! De aceea, solia era îndrumată să nu mai stăruie cu aceeaşi îndârjire pentru descăunarea principelui. O va face numai în măsura în care socoate că dă serdarului putința de a fi încoronat. Dacă cumva tocmelile vor aluneca pe făgaşul înălțării marelui spătar ca domn, se hotărî ca povestea să fie părăsită.

Poate că sfada s-ar mai fi lungit încă o bună bucată de vreme, dacă n-ar fi sosit un crainic de la poarta Argeşului. Aducea tulburătoarea veste că, de când s-a luminat de zi, sosesc fără încetare noi şi noi trâmbe de oşteni din țară. E drept că unele erau de numai zece-douăzeci de cetaşi. Dar se văzuseră şi altele, care treceau poate de suta de oameni! Starea lucrurilor se înrăutățea pe ceas ce trecea.

– Trebuie să ne grăbim să reîncepem negoțările cu domnul, înainte de a-i sosi în ajutor prea multă cătănime. Nu de alta, dar, dacă se vor simți întăriți, divaniții nu se vor arăta la fel de îngăduitori ca până acum! Suntem amenințați să pierdem şi foloasele şi îndreptările făgăduite până acum! îi preveni, nu fără îngrijorare, căpitanul Priboi.

Cei adunați nu putură decât să-i dea dreptate. Solia trebuia să plece neîntârziat la potrivnici şi să se grăbească a încheia cât mai iute o învoială cu ei.

De altfel, neliniştitoare devenise şi larma din fața Curții Domneşti. O strajă de la poartă se strecurase de mai multe ori în odaie, arătându-le că pe întinsul maidan care se deschidea în fața intrării, la răspântia Uliței Mari cu ulița dinspre Poarta Dealului – zisă şi a Vânătorilor –, se adunaseră sute de târgoveți, care făceau o zarvă de neînțeles. Nu era prea limpede ce doreau, dar, din prevedere, porțile

Material cu drept de autor

fuseseră bine zăvorâte, ba se coborâse chiar şi grătarul de fier. Poate ar trebui făcut ceva spre a linişti lumea, cugeta omul, prea stânjenit că se vedea silit să dea sfaturi mai-marilor săi.

Cum adunarea se putea socoti sfârşită, căpitanul Priboi se ridică şi urcă grăbit scara care ducea spre ceardacul care încununa, pe sub acoperiş, turnul porţii. Sărea şi câte două trepte deodată, în graba care-l prinsese. De sus privi cu o strângere de inimă mulţimea mişunândă, care nu părea defel mulţumită şi împăcată. La picioarele sale se vedea o îngrămădeală de nu încăpea să mai arunci nici măcar un ac! Iar gloata se înmulţise într-atât, că nu mai încăpea pe tăpşanul din faţa intrării în Curte – deşi acesta era destul de larg –, drept care se revărsase şi în josul Uliţei Mari. Se întinsese în asemenea măsură, încât ultimele rânduri nici nu se mai puteau zări, ascunse fiind de zăplazurilor şi a rămurişurilor care mărgineau uliţa. Priboi se simţi puţin descumpănit.

Era limpede că furnicarul de omenire de dinainte-i trebuia liniştit şi îndemnat să se împrăştie, dar nu ştia prea bine cum ar putea face, spre a-l risipi. Lumea de pe maidan desigur că îi oblicise ivirea, căci foarte mulţi priveau în sus, spre el. În cele urmă se hotărî. Fluturând mâinile pe deasupra capului, ceru să se facă linişte. Pare-se că fusese înţeles, căci se aşternu cât de cât tăcerea.

– Prea cinstiţi fraţi şi fârtaţi! Înţeleg teama şi grija voastră, dar ea nu are nici un temei! Târgul nu e în nici un chip primejduit, iar vieţile şi averile voastre sunt în afară de orice ameninţare! Potoliţi-vă şi mergeţi în rânduială pe la casele voastre, căci suntem pe cale a ne învoi cu domnul, în folosul vostru. În câteva ceasuri va veni şi împăcarea cea mare şi vă veţi putea bucura! Duceţi-vă deci…

În vreme ce căpitanul Priboi sârguia să cuvânteze mulţimii, în odaia de jos soborul se spărgea. Înainte de a

Material cu drept de autor

ieşi, căpitanul Radu ceru îngăduința de a mai trece pe acasă şi pe la locul de caraulă dinspre Ialomița care fusese încredințat oştenilor săi, ca să mai dea unele porunci şi îndrumări, trebuitoare dacă s-ar fi întâmplat ca domnul să-i ia ostatici pe soli, sau, Doamne fereşte, dacă i-ar ridica chiar în ştreang. Făgădui a nu întârzia prea mult, căci ocolul său va fi foarte scurt şi grăbit. Cu adevărat însă preumblarea trebuia să-i îngăduie a vesti unei iscoade cele hotărâte de adunare. Abia după aceea o porni spre Poarta Bucureştilor, locul de întâlnire cu fârtații, în nădejdea că nimeni nu-i dibuise țelul ascuns.

Tot în temeiul aşa-zisei nevoii de a-şi aşeza trebile care trebuiau făptuite în lipsa lor, căpitanii Mirco şi Gălățeanu, şi ei mădulari ai soliei, mărturisiră că şi dânşii vor a face un ocol pe acasă, înainte de a ieşi din târg. La drept vorbind, amândoi plecară, dar fiecare pe alte ulițe, spre casa serdarului, ca să-i împărtăşească hotărârile adunării şi să-i ceară cuvenitele povețe şi deslușiri.

În ograda acestuia dădură însă nas în nas. Reîntâlnirea le iscă o nespusă acreală în suflet, dar nu numai din pricina nesuferirii care-i încerca pe amândoi, ci şi pentru că se vedeau dați de gol unul față de celălalt, căci fiecare arătase c-ar merge în alt loc decât acela în care ajunseră până la urmă. La început se prefăcură a nu se fi băgat de seamă. Dar, în tinda casei, unde trebuiră să aştepte scurtă vreme îngăduința de a fi primiți de serdar – din cauza îmbulzelii şi al strâmtorii –, nu se putură ocoli. Drept care îşi întoarseră cu vădită supărare spatele. Un paic îi pofti împreună, dar ei se împotriviră, cerând să fie primiți pe rând. Nedumerit, Constantin Şerban îl chemă atunci mai întâi pe Mirco, ca fruntaş al soliei, şi începu prin a-l iscodi în legătură cu ceea ce se petrecuse, de nu se mai puteau răbda între ei.

Material cu drept de autor

– Ce să se întâmple, decât că Gălățeanu şi-a dat arama pe față! E vândut vrăjmaşului, un slugoi al tiranului, o iscoadă care vrea să ne dezbine şi să ne aducă la desperare, tăindu-ne avântul şi îndrăzneala! E o cobe, care nu numai că vesteşte necazul, dar îl şi aduce!! Dar nu pentru a-l da pe față pe pârâş am venit la domnia ta. Aveam o pricină mult mai însemnată şi mai spinoasă. Mă tem că, în căpitănia care conduce oştenii răzvrătiți, părtaşii luminăției tale sunt prea puțini şi nu mai facem față să-i dovedim pe ceilalți!

Serdarul ridică mirat dintr-o sprânceană.

– Mă tem că scăpăm adunarea de sub înrâurirea noastră! îşi urmă desluşirile căpitanul. Deşi mai-marii oştirii nu-ți sunt potrivnici, încep să se îndoiască de sorții care ți-ar sta înainte în dobândirea scaunului. Ori, neîncrederea care-i roade le zdruncină neclintirea în legătură cu descăunarea lui Matei vodă. Voința începe să le slăbească. Cu mare greutate am izbândit a păstra cerința în răbojul năzuințelor noastre, dar din păcate într-o alcătuire peste măsură de ciuntită. Căpitănia ne-a poruncit să vorbim de plecarea domnului numai în măsura în care stăruința ce am face-o nu zădărniceşte învoielile asupra celorlalte dorințe ale oştirii şi nu înlesneşte încoronarea lui Diicu în locul domniei tale.

– Bine, dar aşa este şi firesc! Că doar nu te gândeşti ca, din străduința noastră, să iasă câştigat spătarul, vrăjmaşul meu, ştiut de toți! răbufni serdarul, luând aminte numai la partea de sfârşit a lămuririlor, uitându-le însă cele spuse spre început.

– Lucrurile nu sunt atât de simple, Luminăția Ta. Simt că cei trei căpitani ai soliei cu care nu suntem înțeleşi – cred din tot sufletul că gândul alungării din scaun a lui Matei vodă trebuie părăsit, neaducând vreun folos adevărat oştenilor. Ei stăruie mai ales pentru solde şi pentru dreptul de a nu fi scoşi din catastifele vistieriei. Iar cuvântul lor nu e lipsit de greutate! Din păcate, datorită îngustimii de minte a

Material cu drept de autor

unora dintre noi, chiar şi a acelora care ne aflăm de partea domniei tale, nu este unire deplină, ci ne săpăm ca tânții între noi! Spre pildă, unul dintre ceia care născoceşte tot felul de piedici şi greutăți este cumătrul Gălățeanu! Are un fel de a judeca peste măsură de întortocheat şi sucit, pricină din care ne aduce mai multă pagubă decât câştig! Nu ne mai putem întemeia pe el, mai ales că – de când s-a certat cu mine – face totul împotrivă-mi! Astfel, atunci când eu zic că-i albă, el zice că-i neagră şi pe dos! Mă tem că am rămas singurul din solie care îți apără cu adevărat nevoințele.

– Poți fi sigur că adânca-ți credință îți va fi pe deplin răsplătită! ținu să-i făgăduiască serdarul.

– Mulțumesc Luminăției Tale şi i-aş cere îngăduința de a-i spune unele lucruri mai puțin plăcute, care însă aş ruga să nu-mi fie luate în nume de rău.

– Te ascult!

– Că am ajuns la acest impas cu scaunul domnesc, e vinovată şi Măria Ta!

– Vinovat?! Eu?! strigă jupân Constantin zădărât, în ciuda sârgului ce-l făcea ca să se stăpânească.

– Dacă Înălțimea Ta sârguiai să te alegi domn din prima clipă, sub înrâurirea înflăcărării dintru început, toți cei din cetate te-ar fi urmat fără şovăire. Întârziind însă, i s-a lăsat gloatei vreme să cântărească cu mintea ei proastă foloasele şi pierderile ce le-ar avea în gâlceava cu domnul. Iar ceea ce e şi mai rău, este că s-a dat putința ca să se răspândească zvonul că Matei vodă va năvăli asupra cetății cu oştile strânse din țară, trecându-i pe toți prin vârful spadelor! Calicimea a fost cuprinsă de spaimă, pricină din care nu e unul care să nu se teamă pentru viața şi avutul său, încât acum mulți încep a da înapoi şi ne părăsesc! Cu cât le vom lăsa un răgaz mai îndelungat ca să chitească cu capul lor, cu atât şovăiala le va fi mai mare! De aceea, ar trebui ca Măria Ta să se grăbească! Turma prostimii nu trebuie lăsată

Material cu drept de autor

să cugete, căci i se răceşte râvna şi înfierbântarea şi se risipeşte care încotro, lăsându-te de pripas. Ori asta slăbeşte puterea pe care la nevoie ai putea-o avea la îndemână... Orice întârziere aduce ştirbiri izbânzii şi, cu cât Domnia Ta vei tărăgăna în a te da pe faţă, cu atâta ne scad sorţii unei biruinţe! Lumea se va depărta tot mai mult şi mai repede de făgaşul arătat de noi, mai ales dacă va afla că în tabăra lui Matei, ceas de ceas, vin sute de oşteni din judeţe, şi că – precum se zvoneşte – principele ar fi chemat în ajutor pe craiul Rákóczi! Ca să-i recâştigăm şi să-i ţinem alături de noi, e grabnic nevoinţă să te arăţi dornic de a te aridica în domnie, şi asta fără nici o întârziere!

Căpitanul Constantin Gălăţeanu, când, la rându-i, fu primit – de parcă ar fi fost înţeles cu ortacul său – începu prin a înfăţişa serdarului taman aceleaşi îndemnuri:

– Luminate jupâne, târgoveţii şi chiar oştenii sunt peste măsură de descumpăniţi. Nu prea mai ştiu bine încotro s-o ia şi de partea cui să se dea! Umblă tot soiul de zvonuri spăimoase. Numai un orb n-ar vedea că în tabără se adună pe ceas ce trece sute de noi oşteni. Cine se poate simţi liniştit într-o asemenea împrejurare?! Nenorocirea este că oamenii nu au în faţa ochilor un ţel desluşit. Ei doresc, la urma-urmei, doar să trăiască mai bine! Aproape toţi la mai mult nu năzuiesc! De aceea, făgăduielile care le vin dinspre vodă pot deveni deosebit de ademenitoare. Ispita îi va depărta sigur de năzuinţele noastre. De aceea, pentru a-i face să-şi întoarne faţa spre noi, sunt de trebuinţă ceva danii sunătoare, aruncate întru orbirea mulţimii şi mai ales făgăduieli şi mai îmbietoare decât cele care vin dinspre partea lui Matei! Ele trebuie să fie astfel plăsmuite, încât să amăgească poporenii, abătându-le în folosul nostru lăcomia şi pofta de căpătuială. Dar, pentru ca aceste legăminte să se bucure de ascultare şi de încredinţarea că vor putea fi împlinite, e de grabnică trebuinţă ca Luminăţia Ta să

Material cu drept de autor

dovedeşti că stăpâneşti mijloacele de a înfăptui cele spuse. Deci, se cere ca Înălţimea Ta să îndrumi neîntârziat oastea şi cinurile mai de seamă din târg să te aburce în scaun împotriva tuturora. Abia atunci cuvântul Domniei Tale va avea aceeaşi tărie ca acela al lui Matei vodă şi va fi luat în aceeaşi măsură în seamă! Trebuie să născocim făgăduinţe atât de iscusite, încât norodul să se simtă îndemnat să se arunce singur în nada pe care i-o întindem!

– Atâta vreme cât Matei n-a pierit, nu ştiu dacă pot... bâigui şovăitor fostul mare serdar.

– Poţi, Măria Ta! Poţi! În răstimpul cât noi suntem plecaţi dincolo în solie, pune pe toţi cei care te slujesc, ca, în graba cea mai mare, să bată ulițele şi să adune prostimea târgului, în frunte cu oştenii şi boiernaşii rămaşi pe la Curte, şi să te aburce cu toată cinstirea în scaunul ţării. Cum pe Prea-fericirea Sa, chir Ignatie, îl avem prins în târg, îl poţi sili, cu şişul la gât, să sfinţească şi să blagoslovească ungerea ce se va face! Deci toate cele legiuite se pot împlini. Astfel vei fi cu nimic mai prejos decât Matei vodă! Ba, odată ajuns cap încoronat, vei atrage mai mult mulţimile decât potrivnicul nostru! De stăpânirea acestuia foarte mulţi s-au săturat până peste cap! Prea ne ţine în jug de mai bine de un sfert de veac!! După atâta amar de vreme, oamenii sunt sătui şi aşteaptă o primenire! Ori, domnia ta taman înnoirea visată să le-o dăruieşti! Om nou, la vremuri noi, vremi de adâncă preschimbare în folosul lor!! Ştiind că ei te-au înălţat domn, vor fi orbiţi de credinţa că acum eşti nevoit să le fii recunoscător şi îndatorat până în străfunduri. Ca atare se socot în drept să ceară mai mult din parte-ţi, decât din partea vechii cârmuiri! Ori gândul la un câştig mai mare nu poate decât să ne slujească şi ar fi păcat să nu tragem folos de pe urma sa! Azi cred că e ultima clipă când mai putem înfăptui aşa ceva! Dacă Domnia Ta amâni pe mâine, mă tem că va fi prea târziu...

Material cu drept de autor

– Voi cugeta la spusele tale! făgădui sec serdarul, sâcâit că i se dădeau sfaturi care nu-i erau tocmai pe plac.

Spre a fi sincer cu sine, nu putea tăgădui că în fundul sufletului îl încerca simțământul că lucrurile nu curgeau chiar așa cum le închipuise el, că ceva îi scăpa din mână; iar cei doi căpitani nu făceau decât să-i întărească temeinicia nedesluşitelor îndoieli care-i apăsau sufletul, înştiințându-l cumva că la mijloc era mai mult decât un gând fugar care-i străfulgera întâmplător prin minte, mai mult decât o simplă părere, nelămurită ca adierea unei închipuiri. De aceea, după o clipă de şovăială adăugi:

– Voi lua toate măsurile trebuitoare spre a îndrepta pe alt făgaş starea de cuget din cetate...

– Ar trebui făptuit cât mai repede ceva, căci ne amenință totodată primejdia unei nemaiîntâlnite neorânduiri, o neorânduială de un soi cu totul aparte, cum nu s-a mai cunoscut pe la noi! E vorba de o tulburare care nu se înrudeşte cu răzmeriţele ce-au avut loc mai înainte... De ceva vreme se ştie că gloatele din Engliterra şi-au judecat regele şi l-au osândit la scurtarea capului! În pilda asta nu e însă vorba de pieirea unui om, căci dacă lucrurile se mărgineau la atâta, ele n-ar fi peste măsură de îngrijorătoare, căci n-ar fi prima dată că sub secure pică şi ceva capete încoronate. Şi în istoria noastră putem găsi voievozi ucişi de boieri, omorâți de norodul furios, ori descăpățânați de turci! Dar cei ce-o făptuiau, o făceau în slujba ori spre folosul unui alt principe, care era apoi aşezat în locul celui vechi, după rânduiala strămoşească şi cârmuia mai departe după cele statornicite din vechime.

Acum, în Engliterra, nu s-a petrecut acelaşi lucru. De astă dată securea gâdelui a retezat nu doar un cap de om, ci a descăpățânat un aşezământ îndătinat de veacuri. Regele răposat nu a fost preschimbat după obicei cu altul mai nou şi mai plăcut mulțimii. În locul său a fost aşezată un alt fel de

Material cu drept de autor

cârmuire, în care nu intrau numai veliții țării, ci chiar mădulari ai cinului negustoresc – adică adunătură din prostime. Iar celui răposat nu i s-a retezat căpățâna din porunca unui alt cap încoronat, cum ar fi fost firesc, ci din porunca gloatei, care şi-a luat îngăduința chiar de a judeca un uns al Domnului şi de a-l mai găsi pe deasupra şi vinovat față de ea! Greu de închipuit una ca asta, dar aşa s-a întâmplat, după cum mi-au istorisit oştenii însoțitori ai unui venetic ce-a trecut pe la Curte, în drum spre Înalta Poartă! Nu mi se pare cu neputință ca şi în târgul nostru să fie unii care au priceput deosebirea în cele petrecute în celălalt capăt al Evropei, căci pare-se că se găsesc printre negustorii cei bogați, obraze care cârtesc împotriva vechilor aşezăminte, cerând judecarea şi preschimbarea lor!

Am auzit cu urechile mele vorbindu-se printre unii neguțători de seamă, care umblă prin străinătățuri mai depărtate, despre binefacerile conducerii de obşte a treburilor țării, de parcă am fi deopotrivă cu Engliterra! Sunt deocamdată voci răzlețe, dar să ne ferească Dumnezeu ca prostimea să priceapă asemenea gânduri tulburătoare, că tare nu ştiu ce se va mai întâmpla!! Năzuind la conducerea de obşte a treburilor cârmuirii, la ceea ce învățații apusului numesc „republică", nu ştiu dacă cei ce-au apucat a vorbi de asta pe la noi s-au uitat la cele petrecute peste mări şi țări, căci mă îndoiesc că vreunul a fost pe acolo pe unde şi-a înțărcat Aghiuță plozii, ca să vadă cu ochii săi despre ce e vorba. Mi-e teamă că aceşti clevetitori se gândesc la acele „republici" – ca să le zicem aşa – pe care le avem chiar la noi. Pe semne s-au uitat la întocmirile şezătorilor din ținutul Vrancei sau a meleagurilor Câmpulungului Moldovenesc, ei năzuind a întinde acest chip de orânduială la întreaga țară. Încercați a vă închipui o țară a Vrancei întinsă în toată Ungrovlahia! Închipuiți-vă Ungrovlahia devenită toată o Vrance răzăşească! Ar mai fi loc şi pentru noi şi pentru toți

Material cu drept de autor

boierii noştri?! Ori, aici e necazul: englezii n-au înlăturat avuţia şi puterea, ci au trecut-o în mâna altora, care au luat locul acelora dinainte. Deci, ceea ce au făcut ei e totuşi de îngăduit. Totdeauna trebuie să fie unii foarte bogaţi şi alţii săraci; primii să cârmuiască, iar ceilalţi să asculte şi să dea celor dintâi prilejul de a-şi arăta creştineasca milostenie ce-i va duce în ceruri! Dar dacă ai noştri se gândesc la întinderea ziselor „ţări" răzăşeşti sau moşneneşti asupra întregului meleag locuit de neamul nostru, va fi mai rău decât la papistaşii aceia de departe. De ce?! Pentru că la ei mai rămâne loc pentru o pătură bogată şi aleasă, deosebită de prostimea de rând. Într-o rânduială moşnenească însă nu mai e loc pentru boieri, adică pentru cei de înalt neam! Atunci ce facem?! Ştergem cinul lor, lăsând prostimea să se ridice asupră-ne?! Adică să ducem la pieire pe singurii care ne pot cârmui?! Ori, asemenea cugetări trebuie stârpite fără milă şi să mulţumim Domnului că deocamdată gloata nu le-a priceput încă. Ori, pentru a pune stavilă răspândirii lor, trebuie să fie limpezită cumva – şi cât mai repede – tulburarea din târg. Şi stă în puterea Măriei Tale s-o faci, punând temelie de nezdruncinat orânduielilor noastre îndătinate! Clevetitorii care umblă cu astfel de gânduri ne sunt vrăjmaşi în aceeaşi măsură ca şi lefegiii ascultători de Matei vodă. Ba aş zice, chiar mai primejdioşi decât cei din urmă! Cu Matei vodă şi cu cei din solda sa, în cele din urmă ne-am putea înţelege.

„Vânzându-mă, spre pildă, pe mine!" îi întregi spusa, în gând, serdarul. Fără a bănui chibzuielile boierului, căpitanul urmă netulburat:

- Pe când, către atari minţi întunecate, punte de apropiere nu se poate găsi! Cu ele nu e chip de a ajunge la împăcare. Luminate jupâne, foloseşte întreaga ta înţelepciune şi toate mijloacele ce le ai la îndemână ca să

Material cu drept de autor

stingi sămânța acestor suflete fără de lege şi să dezrădăcinezi pornirile lor rele.

Constantin Şerban nu prea ținu seamă sfatul din urmă al căpitanului. El nu era plecat să pună vreun temei pe astfel de judecăți subțiri, doar nişte născociri filozoficeşti ale câtorva smintiți, de nimeni luați în serios şi de nimeni înțeleşi! Dânsul era îngrijat de lucrurile mai lumeşti, care-i stăteau în cale în acea clipă. Mai însemnat pentru el era ca acum să găsească mijlocul de a pune mâna pe Matei, o cale de a scăpa de cumătrul Diicu, o alta ca să adune gloata în jurul său, mânuind-o în aşa fel încât să-l recunoască de domn. La asemenea lucruri, pe înțelesul tuturor, gândea în acea dimineață, şi nu la încâlcite judecăți cărturăreşti despre ciudățeniile unei aşa-zise răspublici ivite pe undeva pe la capătul lumii! Chiar dacă spusele căpitanului erau întemeiate, nu-şi putea îngădui să-şi piardă vremea ca să cumpănească asupra unor nerozii, de-a dreptul copilăreşti, bune cel mult de a fi însăilate prin bucoavne! De altfel, furat de îndatoririle ce-i stăteau în față, nici căpitanul nu va mai avea nici vremea şi nici prilejul, nici în acea zi şi nici în cele următoare, să se reîntoarne asupra cugetărilor scăpate în răstimpul acelei grăbite întrevederi. Dar nu va trece decât vreun an de zile până când cei doi vor avea pricină de a le părea rău că nu au arătat cuvenita luare aminte spuselor din acea amiază de iarnă, lăsându-le de-o parte, ca lucruri lipsite de însemnătate. Destul de curând, nepăsarea de acum o vor plăti scump, şi mai ales serdarul…

Oricum, boierul, îngrijorat că tulburarea pe care o iscase ar putea fi folosită de vel spătar în câştigul său şi într-a sa mărire, povățui, în parte, pe fiecare dintre cei doi căpitani să nu stăruie prea mult asupra cererii plecării lui Matei din scaun, dacă simt că în aşa chip ar putea înlesni înscăunarea lui Diicu. Decât să atragă asupră-şi atare primejdie, mai bine se lăsa păgubaş! Îndemnul din urmă îi

Material cu drept de autor

lăsă muți de uimire pe cei doi oşteni, căci boierul uită să-şi ducă până la capăt lămuririle, arătând că nu se va da bătut, cum s-ar fi putut crede din cele spuse, ci că se gândeşte că dacă nu va răzbi cu neguțările, să rânduiască o năvală cu oastea din cetate asupra taberei, ca să-i prindă şi să-i scurteze de cap pe cei care-i stăteau împotrivă! Dar o astfel de ieşire era un mijloc disperat, de care era hotărât să se slujească numai dacă nu mai găsea altă cale de a scăpa din impas!

Îndemnurile de a sili mulțimea să-l aridice neîntârziat domn, avu prilejul să le audă şi după plecarea la treburile lor a celor doi căpitani. Cel care le împrospătă, chiar cu mai multă stăruință, fu un mărunt logofăt de cancelarie, pe numele său Danciu Pârâianu. Era un om ca la patruzeci de ani, poate chiar mai mult, care, deşi se alipise Curții de mulțime de ani, nu izbutise de atâta amar de vreme să se mai înalțe în slujbă, ajungând poate din această pricină cam scorțos şi posac. După ce hoinărise prin târg, îngrijorat de cele văzute, se opri la casa lui Radu Tântăveanu care, de când găzduia pe Constantin Şerban, se preschimbase pentru cunoscători într-un adevărat şezământ de cârmuire a răzvrătirii.

Serdarul nu se arătase încă în odaia cea mare pentru oaspeți, unde se strânseseră încă din zori toți aceia care năzuiau să fie băgați în seamă de boier, în nădejdea de a trezi mai târziu – când va ajunge principe – darnica sa recunoştință. Mişuneala celor adunați isca un susur stăruitor de şuşoteli, căci cei aflați de față, vorbind pe şoptite, încheiau felurite învoieli, îşi împărtăşeau ultimele zvonuri şi ştiri sau se mulțumeau doar a povesti felurite glume sau întâmplări pline de haz.

Danciu se trase într-un colț, unde află de la cei din vecinătate că serdarul se trezise de multă vreme, dar nu găsise vreme să vină să le dea binețe, întrucât trebuise să-i

Material cu drept de autor

primească în iatac pe unii care ceruseră grabnica îngăduință de a-i vorbi în taină. Dar era aşteptat să se ivească din clipă în clipă.

Danciu ardea de nerăbdare ca să-l întâlnească, dar nu îndrăznise să ceară unui paic să-i înlesnească intrarea la măritul mazil. El socotea că are pricini temeinice de îngrijorare, pe care trebuia să i le împărtăşească, dar nu prea găsea cuvintele potrivite pentru a-şi zugrăvi temerile. Ce şi cum să-i spună? îşi repetuia în minte. Putea cel mult să-i istorisească zvonurile care umblau prin târg, atrăgându-i luarea aminte asupra înrâuririi lor dezamăgitoare, înrâurire a cărei adiere se făcea tot mai puternic simțită, ceea ce stârnea o nemăsurată descumpănire, împletită cu multă îndoială şi şovăială, care se întindea şi se adâncea pe ceas ce trecea. La urma-urmei toți băgaseră de seamă nedorita alunecare, iar în odaie multe dintre şuşoteli tot în jurul acestei poveşti se învârteau. Totuşi el era încredințat că a pătruns mai afund înțelesul celor care se petreceau şi mai ales că întrevedea calea ieşirii din impas! Cu toate acestea nu îndrăznea să-l tulbure pe serdar. I se păru mai potrivit ca să aştepte să-şi facă singur drum printre ei, după obiceiul pe care-l statornicise, ca să le poată primi ploconelile preamăritoare.

De altfel aşteptarea nu ținu prea mult, şi boierul se arătă zâmbitor printre oaspeți. Odaia fu cuprinsă de un freamăt înviorător. Orice fel de taclale se întrerupseră şi, în răstimpul liniştii care se aşternuse, nu se auziră decât tropăiturile celor care se dădeau în grabă de o parte şi de alta, pentru a tăia printre ei cărare pentru trecerea fostului mare serdar. Acesta păşea falnic prin mijlocul lor, pe chipul său zugrăvindu-se ca de obicei o vădită dorință de a părea deschis şi gata de a-i asculta oricând pe cei din jur şi totodată peste măsură de apropiat de părtenii ce-i stăteau de reazem. Cum avea o bună ținere de minte, îi ştia pe toți după nume şi avu câte un cuvânt de spus pentru fiecare, oprindu-

Material cu drept de autor

se pe rând, în fața acelora cu care vorbea. Era felul lui de a le da bineț; dar era în aceeaşi vreme şi o cale, de a cerceta şi trece la răboj pe cei care lipseau, pe cei, cărora lipsindu-le râvna, nu dădeau brânci să i se închine. Deci era şi prilej de a le cântări credința şi statornicia cu care înțelegeau să-i stea neîncetat alături, dar şi un mijloc de a le dovedi că-i pasă de fiecare dintre ei, neuitând pe nimeni!

– Ai sosit, Rudene?!

– Sosit, Luminăția Ta! zâmbi Chircă Rudeanu ducând mâinile la piept, după obicei musulman, spre a se închina adânc, ca răspuns la ceea ce se putea socoti a fi un semn de bun venit, pe care i-l jertfea serdarul.

– Eşti şi dumneata aici, Danciule?!

– Aici, mărite! răspunse Danciu Pârâianu, plecându-se asemenea lui Chircă.

În acelaşi chip binevoitor serdarul trecu mai departe, fără a stărui asupra nimănui prea îndelung.

– Cum te simți azi, Leurdene? Parcă n-ai prea dormit!

– Vesel ca de obicei, Izvorene?!

– Da' cine te-a supărat, biv vel paharnice Hrizea?

Şi astfel țărmonia se urmă încă o bună bucată de vreme, el aruncând fiecăruia câte o vorbă prietenească, iar cel luat în seamă răspunzându-i scurt şi cuviincios, la urma-urmelor fără a-i spune ceva cu miez sau înțeles mai adânc. Abia când ajunse în celălalt capăt al odăii se isprăvi prima parte a îndătinatei solemnități, care se repetuia neschimbat în fiecare zi. După ce-şi termina mănunchiul de îndatoriri de întâmpinare, pe care le săvârşea cu ieşiri de mare bogătan şi fălos stăpânitor care vrea să se arate mărinimos cu ocrotiții săi, Constantin Şerban obişnuia să întârzie puțin în mijlocul ciracilor, tăifăsuind câte oleacă cu unii dintre cei pe care dorea să-i măgulească în chip osebit.

Material cu drept de autor

Danciu Pârâianu tocmai se frământa cum să ajungă lângă serdar şi să-i atragă cumva luarea aminte asupră-şi, încât să-i poată vorbi câteva clipe, când, prin uşa rămasă deschisă, o zări pe Nedelea trecând prin tinda de alături. Cunoscând înrâurirea de care aceasta se bucura pe lângă boier, se repezi în urmă-i, ajungând-o în ceardac. O rugă stăruitor să-i mijlocească o întrevedere cu stăpânul ei iubit, având a-i spune lucruri de mare însemnătate. Cum îl cunoştea, îi făgădui să-l ajute şi, după ce iscodi din priviri paza de la poartă, se întoarse în casă.

Dar ea, femeie şi roabă, nu putea intra peste bărbaţii din odaia mare. Aşa că pândi la uşă plecarea ibovnicului şi, de cum trecu pragul dincolo, îi şopti bărbatului la ureche rugămintea micului logofăt. Constantin Şerban şovăi o clipă, întrebându-se dacă nu e mai nimerit să-l poftească în iatac, spre a tăifăsui feriţi de ochi străini, dar după aceea se reîntoarnă în odaie, căutându-l din ochi. Zărindu-l, ridică întrebător din sprâncene spre el. Danciu se grăbi să se apropie, ploconindu-se adânc.

– Măria Ta, târgul arată o înfăţişare tristă. Oamenii sunt desperaţi şi dezamăgiţi de mulţimea zvonurilor care împânzesc ulițele, dintre care multe se bat cap în cap, de nu mai ştie bietul creştin ce să creadă şi ce nu! Iar descumpănirea lor nu e greu de înţeles. Nu au pentru cine să lupte, nu au pentru ce să lupte, nu au sub praporul cui să lupte! Asta îi face să se simtă lipsiţi de ocrotire şi de o cârmuire care să-i îndrume la izbândă. Ca să poată trece de acest impas, trebuie neîntârziat să facem ceva pentru ei, şi asta cât mai repede, înainte de a-i pierde! Au nevoie de-o căpetenie şi de un ţel pentru care să se bată! De aceea s-ar cuveni ca Măria Ta să rupi în sfârşit firul aşteptării şi să te învoieşti să ne fii domn. Astfel dăruieşti mulţimii năucite şi deznădăjduite taman ceea ce are nevoie acum! Fii deci bun şi îndură-te de noi şi de ei!

Material cu drept de autor

– Aşa-i, Măria Ta! Îndură-te, Luminate!! răsunară mai multe voci, grăbite să-i fie pe plac gazdei.

– Trăiască Constantin vodă Basarab! ridicară grăbiți slavă alții.

– Aş fi peste măsură de fericit dacă Luminăția Ta mi-ar face cinstea de a mă lăsa pe mine să grijesc de toate cele trebuitoare. Dă-mi mână liberă şi până diseară totul va fi gata! se grozăvi logofețelul.

Constantin Şerban se făcu a le potoli înflăcărarea cu o fluturare a mâinii, în chip de dojană binevoitoare, dar nu răspunse. În sinea lui era sătul de asemenea sfaturi şi îndemnuri, de aşa făgăduieli sforăitoare, care i se păreau simple vorbe de clacă, vrednice de tot disprețul. Dar ca să treacă la făptuirea unui pas atât de primejdios, simțea nevoia de a avea alături marii divaniți de dincolo... Cu plevuşca boierească ce-i stătea la îndemână, măruntă şi puțină, nu se socotea îndeajuns de puternic pentru a îndrăzni. Însă nu-şi putea mărturisi gândurile în fața acestei adunături – care-l dezgusta până-n fundul sufletului, fiind alcătuită doar din ființe ce i se părea de duzină –, căci cugetările sale n-ar fi făcut decât să-i jignească pe cei care se grăbeau să-i închine tot sârgul. Ori, nu-şi putea îngădui să-i piardă şi nici să le răcească înflăcărarea printr-o seamă de judecăți neîndestul chibzuite. Chiar neînsemnați cum erau, îi erau trebuitori şi folositori. De râvna lor neştirbită avea nevoie, de aceea trebuia să se arate prevenitor. Ori, cum nu găsi pe dată cuvintele potrivite cu care să-şi măsluiască judecățile spre a le răstălmăci pe placul ascultătorilor, i se păru mai nimerit să tacă.

– Ăsta ştie să se bage pe sub pielea omului! cugetă muşcător Hrizea, aplecându-se spre urechea lui Chircă Rudeanu, care-i stătea întâmplător alături. Ne-a cam luat-o înainte!

Material cu drept de autor

Cum şi alţii, îmbărbătaţi de împrejurare, stăruiră asupra rugăminţii de a lua domnia, fie din convingere, fie ca să-l linguşească pe serdar şi să-i atragă luarea aminte în chip binevoitor asupră-le, acesta – ca să scape – zise cu glas tainic, de parcă avea în minte o plănuite lor neştiută – care la drept vorbind nu fusese vreodată plăsmuită –, pe care încă nu le-o putea dezvălui:

– Răbdare, răbdare! Lucrul nu va întârzia să se petreacă. În curând veţi primi învoirea mea... Mai avem câteva mărunţişuri de orânduit. Între altele, adăst sluga ce-am trimis-o în tabără, ca să aflu răspunsul boierilor cu care suntem înţeleşi.

Acestea fiind spuse, se grăbi spre uşă ca să dispară în iatac, şi, scăpat de cicăleli, să-şi urmeze aşteptarea netulburat. Dar se apropia ora prânzului, iar iscoada întârzia. Deşi n-o arăta, fu cuprins de negre presimţiri. Se temea că omul căzuse prins. Asta însemna însă că boierii – în sprijinul cărora îşi pusese mari nădejdi – ar fi fost daţi de gol şi cetluiţi de Matei vodă. Deci era sortit să se lipsească de ajutorul lor; ori fără ei era ca şi legat de mâini şi de picioare! Se preumbla prin odaie, mestecându-şi temerile de unul singur. Nu-şi închipuise că va întâmpina atâtea oprelişti şi răscruci!

Toţi îi cereau să nu mai amâne înscăunarea. Danciu Pârâianu era înduioşător prin râvna sa. De altfel, nici ceilalţi nu se lăsaseră mai prejos, împresurându-l cu îndemnurile lor iubitoare. Erau cu toţii oameni ai faptelor, foarte inimoşi, care-i puteau fi deosebit de folositori. Dar, deşi era mişcat de căldura pe care i-o arătaseră, nu-şi pierduse limpezimea judecăţii, cântărind rece lucrurile. Pe reazămul cui să-şi întemeieze domnia? Să se mărginească la ajutorul unor bieţi boieri prigoniţi, abia ieşiţi din temniţă?! Sau al câtorva boiernaşi de starea a doua şi mai ales a treia, care, oricât de săritori ar fi fost, rămâneau nişte obraze prizărite şi lipsite de

Material cu drept de autor

orice însemnătate?! Sau să caute sprijinul gloatelor slinoase, pe care adevărații boieri le priveau, pe drept, ca pe o scursură?!

Fără voie îi reveni în minte porecla de „domn al gloatelor", pe care o auzise pe undeva. Fu străbătut ca de un fior, care parcă îi încrâncenă pielea. O atare înfățișare a stăpânirii sale nu era de el! Cum l-ar fi privit ceilalți principi din jur? Ce ar fi zis dregătorii Înaltei Porți? Dorea să fie un voievod adevărat şi cu neputință de tăgăduit, înțelegând prin aceasta să-şi întemeieze puterea pe datinii şi obiceiuri străvechi, încuviințate fără osebire de toți. A nu se supune unei asemenea cerințe, a ieşi din canoanele statornicite îi dădea simțământul de a fi mai prejos lumii alese în care năzuia a dobândi un loc de cinste. Ori, dacă chiar lui îi era scârbă de o astfel de tălmăcire a aridicării sale, atunci, cu atât mai mult, nu le-ar fi putut trezi tuturor capetelor încoronate dimprejur decât un nesfârşit dispreț!

Nedelea, căreia nu-i plăcea singurătatea în care se cufundase, căci i se părea o dovadă că ar fi peste măsură de abătut, după ce aşteptă nehotărâtă o vreme, intră în iatac. Serdarul arăta atât de mâhnit, încât chiar o cuprinse îngrijorarea. Se strădui ca prin vorbe meşteşugite să-i trezească din nou înflăcărarea şi încrederea în sine.

Tocmai când începuse să-şi piardă nădejdea de a-l putea scoate din această stare de dezamăgire, îşi vesti sosirea un iuzbaşă, care ceru să-i vorbească grabnic. Îl primi însufleți de noi nădejdi, iar aşteptările i se dovediră pe deplin îndreptățite.

– Jupâne, azi de dimineață am prins un bărbat, care cerca să se furişeze în cetate, pe din sus de Baia Târgului. Am crezut că este vreo iscoadă domnească, venită de dincolo şi am voit a-l tăia. Prinsul s-a jurat însă că ar fi slujitorul domniei tale, că nu e vreun vânzător, că, dacă îl

Material cu drept de autor

slobozim, ne alegem cu o bogată răsplată din parte-ți. De aceea iată-mă aici!

Încrederea serdarului în ursita sa fericită renăscu pe dată şi se învioră. Făgădui oşteanului că va primi darul de care i se vorbise, dacă prinsul este într-adevăr acela la care se gândeşte. Îl trimise pe Danciu Pârâianu dimpreună cu iuzbaşa, ca să-l recunoască pe cel căzut în mâna păzitorilor, iar de va fi iscoada trimisă în tabăra domnească, s-o aducă neîntârziat în fața sa. Serdarul nu mai încăpea în sine de bucurie; i se luase o piatră de pe inimă. Deci, dincolo totul mersese ca uns. O încurcătură tâmpă se petrecuse – în chip nerod – dincoace, în chiar tabăra lor! Câte piedici fără noimă i se puneau împotrivă! Nu-şi mai găsea locul. Fu cuprind de nevoia de a se mişca şi de a vorbi. Trecu din nou în odaia cea mare, printre părtaşii săi. Făcu câteva glume, urmărite cu prea-cuviincioasă luare aminte de cei din jur, care se crezură datori să şi râdă. Pe unii îi cinsti chiar cu câteva vorbe prietenoase, pline de bunăvoință.

În sfârşit Danciu se întoarse cu iscoada. Serdarul se trase din nou în iatac, socotind mai nimerit să primească ştirile între patru ochi. I se părea primejdios ca să se rostească în auzul tuturor numele acelora dintre marii boieri care îi erau binevoitori. Nu se putea şti dacă între cei care-l înconjurau nu se găsea cumva şi vreun vânzător. Aceste nume trebuiau deocamdată să rămână o taină!

Mărturisirile iscoadei îl dezamăgiră. După freamătul plin de nădejdi care-l cufundase într-o adâncă înfrigurare, se simțea tot mai răcit sufleteşte, pe măsură ce-şi asculta sluga.

– Boierii se cam codesc, arătă trimisul. Toate făgăduielile lor încep cu „dacă" şi cu „parcă", ori cu „ar trebui mai întâi ca să...". Nici unul nu a răspuns cercetării ce le-o faci domnia ta cu un „da" desluşit! Care mai de care nu ştiau cum să scape de mine. Mie unuia nu mi-au trezit

Material cu drept de autor

prea mare încredere. Dar, în sfârşit, dacă nici unul n-a spus răspicat că s-ar învoi cu noi, tot atât de adevărat este că n-a fost vreunul care să fi zis nu! Deci, privind lucrurile în mare, s-ar putea socoti că sunt totuşi plecați să ne stea de reazem. Totul atârnă până la urmă de împrejurări... Dacă vor vedea că în răstimpul înfruntării puterea noastră este precumpănitoare şi că pot să-l părăsească pe vodă fără a se pune în primejdie, trec la noi... Altfel rămân unde se află...

Nu asta nădăjduise serdarul. El socotise că se vor grăbi să pice la înțelegere asupra clipei când îl vor vinde pe Matei. Crezuse că ar fi cu putință să hotărască chiar ei ceasul care li se va părea nimerit ca să iasă din tabără spre a-i veni alături. În visele sale îşi închipuise că ar fi îndeajuns o năvală repezită de abatere a atenției căpeteniilor taberei în altă parte, pentru a înlesni fuga acelora care îi erau prielnici. Ei doar să aleagă clipa care le era pe plac pentru dezlănțuirea înşelătorului iureş. Ori, boierii nu se mulțumeau cu o încleştare fățărită, care să-i zăpăcească pe cei credincioşi domnului, atrăgându-i într-o hăituială zadarnică, ca să gonească nişte cete care se prefăceau a fi puse pe fugă, dar care ținteau doar să-i îndepărteze de tabără şi să le abată luarea aminte de la cele puse la cale; ci doreau o luptă temeinică, în toată legea, ei urmând a i se alătura abia în toiul bătăliei şi numai dacă sprijinitorii serdarului se vor dovedi mai destoinici decât cei ai vodă-i! Voise să preîntâmpine o înfruntare adevărată, căci în sinea sa nu era încredințat de izbândă, căci afurisitul de moşneag avusese un noroc chior în toate războaiele ce le purtase mai înainte! Şi se temea că sorții l-ar putea ocroti din nou. Dar din păcate, după răspunsul primit, nu prea avea de ales...

Din nefericire însă, nu el cârmuia oastea. Ferindu-se până în acea clipă să iasă în față şi uneltind doar în ascuns, lăsase mână liberă căpităniei zavergiilor care se închegase la Curte, de a hotărî cum va voi în trebile armatei.

Material cu drept de autor

Ori, între mădularii ei, uneltele sale nu precumpăneau, încât nu ştia cum va putea urni această conducere de el zămislită spre un război temeinic! Va trebui să opintească din greu ca s-o clintească!

Oftând, se întoarse în odaia cea mare. Era pământiu la faţă şi încruntat. Şleahta de lăudători care-l înconjura îl privi îngrijată. Înfăţişarea sa nu părea să prevestească a bine...

– Boierii noştri cam umblă cu fundul în două luntre! bombăni furios. Vor neapărat ca să începem o bătălie în toată puterea cuvântului şi abia după aceea făgăduiesc a se hotărî...

– Dar mă tem că va fi greu să înduplecăm căpitănia ascunsă să purceadă la un iureş temeinic asupra domnului câtă vreme solii noştri se află acolo! se amestecă în vorbă Stroe Leurdeanu. Apoi mulţi dintre oşteni par ademeniţi de făgăduielile lui Matei vodă!

– In împrejurările de acum s-ar fi cuvenit să avem noi întreaga putere în mână! Căpitănia asta ne cam stânjeneşte! adăugă Hrizea mâhnit. Ar trebui să găsim o cale de a o împinge pe un făgaş lăturalnic, ca să-i putem lua locul! Dar schimbarea va fi foarte greu de împlinit cu iuţeală îndestulătoare, încât să ne poată fi de folos... Zăbava ne pierde. Din păcate adunătura de noi înjghebată a ajuns deja să fie recunoscută drept conducere aşezată. Cum se bucură de încrederea mulţimii, gloata va vedea în cei care i-ar sta împotrivă nişte vrăjmaşi ai răzvrătirii, aşa încât dacă am încerca s-o dăm de-o parte, ne-am ridica prostimea în cap şi nu ne-am mai putea întemeia pe puterea ei în luptele care ne aşteaptă... Ba poate chiar mai rău, am putea să ne pomenim că sare asupra noastră...

– Întreaga şleahtă de fruntaşi a lefegiilor, care părea până acum atât de folositoare, ne stă rău de tot în coastă şi ne lipseşte de putinţa de a găsi vreo ieşire din impas... Prea

Material cu drept de autor

mulți dintre mădularii ei nu ascultă fără crâcnire de noi, încât nu este cu putință s-o înduplecăm să poruncească neîntârziat ca întreaga cătănime să pună mâna pe arme, iar mijloace de a o sili să ne facă pe voie ne lipsesc. Oastea răzvrătită ascultă de ea şi nu de noi!! Aici e tot necazul!!

– Pusesem mare temei pe boierii lui Matei, şi acum, din laşitate, mă trădează! şuieră Constantin Şerban. Nişte otrepe, nişte talere cu două fețe! Din pricina lor totul se duce de râpă!

De lângă fereastră Ştirbei Izvoranu se veselea, purtându-se de parcă n-ar fi fost şi el părtaş al amestecăturilor şi nu i-ar fi fost soarta în joc! Ochii rotunzi de viezure îi sclipeau plini de vioiciune şi viclenie. Îi stârnea în primul rând hazul felul cum se preschimba înțelesul trădării. Cine erau întâi şi întâi trădătorii? Vădit, cei care se răzvrătiseră împotriva cârmuirii, adică toată lumea din cetate! Dar ridicându-se împotriva marii căpitănii, în chip ciudat, ciracii serdarului ajungeau din credincioşi ai răzvrătirii, trădători ai ei, adică trădători ai trădătorilor. De tot râsul era că, dânşii – trădătorii trădătorilor – erau la drept vorbind aţâţătorii răzmeriței, deci fruntaşii trădătorilor dintâi, deci cumva se trădau pe sine. Şi asta, deşi, împotrivindu-se căpităniei, la urma-urmei nu doreau nimicirea zurbei, ci adâncirea ei, adică a trădării. Dar, şi mai plin de haz era că boierii care înclinau a rămâne credincioşi lui Matei vodă, datorită credinței, deveneau trădătorii lor. Iar dacă îl trădau pe vodă deveneau dreptcredincioşi şi buni în ochii serdarului şi a părtaşilor săi!

„Cât de nestatornice şi înşelătoare sunt înfățişările vieții. Acelaşi lucru poate fi şi bun, şi rău, şi folositor, şi dăunător, în aceeaşi vreme!”. Apoi îl învoioşa zbaterea disperată a fârtaților, cuprinşi de spaimă, pentru că nu erau în stare să născocească o cale de scăpare! El o aflase deja, dar îi plăcea să-i mai lase să se frământe şi să se chinuiască.

Material cu drept de autor

Era o cale de a se răzbuna asupra lor şi a serdarului, pentru că în ultima vreme nu-l prea mai băgaseră în seamă, privindu-l cu dispreț. Când i se păru că, din vorbă în vorbă, unii amenință să se apropie de izvodirile pe care le închipuise – ca să nu piardă întâietatea şi căderea de izbăvitor – se hotărî să ia cuvântul:

– Cu vorba bună e limpede că marea căpitănie nu poate fi înduplecată şi nici măcar înrâurită să urmeze calea cea bună de a purcede la un război adevărat. De a o sili de asemenea nu poate fi vorba, căci n-avem mijloace ca s-o împingem la strâmtoare. Ne mai rămâne totuşi o cale deschisă...

Izvoranu se întrerupse anume un scurt răstimp, ca să atragă luarea aminte asupră-şi! Şi, într-adevăr, izbuti să stârnească curiozitatea de obşte, încât toți cei aflați de față întrerupseră taifasul şi se întoarseră în aşteptare spre el. Lui Ştirbei Izvoranu i se umflă pieptul de plăcere, văzându-se învăluit din toate părțile de priviri nerăbdătoare.

– Căpitănia trebuie pusă în fața faptului împlinit, căci atunci nu va mai putea da înapoi, oricât ar vrea să stea deoparte...

O undă de dezamăgire trecu prin ochii ascultătorilor, iar curiozitatea pe care o stârnise puțin mai devreme secă dintr-o dată, preschimbându-se în nepăsare. Lumea se aşteptase la o plănuire întemeiată, care să statornicească îndatoriri deslușite pentru fiecare, în vreme ce fostul spătar nu însăila decât nişte păreri oarecare, simple vorbe lipsite de putința de a le întrupa în nişte măsuri care poată fi săvârşite neîntârziat. Acesta însă se grăbi să vină cu unele lămuriri:

– Unele steaguri ascultă de poruncile noastre. Trebuie să le ațâțăm ca să tragă temeinic asupra taberei domneşti. O părelnică ieşire de sub ascultarea căpităniei, o nesupunere la porunci, izvorâtă din prea multă râvnă şi

Material cu drept de autor

dintr-o prea înverşunată – dar deloc vinovată – duşmănie față de cei de afară! Cei de dincolo desigur că nu vor sta cu mâinile în sân, ci se vor îndârji în a răspunde întărâtării, iar bătălia se va încinge. Dezlănțuirea gâlcevii va fi pusă pe seama întâmplării, ori a sorții, noi fiind pe deplin acoperiți, deci cu totul fără vină! Vrând-nevrând, marea căpitănie va trebui să se pună în mişcare, ca să rânduiască apărarea. Ori, odată calea războiului deschisă, nu va fi prea greu să-i încredințăm – tocmai pentru că sunt oşteni de meserie – că cea mai bună apărare este atacul... Mersul luptelor îl putem apoi îndruma în ascuns, prin mijloacele folosite şi până acum, după cum vom socoti de cuviință. Înțelegere vom găsi uşor la oaste, căci, în aceste împrejurări încordate şi primejdioase, nevoințele noastre şi ale lor bat înspre aceeaşi parte, atât ei cât şi noi dorind acelaşi lucru: să izbândim. Deci, vor pricepe pe dată că ceea ce e bine pentru noi, este bine şi pentru ei, încât ne vor urma cu uşurință!

Încă o dată, şi nu va fi ultima oară că, fostul spătar Radu Ştirbei Izvoranu îşi dovedea însuşirile de iscusit uneltitor. Într-adevăr, cele născocite de el închipuiau singura cale care le mai rămăsese pentru a ieşi din impas. Trebuiau iscate răbufniri cât mai multe şi mai supărătoare, şi la prima vedere primejdioase pentru cei din tabăra domnească, spre a-i ațâța, ispitindu-i să vină împotriva apărătorilor cetății cu întâmpinări cât mai aprige! Atunci căpitănia le cădea în nadă, trebuind să primească bătălia.

Serdarul orândui neîntârziat pentru fiecare din cei aflați de față cu ce iuzbaşi, ceauşi ori căpitani – sau uneori chiar cu ce oşteni de rând – urmau să intre deîndată în legături. Poate că nu toți se vor învoi să le facă jocul, dar aveau toate temeiurile de a nădăjdui că vor putea găsi înțelegere la o bună parte dintre ei!

În câteva clipe se risipiră care încotro, iar încăpătoarea odaie rămase goală. Serdarul se aşează pe o

Material cu drept de autor

laviță. Visurile îi prinseră din nou aripi. Aştepta ca, din clipă în clipă, să audă trosnetele primelor împuşcături de archebuze şi cele dintâi bubuituri de tun…

În târg starea de cuget ajunsese peste măsură de fremătătoare. Zvonurile, izvodite încă de cu noapte, se înmulțiseră peste măsură, întretăindu-se ca nişte fulgere prin cârciumi sau pe ulițe. Multe se băteau cap în cap, încât nu mai puteai şti care era adevărul, vorbitorii sârguind a le tâlcui fiecare după cum îl tăia capul. Cunoscuții se opreau pe la toate răscrucile, strângându-se ciotcă la taifas. Cei care treceau întâmplător se lipeau şi ei cetelor, ca să tragă cu urechea. Se întrebau unul pe altul dacă n-au aflat nimic nou şi-şi împărtăşeau cele pe care le ştiau deja, tălmăcindu-le şi răstălmăcindu-le în fel şi chip, şi sucindu-le pe toate fețele.

– Se zice că în tabăra domnului vin din țară oşteni cu sutele…

– Matei vodă cică a dat poruncă să se împresoare cetatea. Pâlcurile vrăjmaşe au şi început să se întindă la vale spre miazăzi, de-a lungul palisadei, ca să ne cuprindă…

– Pe la Rucăr zice-se că au intrat oştile crăieşti, chemate încă pe când domnul se afla la Argeş…

– După spusa altora, oştile crăieşti ar urma alt drum! Se pare că au plecat dinspre Întorsătura Buzăului şi străbat munții pe la Tabla Buții.

– Nu-i adevărat! Dintr-o gură de temeinic cunoscător, vrednic de toată încrederea, ştiu sigur că în această clipă coboară pe valea Oltului şi de bună seamă c-or fi ajuns deja la Râmnicu Vâlcea… Iarna drumul ista e mai lesnicios, de aceea a fost ales.

– Până şi măritul Padişah a fost înştiințat, cât şi paşalele de la Dunăre; acestea din urmă au primit poruncă să vină cu toată ienicerimea asupra noastră. Mai ales Siavuş, paşa de la Silistra, ca ocrotitor al ținutului, pare a fi peste măsură de pornit împotrivă-ne.

Material cu drept de autor

Povestitorii cât şi ascultătorii treceau repede de la un pâlc la altul, curioşi să mai prindă o vorbă-două şi din alt loc, dar dornici totodată de a împărtăşi şi altora din ştiința lor, fălindu-se chiar cu bâiguielile pe care le însăilau. Crăpau de fudulie când tot mai mulți erau aceia care se întorceau spre ei cu gurile căscate sau se opreau chiar din drum ca să le soarbă vorbele!

Câteva ceasuri mai târziu, starea sufletească a lumii se schimbă. Fiind prinse mai multe iscoade domneşti care încercau să se furişeze în târg, oamenii – şi cu deosebire oştenii – deveniră foarte bănuitori, cu atât mai mult cu cât cei trimişi la cercetat nu puteau fi osebiți de târgoveți, căci doar cu câteva zile în urmă sălăşluiseră ei înşişi în cetate, fiind cunoscuți ca oameni de-ai locului, şi nu venetici oareşcare, veniți de niciunde! Cum puteai deci să-ți dai seama care sunt uneltele domneşti, alegându-le dintre ceilalți?!

Oamenii simțeau însă nevoia să se apere împotriva năvalei mulțimii de pândaci, care le picau pe cap. Pe ulițe începură, ca urmare, să fie socotiți vânzători, toți aceia care răspândeau zvonuri dezamăgitoare, care preamăreau forțele domneşti, ori îşi arătau neîncrederea în apărătorii cetății. Pe de altă parte, fără a aştepta vreo poruncă din partea cuiva, străjile începură să cetluiască pe toți aceia care umblau prin preajma povârnişului dinspre Ialomița, singurul loc pe unde se putea intra în târg, ocolind porțile şi palisadele; aici, pe întinderi mai mari, locul era deschis. Cei prinşi că-şi găseau de treabă pe acele olaturi, dacă nu erau în stare să lămurească repede şi deplin pricina trecerii lor pe acolo, erau descăpățânați fără a mai face prea multe cercetări.

Pornirea viforoasă a nimicirii închipuiților potrivnici strecurați în târg se întinse repede ca o pălălaie în lungul unor uscături şi, în curând, pe toate ulițele, toți cei cu sământă de gâlceavă se puseră pe o temeinică vânătoare a

Material cu drept de autor

acelora care, chipurile, puteau stârni îndoieli obrazelor de bună credință. Uneori, dar destul de rar, erau descoperite iscoade adevărate; dar cel mai adesea se întâmpla ca astfel de cete înfierbântate să se lege de vreun trecător singuratic, cu desăvârşire nevinovat, pe care să-l ciomăgească sau chiar să-l ucidă. Numeroşi târgoveți – şi mai ales argați – ajunseră să se teamă să mai iasă din ogrăzi, mai ales singuri.

Dacă de dimineață zvonurile se istoriseau în gura mare, fără fereală, vorbitorii fudulindu-se cu ştiința lor, spre prânz trecătorii deveniseră ascunşi şi tăcuți, tăifăsuind numai tainic, pe şoptite. Se uitau prevăzător în jur, să nu se apropie cineva, iar dacă se zărea vreun trecător pe care nu-l cunoşteau, se întrerupeau de teamă ca să nu fie învinuiți de răspândirea unor zvonuri răuvoitoare, semn că s-ar găsi în solda vrăjmaşului. Culmea era că ades în fruntea cetelor care îndemnau cu mai mare înfocare la pustiirea acelora care puteau trezi bănuieli, se aflau taman aceia care se ştiau cunoscuți obştii a fi fost, cu numai câteva zile în urmă, apărătorii vechii cârmuiri. Ori prin râvna necruțătoare care-i apucase, socoteau că se pun la adăpost, dovedind ca netemeinică părerea care se răspândise despre ei, căci, cu adevărat, în fundul sufletului ascundeau simțăminte de înfrățire cu răzvrătiții. Pe deasupra, de teamă că unii din cei prinşi ar putea fi cu adevărat iscoade, care prin mărturiile lor puteau să-i dea de gol, socoteau mai înțelept ca acestora să li se închidă gura înainte de a putea spune ceva! De aici neînduplecarea şi cruzimea lor.

Mai târziu, li se alăturară, cu o pornire poate şi mai pătimaşe, părtenii lui Constantin Şerban, dornici de a păstra, ba chiar spori prin ațâțări vrăjmăşia față de principe şi de cei care-l slujeau, în nădejdea că astfel vor ține trează potrivnicia față de bătrânul voievod şi de toți ai săi. Întărâtând lucrurile, erau încredințați că vor împiedica înfăptuirea oricărei împăcări cu Matei. Plănuirile lor ținteau

Material cu drept de autor

chiar mai departe; se gândeau că era cu neputință ca domnul să nu afle ceea ce se petrecea în târg. Iar auzind că sunt prigoniți şi chiar uciși cei care-i purtau credință, desigur că se va înfuria şi se va dezlănțui şi mai aprig împotriva cetății, zorind iscarea războiului pe care ei îl doreau cu atâta înfocare!

*

Solia răzvrătiților părăsise târgul înainte de a începe mai sus zugrăvita tulburare a cugetelor, încât cei plecați habar nu aveau de ce lăsaseră în urmă, lucru care le putea primejdui viața. De altfel şi sfetnicii principelui vor afla mult mai târziu cele care se întâmplau, încât împrejurările acestea nu înrâuriră în vreun fel mersul negustărilor. Tocmelile se porniră de unde fuseseră întrerupte de cu seară, potopite de aceiaşi sporovăială fără rost, plină de vorbe sforăitoare, sunând însă a gol, care țințeau doar să tărăgăneze luarea unei hotărâri.

Dar nu trecu decât vreun ceas că se petrecu o întorsătură la fel de neaşteptată, atât pentru boieri, cât şi pentru oşteni; domnul se răzgândise şi, schimbându-şi părerile, se ivi pe nepusă masă în cort. Înmărmuriți, toți se ridicară în picioare şi i se închinară adânc. Oştenii înşişi fură pătrunşi de un fior văzându-l, şi plecăciunea le fu pe deplin sinceră şi cu totul neprefăcută! Era neputință de lămurit cum un bătrân slab, uscățiv, străveziu aproape, bolnav, care mergea greu, şchiopătat, putea face ca, la vederea sa, sufletul să înceapă a tremura într-o lume întreagă, iar genunchii privitorilor să se frângă în ploconeli, nimeni nemaicutezând a crâcni în față-i! Era ciudat cum din ființa acestui moşneag răsfuga o voință care stârnea sfiiciunea privitorilor sau chiar îi strivea. Domnul se purtă de parcă n-

Material cu drept de autor

ar fi văzut pe nimeni în afara logofătului, pe care-l luă din scurt cu o întrebare:

– Tot despre plecarea mea din scaun pălăvrăgiți? Sau, în sfârşit, ați isprăvit-o?!

Logofătul, văzându-se cam pişcat cu vorba, îşi dădu seama că intră pe un loc lunecos. Nici unui cap încoronat nu-i putea face plăcere ca alții să vorbească despre alungarea sa, fie şi numai pentru a se afla în treabă şi a zăpăci potrivnicul! Ori, împrejurarea că îngăduise ca tocmelile să intre pe un asemenea făgaş putea s-o plătească scump, căci Matei nu uita uşor, chiar dacă uneori lăsa credința că n-a băgat de seamă sau că n-a dat însemnătate unei ieşiri neîndestulător frământate, unei vorbe sau unei purtări nelalocul ei. De aceea bâigui ceva de neînțeles, încât nimeni nu pricepu nimic, dar voievodul nu-l puse să-şi repetuiască mai desluşit spusa, pesemne închipuindu-şi că scăpase nişte însăilări care băteau câmpii, căci, la drept vorbind, nu prea avea cum se îndreptăți. Nemailuându-l în seamă pe dregător, urmă netulburat, părelnic vorbind mai departe cu el, dar cu adevărat cuvântând spre auzul celorlalți:

– Nu le-ai spus că nu trebuie să ducă de grijă țării, că m-am gândit eu la toate, chiar şi la domn nou, şi asta încă hăt, cu mult mai înainte de a se sumeți ei pentru răzmeriță?! Nu le-ai spus că nepotul şi vel spătarul nostru ne va urma în scaun? Că asta am hotărât-o de câțiva ani buni?! Şi, la urma-urmei, de ce nu le atrageți luarea aminte că nu le dau pe fitecine, ci tocmai pe spătar, pe cel care le este căpetenie nemijlocită după mine, pe cel care i-a cârmuit şi până acum, pe cel care i-a apărat în fața mea şi în fața divanului pe fârtații lor?! Chezăşuiți-le că, dacă vor domn, îl vor avea! Va fi şi nou, şi tânăr! Şi nu-i sfătuiesc să-mi iasă din vorbă! încheie el, deşi marele spătar nu mai era chiar tânăr, căci trecuse de patruzeci de ani.

Material cu drept de autor

Diicu simțea că plutește. Parcă îi creștea inima în piept. Ceasul lui bătuse. Dar, adăugirea făcută de Matei vodă imediat după aceea îl coborî din nou neiertător cu picioarele pe pământ, retezându-i beția nemăsuratei bucurii.

– Însă clipa menită schimbării o voi hotărî eu şi nu fitecine!

„Din nou o amânare sine die", pufni spătarul în gând, plin de ciudă.

– Apoi, dacă vor în grabă mare alt domn, nu i-ai întrebat cum vor să-l aridice? Oare se cade să fie încoronat aici în cort, în pripă şi sărăcie?! Aşa ceva nu se poate. De-a dreapta trebuie să-i stea mitropolitul care, însă, e în târg! Țărmonia trebuie să se desfăşoare într-o biserică măreață! Avem totodată nevoie de însemnele puterii, care nu se află la îndemâna noastră! Ori, toate împrejurările cerute vor fi întrunite abia după ce vom fi îngăduiți în cetatea noastră de scaun!

– Măria Ta, nu ne lua în nume de rău dorințele aici înfățişate, dar am venit a cere numai dreptate! zise cu glas stingher căpitanul Constantin Gălățeanu.

Matei se întoarse spre el, ca şi cum abia acum l-ar fi descoperit. Îl privi ca pe o ciudățenie şi ridică zădărât din sprânceană, socotind întreruperea cuvântării sale un fel de obrăznicie. Se purta cu oşteanul de parcă ar fi fost un țânc necuviincios, care trebuia pus la locul său. Căpitanul – văzându-se astfel umilit – nu se simțea prea în largul său. Îl copleşea disprețul aruncat asupră-i. Voi să mai adauge ceva, dar domnitorul i-o luă înainte:

– Ce fel de căutare a dreptății e asta, când, la urma-urmei, îmi cereți să plec din țara mea, ori – de vreau să rămân – să mă duc la mănăstire?!!

– Iartă-ne, Doamne, sârgui Gălățeanu să-şi reînnoade vorba, poate ne-am pripit cu asemenea gând. Nici noi şi nici cei ce ne-au trimis nu cred că au cugetat îndeajuns

Material cu drept de autor

asupra sa. Acum suntem gata nu numai să chibzuim mai temeinic în jurul spusei, dar chiar ne pare rău de a fi slobozit-o.

Căpitanul Radu îl privi nedumerit şi mirat. Începuse să-l bănuiască că trudeşte pentru nevoinţele serdarului. Nu avea dovezi de netăgăduit, dar băgase de seamă că îl căutase de câteva ori în răstimpul zilelor din urmă şi, deşi nu era singurul care-l curtenea pe boier, lucrul spunea totuşi ceva. Fusese încredinţat că mai-nainte ceruse descăunarea, ca să-şi slujească oblăduitorul. Ori, acum nu înţelegea ce se întâmpla. Oare se înşelase, sau căpitanul Gălăţeanu îl părăsea pe serdar, pocăindu-se? se întreba Radu. N-avea de unde şti că ocolul făcut de dimineaţă de celălalt, înainte de a ieşi din cetate, avea la fel de puţină legătură îndatoririle sale gospodăreşti, ca de altfel şi acela pe care-l făcuse el însuşi. La drept vorbind, nici unul dintre ei nu trecuse cât de puţin pe acasă. Nu avea deci cum să-şi închipuie că, la drept vorbind, Gălăţeanu nu împlinea decât ultima poruncă a serdarului, care-l sfătuise că, dacă apare primejdia de a fi grăbită urcarea în scaun a lui Diicu, e mai bine să fie oprite tocmelile legate de slobozirea scaunului domnesc, lăsând de-o parte toate neguţările de încoronare!

– Începi să devii mai plăcut auzului, căpitane! zâmbi principele. Aşa mai venim de acasă. Socot că vorbele tale de acum sunt primele lucruri înţelepte ce s-au spus de la începutul celora aici tăclăluite. Dacă grăiţi despre iertare – se agăţă Matei de acest cuvânt spre a îndreptăţi atenţia pe care i-o arăta –, atunci într-adevăr putem sta de vorbă...

– Un jilţ pentru Măria Sa! porunci vel logofătul bătând din palme.

Domnitorul, cu mişcări măreţe, dar pline de bunăvoinţă, îngădui solilor să-i înfăţişeze tot răbojul de cerinţe care li se încredinţase. Astfel neguţările începeau la

Material cu drept de autor

urma-urmelor de la început, ştergându-se toate cele asupra cărora se chibzuise deja.

Despre descăunare nu se mai vorbi defel. Căpitanul Mirco, în temeiul căderii sale de purtător de cuvânt al deputăției, şi ca urmare a îndrumărilor primite la plecare, înşiră doar drepturile şi nevoințele dorite de oşteni. În primul rând stărui asupra reînturnării la vechile înlesniri şi foloase de care se bucuraseră felurite bresle ale oştirii mai-nainte. Atrase apoi luarea aminte asupra împrejurării că o seamă de lefegii rămaseră neplătiți de ceva vreme şi era firesc să primească ceea ce li se cuvenea. La fel de însemnat era ca să nu fie uitate sporurile făgăduite cu diferite prilejuri, care până la urmă nu mai fuseseră date. Se dorea de asemenea ca pe viitor să nu mai fie îngăduit ca – sub diferite pretexte – să fie şterşi din catastifele vistieriei unii oşteni, sau chiar cete întregi dintre ei, spre a fi rumâniți. Să fie reprimiți, cu solda de dinainte, lefegii care, de bună voie sau de silă, plecaseră în Moldova sau trecuseră muntele în Ardeal. Asta de-ar voi unii dintre ei să se reîntoarne. În sfârşit, se cerea ca domnitorul şi divanul să se lege că va îndrepta în cel mai scurt timp – prin cercetarea fiecărui jeluitor în parte – samavolniciile, deloc puține, săvârşite din vara trecută încoace, în temeiul cărora au fost scoşi din condicile de scutiri ale visteriei şi trecuți la bir şi rumânie o mulțime de fârtați de-ai lor. Vorbitorul încheie, rugând să se dăruiască iertarea de obşte pentru toți cei care se răzvrătiseră şi pentru toate câte se făptuiseră în ultimele zile în cetate.

Îndemnați să-şi spună părerea, boierii – molfăindu-şi cuvintele în bărbi – bombăniră ceva greu de priceput, cu înțelesul că ar socoti cele ascultate cât de cât mulțumitoare, adăugind însă dorința de a li se da chezăşii din partea răzvrătiților că nevestele, copii şi acareturile lor din cetate, pentru soarta cărora erau neliniştiți, nu vor păți nimic rău, toate fiind ocrotite. La drept vorbind, bâjbâind, dădeau din

Material cu drept de autor

colț în colț, pentru că nu știau dacă vin sau nu în întâmpinarea voii domnului și de aceea socoteau mai nimerit să nu-și arate prea răspicat părerea, pentru a și-o putea potrivi cât mai repede și mai ușor dacă deslușeau un semn de nemulțumire pe obrazul voievodului. Pe deasupra se simțeau cumva vinovați față de principe întrucât se învoiseră a tăifăsui pe marginea ieșirii din scaun a Măriei Sale, iar acum nu știau cum să facă mai bine, ca să li se ierte păcatul.

Răbdător, Matei vodă îi lăsă să mormăie în legea lor ce le trecea prin cap, fără să-i ia în seamă, căci el își avea părerile făcute. Abia când se lehămetisi de atâta bâiguială le întrerupse pălăvrăgeala. Dintru început hotărâse să limpezească rânduielile în legătură cu răzvrătiții.

– Nu voi îmi statorniciți, după cum vă trăsnește prin minte, îndatoririle ce-mi cad în seamă față de oaste și de slugi! De când argatul poruncește stăpânului?! Cu atât mai mult nu i se pune sula în coaste unui cap încoronat, spre a-i face silă, ci i se înfățișează cuviincioase rugi, cu smerită prea-plecare! Voi uitați că în clipa asta am în tabără mai multe mii de oșteni, și că în drum spre noi sunt alte câteva mii. De asemenea craiul mi-a făgăduit ajutor, iar la nevoie voi chema chiar turcii și tătarii ca să vă stârpească neamul! Așa încât să nu vă închipuiți că răzmerița voastră mi-a stârnit cine știe ce griji, sau că aveți mijloace de a mă nevoi să vă fac pe voie. Dacă vă voi milui totuși cu unele pomeni, o fac pentru că așa poftesc, deci din mărinimie, nu de frică! Și pentru că boierii mă roagă să fiu îngăduitor, întrucât ei, în lipsa mea, v-au făcut unele făgăduieli, pentru a nu le știrbi fala, renumele și cinstea care li se cuvin, mă învoiesc la cele cu care s-au legat față de voi. Deci, pentru a arăta adânca prețuire ce o port acestor credincioși sfetnici ai mei și pentru că nu-mi place să las pe nimeni să plece cu mâna goală de la treptele scaunului meu, o să fiu milostiv și de astă dată – deși n-o meritați – și o să mă aplec asupra cererilor voastre.

Material cu drept de autor

Şi nu numai atât, dar vă iert şi pentru câte rele aţi făcut, pentru necazurile şi supărările pe care mi le-aţi pricinuit. Poate acum veţi înţelege în sfârşit ce fire rea şi nerecunoscătoare aveţi. Poate aşa se va trezi în voi cugetul dreptăţii, al bunei-cuviinţe şi simţul datoriei! Ei bine, vă iert şi pentru că sunt mai tare şi v-aş putea strivi printr-un singur semn pe care l-aş face, pentru că nu-mi iscaţi teamă şi pentru că ştiu că, iertându-vă, nu sunt primejduit în nici un chip! Cruţându-vă, veţi vedea poate mai bine cât de vană v-a fost trufia!

Deodată afară răsunară bubuituri de tun şi de sinete, urmate neîntârziat de ţipete, de freamăt, de porunci ostăşeşti strigate cu voce ridicată. Toţi tresăriră nedumeriţi. Matei vodă, se încruntă:

– Cercetaţi cine a cutezat să deschidă focul fără îngăduinţa mea!

Dar înainte ca boierul plecat să se întoarne, un curtean năvăli speriat în cort:

– Măria Ta, cei de pe întăriturile cetăţii trag asupra noastră!

– Cum trebuie să înţelegem aceasta, căpitane? Aşa ni se răsplăteşte bunăvoinţa? Oare aţi fost trimişi ca să ne adormiţi duhul de veghe, ca între timp să ne puteţi mai lesne ataca?

Solii, făcând feţe-feţe, se priviră între ei înmărmuriţi. De dimineaţă, marea căpitănie ascunsă hotărâse cu totul altfel. Oare între timp fârtaţii lor se răzgândiseră?! Oare nu-şi dădeau seama că, neavând răbdare să le aştepte reîntoarcerea, îi jertfesc, primejduindu-le viaţa?! Era o perfidie fără seamă să fie trimişi în tabăra vrăjmaşă, iar în spatele lor, fără a fi preveniţi cumva, să li se unelteaască pieirea!

Cuprinşi de spaimă, cei cinci căpitani îşi arătară nemărginita nedumerire faţă de cele petrecute, se

Material cu drept de autor

dezvinuiră, ba îşi mărturisiră chiar îndoiala că focul ar fi fost început de cei din cetate, care erau ascultători de căpitănia care-i trimisese. Pesemne, dacă totul pornise totuşi din înălțimea palăncilor, isprava trebuie să fie a unei trâmbă de zurbagii gâlcevitori şi nesupuşi, care se apucaseră, după capul lor prost, să stârnească, fără încuviințarea cuiva, întreaga zarvă, încercară solii, strâmtorați şi descumpăniți, să încropească nişte deslușiri izbăvitoare.

– Să fie puşi deîndată în fiare! Crainicii noştri să se ducă în fața şanțurilor şi să ştiruiască celor dinăuntru că, dacă nu vor înceta pe dată orice împotrivire, înlesnirile, libertățile şi iertarea făgăduite lor, nu le vor mai fi dăruite în veci, iar mişeii vor fi ridicați în furci până la unu, în târgul de afară. Voi fi fără cruțare. Iar prima dovadă a supărării mele va fi aceea că le voi spânzura solii încă înainte de a se însera şi-i voi aşeza în fața porților lor, să-i vadă mai bine şi să ştie ce-i aşteaptă şi pe ei! Iar din clipa când trimişii lor vor atârna în furci, orice împăcare nu va mai fi cu putință! Din acea clipă armele vor hotărî. Şi o să trec întregul târg prin foc şi spadă. Deci să gândească bine la ceea ce fac…

Câțiva oşteni, cu spadele scoase, năvăliră în cort, înconjurară solii şi-i dezarmară. Căpitanul Radu fu nedumerit că era luat laolaltă cu ceilalți. De la iscoadele cărora le mijlocise în răstimpul nopții intrarea în târg, înțelesese că domnul îi cunoaşte meritele, ştiind că-l slujeşte cu credință. Se uită deci rugător spre principe, dar nu-i întâlni privirea. Îl căută din ochi pe vtori logofătul Udrişte Năsturel, dar acesta nu se zărea pe nicăieri. Voi să se smulgă de sub pază ca să se repeadă la voievod, față de care să-şi dovedească nevinovăția. Atenți, oştenii îi ghiciră gândul, şi, înțelegându-l greşit, îi tăiară drumul, îmbrâncindu-l. Simți cum este prins de două mâini vânjoase şi împins într-o parte. Îți pierdu cumpătul şi se izbi de Mirco, prăvălindu-se amândoi pe jos. Cineva îl crestă cu vârful spadei. Auzi

Material cu drept de autor

pârâitul mundirului, care se sfâşia sub ascuţişul lamei. Întâmplarea îi trezi lui Matei vodă întreaga luare aminte, încât întoarse privirea spre ostateci. În inima lui Radu renăscu dintr-o dată nădejdea. Împreună mâinile în semn de rugă, ca să fie luat în seamă de domn, dar privirile nepăsătoare ale acestuia trecură mai departe, fără să se oprească asupră-i. Radu şi Mirco se ridicară şi toţi cinci fură îmbrânciţi afară.

*

Nu numai cei din tabăra domnească, ci şi aceia din cetate nu înţeleseră ce se petrecea. Când răsunară primele bubuituri, târgoveţii fură la fel de speriaţi şi nedumeriţi ca şi curtenii din câmp. În întâiile clipe crezură că târgul e luat cu asalt şi – copleşiţi de spaimă – începură a alerga care încotro. Pe uliţe oamenii se loveau, se îmbrânceau, îşi făceau loc cu coatele, căutând a se pune cumva la adăpost. Alţii, cuprinşi de nemărginită râvnă întru apărarea răzvrătirii, socotind că lupta cu principele începuse fără ei, se grăbiră spre locurile de strajă care ştiau că le fuseseră orânduite din ajun.

Câţiva căpitani – parte ai căpităniei ascunse – din întâmplare aflaţi încă împreună la Curte – în frunte cu Priboi – se grăbiră spre locurile de unde se auzeau bubuiturile de tun şi trosniturile de sineţe. Cum detunăturile răsunară de mai multe ori dinspre în bastionul aflat de din sus de Poarta Argeşului, făcând o larmă care acoperea toate celelalte zgomote, primul drum îl făcură într-acolo. Cârmuitorul străjii bastionului – luat la întrebări – dădu din colţ în colţ. Ba zicea că a primit poruncă de la căpitănie, al cărei mădular, la drept vorbind el însuşi era, ba bâiguia ceva despre nişte iscoade pe care le-ar fi văzut furişându-se de-a lungul şanţului. Ori pe acestea le-ar fi ţintit, iar nu tabăra,

Material cu drept de autor

deşi aşezarea ţevilor de tun arăta cu totul altceva. De altfel, încordarea era atât de mare încât nimeni nu se întrebă cum putuse trage cu puşcăriile cele mari asupra câtorva bărbaţi răzleţi, care se furişau pe lângă palisade, dar destul de departe de ele, pe care oricum nu aveau în ce chip să le treacă. În ei ar fi fost firesc să bată doar cu sinetele sau cel mult cu săcăluşele, adică puşcăriile cele mici. Căpitanul străjii arătă de asemenea că s-a săturat de atâta şovăială şi că el e hotărât să treacă la fapte, ca bărbat în toată puterea cuvântului ce se afla, şi nu babă căzută pradă nevolniciilor, care face pe ea de frică!

Marele căpitan Priboi îl repezi cu toată asprimea, arătându-se necruţător. Sub ameninţarea unor aprige osânde, porunci nimeni să nu mai cuteze de a trage vreun foc. Vai celor ce nu se vor supune! Îi va tăia cu mâna sa!! Nu aveau dreptul de a primejdui viaţa celor trimişi în solie şi nici nu era de dorit să fie zădărnicite neguţările care păreau a merge bine şi cu folos!

– Pe cel care mai pune foc fără învoirea tuturor celor cuprinşi în marea căpitănie, îl spintec cu mâna mea!! şuieră la plecare Priboi. Pâlcul meu de oaste îi va spânzura, ca pe nişte trădători, pe toţi aceia care nu se supun poruncii!

Între timp sosi şi mai-marele străjii de la Poarta Argeşului cu îndemnul de a înceta neîntârziat tragerea, căci cum au făcut cunoscut pristavii Măriei Sale ajunşi sub ziduri, de va fi vătămată tabăra domnească, solii vor fi spânzuraţi la şanţul cel mare, iar toate făgăduielile de împlinire a cererilor lor vor fi şterse. Orice tocmeli paşnice, legate de deslușirea neînţelegerilor ivite, nu vor fi mai fi primite. Iar domnul adăugea că, pentru neascultare, va trece târgul prin foc şi sabie. Deci, dacă nu doreau să piardă tot, se cuvenea să fie mai cumpătaţi. Nesăbuinţa, râvna orbească, fără măsură şi ne-îndeajuns chibzuită, nerăbdarea – oricâtă dorinţă de bine i-ar sta la temelie – le aduceau

Material cu drept de autor

numai năpastă şi pagubă! Fiind un pericol pentru toți, ieşirile de nesupunere de orice fel trebuiau pedepsite şi stârpite fără nici un fel de cruțare!

Mai-marele bastionului fu îngrijorat de putința de a se vedea silit să țină piept chiar fârtaților săi, mergând până la a fi atacat cu armele de aceştia, aşa încât se dădu bătut şi se legă spăşit să țină seamă de cele hotărâte de dimineață în bună înțelegere în adunarea căpităniei.

Asemănător se petrecură lucrurile şi în celelalte locuri, încât, în mai puțin de jumătate de ceas, liniştea fu reaşezată de-a lungul palisadelor dinspre apusul cetății. E drept că unele pocnete răzlețe de archebuză se mai auziră şi după aceea ici-colo, dar, fără a le mai lua în seamă, mădularii căpităniei o porniră în grabă spre trâmbele de străjeri dinspre râpa Ialomiței, ca să le mai domolească şi lor avântul în uciderea celor prinşi pe latura de răsărit a cetății. Adevărul era că nu-i bănuiau de rea voință pe cei vinovați de pricinuirea tulburărilor şi nici nu-i socoteau amestecați într-o vicleană uneltire. Se mărgineau să creadă că e vorba doar de un prisos de râvnă cu totul neprihănită.

Căpitanii năzuiau să preîntâmpine astfel mânierea peste măsură a domnului, ceea ce ar fi iscat o ruptură nedorită, care nu mai putea fi îndreptată în vreun fel. După vreun ceas de sârguințe, ba cu amenințări, ba cu vorba bună, izbutiră să reaşeze liniştea şi rânduiala între toți apărătorii. Astfel, iscusita nadă izvodită de fostul vtori spătar Radu Ştirbei Izvoranu, de care Constantin Şerban îşi legase atâtea nădejdi, se spulberă în chipul cel mai jalnic! Dar, odată cu spârcuirea ei, se năruiau şi ultimii sorți de izbândă ai serdarului. Însă zădărnicirea planuirilor sale de a ajunge la putere, destrăma şi visele de căpătuire ale acelora din jurul său.

Dacă târgoveții de rând primiră cu o răsuflare de uşurare reînturnarea liniştii, pentru ciracii lui Constantin

Material cu drept de autor

Şerban fu semnul de netăgăduit al apusului încercărilor lor. Îngrijorați, începură să se gândească cum să-şi scape pielea. Era singurul lucru care le rămânea de făcut, căci de ales nu aveau. Prea puțini dintre ei mai trăiau cu nădejdea că solia ar mai putea dobândi descăunarea de bunăvoie a lui Matei, şi asta fără ca voievodul să treacă cârmuirea nepotului său Diicu, deşi unora le mai plăcea să se amăgească, lăsându-se legănați de vise îmbătătoare. Dovadă însă că nici ei nu mai credeau în asemenea închipuiri, era că – în ascuns şi cu fereală – se găteau pentru întâmpinarea unei depline înfrângeri... Pe nesimțite, unul câte unul, părtaşii încârdăşiți în urzelile serdarului se furişau din odaie, încât foarte curând rândurile celor rămaşi se răriră într-atât, încât schimbarea se putea vedea dintr-o privire, fie ea oricât de grăbită.

Rămaseră numai cei mai înverşunați vrăjmaşi ai lui Matei vodă, care nu se puteau aştepta la vreo îndurare din parte-i, precum vel vistiernicul Stroe Leurdeanu sau nepotul răposatei doamne Elena, fostul mare spătar Hrizea din Bogdănei. Dar, chiar şi ei plecară curând, însă cu învoirea serdarului, ca să se repeadă până acasă, cum se dezvinuiau, ca să vadă ce se mai petrece acolo, dacă nu cumva zurbagiii nu le vătămaseră curțile şi bunurile. La drept vorbind puseseră încă de dimineață slugile să le gătească trăpaşii, însoțitorii şi merindele, ca să poată fugi în orice clipă. Acum trecură pe la Poarta Dealului, singurul loc pe unde puteau pleca în bejanie fără a trece prea aproape de tabăra domnească, spre a se învoi cu străjerii de acolo ca, în schimbul unei plăți, să fie lăsați să iasă fără poticneli din cetate când o fi să sosească clipa fugii. Apoi se reînturnară spăsiți la curtea lui Tântăveanu, alături de serdar, mărturisind că în ogrăzile lor toate sunt în bună rânduială.

Alții, asemenea lui Radu Ştirbei Izvoranu, plecară cu totul – fără învoire şi fără gând de a se mai întoarce – grăbindu-se să se facă nevăzuți. Pentru ei cărțile erau făcute,

Material cu drept de autor

iar jocul cu desăvârşire pierdut, încât nu se mai aşteptau la nimic folositor din partea serdarului.

Starea sufletească a atârnătorilor de curtea sa nu-i rămase necunoscută lui Constantin Şerban. Vedea cum, pe clipă ce trecea, rândurile celor din jur se răreau... El însuşi începu a fi copleşit de simțământul că sfârşitul se apropie neabătut şi neiertător...Nu voia însă s-o recunoască deschis, chiar şi față de sine. Deşi mintea îi spunea altceva, mai încerca să se amăgească cu nădejdea că solia – prin îndemânarea lui Gălățeanu – ar putea dobândi totuşi dorita descăunare. Cei din urmă sprijinitori, puțini câți mai rămăseseră, care acasă aveau deja gătirile de pribegie încheiate, îl ascultau în tăcere, plini de cuviință şi de înțelegere, ba se făceau chiar că i-ar împărtăşi spusele, de parcă ar fi fost întru totul de părerea sa, deşi nu credeau nici o iotă din vorbele cu care încerca a se îmbuna.

Între timp, prin chiar Poarta Argeşului, în ciuda primejdiilor pe care le trăgea după sine deschiderea ei, fiind aflată la doi paşi de tabăra potrivnicilor, fură sloboziți câțiva soli, care urmau a se înfățişa degrabă domnului, spre a lămuri acestuia temeiurile tulburării iscate, cerându-i iertare pentru supărarea suferită. Ei fuseseră şcoliți, a arăta că nimeni nu voise a călca legământul de împăcare vremelnică încheiat cu o zi în urmă, ci că focul nu fusese îndreptat asupra slăvitei tabere domneşti, ci împotriva unor fețe ciudate, care se perindau prin fața şanțurilor cetății, cercetând în chip curios înfățişarea şi tăria palisadelor. Căutau parcă spărturi în îngrăditura de lemn. Nu era prea limpede ce voiau arătările, iar unii oşteni, care nu țineau seamă de cele orânduite lor, socotiseră că înțelegerile sunt călcate dinspre cealaltă parte şi se dezlănțuiră asupră-le. Dar cum cei care le stârniseră nedumeriri fugiseră, lucrurile se lămuriră, iar oştenii apărători ai cetății se întoarseră la

Material cu drept de autor

gânduri mai paşnice şi-şi cereau iertare pentru supărarea pricinuită.

Se vedea cât de colo că deslușirile erau cusute cu ață albă, căci cine putea crede că asupra câtorva bărbați răzleți avea rost să se tragă cu tunurile cele mari. Lămuririle fură totuşi luate de bune de domn, căci nici el nu dorea să grăbească dezlănțuirea unei lupte, atâta vreme cât se mai putea afla o cât de mică nădejde de a izbândi pe cale paşnică, deci fără jertfire de oşteni, care puteau fi trebuitori mai târziu.

Solii cei vechi fură din nou aduşi în cortul vel logofătului Radu Cocorăscu, li se scoaseră obezile de la mâini şi de la picioare şi li se făcu cunoscut că, deşi jignit de supărătoarea întâmplare iscată – pricină din care nu mai era plecat de a vorbi nemijlocit cu ei –, domnul arăta că îşi va ține şi pe mai departe făgăduielile făcute mai înainte, dar pentru a nu se răzgândi, voieşte ca în schimb, până cel târziu mâine la prânz, să primească învoiala scrisă a cârmuirii răzvrătiților la înțelegerea făcută, fără adăugirea celei mai mici preschimbări. De asemenea mai cerea ca marea căpitănie să se lege că orice încercare de împotrivire va înceta, că nemulțumiții se vor lepăda deîndată de uneltele lor de război, tunurile şi iarba de puşcă trebuitoare vor fi înturnate la Curte, iar el va fi lăsat să intre netulburat în palat.

Cei cinci căpitani, dimpreună cu oştenii veniți în urmă-le, spre a lămuri rostul împuşcăturilor slobozite de străjile de la palisade, fură liberați şi-o porniră spre Poarta Bucureştiului, împinşi din urmă de crivățul viforos care se stârni în după-amiaza zilei. Opinteau din greu prin nămeți, căci cărarea pe care-o tăiaseră de dimineață se troienise din pricina viforniței. Astăzi le venea mai uşor să bată calea înapoi decât în ziua dinainte, căci înserarea era încă departe. Pe deasupra, erau încercați de un simțământ de mulțumire,

Material cu drept de autor

văzându-se scăpați de primejdia morții, care trecuse pe lângă ei cu doar câteva ceasuri mai înainte.

Ajunşi în cetate, Mirco şi Gălățeanu, tot supărați unul pe celălalt – căci vrăjmăşia dintre ei se adâncise când îşi dădură seama că erau nu numai de păreri potrivnice, ci şi rivali în slujirea fostului mare serdar – făcură după obicei primul drum la curtea lui Tântăveanu. De altfel, aici erau aşteptați cu nerăbdare.

Până în clipa sosirii lor, străduindu-se să-şi înăbuşe negrele presimțiri care-l chinuiau, serdarul se tot amăgise cu nădejdea unei minuni, ai cărei vestitori să fie cei doi. Aceştia îi aduseră însă ştirea pe care cu judecata o întrevăzuse de mult, dar pe care inima sa avântată de visuri de mărire stăruia s-o tăgăduiască.

– Se poate spune că, în ce au mai însemnat, negustările s-au isprăvit. Nici noi şi nici domnul nu mai avem a ne spune ceva. Hotărârile de azi sunt de neclintit. Urmează ca mâine să înfățişăm Măriei sale învoiala scrisă a marii căpitănii cu cele încuviințate cu puțin în urmă de dânsul. Se cere să-i închinăm sculele de luptă şi să deschidem porțile în schimbul făgăduielii de a ni se face o seamă de înlesniri. Cel târziu până mâine la prânz urmează să ducem răspunsul. E răgazul care ni s-a îngăduit. Dacă întârziem, învoielile se şterg şi asupra cetății se va dezlănțui o aprigă urgie.

– Şi nu se mai poate ivi vreo întorsătură neaşteptată?! întrebă serdarul, încă încercat de adierea unei nedesluşite nădejdi.

– Nu prea văd ce s-ar mai putea întâmpla aşa de amarnic pe nepusă masă, încât să prilejuiască o răsturnare…

– Oricum, dacă mâine, când vă veți afla dincolo, se va petrece totuşi vreo schimbare negândită, de bună seamă una prielnică nouă, să fluturați năframa asta roşie! stărui serdarul, dând lui Mirco o bucată de pânză. Cineva o să stea să te pândească…

Material cu drept de autor

Deşi încredințat de zădărnicia unei asemenea măsuri de prevedere, oşteanul o luă şi şi-o îndesă în buzunar.

După plecarea celor doi căpitani, pe care-i primise în iatac spre a putea tăinui cu ei ferit de ochi străini, serdarul se întoarse în odaia cea mare, printre puținii atârnători ce-i mai rămăseseră şi le istorisi mâhnit cele aflate, însă cu răstălmăcirile pe care le socotise potrivite pentru a nu-i dezamăgi întru totul.

– Poate că, totuşi, se mai iveşte vreun lucru la care n-am luat aminte! îşi încheie cuvântul, de parcă ar mai fi avut pricini de a trage nădejdi. Să aşteptăm, că nu se ştie niciodată...

Hrizea, încuviințându-i spusele, clătină însă neîncrezător şi compătimitor din cap. Îi era milă de bietul bărbat. Amărăciunea înfrângerii era atât de vădită pe chipul său, încât putea fi ghicită dintr-o privire. Dar ceea ce i se părea îngrijorător fostului mare paharnic era simțământul că necazul pătimit întunecase judecata serdarului, căci acesta nu părea a-şi da seama că ar cam trebui să-şi pregătească fuga, sau că s-ar cuveni ca măcar să-şi caute o ascunzătoare pe undeva.

De dincolo, din tindă, Nedelea pândea o cale de a se apropia de ibovnicul ei, dornică să-l mai îmbărbăteze şi să-l îndemne să se grăbească spre a se face nevăzut. Dar ca femeie şi slugă – şi încă roabă! – nu cuteza să intre peste bărbații de dincolo, dintre care unii fuseseră chiar dregători de seamă, de întâiul rang, care – deşi acum mazili – erau veliți de cel mai bun neam!

Între timp, serdarul, aşezat într-un jilț adus anume pentru el în odaie, cugetă cu voce tare, în auzul tuturor celor adunați în jurul său:

– Oare unde am greşit? Poate pentru că l-am lăsat pe Matei slobod... I-am dat astfel putința de a hotărî după

Material cu drept de autor

voia sa în toate şi de a chema oştile din ţară... Ba şi de la megieşii noştri... Nu noi, ci el trebuia să fie cel încercuit, cel lipsit de libertate, cel lipsit de putința de mişcare! De asemenea şi spătarul Diicu ne încurcă. Împrejurarea că se află în tabăra de dincolo închipuie un reazăm pentru bătrân, pe care ni-l poate pune împotrivă. Ar fi trebuit să-l fac să dispară... Nici pe boieri nu i-am mânuit cu destulă îndemnare. Am făcut rău că am aşezat între ei şi noi palăncile... Cel mai înțelept ar fi fost să învârtim astfel împrejurările, încât – de voie, de nevoie – să se găsească alături de noi, nelăsându-le prea mare libertate în a face ce-i taie capul... Astfel aveam putința de a-i sili să ne aleagă pe noi, căci n-ar fi îndrăznit să cârtească. Poate că şi cu nenorocita de căpitănie ascunsă am greşit. Nu trebuia să dăm cârmuirea pe mâna unora de care nu eram siguri, pe care nu-i puteam mânui pe de-a-ntregul, după cum ne era voia. I-am scăpat de aceea de sub înrâurirea noastră şi le-am îngăduit să se lase ademeniți de făgăduielile voievodului. Am stat prea mult deoparte. S-ar fi cuvenit să pun piciorul în prag şi să ies la vedere, ca să mă cunoască toți de stăpân! Dacă țineam eu frâiele, ştiind bine ce voiam, nu mă opream până ce nu-mi atingeam ținta!

– Păcat de atâta muncă zadarnic cheltuită! oftă Stroe Leurdeanu.

– Zadarnic?! răbufni cam zădărât serdarul. Te înşeli. Eu oricum nu mă las păgubaş. De altfel suntem mai aproape de țel decât crezi. Din cele întâmplate vom trage cuvenitele învățăminte, şi la sorocul noii încercări pe care o vom face – soroc care nu numai că va găsi întrupare, dar n-am de gând să-l las să întârzie prea mult –, pornind de la cele care ni s-au deslușit acum, vom învinge!

Puținii părteni care-l împresurau îl priviră înmărmuriți. Încrederea orbească şi pătimaşă în sine şi îndărătnicia sa lipsită de noimă, de a vedea într-o

Material cu drept de autor

neîmplinire, o viitoare izbândă, erau năucitoare. Ceilalți, deşi cu totul neîncrezători, nu cutezau să cârtească împotrivă-i, lucru socotit de altfel fără folos în împrejurările clipei.

Hrizea împărtăşi în prima clipă acelaşi simțământ de neîncredere şi milă față de serdar, față de neputința sa de a privi adevărul în față, de a-l primi cu toată răspunzătatea de bărbat cu mintea coaptă şi de a-i pătrunde înțelesurile, dar apoi, dintr-o dată, îl străfulgeră un gând şi prinse a judeca altfel lucrurile. „Pare-se că asta este măsura de sminteală şi de nesăbuință care-ți trebuieşte ca să înfăptuieşti lucruri mărețe! O asemenea judecată îi osebeşte pe cei cărora viitorul şi măririle le sunt deschise, de pleava din gloată!! De această patimă uriaşă, lipsită de orice noimă, de această meteahnă a aleşilor ursitei trebuie să mă molipsesc şi eu, dacă nu vreau să rămân şi să mor ca un boier de rând…"

– Ca să ne putem desăvârşi mai apoi plănuirile, urmă Constantin Şerban, spre a le duce la capăt, de mare însemnătate este în clipa de față ştergerea tuturor urmelor care duc spre noi. Să nu poată fi găsită nici o dovadă că ne-am fi amestecat în cele petrecute. Pentru asta va trebui să cumpărăm tăcerea unora, iar pe alții să-i facem să tacă chiar pentru vecie, fără a zăbovi prea mult asupra alegerii mijloacelor. Începem cu risipa banilor; dacă nu ne atingem astfel ținta, mai departe vom căuta căi de a-i silnici pe aceia care ne primejduiesc trebile, iar la nevoie – dacă nu se poate altfel – nu ne dăm de-o parte de la omor. Nimic nu trebuie să ne sperie, nimic nu trebuie să ne facă să şovăim! Cu cât vom părea mai puțin vârâți în răzvrătire, cu cât vom fi mai puțin privegheați, cu atât ne vom bucura de o mai mare libertate în gătirile viitoare… Grăbiți-vă să dispăreți, dar nu uitați să țineți neîncetat legătura cu mine.

Material cu drept de autor

„Unii s-au şi zorit s-o facă, fără să mai aştepte îndemnul din urmă!" îşi zise înveninat Stroe Leurdeanu, zădărât de josnica laşitate a fârtaților, care la cel mai mic semn de primejdie nu întârziaseră să dea bir cu fugiții.

– Eu, încheie măreț serdarul, mai rămân pe loc până mâine... Vreau să urmăresc mersul întâmplărilor până în ultima clipă. Cine voieşte şi cutează, având bărbăție îndeajuns, poate să vină şi mâine să mă caute, înainte de a-şi face intrarea domnul. Pe mine mă găsiți tot aici, neclintit.

Apoi îi slobozi spre a merge în trebile lor. Era, de altfel, ultima noapte pe care Constantin socotea că o va mai petrece sub un acoperiş din Târgovişte. De a doua zi, pribegia, viața în tainice ascunzişuri, urma să reînceapă!

*

Vestea că cel târziu mâine pe la prânz se vor deschide porțile în fața voievodului stârni vâlvă în târg. Unii o primiră cu uşurare; era vorba mai ales de cei de spiță aleasă şi de negustorii şi meseriaşii mai înstăriți. În sfârşit vor putea să doarmă din nou liniştiți pe grămăjoara lor de bani şi alte avuții... Alții însă o întâmpinară cu supărare, căci iar se vor întoarce la vechile rânduieli de care erau sătui, iar îşi vor băga capul în jug şi vor opinti din greu. Clipa cât simțiseră că răsuflă ceva mai slobozi trecuse repede ca o boare. În sfârşit erau şi unii care ascultară vestea cu teamă, ştiindu-se prea amestecați în răzvrătire, iar iertarea făgăduită, nu li se părea o pavăză care să-i ferească îndestul de necazuri. Toți aceia care prigoniseră pe trăitorii din vreo casă boierească sau chiar uciseseră pe unii de neam, care jefuiseră, care era ştiut că se număraseră printre capii zavergiilor, tremurau acum, nefiind de fel siguri de soarta lor de a doua zi. Aceştia din urmă sârguiau să se pună cumva la adăpost şi, din ascunzătorile în care se vor trage,

Material cu drept de autor

să urmărească ce se va întâmpla, să vadă cât de îngăduitoare va fi stăpânirea. Dacă blândețea făgăduită nu va fi o vorbă deşartă, vor ieşi din nou la vedere; dacă nu, se vor băjenii pe alte meleaguri...

La Poarta Dealului dinspre răsăritul cetății – cea de din jos de Curtea domnească –, la cea a Buzăului dinspre miazăzi, dar chiar şi la aceea a Bucureştiului – care se deschiseseră toate pentru cei care voiau să fugă – era o buluceală greu de descris. Noaptea îi va prinde pe băjenari în păduri sau, pe cei mai norocoşi, în vreo margine de sat. De sus, din turnuri, din bastioane şi de pe creasta palisadelor, străjerii privegheau cu străşnicie ca nu carecumva spre porțile deschise să se strecoare vreun pâlc de ostaşi domneşti, care să năvălească în cetate, călcând toate învoielile şi făgăduielile făcute cu aprig jurământ şi legământ de afurisenie, în răstimpul dimineții. Călare sau pe jos, în sănii sau căruțe, oamenii se scurgeau de-a lungul ulițelor înzăpezite, dispărând în negura străvezie a înserării. Fiecare târa după sine atât cât putuse aduna în grabă şi cât i se păruse că are putere a căra. Înspăimântați, cei plecați în pribegie se socoteau mai puțin primejduiți de o întâlnire cu lupii, de lupta cu gerul aprig al nopții, cu bezna, decât de întârzierea în cetatea de scaun. Acum se mai putea ieşi, dar a doua zi, cine ştie...

Constantin Şerban însuşi trimise la adăpost câteva sănii încărcate cu bucate. Fără ca nimeni să ştie, între buțile de brânză strecurase şi o putinică cu bani, pe care o ținea ascunsă de ceva vreme în beciurile fratelui său. Ştia că în amarele luni care vor urma, îi va fi de mare trebuință... Mai avea el ceva averi şi la Dobreni, o bună a lor fiind dosite pe fundul iazului ce-l săpase pe moşia sa. Totuşi, nu-şi punea nădejdea în acestea, căci se îndoia că va putea ajunge acolo fără să i se dea de urmă.

Material cu drept de autor

Se întunecase de-a binelea şi, în ciuda beznei străvezii, convoaiele tot se mai scurgeau alene prin porți. De altfel focul din Turnul Chindiei, care vestea obişnuit închiderea umbletului pe ulițe şi zăvorârea porților, nu mai fusese aprins de câteva zile, căci dragonii nemți împiedicaseră trecerea spre bastion, urcuşul făcându-se prin palatul cel vechi. Dar nu lipsa semnului, ci spaima era pricina mişunelii care nu mai înceta. Sub ciudata iluminare de argint a lunii, pe un ger năprasnic, oamenii păşeau mohorâți şi resemnați spre necunoscut. Deşi se găseau în partea potrivnică aceleia în care se afla tabăra domnească, îi încerca teama că ar putea fi pândiți de vreo trâmbă de oşteni răzlețiți de-ai domniei, aşa că fiecare îşi scosese la vedere un ditamai cuțit de casap, un şiş sau vreo spadă veche. Alții se mulțumeau a purta asupră-şi doar o furcă sau o bâtă noduroasă, căci nu aveau mai mult. Se scurgeau în şiraguri nesfârşite, cufundați într-o adâncă tăcere, în nădejdea că – înăbuşind larma de orice fel – ar putea trece mai uşor nebăgați în seamă de vrăjmaşi.

Târziu de tot puhoaiele de lume secară, iar porțile putură fi închise şi podurile ridicate. Cetatea fu cuprinsă de amorțeala picotindă obişnuită nopții. Doar din ceardacurile din susul întăriturilor împrejmuitoare, se auzea câte un strigăt stingher, câte o chemare singuratică a străjilor, care se mişcau câțiva paşi când într-o parte, când în cealaltă, ca să nu fie dovedite de gerul năprasnic.

Înştiințat asupra convoaielor de băjenari care părăseau târgul, fugind de el, Matei vodă ridică nepăsător din umeri. Deşi închipuiau într-adevăr o pradă uşoară – cum de altfel arătau sfetnicii –, era hotărât să nu-i vatăme în nici un fel. Atacându-i şi nimicindu-i, spulbera credința celor din cetate în iertarea făgăduită şi i-ar fi îndârjit să i se împotrivească. Desigur că, speriați, aceştia s-ar fi închis înăuntru, silindu-l să aşeze o împresurare care se putea

Material cu drept de autor

dovedi nu numai peste măsură de îndelungată, ci şi foarte anevoioasă în acel răstimp neprietenos al anului.

Ori, un război nu-i era pe plac din mai multe cauze. În primul rând, nu avea merinde îndestulătoare, iar a aduce tainuri pentru miile de suflete care se găseau în juru-i, ar fi fost prea trudnic chiar pe vreme bună, darmite acum, în plină iarnă, când şleahurile erau troienite, iar umbletul zăgăzuit! Pe de altă parte, deşi era adevărat că în tabără sosiseră sute de oşteni – deci noi guri de hrănit – strângerea cetelor ostăşeşti se făcea greu şi cu încetineală tot în temeiul anevoinţelor iscate de pe urma vremii. Iar dacă încercuirea se tărăgăna la nesfârşit, nu era tocmai sigur nici chiar de slujitorii săi, necum de oştenii de rând, care ar fi avut pricini îndeajuns de a cârti, fiind fie nemulţumiţi de împrejurări, fie ispitiţi de cererile aridicate de fârtaţii lor din cetate. Apoi boierii, văzând că izbânda întârzie, puteau fi ademeniţi de gândul vânzării. Pe deasupra, în ultimele zile, gerul devenise năprasnic, firea însăşi stându-i împotrivă, iar tabăra ducea lipsă de lemne şi de mangal, ceea ce putea zădărî lumea, stârnind nesupunere şi tulburări, ameninţând să ducă la dezbinarea mulţimii adunate în juru-i.

Cu toate că era încredinţat că principii vecini, având de cumpănit între el şi răzvrătiţi, îi vor lua fără şovăire partea, nu se putea întemeia din păcate pe ajutorul lor, oricâtă bunăvoinţă i-ar fi arătat. Astfel, spre pildă Gheorghe Ştefan, care de bună seamă că nu l-ar fi lăsat la necaz, avea nevoie de oaste ca să se apere pe sine, scaunul nefiindu-i încă nici acum pe deplin statornicit. Iar pe de altă parte, trecătorile spre Ardeal fiind întroienite, craiul Rákóczi nu se putea încumeta să treacă munţii. Iar dinspre Dunăre nu putea fi prea sigur de plecările prieteneşti ale lui Siavuş paşa. Nu i se părea cu neputinţă ca beglerbeiul să mai fi găsit vreun năzuitor la scaunul său, în locul fugarului Radu

Material cu drept de autor

Mihnea, care şi aşa nu încetase să-l sape la Înalta Poartă a Devletului.

Din toate aceste pricini trebuia să grăbească ieşirea din impas, orice preț ar fi plătit în schimb. Deci – deşi acum îi avea la mână pe băjenari ca jertfe sigure – era mai înțelept să-i lase deocamdată în plata domnului, îngrijindu-se mai târziu de răul venit dinspre ei, când i-o va îngădui vremea! Împrejurările fiind prin urmare vitrege, nu-i rămânea decât să urmeze sfatul unora dintre sfetnicii săi de credință, oameni aşezați şi chibzuiți, precum vel logofătul Radu Cocorăscu, care-l îndemnaseră la făptuirea de dovezi de îngăduință, la năpădirea târgoveților cu făgăduieli de iertare şi la vânturarea a tot soiul de alte legăminte ademenitoare. Vorba dulce şi viclenia erau singurele căi de urmat pentru a izbândi, fără a păgubi prea mult! Dar, mergând pe făgaşul spăşitei mărinimii şi resemnări, sufletul îi era apăsat de gustul amar al mândriei ştirbite, al falei terfelite şi ferfenițite, ajuns deci în starea cuiva călcat în picioare de gloată. Ori, întâiul pas pe calea umilului său canon îl făcea, îngăduind băjenarilor – deşi lipsiți de orice apărare – să se risipească în toate zările; iar dacă fugeau, plecarea în surghiun nu era lipsită de temei, ci se grăbeau să se pustiască pentru că se ştiau vinovați; deci cei pe care-i lăsa cu bună ştiință să scape erau potrivnicii pe care ar fi trebuit să-i osândească, iar el se vedea nevoit să le îngăduie să se ducă slobozi şi nevătămați…

Înghițindu-şi ciuda, se trase mâhnit în cort. Nu era în apele sale, deşi nu i-ar fi fost tocmai uşor să spună ce anume îl chinuia. Cu toate că focul nu se stinsese în mangal, îl treceau fiori de frig. Se temea că e pe cale să se îmbolnăvească din nou. O răceală care i-ar fi putut atinge şi bojocii îi mai lipsea în grelele clipe de încercare prin care trecea, destul de nenorocite şi fără asta! La vârsta sa şi la şubrezenia care-l lovise, o asemenea vătămătură îi putea

Material cu drept de autor

aduce pieirea; iar el n-ar fi vrut să moară tocmai acum. Se zgribuli, strângând mai bine în juru-i mantia în care era înfofolit; ba trase şi o pătură pe el, dar îl căznea simțământul că nu se poate încălzi.

– Gheorghe, vino să-mi freci puțin picioarele, că le simt reci de tot! porunci bătrânei slugi care-l pândea dintr-un colț.

În vreme ce odăiaşul[1] îl descălța şi-i ducea porunca la împlinire, gândurile îi fugiră mai departe. Îl măcina o nemulțumire nedesluşită, dar stăruitoare. Mâhnirea nu i se iscase numai de pe urma împrejurării că fusese silit să-şi înfrâneze mândria şi să înghită pe nemestecate poftele răzvrătiților, în loc să-i fi strivit. În aceeaşi măsură îl rodea teama de a se îmbolnăvi, cât şi grija nelămurită că ar putea fi ucis. Gândul i se strecurase în suflet încă din noaptea de dinainte, şi, pe măsură ce timpul trecea, i se părea tot mai vrednic de luat în seamă. Ştia că unii boieri abia aşteaptă să-l trădeze, deşi n-ar fi putut învinui pe cineva anume. Dar sigur vânzătorii nu lipseau, iar pentru ei omorul putea fi o dezlegare pentru înfăptuirea plănuirilor lor, cum o dovedise de altfel şi încercarea de otrăvire din vară. Deşi rânduise strajă sporită încă din răstimpul nopții trecute, încât nimeni nu se mai putea apropia de el – şi nici chiar de cortul său – fără să fie căutat până la piele, totuşi neliniştea nu-i slăbise, ci parcă, dimpotrivă, îl chinuia mai stăruitor! Toată ziua cât umblase prin tabără, ochii îi fugiseră spre toate cotloanele dintre corturi, bântuit de vedenia că din vreun ascunziş, de după vreo perdea, s-ar putea năpusti cineva asupră-i cu un jungher în mână. Nici măcar aici, în despărțitura cortului princiar care-i slujea de iatac, nu se simțea la adăpost. Fiecare pală de vânt care scutura pologul îl făcea să tresară speriat, aşteptându-se să vadă vârful unei spade care spinteca țesătura, deschizând calea ucigaşilor. Ajunsese într-

[1] (Înv.) Camerist, camerier, fecior, valet, odagiu.

Material cu drept de autor

o asemenea stare de încordare, încât abia de îşi putea ascunde, în faţa slugii, tresăririle ce erau deosebit de grăitoare. Îl treceau tot mai des fiorii; nici el nu-şi dădea seama, dacă de frig sau de frică... Într-un târziu hotărî să se bage în aşternut, poruncind lui Gheorghe să tragă mangalul mai aproape de pat. Nădăjduia că între albituri, plăpumi, saltele ori pături îi va fi mai cald şi mai bine.

*

Mijirea zorilor îl găsi treaz pe fostul mare serdar Constantin Şerban. Îl încerca un tânjet sfâşietor, o nemulţumire răscolitoare şi apăsătoare. Se plimba la întâmplare prin odăile în care era găzduit, spre spaima slugilor, care-şi închipuiau că, din pricină că aţipiseră prea afund, n-au auzit clopoţelul care-i chema la datorie şi l-au silit astfel pe stăpân să-şi ia singur cu cele trebuitoare lui. Buimăcite, săreau în picioare, aşteptând să-şi primească perdaful pentru greşeala pe care socoteau că au făptuit-o. Spaima pe care o trezea în ele îi făcea bine, căci îi dădea, îşi închipuia el, măsura puterii sale.

Se luminase de-a binelea, iar obişnuiţii casei încă nu se arătaseră, după obicei. Îşi aminti că-i aştepta zadarnic, căci el însuşi îi îndemnase ca să se facă nevăzuţi, încredinţându-i că nu le-o va lua în nume de rău. Dar nu-i făcea plăcere să descopere că se grăbiseră să-i urmeze sfatul, parcă îmboldiţi de un prisos de râvnă şi de un zor tare sprintenel. Se simţea părăsit, încât fu răscolit de o adevărată pornire împotrivă-le; prea se îngrijeau de pielea lor, uitând să-i fie lui cu adevărat credincioşi! Se gândeau numai la sine, la folosul lor, nepăsându-le de alţii!

Într-un târziu fu înştiinţat că îşi vestiră totuşi sosirea biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu, fostul mare paharnic Hrizea, jupân Chircă Rudeanu şi câteva dintre

Material cu drept de autor

căpeteniile de oşti, încât serdarul se mai îmbună. Totuşi, aşa subțiată, „curtea" sa arăta necruțător de jalnic. Sfârşitul se ghicea tot mai aproape, ridicându-se ca umbra unei stihii asupră-i.

O slugă deschise plină de sfiiciune uşa odăii celei mari, unde, după obicei, venise şi serdarul ca să-şi întâmpine puținii oaspeți. Cu voce gâtuită îşi înştiința stăpânul că solia zurbagiilor purcesese spre poarta Argeşului, spre a se întâlni pentru ultima oară cu sfetnicii domneşti, pentru a desăvârşi – până în mărunțiş – intrarea Măriei Sale în târg.

Serdarul coborî în ogradă, urmat de ceilalți. Încălecă şi porniră în treapăd mic spre bastionul din fața taberei. Drumul prizăritei trâmbe, care părea o ceată oarecare, nemaiavând nimic din fala unui alai strălucit, cum fusese cu numai două zile în urmă, se întretăie la răspântia unor ulițe de din sus de mitropolie cu cel al căpitanilor plecați în solie. Aceştia nu păreau a se grăbi prea mult; auzind tropotele din urmă, se traseră deoparte, slobozind mijlocul făgaşului, adâncit în stratul de nea în chipul unui şanț. Mirco dădu să se închine spre serdar, dar, întrucât îl recunoscuse cu oarecare întârziere, până să-şi înceapă plecăciunea, călăreții trecură dincolo de el, fără să-l bage în seamă. La drept vorbind nu mai avea în fața cui se temeni, iar încercarea sa îşi pierdea rostul. Stânjenit de nemărginita nepăsare care i se arăta, îşi întrerupse la mijloc începutul de ploconeală, însă nu îndeajuns de repede ca însoțitorii să nu-i bage de seamă mişcarea şi să-şi râdă răutăcios în sân.

Ajunşi lângă bastion, serdarul şi însoțitorii săi încredințară caii slugilor care le alcătuiau straja şi urcară în grabă pe podina de la metereze. De sus priviră coborârea podului pete albia Milioarei, pârâiaş care trecea prin şanțul din fața palisadelor, acoperit până la gură de un strat gros de nea, spulberat şi troienit aici de crivățul dezlănțuit în ajun. Apoi putură urmări deschiderea grelelor porți ale Argeşului,

Material cu drept de autor

cu un scârțâit prelung de fiare neunse. După aceea îi văzură ieşind pe cei cinci mădulari ai soliei, care se îndreptară către tăpşanul larg şi neted, unde, după datină, vara şi toamna se țineau bâlciurile.

Serdarul îşi aduse aminte gluma muşcătoare, făcută cu trei zile în urmă pe seama principelui, atunci când Curtea sa începuse să-şi aridice corturile. „Domnul vrea să facă bâlci!" îşi repetui el gândul de atunci. O clipă fu ispitit să rostească fugara cugetare cu voce tare, dar îşi dădu seama că spusa îşi pierduse hazul. Cu câteva zile în urmă erau înfierbântați de nădejdile unei biruințe neîntârziate. Atunci zeflemeaua avea rost, căci dădea avânt viselor. Acum însă, nu mai aveau pricină de a crede în izbândă, iar disprețul care izvora din vorba sa de duh, era pe drept cuvânt lipsit de temei, căci la urma-urmei, el era cel învins, cel bun de batjocură şi nu potrivnicul! Tăcu şi nu scăpă din ochi oştenii până ce nu intrară în tabără. Printre corturi deveniră greu de deslușit. Incordându-şi privirea, însoțitorii încercau totuşi să-i mai recunoască apărând când într-un loc, când în altul.

– Au trecut de cortul cu acoperiş roşu şi laturi negre.

– Au ajuns la colțul aceluia vrâstat cu galben. S-au oprit la vorbă cu cineva.

În sfârşit dispărură în cortul vel logofătului. Începu o înfrigurată aşteptare. Serdarul nădăjduia încă într-o minune, deşi nici el n-ar mai fi putut spune în ce s-ar putea întrupa aceasta.

De bună seamă, de întâmplat nu se întâmplă nimic altceva decât ceea ce era de aşteptat. Căpitanii încredințară divanul că oastea şi târgoveții sunt mulțumiți cu învoiala încheiată. Nu mai cer nimic altceva şi se leagă să închine stăpânirii uneltele lor de război, jurând să se supună fără crâcnire, dacă iertarea făgăduită va rămâne nestrămutată. Stăruiră însă ca deocamdată domnitorul să nu intre în

Material cu drept de autor

Târgovişte însoţit de toată oastea care se strânsese în juru-i, căci ivirea ei pe ulițe ar putea naşte în poporeni teama că la mijloc ar fi un gând ascuns, o cursă, încât s-ar putea sperja că nu se va ține seamă de izbăvirea cu care au fost miluiți şi că vor fi măcelăriți, ceea ce ar putea isca o nedorită frământare, greu de stăpânit. De altfel, dacă s-a dăruit mântuire celor greşiți, iar aceştia s-au jurat să se lepede de orice gând de neascultare, ce rost mai avea să se aducă atâta oaste împotrivă-le?! Armata ar fi fost trebuitoare numai dacă la mijloc ar fi fost o înşelăciune... Ori, ei ştiau că nu era aşa, căci vorba domnului închipuia o chezăşie de neclintit, de care nu se îndoia nimeni! Deci, pentru a câştiga iubirea şi încrederea celor din târg, era mai înțelept ca, încă o vreme, grosul cătănimii strânse sub flamuri să rămână afară.

Noua cârteală a răzvrătiților îi zădărî pe divaniți. Fusese vorba să nu vină cu nici un fel de alte cerințe! Pe deasupra boierii se temeau că domnitorul nu va fi plecat să încuviințeze asemenea nazuri, iar dacă ei primeau să se tocmească asupra lor, puteau fi certați că nu apărau împlinirea dorințelor Măriei Sale.

– Din cele pe care le-ați însăilat, înțeleg că voiți musai să tărăgănați deschiderea porților, trăgând de timp. Nu ştiu ce credeți a câştiga astfel! Dar să nu uitați că răgazul ce va fost îngăduit sfârşeşte la ora prânzului! Acesta e ultimul nostru cuvânt! Nu ne vom învoi cu nici o amânare! amenință vel spătarul Diicu.

În cele din urmă, după multe codeli, dregătorii îi vestiră totuşi domnitorului dorința înfățişată de trimişi, aşteptând cu încordare o dezlegare din partea sa. Matei vodă, aflat în cortul său, mustăci o vreme în tăcere, bătând cu degetele darabana în brațul jilțului. Cântărea cu grijă ponoasele care s-ar putea ivi. De vreme ce neguțase rodnic îngenuncherea tulburătorilor, nu mai avea nevoie de întreaga oaste pe care o adunase. Nu se socotea de fel primejduit

Material cu drept de autor

dacă pătrundea în târg însoțit doar de boieri, de cetele lor şi de străjile de la Curte, pe care le luase cu sine la drum. Ceilalți nu numai că nu i se mai păreau trebuitori, dar intrarea lor în cetate putea deveni chiar dăunătoare. Şi asta nu doar din pricină că i-ar fi putut spăimânta pe târgoveți, trezind din nou în sufletul lor duhul zaverei, dar nici în oştenii adunați sub flamurile sale nu prea avea deplină încredere. Între ei se găseau destui nemulțumiți, uşor de înrâurit, care erau gata de a pleca urechea la clevetelile păcătoşilor întorşi la gânduri de răzvrătire şi care ar fi sfârşit prin a li se alătura acelora puşi pe cârcotit, iscând alte supărări în Târgovişte. Pe deasupra, când se întorceau acasă, puteau răspândi îndemnuri de nesupunere chiar prin țară! Ori, tocmai un asemenea necaz îi mai lipsea!

Pe de altă parte, dacă-i adăpostea în târg pe noii veniți – chiar şi pentru un scurt răstimp – găsirea merticelor trebuitoare i-ar fi dat destul de furcă. După obiceiul timpului, oştenii, dacă nu se ajungeau cu cele de trebuință, nu se sfiiau să ia cu de-a sila de la cei care aveau. Ca atare, era uşor de întrevăzut că, în scurtă vreme, hrana va deveni neîndestulătoare, lucru care va îndemna la dezlănțuirea de jafuri şi, deci, la noi tulburări. Iar ele ar fi lovit mai ales în lumea târgovişteniIor de neam, în negustorii şi breslaşii cu stare, deci taman în aceia care închipuiau temelia stăpânirii. Însă stârnirea nemulțumirii acestora şi pierderea reazămului lor nu erau de dorit.

Dar, deşi socotelile pe care şi le făcea îl îndemnau să nu oprească la îndemână întreaga oaste, întrucât cererea venea dinspre vrăjmaş – şi cam avea înfățişarea unei sile care i se făcea drept chezăşie a făgăduielilor de iertare – îl înciuda. Noua dorință i se părea a fi o altă obrăznicie a zavergiilor, o stăruință în pornirea de a-l sfida. Astfel încât lucrul pe care altfel l-ar fi făcut de la sine, ca fiind mai cu folos, acum, văzându-se silnicit, îi stârnea pregete şi o stare

Material cu drept de autor

de nemulțumire. Era apăsat de simțământul că, ducând la împlinire încheierea la care chiar el ajunsese, va face lumea să creadă că s-ar fi lăsat îngenuncheat de răzvrătiți! De aceea, pentru a nu-i fi tălmăcită încuviințarea drept un semn de slăbiciune, ar fi trebuit să se împotrivească. Dar, ca să rupă neguțările din această pricină, mai ales că, la drept vorbind, îi erau prielnice, ar fi fost fără noimă, cu atât mai mult cu cât, în câteva ceasuri, putea pune piciorul în palat, fără nici un fel de lupte şi fără de primejdie.

Tot cumpănind în jurul întorsăturii ivite, se vedea pus în fața unui neașteptat impas; fie să se învoiască cu solii şi să câştige fără război cetatea, dar să pățească ruşinea de a fi socotit îngenuncheat, fie să nu le dea ascultare, nesocotindu-le ruga, şi în asemenea chip să-şi apere renumele, dar să intre cine ştie când în cetate, şi asta numai în urma unui temeinic război. Oare chiar nu putea găsi o cale de a se învoi, fără să semene însă credința că s-ar pleca înaintea zurbagiilor?!

După ce stătu un scurt răstimp în cumpănă, zâmbi mulțumit. Se dovedea iscusit ca întotdeauna. Găsise şi acum o cale de a ieşi din încurcătură, deşi poate nu era cea mai fericită care s-ar fi putut afla. Oricum, de ochii lumii cel puțin, nu se putea spune că n-ar fi avut ultimul cuvânt. Porunci deci să se arate solilor că el dintru început nu voise să aşeze toată oastea în cetate, neavând unde o găzdui. În afara câmpului pe care se găsea în acea clipă, nicăieri n-ar fi putut întinde o tabără îndestul de largă, încât să-i poată cuprinde pe toți cei aflați sub porunca sa. Era pricina din care rugămintea preaplecată a oştenilor nu-l stânjenea, ci venea întru întâmpinarea dorințelor sale.

Dar se ivea o altă nevoință. La întoarcerea în scaun nu se putea lipsi de fala cuvenită unui principe de talia sa. Prin urmare, poruncea ca din tabără până la scara palatului să se întindă şirag de oşteni, umăr lângă umăr, care să-i

Material cu drept de autor

închine cuvenitele semne de cinstire menite unui cap încoronat aflat în deplinătatea puterilor sale. De bună seamă rândurile vor fi alcătuite din străjile care slujeau la palat, cât şi din ceilalți oşteni aflători în târg. Însă dacă numărul lor nu era îndestulător, pentru întregirea şirurilor trebuia să se slujească şi de o seamă dintre oştenii veniți din țară, ei fiind aşezați în locurile rămase descoperite de cei dintâi. În clipa când țărmonia de întâmpinare se sfârşea, lefegii intrați în temeiul poruncii domneşti în cetate se vor trage în tabăra de afară, urmând ca apoi să plece fiecare pe la casa sa.

De teamă că sfetnicii i-ar putea răstălmăci cuvintele, stâlcind înțelesurile ascunse pe care le dorea scoase la vedere, hotărî să vorbească el însuşi solilor. De aceea porunci ca aceştia să-i fie înfățişați pe dată, încât divanul se mută din cortul logofătului în cel al voievodului. De la locul lor de pândă, cei câțiva boieri din jurul serdarului primiră schimbarea cu o tresăltare a inimii. Oare mersul lucrurilor lua o altă întorsătură?! Oare minunea, la care nu mai cutezau a nădăjdui, se petrecea totuşi?!

– Cercetați-i temeinic pe căpitani şi uitați-vă mai ales dacă nu cumva Mirco a scos vreo basma roşie! stărui Constantin Şerban.

Se lăsară atraşi într-o trudnică cercetare chiar câțiva oşteni din straja bastionului, dar nici unul nu putu desluşi nimic. După mişuneala mutării în cortul domnesc, în tabără se aşternu din nou liniştea.

– Oare de ce i-o fi chemat vodă? se întrebă Hrizea. S-o fi ivit o neaşteptată anevoință?!

– Ah, câtă înfrigurată încordare! Şi am fi putut fi feriți de toate necazurile, dacă nu făceam o greşeală dintru început: aceea de a nu ne fi repezit din capul locului, cu toate forțele, asupra alaiului princiar şi de a nu-l fi spulberat... Matei cădea în mâna noastră, dimpreună cu toți boierii, dintre care unii ne erau deja binevoitori; iar ceilalți,

Material cu drept de autor

de frică, n-ar fi cutezat nici ei a cârti şi s-ar fi dat repede pe brazdă. Astfel ar fi avut cine să mă aridice domn! Nehotărârea şi şovăiala mi-au fost de pierzanie, căci după aceea, de-a doua zi chiar, era prea târziu ca să mai pot îndrepta greşeala, căci lângă vodă veneau mulțimi proaspete de oşteni, iar cei ascultători de noi începuseră a pregeta, cuprinşi de îndoială. Rătăcirea unei clipe o plătim acum! se căină serdarul.

„Prostii!" cugetă Leurdeanu, ca ființă cu picioarele adânc înfipte în pământ şi greu de înşelat prin părelnicii. „O asemenea năvală n-a fost cu putință nici atunci şi nici mai târziu. Nu o puteai înfăptui pentru că în loc să fi luat fățiş şi nemijlocit cârmuirea asupra ta, ai încercat să scoți castanele din foc cu mâna nenorocitei de mari căpitănii ascunse. Iar aceasta, în loc să asculte de poruncile tale, a făcut ceea ce a tăiat-o capul. N-a fost unealta oarbă de care aveam nevoie! Cu toții am fost orbi, căci ne-am amăgit singuri toată vremea, socotind că o putem mânui după cum ne place. Cu adevărat însă, cei care o alcătuiau nicicând n-au împlinit voia ta, ci toată vremea n-au urmărit decât câştigul lor. Am putut crede un răstimp că nu ne ies din cuvânt pentru că, la început, năzuințele pe care le învederau semănau în bună măsură cu țintele pe care ni le aşezasem înainte. La drept vorbind însă umblau doar ca să-şi împlinească poftele, fără să le pese de altceva, iar noi ne mulțumeam a socoti că ne urmează îndrumările şi sfaturile. Abia când foloasele către care ținteau s-au osebit de dorințele noastre, ne-am putut da seama că eram departe de a-i cârmui. Apoi, oştenii înşişi nu prea cred că visau cu tot dinadinsul la domnie nouă, cum voiam noi. Trăgeau mai mult la împlinirea măruntelor cerințe care-i rodeau! Şi, deîndată ce li s-a făgăduit că se va ține seamă de ele, au căzut la învoială cu domnul. Apoi, socotelile ne-au fost stricate şi de repeziciunea cu care principele şi-a putut strânge oastea din județe şi de iuțeala cu

Material cu drept de autor

care a primit făgăduiala megieşilor de a-i trimite ajutoare. Şi, poate că ne-am lăsat prea uşor înşelaţi de deşarta nădejde că Matei e bătrân şi slab şi, ca moşneag ce se află, se va da lesne bătut. În fundul sufletului am trăit cu credinţa năroadă că, văzând cetatea de scaun şi palatul căzute în mâna noastră, voievodul va fi atât de descumpănit încât va părăsi scaunul fără prea multă împotrivire. După ce vom trece de sorocul impasului în care am căzut, serdarul trebuie ajutat să priceapă întregul şirag de greşeli pe care le-a făptuit, uneori chiar la îndemnul nostru…”

*

În faţa divanului şi a celor cinci mădulari ai soliei venite din cetate, Matei vodă stărui asupra neputinţei de a se lipsi de fala care se cuvenea a se arăta rangului său. Nu avea nevoie de oaste pentru făptuirea unor viclene gânduri ascunse – cum în chip jignitor aruncau răzvrătiţii bănuiala asupră-i –, ci pentru a-şi chezăşui în chip paşnic pohfala de care nici un principe care ţine la renumele său nu se putea lipsi! Oştenii, de care va fi nevoie pentru întregirea şiragului înjghebat de cei şezători în târg, vor trebui îngăduiţi un ceas pe ulițe, fără nici un fel de cârteli.

Zadarnice toate stăruinţele şi lămuririle dezvinuitoare ale căpitanilor! Zadarnică făgăduiala lor că cei din cetate vor urma cu scumpătate toate cele rânduite de strașnicul ighemonicon al Curţii. Matei vodă se dovedi de neclintit.

Căpitanii îşi dădeau prea bine seama că, după bejania începută de cu seară, puterile le slăbiseră temeinic. Dar nu îngrozitoarea scădere a numărului răzvrătiţilor era lucrul cel mai îngrijorător. Mult mai primejdioase prin ponoasele pe care le trăgeau după sine erau dezamăgirea şi neîncrederea care-i loviseră pe cei din cetate. Ajunseseră o

Material cu drept de autor

mulțime molâie, nemişcată ca o apă stătută, fără voință, fără năzuințe, ce-şi pierduse îndrăzneala, cufundată într-o mocirlă de laşitate! Sorții de a înjgheba o înfruntare bărbătească, care să pună stavilă stăpânirii, erau pierduți. Era deci vădit că soarta celor din târg era pecetluită şi – fie că le plăcea sau nu – erau nevoiți să se supună voii domnului, nemaiavând de ales.

Căpitanul Gălățeanu se temea totuşi ca nu carecumva, în spatele dorinței voievodului, să se ascundă vreo capcană, iar oastea strecurată în cetate sub pavăza nevoii de fală, să făptuiască un aprig măcel în rândul acelora care cârtiseră. Dar chiar şi el îşi dădea seama că o lungire a împotrivirii nu mai era cu putință şi trebuia găsită grabnic o cale paşnică de împăcare. De aceea – cu sufletul îndoit – arătă că ei nu cutează să se opună voinței princiare, care e lege pentru întregul neam şi pe care o socotesc pe deplin îndreptățită, ci ar ruga numai să li se lămurească cât de mare va fi numărul acelora care vor trebui să fie îngăduiți în dosul întăriturilor. Matei vodă nu se aşteptase să dobândească atât de uşor închinarea şi-şi zâmbi în barbă. Era limpede că învinsese din nou, deşi nu făcuse mare lucru pentru a izbândi…

Căpitanul Mirco, deşi se temea şi el de o cursă, nu putu să nu recunoască în sinea sa, că nu trebuia ajuns la o ruptură cu vodă şi că era mai nimerit să i se încuviințeze cerința. De aceea, cu toate înciudarea pe care i-o trezea fârtatul său, urmă făgaşul deschis de spusele acestuia, privind cererea princiară ca pe un lucru de la sine înțeles, față de care nu mai e loc de îndoială. Căpitanul Vasile se alătură pe dată celorlalți doi, îndrumând taifasul spre cercetarea chipului în care se va putea rândui numeroasa strajă de-a lungul ulițelor, lăsând de-o parte orice alte tocmeli.

Material cu drept de autor

Cum vorbitorii de până atunci stăruiră totodată şi pentru câştigarea unor noi chezăşii legate de împlinirea celor făgăduite de domn, căpitanul Radu şi cel de-al cincilea mădular al soliei se grăbiră să-şi osândească fârtații, arătând că e nevrednic din parte-le să se îndoiască de înțeleptele vorbe ale Măriei Sale, punându-l să facă alte legăminte în pricini deja lămurite. De vreme ce le fusese dăruită iertarea, ei de ce s-ar mai codi, dând de înțeles că se tem de vreo capcană vicleană sau de alte primejdii? Cuvântul Luminăției Sale nu le este îndeajuns, fără alte deslușiri?! Dacă preamăritul principe spusese răspicat că oştenii îi sunt de nelipsit pentru a împlini datina unei asemenea țărmonii, care izvorăşte din nevoile şi straşnicele rânduieli de netăgăduit ale Curții, ei de ce mai cutează a cârti?!

Matei îşi râdea tot mai înveselit în barbă, văzând dezbinarea şi bâjbâielile deputăției. Totuşi, i se păru neprevăzător să pună la încercare îndârjirea trimişilor. Dacă îi trimetea înapoi cu sufletul încărcat de bănuieli, atunci când îşi înştiințau căpeteniile, puteau să le înrâurească, strecurându-le în minte aceleaşi temeri şi îndoieli legate de putința de a pune la cale capcană. Iar alunecarea pe un asemenea pripor nu era de dorit, putând speria şi deci întărâta pe răzvrătiți, aducându-i la disperare. Şi nu rareori asemenea stare de cuget duce la un soi de sminteală vitejească, deci la război... Ori, n-avea rost să işte o luptă, când biruința era ca şi câştigată, fără măcar să fi scos spada din teacă! De aceea se gândi la o cale de împăciuire, care să nu aibă înfățişarea unei cedări din parte-i, ci mai degrabă cel al unei toane pe care el şi-ar îngădui-o, iar ceilalți sunt datori s-o încuviințeze fără a crâcni.

– Ca să vă dovedesc vouă şi mai ales căpeteniilor voastre că n-am gânduri ascunse şi că nu sunt plecat să-mi calc cuvântul, vă mai fac încă un hatâr, care însă va fi cel din urmă. În afara lui nu voi mai îngădui nici un fel de alte

Material cu drept de autor

tocmeli, căci am răbdat destul obrăznicia voastră, iar o altă înlesnire, oricare ar fi aceasta, fie ea oricât de neînsemnată, nu o voi mai încuviința! Ei bine, ca să puteți fi liniştiți, mă învoiesc ca pe o latură a uliței brâul de lefegii care-mi străjuieşte trecerea să-l alcătuiți voi, din cine veți vrea, adică oameni de care să fiți siguri că vă ascultă porunca, dar pe latura cealaltă vor fi orânduiți cei credincioşi mie, aleşi dintre lefegii găzduiți de mine aici în tabără! Altfel nu va fi! În asemenea chip puterile vor cumpăni la fel de-o parte şi de alta – bărbații noştri şi ai voştri stând față în față, fără putința vreunor ascunzişuri, priveghindu-se unii pe alții. Nădăjduiesc că veți fi în stare să-i orânduiți cum se cuvine pe aceia de voi atârnători.

Deşi în fundul sufletului Gălățeanu mai era ros de unele bănuieli şi de temeri, încuviință totuşi, dându-şi seama că mai mult de atâta nu putea dobândi; ca să se îmbuneze, îşi zicea că, după cât se părea, cel puțin în acea clipă, Matei vodă nu gândea la dezlănțuirea vreunui măcel. Mirco şi Vasile îşi plecară fruntea, cufundându-se în tăcere, purtare prin care se învoiau şi ei, alăturându-se fârtatului lor. Căpitanul Radu deveni dintr-o dată purtătorul de cuvânt al tuturor. Punând un genunchi în pământ, se plecă adânc în fața jilțului domnesc şi mulțumi pentru nețărmurita mărinimie care li se arăta şi lăudă dărnicia, înțelepciunea şi iubirea principelui pentru supuşii săi.

Însoțitorii îl priviră cu scârbă, văzând în el un trepăduş lingău şi laş care, ca să i se treacă păcatele cu vederea, se gudura slugarnic şi lingea picioarele aceluia a cărui mână o muşcase... Nici o clipă nu le trăsni prin cap, nici măcar acum, că ieşirea sa nu era un fel smerit de a-şi cerşi iertarea, ci rodul împrejurării că-i trădase dintru început! Ei îl credeau şi în acel ceas ca fiind unul de-al lor, dar o fire slabă şi pe deasupra linguşitoare şi cam laşă. Desigur că dacă ar fi ştiut adevărul, disprețul lor s-ar fi

Material cu drept de autor

preschimbat în ură şi de bună seamă că, după ieşirea din tabără, în drum spre porți, să-şi fi scăldat jungherele în sângele său. Aşa, doar îi plângeau de milă, ca unui fricos jalnic şi lipsit de demnitate.

Căpitanii se traseră de-a îndărătelea spre perdeaua cortului şi ieşiră în nămeți. Rămas gânditor în jilț, voievodul privi pierdut în urma lor. Nu putea spune că n-ar fi mulțumit. În sfârşit sosise ziua când se întorcea cu adevărat acasă. Necazurile din fața porților zăvorâte începuseră cu trei zile în urmă, în marțea din prima săptămână a Postului Paştilor, zi care îndreptățea cu totul zicala „marți, trei ceasuri rele!". Numai că el nu suferise doar trei ceasuri de cazne şi necaz, după cum umbla vorba, ci supărările se întinseseră pe răstimpul a trei zile! Dar, în sfârşit, acum putea răsufla uşurat, toate încurcăturile se dezlegaseră, iar calea îi era deschisă.

Trecând pe cărarea dintre corturi, Mirco pipăi în buzunar basmaua roşie pe care i-o dăduse serdarul. Clătină a zădărnicie din cap şi privi spre bastionul de unde boierul, desigur, îi urmărea încordat trecerea. Ce semn mai putea să-i facă?! Zarurile fuseseră aruncate, iar jocul pierdut!

De sus, de la meterezele palisadelor, serdarul îi iscodea într-adevăr din priviri, dimpreună cu Stroe Leurdeanu şi cu Hrizea. Dar nici urmă de năframă roşie. Dezamăgiți, coborâră în grabă din bastion, încălecară şi-o porniră în galop pe o uliță care cobora spre mitropolie.

– Să ne dăm la fund o vreme! cugetă trist serdarul. În urma noastră căpitănia răzvrătiților n-are decât să dea socoteală pentru toate câte s-au întâmplat! Vina să cadă toată asupra ei! Ea ne slujeşte acum de bună pavăză, atrăgând asupra-şi mânia lui Matei, ocrotindu-ne în acest chip pe noi. Din fericire mădularii ei ştiu prea puține despre plănuirile noastre, încât de bună seamă nu pot să ne întineze

Material cu drept de autor

în vreun fel... De aceea cred că putem fi liniştiți chiar de vor fi cercetați. Nu vor avea ce spune spre a ne învinui...

Serdarul şi ai săi nici nu ieşiseră bine pe poarta Bucureştiului, că, în urma lor, urbea începu să răsune de răpăitul tunător şi avântat al tobelor telalilor târgului, care, atunci când ajungeau pe la răspântii, se porneau a răcni din rărunchi, citind hrisovul de iertare a celora greşiți. Apoi, sârgul caznei de vestitori şi-l întregeau, poftind toată suflarea să iasă cu dragoste şi recunoştință întru întâmpinarea principelui, care, în două-trei ceasuri, era statornicit să intre cu toată fala în Târgovişte.

Deşi pristavii nu vorbeau nimic despre sutele de oşteni străini care urmau să se aşeze de-a lungul ulițelor, zvonul se răspândi repede şi toți se întrebau dacă cei veniți nu alcătuiau cumva un trup de oaste de osândă, menit căsăpirii lor. Şi pe cât de bucuroşi se arătau cei de neam, pe atât de îngrijorați se simțeau muritorii de rând, care se ştiau în vreun fel amestecați în tulburări. Nu numai că îi râcâia pe suflet reîntoarcerea vechilor rânduieli de care erau sătui, dar pe deasupra aveau şi pricini să se întrebe dacă la paravanul „nevoii de fală princiară" nu se ascundea carecumva dorința de a strecura în cetate ucigaşii care să-i taie pe nesupuşi. Chiar negustorii, care aşteptaseră cu nerăbdare reînturnarea domnului, drept chezăşie a reaşezării liniştii şi bunei rânduieli, care să le ocrotească avutul şi alişverişurile, erau cu inima îndoită. Priveliştea măcelului nu-i îngrijora pentru că i-ar fi căinat pe răzvrătiții care vor fi jertfiți. Nu-i încerca vreo sfâşiere sufletească din mărinimie; trepădau de spaimă pentru că ştiau că, în asemenea împrejurări tulburi, trâmbele de osândă, nu prea stăteau să aleagă vinovații, osebindu-i de ceilalți, ci tăiau cam la întâmplare pe toți aceia care le picau la îndemână! Obişnuit, atunci când se poruncea pedepsirea unui târg, erau trecuți prin ascuțişul săbiei toți cei ce se

Material cu drept de autor

nimereau a fi prin preajmă. Deci erau loviți de năpastă și mulțime de nevinovați...

De aceea, spăimântați, mulți târgovișteni se zăvorâră prin case sau prin hrubele ascunse ale beciurilor, iar alții o porniră în grabă spre Poarta Dealului, năzuind a scăpa în ultima clipă, fie la mănăstirea din măgurile de dincolo de Ialomița, fie spre Răzvad, la curtea răposatului sluger Socol Cornățeanu, ca să urmărească de la adăpost nenorocirile care se vor petrece în cetatea de scaun. Era un al doilea val de pribegie, care se adăugea aceluia pornit în ziua de dinainte.

Se lăsase un ger năprasnic, care mușca aprig obrajii și urechile. Aerul era atât de rece, încât înțepătura sa se simțea până în fundul nasului. Dar frigul nu putu curma șiragurile de noi băjenari, care se prelungeau peste Ialomița, până departe în zare. La o vreme, sub greutatea fugarilor, cam nesocotiți în spaima lor, gheața care îmbrăca șuvoiul râului crăpă și destui se pomeniră în apă. Unii se înecară, fiind târâți de unde în vreun cotlon de sub bolta de sloiuri. Alții, uzi, degerară înainte de a putea ajunge undeva la un adăpost călduros. Soarele, palid și vlăguit, se ridicase în susul bolții albastre, nespus de senine, dar căldura sa era atât de săracă, încât nu putea nici pe departe tăia tăria gerului.

Poarta Argeșului fusese larg deschisă, podul fusese coborât peste șanțul cel mare, iar mulțimile de oșteni meniți cinstirii principelui, spre a-i spori fala, începură să se prelingă pe sub arcade, întinzându-se ca un șarpe uriaș de-a lungul ulițelor care duceau spre palat.

Cu tot gerul, Matei vodă hotărâse să intre în cetate într-o sanie descoperită. De plecat, plecase spre Argeș într-o sanie închisă, asemenea butcilor, încât lumea îl putuse zări numai în fugă prin ferestruicile înguste. Atunci nu ținuse să atragă asupră-și, în chip cu totul osebit, luarea aminte a supușilor. Era la urma-urmei un drum de spășenie și de

Material cu drept de autor

cucernică umilință, de aceea dorise ca trecerea sa să nu pară prea bătătoare la ochi. Acum însă, împrejurările erau cu totul schimbate. Se cuvenea să dovedească că nu îi este teamă să-i înfrunte pe răzvrătiți, că nu se ascunde de ei, că e volnic, sănătos şi de neclintit! Lumea trebuia să-l vadă învingător, liniştit, hotărât, puternic, sfidându-i pe cei care ar îndrăzni să-i stea împotrivă. De aceea era nimerit ca să se lase privit cât mai bine, cât mai îndelung şi cât mai de aproape.

Se îmbrăcase ca atare cu deosebită grijă. Purta un caftan din cea mai prețioasă catifea venețiană, în luciul verde al căreia se ghicea țesătura unor vrejuri împletite de flori, cu desenul întărit în multe locuri cu fir aurit. Tivul şi gulerul fuseseră croite din frumoase piei de zibelină, aduse din îndepărtatul ținut al muscalilor. Peste piept îl încingeau ceaprazuri groase, împletite din fir lucios de mătase, în strânsoarea cărora se zăreau nasturi de argint încrustați cu scânteietoare pietre prețioase. Gugiumanul din blană de samur, cu fundul alb era împodobit cu un surguci de pene de struț, înmănuncheate într-un inel lat de aur bătut cu un diamant uriaş, înconjurat de numeroase alte nestemate, felurit colorate.

Înainte de a pleca din cort se privise îndelung în luciul unei oglinzi de aramă şi fu mulțumit de înfățişarea măreață pe care şi-o croise. Arăta ca un principe cu mare dare de mână, puternic şi temut, a cărui strălucire îi aşeza pe toți în umbră.

Un singur mărunțiş îi scăpase: răsfrângerile sufleteşti care i se zugrăveau pe chip. Deşi fusese sulemenit cu grijă, arăta palid, tras la față, obosit. Pungile de sub ochi – semn al unei vechi boli de rărunchi[2] – deşi ascunse cu îndemânare cu alifii şi felurite alte deresuri pentru obraz, nu dispăruseră cu totul. Cearcănele, acoperite sub straturi

[2] Rinichi.

Material cu drept de autor

întregi de pomezi, se ghiceau totuşi de către cei care l-ar fi putut privi de aproape. Culoarea obrazului îi fusese înviorată cu destul de mult cârmâz[3], de aceea, devenind prea țipător, adaosul de roşeață se ghicea fără prea mare greutate, chiar de la depărtare. Părul care scăpa de sub strânsoarea gugiumanului se vădea a fi proaspăt cănit.

Alaiul se alcătuise de ceva vreme într-o margine a taberei, iar boierii, tremurând de frig pe caii pe care-i încălecaseră, aşteptau nerăbdători ivirea principelui. Surlele începură a trâmbița, cimbalele se dezlănțuiră în țipete ascuțite, tobele prinseră a răpăi asurzitor, dar Matei vodă întârzia. Din pricina gerului văzduhul avea o limpezime de cleştar, care făcea ca larma dezlănțuită de meterhanea să pară că răzbate cu mai mare întețire în jur, acoperind cu totul freamătul şi mişuneala gătirilor. Deasupra taberei plutea o voioşie molipsitoare, ca la zi de mare praznic şi petrecere.

Numai vel spătarul Diicu, în hainele sale albe şi lucioase, – de beizadea moştenitoare – nu arăta a împărtăşi revărsarea de bucurie a celorlalți. Încălecat pe un armăsar arăbesc de soi ales, privea mohorât în gol, bătând darabana cu degetele mâinii drepte în oblâncul şeii. Avea sufletul sfâşiat de un ascuțit simțământ de zădărnicie. S-ar fi zis că toate se năruiau în jurul său. Se purta de parcă lumea s-ar fi aflat în pragul unei nenorociri pe care numai el o vedea, iar ceilalți, orbiți de o nemărginită lipsă de judecată, căzuseră în patima unei bucurii smintite, a unei beții deşarte şi fără de noimă, veselindu-se pentru nimic, ca suflete goale ce se aflau. Fusese din nou la un pas de a ajunge domn! Cu numai o seară înainte se văzuse deja şezând în scaunul țării, cu schiptrul în mână şi coroana pe cap; iar acum, după câteva ceasuri, totul se destrăma ca o părere şi iarăşi nemilosul adevăr îl încătuşa, zdrobindu-i visele. A câta oară oare era

[3] Carmin.

Material cu drept de autor

pe cale să pună piciorul pe prima treaptă a scaunului domnesc, nici el nu mai ştia! Dar de fiece dată – în ultima clipă – soarta potrivnică îl biruise, aruncându-l cu cruzime deoparte!!

Dar, în ciuda tuturor opreliştilor care i se tot puneau în cale, simţea cu toată fiinţa că scaunul va fi al său, căci îi era menit de ursită. Voinţa lui Matei vodă îi învederase acest drept, lucru pe care nimeni nicicând nu i-l putea tăgădui! El avea drumul către puterea şi stăpânire deschis prin cuvântul celuia ales de Dumnezeu, deci cumva întemeiat pe o hotărâre coborâtă din tării! Păcat numai că, din pricina îndărătniciei bătrânului, care se încăpăţâna să nici nu moară şi nici să meargă la mănăstire – cum s-ar fi cuvenit unui om de seama sa – împlinirea îndreptăţitului său vis se tot amâna. Întârzierea începuse să-i cam pună răbdarea la încercare, şi ca urmare se ruga să i se întâmple unchiului ceva, ca să „crape" odată, cum îşi zicea el în gând, nu în chipul cel mai gingaş.

Chiar în acea clipă trăgea nădejde că minunea visată e pe cale de a se înfăptui în cele din urmă, căci umblând într-o sanie deschisă, bătut de crivăţ şi atins de ger, principele va fi pălit în sfârşit de-o molimă pe care să n-o mai poată dovedi. Ar cam fi fost timpul, căci începuse a se grăbi. Nu mai era nici el tocmai tânăr, ca să mai poată adăsta cine ştie câţi ani! „Până la urmă, cu atâtea întorsături picate pe nepregătite în capul meu, ca nişte lovituri de trăsnet, mi-e teamă că mă va îngropa moşul pe mine şi nu altminteri, aşa cum ar fi fost firesc!" cugetă cu amar. S-ar fi cuvenit să se bucure de izbânda asupra răzvrătiţilor, dar nu putea. Era biruinţa lui Matei, nu a sa. El era învins, strivit, secătuit, dezamăgit.

Întoarcerea în cetate fu încununată de o nemăsurată măreţie. Şiragurile nesfârşite de oşteni, care se pierdeau în depărtare, cu straiele lor mândre, viu colorate, fie roşii, fie

Material cu drept de autor

albastre, vineții, galbene, sau învrâstate cu verde ori negru, închipuiau o privelişte copleşitoare. Apoi alaiul însuşi era de o strălucire nemaivăzută. Numai norodul adunat să privească minunăția era puțin şi speriat, iar osanalele care se înălțau întru proslăvirea domnului erau tare firave. Doar în dreptul curților boiereşti cugetele se mai înviorau. Aici erau atârnate la vedere, pe zăplazuri – în chip sărbătoresc –, frumoase covoare şi scoarțe, iar boieroaicele, dimpreună cu slujnicele şi argații, ieşiseră în ceardace, şi alocuri chiar pe la porți, spre a-i face frumoasă primire, fluturând din mâini nişte basmale.

Voievodul îşi făcea intrarea în târg într-o zi care părea sortită anume unui asemenea meniri încărcate de slavă. Era joia primei săptămâni a Postului Paştelui, când în toate bisericile pravoslavnice se sărbătorea odovania Praznicului Întâmpinării Domnului Iisus. Era, e drept, sfârşitul unui răstimp de smerită bucurie duhovnicească, dar pe undeva mai aducea aminte de cele petrecute pe vremea Mântuitorului. Din păcate însă, întâmpinarea care i se făcea nu era nici pe măsura sărbătorii la care făcea trimitere şi cu atât mai puțin pe măsura dorințelor şi aşteptărilor sale...

Îşi închipuia că mai rău decât ceea ce pățise în zilele din urmă, nici că se putea, însă la Curte avu parte de o nouă surpriză neplăcută: îi fu cu neputință să urce în iatacul său. Scara cea mare din față a palatului celui nou, fiind din piatră şi cărămidă, nu putuse fi dărâmată în timpul gâlcevii cu răzvrătiții, dar dragonii nemți – spre a împiedica o năvală asupra lor – fărâmaseră podina foişorului de dinaintea uşii de intrare în catul de sus. În loc se căsca acum un hău uriaş, până la bolțile gârliciului, cu neputință de trecut. Dar nici prin spate nu avea cum răzbate până la odăile sale, căci, pentru a pune stavilă potrivnicilor, nemții surpaseră şi scara de lemn dinspre această parte. Deci iatacul princiar era de neatins în acea clipă. Nu se putea nici ajunge şi nici pleca de

Material cu drept de autor

acolo. Desigur că oştenii nemți, zăvorâți în rândul de sus al casei noi, începuseră, desigur, a suferi temeinic de pe urma nemâncării şi a setei. Dar nu aceasta era marea anevoință a curtenilor reîntorşi din cucernica litanie de la Argeş. Mai grabnic era să găsească un loc de odihnă pentru principe.

Înştiințat de această stare de lucruri, Matei vodă hotărî să-şi caute adăpost în palatul cel vechi. Marele spătar îl povățui să se adăpostească în cămările care fuseseră folosite odinioară de doamna Elena, unde, după cum aflase, curtenii care nu plecaseră în călătorie, întrevăzând încurcătura, se grăbiseră să aprindă focul în vetre încă de dimineață. Îşi dăduseră şi singuri seama că în altă parte principele n-ar fi avut unde trage. Deci, prin grija lor, aici era cald, iar lemnele trosneau sub muşcătura voioasă a pălălăilor.

Totuşi voievodul nu prea se îndemna să se aşeze acolo, căci avea simțământul apăsător că intră în nişte odăi unde se pristăvise un seamăn, al cărui duh nefericit mai hălăduia acolo, gând nu tocmai plăcut pentru cineva ajuns la vârsta la care îşi ştie sfârşitul aproape şi mai este căznit şi de o supărătoare şubrezenie trupească. Pe de altă parte se temea că locul îi va trezi amintiri sfâşietoare, răscolindu-l sufleteşte taman acum când încă nu era împăcat cu sine, în urma chinului pricinuit de zilele petrecute în cort.

După ce şovăi puțin, se ridică în picioare, spre a coborî din sanie. Fără voie, privi în sus, spre ferestrele casei noi. Aici se zăreau dragonii, fluturându-şi sânețele deasupra capului, în semn de întâmpinare şi de bucurie. Ajutat de nişte paici, peste măsură de inimoşi, se lăsă îndrumat pe cărarea de omăt bătătorit spre ceardacul străvechii clădituri de alături, ale cărui câteva trepte le urcă cu obidă.

Înainte de a intra, porunci ca, deîndată ce dragonii care-i păzeau iatacul vor putea fi scoşi, să-i fie înfățişați spre

Material cu drept de autor

a-i firitisi[4] pentru sârgul şi pentru frumoasa şi multa credință pe care i-o purtaseră. Între timp fură chemați dulgherii Curții, spre a derege în grabă stricăciunile făcute la scările palatului celui nou. Aşternând scânduri în chip de punți peste hăul din foişor, nemții putură fi scoborâți unul câte unul. Deşi lihniți de foame şi de sete, fură îndrumați în fața domnului, care-i primi în odaia cea mare, care în veacurile trecute slujise de loc de întrunire a sfatului domnesc. Aici le aduse mare laudă şi le făgădui că vor fi răsplătiți chiar a doua zi cu osebită dărnicie pentru destoinicia lor. Oamenii erau atât de încântați, încât vremelnic uitară până şi de nevoințele trupeşti care-i chinuiau.

Săptămâna nici nu apucă să se sfârşească, că lucrurile începură a intra pe făgaşul celor obişnuite. Stricăciunile suferite de zidirile Curții fură drese, iar voievodul se putu muta în odăile în care locuia de obicei. Apoi şi întinsa încăpere a divanului – spătăria mare din casa nouă, cum i se zicea – cât şi ceardacul închis care ducea spre Biserica Domnească putură fi iarăşi folosite, fără a se mai ivi neajunsuri. De asemenea şi ferestrelor li se făcură cuvenitele îndreptări, bucățile de hârtie ferfenițite de plumbi fiind înlocuite cu altele bune. La spătăria mică, singura odaie cu ferestre de sticlă, ochiurile sparte fură şi ele înnoite. Toate ctitoriile arătau din nou ca în vremile lor bune.

Pentru a preîntâmpina alte necazuri, se schimbară şi străjile, alese fiind cu grijă de vel aga Buliga Lupu din Ciovârnişani, dintre cei socotiți statornici întru credință, încât să nu işte îndoieli. Tunurile şi iarba de puşcă fură întoarse la Curte şi adăpostite în şoproanele din ograda din spate, adică în bătătura acareturilor.

Totuşi în ciuda îndreptărilor făcute, în ciuda aşezării în bună rânduială a tuturor trebilor, rana din sufletul voievodului nu se va închide. Nu putea uita şi nici ierta cele

---

[4] Felicita.

Material cu drept de autor

petrecute, dar deocamdată trebuia să-şi înghită ciuda şi supărarea, făcându-se a urma întru totul – chiar cu spăşenie – făgăduielile de iertare la care se legase. Însă, în sinea sa clocotea. De mărturisit, se mărturisea numai acelora mai de credință, de tăcerea cărora nu se îndoia.

Doar lor le spusese că abia aştepta primăvara şi destroienirea drumurilor, spre a chema asupra lefegiilor săi răzvrătitori oştile crăieşti şi chiar ordiile tătărăşti, ca să le spulbere sămânța! În ascuns, poruncise agăi Buliga Lupu şi vel armaşului Vasile din Corcova să cerceteze, însă cu mare fereală, cine erau cei vinovați de cele întâmplate şi care fuseseră capii relelor, dar deocamdată să-i treacă doar la răboj, spre a griji de ei abia atunci când împrejurările i-o vor îngădui. Luarea aminte li se va opri cu stăruință mai ales asupra oştirii, spre a putea afla cine erau nemernicii aţâțători la nesupunere şi cu cine se înhăitaseră. Spre a găsi răspunsurile tăinui cu cei doi dregători ai săi zile în şir în spătăria mică, stârnind nedumerirea întregii Curți față de cele care se puneau la cale. Dar nimic din cele chibzuite nu răzbi dincolo de uşile grele ale cămării.

Domnul le lămuri celor doi sfetnici că voieşte a şti în toată amănunțimea cine şi ce pusese la cale, cine pe cine jefuise. Trebuia de asemenea descoperit – stărui el – dacă, atunci când i se ceruse plecarea din scaun, răzvrătiții se gândiseră la un voievod al lor şi cine anume era acesta. Iar de vor afla vreunul, să fie întemnițat neîntârziat, chiar dacă astfel se călca legământul de iertare dat gloatei. De bună seamă, pricinile zvârlirii sale în hrubele armăşeşti trebuiau răstălmăcite. Era nimerit să fie născocit un pretext de cetluire care, în ochii prostimii să pară îndreptățit, fie că lumea îl credea sau nu! Apoi, odată cu desprimăvărarea, visa să dea fiecăruia răsplata cuvenită. Nu avea de gând să mai ierte pe cineva. În ultimul an se petrecuseră prea multe ca să mai poată rămâne îngăduitor şi milostiv! Dar, dincolo

Material cu drept de autor

de mănunchiul de uneltiri urzite în ascunzişul spătăriei mici, se părea că mulţumirea, fericirea şi lipsa de griji renăscuseră la Curte!

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXIX

În ciuda a ceea ce se petrecea în străfundul ascunzişurilor stăpânirii, viața se reînturna – pe zi ce trecea – tot mai mult pe făgaşul mersului ei obişnuit. Judecățile divanului erau urmate de ospețe pline de risipă, iar sfaturile tainice ale dregătorilor, de mărețe țărmonii bisericeşti. Urzelile îşi reînnodară firul, viața uşuratică îşi reluă netulburată curgerea. Palatul se umpluse din nou de înalți sfetnici dar şi de smeriți jălbaşi, care se înfățişau umil, cu căciula într-o mână şi cu amara lor plângere în cealaltă. Ograda întâia a Curții, cea de cinste, mişuna iarăşi de lume potopită de trebi şi de griji, cuprinsă de-o forfotă aşezată. Adevărul era însă altul, căci toate aceste privelişti de mulțumire şi împăcare nu erau decât pe deasupra, căci în afunduri lucrurile nu erau chiar atât de paşnice şi de trandafirii.

Înfățişând acele zile tihnite de îndestulare, un cronicar al vremilor de atunci mărturisea că ceea ce se zărea în jur era liniştea înşelătoare de dinaintea furtunilor, căci în adâncul sufletelor nu se aşternuse cu adevărat pacea. Un

Material cu drept de autor

ochi dăruit cu mai multă putere de pătrundere ar fi băgat deîndată de seamă că iertarea răzvrătiților nu dezrădăcinase duhul nesupunerii, ci dimpotrivă; văzându-se scăpați, unii parcă se sumețeau din nou. Împrejurările, după cum le pricepea şi le prețăluia el, îi apăreau ca destul de întristătoare. Istorisindu-şi mai apoi aducerile aminte – poate întrecând şi puțin măsura adevărului sub înrâurirea celor întâmplate mai târziu –, va scrie că oştenii „nu să mai aşezară, ci ca nişte lupi flămânzi şi ziua şi noaptea zbiera şi umbla pe la casele boiarilor ca nişte calici, de-i pedepsea şi le cerea băutură. Nimeni nu le putea sta împotrivă."[5]

Povestitorul avea însă numai în parte dreptate. În primele zece zile după reînturnarea principelui, pe ulițe domnea totuşi o linişte desăvârşită prin deplinătatea fericirii şi încântării pe care se părea că o revarsă. Era răstimpul în care ar fi fost greu de ghicit că ceea ce se înfățişa vederii era cu totul deosebit de ceea ce colcăia în străfunduri. De altfel, pare-se că nici stăpânirea însăşi nu-şi precupețise strădaniile de a acoperi de ochii lumii priveliştile îngrijorătoare sau dezamăgitoare, spre a dovedi că făcuse totul spre a reaşeza în temeiurile ei rânduiala, bucuria şi binele de obşte! Povara şi îndemnul măsluirii unor asemenea răstălmăciri cădea în primul rând în seama sfetnicilor princiari. Astfel, vornicul Preda Brâncoveanu – ca iscusit curtean ce se afla – se grăbi să se înhame la împlinirea acestei îndatoriri, punându-şi la bătaie întreaga închipuire. Şi nu-şi dezminți faima de dibaci linguşitor!

El îmboldi târgoveții de vază să se înfățişeze domnului spre a-i mulțumi că i-a scăpat din gheara mişeilor. Iar pentru a lungi cât mai mult țărmonia, dându-i mai multă fală, sfătui lăcuitorii cetății să nu vină toți deodată, ci, după breasla de care erau atârnători, să se împartă în cete, care să

[5] Textul e autentic, fiind citat după *Letopisețul Cantacuzinesc*.

Material cu drept de autor

se urmeze pe rând, una după cealaltă. Tot el fu acela care mijloci şi primirea lor la palat.

În prima deputăție fură cuprinşi județul Târgovişte şi cei doisprezece pârgari care, împreună, alcătuiau preacinstitul sfat cârmuitor al obştii târgului. Județul îşi încropise şi o cuvântare proslăvitoare, pe care – la Biserica Albă, unde se întâlneau fruntaşii cetății – o rosti de încercare, cu înflăcărare, în fața ortacilor săi. Nu era numai o repetuire pentru ceea ce trebuia să înfățişeze principelui, ci şi un prilej de a se povățui cu ceilalți, spre a-i fi întregite scăpările de s-ar fi întâmplat să fie găsite unele.

Matei vodă îl asculta cu o răbdare şi o bunăvoință stăruitor zugrăvite pe chip. Era vădit că voia ca să dovedească oaspeților săi, că, deşi nu sunt decât parte a prostimii, primeşte cu inima deschisă şi cu deosebită plăcere simțămintele de recunoştință ale norodului. Judele îi lăudă mărinimia, slăvindu-i totodată iubirea şi jertfa făcută pentru țară, dărnicia arătată norodului, chipul părintesc în care le cârmuieşte soarta tuturor, departe de orice patimă sau părtinire. Numele său a ajuns să fie una cu neamul, binele său a ajuns să însemne bunăstarea poporenilor, se avântă vorbitorul. „De aceea mi-ați cerut să mă spulber din scaun şi să mă duc la mănăstire?!" cugetă principele urzicător în sine. „Dar nici eu n-o să vă rămân dator!" încheie el şi zâmbi înveselit la acest gând. Celuilalt i se păru însă că Măria Sa îşi arată încântarea față de cugetările sale înălțătoare.

De altfel, toată vremea Matei vodă primise laudele ca pe ceva firesc şi cuvenit. În cei peste douăzeci de ani de domnie se deprinsese ca şi cele mai neînsemnate şi mai obişnuite fapte ale sale să stârnească strigăte de minunare şi de înmărmurită prețuire, să fie socotite de toți hotărâtoare pentru soarta de azi cât şi cea de mâine a neamului, aducând îndreptări şi împliniri țării.

Material cu drept de autor

Vornicului, căruia i se păru prea puțină această întâie deputăție, iar laudele ce le putea aduce prea firave ca să dovedească domnitorului că nu numai fruntaşii norodului, ci norodul însuşi se topea de dragul său şi de nesfârşită credință, griji ca îndată după aceea să se înfățişeze şi un pâlc dintre neguțătorii cei mai de vază, în frunte cu starostele lor. Astfel, preamăririle şi mărturisirile de adâncă îndatorare nu apăreau ca răzlețe, ci împărtăşite de toată gloata, care îi cădea prin urmare la picioare.

Împuternicitul noilor oaspeți – cu voce răsunătoare şi totuşi mieroasă – zugrăvi, în vorbe pline de înflăcărare, recunoştința tagmei sale pentru sârguința domnului întru clădirea bunăstării şi al huzurului de obşte al țării.

„Unde oare, pe întinsul acestui pământ – trâmbiță el în osârdia râvnei sale – se mai găsesc capete încoronate care să îmbine atât de desăvârşit meşteşugul armelor cu cel al soliilor, care se pricep a împleti cu atâta ştiință şi însuflețire grija pentru îndrumarea cârmuirii de obşte cu trudnica migală a sporirii meşteşugului şi a negoțului?!!”.

Plin de silință, marele vornic Preda Brâncoveanu, mânat de patosul său de ființă slugarnică, nu se mulțumi cu atâta! Ci, în urma celor de mai-nainte, aduse în marea odaie a sfatului o deputăție a negustorilor mai mărunți, adică a celor cu dugheană în piață, iar aceştia – la rândul lor – se dădură de-o parte ca să facă loc vătafilor celor mai de seamă bresle meşteşugăreşti din târg. Însăşi curtenii de rang mai mic – din acelaşi îndemn – îşi trimiseră fruntaşii ca să verse la scările scaunului domnesc prinosul înălțătoarelor simțăminte care-i încercau.

Spătăria mare, oricât părea ea de întinsă, se umpluse cu vârf de atâta lume. Cu tot frigul de afară, aerul devenise înăbuşitor de cald, năclăit parcă. Domnul nu părea stânjenit însă de împrejurare, ci dimpotrivă! În încheiere,

Material cu drept de autor

peste măsură de vesel, le mulțumi tuturor cu multă căldură pentru a lor nețărmurită recunoştință.

– Mă bucur că ați înțeles că cei care îmi vor mie răul – precum au fost răzvrătiți iviți printre voi, pe care i-am iertat totuşi în rătăcirea lor – vor, la urma-urmelor, răul sărmanei țări, adică răul vostru şi al nostru, al tuturora. Nu pot fi decât mulțumit că ați priceput că cei care sunt duşmanii mei, sunt şi duşmanii norodului românesc. Tot ce îmi aduce atingere mie, atinge pământul ce-l locuim şi pe şezătorii săi! Tot ce îmi dăunează mie, vă dăunează şi vouă! De aceea nu voi pregeta să pedepsesc pe răuvoitorii mei şi ca răufăcători ce aduc vătămare obştii…

Dintr-un colț de lângă uşă, un bătrân aprod clătină acrit din cap. Ascultase şi tămâierile prea plecate ale supuşilor şi mulțumirile pline de făloşenie ale voievodului de zeci de ori în amarul de ani pe care-l slujea la Curte.

Pe de-o parte unii revărsau şuvoaie de iubire şi de credință spre scaunul țării, în vreme ce, în taină, unelteau împotrivă-i şi se întrebau, ca în acea clipă, cu cine ar fi mai folositor să se dea dacă bătrânul principe ar răposa, cum era de altfel de aşteptat să se întâmple cât de curând.

Pe de altă parte, domnul se arăta, ca de obicei, a fi una cu țara şi cu supuşii săi, ceea ce nu-l împiedica să stoarcă şi sufletul din dajnici; iar, dacă unul dintre aceştia crâcnea împotriva stăpânirii – deci a domniei – însemna că devenea duşmanul țării şi al norodului, ajungea deci chiar potrivnicul şi vrăjmaşul său. Prin urmare, dacă dajnicul nu voia să-şi fie duşman lui însuşi şi vecinului său, trebuia să plătească domnului totul, până la ultima lețcaie, chiar de rămânea lefter!

„Oare tu, doamne, să fii într-adevăr fericirea mea? Tu să fii bunăstarea şi salvarea mea?! cugetă el amar. Oare fără tine chiar să nu fie mai bine?! Oare, dacă zilele trecute am ridicat mâna asupra ta, să fii dăunat cu adevărat

Material cu drept de autor

neamului? Cu altul n-om fi fost mai fericiți? Serbede jocuri de cuvinte! Pe deasupra întregului tău nesaț de arginți şi putere te grăbeşti a flutura praporul ce-ar închipui țara şi suflarea ei. Astfel, nazurile tale devin dintr-o dată dorințele şi nevoile norodului, deşi nici eu şi nici ceilalți aflați de față n-au nici o treabă cu ele! Poate că unii sunt destul de încuiați şi neghiobi ca să creadă asemenea baliverne sforăitoare! Oare în odaia asta n-o fi nimeni care să gândească asemeni mie? Eu zic că ba! Şi totuşi nimeni nu o spune! De altfel ca şi mine! La ce îngrozitoare fățărnicie te împinge viața de obşte! Dar oare sihăstria te curăță de aceste josnice metehne? Poate, dar nu pentru că ți-ar primeni sufletul de fățăreli, ci pentru că te lipseşte de cel căruia trebuie să i te temeneşti spre a câştiga foloase! Deci ploconul de dobândit este temeiul întregului joc al prefăcătoriei în care suntem vârâți cu toții până-n gât! Minciuna şi fățărnicia au apărut odată cu traiul laolaltă al oamenilor, dar a atins culmea în acea parte a lumii care e orânduită în frunte cu o cârmuială statornic aşezată şi n-or să dispară decât odată cu ea..."

Poate că aprodul nu era singurul încercat de asemenea judecăți şi îndoieli, dar toți şi le înăbuşeau în sine. Pe față nu răzbăteau decât osanalele şi linguşelile. Deci, dincolo de năluca unei părelnice înfrățiri şi recunoştințe de obşte, dincolo deşarta vedenie de mulțumire, fericire şi uitare de sine, se întretăiau pătimaşe năzuințe potrivnice, se țeseau viclene uneltiri, iar aşa-zişii prieteni iubitori se mâncau între ei precum câinii!

Cugetările şi cârcotele unui pârlit de aprod, lipsit de însemnătate în lume, n-ar fi spus mare lucru, ci ar fi putut trece doar drept nişte însăilări lipsite de noimă, dacă n-ar fi oglindit nişte vrăjmăşii şi neînțelegeri foarte adânci, care măcinau întreaga obşte muntenească, şi care puteau răbufni în orice clipă, spulberând pospaiul de tihnă minunată care se aşternuse părelnic asupra cetății.

Material cu drept de autor

Că fățărnicia şi dezbinarea înfloreau la Curte, nu încăpea îndoială. Nu mai departe decât domnul – deşi făgăduise mărinimoasa iertare a tuturor – ceruse vel armaşului să-i întocmească în ascuns un răboj al fruntaşilor răzvrătiților, arătând deslușit vinile, rostul şi însemnătatea fiecăruia în parte. Deci, izbăvirea dăruită era numai de ochii lumii, căci în taină gătea straşnică răfuială!

Marele armaş, Vasile din Corcova, cu obişnuita-i lipsă de îndemânare într-ale cercetării şi de pătrundere a minții într-ale dibuitului vicleniilor bine ascunse, după câteva zile de cercetări, arătă domnului că vina cea mare o aveau doar câțiva căpitani şi mari căpitani, câțiva hotnogi, iuzbaşi, ceauşi[6] şi stegari, ba poate şi unii oşteni de rând, care – mânați de lăcomie – se lăsaseră ispitiți de pofta de a dobândi noi solde şi răsplăți pentru căpătuirea şi îmbuibarea lor. Armaşul nu era în stare să deslușească adevărul mai în adânc. După părerea sa, răzvrătirea se mărginise la atâta.

Matei vodă era însă cu totul nemulțumit de roadele cercetărilor şi de mijloace de care se slujise dregătorul spre a le făptui, simțind că felul acestuia de a judeca nu se prea potrivea crezurilor sale. Era limpede că, între chipul lor de a gândi şi de a săvârşi trebile se căsca o uriaşă prăpastie, Vasile fiind departe de a-l sluji aşa cum i-ar fi plăcut lui. Principele nu putea uita că i se ceruse alungarea din scaun şi popirea silnică. Ori pornirea asta îl făcea să bănuiască tot mai stăruitor că în umbra tulburărilor putea sta cineva care voia să-i ia locul şi se întreba cine ar fi putut fi acela care cuteza a înălța capul.

Vel armaşul însă căută să-i alunge asemenea gânduri, încredințându-l că la mijloc nu e decât o tulburare

---

[6] În Țara Românească, în acest context, termenul semnifică pe militarii care în secolul al XVII-lea îndeplineau funcția de ajutoare ale iuzbaşilor. În alte contexte cuvântul poate semnifica unele categorii de funcționari inferiori sau categorii de slujitori. – Din Tc. **çavuş.**

Material cu drept de autor

ostăşească obişnuită, pricinuită de nişte firi gâlcevitoare, puse toată vremea pe sfadă şi căutat altora nod în papură şi cărora nu le place buna rânduială! Era întru totul şi în toate o simplă răbufnire a lefegiilor, ca şi aceea care izbucnise după Finta, din cauza soldelor plătite cu întârziere. Voievodul însă nu se lăsă clintit din părerile sale şi, deşi nu avea dovezi de a-l învinui cu ceva, ceru armaşului să caute de soarta biv vel serdarului Constantin din Dobreni.

Deşi dregătorul socotea cercetarea boierului fără rost, se supuse totuşi poruncii, scotocind în taină, ca să-i dea de urmă. Astfel, află că ieşise din târg pe Poarta Bucureştiului, ceea ce ducea cu gândul la dorința de a ajunge acasă la Dobreni. Dar aici nimeni nu-l zărise, părând a se fi pustiit din țară. Vestea spori bănuielile domnului. Se întreba încotro putea să fi fugit. Desigur că numai prin olaturile megieşe. Dar unde anume?!

De bună seamă că în Moldova nu-şi căutase adăpost, căci avea a se teme că noul domn, Gheorghe Ştefan vodă, care, fiindu-i peste măsură de îndatorat, i l-ar fi întors. Neîndoielnic că nici spre Transilvania nu-şi căutase scăparea, căci craiul Rákóczi îi era şi el binevoitor. Dânsul, desigur, nu l-ar fi înapoiat, dar, dorind să păstreze o anume înrâurire asupra Ungrovlahiei, l-ar fi pus în obezi, ținându-l sub bună pază, în nădejdea de a-l folosi ca pe un mijloc de a-i silnici pe domnii munteni, şi pe cel de acum şi pe cei care ar veni, ca să-i facă jocul, stându-i de reazem la înfăptuirea măreților plănuiri pe care le încropise, menite să-l aridice în scaunul de slăvit rigă al Lehiei. Ori, serdarul cunoştea şi el prea bine aceste socotințe, având deci toate temeiurile ca să-l ocolească.

Mai de crezut era că ar fi năzuit dincolo de Dunăre, la beglerbeiul de Silistra. În vară, turcul îl sprijinise doar pe nemernicul de Radu Mihnea ca să-l uzurpe! N-ar fi fot deci de mirare ca s-o încerce din nou, slujindu-se de o altă

Material cu drept de autor

unealtă, că doar era ştiut că întotdeauna îi plăcuse să se amestece în treburile Țărilor Române, pe care le socotea date de împărăție în privegherea sa. Părea deci îndreptățită bănuiala că serdarul s-ar putea afla acolo.

De aceea, în chip de negustori, fură trimise iscoade ca să-l caute la curtea lui Siavuş, care însă nu-i putură da de urmă pe aici. Împrejurarea că nu se arătase nici pe acolo i se păru armaşului o dovadă neîndoioasă, care-i întărea părerea, cum că mazilul nu era vârât în nimic deocheat. Dacă ar fi țintit să câştige scaunul – cum se temea principele –, de bună seamă că încoace ar fi năzuit. De vreme ce nici gând nu avusese să se băjenească într-acolo, era limpede că nu era mânat de năzuințe perfide, fiind curat ca apa de izvor. Matei vodă avea însă un fel aparte de a cântări lucrurile şi nu se lăsă înduplecat de judecățile şi credințele sfetnicului său.

– Să fi luat drumul Înaltului Devlet?! se întrebă el mai departe.

– Greu de crezut. La vremea asta drumul e nespus de trudnic şi nu cred că s-ar încumeta cineva să-l ia în piept. De altfel, deşi am cercetat în toată amănunțimea vadurile Dunării, nu am găsit pe nicăieri vreo dovadă a trecerii sale. Serdarul s-a săturat de prădăciunile oştenilor, şi de aceea a plecat. Cred că s-a dus fără de griji în ospeție la vreo moşie prin țară, ca unul care se ştie nevinovat şi deci neamenințat de vreo primejdie... zise liniştit armaşul spre supărarea voievodului, care era tot mai nemulțumit de el, simțind că-i iese cumva din cuvânt. Deja de ceva vreme se gândea să-l înlocuiască şi se tot întreba cine o fi fost mai potrivit în slujba asta. Îi părea rău după sângerosul Radu Vărzaru, în fața căruia nimeni nu cuteza a cârti.

Şi, deşi domnul stărui să nu întrerupă scormonelile pe acest făgaş, Vasile din Corcova, socotind că face treabă zadarnică, le părăsi. Se lăsa înşelat de viclenia fostului serdar, şi cum mazilul nu săvârşise nicicând ceva pe față,

Material cu drept de autor

credea că nu avea nici o legătură cu cele petrecute. Lui nu i se atrăsese vreodată luarea aminte cum că jupân Constantin Şerban ori fratele său, sau vreunul dintre cei cu adevărat apropiați lui, să fi tăinuit cu acea căpitănie a răzvrătiților, sau să-i fi dat acesteia vreo poruncă. Armaşul o vedea ca pe o alcătuire cu totul de sine stătătoare, ale cărei făptuiri se săvârşiseră după capul ei şi nu după orânduielile serdarului ori ale altcuiva. Aşa că ce rost avea să-i născocească vină, de vreme ce nu avea vreuna!

Dacă unii dintre răzvrătiți sau din căpitănie umblaseră uneori pe la casa lui Tântăveanu, care-şi găzduia fratele beizadea, era cu totul altceva. După părerea armaşului Vasile, era mărturia răspicată că nu serdarul ținea căpitănia sub ascultarea sa, ci că unii mădulari ai ei se căzniseră – plini de disperare şi de altfel şi zadarnic – să-l câştige de partea lor. Dar cum nu mersese nicicând între ei şi nu încercase vreodată a le spună ce au de făcut, era vădit că nu se lăsase cumpărat. Neamestecul dovedea că, pesemne, se săturase de oşteni şi de prădăciunile pe care le săvârşeau. Iar lucrul era de înțeles, căci dânsul se socotea velit de viță înaltă şi nu se putea amesteca cu gloata prostimii, căci aceasta prădase casele celor de neam, le spărsese beciurile, furând din ele băutura şi merindele! Deci era lipsit de noimă să-l învinuieşti pe măritul biv vel serdar, ditai boierul, că ar putea fi amestecat în aşa răutăți şi că ar fi parte a acelei scursori, care făcuse atâtea nemernicii! După credința sa era limpede că serdarul era nevinovat, curat ca lacrima, şi deci nu avea de ce să-şi piardă vremea umblând după el şi să-i scape din pricina asta din ochi pe adevărații vinovați! Deci, deşi nu-i putea mărturisi domnului înțeleptele şi întemeiatele sale judecăți, nu avea de gând să se ia după aiurelile Măriei Sale.

Material cu drept de autor

Astfel, în ascuns, armaşul lăsă baltă toate căutările legate de mazilul din Dobreni, care scăpa astfel de orice urmărire şi suspiciune.

În schimb, marele armaş îşi îndreptă tot sârgul spre cercetarea fruntaşilor trupurilor de oaste, între care era încredinţat, că va afla toţi vinovaţii de răzmeriţă. Deocamdată însă, urmând porunca de a nu le sădi cumva părerea că s-ar aduce atingere legământului de iertare a tuturor vinovaţilor, se feri să osândească pe cineva, în cetate domnind o tihnă şi o înfrăţire părelnică. Toţi simţeau însă că pe dedesubt se petrece ceva...

Dar starea de linişte şi împăcare fu tulburată după câteva zile de ivirea logofătului Danciu Pârâianu. Boierul se înturnase netulburat la slujbă, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Sosirea sa iscă nelinişte şi oarece descumpănire. Umbla zvonul că fusese în legături strânse cu mădularii căpităniei ascunse, luând parte chiar la unele întruniri ale ei. Despre apropierea sa faţă de serdar nu se ştia nimic – şi chiar de s-ar fi aflat ceva, armaşul nu le-ar fi luat în seamă, socotindu-le încercări ale căpităniei de a-l atrage pe mazil, de partea ei.

Dar Radu Cocorăscu, marele logofăt, ştiindu-l vinovat de a fi fost în bun prieteşug cu unii răzvrătiţi, îl privi înmărmurit. Se sfătui cu vel vornicul Preda Brâncoveanu, neştiind dacă se cuvine să-l îngăduie pe acest ajutor al său, sau nu. Divanitul îl îndemnă să-l întrebe pe domn.

Voievodul, uimit de asemenea îndrăzneală, în prima clipă porunci să fie aruncat în temniţă. Vel logofătul se strădui să-l potolească. N-ar fi voit ca ajutorul să-i să fie pus în obezi în urma pârii sale, căci s-ar fi stârnit stânjenitorul simţământ că el însuşi ar fi cerut-o sau, că, orice s-ar zice, prin zarva iscată, a pricinuit încătuşarea.

– Ai făgăduit iertarea, Măria Ta... căută el o cale de a cârpi lucrurile, îndreptând cumva urmările vorbelor

Material cu drept de autor

scăpate față de domn. Dacă pedepseşti pe primul care se întoarce spăşit la picioarele Luminăției Tale, ceilalți se vor teme şi mai aprig de răzbunarea noastră şi – ascunzându-se mai bine – se vor îndârji împotrivă-ne. Decât să-i împingem prin tainițe de unde nu-i mai putem scoate, e mai înțelept să-i ademenim aici, ca să-i ținem sub ochii noştri. Mai puțin rău ne pot face dacă-i avem sub pază, decât dacă sunt departe, în deplină libertate!

Strângând nemulțumit din buze, bătrânul principe îi dădu totuşi dreptate, dar îi porunci să-l mustre aspru şi să-l scoată din slujba de mai-nainte, lăsându-l doar simplu grămătic! Iar pentru ca marele armaş să nu-i înțeleagă cumva greşit îngăduința, îl chemă, lămurindu-l între patru ochi:

– Nu te uita la cele ce-am făcut cu Danciu... Tu să urmezi, ca şi înainte, să-i cercetezi cu de-amănuntul pe vinovați, fără a cruța pe vreunul. Dar, deocamdată, s-o faci în ascuns şi să nu pui pe nimeni în obezi. Insă să mi-i găseşti pe toți, să-i treci la răboj şi să nu-i scapi din ochi, ca să ştii în orice clipă unde se află fieştecare!

Celorlalți însă – în afara vel armaşului – domnitorul se străduia să le apară cu totul rupt de cele lumeşti, coborât parcă de pe alte tărâmuri. Curtea era îndrumată să-l vadă din nou îngrijat doar de cronica sa, având îndelungi povățuiri cu grămăticul ce-i fusese ales de cumnatul său, preaînvățatul Udrişte Năsturel. Matei vodă Basarab se arăta nemulțumit de chipul în care fusese istorisit începutul domniei sale. Pisarul stăruia asupra multor mărunțişuri ale neguțărilor pornite pe lângă cârmuirea țarigrădeană, dar şi ale tocmelilor cu Abaza paşa, cele din urmă fiind mijlocite de popa Ignatie Sârbu. Era vorba de mitropolitul Ungrovlahiei din acea clipă, care, la vremea întâmplărilor, se afla preot de mir la Nicopole.

Material cu drept de autor

Principelui i se părea că scrierea îl pune într-o lumină neprielnică, el apărând în chipul unui sărman jălbaş, care ar fi cerşit în genunchi puterea din partea unor dregători oarecare ai măritului padişah. Dacă ar fi fost vorba măcar de Strălucitul Cârmuitor al Lumii, prea iubit lui Allah, care stăpânea omenirea din înălțimea Porții Devletului, poate povestea ar fi putut fi cât de cât îngăduită. Dar să fi fost la cheremul unui bei – ca mulți alții – şi încă zvârlit la hotarul împărăției, nu i se părea a fi chiar de cinste. Socotea că acele rânduri trebuie să fie scoase şi înlocuite cu altele, care să înfățişeze taman pe dos priveliştea celor petrecute. Se cuvenea ca întâmplările să fie astfel povestite încât să se înțeleagă că nu el rugase prea plecat şi umil, ci că, dimpotrivă, el fusese cel rugat şi că, din milă pentru nimicnicia lumii – pentru a o scoate din impas –, se lăsase înduplecat!

A doua zi grămăticul îi înfățişă ca atare o altă tălmăcire a întregii istorisirii. De astă dată, în urma preschimbării, scria: „Iară pe aceia vreme fiind pre marginea Dunării ispravnic un paşă ce-l chema Abaza paşa, înțelegând acesta, pentru această săracă de țară, cum o au spart domnii străini cu grecii țarigrădeni, făcut-au sfat ca să aducă pe Matei Aga de la Ardeal, să-l facă domn țării, că de la dânsul vor avea săracii pace şi odihnă. Şi îndată au trimes la el pre popa Ignatie Sârbu den Nicopole, ca să vie să fie domn țării cu voia paşei."[7]

Noua împletire a lămuririlor i se păru Măriei Sale mult mai potrivită şi, de altfel, găsea că nici măcar n-ar fi vorba de vreo plăsmuire răstălmăcitoare, căci la o vreme, când urzeala ajunsese la o anume împlinire, cu adevărat Abaza paşa îi dăduse asemenea îmboldire. Doar că îndemnul nu venise dintru început şi nici nu picase aşa din senin, cum dădeau de înțeles vorbele aşternute pe hârtie.

[7] Text autentic, extras din *Letopisețul Cantacuzinesc*.

Material cu drept de autor

Până a se ajunge aici, Matei aga trudise din greu pe lângă beiul de Silistra, încât acesta să-l ia în seamă.

Astfel, ca să ajungă la înscăunare, fusese silit să lase multe de la el, făcând o seamă întreagă de hatâruri şi făgăduieli unei întregi haite de dregători împărăteşti, cu totul nesăţioşi. Risipa de bani la care se dedase era atât de mare, încât dările pe primii şase ani de domnie abia dacă îi ajunseră ca să acopere uriaşele datorii pe care le adunase! Pe deasupra, ca să izbândească cu împlinirea plăților în răstimpul pomenit – care nu era tocmai scurt –, trebuise să mărească birul de nu mai puțin de trei ori! Iar sporul dăjdiilor nu închipuia singura năpastă căzută pe capul poporenilor după fericita sa biruință!! Pe de altă parte, nici Abaza paşa nu-i dăduse ajutorul chiar din nemărginită mărinimie, fără a cere nimic în schimb. Nu se vârâse în războiul care se iscase numai pentru binele sărmanei țărişoare, a cărei jalnică stare îi rupsese într-atâta sufletul de durere, încât nu mai putuse răbda să stea deoparte, ci simțise nevoia de a se milostivi de ea, cum zicea cu adâncă îndatorare cronica. Dar acestea erau nişte mărunțişuri lăturalnice, fără de însemnătate, iar însăilarea lor nu ar fi făcut decât să ştirbească măreția acelor clipe înălțătoare ale începutului său, întunecând cununa care învăluia lupta pentru dobândirea scaunului.

Deci îndreptarea făcută în paginile cronicii avea puterea de a învedera că smeritul agă Matei de odinioară se putea osebi dintr-o privire între semeni, chipul său atrăgând asupră-şi luarea aminte a tuturor, precum un felinar în plină noapte, care prin luminile sale adună în jurul său gâzele, pe care le orbeşte cu strălucirea sa. Sfetnicii Înaltei Porți, văzând în el un suflet de aleasă măreție, ursit de pronie ca să-şi izbăvească neamul, îi pricepură deîndată menirea şi se grăbiseră să-l caute şi să-l năpădească cu fierbinții lor rugi, de a le veni în ajutor.

Material cu drept de autor

De altfel, nici rândurile care urmaseră celor dintâi nu-i plăcură principelui. Cronicarul arăta că fostul agă Matei strânsese cu multă trudă şi cu bani grei ceva oaste în Ardeal şi trecuse cu lefegii săi munții, în nădejdea de a se putea sluji de prilejul ivit prin mazilirea lui Leon vodă Tomşa şi de a-l pune totodată pe fugă pe Radu Iliaş – fiul domnului moldovean de atunci –, care primise între timp firman de domnie din partea luminatului padişah, dar nu apucase să se aşeze în scaun.

Lui Matei vodă i se păru că împrejurările zugrăvite de pisar în legătură cu începuturile sale dădeau de înțeles că urcarea în scaun se făcuse cam în sila țării şi împotriva voii acesteia, iar nu la chemarea şi întru fericirea ei! Socotea de aceea că istorisirea îl zugrăvea sub chipul unuia care umbla după căpătuială şi îmbuibare, care pentru plăcerea sa, fără să-i pese de durerea altora, îi călcase pe toți în picioare spre a se ajunge. El dorea să fie înfățişat mai mărinimos, mai inimos, cu mai multă simțire şi dăruire pentru neamul românesc, iar nu ca o fire mânată de făloşenie, de lăcomie şi iubire de sine.

De aceea ceru şi aici o preschimbare după gustul său, încât, fără a ascunde întru totul adevărul, să fie totuşi uşor răstălmăcit în folosul său. Astfel, în rândurile înnoite de grămătic, recunoştea că împrumutase o groază de bani şi că în temeiul lor tocmise mulțime de oşteni. Dar făcuse totul nu pentru a silui voința țării, aducând-o la cheremul său, ci doar pentru a se putea reînturna cuminte „la casa lui". De altfel venise smerit şi umil, fără nici un fel de cerințe față de cineva, decât numai din dorința de a duce o viață liniştită, departe de lume, pe ocinile sale de prin Oltenia. Dar nu avu parte să-şi împlinească spăsitul său vis, căci fu smuls din tihna năzuințelor sale păstoreşti şi tras cu sila în vâltoarea vieții de obşte. Răsucind deci înțelesul vorbelor, cronicarul îşi îndreptă spusele, mărturisind că el ştia că „au rugat toți

Material cu drept de autor

(poporenii) pe Dumnezeu pentru domn bun, şi întru acest gând au luat pe aga Matei cu sila, neajuns la casa lui, de l-au dus la Mehmet Abaza paşa... şi numaidecât... l-au îmbrăcat cu caftan şi de acolo i s-au înălţat numele de domnie"[8].

Deci prin iscusita mânuire a cuvântului, înţelesul celor petrecute odinioară se preschimba, devenind prielnic zugrăvirii sale ca o fire darnică şi mărinimoasă, care tot ceea ce făptuise, împlinise spre binele celor care-i ajunseseră supuşi şi care acum erau deci datori să-i fie adânc recunoscători pentru jertfa făcută! El ar fi trăit până la sfârşitul zilelor sale în modestie şi sărăcie ca un schimnic ce era – adevărat anahoret pustiit în adâncul codrilor – dar nu avusese tăria de a se împotrivi fierbinţilor rugi ale obştii şi ieşise de pe tărâmul trăirilor sale înalte şi se pogorâse între ai săi, luând pe umeri greaua trudă a cârmuirii. Toate uneltirile pe care le ţesuse – care nu erau deloc puţine şi defel simple – treceau astfel în umbră, fiind scoase la lumină numai meritele şi însuşirile sale deosebite, care cuceriseră pe dată inima mulţimilor din întreaga Ungrovlahie şi-i încântaseră pe paşa de la Silistra şi pe slăvitul padişah de la Ţarigrad.

Ascultând rândurile astfel retâlcuite, domnul oftă mulţumit. Zugrăvirea care i se făcea i se părea în sfârşit vrednică de el. Icoana de slove care-l înfăţişa ca fiind dus „cu sila" la căftănire, fără a-i lăsa vreme să treacă pe acasă, îl ungea pe suflet. Mai bine de atât nici că se putea! Istorisirea scotea la iveală, fără putinţă de tăgadă, că începuse ca fiinţă smerită şi de nimic poftitoare şi că, în chip mişcător, se jertfise pentru nevoile şi dorinţele obştii. Ca atare, era cât se poate de firesc ca aceasta să-l preamărească şi să i se ploconească la picioare!

Grămăticul la început cârtise împotriva atâtor răstălmăciri, îndreptăţindu-şi pregetul prin aceea că nu mai

---

[8] Text autentic extras din *Letopiseţul Cantacuzinesc*.

Material cu drept de autor

ştia cum să le aducă din condei. Atunci principele, supărat de îndărătnica-i împotrivire, îl sfătui să dea de urma unui hrisov încropit cu mulți ani în urmă şi – cercetându-l – să aleagă de acolo deslușirile care-i erau trebuitoare. Iar de nu va putea nici atunci scrie pe placul său, să lase loc altuia. Astfel amenințată, sluga căută în grabă la mitropolie izvodul de dezrobire a mănăstirilor închinate, spre citirea căruia fusese îndrumată, căci diresul ar fi înfățişat „cum se cuvine" acel răstimp de început al domniei.

Ținerea de minte nu-l înşela pe voievod. Într-adevăr, în înscrisul cu pricina, se istorisea că poporenii „adusu-şi-au aminte de noi şi ne-au adus din țări străine, de unde eram goniți de străini şi pribegi de răul lor şi ne aleseră la domnia țării şi ne ridică la scaunul moşilor noştri." Vorbele din urmă, legate de „scaunul moşilor noştri" nu erau defel spuse la întâmplare şi de aceea stărui să nu fie uitate. Ele trebuiau să atragă luarea aminte asupra temeiniciei drepturilor sale domnitoare! El era moştenitor legiuit a ceea ce-i rămăsese din străbuni. De altfel, pentru a fi mai limpede, în vechiul hrisov adăugise şi cine erau aceşti „moşi" – şi anume „neamul nostru Băsărăbesc... acei domni moşneni țării"[9]. Stăruința asupra acestor deslușiri i se părea şi în cronică de nelipsit, pentru a dovedi viitorimii că nu făcuse nimic silnic, nimic tiranicesc, ci că norodul țării sârguise ca să-i aştearnă la picioare ceea ce i se cuvenea prin firea lucrurilor ca sfântă moştenire, şi anume scaunul de domnie. El nu făcuse decât să se milostivească de ruga de obşte, împlinind-o cu spăşenie! Iar acum, după aproape un sfert de veac, se dovedea că nu înşelase nădejdile acelora care odinioară îşi puseseră întreaga credință în el şi deci le merita pe deplin recunoştința!

---

[9] Extrase autentice dintr-un document de arhivă din anul 1639.

Material cu drept de autor

Oftând, grămăticul tot tălmăci şi răstălmăci cele scrise, în nădejdea de a fi în sfârşit pe placul domnului, ca să nu fie alungat din slujbă.

Deci, la acel început de făurar al leatului 7162 de la Facerea Lumii, sau al 1654-lea de la Naşterea Domnului, luminatul principe al Ungrovlahiei se înfăţişa supuşilor săi dăruit pe de-a-ntregul înaltelor griji cărturăreşti, hotărât să-şi clădească chipul de peste veacuri, aşa cum dorea să i-l cunoască viitorimea.

Dar nici aceste năzuinţe nevinovate, care – la urma-urmei – nu făceau rău nimănui, nu rămaseră nici nebăgate în seamă şi nici nepecetluite de judecăţi răutăcioase, mulţimea celora care mişunau la Curte grăbindu-se să-şi verse veninurile. Destui dintre mult prea credincioşii săi sfetnici nu se putură împiedica să nu-i întoarcă şi să nu-i cântărească pe toate feţele pornirea şi să n-o osândească cu preţăluiri din cele mai urzicătoare. În bătaie de joc se întrebau muşcător, de ce-o fi arătând atâta sârg întru cele dăscăleşti, de vreme ce ştia a cerceta ceasloavele mai mult pe dinafară decât pe dinăuntru.

Dar, în ciuda bârfelilor răutăcioase – dintre care unele ajungeau totuşi şi la urechile sale – Matei vodă rămânea netulburat întru desăvârşirea bucoavnei sale. Arar părea a-şi mai aminti de îndatoririle cârmuirii, întorcându-şi privirile asupra lor. În săptămâna ce-a urmat reînturnării sale în scaun, sfatul domnesc îşi ţinu cel mai adesea divanurile fără el, boierii chibzuind singuri asupra trebilor ţării. Voievodul ivea numai din când în când, şi atunci numai în împrejurări sărbătoreşti. Spre pildă, nu voia nicicând să lipsească atunci când era vorba de a împărţi răsplăţi acelora care, în zilele tulburărilor abia trecute, îi păstraseră o neclintită credinţă. Puse pe vel spătar să-i întocmească un lung răboj cu aceştia şi, pe rând, aproape în fiece zi, îngăduia să-i fie înfăţişaţi câţiva dintre ei.

Material cu drept de autor

Primul care se bucură de asemenea osebită bunăvoință, fu căpitanul Radu, omul de credință al vtori logofătului Udrişte Năsturel, cumnatul domnului. Țărmonia care-i fusese închinată, stârnise înmărmurirea fârtaților săi oşteni, căci nimeni nu bănuise rostul nenorocit pe care-l împlinise; nimeni nu-i ghicise jocul dublu. Acum, semnele de mărinimie cu care era potopit îl dădeau de gol în fața tuturor. Dovezile de prețuire, chiar dacă lui poate îi făceau plăcere, spulberaseră în fața ortacilor de breaslă mitul cinstii sale. E drept că pe de-o parte fu răsplătit regeşte, iar principele îşi mărturisise întreaga recunoştință pentru sârgul său, împrejurare care îi aduceau felurite înlesniri, de care se va sluji din plin; totuşi bucuria sa nu putea fi deplină, căci pe de altă parte pierduse aprețuirea oştenilor, în ochii cărora ajunsese un nemernic vânzător.

De altfel nu fu singurul care avu parte de atari cinstiri cu dublu tăiş. În temeiul răboajelor înfiripate cu migală de armaş şi de spătar, toți cei socotiți de bună credință şi supuşi fură trecuți prin fața scaunului țării, dăruindu-li-se, după rang şi însemnătate, fie bani, fie atlazuri şi felendreşuri[10], fie capete de moşie. Pe lângă aceasta, domnul le jertfi tuturor, fără a mai face vreo deosebire de treaptă între ei, un potop de vorbe de caldă mulțumire. Cu spusa putea fi şi mai mărinimos decât cu plocoanele, căci oricum nu scotea nimic din buzunar.

Însă, ca şi atunci când fusese vorba de căpitanul Radu, nu era greu de văzut că țărmoniile de preamărire aveau o dublă față; pe de-o parte prilejuiau zugrăvirea în vorbe mari şi sforăitoare a bucuriei încercare de cârmuire atunci când băgase de seamă cât de bine fusese slujită; dar pe de alta stârneau disprețul surd al mulțimii. Deci cei aleşi erau lăudați la Curte, dar tocmai înălțarea care li se jertfea

---

[10] (*Înv.*) Țesătură fină, de calitate, provenind din Flandra. Germ. **Ländrisch**.

Material cu drept de autor

aici îi scobora în ochii omului obişnuit pe uliță. Dacă asemenea ieşiri erau oarecum de aşteptat şi de înțeles, se iscă totuşi şi o întorsătură neaşteptată, care se vădi o adevărată surpriză pentru domn!

Într-una din zile, o ceată de căpitani şi iuzbaşi de-ai seimenilor şi dorobanților ceru, şi de altfel dobândi, o întrevedere cu voievodul în spătăria mică, de față fiind doar câțiva dintre sfetnici. Domnul şi dregătorii crezură că e vorba de una din obişnuitele țărmonii în care o seamă de supuşi îşi arătau prinosul simțămintelor lor de iubire către principe – parte a prețuirii de care se bucura în norod –, de aceea primirea lor se făcu cu atâta uşurință. Boierilor nu le era însă limpede cine dintre ei grijise de tocmirea deputației, încât se uitau nedumeriți unul la altul, în nădejdea de a-l dibui pe acela care voise a linguşi în acest chip pe Matei.

Dar fu de ajuns ca marele căpitan Priboi, fruntaşul celor veniți, să deschidă gura, ca înmărmurirea tuturor să nu cunoască margini, năucindu-i de-a dreptul. Căpeteniile celor două bresle ostăşeşti se înfățişaseră Măriei Sale spre a-şi arăta nemulțumirea iscată de răsplătirea fără măsură a celora care – fie din breslele lor, fie dintre leventii leşi, fie dintre dragonii sau trabanții nemți – îşi dovediseră „cumințenia" în vremea zurbalei.

– Cei cu care Măria Ta nu ai încheiat înțelegeri şi față de care nu te-ai legat cu jurăminte şi făgăduieli, primesc mai mult decât noi! îşi arătară supărarea vorbitorii. Oare noi sau ei ne-am luptat pentru drepturi şi le-am câştigat?!

– Nu pun la îndoială faptul că ați luptat pentru felurite „înlesniri", răspunse domnul cu subînțeles, numai că făcând-o v-ați ridicat împotriva mea, deci a celor legiuite şi a bunelor rânduieli aşezate din strămoşi. Iar împrejurarea nu e defel de laudă pentru voi! Am încheiat între noi un legământ – e drept –, iar eu am ținut întru totul seamă de el.

Material cu drept de autor

Nu mi se poate găsi vreo vină, cum că l-aş fi încălcat pe undeva! se înfurie voievodul.

– Bine, dar lor, Măria Ta, le dai mai mult decât nouă, deşi n-au hrisov de învoială, în vreme ce noi avem. Şi totuşi ei sunt părtiniți... se îndârjiră mai departe oaspeții.

– Ați dobândit taman atâta cât ne-a fost tocmeala. Nu văd ce vi se pare nedrept! Ați cerut puțin şi desigur că puține primiți! V-am miluit după cum ne-a fost înțelegerea! Ori nu-i aşa?! îi repezi mâniat Matei vodă. Ceilalți n-au cerşit nimic, dar mi-au fost cu credință, fiind gata să-şi dea viața pentru mine. Aşa-i, au ba?! De aceea sunt apropiați inimii mele. Iar celor ce-mi sunt dragi le pot dărui orice şi oricât, fără a da socoteală cuiva. Ori vreți a spune că, arătându-mi mărinimia față de ei, mi-am călcat vreo făgăduială față de voi?! Doar n-o să-mi tăgăduiți dreptul de a iubi pe cine-mi place! Pe de altă parte, nu mi-o-ți cere ca să vă hărăzesc mai mult decât ne-a fost vorba!! Atâta ați voit, atâta căpătați! Gândiți-vă că şi aşa vă jertfesc cam multe, căci vă plătesc nu pentru credință, ci dimpotrivă, pentru necredință! Şi oricât de puțin v-aş da, tot vă dau mult prea mult! Şi apoi, de când mă ştiu, am împărțit cu dărnicie pomeni celor care mă slujesc cu deosebită cuviință şi ascultare, iar nu vânzătorilor! Nu cred să fi rămas vreodată dator unuia care era vrednic de a fi răsplătit! Nu văd de ce aş rămâne acum! De altfel, de vreme ce față de voi mi-am ținut făgăduielile, nu văd rostul jalbei cu care v-ați înfățişat aici!

– Lingăii sunt mai bine văzuți şi potopiți cu mai mare dărnicie decât noi, cei care avem drepturi cuprinse în legământ legiuit! se încăpățânau jălbaşii a stărui. Dăruirea lor cu prisosință înseamnă nedreptățirea şi sfidarea noastră!

– În primul rând nu e vorba de lingăi sau linguşitori! îndreptă supărat voievodul pe Priboi, care cam uitase în fața cui se afla. Iar în al doilea rând, nădăjduiesc că veți pricepe în sfârşit că nu cu pumnul, ci cu supusă credință

Material cu drept de autor

se dobândeşte mai mult de la stăpân! Iar eu sunt stăpânul vostru!

– Bine, dar pentru ei se găsesc pe dată bani, iar pentru plata soldelor făgăduite unora dintre noi s-a cerut o amânare până la strângerea birului, se oțărau mai departe oştenii.

– Asta-i drept, căci nici un sac nu e fără fund! La o vreme tot se goleşte şi trebuie să aşteptați până se încarcă din nou!

– Dar de ce s-a golit tocmai la noi şi nu la ei?!

–Apăi, răsplățile pentru care ridicați pără le dau câte unuia singur, iar banii ajung pentru el. Voi sunteți cu sutele, deci datoria fiind mai mare, e mai greu de împlinit. Aşa s-a nimerit! ridică domnitorul nepăsător din umeri. Dar fiți fără grijă, că ceea ce vi se mai cuvine veți primi la răstimpul sorocit!

Îndrăzneala oştenilor mersese cam prea departe, fiind cu totul nepotrivită față cu un principe. Nu era de aceea de mirare că acesta, după ce încercase atâta vreme să fie răbdător, îşi ieşi deodată din sărite şi-i pofti afară strigând la ei. Pe dată, auzindu-i vocea, se iviră străjile în uşă, sclipindu-şi halebardele. Oştenii îşi dădură seama că nu mai au nimica a aştepta şi se traseră de-a îndărătelea spre prag. Răspunsurile voievodului vor sădi însă o adâncă pizmă între feluritele bresle ostăşeşti, iar roadele se vor vedea destul de curând. De altfel, dezbinarea va răsări adesea chiar în sânul aceloraşi cinuri…

Divaniții, care de altfel nu erau nişte nepricepuți în ale cârmuirii, privind în urmă la toate cele întâmplate în lunile abia trecute, se întrebau dacă părelnica nepărtinire şi mărinimie a domnului nu erau cumva prefăcute, plecările fiind jucate în chip viclean şi precugetat, cu gândul nemărturisit de a semăna cu bună ştiință pizmă şi zâzanie. Ori, dacă purtarea învrăjbitoare îi era dinainte chibzuită, iar

Material cu drept de autor

nu o întâmplătoare şi neaşteptată răbufnire de simţăminte iscată de împrejurările clipei, se dovedea că îi jucase dintru bun început pe toţi pe degete, mânuindu-i prin fine şi viclene mijloace de dezunire de obşte, sădind dihonia şi ciuda, ca întrupare a învăţămintelor zicalei vechi de când lumea, rămasă de la strămoşii râmleni, închipuită de vorbele „divide et impera”[11]!

Dar nu numai oştenii cu jalbele şi răbufnirile lor de nemulţumire ţineau să-l smulgă pe domnitor de pe tărâmul tihnitei râvne cărturăreşti în care se afundase cu tot cugetul. Pe alte căi şi cu alt ţel, încercară să o facă şi unii sfetnici chiar de întâiul rang. Între aceştia se număra şi vel vornicul Preda Brâncoveanu, care ţinea cu orice preţ să fie ştearsă iertarea de-a valma a tuturor răzvrătiţilor, cât şi toate celelalte legăminte care li se făcuseră. Pentru a-şi atinge ţinta, ca un adevărat păianjen, începuse a ţese o întinsă pânză de uneltiri, pe care cerca s-o lărgească pe zi ce trecea.

Ca unul uns cu toate unsorile, socotea – şi nu fără temei – că ghicise că dincolo de chipul de resemnare şi spăşenie pe care domnul îl arăta lumii, se ascundeau cu totul alte crezuri. El mirosise că, în dosul paşnicelor şi binevoitoarelor vorbe de împăcare şi îmbunare, pândea o tainică dorinţă de răzbunare şi răfuială şi socotea că nu are decât de câştigat dacă venea în întâmpinarea ei. Credinţa asta şi-o formase încă din zilele când toată Curtea era înfundată în omătul din faţa porţilor zăvorâte ale cetăţii. Nu putea uita că acolo, în timp ce-şi trimisese boierii să neguţeze cu împuterniciţii oştirii, părelnică milosârdie de găsire a unei căi de împăciuire, domnul, în ascunzişul cortului său, îi blestemase şi-i ameninţase pe răzvrătiţi de atâtea ori şi, deşi s-ar fi zis că nu era auzit de cineva, pornirea îi fusese aflată de cei apropiaţi! Deci de pe atunci,

[11] Împarte şi stăpâneşte! (lat.)

Material cu drept de autor

pentru cei cu oarece pătrundere a minții, răzbătuseră semnele unui neîndoielnic joc la două capete.

De altfel, mersul pe două făgaşe, unul la vedere şi altul dosit, era un obicei mai vechi. Doar şi în vară – cu prilejul primei răzvrătiri – umblase cu duhul blândeții în fața gloatei, iar în divan îl auzise strigând furios că nu ardelenii trebuia să-i aducă în țară spre liniştirea nemernicilor de tulburători, ci pe tătari. Abia atunci pacea ar fi fost pe deplin împământenită. Iar zilele trecute, oprit fiind înaintea întăriturilor târgului, în auzul celor apropiați, adăugise cu înțeles la cugetările din vară, că de altfel nici acum timpul nu era trecut, că nu era prea târziu ca să-şi împlinească vrerea! Zice-se chiar că ar fi rostit cu acest prilej: „ci gândesc, de voi avea zile, să aduc în primăvară 30.000 de tătari şi pre craiu cu ungurii, să-i lovească fără veste de toate părțile şi să pue supt sabie cei mai mari, să piară ca nişte tâlhari, să-mi izbândesc spre dânşii, pentru mult bine ce le-am făcut!”[12].

Toate arătau deci că Matei Vodă nu era atât de resemnat şi de împăcat cu soarta pe cât voia să se creadă. De altfel, chipul viclean în care întărâta neînțelegerile din sânul oştii prin felul cum împărțea răsplățile, îndruma tot spre bănuiala că țintește a isca răfuieli între feluritele cinuri ale lefegiilor săi. Din toate aceste pricini, vel vornicul era încredințat că uneltirile sale vin în întâmpinarea dorințelor şi năzuințelor tainice ale domnului. Deci, era de folos stăpânului său dacă săpa fără întrerupere înțelegerile încheiate cu zavergiii şi plăsmuia cu răbdare şi migală dovezi ale încălcării lor de către oaste. Trebuiau găsite noi şi noi vini armatei, pentru a putea cere stârpirea ei.

Cum lui şi vistiernicului îi cădea în seamă îndatorirea de a cerceta scoaterea din rumânie şi de la catastiful birnicilor a o seamă de foşti oşteni, căzuți în

[12] Text autentic extras din *Letopisețul Cantacuzinesc.*

Material cu drept de autor

ultimele luni în robie pe moşii, ca să-i reaşeze în vechile lor drepturi – cu gând de a merge pe făgaşul dorit în ascuns de domn –, făcu tot ce-i stătu în putință ca să işte întârzieri şi amânări.

Iar dovada că nu greşeşte în socotințele sale i se păru a fi făcută de principe chiar în acele zile de început ale Postului Mare. Astfel, atunci când o deputăție a oştenilor care încercau a se slobozi, îi ceruse Măriei Sale îngăduința de a i se înfățişa, ea fu îndrumată să meargă la vornicie, deci zvârliți taman în brațele aceluia pe care-l pârau, cum că-i cam duce cu vorba. Deci, domnul dădea cu bună ştiință oile în grija lupului. Ce-ar fi trebuit să înțeleagă din asta, se întrebă înaltul dregător, decât că i se da mână liberă, să facă netulburat ceea ce va crede de cuviință.

Dând asemenea înțeles întâmplării, vel vornicul Preda Brâncoveanu, fire rece, bățoasă şi disprețuitoare, nici nu-i ascultă cu luare aminte pe jălbaşi, ba, lipsindu-i răbdarea, nu le lăsă măcar răgazul ca să ajungă la capăt cu ceea ce aveau de spus. Cum era soiul de om cu Sfânta Scriptură într-o mână şi cu banul – ochiul dracului – în cealaltă, în loc să le răspundă la plângere, le trase o straşnică săpuneală şi însăilându-le cele mai vrednice canoane ale cuviinței creştine, le lămuri că ei, prin semeția şi nesupunerea ce o arătau, nevoind a asculta de cei mai mari decât dânşii, cărora le căutau pricină, călcau smeritele povețe şi învățături pe care ar fi trebuit să le primească din adâncimile Evangheliilor, care ne îndemnă la supunerea față de orânduielile lumii de veacuri aşezate şi nu la cârcotă. Apoi sfârşi prin a-i trimite la un biet logofețel de vistierie, pentru a-şi desluşi cu acesta necazurile.

Măruntul slujbaş, lipsit de orice putere, îi ascultă încurcat şi chiar zădărât, şi sfârşi prin a le spune răspicat, chiar repezindu-i, că dânsul nu e împuternicit decât să înscrie şi să scoată din condici pe cei arătați lui de jupân

Material cu drept de autor

Bunea Vâlcu Grădişteanu, mai-marele său. Dar nu intră în puterile sale să poată hotărî de capul lui pe cine să adauge şi pe cine să şteargă de pe răbojuri. Numai divanul poate cumpăni asupra cererilor de slobozenie ale celor căzuți din drepturile oştimii. Deci nu avea rost să stăruie spre a-l îndupleca. Apoi, cuprins parcă de o străluminare, le arătă că în sfârşit înțelege de ce au fost îndrumați să-l caute. Nu era vorba de a le dezlega el jelania! Nici pe departe asemenea gând! Fuseseră trimişi desigur numai ca să cerceteze dacă fuseseră cuprinşi în răbojul pe care-l întocmea, menit a orândui ziua şi ceasul la care pâra urma a fi înfățişată domnului ori divanului. Iar de nu se găseau înscrişi, urma să le primească jalba, ca să nu fie uitați când le-o veni sorocul.

Oştenii, zăpăciți de încurcatul tipic de Curte şi de atâtea oprelişti care li se puneau în cale, îi arătară că ei se ştiau trecuți deja de ceva vreme la răboj, dar, în lungul răstimp care se scursese, nimeni nu-i mai băgase în seamă, încât socoteau c-au fost uitați. Ei se înfățişaseră acum stăpânirii spre a-şi grăbi dezrobirea! Logofețelul se dezvinui că pentru asemenea anevoință nu are nici un fel de cădere şi le mărturisi că dânsul se cam îndoieşte că vor primi prea curând vreun răspuns. Îndreptățirile sunt mai multe. Chiar starea celor prinşi în răboaje nu e tocmai limpede, jalbele multora nefiind destul de bine întocmite, unele cerând o seamă de deslușiri. Pe deasupra, aflându-se în Postul cel Mare al Sfântului Paşti, sfatul țării încetase de a mai cumpăni asupra pricinilor mărunte de judecată, până la împlinirea praznicului măritei sărbători. Până atunci se cercetau cel mult necazuri de mare însemnătate, ivite pe neaşteptate, a căror lămurire era grabnică şi nu îngăduia vreo amânare. Dar nici după Paşti să nu se aştepte la o zornică dezlegare a anevoințelor lor, căci pentru fiecare jalbă în parte trebuia făcută o cercetare la fața locului, pentru a preîntâmpina înşelăciunile, care de bună seamă nu

Material cu drept de autor

vor lipsi nici ele. Erau cunoscute deja obraze care – deşi lipsite de drepturi – depuseseră jalbă de slobozenie! Deci să fie ei sănătoşi, căci fiind multe gâlcevi de descurcat în divan, vor mai avea de aşteptat cel puțin vreme de un an sau doi până le-o veni rândul. Asta de-or avea noroc! Dacă nu, cine mai ştie?!

Dumiriți, oştenii se înturnară mâhniți la vornicie, trăgând încă nădejde că se va găsi totuşi cineva care să-i asculte. Marele vornic Preda Brâncoveanu se zăvorâse între timp în iatacul său şi nu voi să-i mai primească, trimițându-le vorbă prin slugi că le dăduse mai devreme îndrumări destul de deslușite şi nu aveau decât să le urmeze fără a se mai îndărătnici atâta, oprindu-l din treabă!

Văzând că aici nu mai era nădejde de a dobândi ceva, o porniră spre vistierie. Luat pe neaşteptate, marele vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu nu găsi un pretext ca să poată scăpa pe dată de ei, aşa că îi primi într-o odaie plină de slujbaşi de-ai săi. Dregătorul, prefăcându-se a-i înțelege, le lămuri răbdător că singur nu poate hotărî nimic. Totul atârnă de bunăvoința prealuminatului vornic Preda Brâncoveanu.

Astfel se împotmoliră mai toate încercările oştenilor de a dobândi reînscrierea în condica de scutiri a vistieriei, în temeiul legământului pecetluit de însuşi Matei vodă în fața porților zăvorâte ale cetății. Totuşi toți slujbaşii se zoriră să-i încredințeze pe jălbaşi că cele făgăduite se vor înfăptui cât de curând, dar era trebuitoare puțintică răbdare. Oamenilor le devenea tot mai limpede că sunt amânați în chip iscusit la sfântu' aşteaptă!

De altminteri, şi în legătură cu celelalte făgăduieli ale domnului, lucrurile nu arătau cu o iotă mai bine! Astfel, soldele întârziate şi adausurile la lefi fură numai în parte plătite, împărțirea rămăşițelor fiind amânată până la o altă dată, care nu se ştia prea bine când va fi. Cerând deslușiri,

Material cu drept de autor

oştenilor li se arătă că trebuie să fie răbdători, căci împlinirea datoriilor stăpânirii atârnă de strângerea dajdiilor din județe. Cu adevărat însă vistiernicul nici nu se zorea cu banii, chiar dacă nu-i lipseau din haznale, căci vornicul îl înduplecase că dacă vrea să fie pe placul principelui e bine să întârzie cât mai mult în a-i urma porunca. Îşi dăduse de altfel şi singur seama că povața primită de la fârtatul său de divan e îndreptățită, căci Matei vodă, deşi înştiințat de îngăimăcelile ivite, le trecuse cu vederea, îngăduindu-le pe tăcute, semn că, la drept vorbind, nu-l supărau de fel.

În fața atâtor piedici „întemeiate", pe care, chipurile, dregătorii le întâmpinau în săvârşirea îndatoririlor slujbei lor, oştenii se vedeau copleşiți de neputința de a-şi dobândi drepturile, neştiind încotro s-o mai ia. Însă nu puteau învinui pe nimeni că s-ar împotrivi înfăptuirii făgăduielilor sau că ar călca legămintele. Toți se arătau a fi săritori şi binevoitori, dar tot sârgul sfetnicilor domneşti se împotmoleau dintr-o mulțime de pricini, care nu puteau fi dinainte ştiute şi preîntâmpinate, iar deslușirea lor întrecea puterile sărmanilor slujbaşi, care altfel se arătau îndatoritori şi plini de râvnă. Însă până la urmă lefegiilor le devenea tot mai limpede că au parte doar de amânări şi noi amânări.

Dar țelurile vel vornicului Preda Brâncoveanu nu se mărgineau la atâta. Nu se mulțumea ca, prin nesfârşite tărăgănări, să ocolească împlinirea făgăduielilor făcute răzvrătiților. El visa să răsucească astfel împrejurările încât gâlceava cu oştenii să se adâncească într-atâta, încât să ducă la o fățişă rupere a învoielilor făcute de domn, care să nu mai lase loc de vreo putință de întoarcere.

Pentru a izbândi, trebuia pe de-o parte să stârnească la Curte o stare de nemulțumire şi îngrijorare față de oaste, iar pe de alta să pună la îndemâna domnului temeiuri şi mărturii îndestulătoare încât să fie îndreptățit să răzgândească în legătură cu făgăduielile făcute pentru a fi

Material cu drept de autor

îngăduit în târg, chipurile, pentru că lefegii ar fi încălcat înțelegerile.

În urma urzelilor şi aţâţărilor sale, şi mai ales ale celor care unelteau în slujba sa, mulțime de boieri, boiernaşi, zarafi şi chiar negustori depuseră la treti spătar o grămadă de jalbe, învinuind numeroşi oşteni de a fi adus atingere avutului lor înaintea, în vremea, dar şi după încetarea zurbalei şi iertarea dăruită de domnitor. Pârele arătau că le-ar fi fost vătămați cei ai casei, fiindu-le păgubite totodată şi gospodăriile, căci li se prădaseră beciurile, de unde le-ar fi fost furate bucatele cât şi vinul, puse deoparte pentru nevoile iernii; ba chiar şi banii dosiți prin odăi li se luaseră, lăsându-i săraci şi înfometați! Deci supărările nu încetaseră după intrarea Măriei Sale în cetate, doar că silniciile se făptuiau mai în ascuns, cu oarece fereală. Spre pildă, un cămătar se plânse că de curând fusese lăsat lefter, încât nu mai avea cum să-şi facă meşteşugul. Iar nişte negustori arătară că în plină piață, în amiaza mare, nişte lefegii dăduseră iama în dughenele lor, prădându-i; nu numai că le luaseră o parte a mărfii, dar pe cealaltă le-au prăpădit-o, dând-o pe jos şi călcând-o în picioare. Întâmplarea era adevărată, dar jeluitorii se feriră cu grijă a arăta şi care era pricina gâlcevii, şi anume încercarea lor de a-i păcăli pe cumpărători.

Dar nu numai marele vornic uneltea pentru înmulțirea pârelor împotriva pedestraşilor domneşti. Nici marele armaş nu se lăsa mai prejos; el se întemeia pe porunca lui Matei vodă de a săvârşi în ascuns felurite mânuieli prin care să-i amestece pe cei vinovați de răzvrătirea petrecută în ajun în felurite tulburări şi prădăciuni făcute mai apoi în târg. E drept că unii – răufăcători din fire, nărăviți fără leac în cele rele – îmbărbătați de îngăduința arătată zavergiilor de stăpânire, fură îmboldiți să-şi dea în petec. Armaşul îi dibui repede şi-i puse în fiare. Dar el nu pe aceşti borfaşi de rând îi voia.

Material cu drept de autor

Domnul îi poruncise să fie cu luare aminte la cei care cârmuiseră zurbaua, dar aceştia nu prea mai iscau temei de a fi cetluiți şi întemnițați, ei fiind oameni de cuvânt, întregi la fire şi pe deasupra îndemnați de simțul dreptății în tot ceea ce făcuseră.

Văzând că taman cei țintiți de principe îi scapă, îl luă într-o zi de-o parte pe aga Buliga Lupu şi-i lămuri că dacă cei din răbojul său de vinovați de răzmeriță nu-i prea dau prilej de a se porni împotrivă-le, ar trebui ajutați să greşească cumva, ca să li se poată găsi pricină de a fi puşi în fiare, dar în aşa fel încât, în urma cuvenitelor răstălmăciri ale întâmplărilor, stăpânirea să nu fie învinuită că ar încălca cumva legământul de iertare dat de domn. Ba mai mult, târgoveții să fie încredințați că, prin straşnicele măsuri de reaşezare a bunelor r rânduieli, li se apără liniştea şi se pune stavilă jafurilor, bătăilor, şi altor rele care le aduceau atingere. Deci, nu aveau temei de a fi nemulțumiți de ceea ce se petrecea în jurul lor, ci se cuvenea să fie chiar recunoscători stăpânirii pentru grija pe care le-o purta.

Drept care, cei doi slujbaşi se puseră pe treabă, îndemnându-şi ajutoarele – şi mai mari şi mai mici – să-i întărâte pe cei care erau însemnați la răboj. Iar sârgul lor izbândi de destule ori! Drept care, dacă nu toți căzură în nadă, unii putură fi totuşi puşi în obezi, ceea ce fu şi un prilej de sporire vijelioasă a mulțimii pârelor împotriva silniciilor făptuite de oşteni!

Dar în vraful de jelanii ajunse la stăpânire, unele erau de tot râsul, încât iscară destul haz în lumea târgovişteană, începând cu înalții divaniți şi sfârşind cu prostimea de rând. Spre pildă între cele din urmă se număra şi plângerea unui logofețel de la Curte, care se văita că, doar cu puține zile în urmă, o seamă de oşteni nărăviți i-ar fi necinstit nevasta în sanie, în plină uliță, în văzul tuturor,

Material cu drept de autor

făcându-i tot neamul de ruşine, de nu mai cuteza unul dintr-ai lor să scoată capul în lume, ca să nu se facă de batjocură!

La auzul celor istorisite, gurile rele se dezlănțuiră pe dată împotriva jălbarului, pline de obişnuita înveninare, judecând şi răstălmăcind întâmplarea în fel şi chip, de nu mai puteai şti ce era adevăr şi ce născocire. Obişnuit bârfitorilor le plăcea să şuguiască pe seama femeii, îndoindu-se aproape toți de nevinovăția ei. Ei arătau că era ştiut de mult că pricinaşa era rea de muscă şi că nu era întâiaşi dată când, cu bună ştiință, făcuse în aşa fel încât să încapă pe mâna unor bărbați vânjoşi, pe care pusese ochii mai dinainte. De altfel, şi în zilele din urmă o căutase cu lumânarea. Cine o pusese să iasă pe uliță în vreme ce toți oamenii cu glagore la cap se zăvorâseră în casă?! Anume îşi făcuse drum pe afară ca să ademenească pe unii, ațâțându-le poftele. Astfel încât acum era greu de spus dacă ea era cea căzută jertfă răilor, sau dacă nu cumva fusese altminteri.

Necazul vel vornicului era că, deşi în odaia celui de al treilea spătar se ridicase stivă de jalbe, micul dregător nu cutezase a înfățişa vreuna domnului, de teamă să nu-l supere şi să fie certat. Aştepta ca Înălțimea Sa să-şi aducă aminte de îndatoririle sale şi să i le ceară. Ori, după cât se părea, principele numai la el nu se gândea, mersul izvoadelor fiind mult întârziat. Drept care Preda Brâncoveanu privea cu jale cum tot sârgul i se risipea în pustiu, împotmolit din cauza îndărătnicei împotriviri a amărâtului de slujbaş. Divanitul nu înțelegea însă ca, după ce se zbătuse atât de trudnic, să dea greş în urma încăpățânării unui fitecine! Văzând că zilele trec fără să se petreacă ceva, îşi pierdu răbdarea şi hotărî să caute o cale de a grăbi mersul lucrurilor.

Ca atare, atunci când voievodul se arătă din nou în sfat, spre a copleşi cu darurile recunoştinței sale pe cei care – socotea el – îi fuseseră credincioşi în vremea tulburărilor, sări din locul său şi se ploconi în fața jilțului domnesc.

Material cu drept de autor

– Măria Ta – cuvântă el – în târg au loc mulțime de nenorociri care, din nu înțeleg ce socotințe, îți sunt ascunse. După ştiința mea s-au adunat la Curte mulțime de jalbe care zugrăvesc asemenea silnicii şi strâmbătăți, dar nu pricep de ce nu ne sunt înfățişate, spre a face cuvenitele îndreptări. Oare treti spătarul scaunului țării are pricină a cocoloşi vinovații?! Iubeşte el prea mult oştenii, încât nu voieşte a-i vedea osândiți? Oare ce folos o trage de pe urma acestei tăinuiri? Poate ar fi vremea să-l chemăm, ca să ne spună aici, răspicat, despre ce este vorba! încheie dezlănțuit vornicul, făcând spume la gură.

Adus în fața lor, sub asemenea învinuire, micul slujbaş dădu din colț în colț, neavând la drept vorbind ce să spună spre a-şi îndreptăți zăbava. Binevoitor şi înțelegător, domnul îl iertă făcându-i semn să plece.

Oricum, în urma întâmplării vornicul îşi atinsese ținta, căci tot brațul de jalbe fu dus în spătăria mică şi lăsat spre cercetare Luminăției Sale. Domnul şi sfatul țării erau acum siliți să se pună în mişcare şi totodată să treacă la osândirea celor învinuiți.

Cercetările începute şi măsurile luate stârniră mulțime de zvonuri îngrijorătoare. Zavergii, rămaşi în cetatea de scaun după reîntoarcerea principelui, stătuseră până atunci liniştiți, trăgând nădejde că faptele le erau iertate, căci se găseau sub ocrotirea legământului făcut de domn. Dar şi răufăcătorii de rând, de tot felul, se crezuseră puşi la adăpost de hrisovul domnesc; ba socotiseră că îşi pot îngădui chiar noi blestemății, căci ele le vor fi trecute din capul locului cu vederea, în temeiul înțelegerilor încheiate mai înainte cu ostaşii. Acum, deodată, se vădea că judecaseră greşit, fiind amenințați, şi unii şi ceilalți, să dea seamă pentru toate nesocotințele lor; drept care destul de mulți dintre lăcuitori fură cuprinşi de spaimă.

Material cu drept de autor

Întrevăzând primejdia, pungaşii de meserie – mai ascuțiți la minte decât ceilalți – fură primii care se treziră din leagănul tihnei lor. Dându-şi seama că singuri nu pot înfrunta stăpânirea, plini de viclenie, se gândiră nu numai să atragă de partea lor foştii zavergii, ci chiar, aţâţându-i, să-i împingă în faţă, încât, la pavăza lor, să poată scăpa şi ei nevătămați. Drept care, răstălmăciră în grabă cele care se zvoneau despre povățuirile din sfatul țării, vânturând amenințarea că, la drept vorbind cârmuirea nu-i urmăreşte pe aceia care au făptuit fărădelegi în zilele de după reînturnarea domnului în scaun, ci, fără doar şi poate, unelteşte ştergerea iertării de obşte a zurbagiilor. Prin această preschimbare a înțelesurilor celora cu adevărat spuse, căutau să pună deopotrivă mârşăviile lor, de teapa tâlhăriilor de drumul mare, cu răbufnirile de răfuială ale nemulțumiților din vremea răzmeriței, care-şi căutau dreptatea, spre a întinde asupră-şi o înțelegere şi nişte legăminte care, la urma-urmelor, nu țintiseră nicicând şi în nici un chip izbăvirea sorții lor.

Ori era firesc ca plăsmuirile închipuite de ei să prindă destul de repede în lume, căci pe zi ce trecea, se vădea tot mai limpede că spusele divaniților, care se voiau a fi de tot nepărtinitoare, nu erau decât simple pretexte puse pavăză unor țeluri perfide, care se întrevedeau tot mai limpede. Deci înseilările clevetitorilor, scoțând la lumină tocmai adevărurile ascunse de sfetnici, însă pe care o minte ageră le întrezărea, câştigau tot mai mult crezământ şi ascultare.

Deci vicleana frământare stârnită de pungăşime îşi atinse repede ținta, punându-i pe gânduri pe foştii răzvrătiți, care nu putută să nu ia seama la ciudata mişcare de la armăşie. E drept că nimeni nu fusese încă pus în obezi sub învinuirea de a fi luat parte la răzmeriță, dar se simțea că în taină se punea ceva la cale. Dovada era că unii dintre

Material cu drept de autor

fruntaşii oştirii, care nu erau bine văzuți de stăpânire, fuseseră scoşi sub felurite învinuiri, nu tocmai temeinice, din slujbe, dar la fel de adevărat era că nici unuia nu i se puseseră în cârcă înfruntările petrecute în răstimpul cele trei zile cât principele fusese ținut la porți. Pentru a fi îndepărtați, li se născociseră totul alte păcate, dar oricine ştie că acelora care nu-ți sunt pe plac uşor le poți găsi, sau plăsmui, cusururi... Doar baltă să fie, că broaştele răsar deîndată!

Dar acestei nemărturisite prigoane, care nu trecuse nebăgată în seamă, ea dând naştere la destule de îndoieli, i se adăugă şi un alt semn de îngrijorare. Destui boieri şi boiernaşi, abia reîntorşi pe la casele lor, sârguiau să se răzbune asupra acelora care-i năpăstuiseră în vreun fel în răstimpul litaniei la Mânăstirea Argeşului, luându-i la ciomăgeală pe cei bănuiți de a le fi pricinuit vreun necaz. Bătăile petrecute prin cârciumi sau în plină uliță, erau dovada de netăgăduit a răfuielii pornite împotriva răzvrătitorilor. Dar nici unul dintre cei care pornise gâlceava nu fu luat la întrebări de armăşie, ci întotdeauna vinovați erau găsiți oştenii, care erau duşi în fiare la temniță. Şi de fiecare dată când erau băgați în hrubele beciurilor, li se amintea că prin zăvorârea lor nu se calcă legământul iertării domneşti.

– În loc să vă spăşiți după milostiva izbăvire dăruită vouă de Măria Sa, voi vă sumețiți a făptui noi şi noi rele. Dacă asupra celor dintâi s-a hotărât să se aştearnă uitarea, cestelalte din urmă nu pot fi trecute cu vederea cu aceeaşi uşurință! îi mustra cu voce părintească marele armaş Vasile, înainte de a porunci să fie îmbrânciți în jos pe scară, în bezna de sub bolți.

Era deci vădit că li se căuta nod în papură, că erau vânați cu îndârjire şi socoteală, numai că – de fiecare dată – adevăratul temei, acela al răzbunării asupra răzvrătitorilor,

Material cu drept de autor

era dosit, în loc – pentru a îndreptăți osândirea – se aşezau pretexte care părelnic n-aveau legătură cu răzmerița. Dar numai orbii nu vedeau că nu era aşa, că la mijloc nu era decât minciună şi prefăcătorie.

Frământarea cunoscu o asemenea întindere, încât, pentru a linişti cugetele, Matei vodă porunci alcătuirea unui nou hrisov domnesc, pe care pristavii să-l citească la răspântii. Acesta chezăşuia iertarea zavergiilor, aşa cum se statornicise la început, dar se adăugea că milostenia revărsată asupra norodului nu poate şi nici nu trebuie să împiedice armăşia şi agia să-şi împlinească îndatoririle care le cădeau în seamă! Rânduiala trebuia reaşezată la locul ei. De altfel, în încheiere, li se atrăgea tuturor luarea aminte că izbăvirea făgăduită aducea mântuire numai pentru cele întâmplate în zilele în care domnul lipsise din cetatea de scaun. Cele petrecute după aceea nu intrau sub pavăza înțelegerilor statornicite înainte de deschiderea porților. Iar dacă, prin tulburările ce se mai iscau, oştenii se arătau plecați a încălca zisele învoieli, atunci domnia se va socoti şi ea dezlegată de jurămintele ei şi va lua cuvenitele măsuri de cumințire!

Adăugirea cum că legământul de dezlegare de păcatul necredinței va fi dăruit celor căzuți în ispita nesupunerii numai atâta vreme cât foştii răzvrătiți nu vor da nou prilej de nemulțumire, îi făcu pe mulți să întrevadă că nu-i aşteptau zile bune. Pornire împotrivă-le să fie – şi se părea că ea nu lipsea –, că pretexte se puteau găsi cu ciutura! Deci hrisovul dădea de înțeles celor dăruiți cu oarece pătrundere a minții că, se pot aştepta, ca chezăşia iertării să fie ştearsă cât de curând, punând pricină că prostimea de rând nu se supune vieții paşnice şi bunelor rânduieli.

Între timp, marele armaş începuse largi cercetări ca să-şi regăsească ajutorul, vtori armaşul Toma, dispărut în chip ciudat taman în ajunul plecării alaiului domnesc spre

Material cu drept de autor

Curtea de Argeş. Cântărindu-i spusele în lumina celor petrecute după ieşirea principelui din târg, îşi dădu seama că-l judecase greşit. Se părea că într-adevăr omul ştia mai multe decât crezuse el. În ciuda părerii pe care cam o lăsa, cum că ar fi tare îngust la minte, nu era totuşi lipsit de însuşiri. Dacă ar fi plecat la vreme urechea la vorbele sale, dacă le-ar fi luat dintru început în seamă, ar fi putut, poate, prevedea şi preîntâmpina zavera, şi şi-ar fi sporit astfel faima de minte dibace şi prea-iscusită. Dar, din păcate, în urmă cu o săptămână, spusele slujbaşului i se păruseră nemăsurate aiureli şi le luase în bătaie de joc, se mustra armaşul înciudat.

Vasile simţea creşterea stării de încordare din Târgovişte, întrezărea frământarea ascunsă care încrâncena gloatele, dar îşi dădea seama că, nici el şi nici aga, nu aveau la îndemână mijlocul de a stârpi răul. Ba mai mult; în sine îşi zicea că va trebui să se aştepte la noi întorsături neaşteptate şi nu din cele mai îmbucurătoare! Nu-i stătea în puteri să ghicească ce se va mai întâmpla, dar se temea de noi tulburări.

Ori trăgea nădejde că ar putea desluşi viitorul, dacă va lămuri taina care învăluia pieirea ajutorului său. Găsindu-l şi ascultându-l – dar de astă dată cu mare luare aminte – nădăjduia să prindă un fir care să-i îngăduie să preîntâmpine necazurile pe care le presimţea că se ridicau ca o stihie întunecată asupra cetăţii. Dar omul era de negăsit. Parcă intrase în pământ. Iscoadele nu-i putură înfăţişa nici un fel de deslușiri. Cercetase el însuşi soaţa gazdei la care vtori armaşul locuise, dar femeia nu-şi amintea decât că ultima dată îl văzuse în ajunul plecării voievodului, în vinerea de dinainte de Lăsata Secului. Atunci, istorisea ea, singuraticul boier părăsise destul de devreme casa, vesel şi pus pe glume, sporovăielile pe care le însăila fiind însă în vădită nepotrivire cu ceea ce mărturiseau armăşeii, care, cu o seară

Material cu drept de autor

mai înainte, petrecându-l până acasă, îl văzuseră speriat şi căznit de teama că e urmărit de nişte răufăcători, poate ucigaşi, ar fi oftat la o vreme micul dregător. Totuşi, deşi atunci însoțitorii căutaseră din priviri cu toată grija în jur, nu putură zări prin preajmă pe cineva care i-ar pândi, încât spaima sa părea peste măsură de ciudată, fiind lipsită de temei...

Soața gazdei nu-l mai zărise în vremea zaverei, crezând că plecase cu alaiul domnesc. Dar într-una din acele zile, mergând spre fundul ogrăzii să prindă nişte orătănii pentru cuhne, plină de mirare băgase de seamă că uşa odăii chiriaşului era întredeschisă, lucru nefiresc în plină iarnă! Nedumerită de aşa ciudățenie, îşi lăsase treaba deoparte şi se duse să vadă ce se petrece. Dar, împingând canatul, uimirea ei fu şi mai mare.

Oaspetele lipsea, focul era stins de mult – pesemne de câteva zile – iar pe podele zăceau zvârlite la întâmplare toate hanțele care fuseseră până atunci frumos rânduite în vreo două-trei sipete. Parcă trecuse vijelia prin chilia chiriaşului. Ea, harnică cum era, se aşternu mintenaş pe treabă şi aşează toate, frumos împăturite, la locul lor, iar cămara arăta acum din nou bine. Şi, deşi vremea trecuse, iar alaiul se înturnase la Curte, cinstitul boier nu se mai ivise, râmând dator cu chiria.

Istorisirea femeii se încheia cu paguba pe care o suferea, fără alte deslușiri care să îngăduie tragerea unor încheieri, dar vel armaşului îi era limpede că ajutorul său dăduse de un fir al unei trebi foarte însemnate. Ce va fi aflat, nu-şi putea închipui. Nădăjduia totuşi să mai fie în viață, vârât în cercetările sale, pe care le săvârşea de unul singur, cum avea prostul obicei, fiind de aceea cu neputință a bănui ce neorânduieli a adulmecat. „Unde îl vor fi dus din nou iscodelile, de nu i se poate da de urmă?" se întreba înciudat Vasile din Corcova. Dacă şi-ar fi unit forțele, desigur că ar fi

Material cu drept de autor

dat lovitura cea mare. Totuşi nu pierdea nădejdea. Trebuia musai să-l dibuiască şi să reînnoade firul cercetărilor din locul unde le lăsase celălalt...

Dar tihna voioasă şi cu totul lipsită de griji de la Curte se frânse dintr-o dată, la doar vreo zece zile după reînturnarea domnului Matei în scaun. Putuse fi socotit un răstimp de linişte şi împăcare, deşi senina sa înfăţişare se dovedi a fi numai un soi de cenuşă care acoperea şi ascundea jăratecul încins din afund, care era pe cale de a răbufni în orice clipă într-un mănunchi de pălălăi, în chipul unei adevărate vijelii nimicitoare.

Semnul schimbării fu dat de o veste năprasnică, venită de dincolo, din ţara megieşului Gheorghe Ştefan vodă ot Buciuleşti, zis de gurile rele şi Burduja vodă. În cea de a doua duminică din Postul Paştelui se iscase la Iaşi o mare gâlceavă între unele dintre breslele ostăşeşti ale domnului Moldovei. Pricina neînţelegerilor pare să fi pornit de la împrejurarea că principele răsplătise unele steaguri aflate în slujba sa cu mai multă dărnicie, iar pe altele cu oareşicare zgârcenie, stârnind pizmă între ele. Astfel, seimenii daţi de ajutor de Matei vodă se uitau chiorâş la dragonii nemţi, care li se părea că ar fi primit simbrii mai mari, deşi nu vedeau ce alte merite grozave ar mai fi avut, încât să-i osebească de ei şi să îndreptăţească părtinirea lor. Dimpotrivă, muntenii se socoteau mai presus de aceşti venetici papistaşi, fiind cei mai vrednici dintre oştenii vodă-i!

O ceată de-a lor se vântura la nimereală pe ulița cea mare a Bouarilor, din inima Iaşilor, neputându-se hotărî de la care cârciumă să-şi înceapă hoinăreala în acea zi de sărbătoare. Era ceasul de dimineaţă la care tot creştinul se ducea smerit la Sfânta Liturghie de duminică a Postului Mare, iar nu la deşănţată beţiveală. Din întâmplare, la o răscruce, drumul trâmbei de seimeni se întretăie cu acela al unei cete de nemţi. Cei dintâi, mai arţăgoşi şi cu chef de

Material cu drept de autor

harță, roși de pizmă, nu-i putură ierta pe cei din urmă, știindu-i mai plăcuți domnului. Drept care ei – dreptcredincioși de adevărată viță pravoslavnică, ce știu a prețui jertfa Mântuitorului – le aruncară celorlalți cuvinte de ocară, ca mișei de papistași ce se aflau, pierduți în credința lor stricată! Ba îi învinuiră și că, în așa zi de praznic mare, în loc să se spășească întru post și rugăciune, spre preamărirea nevoințelor pe care le încerca Domnul Dumnezeu, ei năzuiesc a se furișa în cârciuma învecinată, în dreptul căreia se întâlniseră.

Nemții, mânați și ei de mândrie și poftă de arțag, nu se lăsară mai prejos și – în stâlcită limbă românească pe care abia o bâjbâiau – răspunseră că nu credința lor e greșită, ci aceea a seimenilor, care erau deci mult mai departe de Dumnezeul pe care se făceau a-l proslăvi! Iar legat de cârciuma de alăturea, nu ei, spășiți creștini, o căutaseră, ci potrivnicii lor vlahi, dânșii aflându-se doar în trecere. Partea hazlie a lucrurilor era că deși erau veniți din Muntenia așa-zișii oșteni români de obârșie erau la drept vorbind sârbi, bulgari, greci sau chiar albanezi, oploșiți în lungul vremii din sus de Dunăre.

Tot sfădindu-se, care dintre credințe este mai îndreptățită, uitară cu totul de milosârdia și iubirea propovăduite de Iisus și puseră cu nădejde mâna pe spadă, înfruntându-se bărbătește, într-o bătaie pe cinste. Larma se auzi până departe, peste câteva ulițe, băgând târgoveții în sperieți. Deși mai puțini la număr, dar foarte iscusiți în mânuitul săbiilor, dragonii îi puseră pe fugă pe seimeni, care trebuiră să lase în urmă un mort și vreo doi răniți. Cei alungați nu putură însă răbda rușinea pățită și se întoarseră la fârtații lor de breaslă, găzduiți în hogeagul străjilor de la Curte, și-i chemară în ajutor, ca să se poată răfui cu potrivnicii venetici, care-i batjocoriseră.

Material cu drept de autor

Dragonii, aflând că muntenii le sunt pe urme, şi, cum şi ei se găseau pe aproape de Curte, îşi chemară în ajutor fraţii de neam. Cele două cete, întărite de astă dată, se întâlniră spre capătul de miază-zi al Uliţei Mari, zisă şi Podul Bouarilor, din jos de Biserica Trisfetitelor, deci destul de aproape de poarta cea mare a palatului domnesc din Iaşi. Aici încinseră un adevărat război pe viaţă şi pe moarte. Zvonul măcelului răzbi până în ograda a doua a Curţii domneşti, pe care voievodul tocmai o străbătea, înturnându-se la palat, după ce o ascultase Liturghia zilei la Biserica Sfântul Nicolae, care era cuprinsă între zidurile de apărare ce ocroteau sălaşul princiar. Gheorghe Ştefan se îngrijoră, crezând că, îndemnaţi de Lupu vodă, vor fi năvălit în ţară, fără ştiinţa sa, hoardele tătăreşti. Speriat peste măsură, porunci deîndată străjilor să grăbească zăvorârea porţilor şi să se strângă în jurul său, ca să-l apere.

Toată suflarea Iaşilor fu cuprinsă de spaimă. Negustorii îşi închiseră în grabă dughenele, coborând obloanele groase de lemn. Târgoveţii, luându-şi zornic în spinare câte o desagă cu ce aveau mai de preţ, fugiră la mănăstirea cea mai apropiată, căutând adăpost în spatele zidurilor acesteia. Prevăzători, monahii zăvorâră porţile şi începură a bate clopotele în dungă, a mare primejdie. Lumea era peste măsură de spăimântată, deşi nimeni nu pricepea ce se petrece. Toţi credeau că e vorba de năvala unei trâmbe de tătari sau cazaci, care se furişase în ascuns până în coasta târgului.

Dacă la întâia înfruntare dragonii se dovediră mai volnici, de astă dată se văzură nevoiţi să bată în retragere şi-şi căutară adăpost în ograda dinafară a Curţii Domneşti, unde izbutiră să se strecoare înainte de închiderea porţilor celor mari. Cum în acea clipă de strajă erau tot fârtaţi de-ai lor, este cu putinţă ca grelele canaturi de stejar să fi fost trase anume cu oarece întârziere, ca să se lase dragonilor

Material cu drept de autor

putința de a intra la adăpost. Sau poate fuseseră redeschise puțin după aceea, spre a le lăsa o cale de izbăvire.

Când se repeziră şi seimenii în urmă-le, străjerii lăsară să cadă iute grătarul de oțel de la intrare, tăindu-le calea. Furioşi, lefegii izbiră zadarnic drugii de fier, făcându-i să zăngănească asurzitor. S-ar fi zis că nişte vrăjmaşi năvalnici încercau să pătrundă în ogradă şi că nu erau departe de a-şi atinge ținta.

În mânia lor, seimenii uitară cu totul că ceea făceau nu era o simplă răfuială cu nemții, ci un atac dezlănțuit asupra principelui şi a palatului său. Din nou, dragonii, aflați înăuntru, în spatele porților zăvorâte, apăreau în lumina de apărători ai scaunului domnesc, iar seimenii, ca răzvrătitori care se încrâncenează împotriva stăpânirii.

Din ceardacul aşa-zisei case mari, Ştefan vodă asculta înmărmurit cum, din ograda din față a Curții, răzbătea zăngănit de spade, trosnetul halebardelor şi al lăncilor care se izbeau între ele, zornăitul sec de tablă al coifurilor şi pieptarelor lovite; se auzeau chiar bubuiturile sânețelor şi un vălmăşag de urlete neomeneşti, care româneşti, care nemțeşti, care leşeşti, sârbeşti sau bulgăreşti! Gheorghe Ştefan, înlemnit, se întreba cine vor fi cei care-l atacau?! Tătarii mânați poate de Lupu vodă, care izbândise a se slobozi de la Edicule şi-şi ațâțase cumnatul de la Bahcisarai împotriva Moldovei? Turcii lui Siavuş paşa, nemulțumiți că darurile trimise lor ar fi fost prea puține? Sau, poate, cazacii cârmuiți de însuşi temutul lor hatman, Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelnițki, cuscrul domnului alungat, care venise să-şi răzbune feciorul răposat la Suceava?

Sperietura mare fu când câțiva plumbi rătăciți, cine ştie cum ajunşi dincolo de zidul despărțitor al celor două ogrăzi ale Curții, străpunseră hârtia cerată de la geamurile palatului, făcând pe sfetnicii de întâiul rang să se ascundă

Material cu drept de autor

care pe unde se nimeri, iar prin dreptul ferestrelor să umble numai pe brânci, uitând de făloşenia lor bățoasă de mai înainte. Voievodul însăşi, ca să nu cadă jertfă vreunei sinețe, lăsându-se pe vine, se ascunsese în spatele unei mese.

Abia după vreun ceas Măria Sa se dumiri că s-a speriat degeaba, că nu se afla primejdie pentru el. Îşi redobândi în sfârşit stăpânirea de sine. Dar se şi ruşină foarte de spaima pe care o trăsese – în văzul sfetnicilor săi – ajungând chiar să se ascundă ca un fricos! Împrejurarea că fusese silit să se coboare la aşa umilință nu putea fi iertată. Era furios peste măsură pe seimeni, dar îşi dădea seama că înainte de toate trebuie să reîntoarne pacea între supuşi şi abia apoi să-i osândească pe vinovații care-l făcuseră de râsul lumii.

Trimise pe dată un divanit să negușeze cu seimenii năvălitori. Le făgădui să judece sfada ivită şi să mijlocească înțelegerea între ei şi potrivnici, dar ceru ca să i se înfățişeze – ca să-i desluşească pricina – căpitanii, hotnogii[13] şi chihaielele[14] acelora nemulțumiți. Între timp, curtenii – care nu erau îngăduiți cu unelte de luptă în palat – se înarmară în grabă, ba fură chemate şi noi străji, spre a întări caraulele aflate deja în slujbă în acea clipă. Când deputația seimenilor aburcă în ceardacul de piatră de pe latura din față a palatului, mădularii ei fură cetluiți, descăpățânați şi aruncați jos în omătul care umplea ograda. Cum pridvorul era destul de înălțat față de bătătură, tot ce se petrecu în largul său putu fi bine zărit din toate părțile

---

[13] (Înv.) In Moldova, în sec. XVI-XVIII, vechi grad militar, deținut de cei care comandau peste o sută de ostaşi; sutaş; echivalentul iuzbaşilor din Țara Românească. – Din magh. **hadnagy** „sublocotenent".

[14] (Înv.) În secolul al XVII-lea în Moldova, rang militar inferior hotnogilor, căruia i se subordonează. (Echivalentul ceauşilor din Țara Românească). Din tc. **kehaya.**

Material cu drept de autor

Cum toate cele mai sus istorisite se săvârşeau în jumătatea lăuntrică a Curții, cele câteva sute de oşteni tulburători, aflați afară pe uliță, dincolo de zidurile împrejmuitoare, nu aveau cum şti ce se întâmpla fruntaşilor lor, aşa că, mare parte dintre ei, nefăcându-şi nici un fel de griji, se răsfirară de-a lungul Uliței Sfânta Vineri, aflată în stânga locului unde stătuseră la început, ajungând până dincolo de Poarta Mănăstirii Sfântul Nicolae; ba destui se răspândiră chiar mai departe, trecând prin mica ulicioară Sfântul Nicolae, lipită de zidul mănăstirii, până spre Poarta Dragonilor, zisă şi Poarta Haremului, intrarea dinspre răsărit a Curții princiare. Spuneau ei că aşteptă dreptatea care urma a li se face după făgăduiala primită. Totuşi unii, mai semeți şi mai stăruitori, rămaseră dârzi în fața turnului de intrare dinspre capătul de jos al Uliței Mari, care mai purta şi numele de Podul Boarilor, lărmuind mai departe în nădejdea că astfel stau de reazem celora intrați la întâlnirea cu principele. Alții, mai nepăsători şi nu atât de îndărătnici, coborâră pe lângă Fânăria Gospod, în lungul Podului Gunoaielor, până din jos de Poarta Seimenilor, cunoscută ca şi Poarta de Jos, care închipuia intrarea dinspre apus a Curții domneşti. Deci, la drept vorbind, palatele voievodale erau împresurate din trei părți de seimenii răzvrătitori, lucru care nu plăcu deloc domnului, mai ales după tăierea căpeteniilor.

Țuguindu-şi nemulțumit buzele, porunci fratelui său, Ştefan Ceaurul, pe care-l făcuse hatman, să strângă străjile mai destoinice şi curtenii ce se aflau mai bine înarmați, şi cu dânşii să dea năvală asupra tulburătorilor de afară şi să-i împrăştie fără cruțare în cele patru vânturi. Nu avea însemnătate câte leşuri vor rămâne în urma sa. Până într-un ceas să se împământenească pacea şi liniştea în târg, aşa cum fusese de dimineață, înainte de a bate clopotele care chemau lumea la slujbă.

Material cu drept de autor

Rămaşi fără de căpetenii şi mai ales luaţi pe nepregătite, într-o clipă când erau stăpâniţi de o deplină lipsă de grijă, încredinţaţi fiind că lor li se cuvine dreptatea, seimenii fură repede dovediţi de cei care năvăliră asupră-le cu spadele scoase. Potopiţi de spaimă, se călcau în picioare, neştiind încotro s-o apuce mai degrabă, ca să-şi afle scăparea. Ieşite pe poarta mare, pâlcurile de osândă, aflate sub ascultarea marelui hatman al Moldovei, spintecară cetele răzvrătiţilor în două, pe unele mânându-le afară din târg pe coasta Podului Gunoaielor, iar pe altele le împinseră din Ulița Sfânta Vineri prin ulicioara Sfântul Nicolae până la răscrucea cu Ulița Rusească, iar de mai încolo le prăvăliră în râpa ce se afla din jos de aceasta, încât seimenii nimeriră în grădinile palatului, aflate devale. Dar de aici nu putură fugi mai departe în câmp, căci drumul le era tăiat de marele iaz de sub Curte; năuciţi se uitau cu spaimă în urmă, cum gonacii se chinuiau să coboare şi ei coasta întru hăituirea lor. Se părea că nu mai aveau scăpare. Dar nici să-şi piardă viaţa nu voiau.

Neavând vreme să ocolească heleşteul, îl trecură cu zecile de-a dreptul pe gheaţă, care, cu tot frigul de afară, nu era însă îndeajuns de groasă ca să ţină atâta greutate, aşa că se frânse în zeci de sloiuri, fugarii ajungând cu duiumul în apă, care prinse a colcăi de atâta mişuneală. Ajunşi dincolo, uzi leoarcă şi înghețaţi – căci se aflau în plină iarnă şi încă una destul de geroasă –, o luară la sănătoasa spre Socola. Speriaţi de moarte de surlele care trâmbiţau dinspre Curte şi de răpăiturile tobelor care se auzeau dinspre aceeaşi parte, sunând ca de atac, nu se opriră decât departe în zare, când ajunseră sub streaşina pădurii.

Între timp furia voievodului se mai domoli, şi judecata prinse a i se limpezi. Ca atare, îşi dădu seama că puterea îi era încă şubredă şi că, prin urmare, nu se putea lipsi de oaste! Trebuia să găsească cumva o cale de a împăca

Material cu drept de autor

nevoile militare cu cerințele clipei. Hotărî deci să fie sloboziți pristavi în târg, care să-i facă cunoscută voința. Ei fură îndrumați să citească pe la răspântii un hrisov cu cele pe care le avea de poruncit supuşilor.

Începu prin a făgădui seimenilor pământeni, scăpați cu viață până în acea clipă, iertare deplină, păstrându-i şi pe mai departe în slujbă, cu soldele şi înlesnirile avute înainte. Se dezlănțui în schimb, cu tot viforul furiei, împotriva seimenilor trimişi lui în ajutor de Matei vodă Basarab, socotindu-i singurii vinovați de toate relele petrecute, ca nişte cârcotaşi tulburători şi răi de sămânță ce erau. Doar şi în vară, la Târgovişte, pricinuiseră răzmeriță! Le orândui ca în cel târziu trei zile să-şi piardă urma din țară, ieşind încotro or vedea cu ochii. Aveau deci slobozenie până miercuri să-şi caute de drum. Însă, pe care dintre ei îl va mai prinde de joi încolo în ținuturile de sub cârmuirea sa, pe acela îl va înălța de îndată în streang, spre a fi şi altora spre pildă! Va fi necruțător, deci vai obrazelor care nu se vor supune!! Iar cei prinşi în greşeală nu trebuia să fie aduşi la judecata domnească, putând fi ucişi pe loc de oricine, fără a i se face vreo vină cuiva din asta.

Seimenii munteni nu-i luară în pustiu amenințarea şi se grăbiră să fugă încotro vedeau cu ochii, dar de obicei după ce se vor întoarce în ascuns în târg, ca să-şi ia bruma de avut ce o adunaseră. Prea puțini dintre ei aveau însă săniile şi caii trebuitori pentru a se băjeni, aşa încât destui se văzură siliți să le năimească. Ca să poată răzbi cu plata, se uniră mai mulți între ei şi – încărcându-şi puținul calabalâc, iar unii chiar nevestele şi plozii pe care-i cărară la Iaşi, cu gând de a se statornici aici – o porniră cu mult zor spre vama Focşanilor. Dând bice cailor, se făcură curând nevăzuți în zare. Până seara nu se mai putea vedea picior de seimean prin târg. Chiar cei de loc, care fuseseră iertați, aproape o săptămână nu-şi mai îmbrăcară mundirele roşii de

Material cu drept de autor

slujbă, spre a nu se da de gol că sunt din breasla celor urgisiți, ci se înveşmântară cu sumane țărăneşti de pănură, ca oameni care nu au nici o treabă cu cele ale armatei.

În schimb, de-a doua zi chiar, fugarii mişunau ca furnicile în vama Focşanilor, de nu mai pridideau pândarii de hotar să-i cearnă la trecerea către Ungrovlahia, în aşa fel încât să nu se strecoare vreunul în țara megieşă fără să fi fost dijmuit. Nu lipsiră nici aceia care, ca să scape de angara, se furişară pe drumuri lăturalnice peste graniță, înşelând paza moldovenească. Dar, fiind destul de mulți, mare parte a lor nu putu trece neobservată, lăsând şi urme în zăpadă, încât străjerii de dincoace îi prinseră pe capete şi-i mânară în ograda posăzii munteneşti, unde îi îngrămădiră alături de cei care păşiseră legiuit Milcovul.

Vameşii dinspre Ungrovlahia, văzând atâta norod şi bănuind că la mijloc este o oarece treabă necurată, pe cât le stătu în putință, îi opriră pe călători în loc, ca să trimită carte la Târgovişte, cerând deslușiri şi îndrumări, spre a şti ce vor face cu ei: să-i primească în țară, ori ba? Băjenarii erau flămânzi, bună parte dintre ei neapucând să-şi ia decât banii de pe la gazdele unde trăseseră, multe alte lucruri, precum veşminte şi de-ale gurii, lăsându-le în voia sorții, în nădejdea de a-şi izbăvi cel puțin pielea. Pe deasupra, după nedorita baie în iazul Curții ieşene, făcută în toiul iernii, mulți tuşeau şi aveau fierbinți. Cei de la posadă nu mai puteau face față îmbulzelii şi nici nevoilor celor adunați. Ei abia dacă aveau merinde pentru sine, necum să-i mai țină şi pe alții, chiar dacă străinii nu cereau pomană, ci se învoiau să plătească tot ceea ce primeau. Starea devenise peste măsură de grea atât pentru călători, cât şi pentru slujitorii din vamă, cerând o grabnică dezlegare, dar răspunsul zăbovea.

Sfatul domnesc, înştiințat, clocotea împotriva răzvrătiților. Abia scăpase stăpânirea de ei acum câteva luni,

Material cu drept de autor

trimițându-i peste hotar, iar acum iarăşi le cădeau pe cap, amenințând ca tulburările să reînceapă! De aceea mulți dregători se împotriviră îngăduirii lor în țară. N-aveau decât să se ducă unde ar voi şi-or vedea cu ochii, dar nu în Ungrovlahia. Pe aceste olaturi nu erau doriți nişte stricători ai bunelor rânduieli. Puteau merge spre pildă în Ardeal, craiul strângând oaste, după cum se vorbea.

Vel vornicul Preda Brâncoveanu se înverşuna însă împotriva dregătorilor care tăgăduiau dreptul seimenilor de a se întoarce acasă, dar nu din mărinimie, cum s-ar fi putut crede în prima clipă. El îndemna ca oştenii să fie lăsați să intre în țară, dar să li se ia sculele de luptă şi să fie siliți să se aşeze pe moşii, în rând cu țăranii rumâniți. În curând venea primăvara şi pe ocini aveau nevoie de oameni la muncă, se îndârjea vornicul, tremurându-şi ca piftia cărnurile şi osânza, pe care veşmintele abia de mai puteau să le încapă.

El stăpânea țarini întinse, pe care nu avea număr îndestulător de truditori, încât să-i fie lucrate toate ogoarele. Ori, fără țărani, pământul nu aducea câştig şi, prin urmare, nu era bun de nimic, neavând nici o căutare. Spre a-i da preț, erau trebuitoare suflete care să-l grijească! Pe deasupra, în câteva luni se desprimăvăra, iar câmpurile trebuiau grabnic lucrate ca să dea rod. Deci, avea destule pricini să dorească cât mai mulți oameni în țară! Dar stăruia ca îngăduirea seimenilor să înceapă cu dezarmarea lor şi cu trecerea în catastiful visteriei ca birnici, fiind apoi îndrumați să-şi caute ocrotire pe țarinile de prin preajma marilor conace boiereşti.

Era păcat să-i trimită craiului, ca acesta să câştige de pe urma lor. Chiar dacă aveau fire rea şi gâlcevitoare, îs totuşi mai buni decât nimic, ofta el trudnic. În sfârşit, trebuia spus că a scăpa de tot de ei nu era totuşi cu putință, întrucât în câțiva ani mulți se vor întoarce oricum, căci aveau aici mulțime de rude şi mai ales neveste şi copii, pe care de altfel nu-i putură lua cu sine când plecaseră în Moldova. Deci,

Material cu drept de autor

erau legați de aceste locuri, nefiind rost de a-i pustii pentru vecie pe meleaguri străine. Atunci nu era mai înțelept să fie folosiți spre dobânda ocinilor lor? își încheie el chibzuielile.

În urma unor îndelungi cumpăniri, părerea vornicului învinse. Ceilalți divaniți, după ce-l ascultară, arătară că din creştinească milosârdie, din adâncă credință şi din frică de Dumnezeu, nu e nimerit să spargă casele amărâților oşteni şi să le împrăştie neamul în cele patru vânturi, osândindu-i la viață singuratică de anahoreți, în pustia străinătății. Adânca lor simțire îi îndemna să se înduioşeze de asemenea privelişte care le sfâşia sufletul şi le dădea ghes să îngăduie bieților creştini – oricât de răi ar fi fost – să se adune iar dimpreună cu ai lor, împlinindu-şi astfel viața şi găsindu-şi fericirea alături de aceia care-i iubeau. Blândețea pravoslavnică îi îndemna la iertare, cuvântară cu spăşită cucernicie sfetnicii, care, la drept vorbind, numai de durere nu mureau pentru necazul despărțirii de neamuri a afurisiților de seimeni, ci erau pătrunşi de temeinicia cugetărilor lui Brâncoveanu, legate de folosul care se putea trage de pe urma lor. Dacă ar fi fost să-şi mărturisească sincer părerea, ar fi zis că lefegiii erau vrednici de a fi căzniți şi mai rău de atâta cât pătimeau acum, dar trebuia recunoscut că vel vornicul avea deplină dreptate când vorbea de nevoia de truditori pe ogoare! Ori, era într-adevăr păcat să-i piardă, spre câştigul altora! Drept care, în grabă, se învoiră cu toții să fie miloşi şi iertători şi să facă pe plac sărmanilor băjenari de la Focşani şi – oricât de răi de fire erau – să-i îngăduie în țara de care se simțeau legați şi între neamurile care-i iubeau nespus!

Matei Vodă, potopit de nețărmurita râvnă de mişcătoare milostenie a dregătorilor săi, se lăsă înduplecat de rugi – de altfel fără să fi făcut dintru început vreun semn de împotrivealã – şi îngădui sfânta reunire a păcătoşilor cu neprețuitele lor rubedenii pământene!

Material cu drept de autor

Fugarii însă erau mai multe sute, iar grosul lor se revărsă ca un potop asupra Târgoviştei. Primind învoirea de a intra în țară, se porniră, în şiruri care păreau a nu se mai sfârşi, pe drumul Buzăului, care abia de-i mai încăpea. De aici cotiră spre Gherghița, de unde, întâlnind apa Ialomiței, urcară de-a lungul acesteia spre cetatea de scaun.

Deja în seara de marți a celei de a treia săptămâni din Postul Mare, primii dintre ei se iviră în fața Porții Buzăului, după ce străbătură Târgul de Afară, locul de căsăpire a celor osândiți la moarte sau la felurite alte cazne de divan. În chip îmbucurător pentru ei, la acel ceas, în spânzurători nu atârna nimeni, iar pe podina de lemn a prispei înălțate în mijlocul tăpşanului pe care se adunau privitorii, nu se zărea nici butucul gâdelui şi nici alte unelte îndătinate pentru împlinirea meşteşugului său, ceea ce nu se întâmpla prea des. Năvăliră pe ulițe ca un stol de grauri hămesiți intrați într-un lan mănos, spre înmărmurirea târgoveților neştiutori, mânând din bice caii care, în ciuda frigului, abureau de năduşeală din pricina trudei drumului. Scurgerea sutelor de fugari nu încetă încă vreo două-trei zile, dacă nu mai mult, de ziceai că oştenii de dincolo fac năvală asupra târgului, amenințând să-l cucerească.

Nădăjduiau că, întorcându-se, îl vor bucura pe domn, căci îi îngăduiau să-şi reîntregească oastea ca în vremurile bune, neştiind că acesta în taină dorea să scape de o parte a ei. Nu încăpea îndoială, îşi ziceau încrezători, că vor fi iarăşi cuprinşi în breasla lor ostăşească şi-şi vor primi plata de mai înainte, întrucât aveau mare nevoie de bani, căci cei luați în Moldova de la Ştefan vodă se cam isprăviseră după ostenitoarea călătorie.

Din a patra săptămână de post, după ce se hodiniră câteva zile, unul câte unul începură a năzui la cancelariile domneşti, spre a fi din nou înscrişi la catastif ca seimeni legiuiți. Dar toate încercările lor se frânseră în fața porților

Material cu drept de autor

Curții, de care nu izbândiră a trece, drept care, pe măsură ce li se împuținau tot mai mult merindele, le creştea îngrijorarea şi nemulțumirea. Prinseră deci a cârti.

Iar, în vreme ce ei, adăstând, mişunau la intrările palatului domnesc în nădejdea de a răzbi la grămăticii visteriei, din porunca stăpânirii, fură sloboziți prin târg pristavi, care – în bubuit de tobe – înştiințau întreaga suflare din cetate că seimenilor reînturnați din Moldova, din pricina neascultării ce o arătaseră, nu le mai este îngăduit de acum încolo portul armelor şi al straielor ostăşeşti ale breslei lor. Pentru a putea dobândi cele trebuitoare traiului, erau îndemnați să-şi caute adăpost pe ocina vreunui boier mai de vază şi cu mai mare plecare către mila creştinească. Cei mai simțitori se vor îndura de necazul lor şi-i vor primi pe pământuri, mântuindu-i de povara zilei de mâine!

Vreo două zile umblară pristavii pe ulițe, cu toboşarul după ei, dar zadarnic. Seimenii nu se dădeau duşi de la porțile Curții. Ba s-ar fi zis că dimpotrivă, numărul lor ar fi sporit! Se încăpățânau să ceară ceea ce socoteau a fi dreptul lor, adică reprimirea lor în oastea domnească, în care slujiseră până de curând.

Adevărul era că pacea şi tihna aşternută asupra târgului fusese dintru început numai pe deasupra; pe dedesubt mocnise neîncetat – chiar dacă numai în ascuns – nemulțumirea seimenilor şi dorobanților care rămăseseră locului, căci făgăduielile făcute de principe în vremea în care stătuse afară în câmp, cam întârziau să se împlinească, iar mult vânturata iertare ocrotitoare a răzvrătiților se dovedea, pe zi ce trecea, tot mai mult o vorbă goală; pe deasupra oştimea era râcâită şi de pizma împotriva dragonilor nemți, a trabanților sau a leventilor. Nu puteau uita că, în vremea zurbalei, lefegii veniți din zările apusului li se împotriviseră şi chiar trăseseră cu sinețele asupra lor, iar acum erau socotiți că-i întrec în destoinicie! Iar, pe de

Material cu drept de autor

altă parte, chiar fuseseră răsplătiți cu mare dărnicie, în vreme ce ei, seimenii, deşi aveau învoială cu domnul, nu numai că primiseră mai puțin, dar pentru o parte a sunătorilor făgăduiți erau amânați până după strângerea birului. Deci, din nou stăpânirea le rămânea datoare! Ori, nu era nevoie ca să fie grozavi de pătrunzători la minte că să vadă că pentru veneticii papistaşi banii ajungeau, dar se isprăveau cum venea vorba de cerințele lor. Pe deasupra, parcă spre a umple paharul, nesuferitele lifte mai amenințau să-i împingă de-o parte, furându-le precumpănirea într-ale meşteşugului.

Iar la tot şiragul temeiurilor de zădărâre mai sus zugrăvite, care le stătea de mai înainte ca un cui înfipt în suflet, se adăugea acum şi pizma oştenilor întorşi din Moldova, pizmă iscată tot de dragonii nemți, din pricina cărora fuseseră alungați. Astfel, râca dintre feluritele bresle ostăşeşti se adâncea pe zi ce trecea, încât cele întâmplate la Iaşi păreau pe cale de a se repetui acum şi la Târgovişte. De altfel s-ar fi zis că, în sfârşit, unii dintre băjenari începură să priceapă că fuseseră îndrumați spre Moldova nu din creştineasca milostenie de a-i ajuta să se căpătuiască, ci pentru a scăpa de ei. Deci, nu fusese vorba de grija domnului de a le înlesni dobândirea unui câştig mai mare, ci de o fățarnică încercare de a-i prosti, ascunzând osânda surghiunului după o pavăză de măsluită mărinimie.

Deşi înştiințat de cele care se petreceau afară, principele găsi mai potrivit să se prefacă a fi şi pe mai departe pe deplin adâncit în grijile sale cărturăreşti. Pe asemenea cale ocolea darea unui răspuns la neajunsurile clipei, lăsând greul pe seama armăşiei şi a agiei, care nu aveau decât să se descurce cum vor şti, ca să iasă din impas.

Dar, pe cât de rupt părea de anevoințele lumeşti, pe atât de neliniştit era din pricina lor. Se simțea mai ales dezamăgit că iscusita plănuire pe care-o născocise ca să

Material cu drept de autor

scape în chip paşnic de trupurile de oaste netrebuitoare, punându-le la îndemâna vecinilor, dădea greş în chip jalnic. Lunile trecute se veselise băgându-i pe gât oblăduitului său moldovean pe cei mai îndărătnici dintre răzvrătiții din vară şi răsuflase uşurat văzându-i plecați odată cu el. Ori, acum taman aceştia îi căzdeau pe cap, zădărnicindu-i socotelile, şi asta în împrejurările în care nu apucase să se răfuiască nici cu cei cu care se sfădise cu doar câteva săptămâni în urmă! În ultima vreme toate îi mergeau pe de-a-ndoaselea; parcă şi pronia îi stătea împotrivă!

Marele armaş şi vel aga erau îngrijați de ascuțirea frecuşurilor şi neînțelegerilor din târg, iar ogrăzile lor, care erau totodată şi aşezământul dregătoresc al slujbei pe care-o împlineau, intraseră în fierbere. Spre a-i speria pe cârtitori, se puseră a-i întemnița pe cei care se îndârjeau cu mai multă înverşunare la poarta palatului ca să fie primiți, spre a fi înscrişi ca lefegii în condicile vistieriei. Dar încercarea de liniştire, astfel gândită, mai mult întărâtă gloata, decât o mulcomi. Cei doi dregători erau disperați; simțeau că au scăpat din mână stăpânirea asupra cetății.

Unii oşteni – deznădăjduiți că slujbă nu aveau, că banii li se isprăvise, că nu-şi putuseră aduce agoniseala din Moldova, că li se închideau toate uşile în nas când cercau a se jelui – făcură încă o încercare de a se izbăvi. Unindu-se între ei, se înfățişară la spătărie şi stăruiră într-atât, până ce marele spătar Diicu Buicescu se învoi să-i primească. Jălbaşii îşi puseseră mare nădejde în el, căci era ştiut că nu era numai plăcut Măriei Sale, având mare înrâurire asupră-i, dar, cât de curând, urma să fie şi noul domn al țării! Deci cuvântul său se bucura de greutate.

Dar, pentru oşteni, întrevederea fu o nouă şi nețărmurită dezamăgire. Vel spătarul, nu numai că se feri să le făgăduiască vreun ajutor, dar le arătă că el socoteşte că Matei vodă nu le mai este prin nimic dator, de vreme ce

Material cu drept de autor

plecaseră din țară de buna lor voie, alegând în locul unchiului său un alt stăpân. Acum aveau a se socoti doar cu acesta, iar nu cu acela căruia îi întorseseră cu dispreț jignitor spatele. Lămurirea cu care se încheia întrevederea, punea capăt oricăror alte nădejdi. Amărâților lefegii li se închidea şi ultima uşă, la care mai putuseră năzui a găsi o ieşire din impas. Nu mai ştiau încotro s-o apuce spre a-şi găsi mântuirea.

Drojdia nemulțumirii dospea cu tot mai mare înteție, iar semnul preschimbării stării sufleteşti a oştenilor o închipuia înmulțirea ciocnirilor şi gâlcevilor din târg. Noi beciuri fură spate în căutarea de bucate, dar – e drept – şi pentru a dobândi ceva băutură fără plată.

Tâlharii de meserie – care nu erau puțini în târg – tresăltau de bucurie. În neorânduiala care se isca, li se deschidea o adevărată împărăție a huzurului. La adăpostul frământărilor pricinuite de oşteni, puteau să-şi vadă netulburați de fărădelegile lor, care cădeau aproape întotdeauna în seama celorlalți. Un lucru mai bun nici că-şi puteau dori, aşa încât se străduiră ca prin vorbe viclene şi meşteşugite să ațâțe seimenii şi dărăbanii, atât împotriva stăpânirii, cât şi a celorlalte bresle ostăşeşti, socotite potrivnice.

În ajunul celei de a patra duminici a Postului Mare, ulițele deveniseră din nou nesigure şi primejdioase. Era o adevărată nesocotință să ieşi din ogradă neînsoțit, dacă erai ceva mai bine înțolit! Aveai toate temeiurile să te temi că vei fi prădat sau chiar dezbrăcat! De femei nici nu mai putea fi vorba. Ele erau sortite să privească afară numai prin crăpăturile zăplazurilor ori ale obloanelor! Pentru boierii mai cu stare primejdia nu era aşa de mare, căci aveau mulțime de slugi cu care să se înconjoare. Era vorba de cete de bărbați zdraveni, înzestrați cu spade, hangere, junghiere,

Material cu drept de autor

lănci şi cu bâte noduroase, care țineau lesne deoparte pe cei prea îndrăzneți.

Starea de cuget devenise atât de încărcată, încât o scânteie, oricât de mică, putea dezlănțui o răbufnire răzvrătitoare, iar aceasta nu întârzie a fulgera în văzduhul încins al târgului! Totul porni de la pizma pe care seimenii – atât cei de loc, cât şi cei reîntorşi din Moldova – o purtau dragonilor nemți. Băjenarii nu puteau ierta şi uita că din pricina veneticilor veniți din papistăşie fuseseră alungați în chip ruşinos din Iaşi, ajungând muritori de foame în Ungrovlahia. Ceilalți, de loc, îşi aduceau aminte cu înciudare cum, în vremea zurbalei, nemții din palat trăseseră asupra lor, iar acum se vedeau siliți să privească cu resemnare cum erau răsplătiți cu nemăsurată dărnicie, parcă anume spre a-i sfida! De altfel, nici dragonii nu le purtau simțăminte tocmai binevoitoare, socotindu-i nişte potrivnici arțăgoşi, veşnic puşi pe gâlceavă.

Sfada se iscă de astă dată într-o cârciumă, cea de la hanul „Cocoşul pintenog". În ciuda postului şi a straşnicelor neîngăduințe izvorâte din rânduielile de spăşenie pravoslavnică ale clipei, la o masă de lângă uşă şedeau câțiva seimeni ce-şi beau ultimii bani, ca să-şi înece necazul. În odaie intrară câțiva nemți, care luau la fel de puțin în seamă cele orânduite de Sfânta Scriptură. Privindu-i cu o nepăsare sfidătoare pe cei dintâi, trecură pe alăturea cu ei, făcându-se a nu-i băga în seamă şi se aşezară la o masă aflată în celălalt capăt al odăii.

Privind în urma noilor sosiți, un seimen şuieră:

– I-ai văzut cum se uită la noi?! Parcă am fi nimic!! Şi toate supărările numai de la ei ni se trag. Slujba ne-am pierdut-o la Iaşi din vina lor, iar aici nu suntem îngăduiți în oaste pentru că ne-au furat locul. Nu ne mai putem încăpea de dânşii! Ce-or fi căutând şi aici pe capul nost'?! Mai bine

Material cu drept de autor

ar fi rămas în papistăşia lor şi ne-ar fi iertat de nesfârşitele lor ifose, pe care suntem nevoiți să le înghițim zi de zi!

– Nu numai vouă în Moldova, ci şi nouă aici ne-au stat împotrivă! adăugi un altul, care, în vremea plecării voievodului la Argeş, se aflase în Târgovişte şi-şi amintea de luptele – de altfel zadarnice – pentru a cuceri palatul. Atunci au omorât destui dintr-ai noştri! Blestemat fie-le numele de păgâni papistaşi! Pentru un blid de linte şi-ar ucide şi mama! N-au suflet în ei! Nişte câini schismatici, nu alta!

– Ori ei, ori noi! Împreună nu se mai poate! amenință un altul privind chiorâş spre masa celorlalți.

Dragonii, cu toată larma şi deşi ştiau prost româneşte, le simțiră vrăjmăşia. Fiind însă veseli şi dorind să-i împace, îşi îngăduiră să le plătească un rând din vinul ce-l beau ei. Seimenii, aflând de la cârciumar că potrivnicii le fac cinste, o luară drept o batjocură, socotind că li se dă de înțeles că sunt atât de prizăriți şi calici încât sunt vrednici de milă, buni numai de a primi pomană. Ei însă nu erau cerşetori, ca să se coboare la a sta cu mâna întinsă la milosteniile papistăşeşti, drept care aruncară celorlalți vorbe grele, sfârşind chiar prin a le goli ulcelele în obraz. Dându-şi seama că sunt cam puțini față de ceilalți, aceştia tăcură mâlc şi înghițiră ruşinea, dar nu plecară pe dată, pentru a preîntâmpina umilința de a se socoti c-au fugit de frică.

– Dânşii sunt domni înalți, care nu se pogoară la noi – strigă întărâtat un seimen, răstălmăcindu-le stăpânirea de sine drept o dovadă că se simt mai presus de ei şi, plini de dispreț, nu vor a-i băga în seamă. Noi suntem prea mici, ca să ajungem la nasul lor! Dar dacă nu vreți să ne auziți, veneticilor, atunci o să ne simțiți! urlă el şi aruncă ulcica pe care o ținea în mână spre masa nemților.

Material cu drept de autor

Deşi nu ţintise pe cineva anume, nimeri totuşi pe unul dintre ei. Cel lovit sări în picioare şi puse mâna pe plăselele spadei.

– Domnii vor bătaie! răsună un urlet victorios dinspre masa seimenilor. Atunci hai să-i învăţăm ce înseamnă vitejia!

Atâta fu de ajuns ca să se încingă învălmăşeala. Ciomăgeala se dovedi spornică şi, cum nemţii erau mai puţini, se văzură siliţi să se tragă spre uşă ca să poată da bir cu fugiţii. Încercarea de a-i amăgi pe potrivnici izbândi şi aşa scăpară în uliţă cu straiele sfâşiate şi pline de sânge. Trâmba de seimeni se repezi pe urmele lor, hotărâtă să nu-i ierte cu una, cu două. Trecătorii se dădeau speriaţi deoparte, lăsându-i să treacă precum vijelia. După oareşcare vreme dragonii izbutiră să se risipească, făcându-se nevăzuţi. În schimb, ceata înfierbântată a seimenilor spori. În ei clocotea de ceva vreme nemulţumirea – care avea multe şi felurite alte pricini, afară de cea iscată la cârciumă – aşa încât începură a hălădui pe uliţe. Urlau că dragonii fuseseră aceia care săriseră la bătaie, deci erau în dreptul lor de a se apăra. Numai că vrăjmaşii parcă intraseră în pământ, încât nu aveau asupra cui să-şi verse furia.

Atunci careva dintre ei avu gândul de a-i căuta prin Mahalaua Bărăţiei din Târgul de Sus, unde era şezător grosul papistaşilor târgovişteni. Iar de nu vor putea da de cei din cârciumă, vor putea vâna cu uşurinţă alţii, dând iama prin casele lor şi se vor putea răzbuna asupra tuturor veneticilor. Nu avea însemnătate că se războiau cu alţii decât cei de la care începuse gâlceava, căci la urma-urmei, toţi nemţii erau vinovaţi faţă de ei şi se cuvenea să fie puşi la cazne.

Trâmbele de seimeni, sporite nu numai cu noi oşteni, ci şi cu altă multă de prostime, erau împănate şi de numeroşi răufăcători de meserie, care chiteau să folosească

Material cu drept de autor

prilejul ca să se mai capete şi ei cu ceva. Puhoiul de bărbaţi trecu astfel în susul Uliţei Mari zisă şi Ulița Domnească, chiar pe sub zidul care împrejmuia Curtea palatului. Larma răzbătu peste întărituri, auzindu-se din spătăria mică, care avea întoarsă fereastra spre această parte. Nedumerit, principele trimise în grabă slugi ca să afle ce se întâmpla afară, şi fu peste măsură de supărat când fu înştiinţat că, asemenea celor petrecute la Iaşi, seimenii îi hăituiau nemții. Era vădit că împăcare cu oastea sa nu mai era.

Vestea venirii seimenilor în Mahalaua Bărăției se răspândi cu mult înaintea de sosirea vrăjmaşilor, încât dragonii avură vreme să-şi ducă nevestele şi copiii la adăpost în Biserica Sfintei Mării, pe care o înconjurară ca să-i apere pe cei dinăuntru. Numai că seimenii, fiind mult mai numeroşi şi întăriți cu multă prostime a târgului, nu putură fi dovediți, încât dragonii se văzură siliți să-şi scape viața cu fuga. Se risipiră prin urmare prin grădinile învecinate şi – sărind zăplazurile – năzuiră să ajungă în albia Ialomiței, iar de aici, trecând pe podul de gheață, să-şi poată afla adăpost prin desişurile ciutăriei domneşti. Zarva ce se auzise mai devreme pe sub zidurile de apus ale Curții se mută acum în partea de sus a târgului, spre Biserica Creţuleştilor şi cea a Vărzarului, adică a fostului mare armaş de acum câteva luni.

Căpitanul străjilor, auzind atâta tărăboi pe ulițele înconjurătoare – fără a aştepta deslușiri dinspre vel vornic sau porunci ale domniei – orândui coborârea grătarului de oțel şi închiderea cu străşnicie a porților şi îndoi numărul caraulelor de veghe pe zid. Întru adunarea grabnică a oştenilor de slujbă, dintre care unii dormeau după paza făcută în răstimpul nopții, puse să sune surlele a primejdie, ceea ce înspăimântă şi mai aprig lumea. În ogrăzile princiare se pornise o viermuială de parcă ar fi dat tătarii. Unii alegau într-o parte, alții în alta, îmbrâncindu-se şi întretăindu-şi

Material cu drept de autor

drumurile, mai ales că nimeni nu pricepea despre ce era vorba, şi, deci, ce are de făcut.

Matei vodă – tot mai supărat – se ridică de pe sofaua pe care se hodinea, şi cum larma răzbătea mai de departe, de undeva din prundurile din dreptul Târgului de Sus, ieşi, urmat de nişte paici, în ceardacul din spatele palatului, de unde putea cuprinde din priviri toată valea Ialomiței, de din sus de casele răposatului armaş Vărzaru, până din jos de namestiile vel postelnicului Cantacuzino. Cum tot desişul dumbrăvii era desfrunzit, privirea nu întâlnea oprelişti până departe, încât domnul putu desluşi pe albul zăpezii cum – dincolo de grădina domnească de afară – oştenii înveşmântați în mundire roşii, a căror culoare vie atrăgea luarea aminte, adică seimenii, îi fugăreau pe alții cu straie mai întunecate la înfățişare, care erau desigur dragonii.

Matei vodă se încruntă. Urmăritorii erau cam mulți şi foarte porniți pe rele. Nu le putea îngădui să-i strice tocmai breslele ostăşeşti în care avea mai mare încredere. Porunci deci marelui spătar să cate ce călăreți aveau la Curte – şi cu el în frunte – să-i sloboade prin Poarta Dealului, ca să taie calea prigonitorilor, ocrotindu-i pe cei fugăriți.

Principele, cu căciula trasă adânc pe frunte şi învelit într-un cojoc călduros, rămase în ceardac, scrutând cu încordare desfăşurarea înfruntării. Deşi marele logofăt stăruise să se tragă la adăpost, ca nu carecumva să răcească, domnul nu voi să-l asculte. Ar însemna să stea închis între patru pereți şi să aştepte să i se istorisească ce se petrecea în vale. Ori, atâta răbdare nu avea. Simțea nevoia de a vedea cu ochii lui cum curgeau lucrurile. În sfârşit putu zări pe spătarul Diicu şi pe călăreții săi cum, cu lăncile coborâte, îi întâmpinau pe seimeni, amenințând a-i ridica în ascuțişurile lor, ca în nişte frigări. Descumpăniți, năvălitorii se opriră şi începură să bată în retragere. Voievodul zâmbi mulțumit;

Material cu drept de autor

răzvrătiții trebuiau să țină seama de voia sa. În temeiul poruncii primite la plecare, călăreții îi înconjurară pe hăitașii nemților și-i împinseră în grădina domnească prin poarta aflată lângă baia târgului. Aici îi așteptau curtenii cu spadele scoase; prinși din două părți, cei împresurați nu se mai împotriviră și fură dezarmați și puși în fiare, iar apoi duși în temnițele Curții. Tulburarea, care nu ținuse decât câteva ceasuri, se liniștise.

Deși nu dorise asemenea răbufniri, principele era mulțumit de dezlănțuirea lor. Până atunci se socotise legat de jurământul făcut răzvrătiților și nu putuse să-i urmărească decât în ascuns și să-i întemnițeze doar aruncându-le în seamă felurite greșeli și nelegiuiri născocite. Dar în sfârșit îi venise apa la moară. Din această clipă era dovedit că nu el, ci oștenii călcaseră tocmelile, ceea ce îl dezlega de îndatorirea a-și ține făgăduielile. Deci, plecând de la noua răzmeriță, care închipuia o nesocotire a sfintelor învoieli încheiate, putea să dea celor înscriși în războajele armașului Vasile cele mai aspre pedepse, fără să poată fi învinuit că ar face-o în chip silnic ori în temeiul unor porniri tiranicești. Întorcând lucrurile în folosul său, își putea lua libertatea de a se răfui de acum încolo în chip fățiș cu aceia care-i pricinuiseră atâtea necazuri și nopți nedormite.

Grăbit să-și împlinească gândul, domnul întruni deîndată divanul, spre a-i cere povața asupra osândelor care trebuiau împărțite acelora care iscaseră zarva în târg. În loc de asta, boierii începură a se certa între ei, în căutarea unui culpaș în spinarea căruia să arunce păcatul celor întâmplate. Țap ispășitor fu găsit vel vornicul Preda Brâncoveanu. Lui îi reproșară că i-a înduplecat să îngăduie gloatelor de seimeni adunate la Focșani, să năvălească precum lăcustele în țară și s-o nenorocească. Deci, vinovat fiind, el să plătească. Preda Brâncoveanu primi săpuneala cu zâmbetul pe buze:

Material cu drept de autor

– Aici nu-i vorba doar de seimenii întorşi din Moldova, deci de cei pentru care am pus eu vorbă! Nici cei de loc nu erau pătrunşi de duhul blândeții şi al liniştii, lucru dovedit de acum câteva săptămâni. Molima care atinge oastea obrântea de multă vreme. Venirea celor de la Iaşi a făcut doar ca buba, care era coaptă de un bun răstimp, să crape. Era şi vremea!

Apoi, fără să țină seama de murmurele de neîncuviințare şi de mustrările celorlalți, se întoarse spre voievod agrăindu-i de-a dreptul:

– Luminăția Ta, isprava cu care ne înfruntăm e binevenită, căci îți dă mână liberă față de ei! De acum nu te mai leagă nici un fel făgăduieli ori jurăminte. Nu noi, ci oştenii au rupt învoielile, călcându-le în chip nemernic! Deci, din această clipă nu trebuie să le mai arătăm pic de milă şi înțelegere.

Vel vornicul strălucea de mulțumire. Ceea ce dorise de atâta vreme se împlinise! Oştenii făcuseră în sfârşit pasul greşit, făptuirea căruia o aştepta de câteva săptămâni. El se căznise zadarnic să-l işte, băgând bețe în roate împlinirii celor statornicite cu solii. Acum putea fi mulțumit; deşi lucrurile se petrecuseră cam de la sine, el îşi zicea mândru că mânuielile sale iscusite dăduseră roade, chiar mai bune decât se aşteptase. Voia întâmplării îi fusese mai prielnică decât cutezase a nădăjdui!

Divaniții erau puțin descumpăniți. Vel vornicul îi vorbise domnului de parcă acesta i-ar fi poruncit de mai-nainte să tocmească astfel lucrurilor încât să se ajungă cât de curând la o ruptură cu oştenii nesupuşi. Erau înciudați că se uneltise în spatele lor, fără ştiința lor şi peste capul lor. Aveau simțământul că înrâurirea şi însemnătatea lor nu fuseseră luate în seamă, vornicul împingându-i cumva pe un făgaş lăturalnic, încălcându-le pohfala!

Material cu drept de autor

Principele nu luă în deşert îndemnurile marelui vornic şi se dezlănțui într-o cuvântare aprinsă, tunând şi fulgerând împotriva lefegiilor. Zugrăvi viitorul țării în culori din cele mai întunecate, ca urmare a noilor tulburări: „De acum înainte, dragii miei, să ştiți cu adevărat că pentru faptele lor, vor să vie mari răutăți asupra aceştii sărace de țară. Şi va să cază la mare nevoe. Şi vor să pătimească şi cei buni şi cei răi." La urmă le aruncă oştenilor ameninţări din cele mai grele: „că întâi eu nu pociu răbda turburarea lor care fac asupra mea şi asupra țării. Ci gândesc, de voi avea zile, să aduc în primăvară 30.000 de tătari şi pre craiul cu ungurii, să-i lovească fără veste din toate părțile şi să pue supt sabie toți cei mai mari, să piară ca nişte tâlhari, să-mi izbândesc spre dânşii, pentru mult bine ce le-am făcut."[15] Nu era un gând nou. Față de cei în care avea încredere, îl repetase de mai multe ori în ultima vreme!

Dar până la înfăptuirea necruțătoarei sale ameninţări, divanul află şi alte soiuri de osânde cu care țintea să-i căznească pe oşteni, care nu erau cu nimic mai blânde, iar – după părerea ascultătorilor – nu erau nici ele de lepădat, chiar dacă nu erau la fel de aspre, căci se ivea putința de a le duce numaidecât la împlinire. În primul rând agia primi poruncă straşnică de a curăța într-o zi, cel mult două, târgul de toți cei puşi pe iscat tărăboi fără pricină, de toți beţivanii şi răufăcătorii – deci de borfaşii de rând –, care, prin nesăbuințele, tâlhăriile şi alte rele pe care le făceau, dădeau naştere unei anume stări de tulburare, sub pavăza căreia se puteau ascunde adevărații răzvrătitori, adică aceia care se împotriveau stăpânirii. Alungându-i pe cei dintâi, cei din urmă ieşeau neîntârziat la iveală şi, dându-li-se uşor de urmă, puteau fi înfrânați înainte de a deveni primejdioşi.

---

[15] Texte autentice extrase din *Letopisețul Cantacuzinesc*.

Material cu drept de autor

Pe deasupra, se hotărî ca, chiar a doua zi, să fie târâte în Târgul de Afară şi osândite la moarte o seamă dintre căpeteniile seimenilor care fuseseră prinse mai devreme în susul grădinilor domneşti, unde le mânaseră călăreții spătarului Diicu. Divanul trăgea nădejde că pilda va fi spre învățătura de minte a întregii oştiri, care va înțelege că ori va fi cu neclintită credință şi ascultare față de cârmuire, sau nu va mai fi deloc! Desigur că asemenea asprime necruțătoare le va băga seimenilor şi dărăbanilor mințile în cap şi-i va linişti pentru totdeauna. Dar dezrădăcinarea răzvrătitorilor nu se va mărgini la cele câteva osânde de a doua zi. Încătuşările şi întemnițările nu se vor opri până când toți cei înscrişi în războajele armăşiei nu vor poposi în hrubele stăpânirii!

De asemenea, domnul socoti prilejul potrivit pentru a mărturisi prima dată fățiş că doreşte stârpirea trupurilor de oaste nesupuse şi cârcotitoare. El lămuri totodată – lucru ascuns până atunci – că aşa-zisele ajutoare date vecinilor fuseseră gândite anume pentru a risipi în pustie oştenii care se dovediseră mai destoinici la zaveră decât la război! Iar cele mai devreme plănuite, date acum pe față, nu le va mântui aici. În chiar acea clipă hotărî ca, în temeiul unei cereri mai vechi a craiului, să-i mai trimită acestuia alți cinci sute de seimeni, care urmau a trece munții de cum o va îngădui vremea! Cădea în seama marelui armaş şi a vel spătarului de a alege pe cei mai clonțoşi dintre ei, spre a-i mâna în surghiun în Ardeal.

Iar în legătură cu cei rămaşi, se statornici ca o mie dintre ei, cu neamurile lor cu tot, să fie scoşi din condicile visteriei în care erau cuprinşi lefegii şi să fie trecuți la bir. Iar toate pricinile de judecate pornite pentru slobozirea oştenilor care se plângeau de a fi fost robiți silnic să fie închise, iar jalbele ce se mai aflau înmânate celui de al treilea spătar şi logofeților visteriei să fie aruncate,

Material cu drept de autor

nemaifiind de luat în seamă. Astfel, după această întrunire a divanului, mare parte a oştenilor se vor vedea lipsiți de sculele de luptă şi despuiați de scutirile de dări şi de înlesnirile avute până atunci şi nevoiți să intre în rând cu țăranii rumâni, care erau robi ai moşiilor.

Dacă cele chibzuite pe marginea surghiunului nu făcură prea mare plăcere divaniților, celelalte hotărâri îi mulțumiră pe deplin. Auzindu-le, fură atât de încântați, că-l iertară pe dată pe marele vornic pentru ceea ce socotiseră a fi greşeala sa, şi anume aceea de a fi stăruit pentru reînturnarea proscrişilor din Moldova. Preda Brâncoveanu se firitisea în gând că amânase cât putuse cercetările în legătură cu oştenii care trebuiau reaşezați în drepturi. Acum, nu numai că de slobozirea lor nu mai putea fi vorba, dar numărul celor robiți sporea vijelios! Ce-şi mai puteau dori mai mult, atât el, cât şi fârtații săi de divan?!

A doua zi, în vreme ce dulgherii dregeau podinile pridvoarelor din maidanul Târgului de Afară, pe care gâzii urmau a-i căzni pe cei osândiți, în răpăit de tobe, pristavii aduceau la cunoştința cetății straşnicele porunci ale sfatului domnesc. Dacă meşteşugarii mai înstăriți, negustorii şi boierii primiră ştirile cu o răsuflare de uşurare, târgoveții de rând şi cu osebire oştenii, deşi nu cutezau să o spună deschis, erau peste măsură de dezamăgiți şi nemulțumiți. Murmurau în ascuns împotriva lui Matei vodă, pe care-l blestemau, părându-le rău că nu fusese alungat din scaun când acest lucru fusese cu putință, sau că în vară nu izbândise otrăvirea lui. Acum îşi mărturiseau plini de mâhnire nădejdea că poate se va mai ivi vreun prilej de a scăpa de el şi de toată stăpânirea sa, trimițându-l barem la mănăstire, dacă nu i se putea înlesni trecerea în lumea de dincolo. Dar în ciuda tuturor cârtelilor din afunduri, la prima vedere s-ar fi zis că pe ulițe se aşternuse liniştea, supunerea, pacea şi împăcarea!

Material cu drept de autor

Deci, dacă luna lui făurar fusese plină de tulburări, de neliniști, de primejdii şi neorânduieli, luna lui mărțişor părea a se deschide sub altă zodie. Tihna părea reaşezată, iar domnia, din nou stăpână de neclintit a țării.

Dar nu toți se lăsau înşelați de părelnicii; nu lipseau nici aceia care îşi păstrară capul pe umeri şi limpezimea gândirii. Unul dintre cei din urmă era marele agă Buliga Lupu din Ciovârnişani. Deşi n-ar fi putut spune că osândirea necruțătoare a răzvrătiților îi stârnea păreri de rău sau că-i răscolea în vreun fel sufletul, – el însuşi neavând pricină de a fi prea înțelegător cu ei întrucât, pe de-o pare avea destule moşii de pe care îi lipseau truditorii, iar pe de alta pentru că în vremea ultimei zavere fusese lovită şi gospodăria sa –, în fundul sufletului nu era totuşi mulțumit de asprele pedepse ale divanului, cu atât mai mult cu cât, o parte dintre ele trebuia să le ducă el însuşi la împlinire. Dar în temeiul căderii sale de fost căpitan de dorobanți, îşi dădea prea bine seama de starea de cuget care domnea între oamenii pe care-i cârmuise ani de zile, iar aceasta nu i se părea deloc liniştitoare. Deşi aparținători de altă breaslă ostăşească, nu vedeau cu ochi buni ceea ce se întâmpla ortacilor lor, seimenii, destui dintre ei fiind duşi la butuc. Desigur că mulți se întrebau dacă în curând nu le vine rândul, mai ales că acum – după căderea lui Vasile vodă Lupu – Matei vodă nu părea să mai aibă în afara hotarelor vreun vrăjmaş vrednic de luat în seamă, deci deveniseră netrebuitori. Deocamdată agăi nu-i fu dat să audă ocări sau murmure deschise de zădărâre în rândul pâlcurilor foste sub îndrumarea sa, dar simțea că în afunduri se adunau nemulțumirea şi pornirile de răzvrătire care, deşi încă nu colcăiau, nu erau totuşi bine prevestitoare. Într-o zi, fiind în preajma domnului, încercă să-i destăinuie temerile care-l frământau.

Material cu drept de autor

– E ciudată înrâurirea pe care a avut-o rumânirea seimenilor asupra celorlalte bresle ostăşeşti. Făgăduielile făcute răzvrătiților măriseră parcă credința şi ascultarea pedestrimii, care se apropiase de noi. Acum, chiar în trupurile de oaste credincioase, se întrevede o răcire a simțămintelor şi o îndepărtare de stăpânire.

– Oare socoți că nu trebuia să-i osândim şi să-i punem la bir pe acei nemernici?

– Nu! Cred că-şi meritau soarta!

– Ar fi fost mai cu folos să-i lăsăm să ne doboare şi să-şi facă de cap?! întrebă principele, nedându-şi seama unde voia să ajungă aga.

Buliga Lupu tăcu încurcat, neputând să-şi desluşească gândurile în vorbe potrivite, căci nici lui nu-i erau prea limpezi temerile care-l frământau şi nici chipul cum puteau fi dezlegate. Oricum, băgase de seamă că ceilalți divaniți încuviințau fără urme de preget tot mănunchiul de pedepse orânduit, fiind convinşi că cei care îşi arătau nemulțumirea față de ele erau nişte cusurgii care căutau nod în papură, şi-ar fi găsit pete chiar şi-n soare! Ei cârteau din plăcerea de a cârti şi din dorința de a găsi cusururi altora, îngrijorările lor fiind însă lipsite de temei.

Aga fu mirat că până şi domnul luase de bun acest chip de înțelegere a împrejurărilor, care era lipsit de orice pătrundere, şi se lăsa înşelat de părelnicii ca un om de rând, lipsit de priceperea cârmuirii mulțimilor! Se aşteptase la o altă tălmăcire din parte-i, încât nu era pregătit să răspundă la o întrebare astfel închipuită. Era în afară de orice îndoială că o pedepsire neiertătoare fusese necesară, iar aga nu-i putea tăgădui rosturile. Dar tot el nu putea trece cu vederea nişte adevăruri la fel de vădite, şi anume că în oaste nu se înturnase liniştea, ci, dimpotrivă, de la o zi la alta creştea încordarea! Întrezărea amenințarea, dar nu ştia cum să-şi întrupeze în vorbe presimțirile, în aşa fel încât să se facă

Material cu drept de autor

înțeles. De altfel, numai pe seama încheierii la care se ajunsese nu voise a cleveteli – cum pare-se că pricepuse domnul – şi nici nu gândise să înfăţişeze o ieşire mai bună din impas, ci se mărginise doar să-i vestească o primejdie pe care o vedea ivindu-se în zare, în nădejdea de a-l face să cugete asupră-i, dar lăsându-i lui întreaga libertate de a lua hotărârea de dezlegare pe care o va socoti potrivită. Nu încercase – el, slugă – să-l constrângă pe stăpânul său să dea o poruncă după capul său, împotriva voii Măriei Sale! Deci nu ţintise să îngrădească în vreun fel voia voievodului!! Dar până să apuce să-şi desluşească cumpănirile în chipul în care le chibzuise, vel vornicul Preda Brâncoveanu – aflat de faţă – se amestecă zeflemitor în vorbă:

– Luminăţia Ta! După cum am ştiinţă, măritul agă nu a apucat să-şi facă parte din noii robi ieşiţi de pe urma rumânirii seimenilor, şi ca atare, asemenea vulpii care, neajungând la struguri, zice că-s acri, domnia sa vrea să ne încredinţeze că măsurile luate de divan sunt proaste şi nu slujesc ţării, fiindu-i, dimpotrivă, dăunătoare! Sau, poate, purtând numele celui alungat de Măria Ta, tinde ca odată cu pustiirea aceluia, să umple locul rămas gol cu alţi potrivnici! Ba, spre a fi pe gustul oştii pe care o cârmuieşte, vrea să ne dovedească că aceasta – vezi Doamne! – ne este şi pe mai departe foarte trebuitoare şi ne dojeneşte că nu suntem în stare să ne ridicăm la înălţimea înţelegerii sale!

Era vădit că, pentru a-l aduce la strâmtoare pe agă, sfetnicul se lega la porecla de Lupu, pe care o purta, şi care aducea aminte de celălalt Lupu, şi anume Vasile vodă al Moldovei, vrăjmaşul domnului. Ori, o asemuire de acest soi nu-i făcea defel plăcere agăi Buliga, drept care pufni pe nas şi voi să-i reteze tăios vornicului vorba, dar nu găsi cuvintele de întâmpinare potrivite, care să veştejească subînţelesurile veninoase scăpate de celălalt. Supărarea îi era cu atât mai mare, cu cât i se păruse că Matei vodă

Material cu drept de autor

zâmbise subțire, făcând – în sinea sa – haz de împrejurare. Aga nu mai putu răbda înjosirea şi, rămas în pagubă cu răspunsul, se ploconi adânc şi părăsi spătăria mică. Ştia el bine că nu se înşela în presimțirile sale, iar dacă pofteau a nu-l lua în seamă, era păcatul lor, pe care desigur că mai târziu îl vor plăti cu vârf şi îndesat!! Atunci căința de a nu-l fi ascultat va fi prea târzie şi de nici un ajutor!!

*

Aflat în Oltenia, ascuns la ocina de sub munte a unui prieten, fostul mare serdar şedea tăcut şi mâhnit pe un cap de laviță, lipit cu spatele de vatra caldă. Dogoarea îi făcea bine, căci, deşi începuse luna lui mărțişor, afară mai era ger de crăpau pietrele, iar în aceste ținuturi din vârf de măguri era parcă şi mai aprig frigul decât în cetatea de scaun. Căzut pe gânduri, asculta o slugă de-a lui Tântăveanu, care venise cu ştiri de la frate-său. Urmărind istorisirea răzvrătirii pornite de seimenii întorşi din Moldova, căreia i se alăturară şi cei de loc, fu încercat de o adâncă amărăciune. Simțea că scăpase prilejul unei noi înfruntări cu Matei vodă...

– Păcat, tare păcat că n-am putut prevedea cele care s-au petrecut. Ar fi fost un grozav prilej de a reîncepe bătălia pentru scaun. Din păcate mi-a lunecat printre degete! Aşa se întâmplă când eşti departe de vâltorile vieții şi de oameni... Dacă vrem să ne urmăm soarta, trebuie să ne întoarcem în cetatea de scaun. Acolo ne cheamă destinul...

Hrizea îl privi înmărmurit:

– Dar în Târgovişte a început prigoana! Ne-am duce la moarte sigură!

– Într-o săptămână-două furtuna se va potoli. Şi apoi, cine se va gândi să ne caute la câțiva paşi de Curte?! Toți ne vor crede plecați de frică în cine ştie ce cap de țară,

Material cu drept de autor

să ne căutăm scăparea! Loc mai sigur de adăpost, decât sub nasul domnului, s-ar putea să nu găsim!

Dar, în ciuda unor asemenea cugetări avântate, marele serdar nu se mişca din loc, iar timpul trecea grăbit. Ajunseră în ultima săptămână a Postului Mare, iar el adăsta tot în ascunzătoarea sa de sub munte, unde, din pricina greşitelor judecăți ale vel armaşului, nimeni nu-i tulburase tihna!

Stătea toată vremea cu spatele lipit de vatra caldă şi răsucea pe față şi pe dos urzeala unei noi lovituri asupra palatului. Văzându-l aşa de liniştit şi de pierdut în gânduri, sfătuitorii, risipiți prin colțuri, îl iscodeau dezamăgiți din priviri, crezând că s-a lăsat păgubaş de visul de a ajunge domn! Şi roaba Nedelea, era disperată de chipul său abătut şi resemnat, speriată că nu-şi va reîncepe lupta, iar năzuințele ei se vor spulbera din nou în pustie. Îşi chinuia cu deznădejde mintea în căutarea unei căi de a-l scoate din starea de delăsare în care căzuse. Ea îl voia năvalnic şi nestăpânit, căci numai prin el putea nădăjdui să se înalțe la mult-visatele măriri pe care închipuirea ei încinsă le zămislise. În ciuda părelniciilor, Constantin Şerban nu dormita totuşi, cum se putea crede. În spatele seninătății nepăsătoare în care s-ar fi zis că se afla cufundat, judecata sa fremăta, țesând răbdătoare mărețe plănuiri de luptă.

Deodată păru a se trezi şi începu a-şi orândui „curtea" de plecare. Nimeni nu înțelegea ce se petrecuse, aşa dintr-o dată, în mintea sa, căci, nici în țară şi nici între ei, nu se întâmplase nimic din ceea ce ar fi fost în măsură să lămurească schimbarea. Însă serdarul îşi avea socotelile sale, chiar dacă nu făcuse zarvă pe marginea lor. Îşi adusese aminte că în prima joi de după Paşti era din vechi obiceiul ca domnul să ia parte la o mare litanie, în răstimpul căreia mulțimea de pravoslavnici care-l avea în frunte urma să străbată în sunet de meterhanea târgul de-a latul, şi – ieşind

Material cu drept de autor

pe una din porți – să ocolească peste țarini cetatea de scaun, pentru a se reînturna tot pe acolo spre palat. Ori, datina era într-atât de înrădăcinată, încât devenise o adevărată lege de neîncălcat pentru orice cap încoronat, pricină din care desigur că nici Matei nu se va abate de la ea.

Plecarea din Târgovişte i se păru serdarului un prilej tocmai potrivit ca să-l ia prins pe bătrânul voievod, silindu-l să-i lase lui locul. Alaiul de care era înconjurat, nu numai că nu-i putea chezăşui apărarea, dar chiar înlesnea cetluirea sa. În clipa ieşirii va avea desigur alături, ca însoțitori, boierii de curte, pe mitropolit şi pe cei doi vlădici, cât şi mulțime de egumeni veniți din toată țara. De bună seamă va fi poftit şi patriarhul Macarie, aflat în ospeție, împreună cu toată suita sa. Nici unul dintre aceştia nu va purta arme, încât singurii apărători adevărați vor fi oştenii din straja rădvanului princiar, de bună seamă nu prea numeroşi. Apoi, în coada şiragurilor de credincioşi se vor adăugi sute de târgoveți, dornici de a se împărtăşi şi ei din fala zilei, fiind vorba de negustori şi meseriaşi, oameni cu fire paşnică, nepregătiți de bătaie, cât şi de destulă gloată fără de căpătâi, venită doar să caşte gura.

Plănuirea serdarului era destul de simplă. În clipa când cârdul umblătorilor trecea peste câmp, dintr-un pâlc de pădure din vecinătate, o ceată de bărbați bine şcoliți, care ştiau în amănunțime ce aveau de făcut întru atâta lume, năvăleau asupra butcii domneşti şi-l răpeau pe Matei, luându-l cu ei. Iureşul stârnea desigur o nemărginită panică şi învălmăşeală, tot norodul adunat alergând în toate părțile, mai ales dacă era zăpăcit şi de aţâțători anume vârâți în mijlocul său. Iar în vreme ce o parte a celor aflați în slujba sa – fără a se bâjbâi sau a şovăi – dispăreau cu prada, alții le acopereau fuga, tăind calea străjilor. Aceştia din urmă puteau folosi ca stavilă chiar mulțimea înspăimântată, mânând-o peste străjeri, care s-ar fi împotmolit neputincioşi

Material cu drept de autor

în mijlocul ei, pierzând urma potrivnicilor. Deci prilejul părea minunat pentru a da o lovitură nimicitoare domnului…

Dar lucrurile trebuiau rânduite cu grijă şi în mare taină, ca să nu răsufle ceva la Curte! Taina o ținu atât de bine încât – în afară de Nedelea – nici unul dintre însoțitorii săi, chiar şi cei mai de vază, nu află nimic. El înştiință pe ascuns doar căpitanii în care ştia că se putea încrede, rugându-i să fie pregătiți.

Îndemnă totodată pe marele căpitan Mirco, pe Constantin Gălățeanu, pe Radu Ştirbei Izvoranu, pe Danciu Pârâianu şi pe mulți alții, ca, din locurile în care se aflau dosiți, să cerceteze care căpetenii ale străjilor de la palat puteau fi atrase de partea lor. După ce Matei vodă ieşea în târg, în urmă-i, cei dobândiți de mijlocitorii săi trebuiau să închidă Curtea şi să se înstăpânească asupra ei. Deci în vreme ce principele era răpit în răstimpul preumblării, şi palatul trecea în stăpânirea sa. Tocmai pentru că era simplă şi limpede, urzeala i se păru de nebiruit.

După puțin primi răspuns de la cei înştiințați, că – urmând cele de el poruncite – izbutiseră să dobândească de partea lor o mulțime dintre căpeteniile oştenilor, unele cu îndatorirea de a înfiripa pâlcurile de răpitori, iar altele dintre acelea care vor fi de caraulă la palat în Săptămâna Luminată. Nu fusese prea greu să le câştige, chiar fără a le plăti prea mult, căci, după cele întâmplate seimenilor, îşi temeau ele însele soarta! Deci gândul unui domn nou, care să grijească iarăşi de oaste, nu putea decât să le bucure! Iar mijlocitorii serdarului se pricepură să le mânuiască în folosul său îngrijorarea şi nădejdile.

Îi momiră, arătându-le că, dacă se vor alătura fostului serdar, acesta le va fi recunoscător şi îndatorat, drept care se vor bucura de mari înlesniri şi milostenii, cum nu mai cunoscuseră vreodată. Ba mai mult, jupânul

Material cu drept de autor

Constantin Şerban, odată ajuns domn, va fi privit cu rea-voinţă de principii megieşi – prieteni de-ai lui Matei şi ai lui Diicu –, cât şi de ocrotitorii lor osmanlâi. Văzându-se astfel încolţit de vrăjmaşi, va avea trebuinţă grabnică atât de oştenii ce se mai află, cât şi de alţii noi. Deci pe mulţi îi va scoate din robie, întorcându-i în condicile vistieriei. Ori nevoinţele care-l copleşeau erau o chezăşie că sub cârmuirea sa le va fi mult mai bine, deschizându-li-se din nou viitorul.

Potopite cu asemenea deslușiri, căpeteniile oştilor, dar şi oştenii de rând, fură repede câştigaţi, încât Constantin Şerban, deşi înfundat în ascunzătoarea sa şi părelnic rupt de lume, era în drept a socoti că urzelile îi mergeau strună. În temeiul făgăduielilor primite, se credea îndreptăţit să nădăjduiască că bătrânul domn va cădea în mâna sa, de vreme ce, o bună parte a celor care urmau a-l păzi, ascultau de poruncile sale!

Pe de altă parte, lăudătorii serdarului avură grijă ca, în acelaşi timp, să-l spurce pe vel spătarul Diicu din Buiceşti, care la acea vreme se dovedea un potrivnic care nu putea fi trecut cu vederea. Se găseau în faţa primejdiei ca unii oşteni să-i fie prielnici, alegându-l pe el, de aceea se străduiră să-i înduplece că de la acesta – chiar ajuns domn – nu puteau aştepta la prea multe. El fusese cel care mijlocise surghiunirea unor pedestraşi în Ardeal, sub pretextul ajutorării craiului. Tot el sprijinise din răsputeri dorinţa vornicului de robire a seimenilor prin scoaterea lor de la catastiful vistieriei. Chiar el rumânise în asemenea chip, pe ocinile sale, zeci – dacă nu sute – de oşteni! Deci, ce puteau să mai aştepte de la el, altceva decât rele?! Iar aţâţările prinseră. Nici voievodul şi nici nepotul său nu erau prea bine văzuţi.

În răstimpul atâtor săptămâni de surghiun, serdarul avusese vreme să cumpănească asupra greşelilor făptuite în răstimpul încercărilor de Lăsata Secului de a lua puterea.

Material cu drept de autor

Din cele întâmplate atunci se cuvenea să tragă unele învățăminte, încât să se ferească de a mai săvârşi nesocotințele de odinioară. În primul rând trebuia să privegheze nemijlocit şi deschis fiece pas ce-l avea de făcut, luând asupră-şi răspunzătatea pentru toate câte se vor petrece! Aceasta era prima încheiere la care ajunsese. Deci felurite mânuieli din umbră sau cele desfăşurate prin alții erau nesigure, putând fi lesne scăpate din mână, încât înceta de a le stăpâni pe deplin şi, de aceea, în încercarea de dinainte se vădiseră a fi nerodnice. Astfel, spre pildă, căpitănia ascunsă nu se dovedise o unealtă ascultătoare şi tocmai de aceea devenise pricina de căpătâi a poticnelii!

Pe de altă parte, aşezarea sa față cu domnul trebuia răsucită, încât starea lor să pice pe dos. Nu dânsul se cuvenea să fie cel împresurat, ci Matei vodă. Era mai potrivit ca el să păstreze legăturile deschise spre țară şi nu potrivnicul! Apoi toți boierii – şi cu deosebiră divaniții – era nevoie ca să fie la cheremul său şi nu al voievodului, încât, la nevoie să-i poată sili să nu-i iasă din cuvânt. Deşi jocul hotărâtor pentru dobândirea puterii se desfăşura în cetatea de scaun, era folositor ca să-şi atragă susținători şi din județe. Iar pentru aceia care nu-l plăceau sau îi priveau cu nepăsare plănuirile, era mai nimerit să găsească mijloacele pentru a-i ține departe, cel puțin până ce va deveni stăpân pe împrejurări, încât să nu cadă cumva în nada domnului.

În întâiul zăstimp era bine ca înfruntarea să se mărginească la el şi la cetele care-l ascultau, iar de cealaltă parte la principe şi la puținii ascultători care i-ar mai fi rămas în jur. Numai îngustând cât mai mult câmpul de bătaie, înlăturându-i pe cei care în acea clipă stăteau de-o parte, împiedicându-i deci să se amestece, putea avea sorți de izbândă! Țara trebuia pusă în fața faptului împlinit! Era mai înțelept ca aceia din afara Târgovişteі, pe cât se va

Material cu drept de autor

putea, să-i fie împinşi din cale, căci erau mulţi şi nu prea putea pune temei pe simţămintele lor...

Pe deasupra, ieşirea din scaun nu trebuia neguţată cu Matei vodă ca între oameni de aceeaşi seamă, ci, avându-l prins, putea fi strâns cu uşa ca să i se supună, călugărindu-l la nevoie în chip silnic! Totuşi, gândul unei înfruntări cu voievodul nu-i făcea plăcere nici măcar în închipuire. În primul rând pentru că Matei avea în firea şi în fiinţa sa ceva ce-i trezea a anume sfiiciune sau strâmtorare în suflet. Apoi, trebuia să fie cu mare băgare de seamă când avea de a face cu bătrânul, căci acesta era de o viclenie fără seamăn! În răstimpul îndelungatei sale stăpâniri, izbutise de atâtea ori să scape din împrejurări despre care ai fi zis că sunt fără ieşire! De aceea simţea că nu-i era defel la îndemână să dea ochii cu el, stându-i împotrivă, ochi în ochi. Aducându-şi aminte de o pildă citită odinioară într-o veche bucoavnă elină, îşi zise că a făcut greşeala pusă de Esop în seama unui câine, şi anume aceea de a nu fi alergat de-a dreptul după vânat, ci doar după umbra acestuia, drept care, bineînţeles, nu s-a ales cu nimic, rămânând flămând şi cu buzele umflate.

În temeiul înştiinţărilor primite, serdarul putu socoti că în Ajunul Floriilor lucrurile erau pe deplin coapte; nu-i mai rămânea decât să se reîntoarne în ascuns în cetatea de scaun, spre a priveghea cu ochii săi şi îndeaproape împlinirea celor plăsmuite cu atâta migală. De astă dată trebuia să fie el însuşi de faţă la toate, să cârmuiască el însuşi totul, îndepărtând orice fel de mijlocitori. Pe deasupra se cădea să fie la îndemână în clipa hotărâtoare, când va urma să fie ales de norod! Trebuia să fie găsit de acesta, luat cu alai şi dus în faţa tuturor acelora care se cuvenea să-i ridice osanale, preamărindu-l.

Într-una din zilele de început ale Săptămânii Patimilor, cu înfăţişarea preschimbată în aceea a unui smerit monah zdrenţăros, păros şi slinos, Constantin Şerban se

Material cu drept de autor

strecură în cetatea de scaun cu o desagă pe umeri. Copleşit de înfrigurare, trecu temător pe sub bolțile turnului Porții Argeşului, căci străjerii – destul de numeroşi – stăteau de-o parte şi de alta, spre a priveghea pe cei care intrau şi ieşeau. Dacă era recunoscut, toată truda i s-ar fi năruit. Dar avu noroc; nu i se arătă mai multă luare aminte decât altora. Se prefăcu a se îndrepta spre mitropolie dar, când socoti că nu-l mai bagă nimeni în seamă, se abătu pe ulițe lăturalnice spre gazda tocmită din vreme de fratele său.

În zilele următoare se furişară în târg şi Hrizea, Stroe Leurdeanu, Radu Ştirbei Izvoranu, Danciu Pârâianu şi mulți alții dintre părtenii săi credincioşi. Strângerea lor tainică în târg, păru să nu fi fost ghicită de nimeni, nici măcar de căpeteniile oştenilor cu care se învoiseră. Totuşi se înşelau.

Vel vistiernicul Vâlcu Bunea Grădişteanu, care înțelesese că serdarul nu-şi va lăsa uşor visele de izbelişte, presimțind o mişcare a acestuia, îşi întinsese plasa de iscoditori în juru-i. Urmărindu-l îndeaproape pe Tântăveanu – fratele lui Constantin Şerban –, băgă dintru început de seamă ciudata lor întrunire. Deîndată se gândi că în străfunduri se pune ceva la cale. Socotea că fusese aleasă noaptea de Înviere spre a da lovitura nimicitoare stăpânirii. I se părea potrivită, căci atunci – deşi era beznă s-o tai cu cuțitul – toată suflarea nu dormea, ci era în picioare. Ulițele nu mai erau închise cu lanțuri, spre a împiedica umbletul răufăcătorilor, ci dimpotrivă, erau pline de lume veselă, nepăsătoare şi lipsită de griji, care îşi purta lumânările şi opaițele aprinse spre casă. Era deci tocmai un timp prielnic ca, în întuneric şi în învălmăşeala care nu putea fi de nimeni stăpânită, uneltitorii să iasă nestingheriți din văgăune şi, nebăgați în seamă, să dea năvală asupra palatului spre a-l prinde pe Matei vodă...

Material cu drept de autor

Bineînțeles că l-ar fi putut înştiința pe domn asupra bănuielilor sale, dar socotea asemenea pripă lipsită de înțelepciune. Bătrânul oricum nu mai putea avea zile multe, iar o schimbare era de neînlăturat. Atunci de ce să se împotrivească acesteia şi să-şi lege soarta de o stea care oricum apunea?! Îşi zădărnicea viitorul. Mai nimerit era să rămână în aşteptare până va oblici de ce parte înclină sorții, şi abia atunci să treacă alături de învingătorul care se întrevedea. Deci, deocamdată, lucrurile fiind nedesluşite, nu avea de gând să se alăture cuiva. Drept care, nici nu-i trecea prin cap să-i vestească domnului cele descoperite. Îşi înteți doar iscodirea, ca să dibuiască la vreme clipa prielnică de a intra în joc!

Totuşi până în ajun de Paşti nu i se vesti nici o schimbare în purtarea celor pe care-i pândea, care să-i dea de înțeles ce ar trebui să facă spre a trage folos din cele care urmau a se petrece. Temându-se să nu cadă cumva jertfă tulburărilor care, credea el, că se vor dezlănțui în răstimpul slujbei de Înviere, în Sâmbăta Mare se înfățişă voievodului cerându-i învoirea de a se trage la moşie, spre a petrece acolo, în linişte, dimpreună cu nevasta şi odraslele, sfintele sărbători. Matei mustăci nemulțumit, țuguindu-şi buzele. Îl cercetă bănuitor şi, încruntându-se, îl repezi, răstindu-se mânios la el. Nici nu voi să audă de o plecare. Dorea să-i aibă pe dregători alături şi la slujbă şi la petrecerea pe care o va da după aceea!

Cum era însă foarte îngrijat de ce urma să se întâmple peste noapte la palat – se gândea la zăngănit de spade şi focuri de sinețe – hotărî, în ciuda primejdiei de a-l supăra pe domn, să nu vină la Biserica Mare Domnească de la Curte, unde fuseseră poftiți toți marii sfetnici, pentru a prăznui acea sfântă noapte dimpreună cu principele. Drept care, călcând rânduielile, punând pricină că s-ar simți tare rău, lipsi de la slujbă şi se zăvorî bine în casă cu toate

Material cu drept de autor

neamurile. Puse de pază slugi înarmate pe la poartă, pe după zăplazuri, prin ceardac şi chiar printre acareturi.

Spre nedumerirea sa, până dimineață nu se întâmplă însă nimic, praznicul nefiind de fel tulburat! Se întrebă dacă nu cumva începea să-l înşele ascuțimea şi pătrunderea minții. Tocmai când să răsufle uşurat, avu o străluminare. Îşi aminti de obiceiul străvechi ca în Joia Luminată voievodul să facă o ieşire din cetate, în mijlocul unei mari litanii, cu prapori, popi, oaste şi grămadă de popor, fiind ziua sorocită din moşi pentru cinstirea holdelor, a grădinilor, cât şi a grânelor. Desigur că asta pândeau uneltitorii... Căci în învălmăşeala mulțimii, a cărei orânduială nu va putea fi pe deplin păstrată, un răuvoitor putea veni de hac domnului. Din nou hotărî că era mai înțelept – pentru a-şi pune viața şi libertatea la adăpost – să urmărească de la depărtare desfăşurarea urgiei pe care o întrevedea. Desigur vor fi lupte, împuşcături, morți şi răniți, căci în îmbulzeală nu se putea şti pe cine alege plumbul sau lancea!

Drept care ceru îngăduința de a se repezi până în Dealul Vulcanei – dobândit în chip nu tocmai curat, cu mulți ani în urmă –, loc în care începuse a dura mănăstire nouă, care să-l pomenească. Se plângea că ispravnicul pus să îndrume trebile ctitoriei pare-se că-l înşela la socoteli, umflând plățile în paguba sa. Ori, în vară voia să vadă zidirea isprăvită, de aceea trebuia să-şi ia din scurt vătaful, iar de nu se va putea altfel, să-i caute înlocuitor mai destoinic şi mai cinstit. Arătă domnului că nu trebuia să fie îngrijat de plecarea sa, căci locul unde se va afla dus se găsea la numai câteva ceasuri călare depărtare de Târgovişte, deci la nevoie putea fi deîndată rechemat.

Matei vodă, care nu întrevăzu nici un gând ascuns în cererea sa, îi dădu de astă dată învoirea dorită. Vistiernicul plecă fără întârziere, lăsând vorbă vechilului să-l înştiințeze pe dată, de tot ce se va petrece în lipsa lui prin

Material cu drept de autor

târg. O făcu cu voce ridicată şi foarte încruntat, mai să-l sperie pe om. Când ieşi pe Poarta Câmpulungului şi-o porni agale în susul Ialomiței, fața i se deschise într-un zâmbet. Ieşise din impas. Acum, în urma sa, întâmplă-se ce s-o întâmpla, nu-i mai păsa. Din înălțimile Vulcanei va putea hotărî în tihnă când, cum şi de partea cui se va reînturna. Oricum, reîntoarcerea, deşi îl va călăuzi la vale, era sortită să-l ducă sus, cât mai sus pe scara măririlor, îşi zise în sine, gustând mulțumit jocul de cuvinte.

Zilele treceau repede. Amintirea praznicului de Paşti, însuflețit de mulțimea pestriță de prapuri cusuți cu fir aurit sau cu mătase, de strălucirea odăjdiilor, de tunetul asurzitor al tunurilor şi al sânețelor străjii domneşti, de tainele acelei nopți de sărbătoare luminate de mii de lumânări şi opaițe pâlpâitoare, începu a păli. Istorisirile minunățiilor atunci trăite – la început foarte înflăcărate –, din pricina prea multor repetuiri, prinseră a-şi pierde farmecul. Deja, după numai două-trei zile, viața intră iarăşi pe făgaşul obişnuitului. Săptămâna Luminată curgea în tihnă şi mulțumire de obşte, învăluită într-o deplină delăsare şi lipsă de griji.

Pentru uneltitori însă, acest scurt răstimp avea un alt înțeles şi alt preț. Se apropia ceasul hotărâtor al luptei lor. Aşteptau cu nerăbdare şi încordare începerea marii litanii princiare, ca să iasă din ascunzători la semnul care li se va da.

Furnicat de nelinişte, în Miercurea Luminată, Tântăveanu, fratele lui Constantin Şerban – întrucât el nu se ascundea, socotind că nu are pricină de îngrijorare –, fu ispitit să vadă ce se petrece la palat. N-avea însă cum ajunge înăuntrul Curții, dar rozându-l curiozitatea, se hotărî să privească lucrurile cel puțin de afară, în nădejdea de a putea ghici în vreun fel ce se întâmpla prin ogrăzi. Drept care îşi

Material cu drept de autor

făcu drum pe Ulița Mare, trecând pe sub zidurile împrejmuitoare.

Se opri la fântâna curgătoare de la poartă şi, prefăcându-se că bea apă, aruncă o privire iscoditoare pe sub bolțile turnului de la intrare. Totuşi nu zări nimic din ceea ce putea duce la gândul unor tocmeli pentru marea litanie de a doua zi. Îşi zise însă, pentru a se linişti, că, din locul în care se afla – deşi canaturile erau date de pereți – putea cuprinde abia o fărâmă a ogrăzii din față, necum ograda din dos, mai potrivită pentru asemenea roboteli gospodăreşti. Ca să-şi ducă până la capăt cercetarea, o porni în jos spre Poarta Dealului, pe lângă zidul împrejmuitor, care ocrotea bătătura acareturilor, deci locul unde socotea că slugile orânduiau trebile pentru sărbătoarea de mâine. Dar, oricât se căzni să tragă cu urechea, dincolo de întărituri nu putu desluşi nici pe aici freamăt de muncă.

Se întoarse din nou spre Poarta Mare a Curții, urcând trudnic coasta, nu pentru că ar fi fost tare povârnită, ci din cauza gheţuşului. Mai stărui locului o vreme, ascuțindu-şi auzul, în nădejdea de a prinde unele vorbe ale străjilor, dar zadarnic. Nu putu afla nimic lămuritor. Puțin dezamăgit, trecu pe Ulița Târgului şi băgă de seamă cu plăcere că preoții şi dascălii de la Biserica Târgului vânturau şi scuturau prapurii. Bănui că o făceau întru rostuirea țărmoniei de a doua zi. Îl trecură fiori de nelinişte la gândul a ceea ce urma să se petreacă.

Coborî de-a lungul uliței spre mitropolie, năzuind să ajungă la biserica de aici, chipurile ca să se închine. La drept vorbind, voia să vadă cu ochii săi în ce stare se aflau gătirile aici. Trecu prin toate cele trei ogrăzi ale aşezământului, dar nu zări nici un fel de frământare, şi se înciudă.

Intrat la griji, dădu o fugă până la Mănăstirea Stelea, care-l găzduia pe patriarhul Macarie al Antiohiei, ca

Material cu drept de autor

oaspete de mare preț al țării, ce se afla! Era cu neputință ca acesta să nu fie poftit şi el la marea litanie, spre a se putea bucura de toată cinstirea din partea lăcuitorilor țării. Totuşi, nici aici nu se simțea vreo mişcare... Se ştia că Matei vodă era cam supărat pe înaltul cap bisericesc, căci se grăbise a se ploconi potrivnicului său moldovean, înainte de a se pogorî la picioarele sale! Dar chiar să-l lipsească din asemenea pricină de plăcerea de a se împărtăşi din închinarea norodului? Părea o osândă prea aspră... Tântăveanu se întoarse acasă cam dezamăgit şi nedumerit.

A doua zi, acea aşteptată Joie Luminată de 30 mărțişor a anului 1654 de la Naşterea Domnului, zi care, după credința urzitorilor, urma să intre în istoria țării ca fericită clipă de slobozire a norodului de sub tiranie, toți, uneltitorii erau pe ulițe, amestecându-se cu lumea, în încordata aşteptare a pornirii marelui alai domnesc. Dar nu se întâmplă nimic.

Abia acum aflară ceea ce la Curte se ştia de cu seară, şi anume că domnul se abătuse de la obicei şi înlocuise vajnica țărmonie cu o simplă slujbă religioasă, care urma să se țină în Biserica Mare Domnească, la care erau poftiți toți boierii de seamă, cât şi sfinții ierarhi mai de frunte ai țării, în cap cu mitropolitul Ignatie. Desigur că nu fusese uitat nici Prea-fericirea Sa, înaltul patriarh al Antiohiei, oaspe de vază al țării. Ba îi fu încredințată chiar îndatorirea de a ocârmui slujirea Sfintei Liturghii a zilei! Dar aceste lucruri, urzitorii le vor afla abia în răstimpul dimineții, deci cu câteva ceasuri prea târziu pentru ei.

Între cei ieşiți pe ulițe se număra bineînțeles şi biv vel serdarul Constantin Şerban. Înveşmântat în grozava sa rasă monahală, cu potcapul adânc înfundat pe frunte şi cu vălurile camilafcei astfel trase încât să-i acopere o parte a obrazului, năzuia în susul Uliței Mari, spre poarta palatului. Drumul era însă potopit de puhoi de lume, prin care cu greu

Material cu drept de autor

îşi puteau tăia calea sclipitoarele rădvane ale divaniților, însoțite de zeci de slugi în straie lucitoare, viu colorate. În mersul ei, mulțimea era atât de năvalnică, încât amenința adesea nu numai să-l târască cu ea, ci chiar să-l dărâme şi să-l calce în picioare, ori să-l împingă sub roțile vreunei butci. Ca să se ferească din calea şuvoiului, serdarul se trase lângă un zăplaz, de scândurile căruia se lipi cu spatele, ca să poată rămâne pe loc. Îşi închipui că toți se grăbeau spre palat, pentru a se putea aşeza în coada alaiului princiar, care trebuia în curând să iasă, ca să înconjoare târgul şi se bucură. În asemenea înghesuială străjile cu greu vor face față, ca să-l apere pe voievod. Abia mai târziu, când ulița se goli întrucâtva, o porni mai departe, dimpreună cu cele câteva slugi însoțitoare, care nu răzbiseră să-l ferească în îmbulzeală. Îmbrâncit când dintr-o parte când din alta, ajunse la maidanul de la răspântia dintre Ulița Mare, zisă şi Ulița Domnească, şi cea care cobora spre Poarta Dealului.

Privind puțin spre dreapta, se zărea pe deasupra capetelor mulțimii, acoperişul țuguiat al turnului cu două caturi de la poarta Curții domneşti, iar mai în spate crenelurile mult mai înaltului Turn al Chindiei. Deodată, pe cealaltă latură a drumului îl recunoscu pe biv vel paharnicul Hrizea, cu o căciulă neagră trasă pe ochi şi un cojoc mocănesc, miţos şi jerpelit pe umeri. Voi să treacă spre el, ca să i se alăture, dar tocmai în acea clipă o ceată de călăreți se repezi în mulțime, îmbrâncind cu grosolănie lumea în părți, ca să facă loc fălosului rădvan princiar care-l purta la sindrofie pe preafericitul patriarh Macarie al Antiohiei. Când butca trecu prin dreptul său, înaltul ierarh tocmai se plecase în afară, aruncând semnul binecuvântării asupra acelora care se învălmăşeau în jur şi care – loviți şi înghesuiți de înainte-mergători – bombăneau surd împotrivă-i, ocărându-l. Fără voie, închipuindu-şi că într-aşa duium de fețe arhiereul şi-ar putea da seama cine este,

Material cu drept de autor

serdarul se trase înapoi şi se topi în gloată. După puțin înțelese de altfel că principele nu avea de gând să înceapă litania în care-şi pusese atâtea nădejdi. Plănuirile sale se năruiau din nou.

Plin de năduf, se întoarse spre a ajunge la gazdă. Nu-i mai rămăsese nimic de făcut! Din întâmplare, deşi nu se mai aştepta, dădu peste Hrizea şi-o porniră împreună mai departe. Spumegând, serdarul trebuia să recunoască față de sine că, din nou, migăloasele sale uneltiri îi erau spulberate, risipindu-se în deşert o trudă uriaşă! Dar noua poticneală, în loc să-l descumpănească, îl îndârji.

– E foarte viclean bătrânul! se înciudă el. Parcă a presimțit ceva. Omul ăsta scapă întotdeauna... De multă vreme mă întreb dacă norocul ce-l paşte e urmarea unei agerimi neobişnuite a cugetului său, ori, doar rodul întâmplării, al voii Domnului?! Oare mintea sau pronia îl ocroteşte?! Ne dă mai mult de furcă decât credeam!

– Luminăția Ta, poate ar fi mai nimerit să ne lăsăm păgubaşi... oftă Hrizea dezamăgit.

– Nici gând! i-o retează Constantin Şerban dârz. Necazul ce-l pățim ne apropie de țintă mai mult decât îți închipui! Trebuie doar să ne replăsmuim puțin izvodirile potrivit cu noile împrejurări.

Hrizea zâmbi în sinea sa. Pe serdar fiecare neîmplinire nu-l îndepărta, ci-l apropia de țintă! Judecățile sale erau de tot ciudate, nefiind pe potriva unei judecăți fireşti. „Când vei cădea în mâna armaşului şi vei atârna în şireang – ceea ce va fi culmea căderii tale – pe semne că ne vei încredința că eşti cum nu se poate mai aproape de țelul dorit, ba poate că chiar l-ai şi atins!" îşi zise în sine, fără însă a rosti ceva cu voce tare.

– Am înțeles un lucru foarte însemnat, încheie mazilul din Dobreni. Am dat greş şi acum, căci – ca şi data trecută – am încercat să mă slujesc de un prilej care mi se

Material cu drept de autor

punea la îndemână de-a gata! Ori zămislirea sa aflându-se în puterea altora, şi nu a mea, mă silea să-mi plămădesc plănuirile după o socoteală străină, în loc să le croiesc după judecata şi voia mea! În loc să subjug eu împrejurările, spre a le întuma în folosul meu, mă subjugau ele pe minte. Greşeala a fost că m-am lăsat până acum cârmuit de întâmplare. De acum încolo vom face taman pe dos: pentru a da lovitura, nu vom mai aştepta să se ivească un prilej născocit de alţii! Prilejul îl vom zămisli chiar noi!

Lumea încercă să-şi lămurească în cele mai felurite chipuri pricinile care-l îndemnaseră pe voievod să se lipsească de îndătinata litanie de blagoslovire a rodniciei pământului, a holdelor, a grădinilor şi a grânelor. Cleveteala se dezlănţui în chiar aceeaşi după-amiază, pentru a se înteţi a doua zi, când se nimerise a fi praznicul de „Izvorul Tămăduirii".

Unii erau de părere că ar fi fost peste măsură de bolnav, că zăcea chiar la pat de ceva vreme, lucru tăgăduit de alţii, care ştiau că, în chiar acea zi, Măria Sa coborâse din palat la sfânta slujbă, îndrumată chiar de preamăritul patriarh al Antiohiei. Liturghia se ţinuse în Biserica Mare Domnească. Ori, dacă zăcea, cum de se putuse înfăţişa acolo? Iar obrazele din urmă aveau într-adevăr dreptate. Tot ei arătau că, după săvârşirea celor cuvenite, toţi oaspeţii, boieri veliţi şi arhierei, fuseseră poftiţi la o mare sindrofie în spătăria mare. Iar principele şezuse în mijlocul petrecăreţilor, bând şi mâncând vesel până noaptea târziu, când se sparse cheful. Ori asemenea purtare nu vădea nici pe departe semnele obişnuite pentru o fiinţă chinuită de cine ştie ce molime sau vătămături, ci unele care dovedeau neîndoios că bătrânul domn este încă în puteri şi deplin stăpân pe sine.

În sfârşit, se găseau şi unii care credeau că Matei vodă ar fi fost peste măsură de supărat din cauza unei solii

Material cu drept de autor

muscăleşti care tocmai atunci ar fi trecut hotarul, găsindu-se pe undeva pe aproape de Focşani sau de Brăila, şi cerea învoirea de a fi îngăduită să vină în cetatea de scaun. Ori, Măria Sa bănuia că în urma supunerii lui Bogdan Hmelnițki – căpetenia cazacilor zaporojeni – față de țarul Aleksei Mihailovici, acesta de bună seamă punea o vorbă pentru iertarea noilor săi supuşi, pe care – în urma luptei de la Finta – îi luase prizonieri. Însă era supărător să i se ceară slobozirea lor, după ce tăiase şi spânzurase o bună parte dintre ei. Ce putea deci răspunde unei astfel de cereri?! Prin urmare, nu numai că nu voia, dar nici nu putea să împlinească dorința împăratului muscal! Şi-ar fi fost stânjenitor să lămurească solilor adevărata stare a lucrurilor, căci deslușirile puteau trece de dezvinuiri, deci se putea crede că se simte dator să dea socoteală țarului, de parcă i-ar fi fost supus! Pe deasupra, o apropiere, prin neguțări, de Rusia şi de cazaci putea supăra Înalta Poartă a Devletului şi mulțimea de sfetnici ai măritului padişah, a căror bunăvoință se chinuise, după victoria de la Finta, s-o cumpere cu amar de bănet. Iar acum, după ce – de bine, de rău – izbândise cumva a-i ogoi, era să strice totul, supărându-i cu învoielile pe care le-ar încheia cu solii care, de bună seamă îl vor îndemna între altele ca, asemeni cazacilor, să se alăture şi el muscalilor? Poate pentru el urmările ar fi fost mai puțin însemnate, căci zile prea multe nu-i mai erau sortite, dar avea rost să primejduiască viitorul lui Diicu?!

Oricum, se spunea că, în temeiul socotințelor pe care şi le făcuse, ar fi poruncit ca muscalii să fie întorşi din drum şi poftiți să părăsească pe dată țara. Vestea ar fi făcut pe unii curteni să vorbească de primejdia unei năvale căzăceşti, zvon care l-ar fi supărat într-atâta pe domn – deşi nu se temea dinspre această parte –, că n-a mai avut chef să mai iasă din palat.

Material cu drept de autor

Cât de adevărată sau neadevărată era bârfa cu pricina, nu s-a ştiut nici atunci şi nici mai târziu. Deci nici noi nu ne putem da astăzi cu părerea asupră-i. Totuşi la acea vreme mulți socotiră întregul şirag de cleveteli ca fiind de netăgăduit, nu simple născociri, şi erau destui aceia care dădeau dreptate lui Matei vodă, căci, socoteau ei, cazacii nu mai erau o primejdie pentru Muntenia. După supunerea față de muscalii Romanovilor, războaiele lor cu Lehia nu încetaseră la drept vorbind, doar că acum se bucurau de reazămul unei împărății. Şi desigur că, un vrăjmaş volnic şi un război neîncheiat – cel cu leşii – le era îndeajuns zaporojenilor şi de bună seamă nu căutau altele. Deci nu-i putea ispiti gândul de a avea încă un potrivnic, şi încă unul care-i bătuse măr, nimicindu-le cu totul partea oştii trimise împotrivă-i!

Pe deasupra nici sfetnicii preafericitului padişah n-ar fi privit cu ochi buni un amestec al cazacilor în țările româneşti şi i-ar fi stat şi ei împotrivă, sârguind a-l zădărnici, lucru care şi el i-ar fi îngrijorat pe zaporojeni abătându-i de la imboldul de a porni o năvală. Deci, zvonurile izvodite de unii despre primejdia unui atac căzăcesc sau muscălesc nu aveau nici un temei, fiind doar niscai pretexte folosite pentru a ațâța lumea împotriva stăpânirii şi de a întărâta nemulțumirile în sânul ei!

Deşi lipsite de orice îndreptățire, clevetelile iscate se dovediră adevărată mană cerească pentru Constantin Şerban şi cei atârnători de el. Slujindu-se de neştiința gloatei, uneltitorii vorbiră de o nețărmurită amenințare care ar veni asupră-i dinspre ținuturile răsăritului. Cazacii, peste măsură de destoinici ca luptători, dar şi războinici sângeroşi, închipuiau o pacoste în sine, cum se văzuse şi în vară, în vremea năvalei lui Timşuş Hmelnițki, când prădăciunile lor fuseseră mai amarnice decât ale tătarilor, socotite şi ele de pomină. Lăsaseră în urmă o nimicire care nu se putea uita

Material cu drept de autor

uşor; Focşanii fuseseră pustiiți, Buzăul fusese trecut prin ascuțişul spadelor, în Râmnic nu rămăsese piatră pe piatră, Cocorăştii, pârjoliți, iar casele Cantacuzineşti, făcute una cu pământul. Deci erau de temut, mai ales că Matei vodă – în nesocotința sa – îi întărâtase peste măsură. Nu trebuia uitată împrejurarea că de la Fântâna Țiganului până la poarta Bucureştilor, drumul fusese presărat cu leşurile osândiților. Şi nu oricum, căci, pe lângă cei spânzurați de crengii pomilor, unii fuseseră bătuți în cuie pe un soi de cruci! Iar fârtații lor scăpați cu viață cunoşteau toate cele petrecute şi nu le puteau uita! Acum, după ce puterea lor singură era greu de dovedit, li se alătura şi puterea Marii Împărății a Muscalilor. Deci deveniseră de neînvins!!

De bună seamă, ziceau cârcotaşii, vodă nu-şi împlinise în Joia Luminată datoria legiuită din străbuni – şi anume aceea de a da ocol târgului întru pomenirea lui Iisus şi pentru chezăşuirea rodniciei holdelor – întrucât murea de frică din pricina cazacilor. Pricepuse în sfârşit, în toată grozăvia lor, prostiile făptuite şi se spăimânta de urmările ce le avea de tras întreaga țară. Deci, în orişice clipă, trebuia să se aştepte la o năvală nimicitoare a acestor vrăjmaşi, iar dovada că bănuielile lor nu erau vorbe aruncate în vânt, o închipuia nemăsurata teamă care-l căznea în acele clipe!

Alte guri rele îndreptățeau călcarea datinii mult mai simplu. Socoteau că, după ruşinea de a fi stat ca milogul câteva zile la porțile cetății sale, Matei vodă tremura de frică la gândul că, ieşind din târg, la întoarcere, ar putea ca s-o pățească precum data trecută.

Alți zvonişti, mai paşnici, sârguiau a dovedi că lipsa de chef a domnului de a împlini cele din moşi aşezate ar fi legată de un necaz suferit de cei din neamul său. Anume, cu o seară înainte, vel spătarul Diicu Buicescu ar fi fost înştiințat că feciorul său mai mic ar fi căzut pe neaşteptate la pat şi se simțea atât de rău că părea a fi gata

Material cu drept de autor

să-şi dea duhul. Cum era şi firesc, la aşa veste, îndurerat, tatăl se repezise neîntârziat la căpătâiul băiatului aflat tocmai în ținuturile Oltului! În semn de compătimire, domnitorul oprise desfăşurarea unei țărmonii care, prin pohfala şi veselia pe care le isca, i-ar fi sfâşiat şi mai rău sufletul, care şi aşa era atins de nesfârşită mâhnire!

La acea vreme cât şi în cele două zile următoare, de altfel, neîntâmplându-se nimic deosebit, nimeni nu bănui amestecul serdarului Constantin Şerban în povestea cu odrasla mezină a spătarului, pe nume Papa. Adevărul era însă cu totul altul. Serdarul îşi dăduse prea bine seama că dacă în clipa răpirii domnului în răstimpul litaniei de dinafara târgului, va fi de față şi Diicu – adevărat dulău de pază al lui Matei –va avea serios de furcă, silindu-l a săvârşi o îndoită încătuşare. Pe deasupra, în clipa alegerii sale ca domn, celălalt, aflându-se în preajmă, fie şi întemnițat, putea deveni un potrivnic primejdios, pe care vrăjmaşii i l-ar fi putut opune, năucind norodul alegător. De aceea era mai prevăzător ca acesta să fie îndepărtat pe tot zăstimpul loviturii puse la cale. Nedelea găsi deîndată mijlocul de a scăpa de spătar. Slujindu-se de leacurile unor țigănci vrăjitoare, puse la cale otrăvirea înceată a băiatului aflat la Buiceşti. Avu însă grijă ca moartea să nu se petreacă dintr-o dată, ci dimpotrivă, să fie mult întârziată. Alesese calea amânată, nu pe cea grăbită, din mai multe pricini. În primul rând pentru ca uciderea să nu bată la ochi. Apoi, pe de altă parte, dorea ca zăcutul să-i fie cât mai îndelungat, pentru a-l ține pe spătar mai multă vreme departe de scaun.

Dacă la început vestea nu stârni val de nedumeriri şi presupusuri, mai târziu însă, în lumina celor care se vor petrece în săptămânile de după aceea, lumea va fi încredințată că neaşteptata îmbolnăvire a lui Papa Buicescu nu fusese deloc întâmplătoare, ci că fusese pusă la cale de serdar, pentru a-l vedea plecat pe divanit din târg. În ciuda

Material cu drept de autor

atâtor bănuieli şi zvonuri, adevărul adevărat nu se va şti niciodată până la capăt, Nedelea izbutind să păstreze taina asupra celor urzite de ea. Dar, oricum, văzând foloasele trase de serdar de pe urma lipsei marelui spătar, lumea nu mai avea îndoieli că la mijloc fusese mâna sa, deşi nimeni n-ar fi putut spune în ce fel fusese amestecat! De altfel, câteva luni mai apoi, bârfele arătau – ca dovadă a vinii sale – că atunci când ar fi fost înştiinţat de plecarea lui Diicu la Buiceşti, serdarul nu ar fi fost defel mirat, de parcă s-ar fi aşteptat la una ca asta. Lucrul rămânea însă greu de dovedit, căci în acele zile Constantin Şerban stătea bine ascuns şi prea puţini putuseră să-l vadă, necum să-i mai cerceteze ieşirile şi spusele.

Oricum, neîndoios este că, mai târziu – când va ajunge domn –, deşi toţi îl vor bănui, nimeni nu va îndrăzni să iscodească lucrurile, sau să-i pună vreo întrebare. Totuşi bârfele nu vor putea fi înăbuşite cu totul, ele umblând şi mai departe în lume, doar că mai în ascuns. Pornirea spre cleveteală era însă atât de puternică încât, din dorinţa de a istorisi ştiri năucitoare şi de a dezvălui grozăvii, prea puţini îşi puseră întrebarea dacă preamăritului Constantin Şerban nu i-ar fi fost mai degrabă pe plac să-l aibă pe Diicu sub zăvor, decât să-l lase să zburde slobod prin ţară.

Dacă ar fi fost învederată credinţa că serdarul ar fi socotit mai folositoare întemniţarea lui Diicu, atunci n-ar mai fi rămas loc de nedumeriri, de prepusuri şi mulţime de întrebări legate de o ţesătură de perfide plănuiri de otrăvire a mezinului spătarului, ele nemaiavând nici o noimă, iar plecarea divanitului din Târgovişte trebuia înţeleasă ca fiind rodul întâmplării, ceea ce ar fi secat izvorul închipuirilor. Dar cum istoria îndepărtării lui Diicu în chip viclean aţâţa mai mult închipuirea povestitorilor, dând un mai larg câmp de desfăşurare născocitorilor de cleveteli, orice alt chip de tălmăcire a împrejurărilor va fi lăsat deoparte.

Material cu drept de autor

După Joia Luminată, starea de cuget din târg părea să rămână senină, lipsită de orice zbucium, plină de împăcare, iar stăpânirea neclintită. Prin grija uneltitorilor, e drept că zvonurile în legătură cu putința dezlănțuirii unui iureş muscălesc, căzăcesc sau chiar tătărăsc, iscau încă oarecare frământare, dar freamătul nu era nici de adâncime şi nici de o cuprindere vrednică de luat în seamă, dând naştere mai mult la taclale zgomotoase prin cârciumi, fără însă a stârni vreo spaimă adevărată! Iar la vreo altă tulburare, precum o răscoală sau o năvală nimicitoare asupra palatului princiar, nu se aştepta nimeni. Târgovişteniii erau cuprinşi de tihnă şi deplină lipsă de griji.

O dovadă a acestei stări de linişte şi aşezare o face şi împrejurarea că, simțindu-se în deplină siguranță, măritul patriarh al Antiohiei, oaspele țării, la sindrofia din Joia Luminată, ținută în spătăria mare, ceru voie domnului de a face o călătorie prin țară, spre a cunoaşte meleagurile vlahe şi sfintele lor aşezăminte. Cum, după câte se zicea, voievodul îi dădu încuviințarea cerută, sfântul părinte îşi luă rămas bun de la Măria Sa, urmând ca, în răstimp de cel mult o săptămână, să plece din cetate.

La Mănăstirea Stelea, care-l găzduia pe măritul oaspe, se porniră mari tocmeli de drum. Se găteau rădvane, căci începuse a se desprimăvăra, se strângeau în desagi şi sipete veşminte şi multe alte merinde trebuitoare călătoriei. Se alegeau caii, dar şi slugile de cuviință, fără a uita de călăuzele cunoscătoare ale drumurilor. Multă râvnă arăta şi micuța ceată de cazaci care-l slujea pe arhiereu. Ei erau o parte a acelora căzuți în prinsoare la Finta, care avuseseră norocul să scape cu viață până atunci; milostivul patriarh pusese o vorbă în folosul lor, rugând să fie iertați. Matei vodă – în dărnicia sa – nu numai că-i izbăvise de temniță şi de alte osânde, dar îi şi dăruise proteguitorului lor.

Material cu drept de autor

Tihna aşternută asupra cetății de scaun fu tulburată în ultimele zile ale Săptămânii Luminate doar de o singură întâmplare, care însă stârni destul de multă frământare, jale şi revoltă. Totul porni de la încălzirea vremii şi grabnica topire a nămeților. Cu acest prilej crăpă şi scutul de gheață al Ialomiței, care încătuşase apele în vremea gerului. Slobozite, sloiurile începură să curgă de-a valma la vale. Din sus de satul Băleni, la un cot al apei, îngrămădindu-se de-a valma, dădură naştere unui zăpor, iar şuvoaiele se revărsară, cuprinzând în câteva ceasuri întreaga luncă. Îndată după aceea zăgazul se sparse, iar apele se traseră îndărăt la fel de repede pe cât se adunaseră, lăsând în urmă mulțime dintre leşurile acelora care cercaseră a fugi din Târgovişte la înturnarea lui Matei vodă, dar se înecaseră în urma spargerii gheții sub greutatea lor. Cum, de când pieriseră, trecuse aproape o lună, uitarea se aşternuse asupra întâmplării. Acum apărură aşa, dintr-o dată, răscolind amintirile şi simțămintele târgovişteni lor.

Răposații, plini de nămol şi încă în parte înghețați, fură culeşi de pe prund, stivuiți ca nişte butuci în căruțe şi aduşi în cetate. Vederea lor stârni multă jale şi întristare. Toate clopotele târgului începură a bate în dungă, ca după mort. Neobişnuitul convoi intrase pe Poarta Buzăului, urcând în pasul legănat al boilor de-a lungul Uliței Mari, lăsând în urmă o duhoare greu de suportat, de hoit rămas în voia sorții. Târgoveții, ieşiți la porți, urmăreau priveliştea zguduiți. Între cei răposați recunoşteau vecini sau neamuri de la care de săptămâni întregi nu mai aveau veste. Nădăjduiseră că-şi aflaseră pe undeva adăpost şi ocrotire. Nici o clipă nu-şi închipuiseră că ajunseseră pe fundul Ialomiței.

Uneltitorii porniră neîntârziat ațâțările. Pe la colțurile ulițelor şi prin cârciumi, iscoadele lor începură a

Material cu drept de autor

cugeta cu subînțeles: „Iacă, ce binefaceri ne aduce cârmuirea nemiloasă a moşneagului".

Pentru a curma frământările şi clevetelile, Matei vodă se dovedi mărinimos şi iertător şi îngădui astrucarea răposaților în țintirimul cetății cu toată rânduiala creştinească, deşi era vorba de oameni care fugiseră de el, în loc să-i vină recunoscători întru întâmpinare; deci, la urma-urmei nefericiții puteau fi socotiți a-i fi vrăjmaşi, iar nu prieteni, pricină din care nu erau vrednici de milosârdie.

Între cei găsiți, vel armaşul Vasile din Corcova avu prilejul de a-l descoperi, plin de înmărmurire, şi pe votri armaşul Toma, ajutorul său. Desigur că micul dregător nu se putuse îneca odată cu ceilalți, ci pesemne cu oarecâteva zile mai devreme, când dispăruse, adică spre sfârşitul săptămânii brânzei, după cum ştia nevasta gazdei unde locuise. Dar ce putuse căuta la Ialomița într-o zi în care era aşteptat cu nerăbdare la slujbă? Apoi cum de ajunsese sub gheață, atâta vreme cât aceasta nu se putea rupe numai sub greutatea lui? Era cu neputință de înțeles ceea ce se petrecuse, iar marelui armaş nu-i va fi dat să afle vreodată răspuns nedumeririlor sale. Îşi zise că, de bună seamă, căutările trebuie să fi fost în legătură cu trecuta răzvrătire a oştirii şi cu învârtelile necurate ale răposatului său înaintaş.

Surpriza îi fu însă şi mai mare când bărbații care grijeau de spălarea leşului, de înveşmântarea şi de aşezarea sa în coşciug, văzură în spate şi în piept urmele unor răni, care nu lăsau îndoială că fusese înjunghiat în chip mişelesc. Marele armaş Vasile din Corcova veni el însuşi să cerceteze cele istorisite, deşi duhoarea rămăşițelor pământeşti ale pristăvitului, acum de tot dezghețate, îi muta nasul din loc. Dar cine putuse să-l ucidă şi de ce? Îi era peste puteri ca să-şi închipuie. Desigur că acum tare i-ar mai fi putut folosi ceea ce ştia răposatul, de aceea, când se întoarse ca să plece, simți o strângere de inimă, amintindu-şi că nu-i îngăduise

Material cu drept de autor

să-i împărtăşească toate gândurile, grijile şi bănuielile sale. Cele oblicite de Toma erau fără îndoială adevărate, de însemnătate şi dăunau cuiva aflat încă în viaţă, de vreme ce fusese ucis. Deci descoperirile sale nu se mărgineau numai la iscodelile legate de matrapazlâcurile lui Vărzaru, care, de pe cealaltă lume, nu mai putea înjunghia pe nimeni... Prin urmare bietul slujbaş nu vorbea într-aiurea atunci când spunea lucruri greu de înţeles şi de crezut. Dacă s-ar fi scoborât să-l asculte, dacă ar fi avut răbdare cu el, dacă şi l-ar fi apropiat mai mult, acum n-ar fi zăcut între lumânări şi cu icoana pe piept. Tare ar fi avut poftă să pună mâna pe ucigaşi, căci atunci multe ar mai fi descoperit...

*

În timp ce vel armaşul pleca de la scăldatul răposatului său ajutor, în alt colţ al târgului, căpitanul Mirco – acum şi el prigonit – îşi părăsi taina şi, căutând cu grijă în toate părţile, se furişă spre ascunzişul serdarului. Întunericul se lăsase destul de devreme încât, deşi nu era încă târziu, se aşternuse pe ulite o beznă atât de pâcloasă, că era greu de pătruns cu privirea. Dar în ciuda înnegurării, căpitanul tot se temea, umblând cu fereală, ca un câine hăituit. Constantin Şerban îl întâmpină fremătând, semn că-l aşteptase cu nerăbdare. Aproape că tăbărî asupră-i.

– M-am întâlnit mai devreme cu căpetenia trupului de oaste care va intra mâine – de întâi prier[16] – la rând de caraulă la paza Curţii. Mi-e prieten, îl cunosc bine. Ne putem încrede pe deplin în el. Ceea ce făgăduieşte, aia face! Bărbat adevărat! N-a fost nevoie de vorbe multe. S-a învoit destul de repede să ne slujească, fără să facă nazuri. I-a fost de ajuns făgăduiala că vei păstra oştirea – şi mai ales pe mai-marii ei – în vechile drepturi şi înlesniri şi că vei plăti

[16] (Pop.) Aprilie.

Material cu drept de autor

toate soldele şi toate sporurile neprimite până în această clipă de cei cărora li se cuveneau! După cum ne-am înțeles, nimeni şi nimic nu se va mişca în răstimpul zilei de sâmbătă, încât nici măcar minții celeia mai pătrunzătoare să nu i se dea putința de a ghici ceva... Păzitorii aflați acum în slujbă trebuie lăsați să plece acasă fără a le trezi bănuieli, căci cine ştie ce poznă ne-ar putea face. Schimbarea străjilor va întârzia desigur până după-amiază. După aceea, prietenul nostru va fi stăpân pe ogrăzile domneşti. Şi sfetnicilor înalți, şi curtenilor de rând, e nevoie să le hărăzim vreme îndeajuns ca să se risipească în linişte pe la casele lor. În temeiul învoielii încheiate, abia la al şaselea ceas al nopții[17] o să ne strecurăm şi noi în Curte, ca să punem mâna pe iatacul princiar. Ne vor fi deschise în taină porțile! De asemenea, am vorbit şi cu o seamă de ceauşi, iuzbaşi şi căpitani prieteni, ca la semnul de lumină ce-l vom da din Turnul Chindiei, să vină şi ei în grabă la palat, ca să ne fie de ajutor. Numai socotindu-i pe cei care au răspuns chemării mele, nădăjduiesc că o să avem la îndemână cel puțin o duzină-două de sotnii. Vom fi îndeajuns de mulți ca să-l putem lua în stăpânire pe bătrân, spre a-l zăvorî în odaia sa.

Serdarul îşi frecă mâinile înviorat. Treaba mergea strună.

– Deci mâine noapte vom înfrunta moşneagul! se bucură el, gândindu-se la Matei Basarab. Nădăjduiesc că prietenul tău e om de încredere şi nu ne ademeneşte în vreo capcană...

– Mă pun chezaş pentru el! Luminăția Voastră trebuie să țină seamă de împrejurarea că şi viața mea e în joc, iar dacă n-aş fi sigur, nu m-aş vârî în gura lupului!

– Ce păcăleală o să le tragem mâine, cum nicicând n-a apucat țara asta să vadă! se veseli Constantin Şerban,

---

[17] Momentul corespunde miezului nopții, după sistemul actual de numărare a orelor.

Material cu drept de autor

dându-şi seama că a doua zi va fi întâi prier, ziua îndătinată pentru a juca feste şi păcăleli de pomină prietenilor.

„Numai de n-am fi noi cei păcăliți!" cugetă fără voie căpitanul sârb. Chibzuiala îi trecu prin cap ca o adiere fugară, dar nu-l bucură defel. Se temea să nu fie rău prevestitoare.

Nedelea, simțind că se întâmpla ceva însemnat în viața ibovnicului ei fără ca ea să fie de față, nu mai răbdă aşteptarea şi băgă capul pe uşă. Serdarul, care o zări, îi zâmbi bucuros:

– Gata, totul s-a isprăvit! De mâine noapte ne mutăm la palat!

Astfel, se sfârşi pentru serdar praznicul de Izvorul Tămăduirii, care pica în acel an în ultima zi a lunii lui mărțişor.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXX

După o datină statornicită încă dinainte de vremea lui Matei Basarab, Curtea era dată în paza a o sută de archebuzieri, care făceau de slujbă câte o săptămână încheiată. În fiecare zi de sâmbătă, cei aflați de strajă erau înlocuiți cu alt rând de lefegii.

Aşa se petrecură lucrurile şi în acea sâmbătă de 1 prier a anului 1654 de la Naşterea Domnului, sau al 7162-lea de la Facerea Lumii, zi cu care se încheia Săptămâna Luminată sau Săptămâna Paştelui. Schimbarea nu păru să se deosebească prin nimic de cele de mai-nainte. Noii veniți aşteptau, ca de obicei, în ceardacul ogeacului rânduit pentru oşteni, cu desagii de merinde puşi alături, ca fârtații lor să-şi strângă calabalâcul şi să le sloboadă odăile în care urmau să se culce după înfăptuirea trebilor care le cădeau în seamă. Mai întâi fură sloboziți archebuzierii care-şi sfârşiseră îndatoririle de pază de dimineață, iar înlocuirea celorlalți se făcu abia după-amiază, când îşi isprăviră şi ei răstimpul de caraulă. Până seara, toată suflarea Curții intră sub privegherea noilor veniți. Înnoirea trupului de pază ajunsese ceva atât de obişnuit, încât nu mai atrăgea nimănui luarea aminte. În sfârşit, freamătul potolindu-se, noul iuzbaşă al

Material cu drept de autor

apărătorilor se înfăţişă vel vornicului Preda Brâncoveanu – ca mai mare al Curţii Domneşti – ca să-l înştiinţeze că a luat pe deplin asupră-şi îndatoririle ce-i cădeau în seamă. Apoi, viaţa din ogrăzile palatelor se înturnă pe făgaşul ei de toate zilele.

Prinse să se întunece. În biserici începuse a se sluji vecernia, care se urma cu mai mult fast decât de obicei, fiind ajunul Duminicii Tomii. Într-un târziu – când se înnoptase de-a binelea –, în vreme ce se aprindea fanarul de veghe din vârful Turnului Chindiei, se auzi răpăit de tobe dinspre Curte, întărit din când în când de bubuitul unui săcăluş, semne care, toate laolaltă, făceau cunoscută oprirea umbletului pe ulițe până a doua zi în zori. Acestea se închideau cu lanţuri pe la răspântii, spre a fi piedică hoţilor şi altor răufăcători. După obicei, oamenii se traseră în case, zăvorâră obloanele, stinseră focurile şi-şi căutară tihna în aşternuturi. Forfota se stinse repede şi o linişte întunecată şi grea se aşternu asupra cetăţii de scaun. Luna, aflată în plină scădere, abia de se putea zări arar prin vălătucii negri ai norilor. Ici-colo mai răsuna un vaiet singuratic de cucuvea – după zisele babelor, vestitor a moarte –, ori lătratul stingher al vreunui câine trezit din somn. Liniştea era atât de adâncă, încât chiar şi susurul molcom al Ialomiţei răzbătea până în târg; era parcă o răsuflare a pământului, o şoaptă a snăgii care prinse a zvâcni din nou în pomii care stăteau să dea muguri, era parcă o înfiorare a văzduhului înfrigurat de boarea nopţii.

Deodată, în bezna neclintită a acelei nopţi de primăvară, pe o uliţă de din sus de Mănăstirea Franciscanilor, se iviră câteva umbre, care se prelinseră fără foşnet pe sub zăplazuri. Umblară prin locuri dosnice până ce ajunseră prin îndărătul Bisericii Sfântul Nicolae a Domnului – cea de curând rezidită de Matei Basarab şi de răposata sa soaţă. Aici cotiră spre stânga şi câteva clipe mai târziu se

Material cu drept de autor

aflau pe maidanul de dinaintea turnului de intrare al Curții Domneşti. Nălucile se opriră o clipă nehotărâte la adăpostul unor uluci – parcă şovăind – înainte de a străbate locul deschis din față, care le descoperea ochilor străjilor de pe ziduri. Puțina lună, câtă rămăsese pe boltă, se ivi într-o crăpătură a norilor, destrămând întrucâtva bezna, până atunci de nepătruns. Când ajunseră lângă turn, se auzi de sus o şoaptă. Răspunseră la fel de ferit şi se mistuiră sub arcadă, aşteptând deschiderea porților.

Un norişor subțire ca un fum învălui din nou secera împuținată a lunii, încât se pierdu şi săraca lumină care mai învăluise pământul un scurt răstimp. Bezna se adânci dintr-o dată, iar serdarul – care era una dintre năluci – căută cu ochii spre cer, mulțumit de noua întunecare.

„Luna e în scădere!" cugetă fără voie mazilul, atins de adierea unei superstiții. „Este poate dovada că am păşit la treabă sub semnul unei ursite neprielnice?! O să merg oare şi eu în scoborâş, precum astrul nopții?!" Şirul gândurilor îi fu frânt de susurul şoaptelor care se auzeau de dincolo de poartă. Încercă să le desluşească înțelesul, în vreme ce inima îi zvâcnea puternic. Ce-l aştepta oare de cealaltă parte? Oameni de credință care i se vor supune şi-i vor împlini poruncile, sau va cădea într-o cumplită capcană? Va fi primit cu cinste sau vor sări asupră-i, îl vor cetlui pe el şi pe însoțitorii săi şi – punându-i în fiare – îi vor arunca în temniță, ca mâine, pe lumină, să fie dați pe mâna gâdelui? „Prea mult nu te poți încrede în vânzători. Trec foarte uşor de la unul la altul, după cum întrevăd un câştig mai bun! Iar iuzbaşa ăsta, prieten cu Mirco, o făgădui el a mă sluji pe mine, dar tot vânzător se cheamă că e, căci îl trădează pe Matei vodă, care-l plăteşte! Oare față de mine cum o fi?!" cugetă mai departe serdarul. În sfârşit, poarta se crăpă doar atât cât să îngăduie unui om să se poată furişa înăuntru.

Material cu drept de autor

Constantin Şerban, rămas din prevedere mai în urmă, scrută cu încordare bezna, încă îngrijat de ameninţarea unei nedesluşite primejdii. Tocmai atunci crâmpeiul de lună se descoperi din nou. Din întunericul de sub bolta porţii, sub firava lucire a astrului nopţii, Curtea părea uşor luminată, ceea ce îi îngădui să desluşească ici-colo nişte umbre, care, asemenea unor fantasme, se mişcau nesimţite prin ogradă. Nu zări nimic din ceea ce i-ar fi putut stârni neîncredere, aşa că se alătură celorlalţi. Fură îndrumaţi spre una din odăile de lângă poartă a lefegiilor păzitori. Aici ardea capul de feştilă al unui opaiţ, încât se puteau osebi chipurile celor aflaţi de faţă. Căpetenia caraulelor îşi cântări din priviri oaspeţii, apoi, recunoscându-i, se îndreptă spre biv vel serdar:

– La porunca Luminăţiei Tale!

– Poate ar trebui să începem prin a vorbi ajutoarelor tale, ba chiar şi oştenilor de rând, să lămurim tuturor despre ce este vorba, ca să ştie ce au de săvârşit...

– Îi adun pe dată! se învoi iuzbaşa şi se făcu nevăzut.

Afară se auzi un freamăt înăbuşit, călcături înfundate de paşi, voci scăzute. Oaspeţilor li se păru că trecuse foarte multă vreme până ce căpetenia străjii se înturnă şi-i vesti că sunt aşteptaţi ca să iasă. În faţa lor se înşirau aproape toţi cei o sută de oşteni de slujbă. Fuseseră scoşi din odăile lor de hodină, ba fură coborâţi chiar şi aceia aflaţi la locurile lor de veghe, de pe zidurile împrejmuitoare.

La început le vorbi iuzbaşa. În cuvinte puţine, le spuse că clipa de izbăvire a sosit şi pentru ei. Nu vor mai fi primejduiţi de a nu li se plăti soldele, rămânând muritori de foame, nu vor mai trăi sub ameninţarea fricii de a fi trecuţi la bir ori surghiuniţi din ţară. Vor avea domn nou, îi înştiinţă el, arătând cu braţul spre serdarul Constantin Şerban, iar acesta va şti să grijească cum se cuvine de oaste. Se vor

Material cu drept de autor

întoarce astfel vremurile bune de odinioară, de pe când Matei vodă era tânăr şi proaspăt în domnie şi ţinea cătănimea la mare preţ...

Luă apoi cuvântul serdarul, care le făgădui că – dacă îl vor ajuta să ajungă principe – le va dărui o mulţime de înlesniri şi libertăţi. Pe măsură ce vorbea, se înfierbânta, încât iuzbaşa trebui să-l roage de vreo două ori să coboare glasul, ca să nu atragă luarea aminte a acelora din palat.

– Cine nu vrea să ne urmeze, cui îi este frică, poate pleca! încheie el.

Dar, fie pentru că îi înduplecase, fie din supunere faţă de cuvântul celor mai mari decât ei, fie pentru că le era frică de o viitoare răzbunare, nici unul nu se clinti din şir. Era semnul tăcut al învoirii.

– În noaptea asta nimeni nu va mai dormi! hotărî mai departe iuzbaşa. Toţi trecem pe ziduri şi la porţi. În curând ne vor veni întăriri. Curtea va deveni în scurt o cetate de necucerit. Nu va intra şi nu va ieşi picior de om fără ştirea şi învoirea mea! Eu voi fi toată vremea la poartă, căci eu cunosc cuvintele de recunoaştere care ne vor arăta că cei care voiesc să ne treacă pragul sunt de-ai noştri. Acum rupeţi rândurile şi risipiţi-vă în linişte şi rânduială spre locurile unde ştiţi că vă este slujba!

Între timp, căpitanul Constantin Gălăţeanu, care urcase în Turnul Chindiei, făcea semne de lumină spre târg ba acoperind, ba descoperind fanarul străjii de noapte. Din câteva ogrăzi din împrejurimi, dar şi de la unele bastioane ale palăncii care apăra târgul, îi răspunseră în acelaşi chip luminiţe pâlpâitoare, dovadă că înştiinţarea îi fusese zărită. Era îndeajuns. Acum căpitanul putea fi sigur că vestea despre luarea în stăpânire a Curţii se va răspândi fulgerător între cunoscătorii tainei complotului, punându-i în mişcare.

De jos, din ogradă, serdarul urmărea încordat stingerea şi aprinderea fanarului. După ce Gălăţeanu se

Material cu drept de autor

reînturnă şi-l înştiinţă că semnul fusese primit de către cei înţeleşi cu ei, îşi trimise grosul însoţitorilor în târg, păstrând numai câţiva în juru-i. Aici la Curte străjile şi căpeteniile lor îi erau îndestulătoare, spre a se înstăpâni. Era însă nevoie să izbândească în chip asemănător şi în dobândirea întregii cetăţi. Însă pentru a-şi împlini năzuinţa, cei de el atârnători erau datori să scoale întreaga suflare ostăşească împotriva cârmuirii şi, totodată, să atragă sub înrâurirea lor cât mai mulţi dintre târgoveţi. Trebuia întărită veghea la Curte, sporită paza la întăriturile cetăţii şi, mai ales, nu se cuvenea să fie scăpată din ochi râpa dinspre Ialomiţa, pe unde se putea ieşi şi intra mai lesne în târg. Aşezarea trebuia atât de strașnic închisă, încât nici pasărea cerului să nu mai poată scăpa din împresurare! Nu era nimerit ca ţara să afle prea în pripă ceea ce se petrecea la Târgovişte, căci nu se putea şti ce va gândi grosul lumii, de ce parte se va alătura. Era mai înţelept ca amestecul ei să fie oprit până în clipa când lucrurile se limpezeau, încât să fie pusă în faţa faptului împlinit, când cele legate nu se mai puteau dezlega.

Dar nici starea sufletească a celora prinşi în încercuire nu era bine ca să fie trecută cu vederea sau dată uitării. Fără îndoială că şi între ei se găseau împotrivitori, care ţineau partea vodă-i. Ori, lor era musai să li se pună hotărât stavilă, încât să nu-i poată ieşi serdarului din voie. Deci, pentru a păstra buna rânduială era folositor ca pe ulițe să fie trimise trâmbe de caraule, care să vegheze asupra lăcuitorilor!

– Las' pe noi, Măria Ta! se grozăvi Mirco. Am eu câţiva prieteni – dintre aceia trecuţi acum câteva săptămâni la bir şi foarte, foarte acriţi din astă pricină! Sunt buni de gură, că nu-i întrece nimeni la cârtit, mai ales de când a căzut năpasta pe ei! Acum că-s şi tare porniţi împotriva domniei, până dimineaţa ne aduc alături tot norodul! Mă duc să-i trezesc şi să-i pun la treabă.

Material cu drept de autor

În vreme ce Mirco, Gălățeanu, Danciu Pârâianu, Radu Ştirbei Izvoranu şi alți câțiva se risipeau prin cetate, serdarul, urmat de biv vel paharnicul Hrizea din Bogdănei şi de biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu – avându-l alături şi pe iuzbaşă – străbătu de-a curmezişul ograda, îndreptându-se spre scara din față a palatului celui nou. O urcară în grabă şi pătrunseră în catul de sus, unde se afla iatacul domnitorului. Străjile îşi zăngăniră halebardele, făcându-le loc ca să treacă. Străbătură câteva odăi cufundate în beznă. În sfârşit, ajunseră la o uşă, de-o parte şi de alta a căreia, în nişte firide arcuite, scobite în zid, ardeau nişte opaițe. Văzându-se față în față cu căpetenia lor, lefegii din tindă se îndreptară de spate şi se orânduiră țepeni ca nişte statui în dreptul peretelui.

De pe o policioară, iuzbaşa luă o lumânare groasă şi-o aprinse, apoi apăsă cu grijă clanța. Uşa se deschise fără zgomot. Se dădu de-o parte, lăsându-l pe serdar şi pe cei doi boieri să treacă înainte. După aceea, se strecură şi el în urmă şi închise cu grijă canatul. Ceea ce avea să se petreacă dincolo nu era nici de nasul şi nici de urechile halebardierilor din tindă!

Se găseau într-o odaie mare, din care lumânarea nu izbutea să alunge decât în parte întunericul. În față se deslușea chenarul întunecat al unui uriaş pat ocrotit de învălurările unui polog. Cu răsuflarea întretăiată de încordare dădură să se apropie. Deodată Hrizea zări o umbră zvâcnind avântată spre el. Sări surprins într-o parte, ciocnindu-se de serdar şi speriindu-i şi pe ceilalți doi. Fără a şovăi o clipă puseră mâna pe junghere, iar lamele lor scânteiară amenințător. Umbra se opri descumpănită. Era Gheorghe, bătrânul odăiaş al voievodului. Hrizea, venindu-şi primul în fire, țâşni spre slujitor şi-i răsuci brațul la spate până ce acesta scrâşni din dinți. Apoi îl împinse afară, lăsându-l în seama oştenilor.

Material cu drept de autor

Fostul paharnic se reînturnă şi toți îşi îndreptară din nou luarea aminte asupra patului unde se părea că freamătul înfundat din odaie nu avusese vreun răsunet. Se apropiară neauziți, covoarele moi sorbindu-le bocănitul paşilor. Priveau stânjeniți la voievodul care dormea, nedându-şi seama prin ce mijloace ar putea să-l trezească. Bătrânul, deşi suferind şi neputincios, prin tot ceea ce închipuia, trezea o anume sfiiciune în ei, încât nu se simțeau în stare să-l tulbure printr-o smucitură grosolană de umăr, deşi veniseră cu gânduri vrăjmaşe.

Văzându-le codeala, Stroe Leurdeanu se grăbi să-i scoată din impas, începând a tuşi cât putea de tare, ca să se facă bine auzit. În sfârşit, Matei vodă deschise ochii şi întoarse mirat capul spre ei. Clipi des, poate orbit de lumânare, poate din nedumerire. Nu înțelegea cine şi de ce se încumeta să-l tulbure. Se încruntă. Întinse mâna spre măsuța de lângă pat şi scutură micuțul clopoțel luat de acolo. Totuşi, nimeni nu răspunse clinchetului stăruitor, aşa cum s-ar fi cuvenit. Abia atunci pricepu că se petrece ceva nu tocmai firesc. Se ridică în capul oaselor şi privi mânios spre nepoftiți:

– Ce-i cu voi! Ce vreți?! Cum îndrăzniți?!

– Măria Ta – îi zise serdarul, care nu se putu stăpâni să nu folosească cuvintele îndătinate cu care îi vorbise ani de zile şi deveniseră o obişnuință pentru el – am venit să-ți cerem să slobozi scaunul țării! Domnit-ai îndeajuns!

Voievodul fu atât de uimit, încât nu putu rosti pe dată nici un cuvânt. Priveliştea i se părea întru-totul lipsită de noimă, asemeni unui coşmar. Avea simțământul că încă visează şi dorea să se trezească. Dar clipele de buimăceală trecură şi-şi dădu seama că este totuşi deştept, iar ceea ce se petrecea era adevărat. Slujindu-se de tăcerea care se aşternuse, serdarul îşi urmă vorba:

Material cu drept de autor

– Domnia Ta nu va putea părăsi odaia asta decât după ce te vei învoi cu ceea ce îți cerem noi! Abia atunci vei putea pleca încotro ți-o fi voia: vei putea fie să-ți găseşti adăpost la vreo mănăstire în care să-ți petreci bătrâneţile în spăşenie către Domnul, fie să te duci în surghiun prin străinătăți.

Deşi lumina cădea din spate, iuzbaşa cu lumânarea în mână stând cuviincios mai de o parte, domnitorul îl recunoscu după puțin pe serdar. Privirile începură să i se aprindă, scânteind în umbrele străvezii de sub bolți. Pe măsură ce se dezmeticea şi deslușea ceea ce se petrecea, se înfuria. Serdarul se opri din nou, aşteptând un răspuns.

– Chiar socoți, fiu de cățea, că, dacă mi-ai pătruns în iatac, ai ajuns stăpân pe voința mea?! Crezi că o să mă sperii de câteva junghere?! răcni voievodul, uitându-se disprețuitor la pumnalele lor, căci de la întâmplarea cu odăiaşul care priveghea patul, atât iuzbaşa, cât şi Stroe Leurdeanu, rămaseră într-adevăr cu şişurile în mână, uitând să le vâre în teacă.

Oşteanul îşi luă deîndată seama şi băgă jungherul la loc, în vreme ce fostul vistiernic rămase nepăsător la spusa voievodului.

– Tu, fecior de târfă, ce-ți închipui, că dacă mă-ta a trecut în chip nelegiuit, ca o podană, prin aceste aşternuturi domneşti, eşti mai presus de ceilalți muritori?! În mocirlă te-ai plămădit, în mocirlă ai să mori! Greşeala mea cea mare a fost că nu nasul trebuia să ți-l tai, ci capul!

Apoi, ridicând glasul, strigă straja – dar la chemarea sa nu se clinti nimic.

– Zadarnic aştepți vreun ajutor, se amestecă în vorbă fostul vistiernic, care-i purta principelui o adâncă vrăjmăşie. Degeaba strigi, degeaba suni, degeaba chemi. Nu va veni nimeni, nu va răspunde nimeni. În ogradă şi în palat

Material cu drept de autor

sunt numai oamenii noştri. Nu-ți mai rămâne altceva de făcut decât să te supui…

– Niciodată, năpârcă, şuieră voievodul spre Stroe Leurdeanu. După ce te-am iertat că mi-ai spart averile, acum drept recunoştință mă vinzi?! În zadar mă amenințați! Nici mort n-o să mă plec poftelor voastre! Poate chitiți să mă înjunghiați, dar să nu uitați că în ochii lumii, în cei ai principilor megieşi, veți fi doar nişte jalnici şi josnici făptuitori ai unui omor, care sunt într-adevăr sortiți înălțării, dar nu în scaun, ci în funia spânzurătorii! Dacă îmi luați viața vă întinați în ochii lumii, şi cine din țara asta va mai pune coroana pe acest cap de lepădătură? Cine se va scoborî la a citi molitva de înscăunare unge unui ucigaş?!

Constantin Şerban simți o încrâncenare dureroasă în suflet. Nu mai răbda ocările, dar nu avea nici tăria de a-l lovi pe nevolnicul bătrân, spre a-l face să tacă. În acea clipă nu mai avea nimic de câştigat, întârziind în iatac. Era limpede că îndărătnicia moşneagului nu putea fi zdrobită dintr-o dată. Trebuia să-i lase vreme ca să-şi dea seama de neputința sa, iar gândurile şi ciuda să-l macine până ce-i vor roade şi frânge încăpățânarea. Drept care, spre a-şi găti plecarea, spuse:

– Nu te grăbim! Îți îngăduim să cugeți şi să te hotărăşti până s-o lumina de zori. Să nădăjduim că noaptea îți va fi sfetnic bun… Oricum, din odaia asta nu vei ieşi decât călugărit sau mort…

Iar în vreme ce Matei vodă se porni iarăşi pe ocări şi zeflemele, cei patru se traseră în tinda iatacului şi încuiară uşa pe dinafară. Constantin Şerban era nespus de nemulțumit de sine, de însoțitori şi de soartă. Nu se aşteptase ca moşneagul să i se împotrivească cu atâta îndârjire. Fusese încredințat că se va lăsa uşor copleşit şi, descumpănit de deznădejde, va putea fi lesne mânuit după voia sa, căci la urma-urmelor era vârstnic, ros de neputințe,

Material cu drept de autor

lovit de molime şi alte vătămături şi pe deasupra secătuit sufleteşte de singurătate. Năzuise să-l doboare cu mult mai multă uşurință.

Dar nici el nu avea de gând să se lase mai prejos îndărătnicului vrăjmaş, care-l sfrunta cu atâta încrâncenare! Nu se va abate nici măcar cu un pas de la cele plănuite! Intrase în horă şi era hotărât să meargă până la capăt, oricare i-ar fi sfârşitul. Cale de întoarcere nu mai avea. Însă trebuia să fie prevăzător. Matei era peste măsură de viclean! Avea un simț aparte al primejdiei şi un noroc de neînchipuit, care-l ajuta să iasă din orice impas. Altfel nu se putea lămuri cum, în anul din urmă, scăpase cu viață în ciuda otrăvii care i se presărase pe răni, învinsese în mai multe rânduri oştirea răzvrătită, nimicise pe Lupu vodă, scăpase de potrivnicul care umbla după scaun pe la Silistra, iar acum câteva zile avusese o ciudată străluminare, care-l îndemnase să nu plece în litania din Joia Luminată! De la o astfel de ființă te puteai aştepta la orice, încât nici o măsură de priveghere, oricât de grijnică, nu putea fi socotită sigură şi îndestulătoare.

Se întoarse spre iuzbaşă:

– Oştenii dumitale să curețe toate odăile din catul de sus de curteni şi de slugi, de se vor mai afla vreunele risipite pe aici. Vei pune pază straşnică, atât la scara din față, cât şi la cea dinspre baie, din dosul palatului. Nimeni nu va urca la bătrân fără încuviințarea mea! Matei va fi zăvorât în odaia sa. Mai mult chiar, am nevoie de doi bărbați de credință care să stea de veghe în chiar iatacul său, şi să nu-l scape o clipă din ochi, căci ne putem aştepta la orice viclenie. Vor avea mai ales grijă să-l împiedice să se apropie de ferestre, ca nu carecumva să facă vreun semn cuiva din ogradă.

– Toate le voi împlini după cum sună porunca! făgădui iuzbaşa şi se îndepărtă.

Material cu drept de autor

– Pe domnia ta, vel paharnice, se întoarse serdarul spre Hrizea, o să te rog să aduni toți curtenii şi slujitorii care sunt fie de slujbă peste noapte, fie găzduiți în casele din ograda din dos, şi să-i cerni cu grijă, ca să-i alegem pe cei pe care ne putem întemeia. Pe ceilalți, care pot deveni primejdioşi, îi întemnițezi, aşezându-i în fiare. De asemenea trebuie să cercetăm dacă, cine ştie cum, nu a rămas careva prin cămările logofeției şi ale visteriei, din catul de jos al palatului. Nu voiesc ca prin tavane să se poată afla ceva din cele care se vor petrece în catul de sus. Nimic nu trebuie să răsufle. Noi o să ne tragem, dimpreună cu întreaga Curte pe care ne-o vom face, în casa cea veche. Sunt acolo odăi îndeajuns pentru aceasta.

În vreme ce cobora scara spre ogradă, Constantin Şerban văzu cu mulțumire un şirag de oşteni – în frunte cu Danciu Pârâianu –, care intra pe sub bolțile porții. Se opri cu o mână pe parmalâc, ca să se desfete, privind mândra mărşăluire sub palida lumină a crâmpeiului de lună. Trâmba, care din pricina îngustimii porții, numai în parte deschise, fusese nevoită să se subțieze, se reaşezară, în lărgimea ogrăzii, din nou pe mai multe rânduri, recăpătându-şi grosimea. Serdarului îi crescu inima în piept. Puteau să fie la vreo sută cincizeci, poate chiar două sute de suflete! Se auzi zvonul câtorva porunci repezit, rostite însă cu glas scăzut, tainic, şi apoi pâlcul se împrăştie, bărbații risipindu-se în diferite colțuri ale întăriturilor.

Când ajunseră jos, însoțitorilor serdarului li se alătură Danciu Pârâianu şi încă doi ipochimeni, pesemne căpeteniile acelora proaspăt sosiți. Pe aceştia din urmă Constantin Şerban nu-i cunoştea, dar, plin de curtenie, îi îngădui în alai.

Se îndreptară spre casa cea veche, o zidire pătrată, zdravănă, cu un singur cat, însă unul destul de înalt, întrucât fusese durat deasupra bolților unui beci uriaş, care ieşeau cu

Material cu drept de autor

mult deasupra pământului. Pereții hardughiei erau tocmiți din fâşii de bolovani de râu, care se întretăiau cu brâuri de cărămidă tencuită, orânduindu-se unele deasupra altora. Cele dintâi, cenuşii fiind, se deslușeau cu greu prin bezna străvezie, pierzându-se în negureala nopții. Abia dungile de tencuială galbenă se osebeau cât de cât în lumina slabă a lunii, dar păreau a pluti în gol. Acoperişul de şindrilă, peste măsură de țuguiat şi din această pricină cu pante repezi, întrecea măsurile catului de sub el, sporind părerea că palatul vechi ar avea o mai mare înălțime, fiind aproape pe potriva aceluia nou. Lăuntrul era împărțit în nenumărate odăi, toate destul de mari, care odinioară – înainte ca Petru Cercel să aridice cealaltă ctitorie – slujiseră drept cancelarii domneşti, drept spătării, iar altele, poate puțin mai mici, drept iatace principelui şi principesei. Deci serdarul putea găsi aici loc îndeajuns pentru a-şi aşeza Curtea pe cale să se închege. Câteva clipe mai târziu ferestrele mici, acoperite cu hârtie groasă, cerată, prinseră a-şi zugrăvi pe pământ întinderea roşietică, cu puțina lumină care putea răzbate prin ele.

Deşi abia era trecut de miezul nopții, Curtea prinsese viață. În timp ce – în ceea ce fusese odinioară spătăria mare – Hrizea cerceta pe îndelete curtenii şi slugile prinse prin cele două palate sau prin casele gospodăreşti din ograda acareturilor, alături, într-o odaie mai mică, împodobită cu piei de sălbăticiuni şi minunate coarne de cerb, Constantin Şerban primea dările de seamă ale credincioşilor care se întorceau pe rând din cetate.

Lucrurile păreau a se desfăşura destul de mulțumitor. Toți cei care străjuiau palisadele cetății, trecuseră de partea sa. Într-un singur loc, la un bastion aflat din sus de Poarta Bucureştilor, se iscase oarecare îngăimăceală. Oştenii nu înțeleseră prea limpede dorințele trimişilor lui Constantin Şerban. Ocârmuitorul trâmbei de

Material cu drept de autor

lefegii de acolo, credincios stăpânirii lui Matei, simți că la mijloc e iz de răzvrătire şi-i alungă pe nepoftiții oaspeți ațâțători, trăgând chiar cu săcăluşele asupra lor. Aceştia însă nu se speriară şi nici nu se dădură bătuți, ci se adăpostiră după un gard din apropiere, de unde îşi strigară păsurile şi făgăduielile. Oştenii de rând erau destul de necăjiți, încât se lăsară repede ademeniți de cele auzite, mai ales că în ultima vreme nemulțumirea şi grijile se înmulțiseră. Având de ales între uneltitorii care îi ispiteau de după uluci şi fruntaşul care îi amenința cu datoria de a fi credincioşi principelui şi cu straşnicele pedepse cuvenite acelora nesupuşi – de care erau oricum sătui –, aleseră pe cei dintâi şi îl alungară pe cel din urmă. Cu această izbândă, întreaga palisadă, bastioanele şi turnurile care privegheau ieşirile ajunseră sub stăpânirea serdarului. La porunca sa, porțile, de altfel închise de cu seară, urmau a nu se mai deschide în zilele următoare, pentru ca ştirea acelora care se petreceau în cetate să nu se răspândească prin țară sau chiar prin crăiile megieşe, tulburând mersul uneltirilor.

Mirco se îngriji de alcătuirea unui lanț de pază de-a lungul râpei dinspre Ialomița şi trăgea nădejde ca, în câteva ceasuri, să aşeze caraulele destul de aproape unele de altele, încât prin țesătura lor nimeni să nu se poată strecura nici pe aici afară din târg. De asemenea – deşi era încă noapte –, începură a se preumbla pe ulițe străji care ascultau de serdar, cu menirea de a păstra buna rânduială, şi mai ales de a baga spaima în cei care i-ar putea deveni potrivnici.

Deci nu se crăpase de zi, când cetatea se putea socoti pe deplin zăvorâtă, iar palatul cu totul închis şi de neatins pentru orice nepoftit. Serdarul era în culmea fericirii; Târgovişteа căzuse, în întregul ei, neaşteptat de repede, în mâna sa şi era cu totul ruptă de țară. Deci zvonurile despre ceea ce se petrecea nu puteau răzbate nici până la cetele ostăşeşti rămase credincioase domnului şi nici până la crai

Material cu drept de autor

sau la Ştefan vodă al Moldovei, amândoi apropiaţi de Matei şi poate dornici de a-i sări în ajutor. Nu era primejdie nici ca Siavuş paşa sau alţi sfetnici ai măritului padişah să afle noutăţile, înainte ca uneltirea să izbândească. Nici vel spătarul Diicu, plecat în ţinuturile Oltului ca să-şi privegheze feciorul suferind, nu putea afla cele întâmplate, încât nu era primejdie să se întoarcă prea devreme, stricând socotelile serdarului.

Pentru târgoveţi, schimbările ivite nu putură rămâne o taină. Destui dintre ei fură treziţi încă din răstimpul nopţii de mişuneala de pe ulițe. În bordeie şi bojdeuci sau de după obloane, se auzeau, răzbătând de afară, foşnete ciudate, bocănit de paşi, voci scăzute, strigăte înfundate. Tot mai mulţi se sculau din somn, dar, în afară de cei prinşi într-ale uneltitului, nimeni nu îndrăznea să iasă din casă. Trăgeau cu urechea, se sfătuiau, îşi dădeau cu presupusul, încercau a privi în uliţă prin crăpăturile obloanelor sau a zăplazurilor, dar nu le era prea limpede ce se petrecea. Era însă vădit că se întâmpla ceva neobişnuit.

În prima clipă, târgoveţii se gândiră că hoţii se pregătesc să-i calce. Dar foiala era prea mare, tropotele înfundate mult prea multe, ca să fie vorba doar de o ceată de tâlhari. Aceasta nu putea fi atât de numeroasă. Peste măsură de înspăimântaţi erau mai ales negustorii cu prăvălie la uliţă. În cămăşi de noapte, scuturaţi de frigul din dughene, pândeau de după obloane ca să desluşească ceva. Târgoveţii cu ogradă ţărănească se furişaseră la uluci, scrutând uliţa pe deasupra împrejmuirii sau prin spărturile ei.

Deşi cerul se înseninase, lumina era puţină şi abia de se puteau desluşi nişte umbre ca nişte păreri, care se furişau în mare grabă, dar cu fereală, întru atingerea unor ţinte greu de ghicit. La o vreme se auziră trosnind săcăluşele dinspre palisade. Dar dezlănţuirea lor fu de tot trecătoare. „Oare să fi pornit vreun duşman iureş asupra cetăţii?" se

Material cu drept de autor

întrebară cu îngrijorare cei ascunşi. Pesemne că nu era vorba de aşa ceva, îşi răspunseră tot ei, căci la asemenea primejdie ar fi sunat clopotele, chemându-i la luptă. Lumea era năucită, nimeni neînțelegând nimic. Dar nici să iasă ca să cerceteze nu cuteza careva. Toți socoteau mai înțelept ca să aştepte dimineața. Pe lumină se simțeau mai în siguri de soarta lor.

Marele vornic Preda Brâncoveanu avea somnul greu, de om sănătos, aşa încât îi trebui multă stăruință unuia dintre copiii săi de casă, ca să-l trezească.

– Se întâmplă ceva în târg! îi vesti acesta pe nerăsuflate.

Boierul se uită la el nedumerit şi se întinse în aşternut, scărpinându-şi osânza de sub bărbie, care tremura ca o adevărată guşă de piftie.

– Ce să se întâmple?

– Nu ştiu! Dar ulițele nu sunt pustii, cum ar fi firesc la asemenea ceas de noapte. Mulțime de oameni aleargă care încotro. Unii se reped încoace, alții încolo; tăinuiesc pe la răspântii cu voce scăzută, parcă în taină, iar alteori a-i zice că se încaieră. Mişuneală mai rău ca ziua, doar că pe înfundate...

– Răzmeriță?! strigă dintr-o dată, înmărmurit, Brâncoveanu.

Tânărul fecior de boier – ce-şi făcea ucenicia de curtean pe la vornicie – înălță neştiutor din umeri. Sfetnicul se ridică în capul oaselor, oftând:

- Cheamă pe cineva să mă înveşmânteze, iar tu să trimiți câteva slugi să iscodească...

Şi ceilalți dregători ai lui Matei vodă se treziră sau fură treziți după ivirea acestei stări, pe cât de nelămurite, pe atât de îngrijorătoare. Abia după câteva ceasuri unii se mai dumiriră, aflând că nişte uneltitori ar fi pus mâna pe palat, luându-l prins pe principe. Unii se dovediră chiar mai grăbiți

Material cu drept de autor

decât vel vornicul ca să caute o scăpare. Astfel, se zvonea că marele postelnic Constantin Cantacuzino, care avea casele aşezate din jos de palatul domnesc, chiar pe râpa dinspre Ialomiţa, ar fi încercat să fugă din cetate, trecând râul. Dar abia începură – el şi curtea sa – să coboare malul, că din tufele de pe prund începură să trosnească săcăluşele şi să ţiuie săgeţile, silindu-i să bată grabnic în retragere.

De altfel, până spre dimineaţă – pesemne ca învăţătură trasă de pe urma încercării vel postelnicului – în faţa caselor marilor dregători fură înşirate trâmbe de zeci de oşteni, care să vegheze asupra intrărilor şi a ieşirilor, grijind ca nimeni să nu treacă de încercuirea pe care o aşezaseră.

La rândul lor şi cei împresuraţi îşi orânduiră apărarea, preschimbându-şi ogrăzile în adevărate fortăreţe. În ciuda opreliştilor, unii sfetnici domneşti încercară totuşi să intre în legături cu cei de seama lor, în nădejdea de a se păvăzui cumva împreună, deşi nu pricepeau încă din ce parte vine primejdia. Dar, deşi iscoadele lor îşi făcuseră datoria, izbutind să treacă de la unul la altul, buimăceala era atât de mare, încât nu putură încheia înţelegeri. Deocamdată nu le rămânea decât să aştepte ivirea zorilor. La urma-urmei, uzurpatorul – oricine ar fi fost – nu se putea lipsi de încuviinţarea lor! Pentru a se înscăuna, va fi silit să-i caute ca să neguţeze cu ei! Deci, cu inima strânsă de griji, rămaseră răbdători la pândă, cercetând de la adăpost cele care se petreceau pe ulițe.

Abia începeau a miji zorile, dar la Curtea Domnească forfota era în toi, mai ceva decât în plină zi. Solitorii veneau şi plecau fără încetare. Aduceau numai ştiri bune; Constantin Şerban se putea socoti pe de-a-ntregul stăpân asupra cetăţii! Nimic nu mai mişca fără învoire din parte-i. În jurul său se strânseră deja toţi cei care îl slujiseră în taină în lunile dinainte, încât se putea spune că-şi reînjghebase „Curtea" avută în vremea răzmeriţei de Lăsata

Material cu drept de autor

Secului. Ba, pare-se că se mai adăugiseră şi câțiva mădulari noi, dar din păcate grosul celor adunați în juru-i închipuiau mai ales aparținători ai păturii celora mărunți, deci nu aveau prea mare preț. Oricum era fericit, cu atât mai mult cu cât aşa-zişii săi sfetnici se întreceau care mai de care să se arate plini de râvnă şi folositori, fie venind cu felurite veşti, fie cu păreri şi sfaturi – care ziceau ei c-ar putea fi trebuitoare –, fie că i se puneau la îndemână ca să-i ducă la împlinire poruncile, ba chiar şi cele nerostite încă. Era un sârg care-l mişca până în fundul sufletului!

Izbânda i se părea atât de deplină, încât se întreba dacă nu s-ar fi cuvenit ca, încă de dimineață, să sloboadă ieşirile cetății şi să purceadă la înstăpânirea sa asupra întregii țări. Era ispitit de gândul de a atrage noi cete de curteni şi slujitori de prin județe. Desigur, lucrul i-ar fi fost folositor, dar avea şi temeiuri de îngrijorare, care-i iscau unele temeri. Îşi dădea spre pildă seama că nu era poate prea nimerit ca vrăjmaşii să prindă de veste de uneltirea sa înainte de a fi lămurit lucrurile cu Matei vodă. Masul său în viață şi în scaun, chiar dacă-l avea în prinsoare, îi pricinuia unele încurcături, prin aceea că se putea pomeni cu oşti crăieşti, moldovene sau musulmane la porțile cetății, venite, chipurile să-l mântuie pe cel zăbrelit! De altfel, şi înturnarea înainte de vreme a vel spătarului Diicu i-ar fi dat ceva bătaie de cap, de aceea trebuia împiedicată cu orişice preț înştiințarea lui! Deci era mai bine ca porțile să rămână deocamdată zăvorâte. În schimb, cum unii dintre cei intrați în slujba sa se arătară dornici să-i aducă în ajutor unele cete ostăşeşti de prin țară, legându-se că nu vor face vâlvă, le dădu dezlegare să purceadă la drum, dar învoirea se mărginea numai la ei.

Rămânea însă de dezlegat daravera cea mai spinoasă şi mai însemnată a întregii sale urzeli, anume aceea a descăunării lui Matei Basarab. Însă taman aceasta întârzia

Material cu drept de autor

să se înfăptuiască, bătrânul nearătând semne c-ar avea gând să se dea bătut. În răstimpul nopții, serdarul trimisese în mai multe rânduri nişte slugi care să-l înştiințeze asupra a ceea ce se mai petrecea sus în iatac. Nădăjduia să-l afle pe moşneag năruit în neputință şi deznădejde, şi prin urmare înclinat să neguțeze.

Veştile însă nu erau din cele mai bune. Voievodul era cuprins de o neobişnuită stare de frământare, nedând dovezi c-ar fi o ființă pe deplin zdrobită. Din tinda iatacului, prin uşă, putea fi auzit cum nu-şi găsea locul şi umbla ca un leu în cuşcă, încât trimişii veniți spre cercetare nici nu mai descuiară spre a privi înăuntru, ci se înturnară la serdar cu ştirea că domnul nu se liniştise încă, încât, deocamdată, nu se putea neguța în vreun fel cu el.

Şi, într-adevăr, înveşmântat într-o cămaşă de noapte lungă şi aspră de in, străbătea, prin întunericul străveziu de sub boți, odaia de la un perete la altul, ca o nălucă albă. Iar totul se petrecea sub ochii nepăsători ai străjilor care îl privegheau ca să nu se apropie de geamuri, grijă lipsită de noimă, căci acestea dădeau spre spatele palatului unde se afla mica ogradă a băii domneşti, în care oricum, chiar în răstimpul zilei, nu se găsea nimeni, în afara cămăraşului băii şi a câtorva slugi, necum la acea vreme, în plină noapte! De altfel în fața ferestrelor se găsea un ceardac foarte lat, încât de jos acestea nici nu se puteau zări, cu atât mai mult cu cât locul mai era pe deasupra şi adâncit. Primejdie ar fi fost doar ca să sară în pridvor, încercând a scăpa din palat pe scara din dos, care însă era bine păzită, încât era departe a închipui o ieşire spre libertate.

Lefegii proptiți de pervazuri fiind singurii potrivnici care-i stăteau la îndemână, urlase la ei şi-i lovise în piept cu pumnii slăbiți. Cei doi haidamaci îi îndurau însă răbdători ieşirile de furie, fără a se clinti sau a crâcni, surzi şi nesimțitori ca nişte stane. Zgâlțâise apoi uşa încuiată;

Material cu drept de autor

strigase, poruncise, chemase, rugase. Dar totul se dovedi zadarnic. Nu-i răspunse nimeni, nu se ivise nici o ființă ca să-l ajute, nu se clintise nimic. Dincolo de uşă se părea că e pustiu, deşi era încredințat că odăile învecinate erau înțesate de cei care, până mai ieri, îi sărutaseră urma tălpilor! Era deznădăjduit că toți îi aud țipetele, chemările, rugămințile şi, ciulind urechile, rămân totuşi surzi şi muți la zbuciumul său. Era peste măsură de zdruncinat. El, la a cărui simplă încruntătură a sprâncenei cădea în genunchi o țară întreagă, ajunsese neputincios, la cheremul unor jivine neclintite, nesimțitoare şi lipsite de suflet, ultimii oameni ai Curții sale, pe care nu-i privise altfel decât ca pe nişte unelte fără judecată, fără păreri, bune numai de treabă şi de împlinit porunci, nişte robi folositori şi de nelipsit, dar de neluat în seamă, sărmane vietăți cu mintea goală.

După câteva ceasuri, obosind şi fiind prea puțin înveşmântat, îl pătrunse frigul, deşi în cămin mai era jar. Începu să strănute şi să tuşească. In cele din urmă, tremurând, se adăposti în pat şi se acoperi cu plapuma. Era greu de spus dacă tremura din pricina răcelii din odaie, a oboselii, a mâniei sau a încordării. De frică, oricum, nu era vorba.

Serdarul nu avea încotro. Se vedea nevoit să mai facă o încercare de a neguța descăunarea. Trebuia să-l sâcâie într-atâta, încât voievodul să ajungă ca să se piardă cu firea şi în cele din urmă să-i siluiască cumva voința până ce-l va îndupleca să se călugărească. Atâta vreme cât celălalt purta cuca domnească, el era o ființă deocheată, un oploşit, pe care nimeni nu l-ar fi cunoscut de stăpân! Trebuia să-l îngenuncheze pe moşneag, să-l strivească necruțător ca pe o gâză, să-l nimicească, să-l spulbere din calea sa, altfel nu putea păşi mai departe spre împlinirea țelurilor sale...

Oftând, părăsi odaia sfatului țării din casa veche, urmat de Hrizea din Bogdănei şi de Stroe Leurdeanu. Când

Material cu drept de autor

se deschise uşa spre foişor, boarea friguroasă a dimineţii îl lovi neiertător în faţă. Fu cuprins de înfiorare şi-i veni să se zgribulească în sine. Abia acum îşi dădu seama cât era de obosit.

Se opri câteva clipe în micul pridvor ridicat cu numai câteva trepte deasupra ogrăzii, sprijinindu-se de parmaclâc. Deodată, din jur, izbucniră strigăte de preamărire şi urale. Cum bezna începuse să se destrame, fusese zărit de caraulele de pe ziduri şi de mulţimea de slujitori şi oşteni care mişunau prin preajmă, iar aceştia socotiseră de a lor datorie să-l întâmpine cum se cuvine pe noul lor stăpân. Serdarul nu-şi închipuise că trezise deja luarea aminte a tuturor, încât tresări şi-şi drese deîndată înfăţişarea. Îţi şterse pe dată de pe chip semnele de înfrigurare, de dezamăgire şi de osteneală şi, îndreptându-se de spate, se arătă din nou ţeapăn, fălos, mândru şi plin de însemnătate, ca viitor domn al ţării ce se afla. Ca răspuns la osanale, zâmbi larg şi flutură din mână spre cei care-l întâmpinau cu atâta însufleţire.

Se simţi înviorat, încât străbătu sprinţar bătătura şi urcă scara cam lungă şi pieptişă, care ducea la catul de sus al palatului celui nou. Străjile din foişor se dădură cuviincios deoparte, zăngănind halebardele şi tropăind din cizme.

Când intră în iatacul voievodal, Matei se ridică în capul oaselor şi, trăgându-şi plapuma până la gât, căci se lăsase răcoare, îl privi crâncen. Serdarul ghici că principele se pregătea să-l probozească din nou aşa cum îi va veni la gură, încât făcu semn priveghetorilor dinspre ferestre să iasă. N-avea nevoie de martori aşa umili, la stânjenitoarea săpuneală care bănuia că va urma. Nu era de nasul lor să fie de faţă la o răfuială a unor obraze mai presus de ele!! Nu apucă însă să deschidă gura ca să-şi spună păsul, că bătrânul, cu barba revărsată peste faţa albă de plapumă pe care o strângea în braţe, şi cu părul vâlvoi, îl potopi cu un puhoi de ocări neiertătoare:

Material cu drept de autor

– Năpârcă, şarpe veninos, ai venit să te blagoslovesc de încoronare?! Poți să aştepți mult şi bine, Iudă! Vânzătorii n-au trecere la mine! Eu m-am întemeiat numai pe oameni cinstiți şi dintr-o bucată! Numai pe ei i-am ajutat, lor le-am dat înlesniri…

Hrizea zâmbi fără voie, amintindu-şi că doar cu un an în urmă, Matei vodă, care acum spurca vânzările şi vânzătorii, sârguise din răsputeri să-l ispitească pe Gheorghe Ştefan, logofătul moldovean a lui Lupu vodă, ca să-şi trădeze stăpânul. Iar, când divanitul se lăsase în sfârşit cumpărat, domnul – deşi se credea dăruit cu nemăsurat de multă virtute şi cinste – nu numai că nu-l împroşcase cu despreţul său, dar îi mai şi puse la îndemână oaste şi bani ca să înlesnească uzurparea! Atunci vânzarea îi slujise şi nu-l înciudase! Acum, deodată, întrucât aceasta se întorcea împotrivă-i, îi vedea chipul hidos şi i se zgrepțăna sufletul pătruns de nețărmurită neprihănire!

Constantin Şerban îi zări zâmbetul şi crezu că se veseleşte pe seama ocărilor pe care era silit să le îndure. Se înfurie mai mult din pricina voioşiei lui Hrizea, decât din aceea a îndărătniciei lui Matei vodă, la care oricum se aşteptase şi nu închipuia un lucru neaşteptat. Era atât de pornit împotriva fostului paharnic, încât, dacă sudălmile voievodului nu i-ar fi abătut pe dată luarea aminte, l-ar fi repezit să nu se vadă! Dar, dacă acum, în fața încurcăturii în care era pus, trebuia să-l ierte; în sinea sa, însă, se jură că nu-i va mai îngădui să-l însoțească aici.

Cum principele nu se întrerupea ca să-i lase rând la vorbă, Constantin Şerban, ridicând glasul, încercă să se bage peste spusa celuilalt, silindu-l să-l asculte. Zadarnic însă; moşneagul nu avea nici poftă şi nici răbdare ca să-l ia în seamă. Serdarul, la rându-i, se prefăcu nepăsător la ocări, ca şi cum n-ar fi fost atins de ele, întâmpinându-le doar cu nețărmurit dispreț. Voi de mai multe ori să-l întrerupă, dar,

Material cu drept de autor

neizbutind să-l zăgăzuiască, în cele din urmă se dădu bătut şi se trase spre uşă.

– Ori te învoieşti, ori de nu, vei zace între pereții ăştia până ce te vei pristăvi! amenință serdarul. De aici nu mai ieşi decât ori călugărit, ori pe năsălie! Aşa să ştii!! Voi fi de neclintit!

– Capul trebuia să ți-l tai, nu nasul, atunci când te aveam la mână! cugetă mâhnit vârstnicul domn.

Stroe Leurdeanu, zvârlit de la vistierie cu mare batjocură cu câțiva ani în urmă – fiind învinuit de hoție –, se simțea răzbunat. Nu-şi putu înăbuşi o izbucnire de răutăcioasă înveninare şi, înainte de a ieşi – întorcându-se spre principe – adăugi la spusele lui Constantin Şerban:

– Iar fie de-o fi într-un fel, fie în celălalt, tot argatul prea plecat al bunului nostru Dumnezeu din Ceruri vei fi! Doar că, în împrejurările dintâi îl vei sluji aici pe pământ, iar în cele din urmă, în rai! Ai deci de ales cum voieşti a-L slugări! Libertatea pe care ți-o lăsăm întru această cumpănire vădeşte mărinimia noastră nemăsurată!

Încăpățânarea lui Matei le încurca însă socotelile, întârziindu-i. Încâlceala iscată nu mai putea dăinui! Ca să rămână stăpâni asupra stărilor din urbe, era nevoie ca încă de dimineață serdarul să iasă fățiş la iveală şi să arate suflării din cetate, o cârmuire aşezată, în fața căreia erau datori să se plece! Însă voievodul, prin îndărătnicia cu care se înverşuna să nu se dea deoparte, îi lipsea de putința de a vorbi de legiuita împuternicire a stăpânirii lor!

Însă dintotdeauna puterea pumnului precumpăneşte asupra dreptului, iar silnicia este mai presus de legiuire, pe care o poate îngrădi, aşa încât, la urma-urmei, împotrivirea bătrânului nu avea prea mare însemnătate, căci până la urmă va fi nimicită, sârguiau sfetnicii să-i dovedească serdarului, în nădejdea de a-l îmbuna. Cu forțele pe care le aveau la îndemână, puteau înstăpâni spaima în târg, de nu mai cuteza

Material cu drept de autor

nimeni să crâcnească! Oricum, chiar dacă Matei s-ar fi învoit cu descăunarea, ei nu s-ar fi putut lipsi de strășnicia neînduplecării! Târgul trebuia oricum băgat în sperieți ca să nu le iasă din voie!

Deci înțelegerea cu principele nu avea decât rostul de a da față frumoasă și legiuită anevoinței pentru care luptau, era prin urmare doar o poveste legată de înfățișarea lucrurilor! Dar cum pentru gloată asemenea mărunțișuri de suprafață puteau avea rost, pe cât s-o putea nu trebuiau lăsate deoparte! Deoarece Matei se îndărătnicea să nu iasă de bună voie din scaun, pentru a arunca praf în ochii lumii, trebuia găsit altceva spre a fi înfățișat uliței, care să ascundă cumva neîmplinirea pricinuită de încăpățânarea moșneagului!

Radu Izvoranu fu acela care veni cu dezlegarea care-i scotea din încurcătură. Vor pune pristavii cetății să citească pe la răscruci un hrisov astfel alcătuit, încât să se înțeleagă desluşit că toată puterea a trecut în mâna lor şi că nu mai întâmpină împotrivire din nici o parte. Înfățișând în acest chip lucrurile, nu se va întreba nimeni dacă Matei s-a învoit sau nu cu descăunarea. Pe de altă parte, în aceeaşi vreme, răspândacii de cleveteli pe care-i vor trimite pe ulițe, trebuiau să sloboade zvonul cum că Matei căzuse rău bolnav, că nu mai ştia de sine, întrucât dăduse în mintea copiilor. Astfel, nu mai putea fi vorba de a-i cere vreo încuviințare, iar înlocuirea devenea nu numai de neînlăturat, ci chiar foarte grabnică!

Sub îndrumarea biv vel vistiernicului Stroe Leurdeanu, câțiva grămătici trudiră vreun ceas până ce izbutiră să înjghebeze hrisovul care aducea cuvenitele lămuriri. Apoi râvnitorii dieci îl înmulțiră sub chipul mai multor izvoade, spre a fi pe potriva numărului vestitorilor târgului. Nu mult după aceea, răpăitul mărunt al tobelor şi vocile răsunătoare ale telalilor potopiră târgul. Lumea

Material cu drept de autor

sorbea curioasă şi nerăbdătoare vorbele, deşi mulţi nu îndrăzniseră încă să iasă din case sau din ogrăzi, mulţumindu-se să tragă cu urechea din dosul zăplazurilor sau al obloanelor.

Ascultătorilor li se aduceau aminte nenorocirile pe care Matei Basarab le atrăsese asupra ţării în ultima vreme. Norodul fusese jertfit în războaie, stors prin dajdii, iar oştenii batjocoriţi prin încălcarea drepturilor şi înlesnirilor lor. Dar, cum parcă toate n-ar fi fost de ajuns, domnul, în nesocotinţa sa, alungase cu puţin în urmă pe solul muscălesc, stârnind mânia împărăţiei răsăritului şi a cazacilor, ivindu-se astfel primejdia de a isca noi urgii şi pustiiri, care vor lovi necruţător sărmanul neam vlah în scurtă vreme şi care trebuiau deîndată preîntâmpinate!

Acum sunt deci trebuitori cârmuitori noi, mai înţelepţi şi mai cumpătaţi şi cu osebire iscusiţi într-ale soliilor, ca să dreagă tot răul făcut, îmbunând furioşii năvălitori şi îndrumând ţara pe calea păcii şi a bunăstării. Iar pentru a da tărie spuselor – de altfel greu de crezut, întrucât atât hatmanul zaporojean, cât mai ales măritul ţar muscălesc nu aveau cum afla prea curând de alungarea soliei lor, iar pe de altă parte, erau prinşi cu griji prea mari dinspre războiul cu Lehia ca să dea însemnătate unui asemenea mărunţiş – se încerca trezirea amintirii auzitorilor, zugrăvindu-li-se în vorbe sfâşietoarea pustiirea făcută vara trecută de cazaci prin locurile pe care le trecuseră prin foc şi sabie. Oare uitaseră ce păţise ţara atunci, datorită unei nesăbuinţe asemănătoare celeia de acum?!!! Uitaseră prada, pârjolul, suferinţele şi spaima – deloc puţine – trăite cu luni în urmă?! Uitaseră de cei dragi care pieriseră cu acel prilej?!

Vel vornicul Preda Brâncoveanu, ieşit dimpreună cu copiii săi de casă şi cu vorniceii în ceardac, asculta şi el citania pristavilor şi-şi dădu în zeflemea cu părerea asupra ei, spre a stârni hazul celor din jur:

Material cu drept de autor

– Iaca, suntem sfătuiți să ne speriem de nişte năluciri. Ne zice să tremurăm pentru un război pe care n-are cine să-l pornească împotrivă-ne şi ni se cere să ne încrâncenăm de supărare pentru nişte înlesniri şi drepturi pe care nici unul dintre noi nu le-a pierdut! Poftim ispravă!

Preda Brâncoveanu ştia prea bine că nu despre vreo anevoință de-a sa era vorba, ci de ştirbirea drepturilor şi libertăților oştirii. Dar, pentru a putea batjocori spusele hrisovului şi pentru a scoate la vedere lipsa de noimă a celor însăilate, se prefăcu a nu pricepe despre ceea ce era cu adevărat vorba.

Iar toate nenorocirile se petreceau – arătau mai departe glasurile din uliță – taman când domnul era nevolnic şi zăcea pe patul de moarte, neputând apăra țara!

– Uite şi-o veste bună, îşi reluă Preda vorba. Suntem înştiințați că încă nu l-au căsăpit pe Măria Sa. Dacă o făceau, nu-l plângeau că zace, sărmanul, încurcându-le socotelile!

În aceste clipe de restrişte, o ceată de pământeni cu inimă mare şi cu chemare în suflet pentru durerile țării, au hotărât să îndrepte relele şi să izbăvească neamul, oricât de mare ar fi jertfa care li se cere întru aceasta şi oricât de mare le-ar fi osteneala! urlă fără să se întrerupă telalul de la răspântie.

Cum la aşa impas cumplit țara are nevoie de un domn înțelept, iscusit, sănătos şi volnic, dânşii s-au gândit la a alege în scaun pe biv vel serdarul Constantin ot Dobreni, feciorul preamăritului Radu Şerban vodă, beizadea de adevărat os domnesc, nu ca nevolnicul Matei, a cărui viță voievodală e cam greu de dovedit! Iar aceşti pământeni simțitori se legă să aducă pe acest cinstit cocon princiar de la casa sa la palat, spre a-l aridica la cinstea care i se cuvenea.

Material cu drept de autor

– Ei, zise mai departe vornicul Preda Brâncoveanu, dar se parte că nenorocirea nu e chiar atât de mare precum credeam! Nu e la mijloc decât un pocinog de-al serdarului din Dobreni! Începe să-mi mai vină inima la loc. Păcat doar că, înainte de a se apuca să ne scape de atâtea rele abătute asupra capului nostru, n-a venit să ne întrebe şi pe noi dacă voim să fim mântuiți. Dar farmecul şi hazul împrejurării stă pe semne tocmai în putința de a fi scumpărați cu de-a sila de-o primejdie, de care nici unul dintre noi nu avea habar! făcu vornicul, veselindu-se.

Apoi citania îndemna toți locuitorii, de orice stare vor fi fiind, să se alăture jertfei neostoiților apărători ai țării, ca, punând împreună umărul, să aducă obştea la liman!

– În sfârşit o vorbă înțeleaptă! oftă de astă dată vornicul. Iată că până la urmă zavergiii se arată gata ca să neguțeze şi cu noi. Şi-au dat totuşi seama că fără noi nu se poate!

In încheiere, pristavul dădu încă un îndemn târgoveților, şi anume acela de a păstra bunele tocmeli în cetate, păzind pacea şi înțelegerea. Tâlhăriile, prădăciunile, spargerile sau răfuielile de orişice fel nu erau îngăduite, cei căzuți în ispita unui asemenea păcat fiind necruțător osândiți la cele mai grele cazne! Luarea în seamă a liniştii şi rânduielii erau semne ale vrednicei recunoaşteri a noii stăpâniri, iar tulburările erau dovada vrăjmăşiei față de cei care tocmai se jertfeau pentru țară. Taman de aceea, în plină zi, pe ulițe vor umbla în cercetare străji, care nu au gând a aduce atingere celora de bine, ci erau menite numai a stârpi pe cei răi de sămânță, care vor să aducă ştirbire păcii de obşte în aceste clipe de grea cumpănă!

În sfârşit, ca înaltă dovadă de mărinimie, se făgăduia că nu va fi tulburat în nici un fel praznicul de Duminica Tomii, oamenii putându-se duce nestingheriți,

Material cu drept de autor

după obicei, fără teamă, la biserică. Ba erau chiar sfătuiți cu stăruință să urmeze cu străşnicie datina.

– Iaca, alta acum! Ne mai dau şi toată slobozenia... cugetă vornicul, iar, după o scurtă întrerupere, adăugi: ... de a-i preamări! Oricum, nici asta nu e rău, mai ales că nu suntem lipsiți de cuvântul Domnului şi de sfânta Sa blagoslovenie!

Răpăitul tobei reîncepu şi se auzi tot mai slab, semn că pristavul se îndepărta ca să-şi repetuiască citania în altă parte. Preda Brâncoveanu – în fruntea alaiului său – se reînturnă în casă.

– Pare-se că bătrânul le-a tras din nou clapa, zise el, în vreme ce trecea pragul. Pare-se că n-au găsit mijlocul de a-l îndupleca să iasă de buna sa voie din scaun şi atunci l-au pus „să zacă de moarte". Jocul se cam încurcă, iar, atâta vreme cât voievodul e în viață, nu pot spune că ar fi ieşit câştigători. Sunt tare curios ce vor face dacă bătrânul n-o să vrea să moară, şi nu le slobozeşte locul. Pe unde oare vor scoate cămaşa?

Dar sârgul serdarului de a dobândi puterea nu se puteau mărgini la un izvod citit pe la răspântii. Cele vestite putea avea oarecare înrâurire asupra omului de rând, înlesnind liniştirea şi aducerea sa la ascultare. Dar, pentru divaniți şi pentru ceilalți veliți, atâta lucru nu era îndeajuns. Ei alcătuiau cârmuirea, de aceea simpla frângere a împotrivirii lor fățişe, nu scotea trebile din impas! Pentru statornicia stăpânirii trebuia pătruns mai în adânc. Vornicului îi era limpede că, dacă serdarul voia să păstreze starea dobândită, era nevoit, fără doar şi poate, să se pună în legătură cu adevărații fruntaşi ai țării, adică să intre în legături cu mădularii cinului marilor veliți. Deci neîndoielnic, îl va căuta cât de curând, spre a-l cerceta şi a-l atrage de partea sa. Şi nu va fi singurul iscodit; desigur că la fel se va întâmpla şi cu ceilalți de seama sa. Deci, era mai

Material cu drept de autor

înțelept să aştepte, căci dacă se grăbea să se înfățişeze uzurpatorului, acesta ar fi avut simțământul că se dă uşor şi repede pe brazdă, drept care nu trebuie să-i făgăduiască prea multe înlesniri pentru a-l câştiga. Dimpotrivă, dacă se prefăcea a fi greu de înduplecat, recunoştința şi cele dăruite lui ar fi fost sporite!

De altfel, nu trecu mult şi se dovedi că marele vornic nu judecase greşit, căci primii mijlocitori se iviră la scurtă vreme după aceea. Nici nu răsărise bine soarele, că un ceauş bătu în poarta măritului velit, cerând îngăduința de a-i fi înfățişat. Printr-un copil de casă, boierul îi arătă că nu-i primeşte ruga, întrucât se teme că, printr-o viclenie, vrea să-l înduplece să deschidă porțile pentru ca o trâmbă de răufăcători să-i pătrundă în ogradă spre a-l tâlhări. Îi va deschide abia atunci când nu va mai vedea pe uliță oşteni care se dau de caraule domneşti.

Ceauşul era pus în încurcătură. Îşi dădea prea bine seama de însemnătatea însărcinării sale pe lângă vornic şi că nu-i este îngăduit ca să dea greş, dar nu era împuternicit să despresoare casa boierului. Ca peste tot pe la porțile marilor sfetnici – deci şi la el – pândeau veghetorii biv vel serdarului, pentru ca stăpânii namestiilor să nu pună ceva la cale sau să sloboadă vreun trimis în afara cetății. De altfel, chiar de ar fi avut o asemenea dezlegare, nu era sigur că s-ar fi slujit de ea. Dacă oştenii ar fi plecat, s-ar fi putut întâmpla ca slugile înarmate ale boierului să năvălească în uliță, pricinuind cine ştie ce necazuri. Ori, o asemenea răspunzătate nu voia să-şi ia asupră-şi, chiar de-ar fi putut. Stătu puțin în cumpănă, în căutarea unei dezlegări mai bune. Drept care hotărî să-i înduplece pe oştenii de caraulă să se depărteze într-atât încât deschiderea portiței să nu mai închipuie vreo primejdie pentru cei din ogradă.

Ceauşul se apropie din nou de uluci şi, strigând din rărunchi, îi înfățişă copilului de casă, aflat de cealaltă parte,

Material cu drept de autor

gândul care-i venise, întrebându-l dacă se învoieşte cu chibzuielile sale. Flăcăiaşul îi răspunse în acelaşi chip, îndemnându-l să aştepte un răstimp ca să-l înştiinţeze pe măritul său stăpân. Fără să se zorească, jupânul îi vesti în cele din urmă încuviinţarea.

Acum urmă partea cea mai anevoioasă pentru ceauş: aceea de a-l îndupleca pe fruntaşul trâmbei de caraule să-şi tragă oştenii aflaţi sub ascultarea sa spre capetele uliţei. Nu avea nici o împuternicire pe care să-şi întemeieze ruga, iar mai-marele privighetorilor îşi dădu deîndată seama de aceasta! Deci ce drept avea să-i poruncească?! Apoi, nici măcar nu se cunoşteau de mai-înainte, încât ce încredere putea avea în el! Ceauşul stărui, lămurindu-i din partea cui venea şi cât de însemnată era împlinirea îndatoririi primite. La început căpetenia pazei nici nu voi să audă de vreo îndepărtare. Ceauşul se întrebă dacă n-ar fi mai bine să se întoarcă la Curtea Domnească să ceară să se dea de acolo porunca trebuitoare caraulei. Din păcate însă, s-ar fi zis despre el că nu s-a putut descurca şi deci că nu era bun de nimic, iar pentru viitor ar fi fost dat deoparte, slobozit fiind din slujbă pentru nepricepere. Desigur că una ca asta nu-l putea încânta.

De aceea stărui mai departe, arătând că şi unul şi celălalt slujeau pe Constantin biv vel serdar, că viitorul amândurora depindea de izbânda acestuia, încât nu avea rost să-şi pună piedici zadarnice unul altuia. Celălalt însă se îndărătnicea: de unde putea el şti că nu are de a face cu o unealtă trădătoare de-a vornicului, care se vrea despresurat, şi nu cu un trimis al Curţii. Ciorovăiala se mai lungi un bun zăstimp, încât, până la urmă, mâniindu-se, oşteanul îl repezi pe măruntul curtean, arătându-i că dacă nu-şi vede pe dată de drum e hotărât să-l pună în obezi ca pe un vânzător şi să-l dea pe mâna gâdelui. Ceauşul, văzând că celălalt nu glumeşte, puse capăt gâlcevii şi, înfuriat că dăduse peste

Material cu drept de autor

asemenea catâr, se întoarse să plece. Înainte de a se îndepărta, amenință la rându-i că se va plânge de necazul pățit de-a dreptul vel serdarului.

În vreme ce-şi căuta de drum, căpetenia caraulei se răzgândi. Poate că într-adevăr însărcinarea celuilalt avea însemnătate şi, împiedicând înfăptuirea ei, ar putea supăra pe unii dintre aceia de care asculta. La urma-urmei, nu i se cerea mare lucru şi – retrăgându-se câțiva zeci de paşi mai încolo preț de câteva clipe – nu-şi călca îndatoririle. Față de sine recunoscu că se împotrivise mai mult din încăpățânare, decât în temeiul unei pricini adevărate. Îl chemă deci înapoi şi-i făgădui să-i facă pe voie. Ceauşul se apropie din nou de îngrăditura ogrăzii şi le strigă celor dinăuntru – când aceştia nu mai nădăjduiau să-l revadă – să se pregătească să-i deschidă, căci le împlineşte cererea pentru care s-au învoit.

Aşa putu ajunge în fața vel vornicului; dregătorul îl ascultă cu răbdare. Constantin Şerban îl poftea la sfat, căci – se lega el – avea de gând să cârmuiască sub oblăduirea prea înțelepților boieri divaniți, pe care-i socotea fruntea țării şi făgăduia a-i ține la mare cinste şi că le va prețui povața, neieşind nici măcar o câtime din vorba lor! Deci slăvitul velit se putea înfățişa de îndată la Curte, fără teamă şi fără primejdie pentru el şi putea să-şi dea cu părerea fără nici o îngrădire.

– Dacă şi la palat se află tot atâta oaste câtă mişună pe ulițe, îmi închipui cât de sigur de viața mea o să mă simt şi cât de slobod în a-mi mărturisi voința! râse velitul.

Încercă să-l mai tragă pe limbă pe ceauş. Îl iscodi în legătură cu starea lui Matei vodă, cu mersul celor petrecute la Curte şi ceru veşti despre boierii care se puseseră deja în slujba serdarului, dar nu află cine ştie ce. Micul slujbaş ori nu ştia mare lucru, ori fusese temeinic şcolit asupra tăcerii. Vornicul stătea în cumpănă, cântărind pe îndelete împrejurările, pentru a le desluşi pe cele care îi puteau aduce

Material cu drept de autor

foloasele cele mai mari. I-ar fi fost mai uşor să se hotărască dacă ar fi ştiut ce gânduri aveau ceilalți divaniți. Dar din pricina caraulelor de pe uliţe era cu neputinţă să ia legătura cu cineva. Până se va dumiri pe deplin asupra felului cum stăteau trebile, era hotărât să tragă de timp.

Drept care arătă ceauşului că iubitorii de țară care-l trimiseseră la el sunt pe cale să-l înduplece să se împreuneze cu ei, dar nu cutează încă a pleca de acasă, căci tot se mai teme pentru soarta sa, de aceea şi el are anume cerinţe. Astfel, dorea să fie îngăduit a umbla însoțit de treizeci de apărători înarmați, iar aceştia – în ciuda obiceiului statornicit – să fie îngăduiți a intra în ograda din față a Curții, spre a fi la adăpost atâta vreme cât el se va afla în palat. Pe deasupra, voia ca să-i fie despresurată întru totul casa, încât atât el, cât şi cei care-l slujeau, să poată intra şi ieşi nestingheriți. Numai după ce i se va împlini tot mănunchiul de dorințe se va înfăţişa la sfat!

Solitorul, după ce se temeni adânc, plecă. Ieşirea sa în uliță iscă din nou încurcături, căci trebuia iarăşi neguțat cu căpetenia cetei de caraule de afară, ca să se îndepărteze cât de cât de porți, lucru pe care păzitorii îl făcură în cele din urmă în silă.

Mai-marele priveghetorilor din uliță – tot neîncrezător – porunci unor oşteni – doi la număr – să-l însoțească pe ceauş la Curte şi să cerceteze dacă se va înfăţişa acolo noii stăpâniri, sau e un vânzător care a încercat să-l înşele. Porunci totodată însoțitorilor, dar în aşa fel ca micul slujbaş să-l audă, că, dacă li se va părea a fi ceva necurat la mijloc, să nu se sfiiască să-l înjunghie pe loc pe ce-l încredințat lor spre pază.

Constantin Şerban nu se mulțumise a neguța numai cu boierii de sfat şi cu mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei. Se gândise a câştiga chiar şi pe chir Macarie, patriarhul Antiohiei, aflat în ospeție în țară şi şezător la Mănăstirea

Material cu drept de autor

Stelea din inima târgului. La el, însă, socoti că nu se cuvenea să trimită un olăcar oarecare, ci crezu că e mai potrivit ca să-i arate o mai înaltă cinstire decât celorlalți pe care era silit să-i câştige, drept care hotărî, spre nedumerirea apropiaților, să se ducă el însuşi spre a-i vorbi.

Mănăstirea gazdă se găsea de altfel la numai câteva sute de paşi din jos de Curtea domnească. Monahii, când îl văzură la poarta lor, se cam codiră să-i deschidă. Era mare frământare în târg şi nu-şi prea puteau da seama de partea cui era mai folositor ca să stea în noile împrejurări. Nu ar fi voit să mânie stăpânirea, numai că în clipa aceea nu prea ştiau de cine este aceasta închipuită. N-ar fi voit ca, primindu-l pe serdar, să aibă supărări peste câteva zile.

Catigumenul primi ştirea înciudat şi, plin de supărare, se înfăţişă măritului său oaspe, spre a-i istorisi dorința celor de afară şi de a-i cere sfatul. Înaltul ierarh era prea sigur de smerenia şi cuviința pe care renumele său le trezea ca să se teamă de vreun gând ascuns din partea celor ce-i cerşeau izbăvirea şi mila. Apoi îl cunoştea pe serdar de mai-nainte şi ştia că boierul se străduise dintotdeauna să-i câştige bunăvoința. Iar acum, în lumina celor care se petreceau sub ochii lor, înțelegea de ce jupânul arătase atâta sârg şi cucernicie. Desigur că de multă vreme plănuise isprava. Ori nu avea rost să i se arate neprielnic, întrucât era cu putință ca să izbândească, iar pentru Matei, care şi aşa era cu un picior în groapă, nu se prăpădea cu firea, după cum nici acesta nu-l iubea peste măsură. De aceea, fără a arăta cel mai mic semn de tulburare, îl sfătui pe stareț să-i slobozească porțile şi să-l întâmpine cu toată cinstea.

La început, ca nu cumva să stârnească teamă, serdarul voise să păşească neînsoțit în ograda sfântului locaş. Dar în vreme ce aştepta sub arcada porții, se răzgândi. Monahii nu păreau prea câştigați de schimbările iscate în dimineața aceea şi nici prea încrezători în steaua sa, şi nu se

Material cu drept de autor

putea şti dacă nu-i prindea aşa deodată râvna credinţei faţă de Matei vodă şi le dădea prin cap să încerce a-l încătuşa, spre a-l da pe mâna vechii cârmuiri. Ba se putea chiar mai rău, ca vreun mărginit şi înfocat apărător al datoriei faţă de stăpânire să sară cu vreun jungher asupră-i. De aceea, hotărî să intre cu toţi însoţitorii, iar câţiva haldăi, anume aleşi, îl vor urma chiar şi în chilia măritului arhiereu, păzindu-l îndeaproape.

În sfârşit i se deschise şi fu poftit în lăuntrul aşezământului. Patriarhul Macarie îi ieşi înainte în ceardacul stăreţiei, avându-l de-o parte pe catigumen, iar de cealaltă pe feciorul său harap, care-i slujea totodată şi de grămătic. Îl întâmpină cu un zâmbet liniştit şi binevoitor, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic neobişnuit de la ultima lor întrevedere, şi-i întinse mâna spre închinare. Serdarul, după o şovăială de câteva clipe, care nu fu băgată de seamă de cei din jur, dar nu scăpă ochiului pătrunzător al patriarhului, se învoi să i-o sărute, dar se opri pe ultima treaptă a scării, astfel încât, stând mai jos, să nu trebuiască să se plece, lucru care nu se cuvenea a fi făptuit de un viitor domn, ploconeala părând astfel mai puţin slugarnică.

Patriarhul îi ghici codeala şi-i înţelese dedesubtul. Era vădit că fălosul boier pusese totuşi frâu mândriei sale, iar ierarhul se simţi învingător. Îl făcuse pe celălalt să-şi înghită fudulia şi, oricât de băţos se arăta, îl silise să i se plece! Dacă nu s-ar fi întâmplat acel mic preget, nu i-ar fi venit gândul unei victorioase înfruntări de putere. Zâmbi în sine şi, fără a-şi arăta încântarea, îi făcu semn serdarului să-l urmeze.

Intrară într-o odaie puternic încălzită căci, neobişnuiţi cu vremea de la noi, oaspeţii dârdâiau fără încetare de frig şi încingeau vetrele în nădejdea de a-şi încălzi ciolanele; dar totul părea zadarnic, căci unii dintre ei se şi îmbolnăviră, tuşind şi strănutând de mai mare mila. Nu

Material cu drept de autor

mai departe decât în tinda pe care o străbătură, zăcea ascuns sub câteva pături – clănțănind din dinți şi aiurind – popa Suleiman Ibn Az-Zahar, slugă plecată a măritului oaspete.

Serdarul, care ştia bine greceşte, putea vorbi cu străinii fără tălmaci. Îi lămuri preafericitului părinte că pronia, soarta şi voința supuşilor îl siliseră – împotriva dorinței sale de om smerit şi nedoritor de preamăriri şi laude – să ia pe umeri trudnicele griji ale țării. Dar, lăsând de-o parte tot ce s-ar mai putea petrece în ceasurile următoare, în cetate trebuia păstrată pacea, înfrățirea şi buna rânduială. Orice răvăşeală sau vâltoare în mersul firesc al vieții de zi cu zi trebuia dezrădăcinată şi nimicită ca o piază rea, căci pentru toți ar fi fost o nenorocire! Scularea norodului – cum se întâmplase în vară – trebuia împiedicată cu orice chip. De aceea ar fi binevenit un cuvânt din partea Prea-fericirii Sale, pe care telalii să-l facă cunoscut întregului târg şi care să îndemne poporenii la ascultare față de cei care se jertfesc pentru binele neamului în clipele de restrişte când domnul, lovit de o boală necruțătoare, nu mai ştie de el, nemaifiind volnic a cârmui asupra supuşilor săi! Drept care lumea să se supună voitorilor de bine ce s-au ridicat şi să-i primească drept aleşi ai lui Dumnezeu, cu care țara a fost blagoslovită. De asemenea, în chemarea cucerniciei sale e nimerit să se găsească şi îndemnuri la linişte, la împăcare de obşte şi supunere, care să întoarcă oamenii la îndatoririle lor.

– Dacă ne veți da prețiosul vostru ajutor, vom putea trece mai lesne peste spaima, temerile şi grijile zilelor de cumpănă pe care le înfruntăm, căci vom putea alunga neîncrederea şi îndoielile. Nu pentru noi veți face neprețuita jertfă, ci pentru binele şi liniştea obştii noastre oropsite! stărui serdarul în încheiere.

Măritul arhiereu nu dorea însă să se vâre atât de afund şi de fățiş în amestecăturile uneltitorilor, căci nu ştia cât de statornică era noua cârmuire. Dacă cumva Matei se

Material cu drept de autor

reînturna la putere, după ce-l privise dintru început strâmb pentru că arătase precumpănire Curții megieşului vrăjmaş din Moldova, desigur că nu i-ar fi iertat curtenia îndatoritoare arătată răzvrătiților. Dar nici să nu le ia în seamă cererea nu putea, căci la urma-urmei era la cheremul uzurpatorilor, şi dacă-i mânia avea a se teme de răzbunarea lor, care devenea cu adevărat primejdioasă, dacă încercarea lor izbândea!

– Eu sunt străin de țară, nu cunosc datinile şi felul de a judeca al locului, nu cunosc nici limba şi deci nu mi-ar fi uşor ca să aleg cele mai potrivite vorbe, care să meargă cu folos la inima norodului vostru. Dar făgăduisem zilele trecute negustorilor că mă voi duce azi la biserica lor, cea de pe ulița târgului, ca să slujesc Liturghia de Duminica Tomii. Trecerea mea pe acolo desigur că va da poporenilor un simțământ de linişte şi siguranță. De altfel pot folosi prilejul şi pentru a rosti şi câteva cuvinte bine simțite, din cele ce-mi cereți! se învoi înaltul chiriarh, în cumpănirile sale nehotărâte şi prevăzătoare între o tăgadă şi o încuviințare.

Serdarul îşi dădu pe dată seama că mai mult nu va putea dobândi, aşa că nu mai stărui. Era vădit că preaînaltul arhiereu, îngrijat ca lui să-i fie bine oricum s-ar întoarce împrejurările, nu dorea să li se alăture deschis, dar nici nu li se arăta împotrivitor. „Cam umblă cu fundu' în două luntre", îşi zise serdarul, „dar deocamdată şi atâta e îndeajuns!".

Vrând să-şi arate încântarea față de făgăduiala preamăritului patriarh, la rându-i se legă să trimită deîndată o butcă de toată fala, spre a-l purta la biserica la care era poftit. Aceasta se afla doar la o aruncătură de băț şi n-ar fi fost mare lucru ca măritul părinte să ajungă lesne acolo şi fără ajutorul său. Dar nu-şi arătă dărnicia din întâmplare, din prea multă râvnă pravoslavnică, ci făptuia totul cu un gând ascuns. Întrucât lumea va şti că rădvanul primit de înaltul arhiereu i-l dăduse el, iar Sfinția Sa se învoise a-l folosi,

Material cu drept de autor

târgul va pricepe că Prea-fericirea Sa îi binecuvântează pe uneltitori! Iar pentru ca tâlcul tocmelii să fie băgat de seamă şi înțeles de cât mai mulți poporeni, la adăpostul dorinței de a-l înconjura pe patriarh cu un noian cât mai mare de cinstiri cuvenite rangului său, vizitiul va fi şcolit să facă un ocol cât mai larg pe ulițele cele mai de seamă ale cetății, încât trecerea să nu scape vederii cuiva.

Slăvitul chiriarh nu se lăsă înşelat de prefăcutul sârg a-l serdarului de a-l preamări înaintea semenilor săi. Ghici repede ce se ascundea în spatele îndatoritoarei sale purtări, dar se făcu a nu vedea altceva decât o dovadă a prețuirii şi iubirii cu care era înconjurat. Deşi întrezărea temeiurile fățărelii, se învoi pe tăcute să facă jocul serdarului, mai ales că, la urma-urmei, primind butca, nu se lega cu nimic față de el. Avu totuşi o cerință față de cele făgăduite:

– Cred nimerit să-mi trimiți şi ceva oşteni, care să vegheze asupră-mi, pentru a preîntâmpina vreo supărare din partea gloatei, dacă s-ar întâmpla ca aceasta ar prinde cumva să se frământe ...

Nici dorința arhiereului nu izvora dintr-o nețărmurită neprihănire, lipsită de orice socotințe ascunse. Dimpotrivă îşi avea dedesubturile ei, tăinuind sub vorbe frumoase o nemăsurată viclenie. Rugămintea nu o făcuse pentru că şi-ar fi temut cu adevărat viața. De asemenea lucru nu ducea grijă. Dar voia să se pună la adăpost dacă cumva sorții s-ar fi întors în folosul lui Matei vodă. Atunci va putea spune că tot ceea ce făcuse, făptuise nu din voia sa, ci sub amenințarea armelor cetei de oşteni pe mâna căreia fusese dat de serdar!

Constantin Şerban, mergând mai departe cu schimbul de fățărnicii, se învoi încântat, căci astfel dovedea privitorilor cât de apropiat era de altfel de sfântul părinte.

Material cu drept de autor

– Asemenea lucru se înțelege de la sine! Iar straja nu va sluji numai pentru paza Fericirii Voastre, ci ea va arăta şi cinstirea de care vă bucurați în ochii noştri; şi va fi gândită pe măsura însemnătății rangului cu care v-a binecuvântat însuşi Dumnezeu! Ar fi o necuviință din partemi dacă nu v-aş pune la îndemână un alai strălucitor. O veți avea pe dată şi să nu vă faceți nici un fel de griji că am pregeta vreo clipă!

Chiriarhul mai avea însă o nedumerire, care-i trezea încă o anume îndoială şi nehotărâre. Nu-şi dădea deocamdată seama cât de departe se cuvenea să meargă în înțelegerea cu care se învoia şi cât de largă trebuia să fie înfrățirea cu urzelile serdarului. De aceea încercă o grijnică iscodire a împrejurărilor, spre a le putea întrevedea sorții de izbândă; cum cheia de boltă a biruinței o închipuia întâmpinarea cu care îi venea împotrivă principele, îşi începu cercetarea întrebând de starea sa.

– Bătrânul e foarte suferind, sărmanul, bâigui serdarul, care nu avea încă un răspuns pregătit. A fost cu neputință să ne înțelegem cu el. De multă vreme se zvonea că dă semne că nu mai e în stare a judeca şi că nu mai ştie de sine. Iar acum ne-am încredințat că acesta este deplinul adevăr... Parcă a dat în mintea copiilor. N-are două vorbe la un loc! De altfel, are şi fierbinți... Zace şi aiurează. Nu m-ar mira dacă, la întoarcere, aş afla că a răposat!

Patriarhul Macarie stătuse de vorbă cu Matei vodă cu vreo trei zile în urmă – de Joia Luminată – când fusese poftit la Palat. Atunci domnul nu arăta defel bolnav. Dimpotrivă. Luase parte la Liturghie şi la sfințirea aghesmei. Apoi, în spătăria mică se lăsase aghesmuit, după care trecuse în spătăria mare, unde petrecuse vesel şi plin de chef până noaptea târziu, dimpreună cu toată Curtea. Era deci ciudat cum, aşa dintr-o dată, căzuse atât de bolnav, încât nu mai ştia de sine. Iar asta să se fi întâmplat chiar „de

Material cu drept de autor

multă vreme", ceea ce însemna minim câteva zile, cum susținea boierul cu seninătate! De aceea spusele serdarului i se păreau mai mult decât curioase şi nefireşti, încât nu trebuiau luate în înțelesul pe care voia să li-l dea. Ele ascundeau un cu totul alt adevăr, care nu era greu de închipuit...

Prea-fericirea Sa se prefăcu însă a lua de bun tot ceea ce i se istorisea, nepunând nimic la îndoială. Înțelese însă că, deocamdată, nu era prevăzător să se vâre prea adânc în amestecăturile celuilalt, atâta vreme cât acestea nu se limpeziseră pe deplin. Trebuia să-şi mai lase o portiță de scăpare, dacă lucrurile nu mergeau pe voia serdarului. De aceea era nimerit ca, pe de-o parte să arate o nețărmurită bunăvoință uzurpatorului, iar pe de alta să se țină încă departe de uneltirile sale.

În ciuda bănuielilor şi gândurilor ascunse de amândouă părțile, se despărțiră însuflețiți de o deosebită căldură sufletească, ca buni prieteni ce-şi purtau unul altuia simțămintele cele mai curate, mai gingaşe şi mai mişcătoare. Constantin Şerban se întoarse mulțumit la Curtea Domnească. Nu bătuse drumul zadarnic.

Aici însă îl întâmpinară numai necazuri şi supărare. Fu înştiințat că cea mai mare parte a boierilor chemați la sfat nu voiră a se înfățişa, punând pricină că s-ar teme de tulburarea stârnită pe ulițe, care le-ar primejdui casele. Nimeni nu cutezase însă să le tăgăduiască în chip răspicat poftirea. Era vădit că n-ar fi stat nici de-o parte, dar nici să se vâre în necunoscut nu erau ispitiți. Ca să scape de stăruința lui şi să amâne luarea unei hotărâri, rugară să li se îngăduie ca să vină la adunare urmați de zeci de însoțitori.

Serdarul ar fi putut să le facă cu uşurință pe plac, lipsindu-i de pretextul de care se legaseră spre a-l amâna, dar îşi făcu socoteala că, luate laolaltă, cetelor lor puteau fi la fel de numeroase ca şi straja Curții, şi încă aşa întărită

Material cu drept de autor

precum o rânduise el! Pe deasupra, i se cerea să-şi tragă înapoi şi trâmbele de oşteni de pe ulițe, şi cu deosebire cele care le vegheau curțile. Dacă se învoia, îi scăpa din mână, ajungând la cheremul lor. Ori, una ca asta nu-i putea fi pe plac. Nu-i rămânea decât să meargă mai departe cu neguțările începute, până ce-i îndupleca să-şi mărginească dorințele într-atât, încât să nu mai închipuie o primejdie pentru izvodirile sale. Pentru a izbândi trebuia să-i încredințeze pe divaniți că Matei fusese adus într-o stare de deplină neajutorare şi nu mai avea rost ca să joace vreo carte pe el.

Încurcăturile şi ştirile proaste însă nu mai pridideau. Astfel – spre pildă – vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu, în care îşi pusese mari nădejdi, era plecat să-şi facă schit pe undeva prin munți! Şi asta taman când era mai mare nevoie de el!

– Boierii noştri au ajuns ca faraonii biblici ai Eghipetului! pufni serdarul nemulțumit. Doar că aceia îşi înălțau falnice piramide, pe când boierii noştri nu mai pridídesc cu bisericile! Oare şi-o fi simțind sfârşitul aproape de trudeşte cu atâta grabă şi râvnă, după ce vreo douăzeci de ani a tot amânat treaba?! Oricum, dacă are de gând să ne vânză, o să-l ajut să nu-i fie sârguința gropniței în zadar! amenință el în auzul tuturor.

Dar cea mai supărătoare şi umilitoare vătămare a renumelui o suferi din partea casei postelnicului Constantin Cantacuzino, cumnatul său. Divanitul nici nu voi să audă de vreo alăturare, repezindu-i solitorul. Dacă postelnicul îşi îmbrăcă totuşi neîncuviințarea în vorbe mai cumpătate şi cât de cât cuviincioase, soața sa, Elena sau Ilinca, sora maşteră a serdarului, nu-l cruțase, ocărându-l cum îi venise la gură.

Femeia îl vrăjmăşea, atât pe el cât şi pe mumă-sa, din copilărie, de când suferise alături de maica ei ruşinea de a-şi vedea tatăl alături de o străină, şi încă una sărăntoacă,

Material cu drept de autor

dar plină de ifose, o podană de rând, stricată până în măduva oaselor, dar mândră de a putea fi ibovnică de voievod! Nu se sfiise a sfida soața şi copiii legiuiți, batjocorindu-i cu neobrăzare şi stricându-le viața! Voievodeasa îşi văzuse mândria călcată în picioare de o nemernică de soiul cel mai rău, care, ajunsă în casa ei, n-ar fi putut râvni decât, cel mult, la rangul de amărâtă slujnică, care mătură prin iatacuri şi îi grijeşte aşternutul! Ori, să-i fie pusă căsnicia în cumpănă de o astfel de făcătură de neam atât de prost, întrecea orice închipuire, umilind-o îngrozitor! Nopți întregi ocărâse şi blestemase, dar în zadar! Luni în şir copilele o văzură înlăcrămată şi îndureratã, dar fără folos!

Parcă pentru a o răscoli până în străfunduri, îi fu dat să afle şi că nemernica ibovnică îi născuse bărbatului ei un băiat, ceea ce ea nu izbutise cu tot sârgul pe care şi-l dăduse vreme de ani de zile. Şi, de parcă acest lucru n-ar fi fost îndeajuns, bărbatul ținea peste măsură la odrasla sa din flori. Ba află că la o vreme bastardul şi mă-sa fură înzestrați cu o prea frumoasă moşie la Dobreni, din jos de marele târg al Bucureştiului, smulsă din averea la care ar fi ar fi avut drept doar fiicele ei.

Biata voievodeasă adună în sine fiere mai mult decât putea cuprinde, de care nu găsise cale de a se uşura vreodată. Şi cum să fi fost altfel, dacă stricata nu numai că-i furase „jumătatea", dar îi furase până şi numele, căci aceasta îşi zicea tot Elena! Apoi, îi ştirbise şi faima de soață rodnică, căci în vreme ce sărmana nu putuse zămisli decât fete, cealaltă făcuse băiat, adică moştenitor adevărat, umplându-i, după obicei, bărbatului sufletul de fericire. Iar mulțumirea asta pricinui un nou furt, de astă dată din avutul casei, căci soțul preaiubit, încântat de progenitură şi de isprava celeilalte, o dăruise pe hoață şi cu moşie, făcând din nespălată o adevărată boieroaică, în rând cu ea! Cum să nu-i fie ciudă după atâta tâlhărie, făcută ca la drumul mare?!

Material cu drept de autor

Amarul nesfârşitelor supărări de acest soi îi pătrunse în suflet şi fiicei, acrind-o împotriva nelegiuitului frate. Între timp copila de odinioară deveni nevasta vel postelnicului lui Matei vodă; dar dânsa nu putea uita ura purtată aceluia care făcuse atâta sânge rău sărmanei ei muici!

Când le călcă pragul ceauşul trimis de Constantin Şerban spre a-l pofti pe postelnic la Curte, înciudarea vajnicei postelnicese ajunse la culme. Jupâneasa, de când se ştia, nu îngăduise nici măcar să se rostească numele netrebnicului sub acoperişul ei, iar acum acesta avea nemăsurata neobrăzare de a-i pofti să-i fie slugi! Asemenea nesimțire nemărginită era nu numai de neînchipuit, ci de-a dreptul de neîngăduit! Drept care revărsă asupra bietului olăcar tot veninul adunat în suflet încă din fragedă pruncie şi puse să fie îmbrâncit pe scări afară.

Întors la Curte, omul trebui să se înfățişeze serdarului spre a-l înştiința asupra roadelor soliei sale. Foarte stânjenit, se feri să repetuiască întocmai ocările şi blestemele ce-i fusese dat să le audă. Nici Constantin Şerban nu stărui să le afle în toată amănunțimea. Le bănuia, căci nu le auzea întâiaşi oară; e drept că nu din gura veninoasă a surorii sale, pe care nu avusese prilejul de a o întâlni vreodată, ci din aceea a mijlocitorilor, care purtau vorba de colo-colo. Desigur că nici sărmana sa mamă nu găsise iertare, scăpând de probozeli, ci, ca de obicei, fusese împroşcată cu cele mai josnice cuvinte. Dar ea nu avea decât o singură vină şi un singur cusur, acelea de a fi fost o femeie fermecătoare, dar prea săracă să poată ajunge doamnă, ci trebuise din pricina asta să se mulțumească cu starea de ibovnică.

De altfel, nici serdarul nu se prăpădea cu firea după cumnații săi. Vrăjmăşia era deci de amândouă părțile. În ciuda pornirilor ascunse, care nu-i lipseau, le trimise şi lor

Material cu drept de autor

poftire, în nădejdea că vel postelnicul nu va voi să fie înlăturat din treburile stăpânirii, ajungând un mazil oarecare, uitat de lume, ce-şi petrecea viața între țăranii ce-i avea robiți, grijind doar de ocinile sale. Desigur că poftea la putere – îşi zicea serdarul – şi atunci îşi va călca pe inimă şi i se va alătura, în ciuda simțămintelor care-i căzneau pe cei ai casei.

Dacă izbutea să-l îngenuncheze, nu avea decât de câştigat, atrăgând mai uşor boierimea de partea sa, căci cumnatul se bucura de mare trecere în sânul tagmei. Pe deasupra se putea sluji şi de legăturile sale la Înalta Poartă a Devletului, deloc de nesocotit, fiind mai temeinice decât ale capuchehaiei țării. În sfârşit, un alt folos era acela că alăturarea sa putea fi tălmăcită drept o recunoaştere a înrudirii şi o primire în sânul neamului voievodal al părintelui său, întărindu-i astfel chipul de fecior netăgăduit al lui Radu Şerban, tocmai prin gura acelora care, singurii de altfel, îi tăgăduiau scoborârea princiară. Ar fi fost un câştig, e drept, numai de renume şi de fală, dar, dacă l-ar fi dobândit, ar fi pus mare preț pe el, căci năzuințele sale domneşti ar fi fost mai temeinic legiuite. Iar, odată dobândită, îngăduința de a se aşeza alături de surori, putea fi repede trasă pe calapodul nevoilor sale, căci răstălmăcitori oricând gata s-o facă, ca să-i fie pe plac, găsea destui; iar aceştia erau totodată şi răspândaci de zvonuri, deci ar fi lățit repede clevetelile.

Avu totuşi parte de o mică dezdăunare, care, într-o oarecare măsură, îl îmbună întrucâtva. Dacă vel postelnicul nici nu voia să audă de vreo apropiere, Drăghici Cantacuzino, feciorul cel mare al îndărătnicului divanit, se grăbi să i se înfățişeze el, arătându-şi dorința de a-i sta de reazăm. Era un tânăr de vreo douăzeci şi patru, douăzeci şi cinci de ani, cu fire cumpătată şi judecată limpede. Trăind cu picioarele pe pământ, descurcăreț şi cu capul pe umeri –

Material cu drept de autor

deşi nu uita de duşmăniile de acasă –, ştiuse să treacă peste ele, ca să nu lâncezească în uitare şi să rămână un necunoscut. Serdarul, văzându-l, se întrebase dacă venise într-adevăr ca să-l slujească sau mai degrabă ca să-l iscodească în folosul vrăjmaşilor săi. Împrejurarea i se părea cu atât mai ciudată şi îl băgă cu atât mai mult la bănuieli, cu cât feciorul postelnicului nu era numai purtătorul urii părinteşti moştenite de la muica sa, dar pe deasupra mai era şi ginerele vel spătarului Diicu Buicescu, potrivnicul său cunoscut!

Deşi, din pricina acestei îndoite împletituri de porniri în care se afla vârât, avea destule temeiuri de a-l privi cu neîncredere, îl primi nu numai cu braţele deschise, dar îi arătă şi cele mai nemăsurate semne de preţuire. Îi ascultă cu multă luare aminte, de bună seamă fățărit, însăilările legate de supărările pe care le avusese cu ai săi, înţelegându-i aici şi pe părinţi, cât şi pe soaţă. Îl firitisi călduros pentru hotărârea şi tăria firii sale şi sfârşi prin a-l săruta părinteşte şi lipicios pe frunte.

Se întrecea cu măsura în vădirea unor dovezi de bunăvoinţă, pentru că deocamdată nu-şi putea îngădui să îndepărteze pe cineva, având nevoie de sprijinul tuturor, iar pe de altă parte, pentru că se bucura să facă o spărtură în rândurile familiei surorii sale maştere. Bunăvoinţa sa era însă numai de ochii lumii, căci nu se gândea să-l aridice în vreo dregătorie. Îl va folosi doar ca pe o simplă unealtă, pe care s-o întoarcă – chiar dacă era trimis numai ca iscoadă – împotriva alor săi.

Nici neguţările pe lângă mitropolit nu erau în măsură să-i dăruiască prea mari bucurii. Înalt-prea-fericirea Sa, părintele Ignatie, supranumit Sârbul întrucât venise în ţară de dincolo de Dunăre, nu era defel încântat şi grăbit să cadă la învoială cu uzurpatorii lui Matei vodă. De bătrânul voievod îl legau amintiri vechi de câteva duzini de ani, de pe

Material cu drept de autor

vremea când acesta era abia biv vel aga din Brâncoveni. Tot ceea ce dobândise după înscăunarea lui Matei fusese rodul milosteniilor primite din partea sa! Fără ocrotirea lui, el, un biet popă de mir – şi încă venetic de la Nicopole! –, nici n-ar fi putut să viseze măcar că o să ajungă vreodată vlădică, iar în cele din urmă mitropolit al țării! Iar acum, în ciuda făgăduielilor şi legămintelor stăruitoare şi sforăitoare ale serdarului, nu-i era lesne să se întoarcă împotriva binefăcătorului său.

Cum, pentru a-l îndupleca, fusese înştiințat că principele îşi trăieşte ultimele clipe, pentru a afla adevărul – căci se îndoia de spusele olăcarilor serdarului – ceru îngăduința de a trimite un duhovnic care să-l împărtăşească pe cel aflat pe cale de a pieri; ba se arătă gata de a împlini el însuşi această îndatorire. Deci se putea înțelege că se învoia să vină la Curte, dar răspunsul era totuşi în doi peri! El nu făgăduia să ia parte la sfatul țării, ci se mărginea doar la a griji de bătrânul domn. E drept că această îngustare a năzuințelor sale n-ar fi închipuit cine ştie ce piedică în a-l folosi după bunul plac, căci odată ajuns în palat şi încăput pe mâna sa, sub amenințarea armelor, gândul îi putea fi schimbat, fiind silit să făptuiască tot ceea ce i se poruncea.

Totuşi îndărătnicia chiriarhului îl zădăra din cel puțin două pricini. Mai întâi dorința de-al duce la căpătâiul vechiului domn îl încurca, căci acesta nu era nici pe departe pe patul de moarte, nu aiura şi nici nu dăduse în mintea copiilor. Pe de altă parte, chiar împlinirea îndatoririi de duhovnic, Ignatie o legase de îngăduința de a fi primit la palat însoțit de o strajă ocrotitoare, aleasă de el dintre monahii săi; ori alaiul care-l împresura pe arhiereu putea da ceva bătaie de cap oştenilor însărcinați să-l ia pe sus spre a-l aduce cu sila în sfat. Deci, nu putea fi vorba de a-i încuviința nazurile!

Material cu drept de autor

Stroe Leurdeanu, care slujise lui Constantin Şerban de sol cu acest prilej, fu primul care sări ca ars, când i se păru că serdarul s-ar putea învoi cu toanele chiriarhului. El stărui că nici nu putea fi vorba de a-i lua în seamă dorințele, căci lui Matei nu trebuia să i se îngăduie să intre în legături cu nici unul dintre prietenii săi. Cine ştie ce-ar mai fi pus la cale, căci bătrânul este tare viclean şi născocitor, încât te puteai aştepta la orice din partea-i! Apoi, nu avea de ce să-i încânte nici putința ca târgul să afle care era starea adevărată a domnitorului. Aceasta nu trebuia cunoscută de nimeni, iar pe ulițe trebuia să umble numai zvonurile voite de ei, care vorbeau de boala neaşteptată care-l doborâse pe principe, încât dăduse în mintea copiilor.

Dar o încoronare fără mitropolit nu se putea săvârşi. Şi de bună seamă, sfântul părinte îi juca pe degete tocmai pentru că se ştia de nelipsit! Serdarul se vedea ajuns în fața unui nou impas, a cărui dezlegare nu o întrezărea! „A câta oară, oare?" se întreba el, întrucât le cam le pierduse şirul, deşi abia dacă se apropia ceasul prânzului!

Dar taman când îşi vărsa mai amarnic năduful, avu parte de o neaşteptată şi plăcută bucurie. Soarta părea că-şi întoarce în sfârşit fața spre el. Înainte de amiezi i se înfățişă un monah cu chip spăşit şi smerit. Făcând cunoscut că vine de la mitropolie, fu repede primit în spre ascultare, căci se crezuse că vesteşte o schimbare a gândurilor lui chir Ignatie.

Odată ajuns în fața serdarului, monahul se uită neîncrezător la boierii aflați în odaie. Înainte de a începe, arătă că cele ce le avea de ştiruit nu puteau fi ascultate de atâtea urechi şi rugă să fie ascultat numai de Măria Sa, Constantin Şerban din Dobreni! Văzând că oaspetele stăruie, serdarul se lăsă înduplecat şi le făcu celorlalți semn să treacă în tindă. Îi păstră alături numai pe fostul paharnic şi pe fostul vistier.

Material cu drept de autor

Cu oarecare codeală, monahul arătă că nu vine cu împuternicire din partea aceluia care se vrea a fi acum mitropolit țării, ci din partea unor doritori de bine, care înțeleg anevoințele norodului din acea clipă. Aceşti sfinți arhierei ce-şi încredințează soarta noii cârmuiri, văzând reaua voință a lui chir Ignatie – simbriaş prea slugarnic al lui Matei – şi-ar îngădui să vină cu o povață ce-ar putea scoate din impas stăpânirea. În locul veneticului care se găsea acum în scaunul păstoresc al neamului, ar putea fi readus preafericitul chir Ştefan, fostul mitropolit, acum aflător la Mănăstirea Tismana! Acesta desigur va înțelege trebuințele obştii ajunsă în pragul unei grele cumpene, şi le va împlini cum se cuvine! O vorbă ar fi îndestulătoare. Lucrurile s-ar putea drege...

În prima clipă serdarul primi povața fără a-i arăta prea mare luare aminte. Pentru ca Ştefan să-l poată unge, trebuia el însuşi uns, fiind alungat din scaun cu blestem de la patriarhia ecumenică de la Țarigrad! Ori, cine putea chezăşui reînturnarea sa în scaunul păstoriei pierdute?! Poate arhiereii care-l ispiteau ar fi putut scrie patriarhiei de Constantinopol, cerând schimbarea, dar chiar de ar fi avut înrâurire acolo, până se primea răspunsul, cine ştie câtă vreme trecea! Timpul nu putea fi mai scurt de-o lună sau două. Pe de altă parte, nu era sigur că – nici după atâta vreme de aşteptare – li se va face pe plac! Ruga le putea fi respinsă! Ori el avea neîntârziat nevoie de o dezlegare, care să-i îngăduie să iasă din impas în cel mult câteva zile!!

Tocmai când să-i spună monahului solitor că povața primită nu o găseşte vrednică de a fi luată în seamă, căci el are deîndată nevoie de un mitropolit cu a cărui puternicie să fie deplină şi de netăgăduit şi că nu are vreme să aştepte reînscăunarea lui Ştefan, serdarul avu o străluminare. Dacă surghiunitul de la Tismana nu-i putea sluji pentru ungere, îl putea fi de folosi în alt chip! Ignatie

Material cu drept de autor

trebuia înştiinţat că are un potrivnic cu care uzurpatorii sunt pe cale a se învoi. Iar dacă nu se va grăbi să cadă la înţelegere cu ei, îl vor întrebuinţa pe cel caterisit spre a il aşeza împotrivă, mergând până la a-l scoate din arhierie în câştigul celui prigonit. Desigur că, astfel strâns cu uşa, chir Ignatie va deveni mai mlădios şi se va gândi de două ori înainte de a spune „nu!".

De asemenea, din spusa monahului, Constantin Şerban înţelese un lucru nu mai puţin însemnat. La mitropolie se înjghebase de ani de zile un pâlc de înalţi ierarhi, adevărat cin lăuntric, care se bucura de mare înrâurire atât în măruntaiele bisericii pământeşti, cât şi la patriarhia de la Constantintopol. Zisa ceată arhierească se găsea într-un neîntrerupt război cu puterea lumească, adică dorea a precumpăni faţă de domn şi nu rareori izbândea.

Chiar chipul alegerii ieromonahului Ştefan ca mitropolit în anul 1648 de la naşterea Domnului era o dovadă a stării în care se găsea obştea care ocârmuia asupra aşezămintelor pravoslavnice din Ungrovlahia. Când scaunul păstoresc se slobozise prin pristăvirea preafericitului chir Teofil, Matei vodă voise a-l pune în locu-i pe oblăduitul său, vlădica Ignatie. Atunci fruntaşii duhovniceşti, adică tocmai aceşti „voitori de bine" de acum, se împotriviseră obiceiului îndătinat ca în scaun să urmeze vlădica de Râmnic – aşa cum se făcuse de sute de ani – şi, în grabă, hotărâră ca de acum încolo să fie numiţi ierarhi care atrăseseră luarea aminte asupră-şi prin spăşenie şi învăţătură. Cum principele nici nu voia să audă, trecură peste capul său, iar vlădica de Buzău de pe atunci puse să se facă în grabă carte către patriarhie, pe gustul arhiereilor împotrivitori. Până să se dumirească domnul, patriarhia îşi dădu încuviinţarea pentru alegerea lui chir Ştefan. Matei vodă era astfel pus în faţa faptului împlinit şi nu mai putea cârti. Fusese la urma urmei o izbândă a cuvioşilor părinţi asupra sa, adică a puterii

Material cu drept de autor

duhovniceşti asupra puterii lumeşti. Astfel tainicul sobor arhieresc îşi dovedise tăria şi îndemânarea, el fiind deci o primejdie pentru orice cârmuire mirenească.

Iar spusele monahului dovedeau că, în ciuda trecerii atâtor ani, în ciuda săvârşirii din viață a unora dintre mădularii pâlcului de cârtitori în sutană de odinioară, acesta nu pierise, ci dăinuia mai departe, ba chiar în vremea patriarhului Ştefan părea să se fi întărit, înteţindu-şi uneltirile, desigur fără să-şi fi preschimbat ţelurile şi năzuinţele de mai-nainte. Ignatie, după câte se vedea, nu izbutise să pătrundă în rândurile sale, încât, nu numai că nu-i avea la îndemână puterile, dar acestea se ridicaseră chiar împotrivă-i, săpându-l. Tăria i se mărginea numai la priinţa venită dinspre Matei vodă, care deocamdată precumpănise asupra înrâuririi potrivnicilor. Dar de aici i se trăgea şi slăbiciunea, căci pieirea oblăduitorului îl lăsa cu totul descoperit. Nu mai rămânea decât să fie stârniţi vechii vrăjmaşi ca să-l copleşească, fiindcă, dovedindu-l, i-l aşezau în legat braţe, căci, dacă voia să păstreze ceea ce câştigase, trebuia să i se alăture, pentru a dobândi pavăza unei noi ocrotiri, în locul celeia pierdute.

Deci, chiar dacă în acea clipă nu se gândea la folosirea cu adevărat a proscrisului de la Tismana, sprijinitorii săi nu trebuiau dezamăgiţi. Uneltirile lor de la mitropolie îi aduceau vădite foloase, încât trebuia să fie cât se poate de îndatoritor cu ei şi să le dea nădejdi. Drept care, ceru monahului să vestească voitorilor de bine care l-au trimis, cele mai calde mulţumiri pentru sfatul primit şi făgădui a cumpăni cu grijă asupră-i, iar, între timp, dânşii să găsească o cale de a-l readuce pe ieromonahul Ştefan la Târgovişte. Bolovanul fusese urnit, fiind gata să se prăvale în baltă. Oare Ignatie îi va putea opri rostogolirea?

*

Material cu drept de autor

Petrecerea prânzului fu orânduită în fosta spătărie mare a casei vechi, ale cărei ferestre înguste şi boltite dădeau spre Ialomița şi spre grădina domnească de afară. Fiind acoperite cu hârtie muiată în grăsime, lăsau să intre lumină destul de puțină, încât, deşi peste țarini bătea din plin soarele, înăuntru trebuiră aprinse opaițe, făclii şi lumânări.

Văzându-şi părtaşii adunați în jurul mesei, putu să le cântărească prețul şi însemnătatea, care nu i se părură tocmai nemulțumitoare. Alături de obişnuiții care-l înconjurau de mai-nainte, se adăugaseră deja o seamă de boieri noi, unii chiar de rangul întâi! Asta fără a mai vorbi de boiernaşii mărunți, a căror mulțime era într-o viforoasă creştere.

Dintre cei mai de seamă luă aminte, plin de mulțumire, la alăturarea vel comisului Radu Mihalcea Cândescu, un vechi prieten care nu se dezmințea nici acuma, înfățişându-i-se încă de la prima chemare. Apoi, vrednic de a nu fi trecut cu vederea, era marele stolnic Pană Filipescu, om cu legături întinse, înrudit cu mai toate familiile de neam ale Ungrovlahiei. Mai încolo şedea marele şătrar Ghioca din Ciorogârla – boierit mai de curând –, om cu mare trecere printre negustori, dintre care de altfel se ridicare. Iar înşirarea nu se oprea aici. Apoi veniseră o seamă de mazili – boieri fără dregătorie –, dar care, bună parte dintre ei, nu erau de disprețuit, datorită înrâuririi şi avuției ce o aveau. Între aceştia din urmă sărea în ochi fostul clucer Gheorghe Băleanu. Până acum nu-i fusese dat să primească slujbe prea însemnate; ajunsese doar vtori clucer, iar mai apoi clucer de pivniță. Nu i se ivise încă prilejul de a arăta ce poate. Constantin Şerban îşi punea mari nădejdi în el.

Fără încetare i se alăturau noi şi noi părtaşi. Nu mai departe decât cu cel mult vreun ceas în urmă, Stroe Leurdeanu îl înştiință c-a primit carte de la feciorul său,

Material cu drept de autor

Eustratie Leurdeanu, pe care, cu ani în urmă, Matei voise să şi-l aleagă de urmaş. Atunci însă o josnică uneltire atrăsese asupră-i urgia unei aprige prigoane şi, ca să scape cu viaţă, fusese nevoit să fugă grabnic în surghiun. Abia acum, după mulţi ani petrecuţi în străinătăţuri, făgăduia a reveni pe meleagurile tinereţii, în slujba serdarului.

Însă, la drept vorbind, pe serdar vestea reîntoarcerii nu-l bucură peste măsură, chiar dacă era dovada sprijinului larg de care se bucura, căci se întreba dacă Eustratie se lepădase sau nu de visurile de mărire de odinioară. Atunci, doar puţin lipsise ca să se vadă domn! Oare să se fi scoborât acum într-atât, încât chiar să fie plecat ca să slujească altuia, cu inima deschisă şi fără gânduri ascunse?! Părea greu de crezut, căci îl ştia mai uneltitor din fire decât tatăl său, cunoscut ca unul din cei mai iscusiţi urzitori ai timpului! Poate că atunci când stârnise mânia lui Matei vodă să fi fost doar jertfa sărmană a pârilor unor răuvoitori, deşi n-ar fi băgat mâna în foc că Eustratie n-ar fi avut chiar nici o vină. Se ştia doar că era foarte mândru şi fălos a fi soţul Elinei, nepoata prin tată a slăvitului Mihai vodă Viteazul, iar prin mamă, a lui Radu vodă Şerban – tatăl serdarului. Ori, în temeiul unor asemenea înrudiri, pribeagul se socotea desigur îndreptăţit a visa la scaunul domnesc! Iar dacă nu renunţase la vechile năzuinţe, Constantin Şerban putea afla în el un nou şi nedorit potrivnic, după ce nu prea ducea lipsă de ei! Doar chiar în acea clipă se ştia pândit de Diicu din ţinuturile Oltului şi de Radu Mihnea de la Istambul. Iar gândul de a mai avea încă un rival nu-l ispitea defel!

Totuşi, putea băga de seamă şi destule lipsuri. Preda Brâncoveanu, vel vornicul, se codea să se ivească, deşi se ferise totuşi să-i respingă răspicat poftirea. Marele logofăt Radu Cocorăscu, cunoscut ca foarte apropiat voievodului, desigur că era frământat de mustrări de cuget, de aceea pesemne nici măcar nu încercase să-şi ascundă

Material cu drept de autor

dorința de neamestec. Ajutorul acestuia, vtori logofătul Udrişte Năsturel, fiind cumnatul domnului, arătase că nu dorea nici o schimbare şi desigur turba de furie în acele clipe. Vel vistiernicul Bunea Vâlcu Grădişteanu, plecat să-şi facă mănăstire nouă, căci gropnița din biserica din Grădiştea sa strămoşească nu-i ajungea să se astruce! Lor li se adăugea apoi vel postelnicul Constantin Cantacuzino, cumnatul său, care, întărâtat de soață, îl pândea cu o ură pătimaşă şi încrâncenată!

Mai era apoi şi un alt soi de lipsuri, a acelora pe care nici nu dorea să-i vadă apărând la masa sa, precum spătarul Diicu Buicescu. Din fericire divanitul plecase în ținuturile Oltului, la moşie, de unde, spre norocul său, nu dădea semne de prea curândă înturnare. Un altul dintre cei nedoriți era vel armaşul Vasile din Corcova, peste măsură de îndârjit împotrivă-i!

Amintindu-şi de divanitul din urmă, fu străfulgerat de un gând. Trebuia să ştie musai în amănunțime cine îi erau duşmanii şi unde îi putea găsi, ca să nu-i scape. Iar aceştia nu se mărgineau doar la cei doi, care îi veniseră întâmplător în minte. Ca să nu uite cumva, îi făcu semn lui Hrizea să se aplece spre el şi-l însărcină să-i întocmească un răboj al vrăjmaşilor şi al potrivnicilor săi. De asemenea porunci să se pună iscoade pe urmele lor, pentru ca, de se va ivi cumva nevoia, să poată fi înhățați fără întârziere.

După ce se isprăvi ospățul – sub cuvânt că vrea să se hodinească – se trase într-o odaie învecinată, unde îşi chemă părtaşii cei mai de încredere. Era nevoie să se trimită noi vornicei boierilor care nu se împotriveau de a-i sta reazăm, dar pregetau să facă primul pas spre el.

Cum cei nehotărâți, pentru a amâna un răspuns, îşi legaseră venirea la Curte de îngăduința de a fi însoțiți de o strajă numeroasă şi de plecarea caraulelor de pe ulițe, ei trebuiau înduplecați să-şi părăsească cererile, dovedindu-le

Material cu drept de autor

că dacă i se alăturau nu au de ce se teme. Era adevărat că scosese trupuri de pază în târg spre a-i priveghea şi a-i pune pe gânduri pe cei care n-ar voi să i se supună, speriindu-i, dar ele nu închipuiau o primejdie pentru prieteni. Dimpotrivă, sunt o pavăză pentru ei, o chezăşie că nu se vor petrece tulburări ca în vară, de aceea ele trebuiau sporite şi nu înlăturate! Pentru a-i încredința pe cei care nu încetau totuşi de a se codi, că n-au temei de frică, trebuia stăruit asupra acestor deslușiri, până ce le devenea limpede că nu se putea lipsi de apărarea bunei rânduieli pe ulițe, căci numai astfel preîntâmpina ridicarea şi obrăznicirea gloatei, cum se mai întâmplase de câteva ori în vremea din urmă, căci frământările iscate de mulțime primejduiau taman viața şi avutul obrazelor celor mai de cinste din târg.

– Dacă-i lipsim de pretextele de care se tot leagă şi dacă îi tot înghiontim, nelăsându-le linişte, îşi vor da seama că nu au de ales şi că nu le rămâne alta de făcut decât să se dea de partea noastră! Odată aduşi la Curte vor înghiți şi celelalte hapuri, oricât de amare li se vor părea! se îndărătnici serdarul.

– Dar în aceeaşi vreme trebuie să ne sporim puterea şi să zdrobim celelalte oprelişti care ne mai stau în cale! îi abătu fostul vistiernic Leurdeanu cugetările spre alte griji, la fel de însemnate. Cel mai rău ne încurcă îndărătnicia lui Matei! Dacă nu s-ar fi împotrivit să iasă din scaun, apele s-ar fi limpezit şi am fi avut mai puțină bătaie de cap, deşi poate ar fi fost şi mai cu folos să fi murit de pe urma sperieturii trase, a răcelii sau mai ştiu eu din ce pricină! Dar aşa, ne tot poticnim de el. Atâta vreme cât nu va fi scos din joc, nu putem fi liniştiți. Rămânerea sa în viață închipuie o neîntreruptă primejdie, căci întrupează un prapur al puterii, care îngăduie potrivnicilor să se rânduiască în jurul său spre a ne stăvili. Dacă ar dispărea, cârtitorii nu ar mai avea un fruntaş în jurul căruia să se strângă şi pentru care să lupte!

Material cu drept de autor

– Nu pentru văicăreli v-am chemat! îl întrerupse serdarul. Spuneți-mi ce-i de făcut! Vreau să găsiți mijloace de a dezlega încurcăturile ivite, vreau povețe în temeiul cărora să putem închipui izvodiri mântuitoare! Ce spunem lumii? Cum ieşim din impas?

– Ar trebui să vestim târgului pristăvirea lui Matei. De altfel, mult nu poate s-o mai ducă! Astă noapte, umblând prin odaie doar în cămaşă de noapte, a răcit. E firesc! La vârsta sa oamenii sunt tare gingaşi! Din câte am înțeles, e prins de fierbințeli... Cu un mic „ajutor" din parte-ne, ar putea...

– Ei, nu! Nu! Nici chiar aşa, se împotrivi moale, Constantin Şerban, nevoind – chipurile – să dea ascultare îndemnului la care încă de mai-nainte se gândise el însuşi.

Deşi omorul ar fi fost o ieşire pe cât de sigură, pe atât de rodnică, se simțea stânjenit să-l încuviințeze deschis. Nu voia să tăifăsuiască pe marginea uciderii nici măcar cu aceia față de care nu avea prea multe ascunzişuri.

După multe şi înfierbântate tocmeli, sfătuitorii săi de taină hotărâră să facă cunoscută prin vornicei răposarea domnului în răstimpul amiezii. În felul acesta, nemaiavând sub stindardul cui se aşeza, suflarea potrivnică din cetate nu se va agăța de deşarte nădejdi, iar gloata li se va supune mai uşor. Dar în afara acelora aflați în acea clipă în odaie, nimeni nu trebuia să bănuiască măcar adevărul, nici chiar cei mai de seamă dregători aflați la Curte, necum curtenii de rând sau slugile! stăruiră vorbitorii.

Constantin Şerban se prefăcu a se împotrivi, apăsat, chipurile, de răscolitoare mustrări de cuget iscate de minciună, pe care nu le-ar putea răbda. Mărturisi celor de față că nu poate merge cu scorneala chiar atât de departe, fiind o adevărată hulire a celor fireşti! Stroe Leurdeanu, care fusese câştigat de gând, clocotea împotrivă-i, socotind că fandoselile sale le ridică în cale doar zadarnice piedici şi

Material cu drept de autor

pricinuiesc nedorite întârzieri. Serdarul însă ținea prea mult ca să apară, chiar şi față de apropiații săi, învăluit de înalte virtuți şi de gingaşe simțiri, încât se străduí să semene credința că trebuise să se silească mult pentru a se lăsa înduplecat! Mulți din cei care-l cunoşteau fură puțin descumpăniți, crezându-l chiar sincer! Făcuse mai-nainte destule mult mai rele şi nu se încurcase cu atâtea zbateri sufleteşti, încât era greu de înțeles de ce îl apucase dintr-o dată atâta subțirime de fire! Îndărătnica sa stăruință îi făcu totuşi pe sfetnici să şovăie şi să dea înapoi cu încetul, încât serdarul se spăimântă că părerea abia înfiripată s-ar putea să fie părăsită, de aceea căută a cârpi stricăciunea pe care era pe cale a o săvârşi:

– Dacă asta vă e voia, mă voi supune înțelepciunii voastre şi nu vă mai stau împotrivă, spuse el spăşit, deşi sfătuitorii se cam dăduseră bătuți în fața împotrivirii sale.

Din fericire pentru el, Stroe Leurdeanu, care nu putuse fi clintit din părerile sale, folosi deîndată prilejul spre a se dezlănțui.

– Când trebuințele ne sunt în joc, când soarta ne-o cere – se grăbi el repede – oare ne mai putem împiedica de simțămintele alese care ne încearcă, oricât ar fi ele de atingătoare şi de vrednice?! Nu! îşi răspunse singur. Trebuie să luăm asupră-ne şi să îndurăm cazna de a călca peste sfâşierile care ne pun ființa la încercare, şi de a ne înfrâna părerile de rău care ne rod! încheie oftând sfâşietor, de parcă lui însuşi i s-ar fi cerut vreo mucenicie.

Odată renăscut, gândul fu din nou întors pe toate fețele şi adâncit, iar de astă dată serdarul – mişcat de rugămintea prietenilor şi sfătuitorilor săi de credință de a se jertfi călcându-şi pe inimă – se supuse cu spăşenie voii lor şi-şi dădu repede învoirea, ca nu cumva aceştia să se răzgândească. Se socoti însă că doar citirea unui izvod nu este de ajuns pentru a sădi temeinic credința morții lui Matei

Material cu drept de autor

Basarab. Ştirea câştiga mai mare ascultare dacă pica peste un val de cleveteli şi bârfe care umblau deja în lume, căci spusa telalilor era privită ca o întărire a celor auzite mai dinainte.

Căpitanul Mirco fu însărcinat să născocească mijlocul prin care zvonul pristăvirii domnului să fie slobozit şi răspândit la Curte, în aşa fel încât nimeni să nu se îndoiască de adevărul ce-l oglindea. Căpitanul ieşi din odaie ca să pună totul la cale. Pentru a-şi atinge ţelul, trecu în palatul cel nou şi-i chemă pe rând pe cei doi oşteni care erau de strajă la ferestrele în chiar iatacul princiar şi tăinui cu ei în spătăria mică, ferindu-se de halebardierii care păzeau în tindă. După ce le lămuri pe îndelete ce aveau de făcut când vor ieşi din slujbă, se reînturnă alături de serdar, nebăgat de nimeni în seamă.

Între timp, mazilul de la Dobreni se întoarse în odaia cea mare, fostă pe vremuri a sfatului ţării, unde-l aştepta mulţimea de boieri care-i închipuia Curtea. Cum de aproape un veac aici nu se mai ţinuseră întruniri, bună parte a stranelor pentru sfetnicilor fuseseră îndepărtate, încât dregătorii nu mai aveau unde se aşeza, după obicei, în răstimpul întrunirilor. De aceea, în odaie fuseseră lăsate mesele şi lavițele de la prânz, încât cei adunaţi să aibă unde şedea. Serdarul, cufundat într-un jilţ anume pus pentru el în capul mesei, se prefăcea a le cere povaţa şi a le asculta răspunsurile legate de cele pe care le mai avea de făcut.

Nu trecu nici măcar vreun ceas, când oştenii şcoliţi de Mirco, după ce-şi dăscăliră înlocuitorii, părăsiră iatacul domnesc şi, străbătând palatul cel nou, coborând scările, trecând prin ograda, le şoptiră tainic la ureche tuturor celor întâlniţi în cale, năucitoarea veste că Măria Sa îşi dăduse sufletul cu puţine clipe în urmă; horcăise, se zbătuse oleacă, iar acum zăcea nemişcat. Ascultătorilor nu le venea să creadă, dar se ştia că bărbaţii veneau chiar de lângă patul

Material cu drept de autor

princiar, deci îl văzuseră neîndoios pe voievod, fiind toată vremea în preajma sa.

La uşa spătăriei mari din casa veche, străjile îi opriră. Ei stăruiră însă să fie înştiinţat Constantin Şerban de dorinţa de a i se înfăţişa, arătând în gura mare şi pricina care-i adusese acolo. În cele din urmă, înţelegând însemnătatea ştirii, un aprod îşi luă inima în dinţi şi, fără să-şi închipuie că era jertfa unei păcăleli, intră în marea odaie a divanului, uitând din zăpăceală chiar să închidă uşa în urmă-i. Îşi făcu cu greu loc prin înghesuială, înotând spre serdar, care se afla tocmai în capătul celălalt al încăperii, cel dinspre ferestre. Sârgul său disperat de a răzbi atrase tuturor luarea aminte asupră-i, încât era scrutat din priviri din toate colţurile. Ajuns în spatele măreţului jilţ al serdarului, se plecă la urechea acestuia şi-i şopti ceva. Serdarul se schimbă puţin la faţă, întredeschise gura de înmărmurire, clătină a încuviinţare din cap şi răspunse:

– Cheamă-i încoace!

Oştenii intrară cu pas greu în ditai cămara. Se vedea că erau stânjeniţi de mulţimea înalţilor boieri pe care-i aveau în faţă. Îl căutară pe serdar din ochi şi, recunoscându-l, voiră să-şi croiască drum spre el, dar faţă cu atâta înghesuială nu ştiau cum ar putea trece. Masa din mijlocul întinsei hardughii le tăia calea. Şovăiră, neştiind pe ce parte s-o ocolească, învălmăşeala fiind la fel de mare pe amândouă laturile. Sfetnicii, a căror curiozitate fusese aţâţată de atâta preget, aşteptau cu încordare dezvăluirea. Şi Constantin Şerban părea nerăbdător, încât, văzând că noii veniţi zăboveau, tărăgănând lucrurile, se răsti la ei:

– Da' zice-ţi odată, măi oameni, ce aveţi de spus! Ce Dumnezeu ne mai fierbeţi atâta?! Nu puteţi vorbi chiar de acolo de unde vă aflaţi?!

Luaţi repede şi cuprinşi de sfiiciune, oştenii începură a vorbi unul peste altul, bâlbâindu-se cu o

Material cu drept de autor

stânjeneală atât de firească pentru omul care nu are nimic de ascuns, de parcă ar fi fost saltimbanci de meserie, care stăpâneau bine jocul prefăcătoriei:

– Măria Ta, am venit ca să vă înştiinţăm că luminatul Matei vodă a răposat mai adineauri.

Din toate părţile răsunară strigăte de uimire. Unii se întrebau în sine bănuitori, dacă puteau sau nu da crezare celor auzite. Dar purtarea celor doi părea atât de sinceră şi de nefăţărită, încât nu lăsa loc de îndoieli... Serdarul ceru lămuriri, poruncindu-le să nu mai vorbească amândoi deodată, încât să nu li se poată desluşi spusa. Atunci unul reîncepu povestea însăilată de zeci de ori mai înainte pe drum, istorisind cum că domnul bâiguise o seamă de cuvinte lipsite de noimă, pesemne aiurând, apoi prinse a horcăi, se zbătuse puţin, trupul zăcându-i acum nemişcat sub plăpumi, iar în odaie se aşternuse liniştea. Ei nu cutezaseră să se dea mai aproape sau să atingă pe Măria Sa, aşteptând pe cei în drept, ca să facă asemenea lucru, de aceea nu ştiau mai multe.

– Să cernim palatul aşa cum se cuvine în asemenea clipe de jale. Atârnaţi pânze negre la porţi, legate de parmalâcul ceardacului de sub acoperişul turnului, iar jos, la intrarea sub bolţi, de-o parte şi de alta aşezaţi prapuri de doliu, care să ne arate mâhnirea. Îmbrăcaţi şi faţa case celei mari cu linţolii de tristeţe! Apoi, când timpul şi grijile ne vor îngădui, vom face priveghiul şi apoi înmormântarea cu toată fala cuvenită unui principe de însemnătatea sa!

Stolnicul Pană Filipescu bănui ceva necurat la mijloc, deşi privelişte a celor petrecute sub ochii săi nu părea prin nimic măsluită, iar moartea era pe undeva firească – cu atât mai mult cu cât era încredinţat că încă din întâiile clipe ale loviturii de palat, domnitorul fusese canonit în fel şi chip, spre a se învoi cu descăunarea. Chiar dacă totul putea fi socotit pe deplin adevărat, găsea totuşi ciudată amânarea

Material cu drept de autor

priveghiului, la care ar fi trebuit să fie poftiți cu toții dintru început. Nu era în firea lucrurilor să se întârzie cu începutul țărmoniilor îndătinate în aşteptarea astrucării, de parcă ar fi o petrecere oarecare, al cărei timp îl hotărăşti sau îl schimbi după cum ți-e voia. Doară moartea nu se potriveşte după cum ai tu vreme de ea, ci sunt anume orânduieli care trebuie urmate cu străşnicie...

Se aplecă spre comisul Radu Mihalcea Cândescu – aflat din întâmplare alături – ca să-i împărtăşească îndoielile şi bănuielile sale. Dar, în vreme ce deschidea gura, îi fulgeră prin minte că vel comisul era bun prieten cu serdarul. Ori, desigur că destăinuirea ce avea de gând s-o facă va ajunge neîntârziat la urechile celui dintâi, punându-l astfel în primejdia de a fi prigonit. Dar ar fi fost păcat, ba chiar lipsit de noimă, ca să pătimească din cauza unei simple vorbe care-i scăpase într-o clipă de nesocotință, încât se răzgândi. Dar cum celălalt băgase de seamă mişcarea, şi prietenos se plecase spre el să-l asculte, se văzu silit să însăileze la repezeală ceva, deşi nu ştia prea bine ce-ar putea să-i zică. După o clipă de şovăială, în care căutase disperat alt temei de vorbă, îi veni gândul mântuitor, de a-l căina pe bătrânul domn:

– Ca să vezi, sărmanul, cum i-a fost dat să moară!

Comisul clătină şi el compătimitor din cap:

– Soarta... Poți să i te împotriveşti?!

Dar însărcinările lui Mirco nu se încheiaseră aici. Abia acum urma partea cea mai trudnică pentru el: trebuia să găsească pentru iatacul princiar străjeri şi odăiaşe de la care nimeni să nu poată scoate o vorbă, încât totul să rămână ascuns până în clipa când Matei va răposa cu adevărat.

De dimineață, după ce crainicii vestiseră că Liturghia legiuită se va ține după obicei, iar ceva mai târziu că însuşi Prea-fericirea sa, slăvitul patriarh al Antiohiei, chir Macarie, va ieşi în târg ca să slujească la Biserica

Material cu drept de autor

Negustorilor, târgoveții mai prinseră oleacă inimă şi se furişară pe uliţe printre caraule, pornind în cercetare. Ceva mai târziu avură chiar prilejul de a vedea fălosul alai al patriarhului colindând prin cetate, ca să se poată minuna de el toată prostimea. S-ar fi zis că nu se întâmplase nimic, că vechile stări se păstrau întru totul neschimbate, în cea mai desăvârşită rânduială. Nu păreau a se arăta semne de îngrijorare.

Lumea simțea totuşi că în ascuns se petrece ceva nefiresc, fiind măcinată de temeri, întrebări şi nedumeriri. Cea mai vădită dovadă a îndoielilor era împrejurarea că dughenele rămaseră închise, zăvorâte fiind pe dinăuntru cu drugi groşi de lemn. Iar lucrurile nu se îndreptară nici după ce crainicii vestiră întregii suflări pristăvirea lui Matei vodă, ci parcă dimpotrivă. De altfel dacă până şi la Curtea princiară domnea o stare de îngăimăceală, buimăceală şi neîncredere, e uşor de închipuit ce era pe uliţe!

Câțiva negustori braşoveni şi sibieni, aflați numai în trecere, temându-se că în curând, în ciuda măsurilor uzurpatorilor de a păstra rânduiala, se vor dezlănțui tulburări, voiră să se slujească de liniştea care deocamdată mai dăinuia, spre a fugi. Îşi scoaseră chervanele de la hanul unde erau găzduiți, ieşiră în Ulița Mare şi-o porniră în pasul legănat al cailor spre poarta Câmpulungului. Caraulele de pe uliţe nu se legară de ei, lăsându-i să treacă. Ajunşi la poartă, avură însă o surpriză. Aceasta era zăvorâtă şi straşnic păzită. Nu li se îngădui nici măcar să se apropie de turn. Ba, fiind bănuiți de vreo viclenie, oştenii le cotrobăiră pe sub coviltire, închipuindu-şi pe semne că ascundeau pe cineva. În cele din urmă fură sfătuiți ca, spre binele lor, să se întoarcă şi să aştepte.

– Deocamdată nici pasărea cerului nu iese din cetate! le râseră păzitorii în nas.

Material cu drept de autor

Neguțătorii tocmai asta nu doreau: să aştepte. Erau încredințați că, dintr-o clipă în alta, o să se dezlănțuie răzmerița şi jafurile. De aceea nu se lăsară păgubaşi, ci o cotiră spre Poarta Bucureştilor. Şi aici fură întâmpinați cu acelaşi răspuns. Unul dintre sibieni nu voi în nici un chip să se dea bătut. Ceru să fie înfățişat căpeteniei străjii. După multă stăruință, sâcâit, iuzbaşa se învoi să coboare ca să stea de vorbă. Ardeleanul îl trase mai deoparte şi-i puse un galben în palmă „pentru a-şi mărturisi prietenia pe care i-o purta", lămuri el. Oşteanul îl luă, îl cântări în mână, ridicând mirat dintr-o sprânceană, şi-l vârî nepăsător într-un buzunar, răspunzând cu un zâmbet zeflemitor în colțul buzei, că este încântat de atâta iubire.

Negustorul încercă să aducă apoi vorba de dorința sa de a pleca, dar iuzbaşa îl bătu ocrotitor pe umeri, încredințându-l că nu se vor petrece nici un fel de rele în târg şi-i făgădui că îl va înştiința de îndată ce vor primi poruncă să sloboadă ieşirea.

Cupeții se întoarseră obidiți la hanul lor din Mahalaua Bărăției. Se simțeau ca nişte şoareci căzuți în capcană. Se zbăteau, se frământau, deznădăjduiau, dar nu aflau o cale de scăpare.

Târgovişteniloг le pieri însă curând cheful de a mai încerca să iasă din cetate. Un zvon, răspândit încă înainte de prânz, le linişti întru totul această năzuință. Se spunea că un căruțaş, întrucât peste noapte caii îi scăpaseră din grajd, pornise să-i caute în zăvoiul Ialomiței, cam prin dreptul Mahalalei Tabacilor din Târgul de Jos. Umblând pe prund, dădu peste o ceată de oşteni care făceau de pază pe acolo. Fu poftit să se întoarne. Omul, pe care inima nu-l răbda să-şi piardă caii, se prefăcu a se supune, dar, tupilându-se printre tufe, făcu un ocol ca să treacă pe lângă străji. Caraulele erau însă dese, iar desişurile desfrunzite, aşa încât fu zărit şi prins din nou. Datorită stăruinței şi încercării viclene de a-i înşela,

Material cu drept de autor

oştenii îl bănuiră a fi vreo iscoadă şi fu descăpățânat pe loc, fără a mai face alte cercetări.

Un copil nevârstnic, care urmărise întâmplarea de sus, de pe mal, din marginea mahalalei, istorisi părinților cele pățite de vecinul lor. Aceştia înştiințară în grabă soața. Femeia, țipând şi smulgându-şi părul din cap, cu câțiva puradei agățați de poale, coborî povârnişul ca să-şi grijească soțul. Atrasă de nețărmurita larmă, lumea se adună pe marginea râpei şi-i scruta preumblarea din priviri. Oştenii o lăsară în voia ei, căci pe ea nu aveau pricină de a o bănui c-ar fi iscoadă.

Femeia îşi apucă bărbatul de subțiori încercând să-l ridice. Atunci țeasta retezată, aflată alături, se rostogoli mai încolo pe prundiş. Încercă să-i urce trupul pe umeri, dar nu izbuti. De altfel, ridicându-l, nu-i putea lua şi capul. Blestemându-i pe ucigaşi, puse răposatului țeasta pe piept şi prinse să-l târască de picioare, lăsând în urmă, în nisip, un făgaş adânc şi însângerat. Vestea se răspândi fulgerător. Cetatea se vădea a fi închisă cu totul. Devenea limpede că cei ce-ar fi încercat să iasă şi-ar fi pierdut neîndoielnic viața!

Dar negustătorii sibieni nu erau singurii care se arătau îngrijați şi neliniştiți din cauza stărilor din cetate. În acelaşi han din mahalaua Bărăției unde găzduiau, se mai afla cineva care fierbea în sine, zbătându-se ca peştele pe uscat. Era vorba de Ioan Boroş, prea luminatul şi măritul sol al neprețuitului crai Rákóczi al Ardealului. Acesta sosise în târg încă de sâmbătă şi nu întâmplător. Craiul plătea de ani de zile unii curteni mai mari şi mai mici, care să-i slujească de iscoade pe lângă Matei vodă şi, din răstimp în răstimp, să-l înştiințeze asupra noutăților care se mai iviseră. Pe această cale aflase în vară că se punea la cale otrăvirea domnului Ungrovlahiei şi-şi trimisese bărbierul care descoperi uneltirea. Acum, acelaşi curtean îl înştiințase că el simte cum că din nou s-ar isca tulburare între oşteni. Arăta –

Material cu drept de autor

e drept – că mare lucru nu se vede deocamdată, dar parcă în adâncime se ghiceşte o frământare. S-ar zice că se pune ceva la cale. Nu putea nici şti despre ce era vorba şi nici înşirui mărturii deslușite de încredințare, bănuielile sale fiind doar rodul unei voci lăuntrice care nu-i da pace. Dar în temeiul acelora care-i rodeau sufletul se temea că ar putea începe o nouă răzvrătire precum aceea din iarnă, din luna lui făurar, când se întorseseră seimenii din Moldova.

Craiul nu luă în deşert ştirea şi, pentru a afla adevărul şi a-l pune la adăpost pe Matei vodă, hotărî să-l trimită la Târgovişte pe unul din cei mai de credință sfetnici ai săi, pe un anume Ioan Boroş, omul său de taină, bun la toate. Obişnuit, acesta era trimis peste munți, fie în Moldova, fie în Ungrovlahia, şi asta din mai multe pricini. În primul rând ştia a grăi bine limba vlahilor. De altfel, gurile rele şi pizmaşe spuneau că el însuşi n-ar fi ungur, ci s-ar trage din nişte cnezi valahi, iar odinioară nu-şi zicea Boroş ci Borş. Ba mai mult, cică acasă mai toți nu vorbeau între ei alesul grai unguresc, ci valaha plebeiană! Dar dornic de a se nemeşi şi a fi îngăduit în rândurile slăvitei aristocrații crăieşti, îşi schimbase numele şi se dădu de ungur. Iar încercarea de a se unguri îi izbutise pe deplin. Şi cum era un om peste măsură de iscusit şi ager la minte, devenise curând mâna dreaptă a principelui Rákóczi cel tânăr.

Se ridicase atât de sus, încât craiul ajunsese să nu mai facă nici o plănuire tainică sau anevoioasă fără a-i cere povața şi ajutorul, mai ales când era vorba de țările valahe megieşe, ale căror nevoințe le cunoştea mai bine decât oricine altul. Prin el, spre pildă, dar şi dimpreună cu logofătul Gheorghe Ştefan, uneltise cu un an în urmă, alungarea slăvitului Vasile vodă Lupu din scaun. Tocmai datorită acestei priceperi în trebile româneşti, atunci când aflase că ar fi cu putință unele tulburări la Târgovişte, craiul

Material cu drept de autor

se grăbise să-l trimită peste munți, dar nu numai ca să cerceteze starea lucrurilor, ci, pe cât s-o putea, să preîntâmpine totodată răul. Cum era socotit un mare nemeş şi un răsfățat al craiului, la hanul cel mare din Bărăție fu înconjurat cu mulțime de semne de cinstire, ca oaspete de seamă ce se afla.

Sosit sâmbătă, adică în ajunul Duminicii Tomii, la Târgovişte, se înfățişase la postelnicie, tăifăsuind îndelung cu chir Constantin Cantacuzino, încercând mai ales a-l iscodi în legătură cu primejdia unei răzvrătiri ostăşeşti. Dar măritul dregător îl încredință că nu e vorba de nici o amenințare din nici o parte, căci în țară e pace şi împăcare, că domnia e puternică, deci nu e pricină de temeri. Bineînțeles, ardeleanul nu-i putu arăta adevăratul temei al ospeției sale ci, aşa cum se înțelesese cu luminatul crai, arătă că venise doar pentru a-l îndupleca pe Matei vodă să-i mai dea stăpânului său câteva sute sau chiar câteva mii dintre lefegiii săi, care nu-i mai sunt trebuitori, spre a-şi tocmi oaste pentru plănuirile sale tainice din Lehia.

Marele postelnic, cam încurcat, îi lămuri că cererea îl va pune în încurcătură pe domnitor, căci în urma tulburărilor din iarnă făgăduise a nu-i mai înstrăina pe oşteni, care socoteau aceste plecări peste hotare nu un folos pentru ei, ci o cale de a-i trimite în surghiun. De aceea îi va fi destul de greu lui Matei să-i facă pe voie craiului, oricâtă bunăvoință ar avea! Deci, a-i aşeza înainte o asemenea cerere nu făcea decât să-l supere. Ca atare, pentru a ocoli o asemenea împrejurare neplăcută, nu era nici o grabă în a i se înfățişa, aşteptând mai bine un prilej mai prielnic, pe luni-marți încolo. Boroş se învoi în grabă – şi chiar cu bucurie – să amâne întrevederea, căci cu adevărat el nu venise pentru o scurtă întâlnire cu Măria Sa, ci ca să iscodească îndelung şi pe îndelete prin cetatea de scaun! Drept care se întoarse mulțumit la han şi, prin slugile care-l însoțeau, căută pe acei

Material cu drept de autor

curteni pe care-i ştia îndatoraţi craiului, spre a afla de la ei ce zvonuri şi bârfe mai umblau pe la Curte.

Sâmbăta decurse astfel în linişte şi pace, neivindu-se temei de a-şi face griji sau gânduri negre, prepuelnice. Noaptea dormi zdravăn, fără a fi chinuit de nelinişti, încât nu simţi acea frământare de pe ulițe, care-i trezise pe cei cu somn mai uşor. Aşa că fu cu totul înmărmurit când, după ce se deşteptă, auzi crainicii târgului citind la răspântii un hrisov care înştiința lumea că domnul a căzut bolnav aşa pe nepusă masă, iar nişte „oameni de bine" vor a mântui ţara, ferind-o de relele ce s-ar putea isca în asemenea împrejurări nefericite.

Boroş era cât se poate de nedumerit, căci în doar după-amiaza trecută vel postelnicul îl încredinţase că domnul este bine, căci vorbise puțin mai devreme cu el. Îşi dădu seama că la mijloc era ceva necurat, aşa că se grăbi să meargă la Curte cu toată fala, însoţit fiind de slugile sale. La poartă însă fu oprit, deşi arătă că este se sol al măritului crai Rákóczi, care doreşte să fie dus grabnic înaintea luminatului domn al Ungrovlahiei, având a-i împărtăşi gândurile stăpânului său. Deşi întotdeauna fusese înconjurat cu deosebită cinste la curțile valahe, cuvenită înaltului său rang, de astă dată fruntaşul străjii îi spuse scurt şi răspicat că nu poate fi primit, căci domnul nu ar dori acest lucru. Era o nemărginită sfidare, în stare de a te scoate pe oricine din sărite prin neobrăzarea ei, şi era greu de crezut că cineva cutezase să facă asemenea ruşine unui om de talia sa, care pe deasupra mai închipuia şi pe slăvitul crai! Era neîndoielnic că la palat se întâmpla ceva cu totul neobişnuit.

Se întoarse deci la han spre a scrie carte în Ardeal, istorisind cele care păreau să se fi petrecut în răstimpul nopții. Dar, urcând Ulița Mare spre Târgul de Sus, văzu cu mirare trecând pe lângă el un strălucit rădvan domnesc care-l purta pe preafericitul patriarh Macarie în preumblarea sa

Material cu drept de autor

ocolită prin târg, împresurat în față și în spate de câteva sute de oșteni înveșmântați de sărbătoare! Boroș se cam miră. De vreme ce Curtea era zăvorâtă, iar domnul nevolnic, cum de ajunsese preasfântul părinte a avea parte de asemenea butcă de preț și asemenea însoțire numeroasă? Oare se dăduse și el cu răzvrătitorii? Dar nu apucă să-și răspundă, căci fu ajuns din urmă de carele negustorilor sibieni, care-i lămuriră cu înciudare că porțile au fost zăvorâte, încât nu mai puteau pleca. Târgul era zăvorât!

Stărui totuși în gândul încropirii cărții către stăpânul său, socotind că dacă porțile sunt ferecate, o va trimite prin cineva care ar ieși prin lunca Ialomiței, parte înspre care nu fuseseră aridicate palănci, deci nu erau oprelişti. Dar tocmai când scria de zor, o slugă intră spre a-i împărtăși ultimele zvonuri culese de pe uliță. Între altele, se vorbea de uciderea unui căruțaș care, căutându-și caii fugiți, rătăcise prin zăvoiul dinspre gârlă, fiind ucis de străjile care priveghеau acea parte. Se dovedea deci că târgul era închis și pe aici. Ba sluga îl mai înștiință că mai adineauri un alt crainic al târgului ar fi vestit lumii că Matei vodă, înconjurat de cinstea cuvenită, s-ar fi prăpădit puțin mai devreme.

Lucrurile se arătau tot mai încurcate și oricum mult mai îngrijorătoare decât le înfățișase iscoada lor, dacă nu cumva de-a dreptul groaznice. Ciudat era că marele postelnic habar nu avusese de cele care se puneau la cale... „Oare să fie și el cumva amestecat, de vreme ce acoperă îngăimăcelile?" se întrebă solul descumpănit. Oricum, lui Boroș i se păru mai înțelept ca să scape de cartea începută, așa că o ținu deasupra lumânării ca s-o facă scrum. Dar nu-i prea venea la socoteală să se împace cu gândul de a aștepta răbdător și cuminte să vadă ce-o mai veni, lăsând lucrurile să curgă de la sine, fără a se amesteca, așa că trimise vreo două slugi ca să iscodească atât starea de la Curte, cât și aceea de la porțile cetății. Iar ceea ce află nu-l încânta deloc.

Material cu drept de autor

Era şi el prins ca un şoarece în capcană. Dar era încredinţat că, în temeiul căderii sale de mare sol al slăvitului crai Rákóczi, lui nu i se putea întâmpla nimic rău. Aşa că nu-i rămânea decât să aştepte şi să pândească. Iar de s-ar ivi prilejul, chiar să unelteaască câte ceva.

Începură a umbla cele mai felurite zvonuri, de nu mai ştiau oamenii ce să creadă. Unii socoteau că domnul e mort, ucis fiind în vremea cuceririi palatului. Alţii, legându-şi de el nădejdile de statornicie, bună rânduială şi linişte, încercau a se îmbuna spunându-şi că ar fi numai prins. Nu lipseau nici aceia care se mulţumeau să ia de bune veştile înfăţişate încă de dimineaţă de telalii târgului, după care măritul domn Matei vodă ar zace rău bolnav, încât nu mai ştia de sine, întrucât „dăduse în mintea copiilor". Ceva mai târziu, după renghiul jucat de Mirco divanului adunat în vechea spătărie, prin mijlocirea sa şi a altora, răzbătu pe ulițe şi zvonul morţii domnului, care fu repede întărit printr-un nou izvod al „voitorilor de bine" care se căzneau să mântuie ţara.

– Matei a murit! auzeai pe câte unul istorisind. Trecând pe Ulița Mare, prin dreptul Curţii, am auzit cu urechile mele străjile de la poartă vorbind de acest lucru!!

– Minciună! răbufnea un trecător care se oprea în drum, hotărât să aducă lucrurile în bună rânduială. Vărul unei cumnate, care e seimen în straja palatului, l-a văzut azi dimineaţă pe Măria Sa la fereastră!

– Braşoave! Cum de putea privi înăuntru?! La fereastră n-o fi fiind întinsă tot băşică de porc ca la tine în bordei, dar chiar de-ar fi ochiuri de cleştar, privirea tot nu poate răzbi prin ele! stărui primul, nu fără dreptate[18], înciudat că i-a fost pus la îndoială cuvântul.

---

[18] La această vreme ochiurile ferestrelor de la palatele domneşti şi de la marile conace erau acoperite cu hârtie cerată, încât nu se putea privi afară. (La casele săracilor se folosea băşica de porc translucidă.)

Material cu drept de autor

– Poate că fereastra o fi fost deschisă! dădu celălalt înapoi, recunoscând în parte temeinicia judecății celui dintâi.

– Pe vremea asta, când te ia cu frig şi la soare?! se arătă celălalt neîncrezător.

Dar abia de se încingea vorba în vreun loc, că pe dată răsărea o caraulă care, văzând târgoveții adunați ciotcă şi pe cale de a se înfierbânta, se grăbea să-i risipească, să nu facă cheag de răzmeriță.

Când, după-amiază, Curtea îmbrăcă veşmânt cernit, clocotul sporovăielile contrazicătoare scăzu. Dar îndoielile tot mai stăruiau, căci, deşi se poruncise bisericilor să tragă clopotele pentru mort, numai unele o făcură. Clopotele altora rămâneau mute, fie pentru că popa şi clopotarul erau de negăsit, fie pentru că boierul ctitor – de care slujitorii locaşului ascultau şi care-i priveghea îndeaproape, avându-şi casa în vecinătatea aşezământului –, ca să-şi arate neîncrederea şi împotrivirea față de serdar, nu le îngăduise să ducă la împlinire porunca primită de la Curte. Firesc, asemenea dovezi de codeală stârniră nedumeriri, bârfe şi întrebări care țineau treze îndoielile, în ciuda semnelor de doliu scoase la vedere cu stăruință la palat, anume ca să atragă privitorilor luarea aminte.

În Biserica Târgului – unde mai devreme patriarhul Macarie slujise Liturghia în limba greacă – mai era adunată multă lume. După plecarea înaltului oaspe, preotul paroh se

---

Geamul servea numai pentru a permite luminii să intre în oarecare măsură în camere în cursul zilei. La curtea domnească de la Târgoviște numai ferestrele spătăriei mici (biroul domnului) erau realizate din ochiuri de sticlă fie importate, fie realizate la o manufactură creată de Matei Basarab. Ochiurile de sticlă erau legate între ele prin fâșii de plumb ca la vitralii. Sticla fiind doar turnată, nu și șlefuită, suprafața ei prezenta neregularități, care nu permiteau a vedea deslușit prin ea. În schimb sticla lăsa să pătrundă mai multă lumină decât hârtia sau băşica.

Material cu drept de autor

simțise dator să-i repetuiască și să-i lămurească spusele, pentru cei care nu cunoșteau limba în care li se vorbise și care închipuiau grosul celor aflați de față.

– Nu vă temeți, toate măsurile care s-au orânduit sunt numai pentru binele de obște, ca să putem trece fără poticneli impasul prilejuit de lipsa unui domn care să ne poată cârmi! Voi vedeți-vă liniștiți de treburi; cei mari se vor îngriji de toate, în nemăsurata lor înțelepciune! Rămâneți deci încredințați că toate câte se făptuiesc sunt spre folosul vostru și al tuturor lăcuitorilor.

Un moșnean bătrân, strecurat cine știe cum printre cinstiții neguțători, rezemat de o strană, bombăni ca pentru sine:

– Care obște? Care folos? Domnii cei mari se bat între ei însetați de putere și întărâtați de fudulie! Nu le ajung măririle și bogățiile. Năzuiesc și mai sus, vor și mai mult! Și, ca să-și facă ifosele, iaca ne țin pe noi în spaimă și în frica zilei de mâine, ne prigonesc și ne batjocoresc, ca să zicem ca ei. În bătăliile lor cădem seceraţi tot noi, nevinovații. Ce le pasă că, pentru poftele și plăcerile lor, noi trăim în teamă și zbucium, de nu ne mai putem hodini în liniște în casele noastre! Haidamacii lor sar tot în spinarea noastră și ne pradă ca tâlharii de drumul mare și, de parcă toate astea n-ar fi îndeajuns, ne amețesc cu vorbe meșteșugite despre țară, despre nevoile obștii, despre jertfirea lor pentru nevoințele norodului, silind să ne facă să credem că toate necazurile pe care ni le sparg în creștet sunt făptuite spre binele și fericirea noastră! Dar nu se mulțumesc nici cu atâta!! Ne mai cer pe deasupra să le purtăm recunoștință și să le mulțumim prea plecat pentru năpăștile pe care ni le varsă în cap! Și să îndrăznească numai careva să zică ceva împotrivă-le, că-l fac să-și înghită limba!

Material cu drept de autor

Deşi omul îşi bolborosise judecăţile pe şoptite, nu o făcuse totuşi destul de încet, încât să nu fie auzit de cei din jur. Neguţătorii de alături se uitară strâmb la bătrân, iar acesta îşi molcomi repede vorba, ultimele cuvinte pierzându-i-se în barbă. Asemenea cugetări zavistuitoare nu le plăceau, căci aveau şi ei o avere de apărat! Se întoarseră din nou spre popă, care tălmăcea şi răstălmăcea – după priceperea sa – îndemnurile măritului patriarh străin.

Cum pe uliţe lumea începuse să umble liberă, fără a se mai speria de caraule, slugile boiereşti începură a ieşi şi ele fără oprelişti din ogrăzile stăpânilor lor. De împrejurare se vor sluji deîndată divaniţii, trimiţându-şi vorbă unu altuia, fie pentru a afla noutăţi de la Curte, fie pentru a vedea în ce ape se scaldă fârtaţii lor. Iar în temeiul a ceea ce aveau de gând cei descusuţi, se puteau chiar încheia şi unele înţelegeri.

Între cei puşi astfel pe iscodit se număra şi vel vornicul Preda Brâncoveanu. După câteva ceasuri aflase destule ca să se poată socoti deplin luminat. Uzurpatorii se dovedeau a fi stăpâni deplini asupra Curţii şi a cetăţii. Domnul nu avea scăpare, era prinsul lor şi de tot neputincios. Nu mai avea cui porunci şi nici pe cine se întemeia pentru a se împotrivi, căci oastea îl părăsise. Nimeni nu putea ieşi din încercuirea aşezată de zavergii. Se zvonea că însuşi vel postelnicul Constantin Cantacuzino voise a pleca la moşia sa de la Cocorăşti sau aceea dinspre târgul ce se va numi puţin mai târziu al Filipeştilor, spre a nu fi vârât în amestecăturile cumnatului său răzvrătit, dar fusese întors cu hulă şi batjocură de oştenii de la Poarta Buzăului! De asemenea, să treci peste râpa dinspre Ialomiţa era tot cu neputinţă, dacă nu voiai a-ţi primejdui viaţa! Toate dovedeau cu prisosinţă că târgul era de tot închis. La drept vorbind erau la cheremul serdarului Constantin Şerban. „Afurisitul, ne-a jucat un renghi zdravăn!" îşi zise înciudat

Material cu drept de autor

vornicul. „Nu ne mai rămâne nimic alta de făcut decât să cădem la învoială. Ceea ce mai putem totuşi încerca, este să lungim cât mai mult sămsărelile, în nădejdea de a-i smulge cât mai multe foloase! Dar trebuie totuşi să fim prevăzători! Nu putem însă întinde coarda prea mult, căci altfel am putea fi lăsaţi pe dinafară!"

A doua zi, de altfel, hotărî să ia taurul de coarne. O porni spre Curte, însoţit de mulţime de vornicei şi copii de casă. Trimise vorbă şi vtori vornicului să-l urmeze. Nu credea că se primejduieşte în vreun fel. Starea lui Constantin Şerban rămânea încă destul de tulbure şi de şubredă încât nu se putea lipsi de sprijinul divaniţilor. Mai stătea în puterea lor să-l ridice sau să-l coboare, iar el ştia asta! Aşa că avea toate temeiurile de a se purta cu ei precum ar face-o cu nişte ouă! Deocamdată cel puţin... Mai încolo nu se ştia...

Marele vornic şedea ţeapăn în şa, părelnic falnic şi nepăsător, deşi trăgea bănuitor cu coada ochiului la cetele de oşteni pe lângă care trecea şi care se dădeau de-o parte ca să-i facă loc. Dar o făceau cam în silă, fără grabă şi fără a arăta prea multe semne de cinstire, cuvenite rangului şi viţei sale. Gros la trup – că de-abia putea să-l cuprindă caftanul –, cu un chip de nepătruns, disprețuitor, gheţos şi poruncitor, închipuia tiparul unei fiinţe alese, care avea tăria de a stârni sfiiciune.

Căpitanul Gălăţeanu, aflat întâmplător în ograda din faţa palatului domnesc, îl zări încă din clipa când intra pe sub bolţile porţii şi se grăbi să ducă grozava veste serdarului. Acesta zâmbi ascuns. Frânsese cerbicia celor mai îndărătnici divaniţi! Începeau să-şi plece capul, semn că se afla pe drumul cel bun. Când vornicul intră în odaia sfatului, serdarul îl întâmpină cu multă prietenie arătându-se măgulit că-i primise poftirea.

Fie înrâuriţi de pilda vornicului, fie pentru că ajunseră şi singuri la aceeaşi încheiere, în ceasurile

Material cu drept de autor

următoare se ivi la Curte cea mai mare parte a divaniților. Lipseau numai aceia care se ştiau duşmăniți de serdar sau îl duşmăneau ei pe uzurpator. Venise până şi marele postelnic Constantin Cantacuzino. De bună seamă nu se ostenea din dorința de a da vreun ajutor la încoronarea nesuferitului său cumnat. Dar, de vreme ce ceilalți boieri de sfat se întruniseră, nu se putea împăca cu gândul de a lipsi, lăsând pe alții să taie şi să spânzure în țară, fără a-l lua şi pe el în seamă. Poate că în taină mai nădăjduia că, stând pe aproape, ar izbândi să mai bage cumva unele bețe în roate serdarului.

Când vel postelnicul îl văzu pe vornic – sosit înainte vreme – fu străbătut de scânteierea unei străluminări: oare nu-l putea preschimba pe divanit într-un potrivnic al serdarului şi pe această cale într-un părtaş al planuirilor sale? La început îi fu cu neputință să se apropie de el, dar în cele din urmă i se furişă alături şi, când socoti că cei din jur nu-l aud, îi şopti la ureche:

– Dacă slăvitul Matei Basarab moare, Domnia Ta, cea mai apropiată rudă a sa, s-ar cuveni să-l moşteneşti…

–Nădăjduiesc să-i moştenesc tot avutul! Domnia Ta vezi vreo piedică?

– Nu! Dar nu înțeleg de ce te mărgineşti numai la ocini şi alte bunuri de astea obişnuite, şi țintești mai departe… la toate! Domnia Ta ai mult mai multe drepturi!

Vornicul Preda, întorcând capul spre el, ridică întrebător dintr-o sprânceană.

– De ce nu te gândeşti, spre pildă, şi la domnie… şopti tainic postelnicul, în chipul în care vicleanul şarpe o ispitea odinioară pe păcătoasa Evă.

O umbră trecu peste fața lui Preda Brâncoveanu. Oare ce țintea Cantacuzino? Să-l încerce? Doar era cumnatul serdarului… Dar era totuşi îndoielnic că ar fi fost încercat de asemenea ispită, căci nu era în legături tocmai bune cu fratele vitreg al neveste-si. Voia să-l atâțe împotriva

Material cu drept de autor

acestuia, întărâtându-i mândria? Era mai de crezut că înspre aşa ceva bătea! Dar poate că era chiar cu adevărat sincer, fără a râvni la ceva mai într-ascuns... Neîndoielnic, unele drepturi ar fi avut doar şi el! Deodată îşi dădu seama că, oricare ar fi fost ţelurile pe care celălalt le urmărea, era ameninţat de a-i cădea în nadă, drept care se prefăcu cu totul nepăsător.

– Eu numesc domnii şi îi mânuiesc din umbră! Deci, la ce mi-ar trebui mie domnia?! Ca să ajung eu păpuşica altora?! râse cu mândria aceluia care se crede mai presus adunăturii din jur şi vântură disprețuitor din mână.

– E păcat că în iureşul ăsta de poftitori la scaun, tocmai cei mai îndreptăţiţi, cei mai vrednici, se dau deoparte, deschizând astfel drum scursorilor! îşi şuieră mai departe postelnicul înveninarea, în vreme ce celălalt flutura zeflemitor cu palma, dar totuşi nu fără a fi măgulit.

La drept vorbind, marele postelnic îi răscolise vornicului nişte năzuinţe ascunse, pe care acesta nu îndrăznise să şi le limpezească nici faţă de sine. Dar ar fi minţit dacă ar fi spus că cele auzite nu-i făceau plăcere. Spre ciuda sa, postelnicul se văzu silit să se întrerupă – fără să se fi încredinţat că aţâţările sale dăduseră roade –, căci de cealaltă parte se aplecă spre vornic vel logofătul Cocorăscu. Dar nu numai postelnicului Cantacuzino îi părea rău că trebuise să se lase păgubaş. În aceeaşi măsură îi părea rău şi lui Preda, care-şi simţea fiinţa pătrunsă de o undă caldă, desfătătoare ca o beţie. Ar fi fost încântat să-l mai asculte pe postelnic.

Sfatul Domnesc – deşi în înfăţişarea sa de acum nu era tocmai legiuit, abătându-se de la canoane – era totuşi întrunit aproape în întregul său. Mai lipseau câţiva dregători precum spătarul, armaşul sau aga, şi, din păcate, preafericitul mitropolit al Ungrovlahiei. Dar venirea acelora care nu se iviseră încă – în afara Prea-sfântului Părinte – nici

Material cu drept de autor

nu era dorită. Supărător pentru sfetnicii de întâiul rang era împrejurarea că în odaie fuseseră îngăduiți o seamă de mazili precum Hrizea din Bogdănei sau Stroe Leurdeanu, unii boiernaşi mărunți precum Radu Ştirbei Izvoranu sau chiar câțiva mari căpitani, care chiar nu aveau ce căuta acolo.

În fața acestei mari adunări, serdarul şovăia, neputându-se hotărî dacă era sau nu vremea să aducă vorba de alegerea sa. Îl încurca doar întârzierea mitropolitului fără de care, de altfel, ungerea nu putea avea loc. Dar grijile nu i se mărgineau numai la atâta. Nu era încă sigur de simțămintele marilor dregători şi se temea de o surpriză. Nu i se părea cu neputință ca să întâmpine o împotrivire, poate înrăită, a vreunui divanit. Nu trebuia să uite că de față era nu mai departe decât cumnatul său, căruia îi stătea ca sarea în ochi şi nu ştia la ce s-ar putea aştepta din parte-i! Numai de bine – nu! Ori, un astfel de boier îndărătnic şi plin de sine putea să-i ațâțe şi pe ceilalți, iscând o stare de cuget pe care cu greu ar fi putut-o învinge! De aceea era mai bine să aibă răbdare. Se cuvenea ca mai întâi să-i afle pe cei care cârteau şi, fie să scape de ei, fie să le închidă cumva gura. Abia după aceea îşi putea da gândurile pe față fără primejdie.

Prevederea sa nu fu zadarnică căci, din primele clipe chiar, chibzuielile asupra stării lucrurilor – întărâtate de părtaşii serdarului, spre a-i încerca pe noii veniți – stârniră oarecare gâlceavă, din care nu lipsiră unele semne de vădită neprietenie. Astfel, într-un colț, adunați ciorchine în jurul marelui postelnic Constantin Cantacuzino, cârcoteau fie mai pe înfundate, fie mai fățiş, o seamă de boieri. Între ei se număra în primul rând Filipescu Dumitraşco – fost mare stolnic – socrul vtori postelnicului Circă Rudeanu, totodată şi tată al vel stolnicului Filipescu Pană, tocmai aflat în slujbă. Altul era banul Spahiul din Vâlsăneşti, apoi vel

Material cu drept de autor

paharnicul Radu Popescu, zis şi Radu Şintescu ot Popeşti, cumnat cu răposata soață a voievodului Matei.

– Ce caută adunătura asta în divanul țării?! se întrebă cu înveninare unul dintre cei din urmă, privind cu dispreț la gloata strânsă în odaie de către uneltitori.

– În divan, ca în divan. Dar unii îşi îngăduie să se amestece chiar între măriții boieri de sfat!! Nu mai departe decât un fost serdar! Cum de îşi ia libertatea să cârmuiască asupra noastră, care suntem presus de el?! Ce căderi şi ce puteri îi cad în seamă, care să-i îndreptățească năzuința?! A trecut înaintea noastră?! Chiar dacă i-am lua în seamă boieria avută acum un car de ani, nu văd ce caută între noi!! se stropşi marele ban Spahiul din Vâlsăneşti, prefăcându-se a nu pricepe adevărul acelora care se petreceau la Curte.

Dintr-o nedesluşită dorință de a-i sfida pe cei din jur, se apropie mai mult de vel vornicul Preda Brâncoveanu, ca unul care era de rangul său şi era poate singurul vrednic de a fi luat în seamă. Nu se ferea să-şi ascundă gândurile, doritor de a se deosebi de gloata acelora pe care-i socotea a-i fi mai prejos!

– Cam mulți ar trebui să lipsească de aici! urmă el cu aceeaşi înverşunată pornire.

Luându-i partea, se amestecă în vorbă şi vel postelnicul Constantin Cantacuzino, spre a-i îmbărbăta pe aceia care sârguiau a închega o firavă potrivnicie. Cum în marea odaie era ceva larmă, ridică vocea, ca să fie sigur că va fi auzit:

– Dar cum credeți, boieri dumneavoastră, că voi putea sta alături de unul ca acela... şi – prefăcându-se a-i fi uitat numele – îl arătă pe ochi pe fratele serdarului.

– Mihai Radu Tântăveanu! îi sări cineva în ajutor.

– Aşa, aşa! Cum să stau eu cu Tântălăul la aceeaşi masă?! stâlci cu bună ştiință, a batjocură, numele, iar nu

Material cu drept de autor

pentru că n-ar fi auzit bine ceea ce i se spusese, cum se fățărea.

– Eu, urmaş de împărat bizantin, zise mai departe postelnicul, iar el progenitură de amărâtă podană prin patul căreia a trecut un târg întreg şi ceva pe deasupra! Eu cu herb împărătesc din moşi-strămoşi, iar el nu numai lipsit de aşa ceva, dar feciorul uneia care în vecii vecilor n-ar fi putut măcar visa să-l dobândească vreodată! Într-unul de asemenea neam, n-aş avea încredere nici măcar să-l las să-mi rânească grajdurile, necum să mă sfătuiesc cu el în divanul țării!! Doamne, unde am ajuns!! se văită el.

La drept vorbind îl luase atât de necruțător în tărbacă pe Radu Tântăveanu, nu atât pentru că bietul om l-ar fi nemulțumit în chip deosebit, ci pentru că, prin el, putea lovi în nesuferitul său cumnat! Toate vorbele cu care spurca amintirea mamei lui Tântăveanu, se potriveau şi fratelui său, serdarul! Ba poate se potriveau chiar mai mult acestuia care, din flori fiind, întărea părerile despre firea uşuratică şi păcătoasă a maică-si.

– Jumătate dintre cei ce se înghesuie aici ar trebui să stea, la urma-urmei, în tindă sau în ogradă! răbufni la rându-i Filipescu Drăghici, la fel de zădărât, care uita că şi el rămăsese fără dregătorie de vreo zece ani. Dar cine să facă cuvenita rânduială, când cei mai neîndreptățiți s-au vârât cu de la sine putere în locuri de frunte?!

– Să părăsească sfatul țării toți cei care n-au ce căuta în el! se îndârjiră mai multe voci.

Biv vel serdarul, aflat tocmai în capătul odăii, deşi nu putuse înțelege pe de-a-ntregul cele care se spuneau, pricepu în mare încotro băteau vorbitorii. Întoarse privirea spre biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu şi spre biv vel paharnicul Hrizea din Bogdănei şi le făcu semn din ochi spre ceata înfierbântaților divaniți. Cei doi deslușiră tâlcul

Material cu drept de autor

îndemnului şi se amestecară între ei, ca să le mai răcească râvna. Fostul vistiernic intră pe dată împăciuitor în vorbă:

– În împrejurările iscate de primejdia unui război cu cazacii, tocmai în clipa când domnul îşi ieşea din fire, nemaiştiind de el, fiind şi pe cale să-şi dea şi sufletul – lucru care, de altfel, s-a şi întâmplat –, trebuia să se găsească cineva care să ia asupră-şi răspunzătatea pentru soarta gliei strămoşeşti. Era nevoie grabnică de a înjgheba o căimăcămie, spre a ne salva pe noi toţi…

– Şi biată ţărişoara asta va găsit tocmai pe voi pentru a ne aduce izbăvirea, că alţii mai buni şi mai îndreptăţiţi nu s-or fi aflat pe nicăieri? îl repezi vel banul Spahiul din Vâlsăneşti. Şi, la urma-urmei, de ce era nevoie de-alde voi, de vreme ce pe aste meleaguri se aflau aşezămintele legiuite, în drept, de a lua asupra lor cârmuirea, precum sfatul ţării şi măritul mitropolit. Ori tocmai noi nimic n-am ştiut! Cu ce drept se bagă deci un fost serdar în treburi ce nu-s de nasul său? De tine ce să mai vorbesc!!

– Bine, dar ştiţi cu toţii că jupân Constantin Şerban este de adevărat os domnesc… începu răbdător Hrizea, din dorinţa de a zugrăvi o întinsă, prea-şcolită şi afundă arhondologie a spiţei lui Radu Şerban vodă.

Dar postelnicul Constantin Cantacuzino i-o reteză cu o grosolănie tăioasă:

– Cei loviţi de osânda însemnării trupeşti – făcea trimitere la faptul că serdarul fusese crestat la nas din porunca lui Matei Basarab tocmai ca să nu poată domni – sunt oamenii ocnelor, ai hrubelor şi ai haznalelor, nu ai palatelor.

Nu numai Hrizea înghiţi în sec, ci şi serdarul, care auzise de astă dată desluşit fiecare vorbă în parte, căci judecata fusese rostită cu voce cât se poate de ridicată. Cei care-l înconjurau băgară de seamă că se albise la faţă de furie. Se întrebau curioşi ce-o să urmeze. Rămaseră totuşi

Material cu drept de autor

prevăzători deoparte, fără a încerca să se amestece, prefăcându-se a nu fi auzit nimic. Serdarul se stăpâni şi el, deşi nu era întâia ocară care i se arunca în obraz.

– La urma-urmei nu văd de ce vă lăudați atâta că ne-ați mântuit de nu ştiu ce primejdie închipuită, că sârguiți să scoateți țara la liman dintr-un amarnic impas. Dacă v-ați fi văzut liniştiți de treburi, n-am fi ajuns la cumpăna de acum! Ne-ați aruncat cu sila în apă, ca apoi să vă grozăviți că ne-ați scăpat de la înec! Ba mai mult! La urmă ne mai scoateți şi ochii că nu vă suntem îndeajuns de recunoscători!! cugetă bătrâneşte, cu glas liniştit şi sfătos, logofătul Radu Cocorăscu.

Serdarul începea să fie îngrijorat. Ar fi voit ca divanul să se învoiască fără cârteală la înscăunarea sa, ca apoi să poată întruni o mare adunare a țării, care să-l cunoască şi ea de principe. Iar în temeiul îndoitei împuterniciri, mitropolitul să-i cetească molitva de domnie după rânduielile îndătinate! Dacă însă o parte a marilor boieri îi erau de pe acum potrivnici, se ivea primejdia ca divanul să i se împotrivească atunci când părtaşii săi, în temeiul înțelegerii făcute cu ei, urmau să îndemne la alegerea sa

Ori ceata de dregători adunați în jurul postelnicului şi a marelui logofăt amenința să-i strice dintru început socotelile, împiedicând împlinirea paşilor care duceau spre încoronarea şi miruirea sa. Era neîndoielnic că se putea face ascultat şi prin puterea pumnului, căci, întemeiat pe sprijinul oştii, putea oricând să-i nevoiască pe boierii ca să nu-i iasă din cuvânt. Dar el nu voia să apară în ochii lumii ca un cârmuitor tiranic, ci drept un stăpânitor dorit şi iubit de norod, deci nu ca unul ce-a luat puterea băgând spaima în omenire, ci ca unul pe care poporenii l-au scos cu de-a sila din casa sa şi l-au purtat, împotriva dorinței sale, până în scaun. Iar el n-a voit coroana, dar a primit-o totuşi din milă,

Material cu drept de autor

jertfindu-se pentru cei care căzuseră cu smerite rugi la picioarele sale ca să-l înduplece!

Ori, dacă divanul părea pornit să-i stea împotrivă, pentru a-şi făuri chipul unui domn milos şi iubitor, se întreba dacă nu se cuvenea să schimbe orânduiala paşilor închipuiți pentru înscăunarea sa. Să înceapă mai întâi prin a întruni – prin credincioşii săi – o mare adunare a tuturor stărilor norodului, în care oştenii – pe sprijinul cărora se putea întemeia fără grijă – să aibă precădere. Aceasta sigur îl va alege. Astfel divanul s-ar fi văzut pus în fața faptului împlinit şi n-ar mai fi putut cârti, ci ar fi trebuit să-i încuviințeze înscăunarea, dacă nu voiau să aibă de a face cu o răzvrătire a oştirii. Deci, înainte de a i se mai opune, marii sfetnici se vedeau siliți că cumpănească cu multă luare aminte asupra hotărârii pe care o vor lua.

Zâmbindu-şi în barbă, se grăbi să-şi împărtăşească gândul apropiaților care-l înconjurau, dar o făcu destul de tare ca să fie auzit şi de cei care, porniți spre nesupunere, mai cârteau. Îi prevenea astfel că îndărătnicia nu le va aduce vreun folos, ci dimpotrivă, vor fi spulberați de-o răzmeriță, în răstimpul căreia puteau chiar să-şi piardă viața! Socotind că deslușirile nu i-au fost destul de limpezi, adăugi noi lămuriri, încât divaniții să priceapă că dacă nu se vor grăbi să cadă la înțelegere, vor trăi batjocura ca norodul să treacă înaintea lor, adunarea țării precumpănind asupra divanului. Dacă vor a-şi păstra starea şi însemnătatea, n-aveau decât să fie cuminți şi ascultători. Deci dacă nu tuturor le făcea plăcere să se plece voinței sale, împotrivitorii trebuiau să priceapă că nu aveau de ales decât între două dezlegări: ori să i se ploconească, ori, prin înfruntarea lor de către norod, să li se ştirbească starea şi bunul renume în lume. Prin urmare, dacă nu voiau să ajungă de ruşine, scăpând cât de cât cu obrazul curat, n-aveau decât să nu-i pună stavilă. Le dădu de înțeles că era singura ieşire pe care le-o lăsa, iar

Material cu drept de autor

dacă stăteau şi judecau cumpătat, îşi puteau da seama că hatârul ce li-l făcea nu era de lepădat!

Radu Ştirbei Izvoranu, aflat chiar lângă serdar în vremea în care acesta vorbea, zâmbi şiret, mărturisind pe înfundate – ca să fie auzit numai de cei din preajmă –, că i-a venit un gând acătării, deşi poate puțin cam năstruşnic, şi dispăru deodată din odaie. Ceva mai târziu răsună din ogradă o zarvă de nedescris. Se auzeau întretăindu-se țipete din cele mai neprietenoase. În odaie taifasul se întrerupse, toate grijile lăsate de-o parte, iar lumea îşi îndreptă întreaga luare aminte spre lărmuiala de afară. Nimeni nu înțelegea nimic. Hărmălaia din fața palatului trebuia să fie nemăsurat mai mare, de vreme ce ea răzbătea, cu destulă tărie, chiar prin pereți; zvonul ei nu prea putea intra prin ferestre, acestea fiind aşezate tocmai pe latura din spate a zidirii. Din această pricină de altfel, chiar de le-ar fi deschis, n-ar fi putut vedea mare lucru! Se auziră chiar câteva trosnituri de archebuze, încât unii se cam îngălbeniră.

Nedumerirea tuturor ajunse la culme. Constantin Şerban însuşi se vedea cât de colo că era cam speriat. Năuceala ținu până ce în uşă apăru zâmbitor Radu Ştirbei Izvoranu:

– Măria Ta – îi zise cu fățarnică smerenie serdarului –, norodul s-a adunat în Curte, ba şi pe uliță în lungul zidurilor, ca să-ți aridice osanale de nețărmurită mulțumire pentru grija pe care i-o porți şi voieşte să te vadă şi să ți se închine! Măria Ta eşti aşteptat să urci în Turnul Chindiei, ca să poți fi zărit din toate părțile, bucurând ochii supuşilor tăi. Nu le respinge dorința, Luminăția Ta! Eu însumi te rog prea plecat în numele lor!

Văzându-l pe Izvoranu şi ştiindu-i rostul, bănui pe dată că la mijloc era o lucrătură a sa, şi deci era nimerit să intre în jocul său. Totuşi nu se putu stăpâni să nu dea o dovadă de modestie celor aflați de față. De aceea, sfios şi

Material cu drept de autor

stânjenit, fandosindu-se, făţări o firavă împotrivire. Cei din jur stăruiră însă, iar el, neputând să ţină piept atâtor rugăminţi fierbinţi, se lăsă înduplecat, dar îi pofti pe boierii de sfat să-l întovărăşească până afară, încât să se poată împărtăşi şi ei din uralele mulţimii.

Chiar şi cei care cârtiseră, ba strângând înciudaţi din buze, ba arătând chipuri mohorâte de nepătruns, se văzură siliţi să-l urmeze. Simţeau că bâlciul – cum aprețuiau în vorbe mânuiala în care se vedeau prinşi – era un răspuns la crâcnelile lor de mai devreme.

Străbătură câteva odăi, urcară scara în podul casei, iar de aici ieşiră pe un pod ridicător, care lega ziditura cea veche de turnul din vecinătate. Din acest loc, puteau fi zăriţi de o seamă a acelora aflaţi în ograda din faţa palatelor, dar şi de o parte a oştenilor care făceau de strajă la meterezele zidurilor de apărare ale Curţii. La ivirea simandicosului alai uralele se înteţiră, iar serdarul flutură prietenos din mână spre cei de jos.

De pe podul ridicător intrară în turn, suind apoi treptele înguste, aşezate în rotocol, până la ceardacul aflat tocmai sub acoperiş. Cu mişcări măreţe, Constantin Şerban se apropie de parmalâc, vânturându-şi braţele prin văzduh în chipul unei blagoslovenii pe care o pogora asupra norodului, care-l întâmpina cu înflăcărate strigăte de preamărire. De astă dată îl zăriră chiar şi cei din uliţă. Urletele nu conteniră îndelungă vreme, iar serdarul, cu o răbdare îngerească, le primea prinosul de recunoştinţă.

Constantin Şerban nu avea de unde şti că în gloata de afară ce-i înălţa osanale se găsea şi măritul sol crăiesc, alungat mai devreme, ca un milog, de la porţi. Cu toată îndărătnica lui sârguinţă, nu izbutise să se facă primit la Curte. Spre ciuda sa, chiar în vreme ce adăsta sub bolta porţii, tocmindu-se cu străjile, fură lăsaţi să treacă pe lângă el o seamă de boiernaşi băştinaşi de rang mult mai mic decât

Material cu drept de autor

al său. Zadarnic îşi arătă nemulţumirea, stăruind asupra căderii sale de mare sol crăiesc. Păzitorii porţilor îi râseră nepăsători în nas, închizându-i calea cu halebardele. Se simţea ca un cerşetor amărât, care stă cu mâna întinsă după pomană.

Jignit, în cele din urmă dădu să se întoarcă la han cu sufletul încărcat de năduf. Dar tocmai atunci băgă de seamă că lumea se aduna ciopor într-un loc al Uliţei Mari de unde se putea vedea fără oprelişti Turnul Chindiei, în vreme ce în ograda palatului se dezlănţuise o larmă fără seamăn. Se dumiri însă repede despre ce era vorba, când văzu ivindu-se în ceardacul din vârful Turnului Chindiei o ceată de boieri. Din pricina depărtării nu le putea desluşi feţele, dar de la cei din jur – care strigau de zor – află că în fruntea celor de sus s-ar afla însuşi marele serdar Constantin Şerban ot Dobreni, sin Radu vodă, care le va fi în curând stăpân şi domn. În acea clipă ardeleanul începu a se dumiri asupra a ceea ce se petrecea sub ochii săi.

Deşi ziua era însorită, serdarului i se păru răcoare afară, mai ales că în spătăria mare, din care abia ieşise, din cauza îmbulzelii, iar nu a focului, domnise o zăpuşeală înăbuşitoare. Înfrigurat, dădu în cele din urmă semnul de întoarcere. Când intră în odaia din vârful turnului, strigătele se mai potoliră, fără însă a înceta cu totul.

– Ăştia chiar au de gând să folosească gloata împotriva noastră! şuieră banul la urechea vornicului. Serdarul n-a spus-o într-o doară, când ne ameninţa cu o adunare de obşte...

Radu Cocorăscu, care venea mai în urmă, căci se răsfiraseră, prinse numai ultimele vorbe şi mai mult bănui decât înţelese tâlcul spuselor, căci în ultima vreme prinsese a-i slăbi auzul.

Material cu drept de autor

– Quod erat demonstrandum[19]! oftă el posac; o spuse cu voce tare, fără fereală, vorbindu-i în chip vădit banului. Ei, feţii mei, acum nu mai avem temei să ne mai îndoim de ceea ce ne aşteaptă. Ori cădem la învoială, ori ne căsăpesc cei de afară...

– Ameninţarea cu strânsura mulţimii nu trebuie totuşi să ne spăimânte. Avem şi noi greutatea noastră, avem destui oameni care ne ascultă şi ne urmează! încercă Constantin Cantacuzino să-i îmbărbăteze, în vreme ce străbăteau podul palatului, îndreptându-se spre scară.

– Mai bine să n-ajungem la un sobor al prostimii, şi încă la unul căruia să-i fim împotrivitori! E limpede încotro înclină cumpăna. Gloata e oarbă, pizmaşă şi plină de vrăjmăşie. Sunt de ajuns câteva vorbe aţâţătoare ca s-o întărâte, devenind de nestăpânit! Nu ştie de bunăcuviinţă, de cinste şi de rang. Dacă e să fie totuşi adunare, mai bine e să se afle sub oblăduirea noastră, decât noi sub oblăduirea ei. Vox populi, bos Dei![20] De bună seamă, asta ne sileşte să mai lăsăm de la noi, în parte cel puţin, cugetă cumpătat vel vornicul Brâncoveanu. Oricât de mare ne-ar fi jertfa, neînţelegerile trebuie neguţate numai şi numai între cei de rangul nostru, fără vreun amestec dinafară a acelora care ne sunt mai prejos. O învoială cinstită, rod al unor tocmeli mulţumitoare de amândouă părţile, este mai bună decât orice altceva. Şi oricum e mai puţin ruşinoasă şi mai puţin primejdioasă decât o alegere făcută de frică, sub ameninţarea gloatelor vânturate pe sub ferestre!

Radu Mihalcea, comisul, prieten al serdarului, care se nimerise în apropierea pâlcului care ajunsese a intra în

---

[19] „Ceea era de demonstrat", cu adăugirea subînţelesă „s-a demonstrat" (lat.).

[20] Vocea poporului, boul zeilor (al lui Dumnezeu), parafrazare a zicalei latine Vox populi, vox Dei! adică „Vocea poporului, vocea zeilor (a lui Dumnezeu).

Material cu drept de autor

odaia spătăriei celei mari, sădind credința că şi-ar urma vorba cu vel stolnicul Pană Filipescu, dădu, la drept vorbind, răspuns vornicului:

– De altfel, nici nu văd de ce atâta codeală şi îndoială! Nu găsesc nici un cusur înscăunării biv vel serdarului Constantin. De os domnesc este, plin de vlagă şi virtute este, însuşiri osebite are, iubit de popor, nici vorbă! Fire deschisă, nemândră, de care te poți apropia, plin de simțire omenească şi de grija aproapelui! Oare vi se pare mai potrivit Diicu?! Că altă alegere nu văd! Vă plac ifosele lui de fudulie şi nemăsurata fală, cu care ne sfidează, căci nu ştie decât a jigni şi încă de pe acum, deşi nici n-a apucat să urce în scaun?! Nu vă temeți de lipsa lui de înțelegere şi de bunăvoință, mai ales că din mândrie nu ascultă de nici o povață, oricât de îndreptățită ar fi! Ce va fi după ce s-o vedea încoronat?! Nu e greu de închipuit. Având de ales între o cârmuire înțeleaptă, cumpătată, care vă dă drepturi şi libertăți şi o tiranie crudă, neomenoasă, mărginită, pătimaşă şi neîngăduitoare mai şovăiți?! Însemnat nu e să cântărim câți au sau nu au dreptul de a se afla acum în divan ori în sfat! Anevoința în fața căreia mi se pare că am ajuns este cu totul alta! Cum domnul a răposat, nu ne rămâne decât a alege între vel spătarul Diicu şi Luminăția Sa, măritul biv vel serdar Constantin ot Dobreni. Celelalte nu sunt decât mărunțişuri! Are chiar aşa mare precădere întrebarea dacă eu, ori înălțimea sa, biv vel serdarul Constantin, aveam sau nu temeiul de a ne afla în ăst timp în palat?! Cred că în împrejurările de restrişte pe care le trăim, asemenea întrebări sunt fără noimă, abătându-ne de la cerințele clipei. Grija noastră trebuie să se îndrepte spre a apăra binele țării! În asemenea răstimpi de grea cumpănă este nevoie de bărbați neclintiți, care ştiu ce trebuie făcut şi nu se bâjbâie. Noi i-am chemat, şi iată-i aici. Acum nu trebuie alungați, ci folosiți

Material cu drept de autor

pentru a ajunge la liman; iar de rânduit, le vom rândui pe toate când ne vom izbăvi! E vreme îndeajuns şi pentru asta.

Marele postelnic Constantin Cantacuzino, din măreția înălțimii în care socotea că se află aridicat, privi cu dispreț la măruntul boiernaş ce-şi îngăduia să se amestece în vorba lor şi pentru a-i arăta că înălțase prea sus nasul, se întoarse cu spatele spre el, prefăcându-se cu bună ştiință că nu l-ar fi băgat de seamă şi nici auzit. Iar pentru a-i spulbera judecățile, spuse cu voce tare, ca să fie bine auzit:

– Altul care linge scursorile palatului, dându-se după cum bate vântul!

O zisese cu multă patimă şi multă înveninare, de parcă vel comisul ar fi trecut plin de ipocrizie de la unul la altul, spre a se căpătui. Postelnicul însă era cu totul nedrept cu el, căci dregătorul era cunoscut ca vechi şi statornic prieten al serdarului.

Bătrânul logofăt Radu Cocorăscu se trase tăcut într-un colț. Părea că pândeşte ceva. Preda Brâncoveanu îl urmări curios din priviri, presimțind că pune la cale o poznă. Stroe Leurdeanu care-l cunoştea şi el la fel de bine pe bătrân, fu încredințat că într-adevăr coace un lucru necurat, pricină din care era de-a dreptul îngrijorat. Pesemne că se gândea la o treabă foarte serioasă, de vreme ce şi-o pregătea pe îndelete, cu atâta migală. Dacă la mijloc ar fi fost doar vreo cârcotă oarecare, de soiul unei înțepături înveninate sau o obişnuită vorbă de împotrivire, n-ar fi avut nevoie de tocmeli atât de trudnice şi de îndelungate, şi nici n-ar fi aşteptat atâta vreme o clipă potrivită pentru a se pune în mişcare. Dar Cantacuzino le abătu amândurora atenția de la bătrân, căci – răspunzând în parte comisului Radu Mihalcea – adăugi:

– Nu ştiu de unde o fi scos cugetătorul de adineauri părerea că numai doi dintre noi ar avea năzuințe şi drepturi la scaunul domnesc!! Şi încă cine? Unul care-şi întemeiază

Material cu drept de autor

nădejdile pe făgăduiala răposatului principe, care l-a urma-urmei nu avea vreun drept de domnie nici măcar pentru sine, necum un temei de a o lăsa altuia moştenire, care pe deasupra nici nu-i este scoborâtor de sânge! Doar e ştiut că înrudirea lui Matei cu vechea casa domnitoare a Ungrovlahiei se face prin Adam! Iar cea a lui Diicu e şi mai depărtată! Iar celălalt năzuitor la coroană e feciorul unei podane, care bătea ulițele ca să facă poftă bărbaților! El îşi zice că ar fi, vezi Doamne, beizadea adevărată! Dar de când femeile de soiul ăsta, ce-şi vând nurii pe la capetele podurilor de peste Dâmbovița, pot spune, fără iz de îndoială, cine e părintele odraslei, pe care au turnat-o la gard?! Cum să ne mărginim la două nume, şi alea ca vai de lume, când în mijlocul nostru sunt unii care singuri sunt vrednici de mai multă cinstire decât laolaltă cei doi pomeniți mai înainte. Spre pildă, nu se cuvine să-l uitați taman pe acela care este ruda cea mai apropiată a răposatului! Oare asta nu vă spune chiar nimic?! stărui el, dând de înțeles că se gândeşte la biv vel vornicul Preda Brâncoveanu. Mai sunt destule obraze de toată cinstea, chiar aici în odaia asta, care ar putea fi înscrise pe răbojul celor în drept la înălțare şi n-ar strica să ne plecăm luarea aminte asupra lor!

Se opri însă aici, fără să pomenească vreun nume. Ascultătorii se întrebară, uimiți şi nedumeriți, dacă nu cumva încerca să aducă vorba de sine însuşi – doar întotdeauna se făIea cu moşii şi strămoşii săi, unii împărați de Constantinopol, iar alții neamuri ale regilor îndepărtatei Franții. De asemenea nu trebuia uitată nici înrudirea, prin soață, cu Radu vodă Şerban, deci cu adevărata şi vechea viță voievodală a țării. Sau poate se gândea la unul dintre feciorii

Material cu drept de autor

săi – cel mare fiind chiar de față –, care, prin mamă, erau nepoții de fiică ai domnului Radu vodă de odinioară[21]?

Preda Brâncoveanu, în temeiul cugetărilor scăpate mai devreme de postelnic, fu încredințat că el era singurul la care se făcea trimitere. Îi părea însă rău că celălalt nu-şi dusese spusa desluşit până la capăt, fără ascunzişuri şi fără ocolişuri, ca să priceapă toți despre cine era vorba. Oricum, obrazul îi lucea, atins de fluturarea unui zâmbet lăuntric de mulțumire.

– Urcarea în scaun a biv vel serdarului Constantin îmi aminteşte de tinerețile mele, se amestecă în vorbă clucerul Alexeanu Ghiorma. Bietul Matei vodă, Dumnezeu să-l ierte, a luat şi el scaunul cu spada în mână, împotriva voinței unora dintre boieri. Acum vreo douăzeci şi trei de ani, eu însumi fusesem trimis cu oaste împotrivă-i. Dar în cele din urmă a învins, deşi avea împotrivă-şi pe marele vizir şi chiar pe slăvitul padişah al Porții Fericirii. De partea sa îl câştigase doar pe Abaza paşa, beiul de la Nicopol. Acum, după un răgaz de mai bine de douăzeci de ani, lucrurile par a se repetui... Din nou ne aflăm în fața unui domn care se ridică din voia sa, fără încuviințarea şi binecuvântarea Înaltei Porți a Devletului, iar Siavuş paşa de la Silistra ar putea împlini rosturile de odinioară ale lui Abaza paşa, punându-se pavăză împotriva înrâuririi Marii Împărății a Stanbulului.

– Să nu uităm totuşi că jupân Constantin din Dobreni nu e aprigul agă Matei, iar Siavuş nu e nici pe departe un al doilea Abaza paşa! îi tăgădui judecata vel banul Spahiul din Vâlsăneşti.

Aproape acoperindu-i vorbele, postelnicul Cantacuzino, care spumega, se grăbi şi el – părelnic fără a se

---

[21] Să nu scăpăm din vedere că, după nici un sfert de veac, unul dintre acești fii, va ajunge cu adevărat domn (e vorba de Şerban Cantacuzino, 1678-1688).

Material cu drept de autor

gândi desluşit la cineva anume – să vină în întâmpinarea cugetării clucerului Alexeanu, care era ceva mai bătrâior decât el:

– Alt lingău, care pupă bălos spurcata mână plină de glod şi de jeg a unui nechemat!

Dacă la început cuvintele de „lingău care pupă" unseseră pe suflet pe unii dintre ascultători, făcându-i să se simtă răzbunați împotriva celora cărora le purtau pică, după ceva vreme – datorită repetuirii şi grosolăniei – ajunseseră să sune rău şi nepotrivit locului, începând să-i sâcâie chiar şi pe cei care se alăturaseră postelnicului.

Pană Filipescu stolnicul înclina tot mai mult spre Constantin Şerban, ajungând la încontrare cu taică-său, şi el aflat de față în odaie. Bătrânul se alăturase dintru început vel postelnicului Constantin Cantacuzino, de care fiul ar fi năzuit să-l rupă. I-ar fi fost pe plac să vorbească între patru ochi părintelui său, ca să-i lămurească părerile ce le avea, dar din păcate nu vedea cum ar putea să-l tragă deoparte spre a rămâne o clipă singuri, încât, cu oarecare stânjeneală şi sfiiciune, încercă să-i vorbească chiar acolo în lume, nădăjduind să-l atragă la credințele sale. Ca să nu fie auzit de cei de alături i se plecă la ureche şi-i şopti cât putu de încet:

– Poate e mai bun un domn care să se aridice cu ajutorul nostru, decât unul care se înalță fără noi, în temeiul unei diate a răposatului!

Făcea de bună seamă trimitere la impasul ivit, care-i silea să facă o alegere între Constantin Şerban şi Diicu.

– Primul ne-ar fi îndatorat şi recunoscător şi ar ajunge un domn care şi-ar aşeza stăpânirea sub papucul nostru. Celălalt, socotindu-se adus în scaun prin voia lui Matei vodă, dimpotrivă, nu se va crede prin nimic dator şi de aceea va pleca prea puțin urechea spre noi. De altfel şi firea îl va împinge să arate celor din jur nemăsurată fudulie

Material cu drept de autor

şi îngâmfare! Mi-e teamă că nu ne va fi prea la îndemână cu el ca stăpân! Apoi, serdarul Constantin e aflător aici în palat, în chiar preajma noastră şi are la îndemână o putere peste care nu putem trece cu vederea, pe când celălalt pe cine şi ce închipuie? Pe nimeni şi nimic! Pe ce se întemeiază?! Pe nimic altceva decât pe făgăduiala unui răposat! Ce forță stă la temeiul năzuințelor sale? Nici una! Ori oastea nu trebuie nesocotită în împrejurările de acum!

– Nu mai ai loc de mulțimea lingăilor! îşi repetui postelnicul Cantacuzino – pentru a nu se ştie a câta oară – zisa, căci în ciuda prevederii stolnicului, îi deslușise totuşi vorbele!

O spunea cu amărăciune Filipesculuí-tată, în chip de mustrare pe seama feciorului Filipesc.

Un aprod intră grăbit în spătărie, iar scârțâitul uşii grele atrase asupră-i luarea aminte a tuturor. Se îndreptă spre serdar ca să-l înştiințeze pe şoptite că un monah voieşte să-i vorbească. Cum se ştia că de dimineață fuseseră trimişi la mitropolie câțiva ceauşi ca să-l câştige pe Prea-înalt-fericirea sa chir Ignatie, toți – şi bineînțeles chiar serdarul însuşi – îşi închipuiră că venirea călugărului este în legătură cu răspunsul ce-l aşteptau.

Cum lui Constantin Şerban nu i se părea cu neputință ca să aibă parte de o tăgadă deplină sau doar de o învoială grănțuită şi ciuntită prin nenumărate cerințe, socoti că e mai înțelept ca întrevederea – cel puțin în întâia ei parte – să n-o poarte în mijlocul adunării pe care o ocârmuia şi care, în parte cel puțin, îi era potrivnică, iar părerile peste măsură de împărțite şi felurite. Se temea de bună seamă că unii dintre cei aflați de față ar putea folosi în paguba sa veştile care urmau a i se înfățişa. Spre pildă, pentru a-l sili să se lase păgubaş, s-ar fi grăbit să se lege de vreo bâjbâială de-a mitropolitului spre a-i dovedi că piedicile care-i stau în

Material cu drept de autor

cale sunt mult mai multe decât îşi închipuise, şi – slujindu-se de prilej – chiar ar fi izvodit altele noi.

Pentru a nu da apă la moară gurilor rele, porunci ca monahul să fie îndrumat spre o odaie învecinată, căreia îi dăduse menirea de spătărie mică. Avu însă parte de o amarnică dezamăgire. Nu i se înfăţişă mijlocitorul aşteptat, ci feciorul şi totodată grămăticul de taină al patriarhului Macarie al Antiohiei, arhidiaconul Paul. Acesta venise ca să-i ceară – în numele părintelui său – învoirea de a părăsi cetatea de scaun, învoire deja dobândită de la „răposatul" domn, cu numai vreo trei-patru zile în urmă. Ba aminti că fostul principe făgăduise şi tainele trebuitoare călătoriei. La drept vorbind aceste le fuseseră trimise de Matei vodă încă de vineri, dar, deschizând vorba despre ele, nădăjduia de a mai ciupi câte ceva. Serdarul se făcu însă a nu pricepe încotro bătea, ba nu se arăta nici prea grăbit să-i dăruiască învoiala de plecare. Atunci tânărul arap nu mai stărui pentru mertice, şi, ca să preîntâmpine o neîncuviinţare a purcesului, îi atrase luarea aminte că de altfel gătirile de drum fuseseră începute încă din săptămâna trecută, în temeiul învoielii primite atunci, tot calabalâcul fiind deja urcat în căruţe şi rădvane, care-s pe picior de plecare! Tocmai de aceea nu mai avea rost să amâne.

Cinstit vorbind, arhiereii străini, văzând tulburările izbucnite în Târgovişte, socotiră mai înţelept să plece cât mai departe, nu atât pentru că mureau de curiozitate şi de dorinţa de a cunoaşte frumuseţile ţării şi sfintele ei aşezăminte, cât pentru a se pune adăpost în vreo mănăstire întărită de sub munte, de care auziseră, unde să se poată simţi ocrotiţi de năpăştile care s-ar fi iscat în urmă. În anul trecut mai trăiseră peripeţiile unei schimbări de domnie în Moldova, în răstimpul căreia trăseseră destulă spaimă, mai ales pe vremea când cazacii năvăliseră în Iaşi, punând temei acelei săptămâni sângeroase. Ori nu erau ispitiţi s-o ia de la

Material cu drept de autor

capăt în țara de dincoace. O învățătură de asta le era de ajuns!

Constantin Şerban, care – spre deosebire de Matei vodă – ştia bine greceşte şi deci nu avea nevoie de tălmaci, îl ascultă cu bunăvoință. Se străduia să arate tânărului, care avea cel mult jumătate din vârsta sa – deci în jur de vreo douăzeci şi cinci - douăzeci şi şase de ani –, o deosebită curtenie din dorința de a-l măguli, îndatorându-l în acest chip, cu atât mai mult cu cât era hotărât să nu-i împlinească cererea.

Îi lămuri deci cu părintească răbdare că la adăpostul zidurilor Mănăstirii Stelea sunt mai temeinic ocrotiți decât oriunde în altă parte. Moartea neaşteptată a Măriei Sale putea îndemna pe unii la săvârşirea unor fărădelegi, chiar în ciuda tuturor măsurilor luate pentru păstrarea bunei rânduieli. Ori, dacă pentru cetatea de scaun putea chezăşui că măritul oaspete nu va fi în nici un fel tulburat – căci aici avea mijloace de a priveghea îndeaproape răufăcătorii –, nu putea făgădui acelaşi lucru dacă plecau în călătorie prin țară, care e plină de păduri şi locuri ascunse, în care bântuie tot soiul de ticăloşi, iar înrâurirea pazei sale e mult îngustată. Deci, preumblându-se, puteau întâmpina mult mai multe necazuri decât dacă rămâneau pe loc! Aşa încât sfatul său era acela de a părăsi deocamdată năzuința de a se drumeți. Pentru binele şi liniştea lor, îi rugă prin urmare să mai aibă puțină răbdare. Ba mai mult, rămânând pe loc, îi făceau şi lui un hatâr cu totul osebit, foarte prețios pentru el, căci i-ar fi fost chiar de mare ajutor, întrucât şederea unui arhiereu pe potriva preafericitului chir Macarie al Antiohiei, prin greutatea mărețului său renume, ar fi înrâurit în bine păstrarea liniştii de obşte. Ca atare, zăbava lor în târg îi era de mare trebuință. Drept care îl rugă pe arhidiacon, în cuvinte nespus de mişcătoare, să-şi înduplece tatăl să nu-l părăsească, lipsindu-l de bucuria şi plăcerea sprijinului său.

Material cu drept de autor

Vorbele folosite erau din cele mai alese, simțămintele pe care le zugrăvea, din cele mai mărinimoase, încât tânărul se văzu silit a făgădui că va face cuvenita încercare pe lângă părintele şi preamăritul său stăpân. De altfel, înțelesese dintru bun început că, sub binevoitoarele şi îngrijatele povețe, sub fierbinții mărturisiri de bine, se ascundea un refuz, pe cât de ascuns, pe atât de răspicat. Deci cetatea rămânea şi pentru ei zăvorâtă; prin urmare, nu avea rost să mai stăruie. Dimpotrivă, era limpede că avea mai mult de câştigat dacă intra în acest joc al fățărniciei şi lua de bune lămuririle înfățişate, fără a da de înțeles că întrezăreşte şi alte dedesubturi în dosul întregii poveşti.

Cum cei de alături se aşteptau la un răspuns al mitropolitului, serdarul îşi dădu seama că dacă i-ar fi înştiințat sec că tăifăsuise doar cu fiul patriarhului, desigur că l-ar fi bănuit că minte, din dorința de a le ascunde înfrângerea suferită. Ghicind ca fiind cu putință asemenea tălmăcire, nu-l lăsă pe tuciuriul tânăr să plece pe unde venise, ci – făcând sforăitoare vorbire de cinstea şi de prețuirea pe care i-o datorează lui şi tatălui său – îl pofti în spătăria mare, ca să îngăduie şi fruntaşilor țării de a se împărtăşi din bucuria de a vedea că au alături un asemenea ajutor binecuvântat.

Deşi era vădit că serdarul nu-l poftise dintr-un prisos de curtenie şi cuviință, ci pentru a dovedi că se bucură de înalta oblăduire a slăvitului patriarh, arhidiaconul se învoi să-l urmeze fără a mai zice o vorbă. Pe de-o parte îşi dădea seama că nu se putea împotrivi unei puteri pe care urzitorii o puteau dezlănțui necruțătoare în orice clipă asupră-le, iar pe de alta trebuia să recunoască față de sine că ruga de a-l însoți în divan îi făcea chiar plăcere, măgulindu-l. Drept care se prefăcu a nu întrevedea în vorbele serdarului alt înțeles decât acela mărturisit fățiş şi-i făcu în toate pe voie. De aceea intră în spătărie zâmbind a nemărginită

Material cu drept de autor

neprihănire, părând cuprins de o nețărmurită bucurie, ba chiar de încântare, pentru bunăvoința cu care era împresurat. De altfel, în amintirile pe care le va scrie despre călătoria făcută pe aceste meleaguri, diaconul va avea grijă să zugrăvească cu osebită luare aminte mărinimoasa curtenie, nespus de atingătoare, cu care Constantin Şerban l-a înconjurat şi înainte de luarea domniei, şi după aceea.

În vreme ce tânărul arhidiacon pleca, Stroe Leurdeanu se dădu mai aproape de Radu Cocorăscu, încercând să ghicească ce are de gând. Logofătul însă se trăsese posac în sine şi nu părea a avea chef de taifas. Bătrânul băgase de seamă că nu se începuse săvârşirea nici unuia din îndătinatele obiceie, obişnuite a se împlini cu prilejul oricărei pristăviri şi intrase la bănuieli. În nici un chip priveghiul n-ar fi putut lipsi. Acesta nu putea fi amânat, cum dăduse de înțeles serdarul! Apoi copii săi de casă, rămaşi în ogradă, nu zăriseră slugi care să fi urcat în palatul nou cu cele trebuitoare scăldării răposatului. Pe deasupra, dacă principele se prăpădise cu adevărat, serdarul, spre a-şi spori trecerea, ar fi avut toate temeiurile ca să le-o dovedească, ducându-i în grabă în fața celuia pierit. Astfel i-ar fi încredințat că scaunul la care năzuia e gol şi-i stătea la îndemână, iar apropiații fostului domn ar fi înțeles că nu mai au la ce nădăjdui şi că a venit vremea să se potrivească nevoilor iscate de noile împrejurări, dându-se pe brazdă.

Ori dacă priveliştea leşului îi era de folos, frângând împotrivirea acelora care mai cârteau, ce rost şi ce înțeles avea atâta taină şi fereală, în loc ca lucrurile să fie înfățişate limpede şi răspicat?! Ceva nu prea bătea în întreaga poveste, iar din acest „ceva" nedesluşit trebuia cumva stors cât mai mult folos. Nu ştia însă nici când şi nici cum o va face, rămânând în aşteptare. Abia când Constantin Şerban începu a înşira piedicile şi anevoințele pe care țara le întâmpina în

Material cu drept de autor

vălmăşagul vitregiilor prin care treceau şi le ceru tuturor să pună umărul spre a putea ieşi din impas, zise pe neaşteptate:

– E drept că trebuie să grijim în primul rând de cele lumeşti, căci în adunarea asta nu ducem numai povara necazurilor noastre, ci şi pe cele ale țării. Dar să nu uităm şi de datoriile creştineşti ale omeniei! Ar trebui – dacă nu toți, barem doar unii dintre noi – ca, jertfindu-ne, să lăsăm câteva clipe deoparte înaltele trebuințe ale cârmuirii şi să mergem ca, în aşteptarea legiuitului priveghi de la noapte, să facem cuvenita închinare la căpătâiul celui ce-a fost voievodul şi gospodarul colțului de omenire în care viețuim... Este o îndatorire de la care nu se cuvine să ne abatem. Nu putem lăsa rămăşițele lumeşti ale unui înalt voievod numai în seama slugilor! Ar fi o ruşine nu numai pentru renumele său, dar şi pentru noi!

Îi vorbise de-a dreptul serdarului şi toți aşteptau din parte-i un răspuns, pe care acesta nu avea cum să-l ocolească.

Constantin Şerban – întrezărind de capcana în care căzuse – se uită iute la cei care-i erau credincioşi, privire care nu scăpă celor adunați. Le căuta parcă disperat reazămul. Tăcu îndelung, poate ca să-şi înjghebeze răspunsul sau poate nădăjduind că vreunul dintre apropiați îi va sări cumva în ajutor şi-l va scoate din încurcătură, luându-i vorba din gură. Dar nu se întâmplă nimic.

Nu avea însă cum scăpa de a da o lămurire, oricât s-ar fi străduit. Dacă ar fi spus că Matei este mort, trebuia să le înfățişeze leşul între lumânări, ceea ce nu era cu putință, domnul fiind încă în viață, ba chiar destul de vioi! Dacă mărturisea adevărul, atunci îndârjea împotrivirea cârcotaşilor. Nu vedea cum ar putea ieşi din impas. Mutenia sa părea a nu mai lua sfârşit. Apropiații înțelegeau cât de neplăcută îi putea fi încurcătura, dar nu vedeau nici ei vreo dezlegare. Afurisitul de logofăt, cu chipul său de moşneag

Material cu drept de autor

molâu, cumsecade şi neprimejdios, îi băgase în cofă. Potrivnicii, în frunte cu vel postelnicul, care simțeau adevărul, tresăltau de bucurie. Serdarul nu mai putea să tacă; trebuia să găsească în vreun fel o ieşire. Şi, cum nimeni nu-i sări în ajutor, hotărî să ia singur taurul de coarne:

– Matei n-a murit!

Fu o clipă de înmărmurire pentru toți. Cei cu care era încârdoşat erau uluiți de uşurința cu care fusese mărturisit adevărul. Aveau simțământul săvârşirii unei nemăsurate greşeli, deşi ei înşişi – puşi în fața unui atare impas – n-ar fi putut închipui altă dezlegare. Potrivnicii erau şi ei nu mai puțin uimiți, căci, deşi bănuiau ceva, nu se aşteptaseră la o dezvăluire atât de limpede şi răspicată. Dimpotrivă, fuseseră încredințați că o să li se aşeze în față o minciună călduță, înşelătoare, încropită la repezeală şi spusă cu neprihănită fățărnicie, a cărei făcătură să se ghicească de la cale de-o poştă. Aceasta le-ar fi prilejuit iscarea unei îndârjite contrări, dând avânt împotrivirii lor. Neaşteptata sinceritate îi lăsă fără grai. Pentru un răstimp descumpănirea care-i zăpăcise pe toți făcu să se aştearnă o îndelungată tăcere, încât serdarul îşi putu urma nestânjenit desluşirile. De altfel, el însuşi îşi dădea seama că nu se putea mărgini la simpla mărturisire a adevărului, ci că se dovedeau trebuitoare unele lămuriri, ținând seamă de zvonurile care fuseseră slobozite cu o zi în urmă.

– Ieri, precum vă este cunoscut, căci ați fost martori ai întâmplării, nişte oşteni – pesemne din prea multă râvnă – s-au grăbit să ne istorisească că ar fi pierit Măria Sa. Noi i-am crezut, căzând în greşeală. Abia mai târziu, cercetând lucrurile, ne-am dat seama de neadevăr. Matei căzuse, pare-se, doar într-un leşin, ce-a ținut ceva vreme. Când în sfârşit ne-am dumirit cum stau lucrurile, era însă prea târziu de a mai drege ceva, căci crainicii trâmbițaseră vestea pristăvirii prin târg, iar palatul fusese deja cernit. Vă dați seama în ce

Material cu drept de autor

grozavă încurcătură eram puşi de pe urma unei vorbe proaste a unor tânți. Sunt încredințat că mulți dintre voi socotesc că ar fi trebuit să tăgăduim ştirea şi să desluşim lumii strâmtoarea în care, fără voie, am intrat. În prima clipă şi noi am crezut la fel. Dar, după o mai temeinică chibzuință, ne-am schimbat gândul, şi după ce-o să mă ascultați, o să-mi dați de bună seamă dreptate!

Se întrerupse din nou un lung răstimp, de parcă ar fi fost stânjenit de murmurele ascultătorilor. Însă la drept vorbind îşi căuta îndreptățirile, care îi cam lipseau. Se aşternu o linişte de țintirim, încât serdarul trebui să reia:

– Starea Măriei Sale nu mai lasă nici o îndoială că, în orice clipă, ne poate părăsi. De altfel adesea nu mai recunoaşte pe nimeni, spune vorbe fără şir şi judecata nu-l mai slujeşte; iar, odată cu trecerea vremii, asemenea ieşiri nefireşti sunt tot mai multe. A dat în mintea copiilor. Alteori are fierbințeli şi aiurează de-a binelea, iar în cele din urmă cade în leşin. Mult nu-o mai poate duce. Atunci dezmințirea morții ar fi avut rost? N-ar fi pricinuit mai mult rău decât bine, zăpăcind târgul? Gândiți-vă la buimăceala care se stârnea, la neîncrederea care ni se arăta nouă tuturor celor de aici! Firile răzvrătitoare din gloată, îmbărbătate de năuceala iscată şi de lipsa unei stăpâniri atotputernice, convinse că nu mai are cine să le pună stavilă, s-ar fi pornit pe prădăciuni şi alte rele, pe care cu greu le-am fi putut dezrădăcina. Mulțimea, odată pornită, n-ar mai fi putut fi oprită, mai ales atunci când Măria Sa se pristăvea de-a binelea – căci ar fi socotit că nu se mai află unelte ale cârmuirii care s-o înfrâneze! Apoi, ar mai fi crezut a doua oară cineva vestea răposării, oricât de aievea ar fi fost aceasta?! Doar ştiți povestea cu ciobanul care tot striga „vine lupul", până ce nimeni nu l-a mai luat în serios! Se cuvenea să ajungem aici?! Credeți că în asemenea împrejurări ne-am mai putea apăra avuțiile sau viața?! Deci, adevărul – zadarnic de a fi

Material cu drept de autor

recunoscut, de vreme ce clipele Măriei Sale sunt numărate – nu ne poate face tuturor decât un rău nemărginit, nu poate decât dăuna liniştii ţării! Atunci ce noimă avea ca să fie rostit în faţa gloatelor?! În temeiul acestor judecăţi, noi am socotit că n-ar trebui înştiinţată lumea şi sunt încredinţat că îmi daţi cu toţii dreptate!

– Deci Matei vodă trăieşte? întrebă rar, întru întărire, vel logofătul.

– Doar o poveste de câteva ceasuri.... stărui serdarul.

– Deci, hotărât! I-aţi pus gând rău şi nu pregetaţi a vă duce voia la împlinire!! se dezlănţui pe neaşteptate postelnicul Constantin Cantacuzino, care se dezmetici primul din buimăceala care-i năucise. Un fecior de posadnică, care a trăit doar într-o lume în care otrava şi cuţitul sunt uneltele obişnuite care se folosesc împotriva celor care-ţi stau în cale, nu trebuie să ne mire că s-a purtat în asemenea chip şi ne-a împins în impasul în care am ajuns! Cum era să-şi închipuie că la o mărită Curte domnească nu se petrec lucrurile ca la el acasă!! Trist este că nu ne-am dat seama la vreme şi ne-am lăsat târâţi în întreaga poveste, ceea ce nu ne face cinste!! zise el cu înveninat subînţeles.

„Am credinţa că în palatele bizantine s-a recurs mai des la otravă şi jungher, decât în mahalalele bucureştene!" fu pe cale de a-i răspunde neiertător serdarul. Dar, în ultima clipă, se înfrână. Opunerea dintre palat şi mahala putea fi tălmăcită de adunare pe de-o parte ca o recunoaştere a obârşiei împărăteşti a celuilalt, iar pe de alta a scoborârii sale nu tocmai cinstite şi pline de vrednicie!

Tăcerea serdarului îl încredinţă pe postelnic că a intrat pe un făgaş gingaş pentru cumnat, făgaş pe care acesta nu-i prea putea ţine piept, aşa încât se avântă din nou:

– La urma-urmelor am putea lua de bună spusa că Măria Sa a ajuns, aşa pe nepusă masă, de a nu mai şti de

Material cu drept de autor

sine, deşi toți boierii de la Curte l-au putut vedea joi, la marea sindrofie la care am fost poftiți după datină, în stare cât se poate de bună. Eu i-am vorbit ultima oară sâmbătă seară, adică alaltăieri, şi n-am văzut nimic deosebit la el. Dimpotrivă, era cât se poate de bine. E ciudat deci cum, după doar câteva ceasuri, îşi ieşise dintr-odată din fire, iar primii care au aflat-o nu erau sfetnicii din preajma sa – cum ar fi fost firesc –, ci nişte prigoniți, care nu aveau ce căuta la Curte şi cunoşteau treburile de pe aici mai mult din temniță sau de afară, decât din odăile palatului! De aceea e de mirare cum de-au fost taman ei, străinii, aceia care au prins primii de veste, iar nu noi, care ne petreceam zi de zi vremea în preajma scaunului domnesc? Nu vi se pare cam ciudat, boieri dumneavoastră?! Dar şi mai ciudat mi se pare altceva! După ce au „aflat", pe nu se ştie ce căi tainice, nenorocirea care lovise pe neaşteptate țara, aceşti nepoftiți n-au înştiințat sfatul, nu au cerut întrunirea divanului, încât cei legiuiți să alcătuiască o căimăcămie şi să hotărască asupra sorții vetrei noastre strămoşeşti. Bineînțeles că nu au făcut ceea ce era firesc şi se cuvenea, ci, de capul lor, s-au apucat – cum zic ei – să se „jertfească" pentru neam şi pentru bunăstarea noastră! Şi cu de la sine putere şi în ciuda oricărei legiuiri şi oricărei datini, chipurile ca să ne cruțe de trudă şi de griji, s-au pus ei pe cârmuit! Cine i-a chemat pentru împlinirea unei asemenea îndatoriri închipuite de ei? Vădit nimeni!! Cine i-a împuternicit? Tot nimeni! Când s-a mai pomenit aşa uzurpare în istoria neamului nostru? Cercetați cronicile şi arătați-mi! Ştiu dinainte că nu veți putea să-mi înfățişați ceva, căci nu veți găsi vreo pildă!

Lumea era atât de înfierbântată încât nu prea dădu cuvenita luare aminte fiecărei vorbe în parte. De aceea tuturor le scăpară cuvintele „istoria neamului nostru" şi nu-i părură nimănui pline de haz, deşi ieşeau în gura unui venetic, oploşit în țară abia de vreo duzină sau două de ani,

Material cu drept de autor

care stâlcea uşor limba localnicilor, grăind-o cu iz grecesc! De aceea boierul îşi putu urma nestânjenit spusa:

– Numai un orb n-ar vedea că ne aflăm în faţa celei mai josnice surpări de putere! Acum când ni se spune că domnul – pe care adineauri eram îndemnaţi să-l jelim – e viu şi nevătămat, adevărul acesta nu e limpede? Se mai îndoieşte careva dintre voi de spusele mele?! Ce altceva poţi zice atunci când te vezi silit să înfrunţi asemenea netrebnicii, decât: afară cu uzurpatorii, în lături cu aceia care încălcă legea! Aici să rămână numai sfetnicii de rang, care, în frunte cu înalt-prea-fericirea sa, mitropolitul Ungrovlahiei, să hotărască asupra stării domnului ei şi a viitorului ţării.

Alături de postelnic se frământa feciorul său mai mare, Drăghici, ginerele lui Diicu Buicescu. Fiinţă aşezată zdravăn cu picioarele pe pământ, nu se îndoia de sorţii de izbândă ai serdarului, care se întemeia pe oaste. De aceea nu socotea zadarnică şi nefolositoare o învoială cu nesuferitul unchi, chiar dacă era aprig hulit de mama sa, şi, la îndemnul ei, de ceilalţi mădulari ai casei. Dacă nu putea deveni ginere de principe – prin Diicu –, nu i se părea de lepădat să devină cel puţin nepot de principe – prin Constantin Şerban. De aceea căuta să-şi potolească părintele şi, din spatele său, îi şoptise de câteva ori împăciuitor: „Taică, taică, te rog!", dar acesta nu-l luase în seamă.

– Deşi prietenul meu este de astă dată prea pătimaş, în parte are totuşi dreptate! se amestecă în vorbă cu glas liniştit vel logofătul; s-ar fi zis că prin tihna şi cumpătul său ţintea doar să împace cugetele, punând capăt gâlcevii. Poate ar fi mai drept şi mai înţelept ca divanul, în frunte cu preasfinţia sa, să fie lăsat să-şi împlinească lucrarea în chip firesc, după datinile lăsate din moşi. Toţi boierii lipsiţi de cuvenita dregătorie care să-i îndreptăţească să rămână, ar fi nimerit ca din bună cuviinţă să nu se mai amestece unde nu le fierbe oala şi să iasă. Aceasta nu le aduce nici o ştirbire a

Material cu drept de autor

falei, ci dimpotrivă, îi încunună cu însuşirea vrednică de laudă de a fi oameni care se supun rânduielilor şi dreptății. Iar domnia ta să n-aibi teamă, se întoarse el spre serdar, căci noi, care suntem sfetnici bătrâni şi cu pricepere în ale cârmuirii, vom cumpăni cu bunăvoință şi nepărtinire pentru alegerea unui urmaş vrednic la scaun. Sunt încredințat că, în împrejurările de față, sorții domniei tale sunt mari! Deci, stând de-o parte, ne dovedeşti frumusețea şi înalta gingăşie a firii domniei tale, şi totodată îți sporeşti putințele de a învinge. Pentru ca înscăunarea să capete tăria de stei a unui fapt legiuit, lăsați deci pe cei în drept să trudească după obicei. Uzurparea nu o va încuviința nimeni: nici Înalta Poartă a Fericirii şi nici țările megieşe! Deci, feriți-vă a o făptui şi plecați acum! Mergeți, deci! îi îndemnă încă o dată Radu Cocorăscu.

Biv vel serdarul se simțea cam strâmtorat. Toate făgăduielile de sporire a trecerii sale dacă se va părăsi adunarea erau doar vorbe de clacă, pe care nu se putea pune vreun temei! Erau însăilate numai ca să-l îmbrobodească! Era lipsit de noimă să dea vrabia din mână, pe cioara de pe gard. Şi asta numai în temeiul taclalelor unui moşneag, care, la drept vorbind, îi era şi potrivnic!! Totuşi, nu putea arăta deschis şi de-a dreptul că nici prin gând nu-i trece ca să primească vicleana poftire a logofătului, ci trebuia să găsească un temei mai acătării spre a-şi îndreptăți neîncuviințarea cererii, ocolind un răspuns răspicat printr-o îndemânatică prefăcătorie, care să preschimbe înțelesul lucrurilor în potrivnicul lor! Dar era întrucâtva buimăcit de iureşul pornit asupră-i, încât nu putea găsi la repezeală îndreptățirile potrivite. În vreme ce se mai frământa în căutarea unei răstălmăciri dibace a împrejurărilor, Stroe Leurdeanu, care se înfuriase, răbufni viforos:

– Despre ce uzurpare poate fi vorba, când însăşi țara ne cheamă, iar Măria Sa, Constantin Şerban, e dorit şi

Material cu drept de autor

înălțat în slavi de norod prin strigătele sale înflăcărate, aşa cum s-a văzut şi adineauri?! Cum cutezați să cereți ca să plece tocmai acela chemat de poporeni, tocmai acela ursit de pronie?! Cred că alții ar trebui să lipsească din această adunare! Şi norodul de afară ar fi cel mai în măsură să ni-i arate. Dar mă îndoiesc că cei cu pricina ar dori-o! Dacă mai aveți nedumeriri în legătură cu aceia care s-ar cuveni să rămână şi care să plece, îi putem întreba pe cei de pe uliție şi din ogradă!!

Serdarul răsuflă uşurat. Răspunsul fusese dat, şi încă unul peste măsură de tăios şi de dibaci: norodul punea temei legiuit năzuințelor sale. Din fericire pentru el, celor care sârguiau să-i țină piept le scăpa o anume subțirime a judecăților fostului vistiernic, împrejurare de care boierul se slujise în chip iscusit. El vorbise de tot norodul care l-ar cere pe serdar de domn, când, cu adevărat, cei care i se ploconiseră puțin mai devreme nu erau decât câteva sute de lefegii şi poate câțiva târgoveți, iar nu o țară întreagă! De altfel deosebirea de înțeles nu avea prea mare însemnătate pentru divaniți. Ei simțiseră deja că serdarul se întemeia pe forța oştirii şi că, dacă întind coarda prea tare, vor avea de a face cu aceasta. Iar dacă pe serdar îl puteau spurca şi puteau cârti împotrivă-i, nu acelaşi lucru îl puteau face când venea vorba de armie!

– Vai nouă, acum că forța oarbă, iar nu legea şi dreptatea, stăpâneşte asupră-ne, făcând să bată într-aiurea cumpăna ursitei care ne aşteaptă! îşi deplânse soarta vel logofătul Radu Cocorăscu față de cei din jur.

– Din păcate nu cei blânzi, buni şi chibzuiți ajung în frunte, ci numai cei setoşi de căpătuială şi măriri, cei cruzi şi neiertători! De aceea toate merg strâmb! Asta lămureşte de ce întâlneşti la tot pasul, puse față în față, prigoana împletită cu amarnice urgisiri şi nedreptele şi nemeritatele părtiniri; drept care pe de-o parte afli

Material cu drept de autor

nevinovați amarnic osândiți, iar de cealaltă răufăcători ocrotiți şi samavolnicii tăinuite! aruncă şi vel vornicul Preda Brâncoveanu o vorbă.

Apoi însă îi păru rău, gândindu-se că n-avea rost să-l întărâte pe serdar. Nu vorbise prea tare, încât acesta desigur că nu-l auzise; dar fusese auzit de cei de alături şi desigur că mulți vor duce vorba până la el. Încercă de aceea s-o dreagă, dând de înțeles că-şi lega cugetările numai de Diicu. Apoi, ca să îndulcească şi mai mult latura atingătoare a spusei, se grăbi să mai adauge:

– Însă, dacă e să judecăm drept, în trebile ocârmuirii nu poate răzbi un om blând şi smerit! El e hărăzit dintru început să fie înfrânt! Nimeni nu-l bagă în seamă. N-are nici un fel de sorți. Puterea înseamnă o luptă dârză şi răzbătătoare, iar de învins, înving numai cei aprigi şi tari. Ceilalți sunt împinşi deoparte, în nevolnicia lor amărâtă. Dacă s-ar nimeri totuşi ca, prin voia întâmplării, un bleg din acest soi să ajungă în frunte, el nu şi-ar putea păstra locul dobândit decât atâta vreme cât s-ar învoi să devină omul de paie al firilor vânjoase care-l înconjoară. Deci şi prin el tot forța ar vorbi, numai că într-un chip mai ascuns, nefiind vorba de volnicia sa ci altora care nu ies la vedere. Deci oricum am da-o, forța este aceea care ocârmuieşte mai presus de pofta şi de voia noastră! Iar împrejurarea nu trebuie să ne îngrijoreze ! În clipa de față lucrul cel mai de seamă este să găsim calea spre înfrățire şi să preîntâmpinăm tulburări primejdioase ca acelea care s-au petrecut astă vară, când au plătit cu viața unii din cei mai de cinste dintre noi! Prin urmare, însemnătate nu are cine va avea puterea, ci dacă cel care o va lua va fi în stare să înfrâneze jafurile, să ocrotească buna rânduială, cinstirea rangurilor şi a avuțiilor!

Constantin Şerban, care pare-se că cel puțin ultimele cugetări ale vel vornicului le auzise, deşi la început se cam încruntase, începu a se însenina. Brâncoveanu îi

Material cu drept de autor

apărea, pe măsură ce vorbea, ca o ființă tot mai fermecătoare. Nu încăpea îndoială că era pe cale de a se da pe brazdă. Prin chipul cum ştiuse să întoarcă vorba, răsturna judecățile potrivnicilor adunați în jurul cumnatului, ba îi aducea chiar apă la moară! Slujindu-se de spusele sale, şi răstălmăcindu-le puțin, putea isca dezbinări în sânul pâlcului de susținători ai postelnicului, spărgându-le reunirea.

La rându-i, mândrul chir Cantacuzino fierbea din pricina întorsăturii pe care cuscrul Brâncoveanu o dăduse taifasului, întorcându-l împotriva spuselor sale; devenea tot mai limpede că începea să-l trădeze, fiind pe cale să se alăture serdarului. Pufnind nemulțumit pe nas, se plecă pe la spatele său spre vel banul Spahiul din Vâlsăneşti, chipurile ca să-i împărtăşească un gând al său, dar o făcu în aşa fel încât să fie sigur că vel vornicul Preda îl aude şi el:

– Şi ăsta a devenit codoş! N-aş fi crezut cu putință una ca asta; mi-l închipuiam mai vrednic şi cu spatele mai țeapăn! Ba aş fi zis că un boier de vița sa şi cu averea nemăsurată pe care o are, e mai presus de domn şi nu se pleacă unui om de nimic, adunat din pleavă! Of, Doamne, cât m-am înşelat! În jur nu văd decât o mare de lingăi soioşi şi nemernici. Vai nouă, cât de jos am putut ajunge, să pupăm urmele unei otrepe de pripas!!

Vel vornicul se întoarse spre el, răscolit de mânie. Se înroşise la obraz, iar ochii îi scânteiau. Cei aflați în jur băgară de seamă că se înfuriase peste măsură, dar mulți erau nedumeriți, căci, stând mai departe, nu deslușiseră ocările marelui postelnic pe seama sa. Cei aflați pe aproape şi care le auziră, se aşteptară ca vajnicul boier să-i cârpească cuscrului o palmă, iar de aici să se dezlănțuie o bătaie în toată puterea cuvântului.

Dezbinarea dregătorimii îi pica de minune serdarului, căci spărgea rândul unit al acelora care-i stăteau împotrivă, aşa că făcu semn părtaşilor săi să atâțe cât s-o

Material cu drept de autor

putea lucrurile, împiedicând, pe cât era cu putință, orice amestec ce-ar fi putut potoli gâlceava. Cum toți se aşteptau ca, din clipă în clipă, să răbufnească pornirea de furie a celor doi, încordarea ajunse la culme. Postelnicul, care se temea de ce putea fi mai rău, nu ştia cum s-o întoarcă încât să-l domolească pe vornic şi privea disperat în jur, cerând din ochi ajutor celor de alături. Însă toți erau înlemniți, dar totodată dornici parcă să guste sfada care sta să se dezlănțuie sub ochii lor. În ultima clipă – străluminat – Constantin Cantacuzino avu viclenia să adauge la repezeală, întru întregirea celor de mai-nainte, dar cu glas scăzut, ca să fie auzit numai de foarte aproape:

– Şi ceea ce mi se pare năucitor, este că spusa, vine din partea unui scoborâtor dintr-o casă aleasă, care are şi rangul şi avuția care – după părerea mea – îl îndreptățesc să ceară domnia pentru sine.

Preda Brâncoveanu se îmbună la fel de repede, pe cât de iute se aprinsese. Nu mai ridică brațul ci, – ca să se arate totuşi supărat – întoarse sfidător spatele spre postelnic. Trimiterea la drepturile sale la scaun îi gâdilă în asemenea măsură fudulia, încât nu numai că nu-i purta pică celuilalt, ci chiar îl căină în gând: „Sărmanul, tare-şi mai urăşte cumnatul, încât e în stare să însăileze cele mai năroade prostii şi să supere lumea! De altfel, lucrul e pe undeva firesc, dacă ne gândim la câte a pătimit nevastă-sa în tinerețile ei, de pe urma bastardului! Cât de necăjit o fi, sărmanul, văzându-se ajuns la cheremul aceluia care i-a otrăvit atâta vreme viața şi casa! Trebuie să-l înțelegem, căci aflându-ne în starea lui, ne-am cam pierde şi noi cu firea şi ne-am supăra pe prietenii care ni s-ar părea că se dau cu vrăjmaşii."

Marele ban răsuflă uşurat văzând că ciocnirea se stinsese de la sine. De altfel nici el şi nici alții nu pricepuseră de ce se înfuriase vornicul aşa din senin, iar

Material cu drept de autor

apoi, la fel de repede, se potolise dintr-o dată. La drept vorbind, nici nu era curios să dezlege taina. Era mulțumit de încheiere, şi asta îi ajungea! Ca să abată şi mai mult luarea aminte în altă parte, se întoarse spre serdar:

– Domnia Ta, jupâne, trebuie să ne faci totuşi un hatâr.

Folosise anume cuvântul „jupâne", şi nu „arhonda"[22], pentru a-l coborî pe serdar din cinul celor de viță adevărată, al celor de cinste, între cei care, deşi au ceva stare, sunt totuşi de neam prost, cel mult de talia negustătorilor sau a meşteşugarilor breslaşi!

– Ca să ne putem hotărî într-un chip sau în altul, trebuie să ştim până în amănunțime care este starea adevărată a principelui! Îți cerem deci să porunceşti oştenilor dumitale să îngăduie celor mai de seamă divaniți să urce în iatacul domnului, spre a-l cerceta, întrebându-l de sănătate!

– Înțeleaptă şi dreaptă cerere! îi sări în ajutor alte câteva voci.

– Nu pot să nu vă dau dreptate! se învoi serdarul, spre înmărmurirea apropiaților săi.

Aceştia nu înțelegeau cum de îngăduia vrăjmaşilor să descopere că bătrânul voievod nici nu dăduse în mintea copiilor şi nici nu era pe cale de a închide ochii, ci se afla la fel de bine ca la ultima sindrofie la care luase parte, petrecută cu vreo patru zile în urmă. Spre liniştea lor însă, după câteva clipe mazilul adăugi:

– Din păcate în clipa asta lucrul nu este cu putință, căci – după cum am fost vestit mai devreme – Măria Sa tocmai a ațipit şi ar fi neomenos să-i tulburăm hodina, care şi aşa îi este destul de chinuită! Vă făgăduiesc însă că mâine dimineață, când vom fi înştiințați că s-a trezit din somn şi că

---

[22] (Înv.) Apelativ de politețe cu care se adresa cineva unui boier. [Var.: **arhon**.] – Din ngr. **árhon, árhondas.**

Material cu drept de autor

are mintea îndestul de adunată încât să se poată cât de cât vorbi cu el, o să vă vestesc la rându-mi, ca să-l puteți vedea!

Lui Radu Mihail Tântăveanu îi venea inima la loc în vreme ce-şi auzea fratele minţind cu atâta seninătate. Până a doua zi se puteau întâmpla multe! Prilej de amânări sine die[23]. Hotărârile se puteau schimba, căci daraverile care era de aşteptat să se mai ivească, fiind mai grabnice, vor abate luarea aminte spre alte lucruri, silind la tărăgănări şi zăbavă, încât făgăduiala era făcută doar de ochii lumii, nelegând pe nimeni în chip temeinic. De altfel puteau chiar nădăjdui că poate până în dimineaţa următoare, singur sau cu ceva ajutor, voievodul putea răposa chiar cu adevărat...

De altfel, mârâind pe înfundate, postelnicul nu se sfii să spună deschis:

– Mâine şi iar mâine... Că până atunci mai izvodiți ceva ca să ne prostiți. Cine ştie ce uneltiri vă mai colcăie prin minte şi cu ce pleaşcă ne-om alege mâine... Ferească-ne Dumnezeu! Da' bine că mai şi făgăduiesc, de parcă şi-ar fi ținut vreodată cuvântul!

*

* *

[23] Fără o zi (un termen) stabilită (lat.).

Material cu drept de autor

Capitolul XXXI

Dar nu numai în divan tocmelile de înstăpânire mergeau trudnic. Şi stăruinţele începute pe lângă Înalt-preafericirea sa, chir Ignatie, întâmpinau la fel de multe anevoinţe ca şi cele pornite pe lângă boieri, anevoinţe care se întrupau în gingaşe frecuşuri, în felurite stavile care, chipurile, îi stăteau în cale, cât şi în împotriviri mai mult sau mai puţin făţişe. Unele erau poate îndreptăţiri întemeiate, dar cele mai multe erau vădit căutate spre a da temei tăgadei. Deocamdată, prea sfântul cap duhovnicesc al Ungrovlahiei nu se temea pentru fiinţa sa, nesimţindu-se atins de vreo primejdie; slugile, o seamă de oşteni daţi lui de domn şi unii dintre monahii care erau aciuaţi la mitropolie puseseră mâna pe arme şi luară sub priveghere porţile şi îngrăditurile, păzindu-le cu străşnicie, încât nici la biserica din ograda a treia nu mai putea ajunge cineva dinafară. Aşezământul era deci temeinic apărat şi nu era defel uşor cuiva de a pătrunde înăuntru.

Dar nu numai aceste gătiri războinice – şi nu atât ele – îi dădeau lui Ignatie credinţa că nu e ameninţat în nici un fel, neavând a se teme prea serios din vreo parte, cât

Material cu drept de autor

gândul că zavergii au priceput prea bine că nu se puteau lipsi de el, fiindu-le trebuitor pentru încoronare, pricină din care aveau toate temeiurile nu numai ca să-l cruțe, ci să se căznească chiar să i se arate cât mai îndatoritori. Era limpede pentru oricine că serdarul nu se putea unge singur domn; ori, în temeiul strămoşeştilor datini, numai chiriarhul țării era în măsură de a o face, încât sfântul părinte îl cam „avea la mână" pe uzurpator, neputându-se găsi vreo cale de a ocoli obiceiul. Socotindu-şi rostul temeinic aşezat, mitropolitul nu se sfiia să vină cu cele mai neaşteptate dorințe, ori să-i aridice în față o seamă cerințe. Pe de altă parte, în taină, nădăjduia că nici starea lui Matei nu era atât de disperată, încât să fi venit vremea ca să-l părăsească, spre a se mântui pe sine! Mai credea încă într-o schimbare în bine.

Pe ceauşul care i se înfățişă încă de duminică de dimineață – odată cu întâii solitori trimişi marilor dregători – îl buimăci dintru bun început cu împotrivirea sa de neclintit, lucru firesc, bietul slujbaş nefiind decât un mărunt boiernaş, lipsit de orice însemnătate. Stânjenit şi copleşit de sfiiciune, omul îşi însăilase cuvântul învățat pe de rost, înghițind supus şi smerit învinuirile şi ocările aduse stăpânului său. La o vreme încercă totuşi să întâmpine săpuneala de care avea parte cu unele deslușiri lămuritoare, care să îndreptățească cele care se petreceau, dar o făcu atât de stângaci, prevenitor şi cuviincios, încât, de bună seamă, spusele sale nu avea tăria de a îndupleca pe cineva. După un lung taifas, în care fusese strivit de cugetările pe care se văzuse silit să le asculte, se întoarse la Curte aducând cu sine un răspuns de tot încurcat, care, deşi nu închipuia o încuviințare, nu putea fi înțeles totuşi nici ca o tăgadă deschisă şi răspicată!

Serdarul presimțise neîmplinirea şi, cum deocamdată se ferea s-o facă cunoscută tuturor, îl primi

Material cu drept de autor

tainic pe mijlocitor, într-o odaie învecinată celeia orânduite pentru divanul țării. Îşi dădu abia acuma seama că greşise trimițând pe un oarecare la mitropolie. Ar fi trebuit să se slujească de cineva viclean, iscusit, cu greutate, care să aibă îndrăzneala şi agerimea de a lua pe loc, în numele său, hotărârile potrivite împrejurării! Desigur boiernaşul din fața sa nu se încumetase să ia asupră-şi asemenea răspunzătate. De bună seamă el se mărginise să înşire cuminte ceea ce fusese dăscălit să zică, fără a cuteza să facă nici cea mai mică preschimbare. Spre a îndrepta lucrurile, îl chemă în ascuns pe Stroe Leurdeanu şi pe Chircă Rudeanu, şi-i însărcină să-l aducă pe mitropolit la Curte, mânuind lucrurile cum vor şti şi vor crede de cuviință.

Cei doi purtători de cuvânt nu fură primiți pe dată de înaltul chiriarh. Îi întâmpină vicarul, care îi rugă pe un glas plin de subînțelesuri ascunse, să aştepte, întrucât preasfântul părinte era prins de grija unui prea tinerel şi prea chipeş călugăraş. Nu prea înțeleseră încotro bătea cu spusa-i urzicătoare vorbitorul, dar pricepură că nu-şi iubea peste măsură mai-marele. Părea pe undeva o învinuire de sodomie[24]. Stroe Leurdeanu, urzitor uns cu toate alifiile, întrevăzu pe dată că plecările răuvoitoare ale ierarhului puteau fi întoarse în folosul lor. Pentru a-şi umple timpul de zăbavă, începură a tăifăsui, punând țara la cale. Stroe Leurdeanu, care-l cunoştea pe vicar într-o oarecare măsură de mai-nainte, făcu vorbire de unele câştiguri pe le-ar putea aduce o domnie nouă, iar ascultătorul nu se arătă deloc nepăsător față de cugetările sale. Dimpotrivă, când fostul vistier se plânse că Ignatie e greu de înduplecat, arhiereul se grăbi chiar să-i de un sfat:

---

[24] (Înv. şi pop.) Relații sexuale anormale (între parteneri de acelaşi sex, între oameni şi animale). – Din ngr. **sodomia**, după numele Sodomei biblice.

Material cu drept de autor

– Chir Ştefan, fostul mitropolit, aşteaptă izbăvire în Oltenia, la Tismana. Toată lumea ştie cu câtă nedreptate i s-a smuls mitra şi cârja! Tocmai de aceea mulți, chiar aşa caterisit cum se află, îl recunosc, pentru sfințenia sa şi pentru bunul său renume, ca Întâi Stătătorul bisericii noastre. Domnia Sa, care are minte pătrunzătoare şi vederea limpede, desigur că nu s-ar da deoparte de a sta reazăm pentru făptuirea unor schimbări.

Vicleanul arhimandrit îşi dădea seama că ceea ce spunea putea trezi oaspeților toată luarea aminte, deci nu arunca vorbele la întâmplare, ci-şi măsura fiece pas cu o anume chibzuință. De altfel boierii ştiau că mulți rămăseseră legați sufleteşte de vechiul mitropolit şi nu era o taină pentru nimeni că, în vara abia trecută, destui trăseseră nădejde că va fi reîntors în scaun pentru a o petrece la groapă pe slăvita doamnă Elena. De altfel, în împrejurările de atunci, nici caterisitul chiriarh nu se mărginise să stea cu mâinile în sân...

Deşi Leurdeanu se îndoia că fostul arhipăstor al țării – aflat atât de departe de cetatea de scaun şi pe deasupra cu renumele pătat – putea să le fie de vreun ajutor, cele spuse nu se cuvenea totuşi să fie trecute cu vederea, dar nu pentru readucerea celui prigonit, cum ar fi voit vicarul, ci cu gândul de a folosi stihia unei asemenea amenințări ascunse pentru a-l silnici pe Ignatie să intre în joc, lăsând de-o parte orice codeală. În temeiul acestui chip de a vedea lucrurile, boierii nu intrară în mărunțişurile poveştii, aşa cum ar fi dorit-o slujbaşul duhovnicesc. Deşi n-o arăta, acesta fu nespus de dezamăgit de răceala şi nepăsarea cu care-i fusese primită povața. Îşi dădea seama că cei doi solitori n-o luaseră cât de cât în seamă, încât fu încredințat, că n-o vor împărtăşi mai-marelui lor, spre a trage folos de pe urma ei. Îndoiala încercată acum de vicarul sfântului aşezământ lămurea pesemne de ce, după câteva ceasuri, va apărea la

Material cu drept de autor

Curte un monah tainic, care, în numele unor „cinstiți părinți voitori de bine, în grija lor față de trebile de obște", al căror nume nu se pomenea, înfățișa serdarului taman sfatul folosirii lui chir Ştefan în cele care urmau a se petrece.

Pe feciorelnicul călugăraş care le întârziase primirea la Prea-fericirea Sa, măritul chir Ignatie, nu izbutiră să-l vadă. Ieşise pe o altă uşă şi trecuse prin alte odăi, încât nu li se întretăiase drumul. La drept vorbind, fusese slobozit anume prin foişorul dinspre grădină, tocmai ca să nu-i întâlnească pe cei doi oaspeți, dar totodată şi ca să iasă nebăgat în seamă şi de înalții ierarhi care slujeau la mitropolie. Ignatie avea toate temeiurile să fie atât de grijuliu, întrucât însărcinarea încredințată flăcăului era una din cele mai gingaşe. Trebuia să se ducă degrabă în ținuturile Oltului, la Buiceşti, ca să-l vestească pe vel spătarul Diicu asupra celor care se întâmplau în cetatea de scaun. Mitropolitul n-avea de unde şti în acea clipă că sârgul îi va fi zadarnic, şi asta din două pricini. In primul rând pentru că târgul era cu desăvârşire închis, lucru care-l sili pe monah să întârzie câteva zile în găsirea unei căi de scăpare, încât va ajunge prea târziu la vel spătar. Iar în al doilea rând, pentru că marele armaş Vasile din Corcova nu numai că se străduia să sloboade şi el un olăcar cu aceeaşi menire, dar sluga sa, mai norocoasă şi mai chitită, va izbuti s-o ia cu puțin înaintea tânărului monah.

De altfel, deşi ieşiți în clipe diferite din încercuire, din cauza anevoințelor călătoriei, drumul celor doi se va întretăia de mai multe ori pe la vaduri sau răscruci, mai ales la început, iar întâlnirile lor repetuite le stârniră temeri şi bănuieli. Fiecare avea simțământul că celălalt îl urmăreşte şi-i vrea răul, încât în mintea amândurora răsărise gândul de a-l înlătura pe închipuitul potrivnic. Temerile şi îngrijorarea erau cu atât mai mari, cu cât era vădit că şi unul şi altul ocoleau căile umblate, călătorind cu vădită fereală! În cele

Material cu drept de autor

din urmă neliniştile lor vor sfârşi într-o înfruntare deschisă şi numai prin voia sorții nu se vor înjunghia între ei.

În sfârşit, înalt Prea-fericirea Sa îi pofti pe împuterniciții serdarului în odaia de primire a oaspeților spre ascultare, chemând, ca să ia parte la tăifăsuire şi pe unii dintre sfătuitorii săi, între care se număra şi vicarul mitropolitan. Stroe Leurdeanu, mare boier, plin de fală, de ifose şi de avuții, voi să facă dovada unei osebite smerenii şi curtenii, care să măgulească tocmai prin aceea că venea din partea unui velit de însemnătatea sa. Drept care se grăbi să aşeze plin de râvnă un sărut mieros şi zemos pe mâna încărcată de inele ce-i fusese întinsă cu oarecare preget. Chircă Rudeanu, deşi boier de rang mai mic, se arătă mult mai potolit întru temenire.

Stroe Leurdeanu fu acela care deschise vorba. Se avântă ca să dovedească în cuvinte înflăcărate că țara se află ajunsă în grea cumpănă, acum când nu mai are domn.

– Parcă am înțeles că dimpotrivă, domnii au ajuns să prisosească! îi reteză Ignatie râvna, făcând trimitere la zvonul tainic după care Matei vodă ar fi fost încă în viață, iar la coroană mai trăgeau nădejde atât serdarul, cât şi spătarul, fără a mai lua în seamă pe de feciorul din flori al lui Radu Mihnea, care-şi țesea urzelile pe la Țarigrad.

– Bine, dar Matei este ca şi mort! se grăbi fostul vistier să-şi întărească spusa de mai-nainte.

– Dacă ați avut voi grijă de asta, sunt încredințat că aşa este! răspunse urzicător chiriarhul.

Leurdeanu începu să se înfurie, dar se sili să se stăpânească, încât să nu dea vreun semn de supărare. Zâmbi chiar, de parcă i s-ar fi zis o drăgălăşenie, îndemânare într-ale prefăcutului pe care Chircă Rudeanu nu izbuti s-o atingă. Cu toată stăruința-i lunecoasă, Stroe Leurdeanu nu izbândi să-l smulgă pe Ignatie din încăpățânata sa tăgadă. Ba, mai mult, recunoscând la o vreme că Matei vodă – în ciuda

Material cu drept de autor

semnelor de doliu cu care fusese învăluit palatul – e totuşi în viaţă, dar zăvorât fără putinţă de scăpare în iatacul său, îi dădu arhipăstorului o nouă pricină de îndârjire. Boierul însă nu voia nici el să se lase păgubaş cu prea multă uşurinţă. Taifasul se înfierbântă. Fostul vistier îi ceru mitropolitului tot mai stăruitor să-şi mărturisească limpede părerile, arătând desluşit dacă era pentru sau împotriva biv vel serdarului Constantin Şerban!

Voind deocamdată să ocolească darea unui răspuns deschis şi răspicat – încât să-şi lase o portiţă de scăpare pentru viitor – măritul înainte mergător al bisericii pământene întoarse întrebarea spre sfetnicii săi, răstălmăcind-o însă în aşa fel încât să-i pună pe aceştia în încurcătură.

– Oare putem noi unge domn nou, atâta vreme cât cel vechi mai este încă în viaţă, iar pe deasupra el a arătat că doreşte pe altcineva în scaun?! spuse el, părelnic fără vreun gând ascuns care să ducă la frângerea neguţărilor, ci prefăcându-se doar însufleţit de dorinţa de a găsi cea mai potrivită cale de a ieşi din impas.

Prin răspunsul la asemenea întrebare năbădăioasă, care nu-i putea sili pe ierarhii care-l slujeau decât să se bâjbâie, dând din colţ în colţ, dorea ca nehotărâta-i purtare să nu se înfăţişeze doar ca o părere numai şi numai a sa, ci că ar fi întruparea credinţei de obşte a tuturor acelora care păstoreau biserica ţării.

Vicarul, economul şi ceilalţi arhierei, care stăteau înşiraţi de-a lungul pereţilor, tăceau stingheri. Întrebarea nu fusese pusă cuiva anume dintre ei, putând deci trece drept o simplă înfloritură de vorbire, care să-i dea celui care cuvânta prilejul de a-şi răspunde singur, încât nici unul nu se simţi dator să se amestece în la taifas. Pe deasupra şi starea lucrurilor era de asemenea fel, încât muţenia era de ales, punându-l la adăpost. Nu încăpea îndoială că Ignatie dorea o

Material cu drept de autor

tăgadă şi nu era plăcut să se pună pe față în gură cu el, căci de toanele şi bunăvoința sa depindea viitorul fiecăruia dintre ei. Pe de altă parte, nu-i puteau face nici pe voie, căci, dacă se întâmpla aşa, cei doi boieri oaspeți îi luau de potrivnici ai serdarului, lucru care nu putea fi nici el dorit, atâta vreme cât uzurpatorul nu părea lipsit de sorți de izbândă! Fără a mai vorbi de faptul că, ținând partea mai-marelui lor, şi-ar fi călcat pe inimă. De bună seamă într-o asemenea împrejurare gingaşă, înfățişarea unor păreri sincere, mai ales dacă nu băteau spre nici o parte, era destul de primejdioasă. Ca atare, se cufundară într-o adâncă tăcere. Prea-fericirea sa, măritul mitropolit, ghici fără greutate pricina adevărată a secării limbuției sfătuitorilor săi, dar se prefăcu a crede că ea trebuie înțeleasă drept o încuviințare a cugetărilor sale. De teamă însă ca nu carecumva vreunul dintre sfetnicii care-l slujeau să-şi învingă sfioasa stânjeneală şi să-i dea un răspuns nedorit, se grăbi să-şi urmeze spusa, tălmăcind în cuvinte molcomeala celorlalți, în aşa fel încât să-i întărească spusele de mai-nainte.

– Ei, precum vedeți, nici povățuitorii mei nu arată prea mare înflăcărare! Nici ei nu se prea îndeamnă să vă stea de reazăm! Îmi pare rău, dar îmi cereți făptuirea unui lucru cu neputință de săvârşit. Dacă Matei vodă Basarab n-ar mai fi, am putea neguța cu totul astfel…

– Dacă Înalt prea sfinția voastră nu se învoieşte, va trebui să găsim pe un altul care să o facă! aruncă Stroe Leurdeanu o amenințare, în chipul unei judecăți nevinovate, care n-ar ținti încotrova.

– Adică?! deveni Ignatie deodată atent şi se încruntă; întrezărise primejdia.

– În țară se găseşte şi Patriarhul Antiohiei… încercă Chircă Rudeanu să abată zisele, spre a le drege, şi aruncă o privire furişată spre vicar.

Material cu drept de autor

Stroe însă era mai bătăios din fire şi nu se încurca în gingaşe lămuriri curtenitoare şi prevenitoare, care să-i cruțe pe cei din jur.

– Pe de altă parte, şi chir Ştefan, sărmanul, aşteaptă să fie despăgubit pentru nedreptatea căreia i-a căzut jertfă! Şi, după ştiința mea, sunt destui aceia pe care izbăvirea şi reînturnarea sa i-ar bucura! şuieră el veninos.

Vicarul roşi. Se simțea dat de gol. El se destăinuise celor doi boieri fără să-şi închipuise că ei vor întoarce împotrivă-i mărturisirile scăpate. Era înciudat mai ales pe fostul vistier şi-i păru rău de clipa de sinceritate avută, deşi ieşirea sa nu fusese tocmai întâmplătoare, ci era rodul unor chibzuieli mai vechi şi mai afunde, întrupând gânduri care umblau în anume straturi ale cinului duhovnicesc. Acum însă socotea că ar fi căzut jertfă unei clipe de slăbiciune, temându-se că oaspetele, ducându-şi până la capăt spusele, ar putea să-i rostească numele. El, ca prieten credincios al surghiunitului de la Tismana, îşi arătase crezurile din dorința de a atrage serdarului şi acelora adunați în jurul său luarea aminte asupra sa şi a proscrisului, pentru a nu fi uitați de viitorii ocârmuitori la răsplățile care or veni, dar nu-şi închipuise că, numai câteva clipe mai târziu, se va face pomenire de îndemnurile făcute, spre a le folosi într-o contrare deschisă de păreri, care-l putea sili să-şi mărturisească fără ocol plecările pe care le avea față de cei care puteau hotărî soarta țării în acea clipă. Visase la o urzeală tainică, care să-l reîntoarne pe Ştefan în scaun, şi nicidecum la folosirea mărturiei sale într-o încercare grosolană şi zgomotoasă de silnicire a mitropolitului!

Ignatie nu păru nici el prea încântat de trimiterile făcute la înaintaşului său, şi încă în chip de amenințare. De câteva luni, de când îi luase locul, lupta ca să-i şteargă amintirea şi urmele şi nu prea avea temeiuri de a fi mulțumit de roadele dobândite. În păstoria sa, Ştefan ştiuse să-şi

Material cu drept de autor

făurească o adevărată tabără de sprijinitori, care nu putuse fi fărâmată şi pe care îşi întemeia şi acum trecerea şi puterea din colțul proscrierii sale, în vreme ce forța lui, deşi întărit după toate canoanele pravilei, se bizuia doar pe oblăduirea principelui Matei. De aceea lupta era de tot descumpănită, ca între David şi Goliat, iar sorții de izbândă scăzuți. Repezitura cu care Stroe Leurdeanu îi tăiase vorba îi atrăgea luarea aminte tocmai asupra şubrezeniei stării în care se găsea, căderea ocrotitorului însemnând şi nimicirea sa! Era adevărat că deocamdată la mitropolie era linişte, sau cel puțin părea să fie, dar prea mare încredere nu avea în cei care-l înconjurau. În cele câteva luni de păstorie mai îndepărtase pe unii dintre cei prea răuvoitori, pe unii prea îndărătnici întru împotrivire, care se dăduseră de gol cu deosebire în împrejurările nedesluşite iscate de astrucarea principesei Elina, întâiaşi doamnă a țării. Dar, prins ca într-un cleşte între rugile, cerile, amenințările şi poruncile venite dinspre vlădicii şi arhiereii care-l înconjurau, ba chiar şi din partea unora dintre înalții dregători ai domniei sau, într-o mai mică măsură, a patriarhiei ecumenice de Constantinopol, nu-i putuse înlătura pe toți aceia pe care ar fi dorit. Grosul acelora care-l vrăjmăşeau, la adăpostul unei fățărnicii bine jucate, ştiuse să-şi ascundă simțămintele potrivnice. Din spatele unor chipuri blânde, mieroase şi binevoitoare, destui îl păndeau neclintit şi necruțători, gata să-l sfâşie în orice clipă de slăbiciune.

Deşi putința readucerii înaintaşului său nu o socotea a fi o primejdie neîntârziată, îşi zise că era totuşi bine să se dovedească mlădios în neguțări şi plin de cumpătare, ferindu-se de a veni cu răspunsuri prea răspicate, care nu mai lăsau loc de nici un fel de tocmeli şi întoarcere. Hotărî deci să se prefacă a fi fost înduplecat în parte, dar nu îndeajuns încât să facă pasul pe care i-l cereau solitorii:

Material cu drept de autor

– Mi se pare că ori sunteți înzestrați cu prea mult simț al glumei, ori vă lipseşte simțul măsurii! Cum credeți că cineva care năzuieşte la scaunul țării o să-şi împlinească în chip legiuit visul şi să fie totodată recunoscut de toți, dacă se învoieşte ca ungerea să i-o facă un proscris, care a fost caterisit din păstorie tocmai pentru că prea s-a pogorât din cele dumnezeieşti, vârându-se în mârşave amestecături mireneşti?! Poate da blagoslovenia bisericii mumă, unul dintre aceia ale cărui drepturi stau ele însele sub semnul îndoielii?! Cum de vă închipuiți că va avea cât de cât tărie sfințirea făcută de unul din aceia care e cunoscut şi răscunoscut ca uneltitor de rele şi treclet[25], alungat dintre noi pentru viclenie şi josnică uneltire?! O nelegiuire nu poate naşte decât o altă nelegiuire! Aduceți-l pe monahul Ştefan în locu-mi şi veți dovedi lumii că cel pe care voiți a-l aşeza în fruntea țării nu se bucură de încrederea acelora care păstoresc şi cârmuiesc legiuit, alegerea lui încălcând datinile obştii! Aridicați-l în scaun pe proscris şi nume bun nu veți avea, căci lumea va vedea în el doar un otrăvitor, care îşi duce mai departe meşteşugul, slujindu-se însă, de astă dată, de alte mijloace! Astfel încât cel pe care voiți a-l ajuta, fiind pus alături de cel dintâi, ar fi socotit deopotrivă cu acesta, adică va părea un perfid uneltitor de rele. Ori, asta voiți?! Peste voia mea nu puteți trece, fără a vă abate de la cele legiuite! Deci cu mine trebuie să le negutați pe toate, şi nu cu un surghiunit! De altfel, dacă acel monah Ştefan unelteşte împotriva noastră şi a bisericii pravoslavnice al cărei cap sunt, voi lua cuvenitele măsuri spre a stârpi răul din rădăcină!

Inima vicarului zvâcni dintr-o dată, parcă să-i spargă coşul pieptului. Amintindu-le celor doi boieri de prietenul său prigonit, năzuise cu totul altceva, însă lipsa lor de măsură nu făcea decât să-i aducă acestuia un val de

---

[25] (Înv.) Blestemat de trei ori. – Bg. **triklet.**

Material cu drept de autor

supărări şi năpaste, fiind amenințat de o nouă şi aprigă prigoană! Blestemă clipa în care nu-şi putuse stăpâni limba! Era ispitit să se amestece în vorbă, ca să arate că tot ce se istorisise pe seama lui chir Ştefan se spusese fără ştiința şi învoirea surghiunitului, încât nu i se putea găsi vreo vină, care să îndreptățească o mai aspră osândire a sa. Ar fi fost păcat ca, sărmanul, să fie pedepsit numai pentru nişte cuvinte puse pe seama sa, fără nici o noimă, de nişte boieri, după capul lor prost! Ar însemna să fie judecat pentru păcate nefăptuite, urcate în cârca sa fără de pricină. Tăcu totuşi. În primul rând pentru că, luându-i apărarea, îşi şubrezea propria-i stare, căci şi aşa Ignatie nu-l plăcea peste măsură. Pe de altă parte, încercând a-i lua apărarea, nu-l scotea de sub învinuire, ci dimpotrivă, căci întărea gândul, că ieromonahul Ştefan putea fi folosit pentru a-l surpa din scaun pe noul mitropolit, dovedindu-se a fi – câtă vreme mai era în viață – un potrivnic primejdios... Ori o asemenea încheiere nu trebuia înrădăcinată în mintea lui Ignatie, căci putea avea urmări cu totul nedorite!

– Voi veni mâine la Curte – făgădui pe neaşteptate chiriarhul, lăsându-i pe toți fără grai. Dar atrageți-i din capul locului biv vel serdarului luarea aminte că, nici nu mă gândesc la o încoronare, atâta vreme cât Matei vodă mai este în viață! Pentru a-mi ține legământul, aridic însă şi o cerință; doresc să-mi fie îngăduit s-o văd pe Măria Sa, ori în ce starea s-ar găsi!

Stroe Leurdeanu era încântat; Ignatie începea să se dea pe brazdă! Fusese greu să-l urnească, dar de acum încolo, încet-încet, puțin câte puțin, le va luneca în nadă! Chircă Rudeanu nu era la fel de încrezător că le căzuse în plasă, dar nu avea dreptate. Fostul vistiernic era de astă dată mai aproape de adevăr decât el. Totuşi, nici fârtatul său nu era pe deplin mulțumit. Amânarea pe a doua zi îl neliniştea. Se pierdea prea multă vreme, iar acum orice clipă era

Material cu drept de autor

prețioasă! Pe de altă parte, o seară şi o noapte dădeau mitropolitului prilejul să mai chibzuiască, să se răzgândească, ori să găsească noi temeiuri de sâcâială şi chichițe de care să se lege pentru a tărăgăna. Nu-i pica bine nici gândul unei întrevederi cu bătrânul domn, acesta fiind de o viclenie nemăsurată, putând – dimpreună cu Ignatie – pune ceva la cale spre a le nărui plănuirile.

Stărui de aceea mai departe, în nădejdea de a-l urni chiar acum din loc şi fără cereri supărătoare! Ignatie, însă, îşi avea socotelile sale. Trebuia să întârzie cât mai mult lucrurile, ca să lase îndestulă vreme monahului trimis la Buicești să-şi împlinească însărcinarea, iar Diicu să aibă timp de a se reînturna, înainte de a fi prea târziu. În temeiul acestor socotințe mitropolitul fu de neclintit, deşi, cum singur mărturisea, nu se arăta cu totul împotrivitor unor neguțări cu uzurpatorii. Neavând încotro, Stroe Leurdeanu se văzu silit să se mulțumească chiar şi cu atâta. Îşi atinsese la drept vorbind ținta; nimeni altul n-ar fi putut dobândi mai mult! Mulțumirea şi-o învederă la sfârşitul întrevederii printr-o nouă pupătură lipicioasă şi zemoasă aşezată apăsat pe mâna încărcată de inele.

La Curte îşi înfățişă izbânda, lăudându-se cu ea:

– Mâine dimineață, mitropolitul țării va veni să ți se ploconească, Măria Ta! răstălmăci el, cu bună ştiință, roadele trudei sale atunci când i le înfățişă lui Constantin Şerban.

O spuse cu voce ridicată, ca să fie bine auzit de către toți cei aflați în odaie. Vestea iscă ceva freamăt. Unii erau uimiți, neîncrezători, chiar supărați, în vreme ce alții se arătau mulțumiți şi biruitori. Oricum, era ciudat că mitropolitul, prieten atât de apropiat vechiului domn, se lăsase copleşit cu atâta uşurință. Dezlănțuirea zgomotoasă a fostului vistier era menită nu numai să sporească înrâurirea taberei care-l sprijinea pe serdar, ci, totodată, răspundea unei

Material cu drept de autor

judecăți scumpe lui Leurdeanu, şi anume aceea că prețul unui lucru nu e dat atât de însemnătatea şi deplinătatea a ceea ce izbuteşti a săvârşi cu adevărat, cât de mărimea vâlvei pe care ştii să o stârneşti în jurul tău şi al faptelor tale! În felul acesta, renumele îți sporeşte…

Amănunțimile – care ştergeau în bună parte îmbucurătoarele spuse făcute în lume – i le vesti serdarului puțin mai târziu, între patru ochi, în odaia învecinată, care slujea de nevoie ca spătărie mică. Ascultând adăugirea, serdarul se cam înfurie. Atâtea cerințe, şovăieli şi temeiuri de împotrivealã născocite de chiriarh îi puneau răbdarea la încercare!

– Chir Ignatie nu poate să-şi stăpânească nici măcar slujbaşii mitropoliei pe de-a-ntregul şi cutează totuşi să ni se opună?! răcni el. Asta n-am s-o uit! Eu nu sunt aşezământ de binefacere creştină! O să i-o plătesc cu vârf şi îndesat, numai să-mi vină apa la moară! Zile bune cu mine n-o să aibă! Îi făgăduiesc!!

Stroe Leurdeanu, deşi îşi dădea seama că-l va ațâța şi mai rău, stărui asupra pericolului închipuit de-o întrevedere între domn şi mitropolit. Aceasta nu trebuia să se petreacă în nici un chip.

În mod ciudat, în loc ca povața să-l întărâte mai tare, serdarul se potoli dintr-o dată, spre nedumerirea lui Stroe Leurdeanu, şi mai ales aceea a lui Circă Rudeanu. Ei n-aveau de unde şti că, în vreme ce fostul vistier vorbea, Constantin Şerban fu străfulgerat de un gând pe care-l socotea izbăvitor. De altfel, era aşa de încântat de el, încât nu se putu opri să-l nu-l împărtăşească şi celor doi!

– Dacă se îndărătniceşte peste măsură, o să-l trec sub cheie şi pe el, ca pe Matei! Avem odăi îndeajuns pentru asta şi caraule destule! Numai să vină încoace, că din clipa aceea este omul nostru… Sunt sigur că după ce se va vedea cetluit, nu va mai cuteza să mi se împotrivească. Mă va sluji

Material cu drept de autor

fie de voie, fie de nevoie! Mă va unge pe suflet să-l văd făcându-mi sluji, chiar de-ar însemna să țin gâdele de-a dreapta lui!!

După un prânz cam sărăcăcios şi grăbit, scurs sub înalta oblăduire a serdarului, o parte a oaspeților plecară pe la casele lor. Era vorba mai ales de boierii de întâiul rang, care socoteau potrivit să părăsească vremelnic palatul, nu atât din nevoia de a-şi face tihniți hodina de după masă, cât în nădejdea de a putea tăinui între ei, feriți de urechi curioase şi scormonitoare, căci aici la Curte iscoadele şi linguşitorii lui Constantin Şerban nu-i slăbeau din ochi.

Însă, cei care voiau să fie băgați de seamă de serdar îi rămaseră alături, chipurile ca să-i stea toată vremea la îndemână, de-ar fi fost trebuitori. Ba râvna unora merse până acolo încât hotărâră să nu mai treacă defel pe acasă, ci chiar să şi înnopteze la Curte! Dar pricina nu era numai dorința ca serdarul să le vadă sârgul şi truda ce-o puneau în slujba sa, spre a-i câştiga bunăvoința şi deci viitoare înlesniri. Gândul lor mergea mai departe. Socoteau mai potrivit să rămână pe aproape ca să afle deîndată orice întorsătură nedorită care s-ar fi putut isca pe neaşteptare, ca să se poată potrivi din vreme noilor împrejurări. Cum începuse să se înnopteze, îşi căutară prin colțuri, pe lavițe sau chiar pe podele, câte un loc de dormit, aşternându-şi o parte a veşmintelor în chip de pernă sub cap. Alții, mai puțin răzbătători, îşi căutară adăpost prin acareturile ogrăzii gospodăreşti din spatele caselor domneşti. La semnul dat din Turnul Chindiei, lumânările, opaițele, candelele şi focul din vetre fură stinse în cea mai mare parte, odăile cufundându-se în nemişcare şi întuneric. Curând spătăria cea mare, cămările învecinate şi tinzile palatului răsunau de larma horcăiturilor şi a sforăiturilor. Întreaga zidire susura ca un stup de viespi înfuriate.

Material cu drept de autor

Constantin Şerban se retrăsese într-o odaie care, pe timpuri – pe când palatul cel nou, al lui Petru Cercel, încă nu se înălțase –, fusese închipuită ca iatac princiar. În vremea lui Matei vodă încăperea slujise însă de cancelarie, aşa încât pe lângă pereți se vedeau înşiruite o seamă de tetrapoduri încununate cu tăblii de scris. Acum, fuseseră date în grabă deoparte, pentru a face loc între ele unui pat lat, acoperit cu aşternuturi aduse de acasă.

Pe o latură ațipise Nedelea, care era atât de mulțumită cu cele care se petreceau – în parte de ea uneltite – şi atât de încrezătoare în steaua norocoasă a serdarului, încât nu-şi mai făcea nici un fel de griji şi de temeri. De aceea putea dormi atât de liniştită. De-a stânga ei zăcea biv vel serdarul; însă el nu izbutea să lipească geană de geană, cu toate sforțările pe care le făcea. Era chiar înciudat de somnul adânc şi nepăsător al femeii de alături. Boierul nu se putea împiedica să nu se frământe. Fără voie, şuvoaie de gânduri începură să i se întretaie de-a valma prin minte. Din vârtejul lor se înălță, ca o răsfugare, o întrebare stăruitoare: oare ce s-o mai fi întâmplat cu Matei vodă? În răstimpul zilei nu mai avusese vreme să-l cerceteze el însuşi. E drept că orânduise o slugă, anume şcolită, care să se ducă din vreme în vreme în iatacul princiar şi să-i aducă veşti, dar era nemulțumit de mijlocire. Nu era acelaşi lucru cu a vedea starea cu proprii-i ochi.

Din istorisirile priveghetorului ce-l pusese, ştia doar că voievodul suferise cu destulă greutate lovitura primită, iar, pe de altă parte, preumblându-se furios prin iatac numai în cămaşă de noapte, pesemne că şi răcise pe deasupra. Dar lucru lămurit era că, după cât se părea, nu se simțea prea bine. Omul spunea chiar că fusese cuprins de fierbințeli, că începuse a respira greu, uneori de-a dreptul horcăit, şi că alteori chiar aiura. Ba în câteva rânduri pare-se că nu-i recunoscuse pe oştenii care îl păzeau chiar în odaie, luându-i

Material cu drept de autor

drept sfetnicii săi de taină şi cercase a se povățui cu ei. Între cei pe care credea a-i vedea aievea pe lângă el se numărau chiar câțiva veliți, care răposaseră de ceva vreme. Deci lucrurile păreau a merge pe făgaşul pe care-l dorea.

Cum serdarul se lehămetisise să tot asculte şoptită la ureche aproape neschimbată aceeaşi poveste, porunci slugii să nu-l mai tulbure, abătându-l de la trebile divanului, ci să-i facă doar un semn din uşa spătăriei mari, arătându-i dacă Matei tot mai vieţuieşte, sau dacă, în sfârşit, a răposat. Ca urmare bărbatul intra nesimțit pe uşă spre a nu stânjeni, şi aştepta până ce privirea stăpânului cădea asupră-i. În acea clipă rotea capul de la stânga spre dreapta şi altminteri, cu înțelesul că bătrânul nu-şi dăduse încă sufletul şi apoi se topea. La o vreme boierii luară aminte la trecerea din timp în timp a arătării, pe care Constantin Şerban o cerceta cu deosebită băgare de seamă, şi începură să-i bănuiască rostul, cât şi tâlcul semnului. În scurtă vreme, întreaga curte urmărea plină de încordare şi nețărmurită curiozitate ivirea mutei vedenii. Acum, căznindu-se să ațipească, începură să-l bântuie grijile legate de starea principelui, şi-i păru rău că nu îngăduise omului să-i dea mai multe deslușiri.

Se ridică din pat şi – cum se culcase îmbrăcat şi încălțat – trecu deîndată alături, unde se canoneau să se odihnească câțiva dintre sfetnicii săi de încredere, între care Hrizea din Bogdănei şi Stroe Leurdeanu. La scârțăitul uşii Hrizea, trezit fulgerător, tresări aprig şi trase spada din teacă. Fostul vistiernic însă, avea somnul greu; nici nu se clinti. Fură nevoiți să-l zgâlțâie zdravăn ca să-l scoale. Serdarul le făcu semn să-l urmeze.

Trecură prin mai multe odăi, prilej ca alaiul să crească, şi ieşiră în Curte nu prin foişorul din față, ci pe o latură a zidirii, străbătând cămările iatacului în care locuise, cu mai puțin de un an în urmă, răposata doamnă Elina. Cerul era înnourat, încât în strâmtoarea de dintre cele două palate

Material cu drept de autor

– cel nou şi cel vechi – era o beznă de nepătruns. Două făclii înfipte la colțul zidirii nu izbuteau decât cu greutate să le îndrume paşii, arătându-le încotro trebuiau să meargă. Întunericul era atât de adânc, încât nu se puteau osebi de negreala cerului crestele creneluri lor de la zidurile de apărare ale ogrăzii. Dădură colțul casei noi, în vreme ce Ştirbei Izvoranu desprinse o făclie de pe zid şi se străduia să-i lumineze calea lui Constantin Şerban.

Deodată, o umbră neagră, nedesluşită, se desprinse de lângă un pilastru al scării celeia mari a palatului şi păru a le veni în întâmpinare, parcă spre a le tăia calea. Vel comisul Mihalcea Radu Cândescu trase zăngănind spada şi-o repezi înainte. Ştirbei Izvoranu sări speriat într-o parte şi, făcând o rotire largă cu făclia prin văzduh, îl lumină câteva clipe, fără voie, pe cel care-i speriase. În străfulgerarea acestui scurt răstimp, Hrizea îl recunoscu înmărmurit pe Mano, tovarăşul de temniță de altă dată. Dintr-o mişcare prinse brațul comisului şi-i abătu spada într-o parte:

– Opreşte! E boier Mano!

Apoi, întorcându-se către cel răsărit în fața lor, urmă:

– Da' ce cauți, jupâne, icişa în miez de noapte?

Omul se apropie şi intră în rotocolul de lumină al făcliei. Revărsările roşii şi tremurătoare ale flăcării căzute de sus, dădeau chipului său o înfățişare diavolească. De parcă nu ar fi auzit întrebarea, zise către Hrizea, arătând cu brațul spre catul de sus!

– A murit? Nu-i aşa că a murit?

Fostul paharnic aruncă o privire descumpănită spre serdar, neştiind ce trebuie să răspundă. E drept că în sfatul țării se recunoscuse adevărul, dar se cuvenea oare ca acesta să fie rostit în afara odăii, în gura mare şi în auzul unui străin?! Negăsind sprijin la însoțitori, se mărgini să clatine a neîncuviințare din cap.

Material cu drept de autor

– Mai bine, mai bine! se bucură în chip de neînțeles Mano, care era cunoscut ca un dușman înverșunat al lui Matei.

– Te bucuri?! se miră Hrizea de-a dreptul zădărât, căci bucuria celuilalt era o adevărată jignire pentru Constantin şi părtaşii săi, care doreau potrivnicul. Pe de altă parte, purtarea lui Mano i se păru chiar lipsită de noimă, întrebându-se dacă nu cumva, după atâta temniță şi atâtea suferințe, i se tulburase judecata.

– Da! răspunse pătimaş ciudata arătare. Ar fi fost păcat să crape fără să guste amărăciunea şi cazna năruirii sale! Mai mare îi e canonul! Nu pot decât să mă bucur – se veseli ca un smintit boierul – să-l văd pe tiran lovit de soarta care i se cuvine! Să moară călcat în picioare ca un câine! Să se zbată, să urle, şi toți să-i râdă în nas! Că de mai mult nu e vrednic! E o plăcere să aflu că temutul despot a ajuns să se stingă cu încetul, chinuit, zăvorât în tainița iatacului său, care i-a devenit temniță! Dispare fără falâ şi fără urmă de măreție! Dă ortul popii singur, urât şi disprețuit!! Ce altceva mi-aş putea dori?!

Serdarului i se păru fără de folos ca să mai ia în seamă fantasma care părea pe undeva smintită şi păşi spre scară. Alaiul îl urmă în grabă, întorcând cu dispreț spatele lui jupân Mano, fost în vremurile sale bune mare postelnic. În timp ce serdarul şi însoțitorii săi urcau treptele, boierul pieri din nou în beznă.

Odată cu lăsarea nopții, Matei păru să se mai potolească. Gheorghe – bătrânul şi credinciosul său odăiaş – care şedea pe o băncuță în colțul odăii, privindu-l, răsuflă uşurat. Ceaiul cald şi prişnițele, pe care izbutise să le strecoare în iatac, păreau a-şi da roadele. Scăpat pentru o clipă de griji, se rezemă de perete şi ațipi, dormind iepureşte. Toată ziua se zbuciumase, chinuit de suferința trupească a stăpânului său, de care se legase sufleteşte din

Material cu drept de autor

străfundurile inimii. Pe deasupra îl răscolise vederea pânzelor cernite, atârnate în semn de doliu pe pereții din față ai palatului, pentru un om încă viu!

Din fericire, Matei nu avusese cum le zări, ferestrele odăii sale dând spre ceardacul din spatele palatului. De altfel, chiar dacă ar fi fost spânzurați prapuri negri şi pe această latură, tot nu i-ar fi putut vedea, ochiurile ferestrelor fiind acoperite, după obicei, cu hârtie cerată abia puțin străvezie, care nu îngăduia a privi afară. Iar a le deschise nu putea fi vorba, din pricina străjilor care le privegheau.

Odăiaşul însă, care ieşise de câteva ori, zărise totul şi i se rupea inima pentru ceea ce le era dat – lui şi stăpânului său – să trăiască. Sfâşierea sa sufletească se împletea cu zădărârea iscată de lipsa de omenie a unei astfel de împodobiri nenorocite a Curții şi cu o teamă superstițioasă față de răstălmăcirea înțelesurilor unui crez – acela al cernitului – cu puteri tainice, care veneau de dincolo de hotarele lumescului. Avea simțământul că hula care se făptuia prevestea dezlănțuirea unor mari urgii. Ar fi voit să-i destăinuie şi voievodului grozăvia săvârşită, dar îi fu peste putință să scoată o vorbă. Nu găsea în sine puterea de a-i spune: „Doliul şi prapurii pentru pristăvirea Măriei Tale au şi fost scoşi la vedere! Lumea vă crede mort, Luminate!" Erau cuvinte pe cât de simple, pe atât de crude şi greu de rostit. Oricât se sforța, nu avea tăria să şi le zică nici măcar în gând. I se părea nu numai o pângară, ci şi o cugetare aducătoare de nenorocire...

Domnul fu potopit de amărăciunea necazului pătimit în zilele şi nopțile din urmă, cumplită genune a pierzaniei sale. Nu mai nădăjduia să găsească o ieşire din impas. O voce care se ridica pesemne din în fundul sufletului şi pe care nu o putea stăpâni îi şoptea cu răutate că de scăpare nu mai putea fi vorba. Îl chinuiau în schimb,

Material cu drept de autor

stăruitor, două întrebări: de ce îl lovise năpasta tocmai pe el şi unde greşise de ajunsese la această îngrozitoare anevoință?! Dar nu-şi putea răspunde. O putere oarbă ca o vedenie hidoasă şi spăimântătoare, o putere pe care nu şi-o putea zugrăvi în vorbe, i se punea împotrivă. O ghicea prin preajmă-i, cum îl pândeşte din beznă ca o fiară crudă ce-şi adulmecă prada şi dă peste el ca un tăvălug necruțător. Până acum suflul ei părea a veni de la oarecare depărtare, ca o adiere greţoasă care-i atingea neplăcut pielea. Dintr-o dată însă, se revărsase asupră-i nimicitor, strivindu-l. Luptase ani de zile cu stihiile unor obiceiuri şi datini mărginite, cu îngustimea de minte a unora dintre sfetnicii săi, se războise cu lipsa de năzuințe înălțătoare şi nemernicia altora, şi din spatele stavilei pe care aceştia o închipuiau, răzbătuse până la el acea boare stârnită de ciudata putere împotrivitoare, fără de chip, dar totuşi nelipsită din vecinătatea sa; îl veghease stăruitor toată vremea, amenințându-l din ascunzişul ei. Până acum însă se păstrase în nelucrare, cuprinsă de ațipire, ceea ce îi putuse da neîntemeiata credință că o înfrânase, subjugând-o. Acum însă răbufnise ca printr-un stăvilar spart şi-l târa în rostogolirea ei năprasnică spre neființă.

Visul unei domnii întemeiată pe o deplină ascultare, al unui zăstimp de strălucire şi mărire – ca acela al lui Neagoe Basarab, strălucitul său înaintaş – se năruia odată cu el. Tot ceea ce se nevoise a clădi cu migală de-a lungul unui amar de ani, se spulbera în văzduh. Tot ceea ce năzuise pentru obştea sa se destrăma. Toate cele în care crezuse se surpau ca un castel de nisip. Zădărnicie şi deşertăciune – pretutindeni în jur. Pentru ochii orbi ai celorlalți, lumea desigur rămăsese aceeaşi. Satele şi târgurile nu se mutaseră din loc. Pădurile nu fuseseră smulse din rădăcină. Cetatea de scaun nu se prăvălise în hăuri întunecate. Totuşi ochii minții sale întrezăreau în zările viitorului o deplină paragină!

Material cu drept de autor

Icoana ei întunecată parcă îl pătrundea ca o înfrigurare, atingându-i partea gingaşă a cugetului; o vedea străpungându-i adâncul ființei. Era copleşit şi sleit de atâta nimicnicie şi neputință, doborât de tristețe, de osteneală, de boală, de o adâncă dezamăgire.

Toți îl părăsiseră. Locul din juru-i se pustiise pe nesimțite şi abia acum îşi dădea seama cât de singur rămăsese. Nu mai avea pe nimeni apropiat inimii sale. Mateiaş, plăpândul său fecior, pierise demult, abia de şi-l mai putea aduce aminte. La drept vorbind nu fusese odrasla sa, ci a cumnatului său, Udrişte Năsturel. Pruncul rămăsese orfan de mamă chiar de la naştere. Îl primise deîndată de suflet şi-l crescuse cu nemăsurată dragoste. Se simțise întotdeauna înduioşat când îşi trecea degetele prin părul său cârlionțat. Acum, amintindu-şi-l, îl încerca o tristă îndurerare, care-l potopea până în străfunduri. Dar, osebit de plăpând, fătul fusese frânt prea devreme de viață.

Incercase apoi să-l înlocuiască cu alți Mateiaşi, dar nici unul dintre aleşi nu se dovedise la înălțimea aşteptărilor. Pe rând îl dezamăgiră. Şi-l apropiase, între alții, pe Eustratie Leurdeanu, fiul vistiernicului său de odinioară. Dar băiatul era prea grăbit să ajungă la măriri, încât adesea călca chiar peste binefăcătorul său. De cusurul acesta se slujiseră divaniții ca să-l îndepărteze şi izbândiseră... De altfel, şi tatăl său, Stroe Leurdeanu, îi prilejuise o nețărmurită dezamăgire, când îl prinse furând din tezaurul țării. Iar acum, când îl sfida cu ura sa, îşi dovedea pe deplin întreaga josnicie, pe care nu i-o bănuise vreodată. Nu-l crezuse în stare să se coboare atât de jos.

Urmară apoi alți şi alți oblăduiți, care să-i aline acea părintească duioşie, care i se revărsa într-un ascunziş al cugetului şi care se cerea îmbunată. Dar aleşii erau departe de icoana făurită de închipuirea sa. Acum în urmă, hotărâse să şi-l apropie pe Diicu, nepot de soră dinspre maică-sa. Din

Material cu drept de autor

păcate acesta, fire plină de sine, făloasă, dornică de a se ajunge, însetată de măriri, îi rămase totuşi departe sufleteşte. Nu găsise nici la el acea duioasă şi caldă dragoste de scoborâtor al său de sânge, la care visase.

Doamna Elena adusese la Curte o seamă de fete orfane, pe care le crescuse, apoi le înzestrase şi le măritase. Poate că ei îi ogoiseră întrucâtva zbuciumul din străfunduri, umplând golul iscat de lipsa unui prunc trupesc, dar lui îi rămăsese străină toată mulțimea ființelor oploşite pe lângă nevastă-sa, întrucât în simțămintele lor de dăruire întrevăzuse mai mult o cuviincioasă îndatorire de recunoştință, decât o mişcătoare şi năvalnică dragoste filială! Pe deasupra, el şi-ar fi dorit un băiat, căruia să-i lase scaunul şi toată ştiința cârmuirii pe care o dobândise de-a lungul unui sfert de veac de trudă, plăsmuindu-i firea şi plecările după gustul său... De altfel, odată cu dispariția Elenei, aceste arătări, mai mult sau mai puțin duioase, pieriseră şi ele, topindu-se în necunoscut, odată cu întreaga Curte femeiască, sau, altfel spus, cu tot haremul palatului, cum i se zicea pe atunci.

Dar pierderea Elenei îl durea cel mai mult, poate şi pentru că pristăvirea ei îi era mai apropiată în timp. Şi-o amintea rece, stăpânind cu hotărâre şi chiar oarece asprime asupra celorlalți, neîngăduind să i se iasă din cuvânt, neclintită, împresurată de măreția unei adevărate principese, care se înălța falnic deasupra tuturor. Dar sub carapacea de fire scorțoasă, purtare cerută de străşniciile ighemoniconului şi rânduielilor de Curte, cât şi de rangul cu care era dăruită, el găsise celălalt chip al ei – şi de altfel era singurul față de care ea se dezvăluise şi altminteri decât față de ceilalți. Acolo unde alții nu puteau vedea decât o ieşire de severitate de stăpân netăgăduit, el descoperise un suflet cald, plin de gingăşie şi de iubire, care-l învăluise vreme de zeci de ani cu o dragoste mângâietoare şi totodată clocotitoare. Având-o

Material cu drept de autor

alături nu se simțise niciodată singur pe lume. Viețuirea împreună îi umpluse viața. „Dar acum totul s-a dus, totul s-a spulberat! E târziu, mult prea târziu pentru mine..." se tânguia voievodul în sine.

Din păcate la acel ceas încăpuse pe mâna unei cete de lotri josnici şi hrăpăreți, năpârci pe care nu ştiuse să le strivească la vremea potrivită, drept care îl striveau ele neiertător... Oftă cu obidă. Desigur că, îmbărbătați de slăbiciunea şi strâmtoarea la care ajunsese, vrăjmaşii cutezau în sfârşit să ridice capul, văzând în căzăturile care-l încătuşaseră nu sfârşeala lâncedă a putregaiului, nu mlaştina duhnindă a dezmățului smintit, ci nişte viteji slobozitori de neam! Cât de nestatornică, de schimbătoare şi de înşelătoare este înfățişarea lucrurilor! Nimic nu e sigur, nimic, statornic! Totul atârnă de felul cum şi de partea din care priveşti împrejurările! Pentru unii ele pot părea binefăcătoare, chiar fericite şi înălțătoare, iar pentru alții, deşi e vorba de taman aceleaşi întâmplări, pot fi păguboase, rele şi dăunătoare! Dar unde este adevărul, unde, dreptatea, unde, binele, unde, iubirea aproapelui?

În tinda iatacului se auzi freamăt, zvon de voci şi paşi. Străjile care privegheau ferestrele, rezemate până atunci de pervazuri, se îndreptară, ridicându-se în capul oaselor, de întâmpinare. „Pesemne, se schimbă paza!" îşi zise domnul şi nu se mişcă în aşternut, rămânând întors cu spatele spre uşă.

Serdarul şi micul său alai intrară şi se opriră dincoace de prag. La un semn din cap, străjile se furişară afară prin spatele noilor veniți. Ochii lui Constantin Şerban se opriră asupra lui Gheorghe, odăiaşul, care moțăia pe o băncuță, dincolo de uriaşul pat cu polog, ascuns în parte de perdelele acestuia. Era rezemat cu spatele de perete, iar capul îi căzuse într-o parte. Prin gura uşor întredeschisă ieşea un susur abia auzit. Şederea sa ca martor îl zădărî pe

Material cu drept de autor

serdar. De câteva ceasuri îl rodea ciuda împotrivă-i, de când, strecurându-se nebăgat în seamă în sfat, se apropiase neîmpiedicat de nimeni şi, în auzul tuturor, îl rugase să nu-l alunge de la căpătâiul domnului, stăpânul său iubit, tocmai în clipele în care era pe cale de a-şi da duhul. Îi cerşea cu desperare mila, stăruind asupra iubirii sale creştineşti, care desigur că-l îndemnă la înțelegere.

Constantin n-avea încredere în el, ştiindu-l prea credincios voievodului, pricină pentru care hotărâse să nu mai fie îngăduit în iatac, ca nu carecumva principele să înfiripe prin mijlocirea sa vreo legătură în afară. Porunca îndepărtării o dăduse în taină, în spătăria mică, de față fiind numai boiernaşii care trebuiau să-i împlinească voia. Însă în divan, de față cu atâta lume, când i se lăuda îndurarea şi spăşenia de bun pravoslavnic care-l însufleteau, ca să nu treacă de crud şi neomenos, se văzuse silit să-şi dea încuviințarea, deşi în acea clipă i se puse un nod în gât, răscolit fiind de o ascuțită vrăjmăşie față de bătrâna slugă, vrăjmăşie care i se redeşteptă revăzându-o în colțul odăii. Dar supărarea sa era îndreptată nu numai împotriva amărâtului odăiaş, ci şi a părtaşilor săi, care mai devreme îngăduiseră omului să se apropie nestingherit de el.

Constantin Şerban privi la Hrizea şi-i făcu semn din ochi spre bărbat. Boierul înțelese îndemnul, dar îi era neplăcut gândul de a trece prin fața patului şi de a-l apuca pe bătrân de umăr ca să-l dea afară. Îl apăsa simțământul că, repezindu-l cu grosolănie, aducea atingere chiar lui Matei vodă, ori față de acesta, deşi îl vrăjmăşea, îl încerca un soi de sfiiciune, care-l silea la o purtare cuviincioasă. Înaintea fostului domn era cuprins de o ciudată stânjeneală, pierzându-se uşor cu firea, deşi n-ar fi putut spune deslușit ce anume trezea în el asemenea ieşiri de slăbiciune! De aceea făcu un pas înainte ca şi cum ar vrea să se apropie de pat, dar se opri şi tuşi cât putu de tare. Slujitorul tresări

Material cu drept de autor

speriat şi, văzându-i, înțelese că nu era dorit. Ca o umbră, neauzit, se prelinse afară.

După ce uşa se închise, singur serdarul o porni spre patul cu baldachin. Un sfeşnic cu două lumânări – aflat într-o firidă din zidul din spate – îi răsfrângea, în chiupul unei pete întunecate, făptura pe peretele spre care voievodul tocmai era întors cu fața. Matei deschise ochii şi văzu câmpul de negreală mărindu-se şi lățindu-se pe tencuială, pe măsură ce omul se apropia. Până la urmă umbra cuprinse întregul zid, ca un nor neguros şi amenințător. Domnitorul se zbuciumă speriat, parcă străbătut de fiorul unei vedenii. Pentru o clipă avusese credința că un duh rău-prevestitor îl învăluia în faldurile sale cernite. Se întoarse dintr-o smucitură. Lumina, deşi slabă, îi bătea în ochi şi câteva clipe vederea nu-l sluji, de aceea nu-l recunoscu pe cel care-i stătea în față. Deodată, dumirindu-se, izbucni şuierând:

– Năpârcă, ai venit să te bucuri de moartea mea?! Lepădătură, nădăjduieşti că o să-ți ridici fala pe mişelia uzurpării mele?! Te amăgeşti, tâlhare, căci viața e foarte înşelătoare! râse el zeflemitor, apoi se înturnă la prezicerile sale:

– Sunt încredințat că urgia pe care ai dezlănțuit-o acum se va ridica şi împotrivă-ți şi te va nimici şi pe tine, scoborându-te la toată nimicnicia ta! O să râd de dincolo de mormânt, când otrepele din oaste, cu care te-ai înhăitat, o să-ți vină de hac! Aşa cum m-au trădat pe mine, te vor vinde şi pe tine, care ştii a făgădui mai frumos şi mai dulce decât m-am priceput eu, dar şi cu o mai mare fățărnicie! Atunci voi fi răzbunat!

– Bine că mai atras luarea aminte, ca să fiu cu băgare de seamă... Voi avea grijă să nu le dau vreme ca să te răzbune! făcu zeflemitor serdarul.

– Râzi?! Râsul te va ajunge, ascultă-mă pe mine. Silind, cu uneltele de război în mână, ursita ca să ți se plece,

Material cu drept de autor

crezi că o să-ți croiești domnie statornică?! Așa îți închipui că se clădesc biruințele și măreția?!

– Nu văd de ce-ar trebui altfel clădită! Oare tu n-ai luat scaunul în zăngănit de arme?! Oare nu tot pe tăișul spadei ți-a venit coroana?! Tu mă osândești, care nu te-ai sfiit să ridici buzduganul asupra a doi domni deodată și nu a unuia singur?!

Constantin Șerban făcea trimitere la împrejurarea că Matei vodă, spre a se înstăpâni, se înfruntase cu Leon vodă, cât și cu Radu Iliaș, care tocmai primise firman de domnie de la Înalta Poartă. Însă cum acesta din urmă era feciorul domnului de atunci din Iași, la drept vorbind, se putea socoti că ridicarea era pornită nu împotriva a doi, ci a trei voievozi! Matei tăcu o clipă. Răspunsul îl descumpănise, nefiind lipsit de adevăr. După o scurtă șovăială, răspunsul căzu necruțător:

– E drept că armele au vorbit, dar au vorbit cinstit, pe față, pe câmpul de luptă, în loc deschis și în văzul tuturor, nu dosnic, în umbra tainițelor pline de urzeli și josnicii ale palatului. A fost o înfruntare bărbătească, plină de îndrăzneală, nu o jalnică uneltire a unor lași perfizi și fricoși! Eu n-am înjunghiat pe nimeni pe la spate!

Fu rândul serdarului să înghită în sec, negăsind pe dată o cugetare la fel de mușcătoare. De altfel îl necăjea și starea destul de bună în care se găsea domnul, care era departe de a arăta a ființă aflată pe patul de moarte, ceea ce îi cam tăia cheful. Luându-se după spusele slugii pe care o trimisese din vreme în vreme în iatacul princiar, nădăjduise că voievodul este pe sfârșite, stând gata să-și dea duhul. Ori, ceea ce vedea îi dovedea că se înșelase amarnic. Bătrânul nici nu se înăbușea, nici nu horcăia, nu vorbea într-aiurea, ci-l recunoscuse din prima clipă și-l probozise nu numai cu judecăți închegate și temeinic gândite, ci unele chiar foarte urzicătoare, ceea ce era departe de a fi un semn că și-ar fi

Material cu drept de autor

pierdut mințile. Pare-se că mijlocitorul îl mințise ca să-i facă plăcere...

Îl cuprinse o furie năvalnică împotriva moşneagului, împotriva sorții neprielnice, împotriva însoțitorilor săi, care nu-l ajutaseră şi nu-l puteau ajuta, împotriva lumii întregi. Gânduri negre, pătimaşe, îi năpădiră mintea. Ar fi trebuit să-l ucidă fără milă, dintru început, pe acest hodorog nevolnic, care-i stătea în cale, primejduindu-i viața şi mărirea, care-l sfida, aruncându-i în obraz ocări greu de suferit şi-l şfichiuia cu disprețul său măreț. Cel mai simplu era să-i strivească obrazul cu o perină, luându-i suflarea, ceea ce n-ar fi fost prea greu. Voievodul, bolnav, era prea slab ca să se poată apăra. Deşi lucrul în sine nu i se părea mare grozăvie, nu se simțea în stare să făptuiască crima. Şi nu era vorba numai de stânjeneala pricinuită de numărul prea mare al martorilor aflați de față. Mai era ceva ce-i încătuşa voința. Nu şi-ar fi putut lămuri nici sieşi în chip desluşit şiragul de socotințe care-l înfrânau, dar îşi dădea seama că, deşi neputincios, bătrânul trezea în el o anume sfiiciune, din ființa sa răzbătând o putere şi o înrâurire care-l făceau parcă să încremenească şi care-l atingeau nu numai el, ci şi pe însoțitorii săi. Serdarul se înciudă pe sine. Se purta anapoda, fiind pe cale de a săvârşi, din pricina unor ciudate simțăminte greu de desluşit, nişte greşeli care puteau duce la o jalnică înfrângere.

Neputința de a lua o hotărâre îi îndrumă furia împotriva părtaşilor săi. Era supărat că aceştia nu-i ghiciseră dorința, pe care mândria nu-i îngăduia s-o mărturisească deschis. Nişte sfetnici desăvârşiți ar fi trebuit să întrezărească şi să împlinească gândurile stăpânului lor, chiar înainte ca acestea să fie rostite. „Nişte neghiobi tâmpi şi nerozi!" se înverşună împotriva lor. „Nu sunt în stare să priceapă voia aproapelui, să-i dibuiască grijile şi să ia hotărârea de a le împlini. Nu ştiu decât să se supună, precum

Material cu drept de autor

vitele, desluşirilor şi îndemnurilor frământate de mintea altora. Iar de vrei să fii sigur că le vor duce la capăt după voia ta, trebuie să-i dăscăleşti şi să le lămureşti totul de-a fir a păr, ca unor prunci lipsiți de glagore! Altfel nu sunt în stare de nimic! Nătărăii nu-şi dau seama că nu pot să le dau o astfel de poruncă?! Ce-or mai fi aşteptând?! Nişte secături, care mor de spaimă la orice pas pe care-l fac! Nu se pun pe treabă până nu se ştiu acoperiți de poruncile mele. N-au îndrăzneala de a lua asupră-şi răspunzătatea faptelor lor!" Era atât de pornit împotrivă-le, încât nici o clipă nu se gândi că şi ceilalți puteau fi încercați de aceeaşi de sfiiciune în fața voievodului.

Serdarul se răsuci dintr-o dată pe călcâie, fără vorbă, şi se depărtă. Abia când trecu pragul şopti mai mult pentru sine:

– Nu mi-am închipuit că e atât de greu să lupți cu o ființă pe cale de a-şi da duhul! Un om în puteri nu cred că ar fi iscat atâta bătaie de cap câtă îmi dă nevolnicul ăsta! Pe un altul l-aş fi doborât dintr-o lovitură…

Coborând scările dinspre Curte, Constantin Şerban îşi aminti de întâlnirea cu jupân Mano şi-l străfulgeră un gând. Boierul era cunoscut ca un duşman înverşunat al lui Matei, de pe urma căruia avusese mult de suferit. Dacă ar fi fost ajutat să se strecoare în iatacul domnului, setos de răfuială cum era, desigur că nu s-ar fi sfiit să-i facă de petrecanie şi pesemne nu fără cruzime, ca să-şi răzbune viața adusă la paraginǎ…

– Oare Mano, cu care ai stat adineauri de vorbă, nu este fostul vel postelnic al lui Leon vodă? se întoarse serdarul spre Hrizea.

– Chiar el! se grăbi acesta să întărească.

– Ar trebui să-l poftim şi pe el în divan, ca să-i arătăm cuvenita cinste, căci, după câte ştiu, în anii trecuți a pătimit mari supărări din pricina lui Matei…

Material cu drept de autor

– O să am grijă să-l caut, Măria Ta! făgădui Hrizea.

Întins în pat – înainte de a ațipi –, serdarul se apucă să cântărească roadele zilei abia trecute. Matei se încăpățâna să trăiască, așezându-i-se de-a curmezișul drumului. În schimb, boierii de întâiul rang – ba chiar și mitropolitul – se învoiseră să facă un pas înapoi. În sfatul de a doua zi, nădăjduia să dobândească reazămul de care avea nevoie. Se vedea silit să găsească neîntârziat un mijloc de a grăbi încoronarea, căci un fapt odată împlinit, e greu de desfăcut... Trebuia să pună pe deplin mâna pe putere, înainte ca Diicu să apară și să aridice niște cereri de moștenitor. Oamenii, din păcate sunt foarte schimbători, și, dacă nu se zorea, ar fi putut să se pomenească cu niște necazuri din parte-i...

*

Nu numai serdarul se perpelea în așternut, frământat de îngrijorări. Undeva în susul văii Vulcanei, nici vel vistiernicul Vâlcu Bunea Grădișteanu nu putea ațipi. Venise cu câteva zile în urmă, chipurile, să cerceteze mersul zidirilor începute la schitul pe care făgăduise de câțiva ani a-l dura. Gătirile erau destul de înaintate, vremea fiind în acest an în sfârșit prielnică pentru a începe treaba, căci se desprimăvăra. Dulgherii tăiaseră deja pomii trebuitori din pădurea împrejmuitoare pentru a meșteri grinzile și scândurile de nelipsit pentru a înălța ctitoria. Alți câțiva lemnari despicau de zor butucii, spre a scoate din ei șița. Sub un șopron se zărea niște var, iar ceva mai încolo zăcea o grămadă de bolovani aduși de undeva din vale, în desagi, pe spinarea cailor. Tocmise și niște țigani care, pe o latură a crestei pe care urma a se înălța lăcașul, frământau de zor lutul pentru a făuri cărămizile de care era nevoie. Ba înjghebaseră deja chiar primul cuptor și trudeau să-l încarce

Material cu drept de autor

cu lemne, urmând a-i da foc într-una din zilele următoare. Se săpau cu mult zor şanţurile pentru temelie, care în bună parte erau isprăvite când sosise el.

În primele nopţi dormise laolaltă cu meşterii, într-un şopron înjghebat în mijlocul codrului. Dar apoi, cum nu avea nimic de făcut, iar nopţile erau încă reci şi umede, îl cuprinse lehamitea şi coborâse pe o cărare lunecoasă către sat, găzduit fiind în casa unui moşnean mai acătării. Îl bătea tot mai stăruitor gândul de a se înturna în cetatea de scaun, încredinţat fiind că în urmă-i nu se petrecuse iarăşi nimic, ca şi de Paşti, de vreme ce vechilul nu-i trimisese nici o veste.

Dar, totuşi, nu descinse deîndată la drum, ci într-o doară, mai mult din grozăveală decât din pricina unui imbold de teamă sau de prevedere, mânase înainte, în cercetare, o slugă. Aceasta pornise încă de dimineaţă spre Târgovişte şi, deşi era o depărtare de numai câteva ceasuri, chiar pe jos mergând, necum călare, nu se întorsese totuşi nici până înspre seară. Vistiernicul era cu totul descumpănit de întârziere, întrebându-se nedumerit ce putuse păţi argatul. Cu încetul fu năpădit de o presimţire rău-prevestitoare. Cu cât se însera mai mult, cu atât era mai încredinţat că în cetatea de scaun se întâmpla ceva nefiresc. Dar nu înţelegea de ce vechilul, în temeiul înţelegerii făcute, nu-i trimisese de atâtea zile nici o ştire. Oare să se fi dezlănţuit din nou o zaveră ca în anul trecut, urmată de prădăciuni şi pârjol, împrejurări în care omul său să fi pierit?! Frământat de asemenea gânduri, începu a se teme şi pentru sine.

Răscolit de nelinişte şi nerăbdare, îşi zise că trebuia să afle neîntârziat ce se prilejise în cetatea de scaun. Îl trezi din somn pe feciorul gazdei – un băiat de vreo şaptesprezece ani, viclean şi descurcăreţ – şi-l trimise să iscodească, prevenindu-l să fie foarte prevăzător, ca să nu calce pe urmele slugii plecate de dimineaţă.

Material cu drept de autor

Când se crăpă de ziuă, băiatul se afla în fața porții Câmpulungului. Cum vel vistiernicul îi spusese dintru început că ar putea avea parte de nişte necazuri şi supărări, fu cu ochii în patru, cercetând de la oarecare depărtare palăncile împrejmuitoare ale cetății. Fu izbit de zvonul unei viermuieli neobişnuite, care răzbătea ca un freamăt nedesluşit, venind dinspre bastioane, dar parcă şi de mai departe, din spatele palisadelor. Se apropie cu fereală de turnul porții. Se opri nedumerit căci, în ciuda obiceiului, porțile erau încă zăvorâte, deşi fanarul din Turnul Chindiei fusese stins de ceva vreme. De sus o voce îl opri:

– Ce cauți, măi băiete?

– Apăi, m-o trimis taica după niscai târguieli, răspunse tânărul trăgând de frâu.

– Vezi-ți de drum, că nu-i de tine aici...

– Zău, nene, rogu-te, lasă-mă în târg, că de mă întorc cu mâna goală, mă ceartă taica! Trebuie musai, să iau niscai hamuri pe care le-a tocmit deunăzi la un cojocar!

– Mă, tu nu pricepi că târgul e de tot zăvorât şi nu se poate nici intra şi nici ieşi o vreme! Avem poruncă straşnică în legătură cu asta!

– Iaca, eu nu pricep! De ce să nu mă îngăduiți să-mi iau hamurile?! Ce rău fac?!

– Greu de cap mai eşti, băiete! Acum avem domnie nouă şi trebuie să grijim mai osebit de cetate!

– Da' pe cine avem acuma domn?!

– Pe biv vel serdarul Constantin ot Dobreni, sin Radu vodă Şerban!

Băiatul nu mai stărui. Întoarse calul şi-l şfichiui cu o vărguță pe coapsă. După câteva ceasuri dădea seama în fața vel vistiernicului.

Aflând înmărmuritoarea veste, acesta se ferici pentru prevederea dovedită. Fugise tocmai la vreme, scăpând de primejdiile pe care le aducea orice schimbare!

Material cu drept de autor

Hotărî să mai rămână la adăpost câteva zile, până ce va vedea cum se aleg apele. Trebuia să afle întâi şi întâi ce se întâmplase cu Matei vodă. Apoi se cuvenea să ştie ce făcuse spătarul Diicu şi ce avea pe mai departe de gând. Oare se va dezlănțui un război între cei doi?! În sfârşit, trebuia să afle de partea cui se aşezaseră boierii, care erau pâlcurile în care se împărțiseră şi ce năzuia fiecare.

Cum nu avea pe altcineva la îndemână decât pe flăcăiaşul gazdei, îl ispiti cu doi galbeni spre a-l înturna la Târgovişte, cu poruncă să iscodească tulburările iscate în cetate şi pe la Curte, aflând răspuns la întrebările care-l frământau. De altfel, înainte de a-l slobozi, îl şcoli îndelung, învățându-l ce anume să bage de seamă şi pe cine să cerceteze, cu cine anume să vorbească şi ce să-i spună fiecăruia. Urma ca până în deseară să se întoarne cu răspunsurile cerute, iar de-o fi nevoie s-o ia de la capăt în ziua următoare. De asemenea, să-l îndemne pe vechil să-i mai trimită la îndemână câteva slugi.

*

Se crăpase de ziuă. Începuse o nouă dimineață, cu noi griji şi noi temeiuri de încordare şi temeri. Cu hainele boțite şi mahmuri, mădularii mărunți ai păturii celor de neam din Ungrovlahia începu a răsări de prin cotloanele Curții, îndreptându-se spre odaia închipuită de câteva zile ca mare spătărie. Boiernaşii se întindeau, trosnindu-şi oasele amorțite şi încheieturile țepene din pricina chipului chinuit, în care-şi petrecuseră noaptea, dar şi a tăriei scândurilor pe care stătuseră întinşi. Osteneala multelor clipe de restrişte, cât şi somnul fugar, neodihnitor, furat prin colțurile vreunei tinzi, le zugrăviseră cearcăne vinete în jurul ochilor, le supseseră şi le zbârciseră obrazul, le umflaseră şi le înroşiseră pleoapele. Cu toate că trecuseră deja două zile de

Material cu drept de autor

frământare, de trudă şi îndoieli, zile în care izbutiseră să preîntâmpine o înfrângere, fără a dobândi însă o izbândă deplină, se simțeau totuşi cu toții puternici! Deşi nădăjduiau că tot mai mulți vor trece de partea lor, la Curte venise deocamdată, în această dimineață, destul de puțină lume. Chiar şi boierii care fuseseră ieri de față, întârziau să se arate. Dar nu fără îndreptățire. Încă din zori cerul era peste măsură de mohorât, negureala sa fiind de-a dreptul amenințătoare. Uriaşi vălătuci de nori, grei, întunecați şi rău prevestitori, se lăsaseră destul de jos asupra cetății şi a crestelor de dincolo de Ialomița, învăluind priveliştea într-o pâclă greu de pătruns cu privirea. Nici albele ziduri ale Mănăstirii Dealul nu se mai puteau zări, atât din cauza ceții, cât şi a beznei, care nu dădea semne că ar fi pe cale să se destrame odată cu venirea zilei. Dimpotrivă, parcă pe măsura trecerii vremii, norii groşi, de nepătruns, păreau a cerni şi mai temeinic lucirea zorilor.

De altfel, curând se zări şi primul fulger, undeva spre stânga zării, înspre Mănăstirea Viforâta. Urmă un tunet atât de răsunător, încât începură a tremura clopotele în turlele bisericilor, stârnind un ison ca un zumzet de aramă. Mulți se întrebau dacă nu fusese trăsnit locaşul mânăstiresc dinspre acea parte, căci prea fusese năprasnică lovitura. Dar oamenii nu apucară să-şi răspundă, că noi şi noi săgetări luminoase aprinseră tăriile, înlocuind cu repeziciune clipele de orbire, cu cele de întunecime greu de pătruns. Tunetele aproape că se țineau lanț, asurzind şi înspăimântând lumea. Fulgera şi tuna pesemne pe undeva pe aproape, încât tot văzduhul parcă clocotea, iar clopotele bisericilor începură a se bălăngăni singure şi a suna de-a binelea, în deplină neorânduială! Târgoveții erau de-a dreptul îngroziți; aşa vreme nu se mai pomenise de nu se ştie când! Nu dură mult şi furtuna se dezlănțui cu toată tăria. Un vânt aprig prinse a şuiera tăios dinspre soare-răsare, făcând să trosnească

Material cu drept de autor

crengile copacilor în asemenea măsură, că se auzeau vuind nu numai pomii din grădina domnească sau cei din zăvoaiele Ialomiței, ci chiar şi aceia care înveşmântau dealurile de dincolo de apă.

Pe dată se porni şi ploaia, cu picuri mari şi deşi, de parcă se spărseseră baierele cerului. La aşa vijelie nici că te mai puteai încumeta să ieşi din casă. Iar pe măsură ce vremea trecea, în loc să se potolească, urgia se întețea, devenind tot mai duşmănoasă şi înverşunată. Era de mirare de unde putea cădea atâta apă! După câteva ceasuri Ialomița se umflase în asemenea măsură, că potopise zăvoaiele şi prundul, şuvoaiele bătând furioase în temelia râpei pe care se înălțase târgul, vrând parcă să macine malurile pe dedesubt. Morile de din jos de Iazul Morii, baia târgului, chioşcul pentru petreceri de vară din grădina domnească, toate fură cuprinse de puhoaie, amenințând să fie smulse din loc şi cărate la vale. De altfel, şuvoiul aducea din deal ditai butucii, care izbeau năprasnic tot ceea ce întâlneau în cale, fărâmând orice opreliște.

Se apropia de ceasul prânzului, dar semn de luminare sau de înseninare nici că se vădea! Dimpotrivă, cerul devenise tot mai smoliu, iar vălătucii norilor parcă se îngroşau, în loc să se subțieze. Picăturile erau atât de dese că nu puteai vedea decât la depărtare de câțiva paşi, ca în vreme de mare înnegurare.

Vel serdarul şedea zgribulit alături de Nedelea, lipit de vatra caldă din colțul odăii. Asculta deznădăjduit cum picurii răpăiau pe şița acoperişului. Rămăsese fără glas. La asemenea oprelişti nu se aşteptase. Nici nu gândise măcar la ele! Le drămuise şi le plănuise pe toate cu mare luare aminte, dar o atât de amarnică dezlănțuire a firii nu intrase nici o clipă în socotințele sale!

N-avea rost să mai tragă nădejde că o să-i mai vină cineva la Curte. Se amăgise până dimineața zicându-şi că

Material cu drept de autor

aceasta va fi ziua hotărâtoare pentru împuternicirea sa ca domn de către sfatul țării şi deodată se dovedea că boierii nu se puteau întruni, iar el nu avea la îndemână vreun mijloc de a face ceva împotrivă-le. Parcă Dumnezeu însuşi se pornise asupra urzelilor pe care le țesuse cu atâta migală. O vreme, încercând a se îmbărbăta, îşi spusese că urgia se va potoli, şi lucrurile se vor întoarce pe făgaşul firesc. Dar nu fu aşa. Spre prânz, dezlănțuirea de afară devenise şi mai sălbatică, şi mai nimicitoare. Nenorocita marți din a doua săptămână de după Paşti îşi merita din plin zicala cu cele „trei ceasuri rele", numai că acum, ele se dovedeau a fi mai multe de trei. Pentru el era o zi pierdută. Mai putea cel mult năzui că miercurea va fi mai prietenoasă şi-i va îngădui să redobândească ceea ce pierduse azi...

Nu la fel privea lucrurile mitropolitul. Călugăraşul ce-l slobozise încercase să iasă din târg, dar fără a izbuti, paza fiind straşnică din toate părțile; dar nici pe la mitropolie nu mai trecuse, ca să nu-l dea cumva de gol pe mai-marele său, astfel încât chiriarhul îl credea plecat şi trăgea nădejde la venirea grabnică a vel spătarului. Vijelia era deci binevenită, îşi zicea Ignatie, Dumnezeu însuşi parcă sărindu-i în ajutor ca să-i întârzie pe urzitori!

La fel se bucurau şi divaniții potrivnici serdarului. Vel postelnicul şi nevastă-sa erau în culmea încântării, nu alta! Pronia le făcea pe voie, trimițându-l pe maşter acolo unde îi era locul!

Boroş în schimb, care din când în când ieşea în ceardacul hanului, privea cu jale la şiroaiele care parcă se îndeseau şi care-l sileau la nemişcare, ceea ce nu era în firea sa, mai ales atunci când trebuia să surpe o uneltire, prin alta.

Vremuiala strică şi rânduiala pazei cetății. Dacă oştenii de prin turnuri şi bastioane îşi găsiseră adăpost chiar în locul în care se aflau, dacă cei de pe zidurile Curții trăseseră în hogeaguri, în turnul porții ori în odăile alăturate

Material cu drept de autor

lui, cei dinspre Ialomița, amenințați de puhoaie şi fără un acoperiş deasupra capului, trebuiră să-şi părăsească în grabă locurile de pândă, înainte de a fi luați ei înşişi de şuvoaie la vale. Se risipiră repede, care pe la casele lor, care pe la prieteni, căci din pricina ploii dese, a vântului şi a frigului, nu puteau sta nici pe buza râpei spre a priveghea locul. De altfel, o bună parte a coastei era cuprinsă în ogrăzi şi grădini, ori pe acolo nici nu aveau cum intra. La drept vorbind, slujba lor pe mal, pe asemenea vijelie, era chiar lipsită de noimă. Cine s-ar fi încumetat pe aşa vreme să încerce a înfrunta puhoaiele furioase?! Acum, prin dezlănțuirea lor, apele, prin ele însele, deveniseră straja cea mai destoinică.

Cu acest necaz îşi petrecu serdarul toată ziua de marți. Noaptea nu fu cu nimic mai bună. Chinuit de ciudă şi griji, nu putu pune geană pe geană. De astă dată nici Nedelea nu izbuti să doarmă, ținându-i hangul lângă vatră, până spre zori. Abia târziu, după miezul nopții, i se păru că ploaia se mai domoli, căci răpăitul picurilor se auzea tot mai slab pe draniță, până ce amuți cu totul. Abia atunci serdarul se trase în aşternut şi putu ațipi puțin. Nedelea însă rămase trează şi înverşunată, privind pierdut în beznă.

În sfârşit se împlinise vremea de o nouă dimineață. Ceasul arăta că se făcuse târziu, dar mohoreala întunecată a cerului înnourat dădea simțământul că este încă forte devreme. Cu toate acestea, Curtea prinse a se înviora, frământarea sporind în paşi repezi. Murmurul mulțimii adunate în spătărie, mişuneala acelora care tropăiau prin odăile învecinate şi prin tinzi, foşnetul veşmintelor, târşâitul jilțurilor şi al laviților, scârțâitul uşilor, bocănitul paşilor, toate arătau că viața îşi reîncepuse clocotul de dinainte.

În mijlocul acestei lumi de obraze mărunte, nu întârziară să răsară în cele din urmă şi slăviții divaniți, care-şi petrecuseră noaptea în tihnă, pe la casele lor din târg.

Material cu drept de autor

Aşteptau cu toţii nerăbdători ca biv vel serdarul să-şi facă intrarea. Şi cum nu-şi puteau petrece vremea în nemişcare, tăifăsuiau în voie în odaia sfatului şi în tinda ei. În primul rând îşi urzicau neprietenii cu bârfe din cele mai atingătoare. Apoi îşi dădeau cu părerea asupra a ceea ce socoteau ei că mai aveau de făcut spre izbăvirea alesului lor, fiecare grozăvindu-se, care mai de care, cu plănuirile pe care era în stare a le născoci. Împătimiţii cei mai înfocaţi ai serdarului primeau cu încântare ştirea alăturării unor noi boieri sau boiernaşi, zugrăvind cu înveninare temeiurile de zăbavă ale acelora socotiţi potrivnici.

În vremea asta, o seamă de veliţi, în frunte cu vel postelnicul Constantin Cantacuzino, nu încetau, plini de sine, să strâmbe din nas şi să strângă înciudaţi din buze, taman atunci când ceilalţi ridicau ceva în slăvi; ba nu întârziau să adăugească şi păreri potrivnice asupra a ceea tabăra celorlalţi lăuda. Contrările se înverşunau, încât, dacă nu se punea în vreun fel capăt taclalelor, se ivea primejdia unor sfezi.

De altfel, nici în sânul aceluiaşi pâlc, nu se întâmpla ca vreuna dintre credinţe să fie împărtăşită de toţi fără de crâcnire, mai ales atunci când era vorba de bârfe şi de cleveteli, căci cel despre care tocmai se istoriseau tot felul de isprăvi, unele scornite de la un capăt până la celălalt, altele numai în parte întemeiate, putea fi vrăjmăşit de unii, dar plăcut de alţii, fără a lipsi nici aceia cărora nu le păsa de el. De aici se năştea un vălmăşag de judecăţi, care fie se întregeau unele pe altele, fie mai adesea se băteau cap în cap, încât era greu să osebeşti născocirile de adevăr.

Multă vâlvă şi mare temei de cleveteli iscă ivirea la Curte a agăi Buliga Lupu. Era socotit ca unul dintre apropiaţii spătarului Diicu Buicescu şi un credincios al lui Matei vodă Basarab, încât era firesc ca venirea sa să stârnească înmărmurire. Neguţările dregătorului începuseră

Material cu drept de autor

încă de dimineață, când înștiințase pe fruntașul trâmbei de oșteni care-i privegheau casa, că dorește să fie lăsat slobod, întrucât ar voi să se înfățișeze la palat. Mai marele străjerilor îl știa bine pe agă, cunoscându-i legăturile foarte strânse cu vechea cârmuire, încât socoti că noua stăpânire nu putea vedea în el decât un potrivnic. De aceea nu îndrăzni să ia cu de la sine putere o hotărâre, cu atât mai mult cu cât boierul cerea ca să fie însoțit la drum de un alai nu tocmai mic. Ca urmare bărbatul, pus în încurcătură, trimise vorbă la serdar, cerându-i îndrumări.

Solitorul său fu primit de Stroe Leurdeanu, care socoti că, oricât de mare i-ar fi ceata sfetnicului, ea nu putea trece de o duzină – două de oameni, deci nu putea deveni primejdioasă, punând temei vreunei încercări de slobozirea lui Matei vodă. De altfel toți divaniții, veniți de mai-nainte la Curte, erau ei înșiși îndeaproape și strașnic privegheați, iar nu numai cei care trezeau bănuieli și neîncredere, încât, le-ar fi fost cu neputință vreunora să se unească laolaltă, pentru a pune la cale vreo împotrivire. Orice încercare ar fi fost pe dată descoperită și necruțător înăbușită. Drept care, aga, dimpreună cu toată ceata sa, nu avea de ce-i stârni îngrijorare, încât răspunse că i se poate face pe voie.

Drumul lui Buliga Lupu spre Curte se dovedi însă, pe cât de scurt, pe atât de anevoios. Slujbașul – ajuns în dregătorie în urma și datorită înăbușirii uneltirii din vara celui de al 1653-lea an de la nașterea Domnului, care pusese la cale otrăvirea rănilor principelui – făcuse dintru început „mari îndreptări în oaste", hărăzite a o reînturna la rânduială și a preveni noi răzvrătiri. Matei primise înnoirile sale cu deosebită încântare, socotindu-le vrednice de toată luarea aminte, ba chiar bine venite; în schimb oștenii de rând văzuseră în ele doar niște măsuri silnice, care le îngrădeau slobozeniile, încât renumele fostului mare căpitan de dorobanți pălise destul de repede.

Material cu drept de autor

Vrăjmăşia pe care o stârnise în jurul său se vădi şi cu prilejul încercării de a se înfăţişa serdarului, căci abia trecuse de şiragurile acelora care-i împresurau ograda, că o ceată de seimeni, care străjuiau la prima răspântie, năvăli asupră-i cu înverşunare. Pe dată săbiile se încrucişară, scânteind şi zăngănind în mahmureala acelei dimineţi posomorâte. Din fericire păzitorii uliţei erau destul de puţini, încât aga răzbi a trece mai departe, o seamă a însoţitorilor săi izbutind să-i ţină locului şi să acopere fuga dregătorului. Lefegii erau foarte îndârjiţi, şi bătaia s-ar fi încins foarte rău, dacă dregătorul, ajuns între timp la palat, n-ar fi cerut ajutor pentru a-i săi. La ruga sa fu trimis grabnic un mic trup de oşteni ca să-i reîntoarcă pe străjeri la bună ascultare, silind părţile la împăcare.

Întâmplarea dădu apă la moară potrivnicilor serdarului puşi pe cârtit, căci le punea la îndemână o dovadă vie a primejdiilor care ameninţau pe cei de viţă, dacă armata era lăsată să le hotărască soarta. Astăzi a fost atacat aga şi a scăpat numai prin voia bunului Dumnezeu. Mâine putea fi rândul altuia, căci dacă i se dă nas celuia din prostime, acesta se obrăzniceşte şi cutează neîntârziat să ridice capul, pierzând simţul cuviinţei datorate a se arăta faţă de cei mari!

Părtaşii serdarului, se străduiră să respingă învinuirea, încercând a dovedi că toată gâlceava se stârnise din pricina semeţiei şi nemăsuratei nesăbuinţe a agăi şi alor săi. Oştenii erau nevinovaţi, ei răspunzând doar unei ataţări sfruntătoare care le fusese aruncată, iar cei care-i osândeau nu făceau decât să le caute nod în papură.

Foarte ciudată şi contrazicătoare se dovedi purtarea vel postelnicului Constantin Cantacuzino. El era unul dintre aceia porniţi să dea înţelesuri de mare adâncime şi îngrijorare celora petrecute. Aga apărea în tălmăcirea sa ca un martir, care le întrupa soarta care-i păştea pe toţi. Totuşi în clipa când îi vorbi de-a dreptul, în spusa sa nu mai

Material cu drept de autor

răzbătu nimic din chipul de jertfă căzută la aprigă şi nedreaptă prigoană, pe care i-o născocise. Dimpotrivă, marele postelnic îl luă repede şi grosolan, fără a-i arăta nici un fel de înțelegere:

– Te dai şi tu cu ăştia?! Te credeam croit dintr-un aluat mai de soi!

Aga se arătă peste măsură de zădărât de spusele sale, nu atât din pricina disprețului şi a văditei rele-voințe a divanitului, cât pentru că i se cerea în chip subînțeles să-şi mărturisească deschis plecarea către vechiul domnitor... Ori, el nu venise de acasă cu o părere de-a gata, legată de alegerea pe care voia s-o facă, ci se gândise doar să cerceteze mai îndeaproape ce se întâmpla, şi mai ales ca să-şi dea seama cât de gravă era starea lui Matei vodă, hotărând abia după aceea, în temeiul a ceea ce va descoperi, cui i se va alătura până la urmă. Postelnicul însă, repezindu-l astfel, îi dejuca plănuirea, storcându-i o recunoaştere fățişă înainte de a se fi dumirit asupra alegerii care-i stătea în față. Prefăcându-se a nu-l fi înțeles bine, se strădui să ocolească un răspuns răspicat, abătând luarea aminte spre alte anevoințe:

– Acum o lună v-am prevenit doar că dorobanții sunt nemulțumiți şi cârcotesc! îl mustră el pe marele postelnic, dar în aceeaşi vreme şi pe marele logofăt şi pe vel vornic, care făcuseră cerc în juru-i. Atunci mi-ați râs în nas, zicându-mi că sunt prost! Acum sunt încredințat că v-ați dat seama câtă dreptate am avut! Aşa pățesc cei care disprețuiesc şi batjocoresc sfatul cel bun...

– Ce însemnătate mai are dacă atunci aveai sau nu dreptate, de vreme ce n-ai ştiut să ne îndupleci şi să ne faci să pricepem?! Dojenile şi văicărelile nu mai au rost! Nu țin de cald nimănui. Acum nu ne rămâne alta de făcut, decât să vedem pe unde scoatem cămaşa!

Material cu drept de autor

– Adică tot eu sunt vinovat că, în loc să mă fi ascultat, m-ați luat în răspăr?! o făcu aga mai departe pe supăratul, care nu înțelege dedesubturile împrejurării.

Cu adevărat însă, toată vorbăria-i zădărâtă era menită să-i dea putința de a ieşi cu obrazul curat din pâlcul împotrivitorilor adunați în jurul postelnicului. Ştia bine că acesta se războia mai de demult cu bunul său cumnat, şi o făcea mai ales ca să-şi răzbune soața, care, de când o ştia, îi purta sâmbetele fratelui ei maşter. Ori, n-avea de gând să se pună în slujba unei „muieri", cum îşi zicea el, ca să-i facă nazul, ajutând-o să-şi plătească pizmele şi veninurile adunate în ea de ani de zile.

Constantin Şerban se trezise de câtăva vreme, dar nu-i venea să se scoale. Stătea întins pe spate cu palmele vârâte sub cap şi cugeta, nici el neputând spune însă la ce anume... Un odăiaş venise în vreo două rânduri ca să-l înştiințeze că boierii se strânseseră în odaia cea mare a sfatului, şi-l aşteptau; dar îi era lehamite să dea ochii cu veliți de care avea nevoie, dar se dădeau atât de greu pe brazdă. Era sătul de povețele logofătului sau ale vornicului, care se voiau cuviincioase şi cumpănite şi-l îndemnau să rămână blând şi supus, ascultând cuminte de cei mai de seamă decât el! Era sătul de făloşenia cu care-l sfidau, de fățărnicia cu care se prefăceau a-l înțelege şi a-i fi binevoitori, de parcă ar fi fost şi gata să-l ajute! I se acrise ca, pentru a nu da cârtitorilor temei de cleveteală şi hăcuială, să înghită otrăvitele muşcături ale cumnatului său, să-i îndure ponegririle şi clevetelile. Până una-alta soarta sa era atârnătoare de bunul plac al alesei adunături care-i aştepta venirea şi din păcate nu prinsese cheag îndeajuns spre a-i putea pune frâul, încât era silit să se mai prefacă mâță blândă şi îngăduitoare... Dar nădăjduia că în curând îi va veni apa la moară şi atunci le va arăta el acestor înfumurați cine e stăpânul... Deocamdată găsea mai înțelept să stea

Material cu drept de autor

deoparte, ca să-i lase să-şi cheltuiască singuri – între ei – veninul şi ipocrizia, să-şi tocească singuri tăişul sfidătoarei lor mândrii şi răutăți. Aşa că tot amâna să dea piept cu ei, deşi nu putea scăpa de asemenea corvoadă.

Aştepta ivirea mitropolitului. Abia odată cu sosirea sa putea urni lucrurile din loc, spre a trece la următorul răstimp al plănuirilor pe care la închipuise. Însă încăpățânatul de Ignatie întârzia să se arate, încurcându-i socotelile! Îşi pierdu în cele din urmă răbdarea şi trimise un boiernaş să iscodească dacă la mitropolie nu se observă vreun semn de plecare. Timpul trecea fără să se întâmple ceva. Numai, din când în când, Nedelea – lipită de cuptorul reîncălzit de dimineață – îl îndemna să nu dispere, căci, dacă are răbdare, toate vor intra pe făgaşul firesc, prielnic lor. Numai să nu se zorească, căci pripa putea strica totul…

Deodată umbrele străvezii ale odăii fură spintecate de străluminarea unui fulger, urmat de un trăsnet năprasnic, care îl făcu să tresară speriat. Se temea că însuşi palatul ar putea fi lovit. Înfiorat, se apropie de fereastră şi, cum nu putea privi afară prin hârtia care-o acoperea, o deschise, cercetând zarea. Vederea îi trecu peste masivele ziduri de apărare ale Curții, peste albia lată a Ialomiței, oprindu-se pe crestele zimțate, abia ghicite, ale culmilor din depărtare, învăluite în nori plumburii. Afară se lăsase o asemenea întunecime, c-ai fi zis că stă să înnopteze, nu că abia se crăpase de ceva vreme de zi. Era neîndoios că se vestea o nouă furtună straşnică.

„Desigur că afurisitul de Ignatie abia aşteaptă să se dezlănțuie vijelia, ca apoi să-şi ceară iertăciune că nu poate veni la Curte! Tare bine îi mai pică vremea asta!" îşi zise în gând. „Pesemne o să scăpăm din pricina lui şi ziua de azi, fără a dobândi nimica! Mi-e teamă să nu se repete povestea de ieri!"

Material cu drept de autor

La răstimpuri scurte, negura de afară fu străpunsă de noi şi noi străfulgerări orbitoare, urmate de bubuiturile îngrozitoare ale tunetelor. „Mare minune să nu trăsnească turla vreunei biserici" îşi zise serdarul din nou în sine. „Un foc în târg ne mai lipsea, ca să ne dea peste cap toate plănuirile."

Vijelia se întețea pe clipă ce trecea. Vântul vâjâia sălbatic, făcând să foşnească şi să trăsnească spăimântător pometul din livezile din vale. Urgia se ițea nespus de viforoasă. Vai celor fără adăpost cald şi apărat!

Serdarul îl chemă la sine pe Stroe Leurdeanu. Acesta intră şi privi nemulțumit spre roaba Nedelea, care şedea cuminte pe un colț de laviță de lângă vatră. Rostul de priveghetoare pe care şi-l lua, cât şi rămânerea ei locului ca să asculte, îl zădărau peste măsură; prea îşi vâra nasul în toate, îngăduindu-şi adesea să-şi de cu părerea asupra poveților pe care le dădeau veliții, socotindu-se mai deşteaptă decât ei, lucru de neiertat, mai ales ținând seamă că, după ce era femeie, mai era şi slugă şi încă una venetică! Ori asemenea ființă să-i pună în cumpănă sfaturile?! Dar ştia că nu se putea împotrivi slăbiciunilor, poftelor şi plăcerilor trupeşti ale serdarului, aşa încât tăcu, privind întrebător spre el.

– Cred că mitropolitul trage de timp. Aşteaptă dezlănțuirea furtunii ca să găsească o dezvinuire, încât să nu-şi țină făgăduiala de a ni se înfățişa! Noi avem nevoie de el aci! Du-te iarăşi până acolo şi – cum oi şti – fă-l să vină încoace!

Dar abia ieşi fostul vistier, că intră boiernaşul trimis să iscodească la mitropolie şi-l înştiință că rădvanul Preafericitului se afla pe undeva în urmă, pe Ulița Târgului, şi că în scurt timp va trage în ograda palatului. Serdarul îşi potrivi la repezeală veşmintele şi-o porni cu pas fălos spre spătăria cea mare.

Material cu drept de autor

Când primii picuri de ploaie, învârtejiți de furia vântului, răpăiră pe şindrila acoperişului, înaltul chiriarh, înconjurat de strălucitul său alai de feciori de boieri, monahi şi oşteni, descinse din rădvan în apropierea porții şi o porni grăbit pe drumeagul podit cu bolovani, îndreptându-se spre casa cea veche.

Deşi udat de ploaie, nu i se lăsă nici un fel de răgaz ca să se scuture, ci fu poftit cu toată cinstea să se aşeze în jilțul cioplit, aflat în capătul odăii, alături de cel al serdarului. Arhiereul şovăi o clipă, privind într-acolo. Deşi aşezat pe aceeaşi prispă, deci la aceeaşi înălțime, jilțul spre care era îndrumat era ceva mai scund decât acela din care se ridicase serdarul, şi, pe deasupra, astfel orânduit, încât să apară pus în stânga acestuia şi nu altminteri, deci era taman aşezarea pe care o avea obişnuit față de scaunul lui Matei Basarab vodă. Astfel, deşi lui – mitropolitului Ungrovlahiei – îi cădea în seamă îndatorirea de a conduce adunarea în lipsa principelui, deşi el era în asemenea clipe însuşi ocârmuitorul țării, deci i se cuvenea întâiul loc, se vedea împins într-o aşezare de a doua mână. Una ca asta i se păru de neîngăduit.

Fu gata de a răbufni, dar se stăpâni, socotind că pornirile pripite şi vijelioase, furia nestăpânită, arătate fără îngrădire în lume, nu sunt pe potriva falei şi greutății statului său. Pe de altă parte, întrezări putința de a juca un renghi serdarului, care dregea cumva lucrurile. Acesta tocmai îi ieşise întru întâmpinare şi acum păşea curtenitor alături, lăsându-şi strana goală. Slujindu-se de prilej, făcu un pas într-o parte şi foarte firesc, de parcă aşa i s-ar fi cuvenit şi aşa ar fi fost îndrumat, se aşeză în jilțul cel înalt. Fu o clipă de zăpăceală şi nedumerire pentru toți. Constantin Şerban, năuc, rămase un scurt răstimp pironit în fața oaspelui său. Nu ştia ce să facă, deşi îi stătea pe limbă să-i ceară ierarhului să se mute acolo unde i se orânduise. Se simțea

Material cu drept de autor

peste măsură de încurcat. Pe de-o parte i se părea stânjenitor să-l scoale, iar pe de alta se temea că, făcând-o, chiriarhul l-ar putea refuza, împrejurare în care chiar nu mai ştia ce-ar putea născoci spre a nu-şi ştirbi renumele.

Cum priveliştea iscată se lungea cam prea mult, iar înţelesul dedesubturilor întâmplării nu scăpă privitorilor, în odaie se auziră râsete înfundate, al căror îndemn îl dădea, plin de încântare, chiar cumnatul său. În sfârşit, hotărî să curme încurcătura şi, străbătând de-a lungul prispa prin faţa mitropolitului, se aşeză pe scaunul ce-i fusese gătit la drept vorbind acestuia.

Vel postelnicul Constantin Cantacuzino se arătă atât de înveselit de păcăleala pățită, încât nu-şi putea stăpâni hohotele. De altfel, nici nu se străduia să se înfrâneze, ştiind că astfel îi face în necaz serdarului. Cum se stârnise ceva larmă, mitropolitul – care nu era totuşi doritor să se dea prea mare însemnătate purtării sale – se văzu silit să bată cu degetele în braţul jilţului, cerând linişte, spre a putea începe treburile sfatului.

Tocmelile pentru căutarea unui domn nou în locul celuia devenit nevolnic curgeau tare anevoios, tabăra serdarului înfruntându-se cu aceea a cumnatului, fiecare ţintind să-l câştige pe mitropolit de partea ei. Pe deasupra, tunetele de afară, care se înteţiseră peste măsură, îi asurzeau pe cei din încăpere, făcându-i nu rareori ca să tresară, iar din pricina bufniturilor vântului şi a răpăitului picăturilor, hârtia cerată de la ferestre trosnea, stând gata să fie sfâşiată. Prinse în pereţi, ardeau mai multe făclii, flăcările cărora pâlpâiau tremurător la răbufnirile vijeliei de afară.

Sfiindu-se parcă, toţi se feriră la început să vorbească răspicat despre adevărata menire a adunării. După mai multe bâjbâieli şi codeli, marele comis hotărî să ia taurul de coarne şi să lămurească desluşit şi fără ocol cauza pentru care, la urma-urmei, se întruniseră. El arătă că Matei

Material cu drept de autor

vodă e fie mort, fie pe moarte, dar oricum, chiar viu fiind, şi-a ieşit cu totul din fire, deci în nici un chip nu mai era volnic de a cârmui. Prin urmare, scaunul țării putea fi socotit gol, lucru primejdios pentru toți, căci împrejurările puteau dezlănțui tulburări în țară, cât şi amestecul crăiilor megieşe. Asemenea neorânduieli nu erau de dorit, de aceea trebuie cu grăbire să purceadă la alegerea unui domn nou, în stare de a lua în mână frâiele cârmuirii, spre a da statornicie aşezămintelor.

Şi, uitând voit de vel spătarul Diicu, arătă că între ei se afla unul singur care întruneşte însuşirile trebuitoare pentru a putea fi înălțat în scaun, iar acesta este neprețuitul său prieten, măritul biv vel serdar Constantin Şerban ot Dobreni, fecior slăvit de domn, om milostiv, iubit şi iubitor de norod, care este totodată sprijinit temeinic de armată! îl preamări el în cuvinte înflăcărate pe cel dorit întru înălțare.

– Nu ții seamă de voința domnului Matei vodă, care năzuia să lase scaunul nepotului său, marele spătar Diicu ot Buiceşti! strigă vel postelnicul atât de tare, încât acoperi bubuitul unui tunet.

Comisul îşi urmă netulburat lămuririle, arătând că potrivnicul nu e de luat în seamă, căci nu este decât un boier oarecare de la țară, fără vreo obârşie voievodală, fiind fiul unei mătuşi a voievodului pe cale de a pieri, care el însuşi nu-şi prea dovedise scoborârea dreaptă şi legiuită din os domnesc, ci însăilase o înrudire cam trasă de păr cu neamul domnitor, dar şi aceasta numai pe latură femeiască! Pe deasupra, sfruntător, plin de sine, fălos şi schimbător din fire, spătarul nu putea prevesti decât un cârmuitor rău, mărginit şi tiranic! Ori, puşi în fața unei atari alegeri, o hotărâre înțeleaptă şi dreaptă nu este greu de luat! Este deci neîndoios că sorții plecau cumpăna în câştigul marelui serdar!

Material cu drept de autor

Preda Brâncoveanu se avântă şi el în tocmeli, dar din cuvântarea sa lungă, searbădă şi încurcată le fu cu neputință ascultătorilor să înțeleagă de partea cui se alătura. Toată sporovăiala sa se mărginea la a lăuda cârmuirea care avea ca temei un principe luminat. Însă la drept vorbind se părea că totuşi nu se împotrivea lui Constantin Şerban, căci spunea ceva de domnie nouă, după care se afunda într-o lungă şi prea-dăscălească didahie asupra însuşirilor care sunt de nelipsit unui cap încoronat desăvârşit, însuşiri care puteau fi găsite mai degrabă la serdar şi nu lui Diicu, după chipul ce-i fusese zugrăvit mai devreme de comis. Prea puțini pricepură că marele vornic nu se gândea la vreunul din cei doi, ci la sine însuşi. Lumea începu să caşte lehămetisită şi dacă n-ar fi fost straşnicele bubuituri de afară, desigur că cea mai mare parte a celor întruniți ar fi ațipit.

– Ăsta şi-a pus în cap să ne istorisească, din scoarță în scoarță, „Invățăturile lui Neagoe vodă către fiul său Teodosie"! zise la o vreme stolnicul, care-şi ieşise din sărite.

O spuse destul de tare, încât cei din jur zâmbiră înveseliți. O altă voce, tot pe înfundate, îi răspunse:

– Oare astea sunt sfaturi pentru serdarul Constantin sau poate închipuie judecăți pentru a-şi întemeia propria cârmuire?!

Cugetarea nu era tocmai nouă, ea mai fiind auzită în sfat şi zilele trecute, încât nu miră pe nimeni. Cum vorba fusese aruncată într-o clipă de linişte între două tunete, o auzi şi vel vornicul, ceea ce, din pricina chipului zeflemitor în care fusese rostită, îi cam tăie avântul.

Înțeleptul Udrişte Năsturel, a cărui ştiință era de toți recunoscută, şi care era totodată cumnatul domnului Matei vodă, deplânse lipsa bunelor simțăminte creştineşti ale celor aflați de față. Îi mustră că opintesc numai pentru foloasele pe care ei le-ar putea trage, uitând de datoria ce o au față de

Material cu drept de autor

cel care le-a fost domn şi voievod, amar de aproape un sfert de veac.

– Voi, cârcotaşii care aţi tot forfecat pe prealuminatul Matei vodă, găsindu-i o mie de cusururi, o să fiţi primii cărora o să vă pară rău şi o să plângeţi după cei peste douăzeci de ani de linişte, pace şi statornicie, care acum însă, prin ceea ce faceţi, au luat sfârşit! Cârtelile voastre n-au adus nimănui binele. Dimpotrivă, au sădit dezbinare, ură, sete de răzbunare. Au dezlănţuit pofte oarbe, pe cât de nesăţioase, pe atât de pătimaşe. Nesocotinţa de care daţi dovadă prevăd că ne va împinge într-un adevărat război între fraţi. Să ne ferească Cel de Sus de a ne împărtăşi şi noi din nenorocirile care au sfârtecat anii trecuţi Engliterra... încheie el cu glas prorocesc. Aş fi curios să vă văd pe voi, veliţii, supunându-vă poruncilor negustorilor din târg!

Şi părtaşii împătimiţi ai lui Constantin Şerban, dar şi potrivnicii lor primiră prorocirile cu semne de lehamite, sătui fiind de prezicerile sale, care nu se mai isprăveau de mai bine de un an încoace. Era adevărat că bătrânul Udrişte era vrednic de toată cinstea pentru nemăsurata sa ştiinţă, dar în ultima vreme începuse să-i piseze cam mult cu presimţirile sale, care mai de care mai neguroase.

Vel logofătul Radu Cocorăscu se folosi de prilejul adus la îndemână de şcolita cuvântare a ajutorului său, ca să reîntoarcă vorba la făgăduiala smulsă cu două zile în urmă serdarului – şi anume aceea de a îngădui unei deputăţii să-l vadă pe domnitor. Mitropolitul prinse din zbor spusa şi se legă de îndată de ea. Îi pica tocmai bine, dându-i putinţa de a mărturisi fără înconjur că atâta vreme cât nu cunoaşte în amănunţime care e starea domnitorului, el nu e în măsură să-şi dea seama încotro să încline cumpăna judecăţii sfatului ţării. Îndatoririle sale în neobişnuitele împrejurări ale clipei, sunt mult prea mari ca să se mărginească doar la a asculta

Material cu drept de autor

clevetelile unuia sau ale altuia. Era trebuitor să se încredințeze cu ochi săi de toate cele care se zvoneau. Abia atunci găsea în sine puterea de a lua o hotărâre de temeinicia căreia să fie pe deplin mulțumit. În ce privește părerile pe care le ascultase, unele se înfățișau ca bune şi frumoase, iar altele stricătoare şi părtinitoare. Şi cum se băteau cap în cap, nu îngăduiau să deosebeşti adevărul de închipuire, încât nu te puteai întemeia pe ele. Ba stărui chiar, că atâta vreme cât bătrânul domn trăieşte, el nu era în drept a înscăuna un altul, cugetare care îl înciudă peste măsură pe serdar, care trebui însă s-o înghită, fără putința de a mai zice ceva! Lămurirea, prin chipul cum o rostise, nu arăta a judecată oarecare, cuviincioasă şi cumpănită, ci aducea mai degrabă a amenințare...

De nevoie, serdarul făgădui din nou că, în chiar acea zi, de cum va sta vijelia, le va împlini voia, înlesnindule o întrevedere cu voievodul. Însăilă minciuna cu cea mai mare seninătate, negăsind pe dată alt pretext de a-i duce cu vorba în afară de starea vremii. Dar apoi, socotind că s-a învoit cu prea mare uşurință, ca să-şi lase totuşi o portiță de scăpare când va trebui să-i amâne din nou, mai zise, aşa ca într-o doară:

– Din câte ştiu, starea domnului e foarte proastă şi o ospeție prea numeroasă nu-i poate face decât mai rău, grăbindu-i sfârşitul. Aşa încât nu ştiu dacă avem pricină de a ne grăbi să ne ducem pe capul său.

După ce-şi încheie sfâşietoarea mărturisire, care vădea nespusa grijă pe care i-o purta lui Matei vodă, cât şi nețărmurită durere sufletească de care era căznit din pricina suferințelor care-l loviseră atât de neaşteptat pe sărmanul principe, se gândi că ar fi totuşi potrivit să întărească credința că chiar ar voi să pregătească vizita la domn. Drept care veni cu lămurirea că ar socoti potrivit ca din deputație să facă parte în primul rând Prea-fericirea sa, mitropolitul

Material cu drept de autor

țării, apoi boierii de sfat aflați de față şi, în sfârşit, el însuşi şi câțiva din prietenii săi.

Mai apoi, uitând că-şi începuse lămuririle arătând că el doar îşi dădea cu părerea, urmând ca adunarea să hotărască, sfârşi prin a porunci, fără drept de împotrivire, că nu va fi îngăduit nimeni înarmat în iatac! Desigur că unii din cei de față îl vrăjmăşeau pe voievod din felurite temeiuri şi puteau fi ispitiți să-i facă vreun rău... De aceea toate uneltele de luptă se vor încredința străjii înainte de a urca scara palatului celui nou. Domnul trebuia oblăduit, oftă el, copleşit, chipurile, de gingăşiile unei griji nețărmurite. Ducându-şi prefăcătoria mai departe, mărturisi că face totul ca să nu i se pună viața în primejdie, chiar dacă nu mai avea de trăit decât câteva ceasuri.

Dar nu se opri aici, căci mai apoi adăugi: „ Nu se poate şti când îi poate veni vreunuia dintre voi un gând păcătos!" O spunea de parcă nu el, ci vrăjmaşii săi, s-ar fi ridicat împotriva domniei, amenințând viața şi libertatea lui Matei. S-ar fi zis că, dimpotrivă, se dădea în vânt ca să-i lungească voievodului traiul şi să-i ocrotească liniştea şi stăpânirea! Cineva mai sărăcuț din fire ar fi putut crede chiar că serdarul ar fi căzut pe deplin la învoială cu potrivnicii, făcându-le hatârul legat de încuviințarea de a-l vizita pe domn. Totuşi, ascultătorii simțiră fățăreala vorbelor sale, îi înțeleseră prefăcătoria, de aceea vel postelnicul Cantacuzino şi cei care-i țineau partea începură a tuşi cu subînțeles.

Constantin Şerban se făcu însă a nu pricepe... Dimpotrivă, dornic de a găsi noi temeiuri de amânare, însăilă felurite îndatoriri, unele chiar lipsite de noimă, care, chipurile, trebuiau grabnic înfăptuite, înainte de a trece la împlinirea făgăduielii. Spre pildă, întrucât se apropiase ceasul prânzului, stărui că nu puteau sări peste masă, de aceea îi pofti pe toți să ospăteze împreună. Iar tărăgănările pe care le pricinuia nu erau lipsite de rost, căci în gând îşi

Material cu drept de autor

spunea că nu aduce anul ce aduce ceasul! Poate că în vremea chefului va mai găsi o pricină de amânare, sau poate mai mulți meseni se vor îmbăta şi vor isca gâlceavă, ceea ce împiedica luarea vreunei hotărâri până la potolirea lucrurilor. Deci, avea temei ca să nădăjduiască ce se vor ivi niscai întâmplări neaşteptate, care să-l scoată din impas. Sau, dacă avea puțin noroc, se putea chiar ca Matei să moară!

Smerit, se dezvinui față de meseni că desigur nu va fi o sindrofie în toată legea, ca în vremile bune, dar mijloacele care-i stau la îndemână nu se ridică la înălțimea unor fețe atât de alese, de aceea roagă să fie iertat pentru neîmpliniri. Apoi nici nu se cuvenea să petreacă prea deşănțat în vreme ce Măria Sa suferea...

Mitropolitul – şi el doritor de a trage de timp – se învoi deîndată la poftirea făcută. El se gândea să împiedice cât mai multă vreme luarea unei hotărâri, ca să-i lase timp îndeajuns călugărașului trimis în solie la Diicu, ca să-l aducă pe marele spătar în cetate. De aceea, era hotărât să prelungească masa cât se va putea, căzând astfel, fără să-şi dea seama şi fără să vrea, gând la gând cu serdarul.

Nici boierii uneltitori nu doreau să grăbească încheierea ospățului, căci şi ei erau dornici de a amâna cât mai mult să se ajungă la o încheiere încununată cu o întâlnire cu domnul. Astfel, nu fu de mirare că, printr-o înțelegere nemărturisită, mesenii din amândouă taberele întinseră petrecerea cât putură de mult şi se despărțiră abia seara târziu şi încă în mare pripă, căci stătuse ploaia şi erau grăbiți să ajungă acasă înainte de a începe iarăşi vremuiala.

*

Ziua de joi de după Duminica Tomii, care se nimeri în 6 prier a anului 1654 de la naşterea Domnului Iisus, se

Material cu drept de autor

dovedi mai prielnică serdarului. Deşi cerul era încă mohorât şi înțesat de nori dezlânați, care lunecau dintr-o zare în alta, ploaia şi vântul se potoliseră. Țărâna era jilavă, streşinile mai picurau, dar totuşi vremea nu era potrivnică celor ce-ar fi voit să iasă din case. Văzând schimbarea, marele serdar deveni dintr-o dată mai încrezător în viitorul său, mai ales că Nedelea se puse iarăşi să-l însufleţească, sporindu-i încrederea în sine.

În odaia cea mare a sfatului se adunaseră deja boiernaşii care-şi petrecuseră noaptea prin felurite cămări ale palatului, prin hogeagurile oştenilor, prin acareturile ogrăzii gospodăreşti, deşi abia de se crăpase de zi. Cum nu aveau ce face în colțurile pe unde înnoptaseră, se adunară la taclale în aşteptarea noilor împliniri ale zilei. În ceasurile următoare se iviră, unul câte unul, şi divaniții, luând loc în jurul meselor la care petrecuseră de cu seară, şi care nu fuseseră strânse. Serdarul întârzia să se arate, şi mulți se întrebară ce l-o fi oprind, prietenii temându-se să nu i se fi întâmplat ceva.

Sosi chiar şi mitropolitul, încât sfetnicii începură a se rândui ca pentru sfat. Intrat în odaie, chir Ignatie se îndreptă spre cele două jilțuri de pe podina înălțată în capul odăii. Amândouă erau goale. Cumpăni o clipă, neputându-se hotărî pe care să-l aleagă. Ştia din ziua trecută că cel mic îi fusese rânduit lui, dar parcă nu se simțea îndemnat să se aşeze în el. De altfel, dacă ar fi făcut-o, ar fi stârnit hazul celor strânşi în jurul postelnicului Cantacuzino, care ar fi văzut în asta o închinare înaintea serdarului, prin care se recunoştea înfrânt şi supus. Era deci şi un temei de mândrie ca să nu facă un pas înapoi, aşa că se înfundă tihnit în jilțul cel mare. După o clipă, pesemne înştiințat de venirea preafericitului părinte, ieşi la vedere şi serdarul. Întârziase anume, pentru a se feri de o nouă înfruntare cu ierarhul pe

Material cu drept de autor

seama jilțurilor, care nu ar fi iscat decât nespusa desfătare a răuvoitorilor şi într-un fel îl umilea.

Din nou divaniții începură a bate câmpii, canonindu-se a zugrăvi chipul unui domnitor desăvârşit, aşa cum şi l-ar fi dorit ei. Serdarul era desperat. Nu astfel de judecăți scoase din bucoavne răsuflate dorea el! Le socotea doar deşartă pierdere de vreme! El visa ca în sfârşit, după atâtea întârzieri şi amânări, sfatul țării să-şi dea învoirea la alegerea sa ca domn. Dar divaniții se fereau să aducă vorba taman despre năzuințele sale, ocolind cu îndemnare toate cugetările care aveau cât de cât legătură cu ele.

Serdarul le făcu semn comisului şi lui Hrizea – fostul paharnic – să spună şi ei ceva, în aşa fel încât să aducă taifasul pe făgaşul pe care-l dorea el. Dar sârgul celor doi, cu toate opintelile făcute, se dovedi zadarnic, căci divaniții o trăgeau tot spre a lor.

Deodată, în mijlocul lehămetitoarelor pălăvrăgeli, se ivi ca de obicei solitorul mut al serdarului, care aducea ştiri din iatacul domnului Matei. Lumea se obişnuise cu intrările şi ieşirile sale repetuite şi cu tainicul semn de neîncuviințare făcut prin legănarea capului. Şi de astă dată se strecurase neauzit înăuntru şi se oprise în capătul întinsei odăi, aşteptând răbdător ca privirile stăpânului său să cadă asupră-i. Iar când îşi dădu seama că acesta, în sfârşit, l-a zărit, făcu obişnuitul semn de tăgadă – care smulse un oftat de uşurare unora dintre cei aflați de față, între ei numărându-se şi mitropolitul, căruia îi fusese desluşit, încă înainte de sosirea la Curte, chipul cum trebuia tălmăcit rostul straniei arătări. Apoi sluga dispăru al fel de nesimțit precum răsărise.

După o clipă de părelnică nepăsare, serdarul se întoarse spre Hrizea şi-i făcut semn să se apropie, şoptindu-i ceva la ureche. Îndată după aceea boierul ieşi în grabă din odaie şi, după puțină vreme, se reînturnă şi – oprindu-se în

Material cu drept de autor

uşă – clătină a încuviințare din cap. Constantin Şerban se ridică, îndreptându-se spre fostul paharnic, şi-l urmă în cămara învecinată.

Întrucât plecarea serdarului se petrecu la scurt timp după ivirea vestitorului din iatacul princiar, lumea trase în chip firesc încheierea că la mijloc trebuie să fie o legătură. Deci, se părea că serdarul punea ceva la cale împotriva prinsului său.

– Ce-o fi avut de gând? se întrebă vel postelnicul la urechea logofătului Radu Cocorăscu, ca întrupare a unei bănuieli care de altfel încolțise în mintea tuturora. Ce vor să-i mai facă domnului? Oare când ne-om duce să-l căutăm, o să ne trezim în fața unui leş care n-a apucat să se răcească? Sau vor doar să-l îndoape cu cine ştie ce leacuri adormitoare, ciudate şi primejdioase, care să-l amețească şi să-l zăpăcească, încât să nu mai ştie de sine, iar noi să nu ne putem înțelege în nici un chip cu el? Aşa e uşor să semene în noi credința că e plecat cu sorcova peste câmpuri! De la haimanalele astea te poți aştepta la orice! Îşi țin chipurile făgăduiala de a ne duce în fața Măriei Sale, dar, pe de altă parte, fac în aşa fel încât bietul om să nu mai fie în stare nici măcar să-şi mai țină pleoapele deschise! Adevărată bătaie de joc! răbufni el, cuprins de clocotul unei adânci zădărâri.

Vel logofătului nu crezu cu neputință asemenea ispravă, încât ridică neputincios din umeri, legănându-şi capul a tristețe şi lehamite.

Cu adevărat însă serdarul nu se dovedea atât de josnic. Cel puțin în acea clipă nu era însuflețit de păcătoasele gânduri care i se puneau în seamă. Se mărginise doar să cheme înapoi sluga care-i aducea veşti de la domn, ca să-i poată cere unele deslușiri asupra stării sale, în nădejdea de a se pune cumva la adăpost dacă va trebui până la urmă să-i ducă pe dregători la principe. Ori, în temeiul celor trăite mai devreme, se temea că o asemenea vizită nu

Material cu drept de autor

va fi tocmai plăcută pentru el, căci pe de o parte Matei nu i se părea deloc a arăta ca omul „ieşit din fire", iar pe de altă parte trebuia să-i înghită probozelile, care, desigur că ascultându-le, i-ar fi uns pe suflet pe mulți divaniți. De aceea primi cu multă mulțumire ştirea că domnul s-ar simți peste măsură de slăbit, încât nici nu mai putea coborî din pat şi că încă dinspre dimineață îşi pierduse limpezimea minții, fiind aproape toată vremea pradă vedeniilor. Trăia într-o lume a închipuirii şi vorbea adesea cu obraze care răposaseră demult.

Cum o trecere pe la principe îl îngrijora chiar în ciuda înrăutățirii sănătății acestuia, împrejurare care, la drept vorbind, ar fi trebuit s-o aprețuiască mai degrabă ca fiindu-i prielnică decât altminteri, îşi scotoci mintea în căutarea unor noi pretexte de a mai amâna o vreme împlinirea făgăduielii. Cum însă darul născocirii îi cam secase, îşi zise că dacă tot nu-i mai poate împiedica pe sfetnici să-l caute pe voievod, nu strica să ia cel puțin unele măsuri de prevedere, pentru a preîntâmpina vreo viclenie din parte-le, căci nu avea nici o încredere în ei. Socoti mai ales că n-ar fi lipsit de folos să sporească vremelnic straja în palatul cel nou, chit că rândul de sus al zidirii era şi aşa îmbâcsit cu oşteni. Înmulțirea lefegiilor îi aducea mai multe foloase. În primul rând mai tăia avântul celora prea îndrăzneți, căci față de atâta sumedenie înarmată până în dinți, care-i priveghea cu ochi scrutători, desigur că li se tăia boierilor, dintru început, pofta de a încerca să pună ceva la cale. Pe de altă parte orice mişcare nedorită sau stârnitoare de bănuieli a unui velit putea fi zărită şi înăbuşită la vreme. Oştenii ajunseră atât de numeroşi, că, dacă cineva ar fi văzut cât se umpluseră odăile, pe drept s-ar fi putut întreba dacă oaspeții aduşi în cercetare mai aveau loc pe undeva!

Pesemne însă că, dacă veştile legate de domn ar fi fost unele care nu-i plăceau, îngrijorându-l, de bună seamă

Material cu drept de autor

că-i încolțeau şi lui în minte gândurile care i se puneau în seamă de închipuirea înalților slujbaşi princiari. Dar, printr-o toană a împrejurărilor, care în acea clipă se arătau prielnice plănuirilor sale, era mult mai puțin vinovat decât era crezut de ceilalți

Sfatul se lungi la fel de lălăit şi lipsit de țeluri răspicate încă ceva vreme, până ce fură înştiințați că ploaia se întrerupsese din nou. În acea clipă, în frunte cu mitropolitul şi serdarul, dregătorii ieşiră din casa veche. Norii îşi pierduseră negreala amenințătoare, rămânând de un cenuşiu spălăcit. Doar în crugul cerului soarele se străduia să-i străpungă, dându-le alocuri un colorit ciudat, de jar galben-roşiatic, care revărsa asupra târgului o lumină neobişnuită, care, deşi lucitoare şi părelnic însorită, dădea simțământul de posomoreală apăsătoare.

În fața scării mari a casei celei noi, tot alaiul se opri spre a încredința căpeteniei străjii toate spadele şi jungherele. Apoi, orânduiți după rang, opintiră în susul treptelor care erau destul de pieptişe. Când intrară în iatac, Gheorghe, odăiaşul princiar, se furişă după o perdea a învălurărilor pologului, făcându-se nevăzut, iar oştenii de pază din odaie se traseră pe lângă pereți, ca să facă loc numeroasei deputății, care în parte fu silită să rămână în adăstare în tindă.

Mitropolitul – ca fruntaş al oaspeților – se apropie de pat şi se închină voievodului cu obişnuitele vorbe de cuviincioasă întâmpinare, potrivite rangului său. Domnul întoarse capul şi-l ținti cu priviri rătăcite. Nu părea să-l recunoască. Arăta zguduitor. Cu plapuma trasă până sub bărbie, cu barba şi mustățile cărunte vâlvoi, încâlcite de neîngrijirea din ultimele zile, cu părul capului zbârlit şi parcă adunat în smocuri cleioase – pe semne din pricina năduşelii şi a îndesatului în pernă – părea un nevolnic însingurat, îngrozitor de bătrân, de suferind şi de amărât. Îşi

Material cu drept de autor

pierduse cu totul acel chip de măreție, care trezea sfiiciune şi ascultare în toți aceia care-i ajungeau în preajmă, făcându-i să încremenească înainte-i. Înfățişarea sa dădea cu adevărat simțământul că şi-a „ieşit din fire", cum zisese mai devreme serdarul. Răbdător şi fără să-şi arate dezamăgirea şi chiar o uşoară scârbă care-l încerca, mitropolitul se aplecă asupra aceluia care fusese până de curând slăvitul Matei voievod, şi-şi reînnodă vorba. De astă dată, în sfârşit, domnul păru a-şi lua seama şi-l recunoscu, căci, țintindu-l din priviri, îi spuse gâfâind:

– Ai venit în sfârşit, părinte, ca să mă izbăveşti?! Ce-ai întârziat atâta?! N-ai aflat că nişte mişei nemernici mă țin zăvorât aici şi vor să-mi facă de petrecanie, ca să-mi fure scaunul?!

Pentru starea care i se punea în seamă, de bătrân cu mintea rătăcită, ba chiar împuținată, principele vorbea neaşteptat de închegat şi cu înțeles, iar serdarul se temu că sluga sa – ca să-i facă plăcere – zugrăvise starea de rău a domnului în culori mult mai întunecate, decât cele adevărate. Ori, dacă se dovedea că acesta era bine, plănuirile i-ar fu fost dejucate. După câteva clipe de tăcere voievodul adăugi:

– Porunceşte vistiernicului Ghinea să nu se mai zgârcească şi să deie bani din destul oştenilor, să-i liniştească încât să-i recâştigăm, iar vel vornicului Dragomir din Plăviceni să lase toată Curtea pe seama armaşului Radu. Ăsta e aprig şi acum ne trebuie o mână de fier ca să izbândim...

Mitropolitul întoarse ochii trişti spre însoțitori. Domnitorul, care în prima clipă păruse a avea judecata limpede şi a vorbi cu noimă, ca un om deplin sănătos la minte, sfârşea prin a trimite porunci unor sfetnici care demult deveniseră oale şi ulcele... Toți cei pe care-i amintise trecuseră în lumea drepților încă din anul trecut...

Material cu drept de autor

Era limpede că lui Matei vodă nu-i mai puteau fi de nici un folos! Începuse a grăi în dodii şi pare-se că nici nu băgase de seamă că ierarhul nu era chiar singur, încât şi mai departe îi vorbi doar lui, neluându-i în seamă pe ceilalți:

– Ai priceput ce ți-am poruncit, sârbule?!

Apoi se supără dintr-odată:

– De ce taci? Te-ai dat şi tu cu Iudele?! Mă vinzi şi tu?!

– Nu, Măria Ta! căută Ignatie să-l liniştească.

Lumea amuțise, zguduită şi stânjenită. Constantin Şerban se bucura ca un biruitor, zâmbind încântat în sinea sa. Matei adeverise că ceea ce spusese mai devreme despre el în spătăria mare nu erau minciuni. Voievodul se dovedea a fi un om sfârşit, cu mintea dusă, iar de acum putea fi sigur că nu-şi mai lega careva soarta de a lui.

– Se crede deja în lumea drepților, de vreme ce porunceşte numai răposaților! glumi serdarul, în totală nepotrivealã cu tristețea sfâşietoare a împrejurărilor.

Nimeni nu zâmbi. Hazul pe care voia să-l stârnească era cu totul nelalocul său în fața dureroasei privelişti! Era mai degrabă o grosolănie lipsită de orice simțire şi orice picătură de omenie.

– Acum te du şi împlineşte-mi poruncile! mai zise Matei şi-i întinse mitropolitului, spre sărutare, o mână descărnată, cu pielea prea largă parcă, încât îi atârna în josul oaselor degetelor.

Ierarhul se plecă, maimuțind în chip prefăcut mişcările sărutării, dar se feri să atingă dosul palmei cu buzele, căci acesta nu era numai zbârcit, ci părea şi jilav din pricina unei năduşeli iscate de fierbinți, nefiind de fel plăcut la vedere. Apoi, Matei vodă – pesemne fiindu-i frig – se zgribuli sub plapumă şi le întoarse spatele, fără a-i mai lua în seamă. Tot cârdul de oaspeți se trase înapoi în tăcere,

Material cu drept de autor

mergând grijnic pe vârfuri. În urma celor plecați hârşâiră zăvoarele, măsură de prevedere devenită acum fără rost.

Zdruncinat, Ignatie păşea în fruntea convoiului, cu simțământul că nu atinge podeaua, plutind deasupră-i. Parcă se scufunda pământul sub picioarele sale. Se uită pierdut la şiragul neîntrerupt de mundire roşii de slujbă, care, umăr lângă umăr, mărgineau, de o parte şi de alta, o cărare îngustă de la o uşă la cealaltă a fiecărei odăi pe care o străbăteau şi parcă nici nu le vedea.

Toate socotelile îi fuseseră răsturnate, toate nădejdile spulberate. Tot ce chibzuise până în clipa aceea se dovedise în van. Chiar dacă Matei mai trăia, chiar dacă mai răsufla, nu mai rămăsese decât o închipuire şi nu se mai putea pune vreun temei pe el... Nu mai avea rost să nădăjduiască că cineva ar mai fi izbutit să înfiripe, cu sorți de izbândă, vreo împotrivire avându-l în frunte! Iar el, îşi zise amărât Ignatie, făcuse greşeala de a nu fi înțeles la vreme adevărul!

În juru-i lucrurile se petreceau ca în vis. Nici nu-şi dădu seama când coborâse scara palatului. Păşind ca un lunatic, se lăsă purtat de val spre odaia orânduită pentru sfat şi nici nu prinse de veste când însoțitorii – prieteni de-ai serdarului – îl îndrumară spre jilțul mai scund, din latura stângă, în care, cu câteva ceasuri în urmă, nu voise să se aşeze.

Doborât sufleteşte şi răscolit până în străfunduri, nu fu în stare să urmărească sporovăielile care reîncepură, bătând ca şi înainte apa în piuă. Parcă surzise, gândurile care-l copleşiseră împresurându-i mintea ca într-o ceață, încât parcă îl rupseră de cei din preajmă. Nu ştia ce hotărâre să ia, dar îi devenise limpede că judecase cu totul greşit împrejurările. Trebuia să afle o cale de a se potrivi schimbărilor ivite, oricât de mare i-ar fi jertfa. Îi păru rău de împotrivirea arătată serdarului. Fusese un pornire lipsit de

Material cu drept de autor

noimă, un soi de îndrăzneală şi grozăveală vitejească de a-l înfrunta, nimănui folositoare, care nu va face decât să atragă asupră-i prigoana. Oare Constantin Şerban îi va trece cu vedere şi-i va ierta alăturarea de până acum la potrivnici?! Dar isprava sfidătoare de dimineață, cu alesul scaunelor? Întinsese prea mult coarda şi încă fără nici un câştig pentru nimeni. Ba, dimpotrivă!!

Se mustră chiar şi pentru trimiterea unui sol la Diicu. Nu numai că – dacă se afla cumva – zgândărea şi mai rău supărarea serdarului, dar nici spătarului nu-i fusese de vreun ajutor, căci era îndoielnic că acesta va fi în stare să adune forțe îndestulătoare, cu care să se poată împotrivi celui dintâi. Întărâtându-l pe Diicu Buicescu, nu făcuse decât să işte un prilej pentru o nouă şi zadarnică vărsare de sânge, lungind fără rost spaima şi nesiguranța în care lumea deja se cufundase. Trufăşia nu-i fusese sfetnic bun, ci-l abătuse de la dreapta smerenie creştină, căutătoare de pace şi împăcare, se dojeni el plin de năduf.

În oarecare măsură cel puțin, învinuirile pe care şi le aducea nu prea erau întemeiate, întrucât, chiar şi fără amestecul său, Diicu ar fi aflat cele care se petreceau şi n-ar fi stat spăsit de-o parte, lăsând ca visele să-i fie călcate în picioare. De altfel oricum ar fi fost înştiințat şi prin alții de cele întâmplate, căci nu fusese singurul care-i trimisese veste. Dar în acele clipe de buimăceală asemenea socotințe liniştitoare, care să-l împace cu sine, îmbunându-l cumva, nici prin cap nu-i treceau. De datoria lui de ocârmuitor duhovnicesc ar fi fost să împiedice un măcel lipsit oricum de sorți, chiar dacă din pricina aceasta unii l-ar fi socotit vânzător şi proclet[26]. Ori el, în loc de a dovedi cumpătare, prilejise, ba chiar aţâţase un război de obşte!!

---

[26] (Înv.) Blestemat, afurisit, anatemizat, excomunicat, eretic; păgân, necredincios; fals, fariseic, infam, josnic, duplicitar. – Din bg. **proklet.**

Material cu drept de autor

Devenea tot mai limpede că serdarului i se alăturase destul de multă boierimii, căci era tot mai vădit că mazilul era în câştig, braţul sorţii plecându-se neîndoios în folosul său! Ori taman el, minte altfel pătrunzătoare, se găsise să nu întrevadă mersul lucrurilor şi să i se potrivească. Jucase pe cartea cea proastă! Înţelegându-şi rătăcirea căreia îi căzuse pradă, se întreba dacă mai avea rost să orbecăie atâta, cumpănind mai departe între serdar şi spătar. Trebuia să recunoască faţă de sine că judecase greşit împrejurările. Dar nu putea sta cu braţele în sân. Trebuia să dreagă tot ceea ce stricase.

Divaniţii se încinseseră iarăşi, gâlcevindu-se în legătură cu chipul în care ar trebui să arate un cârmuitor desăvârşit. Băteau apa în piuă, tocmai ca să ocolească şi să amâne împlinirea cerinţelor clipei, care îndrumau spre alegerea unui înlocuitor la scaunul domnesc. Şi, deşi înţelegea lipsa de rost a acestei îndărătnice tărăgănări a sfetnicilor de înalt rang, nu se simţea în stare să curme pălăvrăgeala care începuse a-i da dureri de cap. De altfel nu-i venea la socoteală nici să întrerupă taclalele şi, aşa dintr-o dată, să mărturisească răspicat că socoteşte potrivită alegerea serdarului. Parcă ceva îl înfrâna, neavând puterea de a-şi înăbuşi zbuciumul din cuget, spre a rosti asemenea cuvinte, pentru el îngrozitoare. Prea multe amintiri îl legau de Matei vodă...

Serdarul ghici zbuciumul şi cumpănirea întru nehotărâre a ierarhului de lângă el. Îşi dădea seama că-l învinsese, că nu mai avea tăria sufletească să i se împotrivească. Se aştepta deci ca, din clipă în clipă, să oprească vălmăşagul taclalelor, spre a înştiinţa adunarea că dânsul socoteşte că vrednicul scoborâtor al lui Radu vodă Şerban ar trebui primit de divan ca fiind alesul său pentru înscăunare. Inima îi tresălta în piept de încântare şi nerăbdare.

Material cu drept de autor

Dar, spre dezamăgirea sa, mitropolitul, care nu-şi putea călca aşa de uşor pe suflet, în loc de asta întrerupse într-adevăr sporovăiala boierilor, dar nu spre a înfăţişa cele dorite de el, ci spre a mărturisi că fiinţa îi este prea îndurerată de cele văzute în iatacul domnesc ca să se mai poată împărtăşi din înţeleapta lor povăţuire. Faţă de asemenea sfâşietoare arătări ale nimicniciei omeneşti – cuvântă el mai departe –, toate nu par decât deşertăciuni şi pierzanie. Ori, având cu toţii cugetul strivit de o atât de cumplită povară, nimeni nu mai poate judeca limpede şi cumpătat viitorul, de aceea socoate potrivit să amâne sfatul pe a doua zi, când mintea le va fi mai puţin răscolită, iar năuceala le va trece.

Astfel, adunarea se sparse şi – spre disperarea serdarului, care-şi vedea plănuirile zădărnicite prin noua întrerupere – lumea se împrăştie nespus de repede. În odaie nu mai rămaseră decât apropiaţii săi, care de câteva zile nu mai plecau nici noaptea acasă, dormind la Curte pe unde apucau.

Biv vel serdarul Constantin Şerban nu-şi găsea locul. Îl chinuia o ciudă nemăsurată, care-l îndemna să facă ceva ca să iasă din nemişcare, dar din păcate ceea ce ar fi voit să se petreacă – şi anume ca soborul boierilor să-l aleagă ca viitor domn – nu-i era cu putinţă să înrâurească în vreun fel. Iar mijloace cu ajutorul cărora s-o scoată singur la capăt nu-i stăteau la îndemână. Nu se putea lipsi de marii dregători, însă aceştia se risipiseră şi nu mai avea de unde să-i ia. Oricum, era încredinţat că a doua zi nici sfetnicii ţării şi nici mitropolitul nu vor mai găsi pretext de amânare, fiind în sfârşit siliţi să-i încuviinţeze alegerea.

Iar hotărârea divanului se cădea a fie înfăţişată de îndată după aceea norodului, fruntaşii ţării trebuind să iasă înaintea acestuia, să dea seama. Dar pentru ca vorbitorii să poată fi ascultaţi de cei din jur, era nevoie ca să stea pe un

Material cu drept de autor

loc mai ridicat, din înaltul căruia să poată fi zăriți de mulțime. Ori asemenea soi de prispă nu se afla pe nicăieri în cetate, în afară de acelea din Târgul de Afară, pe care gâzii căzneau şi omorau răufăcătorii osândiți pentru fărădelegile făptuite. Dar de bună seamă acestea nu se cuvenea să fie folosite cu un prilej atât de fălos, datorită faimei rele pe care o aveau, de aceea trebuia durată în grabă o alta, care nu putea fi însă altfel închipuită, decât tot ca o podină înjghebată din grinzi de lemn şi scânduri, înălțată pe nişte popi. Însă la aşa lucrare dulgherii ar fi trudit ceasuri de-a rândul, poate chiar de dimineață până-n seară, ceea ce, dacă nu era gătată în clipa încheierii întrunirii veliților, ar fi întârziat trecerea boierilor din sfatul țării, la adunarea de obşte a norodului, pricinuind o nouă tărăgănare, de cel puțin o zi, a aridicării sale în domnie. De aceea era nimerit ca înjghebarea să fie isprăvită în clipa când divaniții îşi dădeau învoiala, încât să poată fi duşi deîndată în fața poporului, pentru a primi întărirea ca principe şi din partea sa, preîntâmpinând amânarea pe altcândva a desfăşurării acestui crâmpei al datinii.

Fiind vorba de un mare sobor al prostimii țării, ar fi fost firesc să i se orânduiască un loc larg, încăpător, în care mulțimea să se poată strânge fără oprelişti şi în număr cât de mare. De bună seamă, cel mai potrivit ar fi fost maidanul de dincolo de Poarta Câmpulungului, unde peste an se țineau bâlciurile şi unde, în urmă cu vreo două luni, ridicase Matei vodă tabără, când fusese oprit la porți. Era un tăpşan pe cât de întins, pe atât de oblu, tocmai potrivit pentru aşa menire.

Dar, chibzuind puțin, serdarul îşi dădu seama că desfăşurarea întrunirii aici nu numai că nu era binevenită, dar putea deveni chiar păguboasă, punându-l în fața a cel puțin trei amenințări. În primul rând, ar fi fost silit să deszăvorască cetatea, lumea putând intra şi ieşi liber pe porți. Asta însă ar fi înlesnit înştiințarea potrivnicilor din

Material cu drept de autor

țară şi din afara ei, lucru care nu era încă de dorit. De asemenea ar fi îngăduit multora să fugă cine ştie unde, scăpându-i din mână, încât se puteau ridica asupră-i. Apoi, în al doilea rând, ar fi fost silit să iasă el însuşi din târg, lipsindu-se de ocrotirea zidurilor Curții şi chiar ale cetății, ceea ce era o vădită lipsă de prevedere, de vreme ce se mai găseau îndeajuns de mulți care, în frunte cu cumnatul său, cârteau împotrivă-i. Părăsindu-şi adăpostul în care se afla, putea să încapă în mâna acestor vrăjmaşi. Pe deasupra, plecând pe maidan, lăsa în urmă palatul, Curtea şi cetatea; dar, toate ieşind de sub privegherea sa, se temea să nu pățească precum Matei în iarnă, când, înturnându-se de la Argeş, se pomenise în fața porților ferecate. În al treilea rând, nu avea prea mare încredere în norod. Mai ales că răzvrătirile din ultima vreme împotriva domniei dovediseră că prostimea adunată ciotcă putea deveni foarte primejdioasă, mai ales dacă se vedea în loc slobod şi ferită de vreo îngrădire oarecare, care să îngăduie o straşnică pază asupră-i! De aceea nu era înțelept să se vâre în mijlocul unei gloate care putea deveni furioasă şi greu de stăpânit. Şi-ar fi putut pune în pericol chiar viața.

Dar se ivea şi o altă anevoință supărătoare. Pentru a umple un asemenea câmp, ar fi trebuit ca de azi crainicii târgului să umble pe ulițe şi să înştiințeze lumea, îndemnând-o ca a doua zi să se adune acolo. Dar nu numai că deocamdată nu avea dezlegare din partea sfatului pentru aceasta, dar ce putea scrie în hrisovul care urma să fie citit la răspântii privind pricina pentru care cerea târgoveților să se adune? Să înştiințeze lumea de alegere, înainte ca divanul țării să-l fi numit şi împuternicit?! Lucrul ar fi sunat destul de urât, arătând că toate se făceau silnic, în temeiul unei nemăsurate samavolnicii, ceea ce l-ar fi pus într-o încurcătură pe cât de gingaşă, pe atât de stânjenitoare, ştirbindu-i bunul renume! Împrejurarea o găsea peste

Material cu drept de autor

măsură de sâcâitoare, întrucât dorea ca toate cele câte se petreceau să pară izvorâte dintr-o înflăcărată pornire a obştii, care-i cădea umilă la picioare, rugându-l înlăcrămată s-o mântuie în asemenea vremi de restriște.

În temeiul acestor socotințe trebuia să caute un ungher care îngăduia paza asupra celor strânşi laolaltă şi, la nevoie, spăimântarea lor! Pe deasupra, însăşi trâmbele celor veniți nu trebuiau să fie peste măsură de numeroase, încât să devină greu de stăpânit! Fără a lăsa credința că ar fi fost lăsat de-o parte cineva, şezământul trebuia să îngăduie întrunirea numai a unei mulțimi mărginite de oameni şi, pe cât cu putință, numai a acelora de care putea fi sigur că-i vor ține partea.

Ori, care putea fi locul care răspundea mai bine acestor nevoințe? Nu vedea decât unul singur, şi anume chiar Curtea domnească! Era îndeajuns de întinsă ca să îngăduie să intre mai multe sute, chiar câteva mii de suflete, încât nu era pricină de a fi învinuit că ar fi împiedicat venirea cuiva. Pe deasupra aici era lesne să fie privegheată îndeaproape adunarea de oştenii aflați în ceardacurile dinspre meterezele zidurilor de apărare. De acolo de sus s-ar fi zărit deîndată şi cu uşurință orice neorânduială care s-ar fi ivit în gloată, tulburătorii putând fi repede nimiciți cu focuri de puşti, archebuze şi săcăluşe trase asupra lor, dacă îşi îngăduiau să stânjenească recunoaşterea înscăunării sale. Pe lângă asta, dând precădere întinsei bătături din fața palatelor, nu trebuia să-şi lase gol bârlogul, riscând să-i fie închise porțile în nas. De asemenea nu-l scăpa o clipă din ochi pe Matei, dându-i prilej de a pune ceva la cale. Apoi, primii care ar fi cuprins partea lăuntrică a întăriturilor ar fi fost curtenii şi oştenii, aflați deja aici, ori în ei avea mai mare încredere, întrucât prin felurite făgăduieli îi cumpărase. Aceştia, umplând îngrăditura, lăsau o destul de mică întindere pentru târgoveți, de simțămintele cărora nu era

Material cu drept de autor

tocmai sigur. De altfel, cum crainicii nu puteau fi sloboziți decât a doua zi – după sfat –, ar fi fost înştiințate la vreme numai mahalalele din apropiere, nu şi cele mărginaşe. Până ce aflau şi acestea de adunare, ograda se umplea cu megieşii, ceilalți trebuind să rămână pe maidanul de dinaintea porților, unde nu mai închipuiau o primejdie.

Judecând astfel, hotărî ca marele sobor al norodului să se țină chiar în Curte. Ori aici nu mai avea nevoie de nici un fel de prispă anume meşterită, căci mulțimii putea să i se vorbească fie din foişorul palatului vechi, aşezat ceva mai jos, ori, şi mai bine, din cel al casei noi, aflat la mult mai mare înălțime, şi destul de încăpător ca să intre boierii de rangul întâi; cei mărunți, de umplutură, neavând decât să rămân pe scară.

Cum se temu că s-ar putea să plouă şi a doua zi, taman când el dimpreună cu boierii va sta în foişor spre a cuvânta mulțimii, se gândi să aridice acolo o streaşină. Astfel şiroaiele nu vor pleoşti gugiumanele şi caftanele mândrilor veliți care-l vor preamări, ştirbindu-le fala, şi pe deasupra se punea el însuşi la adăpost, nefiind amenințat să arate jalnic, ca un dihor ud, într-o clipă când înfățişarea trebuia să-i fie cât mai măreață. Drept care porunci să fie chemați dulgherii, desluşindu-le ce aveau de făcut. De altminteri, curând după aceea, din palat se auziră bocăniturile teslelor şi hârşâitul ferestraielor, căci meşterii se aşternură temeinic pe treabă, ridicând stâlpii pe care urmau a aşeza un acoperiş de draniță.

Zvonul muncii îl mai linişti pe serdar; avea simțământul că făcea totuşi ceva pentru înălțarea sa. Nu stătea chiar cu mâinile în sân, aşteptând să-i pice para mălăiață... După atâta frământare socotea că în sfârşit aşezase trebile în bună rânduială pentru dimineața următoare; de aceea, de altfel, până seara nu mai ieşi decât de vreo două-trei ori din palat. Pe de-o parte doar ca să

Material cu drept de autor

cerceteze tăriile, îngrijat de reîntoarcerea vijeliei din zilele trecute, mai ales că cerul era cam înnourat, iar din când în când cernea mărunt. Iar pe de altă parte pentru a-şi încânta ochii privind cum mergeau meşterelile pe care le poruncise.

*

Dar serdarul nu era singurul care tot cerceta îngrijorat cerul. Cam la fel făcea, – însă într-alt colț al cetății – şi călugăraşul mitropolitului Ignatie, tot pândind o clipă ca să se poată strecura nesimțit din târg. Ochise ca loc de scăpare marginea râpei Ialomiței dinspre partea de miazănoapte a întăriturilor. Aici palanca împrejmuitoare ajungea până pe buza surpăturii dinspre râu, fără a se sfârşi aici cu un bastion, încât pândacii puteau privi în vale numai din capătul destul de îngust al pridvorului de la metereze, cotlon însă în care, mai ales pe asemenea vreme, nu prea stătea nimeni. Pe deasupra, la piciorul coastei crescuseră de-a valma mulțime de tufe, încât, prin ele, cineva mai sprinteior şi mai dibaci se putea strecura cu uşurință, fără să fie văzut de sus. De altminteri în acele zile, din pricina vremuielii, privegherea locului era lăsată de izbelişte; oricum, îşi ziceau păzitorii, pe acolo nu va trece nimeni, întrucât apele veniseră peste măsură de umflate, iar cel ce-ar fi cutezat a se strecura pe aici ar fi fost răpit de puhoaie şi s-ar fi înecat fără nici o îndoială.

Spre miazăzi palanca nu era atât de prielnică pentru cineva dornic de a fugi pe acolo. De la Poarta Buzăului, îngrăditura, îndoindu-se în sus, se îndrepta spre malul râului, care nu era în astă parte la fel de înalt şi de prăpăstios ca în marginea cealaltă a târgului. În locul unde palisada atingea buza râpei se înălța un bastion, de la care se deschidea o largă vedere asupra apei, a cărei vale era aici peste măsură de largă, iar prundişul de tot pleşuv, încât de la creneluri se

Material cu drept de autor

putea zări fără oprelişti până departe, înlesnind o mai temeinică iscodire a împrejurimilor. Cum surpătura era mai puțin adâncă, iar pantele mai puțin prăpăstioase, se socotise că nu apără îndestul aşezarea ca mai la deal, de aceea, pentru a împiedica pătrunderea unui vrăjmaş, de la bastion, pe bucata mai uşor de urcat a prăvălişului, deci a cărei apărare era şubredă, se mai aridicase încă o bucată de palisadă, care mergea o vreme în susul malului. Ori, meterezele de aici, având fața întoarsă spre râu, îngăduiau caraulelor să se plimbe chiar de-a lungul apei, pe care o puteau cerceta cu mai multă băgare de seamă şi pe o mai largă întindere. De aceea primejdia de a fi zărit aici de străjile de pe împrejmuire erau nemăsurat mai mari decât în capătul opus. Acestea erau deci temeiurile pentru care, orice fugar ce-ar fi voit a părăsi oraşul, ar fi ales latura de miazănoapte spre a se furişa afară.

La fel gândise şi tânărul monah. Numai că, din pricina umflării peste măsură a Ialomiței în vremea furtunii năprasnice de marți, îi fusese cu neputință să se avânte prin puhoaie. Acestea erau prea adânci şi prea năvalnice ca să poată răzbate prin ele. De altfel, şi arboretul prin ascunzişul căruia urma a se strecura, era aproape în întregime acoperit de apă. De aceea era nevoit să aştepte cu răbdare ca undele să scadă în înălțime, încât să-i înlesnească trecerea. Se aciuiase într-o casă de din sus de ogrăzile răposatului armaş Radu Vărzaru, casă a cărei grădină dădea către râpa dinspre Ialomița. Toată ziua ieşea în grădină, scrutând plin de nădejde când cerul, când şuvoaiele din vale.

Abia joi seară băgă de seamă că râul se împuținase, iar şuvoaiele nu mai şuierau atât de vijelios şi amenințător, încât să-i fie frică a se pogorî în ele. De altfel, chiar lângă piciorul coastei apele descrescuseră într-atâta, că abia de se mai ridicau până spre genunchi, fiind deci uşor de străbătut. Vremea rămăsese neprietenoasă, căci, când bura subțire,

Material cu drept de autor

când stătea, dar primejdie de vijelie nu se arăta. Era deci un timp prielnic fugii.

Când începu a se lăsa întunericul monahul îşi luă desaga în spinare şi – căutând un loc mai lesnicios – coborî pe lutul lunecos şi cleios în râpă, mai de-a-n picioarele, mai de-a săniuşul. Ajuns în apă plin de clisă jilavă, se drese puţin şi, săltându-şi poalele rasei pe braţ, o porni cu fereală de-a lungul malului, ascunzându-se prin tufe. Cu cât se apropia de palisadă, cerceta mai stăruitor pridvorul de la metereze, nescăpându-l o clipă din ochi. Era gol. Se furişă tot mai aproape, iscodind locul străjii prin rămurişul adăpostului său. La o vreme, din pricina ieşindurilor malului, dar şi a tufelor prin care se prelingea nevăzut, palanca ieşea din câmpul privirii sale. Mai merse un bun răstimp. Necazul era că, umblând în susul apei, iar valea îngustându-se, puhoiul devenea tot mai adânc şi mai repede, ameninţând să-l ia, fără să i se mai poată împotrivi.

Se mai căzni puţin, înfruntând undele, şi întoarse îngrijorat capul. Palanca se vedea la oarece depărtare mai în jos. Ceardacul de pază fiind pe partea lăuntrică, nu-l putea zări, dar meterezele păreau pustii, ceea ce îi dădu îndrăzneala de a urca povârnişul din stânga sa. Căută un loc mai puţin prăpăstios şi, în genunchi – ajutându-se totodată şi de mâini –, izbuti să urce pe buza câmpiei. De aici, uitându-se îngrijat spre palanca lăsată departe în urmă, o porni spre Teiş[27]. Aici, după multă tocmeală, izbândi să neguţeze un cal – cam deşelat sărmanul şi nu de cel mai bun soi – în spinarea căruia se grăbi să dispară în zare, aşa jilav şi plin de glod cum era.

Dar călugăraşul nu era singurul băjenar care părăsea cetatea de scaun. Puţin mai devreme trecuse pe acelaşi drum şi un armăşel al lui Vasile din Corcova, tot cu porunca de a ajunge la Buiceşti, la casa marelui spătar. Şi el

[27] Sat situat la nord de Târgovişte.

Material cu drept de autor

îşi tocmi un cal de la sătenii de din sus de târg, şi-o porni în grabă, din răstimpul nopții, spre depărtările asfințitului.

Dar nu numai cei doi fugari erau chinuiți de griji şi temeri. Şi aga Buliga Lupu se perpelea, neştiind prea bine ce avea de făcut. Cu două zile în urmă, pe deplin încredințat că – deşi prins – Matei vodă e volnic a ține piept potrivnicilor, era hotărât să nu-l părăsească nici pe el, şi nici pe vel spătarul Diicu şi cu acest gând se înfățişase la Curte, însufleţit de credința că ar putea găsi o cale de a încetini cumva – sau chiar de a zădărnici – urzelile lui Constantin Şerban. Din păcate însă, trecerea prin iatacul voievodului îi zdruncinase părerile de mai-nainte şi-i năruise orice nădejdi de a mai putea drege ori schimba ceva. Se simțea – e drept – peste măsură de legat de vechiul domn, care-l cinstise cu boierie şi bună dregătorie, dar, după ce-l văzuse din tindă, prin uşa deschisă a iatacului, vorbind cu mitropolitul, se îndoia că mai avea rost să-şi lege soarta de năzuința readucerii sale la cârmuire. Rămânea însă Diicu şi nu ştia ce să hotărască în legătură cu acesta, dacă să-i rămână sau nu alături.

Ieri, când se dusese pentru a doua oară la Curte, era deplin hotărât să înceapă un joc la două capete. Să se prefacă pe de-o parte dornic, nevoie mare, de a-l sluji pe serdarul din Dobreni, iar pe de alta să iscodească şi chiar să unelteasc㠍 în folosul fostului domn cât şi a spătarului. Prima lovitură, care-l descumpănise, i-o dăduse marele postelnic cu o zi în urmă, când îl învinuise a fi vânzător şi lingău şi când nu putuse da un răspuns răspicat, care să-l aşeze într-o tabără ori cealaltă. Avea de atunci temei să se teamă că pierduse încrederea sprijinitorilor lui Matei şi ai lui Diicu, fără însă să o câştige pe cea a uzurpatorilor. Totuşi, atunci mai gândea să-şi urmeze jocul, oricât de primejdioasă îi era prefăcătoria.

Material cu drept de autor

Însă, după vizita de dinainte de prânz la voievod, hotărârile nu-i mai rămăseseră la fel de neclintite. Se întreba pe drept, cine-i putea oferi mai mult: Diicu ori serdarul? Ca să recâştige încrederea părtaşilor vechii stăpâniri, după spusa muşcătoare a postelnicului, nu i se părea tocmai uşor. Ceata adunată în jurul acestuia părea destul de pornită împotrivă-i, apreţuindu-l ca pe un josnic trădător. În schimb, Constantin Şerban, în disperarea sa de a câştiga câţi mai mulţi rezemători, nu i se arăta rău-voitor, grăbit fiind să primească cu destulă îngăduinţă pe toţi aceia care se arătau dornici a-i sta alături. Deci, bunăvoinţa sa o putea dobândi destul de uşor, dacă sârguia să-l linguşească puţin... Cum prima cale de urmat i se cam închidea, iar cea de a doua făgăduia foloase, hotărî s-o aleagă pe cea din urmă.

Să dea în brânci pentru a câştiga priinţa lui Matei vodă nu mai putea fi vorba. Rămânea însă Diicu, a cărui bunăvoinţa n-ar fi voit totuşi s-o piardă; nu strica să-l înduplece că, în ciuda părelniciilor, i-a rămas deplin credincios, fiind neclintit în supunerea ce i-o datora... Lui trebuia să-i dovedească în chip cât mai desluşit că s-a alăturat potrivnicilor numai pentru a-i putea iscodi, pentru a-i putea dezbina şi săpa mai temeinic din chiar bârlogul lor. Dar cum o putea face, se întrebă el.

Nu-i trebui mult timp de gândire pentru a afla o ieşire. Hotărî să trimită un sol lui Diicu, căruia să-i vestească cele care se petreceau în cetatea de scaun, încercând totodată să-l convingă că, dacă se dusese la Curte şi se prefăcea a-l sprijini pe serdar, o face numai ca să-l amăgească şi să-i adoarmă cugetul veghetor, câştigându-i încrederea, ca să-i poată urmări îndeaproape orice mişcare şi – fiind lângă el – la clipa potrivită să-i tragă preşul de sub picioare, năruindu-l... Deci, ca slugă credincioasă ce-i era spătarului, se aşternu de îndată pe treabă, iar acum îl putea înştiinţa că-i izbândise uneltirea şi aştepta noi îndrumări şi învăţături din parte-i,

Material cu drept de autor

spre a şti cum va urma mai departe, pentru a nu greşi cumva! Aga nădăjduia că în acest fel s-a pus bine cu amândouă tabere şi, oricare va ieşi învingătoare, va avea numai de câştigat, urcând poate chiar la o boierie de mai mare însemnătate.

Odată hotărârea luată, se şi grăbi s-o împlinească. Chemă un argat în care avea mare încredere şi-l şcoli cum şi unde avea a se duce şi, mai ales, ce avea de spus marelui spătar. Apoi îi porunci să iasă din cetate pe Ialomița, îndreptându-se spre satul Ulmi, din jos de târg, unde avea un prieten care, la rugămintea sa, îi va împrumuta trăpaşul trebuitor spre a ajunge în ținuturile Oltului.

Omul, care era destul de isteț, după ce cercetă chipul cum ar putea ieşi prin partea de jos a cetății, se înturnă la agie, arătându-i Buligăi Lupu că, dacă ar voi să se strecoare în plină zi prin râpă, ar fi zărit deîndată de pe creasta palăncii şi din bastionul învecinat, trebuind să meargă mult de-a lungul lor, încât ar ajunge țintă sigură pentru puşcaşii străjeri. Stărui deci să fie îngăduit a pleca taman către miezul nopții, când nădăjduia că se va putea furişa nevăzut. Cum aga nu se grăbea cu înştiințarea, ea nefiind menită a-l ajuta pe Diicu ca să izbândească, ci țintea doar să-l facă să creadă că – deşi îl curteneşte pe serdar – i-a rămas deplin supus şi ascultător şi se poate întemeia şi pe mai departe pe el, se învoi pe dată cu cererea slugii. Şi, într-adevăr, aceasta izbuti ca, după ce se lăsase înserarea, să se strecoare până la Ulmi şi să împrumute calul de care-i vorbise stăpânul. Astfel, drumul Buiceştilor era bătut, aproape în acelaşi timp, de nu mai puțin de trei olăcari, fără însă ca vreunul să ştie ceva de rosturile celuilalt, ei întâlnindu-se şi dumirindu-se abia după mai bine de o zi în ograda spătarului.

*

Material cu drept de autor

Dimineața de vineri de 7 prier se anunță la fel de înnourată şi neprietenoasă ca şi cele de mai-nainte. Mai ales spre asfințit cerul se arăta peste măsură de negru şi amenințător; de bună seamă că prin ținuturile dinspre Olt, încă din vremea nopții, bântuia o vijelie asemenea celeia care se dezlănțuise cu câteva zile în urmă deasupra Ialomiței şi a Dâmboviței.

Pesemne că Ignatie trăgea nădejde că se va stârni o furtună ca aceea de marți, şi astfel găsea o nouă îndreptățire de a lipsi din sfatul țării, căci întârzierea sa îndelungă nu putea găsi altă lămurire. Dumnezeu însă pare-se că nu voi să-i facă pe plac. Nu numai că nu se porni nici o urgie, dar nici măcar de o burniță slabă, precum aceea din ziua de dinainte, nu avură parte! Negăsind deci pricină de a amâna, chir Ignatie se văzu silit să se înfățişeze în cele din urmă la palat. De altfel, după ce intră în odaie, se aşeză cuminte pe jilțul mai scund; nici n-ar fi putu-o face altfel, căci, oricum, în celălalt şedea deja serdarul.

Boierii îl adăstau cam de multişor şi li se făcuse lehamite de a sta pironiți în odaie fără de nici un fel de treabă, aşa încât se aşternuseră temeinic pe tăifăsuit. Postelnicul, ca să întârzie luarea vreunei hotărâri, reîncepu taclalele despre înaltele însuşiri care se cuvenea să le aibă un domnitor desăvârşit. Marele vornic, sătul de aşteptarea nemăsurată de care avuseseră parte, îl întrerupse zădărât şi-i pofti pe cei de față să arate, răspicat şi fără zadarnice ocolişuri, pe cine l-ar dori ca domn.

Mitropolitul încercă să dea cuvântul – după cuviință – pe rând, marilor dregători, dar plevuşca încârdăşiților cu serdarul găsi prilej de a striga: „Pe Luminăția Sa, măritul serdar Constantin din Dobreni îl vrem!!"

Material cu drept de autor

Se stârni o larmă de nu se mai putea înțelege om cu om, larmă pe care semnele disperate de tăcere ale Preafericirii Sale, chir Ignatie, care se ridicase din jilț, nu dovedeau a o curma. Cu încetul, chiar boieri mai de seamă începură a striga alături de acea adunătură ajunsă printr-o minune în odaie. Văzând că nu poate potoli frământarea, chiriarhul prunci să purceadă curieri prin târg, înştiințând ca să se adune toată suflarea bărbătească într-un sobor de obşte, care să întărească pentru înscăunare pe cel dorit de divanul țării; primii vestiți erau bineînțeles chiar oştenii şi slujbaşii curții, după cum de altfel socotise încă de cu seară serdarul. Iar până ce se vor strânge cei chemați, îi pofti pe mădularii sfatului şi pe oaspeții lor la Liturghie, ca să se roage pentru sănătatea şi binele domnului care va fi. Până să găsească cuvântul potrivit pentru a denumi pleava celor intrați în divan fără de drept, şovăi puțin, nehotărât. În cele din urmă vorba de „oaspeți" i se păru cea mai puțin atingătoare, atât pentru marii veliți, cât şi pentru mărunta gloată adunată de serdar.

Orânduiți în alai, după rang, în frunte cu măritul mitropolit Ignatie, boierii ieşiră în foişorul casei vechi şi de aici străbătură în pas legănat, dar cu toată fala, ograda şi urcară în pridvorul Bisericii Mari Domneşti, înfundându-se într-însa. Supărător pentru divaniți era că printre ei se amestecaseră şi părtenii serdarului care, ținând seamă de neînsemnatul lor rang, n-ar fi avut voie să treacă dincolo de pragul pridvorului; de altfel chiar cei mai răsăriți dintre ei nu puteau fi îngăduiți decât cel mult până la uşa gropniței. Dar în acele zile tulburi, cine mai ținea seama de datini, de canoanele bunei cuviințe, ori de cele legiuite din vechi?! Înalții dregători n-aveau deci încotro şi se vedeau siliți să se prefacă a nu băga de seamă încălcarea grosolană a bunelor rânduieli, şi, de hatârul serdarului, să înghită toată zăpăceala.

Material cu drept de autor

Iar, în vreme ce boierii trăgeau vajnice cruci peste lățimea pieptului, în ogradă – după poruncă – oștenii, slugile şi curtenii de toate rangurile, iar mai apoi chiar o seamă de târgoveți, porniră a se strânge, lărmuind fără oprelişte în jurul foişorului palatului celui nou, către care erau îndrumați, unde dulgherii terminaseră încă de cu seară încropirea unui acoperiş, netrebuitor însă, căci, deşi era înnourat, nu se arătau semne de ploaie.

Lumea înțelesese rostul adunării din chiar spusa crainicilor, şi mulți, simțindu-se măguliți că li se cere părerea într-o treabă atât de însemnată pentru întregul neam, se făleau, care mai de care, cu adâncimea judecăților pe care erau în stare a le izvodi.

În sfârşit, slujba nemaiputând fi lungită, mitropolitul hotărî să deschidă întrunirea soborului de obşte cu cei care se vor fi adunat până în acea clipă, fie ei câți or fi, drept care înştiință că, de vreme ce sfatul țării îşi spusese părerea asupra urmaşului la domnie, îi pofteşte pe toți cei aflați de față în sfântul locaş să i se alăture, spre a înştiința suflarea din ogradă asupra hotărârii lor şi să le ceară întărirea. Din nou în alai, în frunte cu preafericitul chiriarh, divaniții ieşiră şi urcară în foişorul cel mare al palatului celui nou.

De aici, când se făcu tăcere, mitropolitul începu a le cuvânta celor adunați. De bună seamă că, pentru a înscăuna un nou domn, scaunul trebuia să fie gol. Ori, el ştia bine că Matei vodă nu murise încă şi – dacă n-ar fi fost ținut sub zăvor – pesemne că nici n-ar fi răcit, nici n-ar fi făcut fierbinteli, ci s-ar fi putut tămădui şi însănătoşi, şi prin urmare n-ar fi dat nici semnele de slăbiciune ale trupului şi ale minții pe care le văzuse ieri. Oricum, în acea clipă, la drept vorbind, scaunul nu era liber, într-însul găsindu-se încă un principe şi ca atare era anevoios de îndreptățit alegerea altcuiva. Iar boala, dacă era grijită şi oblojită, se

Material cu drept de autor

putea lecui, fiind trecătoare, cum trecătoare fuseseră şi urmările otrăvirii din vară.

Nu ştia cum să înfăţişeze lumii încurcata stare a lucrurilor, în aşa fel încât să nu stârnească cârteli şi bănuieli răuvoitoare. Cel mai simplu ar fi fost să spună că Matei vodă ar fi murit şi atunci, firește, era nevoie de domn nou. Astfel nu s-ar fi stârnit nici un fel de cleveteli şi cârteli. Însă nu găsea în sine puterea de a rosti o asemenea minciună sfruntată. El întrupa un aşezământ al cinstei şi al dreptății şi nu se putea coborî atât de jos, fără a-şi ştirbi bunul renume, cu atât mai mult cu cât boierii din jur cunoşteau adevărul. Dar nici să tacă în fața miilor de ochi care-l priveau nu nu-i era îngăduit. Şovăi deci mult până să-şi reînceapă lămuririle, încât lumea începuse să-şi piardă răbdarea şi prinse a se frământa. Din spate simțea străpungându-l privirile părtaşilor serdarului, care pare-se că începuseră să se teamă că pune ceva la cale împotriva proteguitorului lor. Strâmtorat, hotărî să cuvânteze mai departe:

– Domnul nostru şi al vostru nu mai e în stare a ne cârmui, oftă el.

Alesese anume vorbele. Pentru cei ştiutori era limpede că nu tăgăduia că domnul este încă în viață, ci dădea de înțeles că doar e împiedicat a cârmui. Pentru ceilalți, spusele sale puteau avea înțelesul că ar fi murit. Deci, fiecare putea pricepe ce-i plăcea din nedesluşita sa lămurire. Oricum i-ar fi fost întoarsă vorba, nu putea fi învinuit că minţise, deşi nici adevărul cel adevărat nu-l mărturisise. Apoi arătă că sfatul țării, după îndelungă cugetare, se gândise că serdarul Constantin din Dobreni e destul de destoinic spre a lua asupră-şi cârmuirea. În încheierea cuvântării îi întrebă pe cei din ogradă:

– Voi pe cine socotiți potrivit să vă fie domn? Pe cine îl voiți?!

Material cu drept de autor

Atâta îi trebui mulțimii! Toți începură a urla din rărunchi: „Pre Constantin Şerban ot Dobreni, sin Radu Vodă Şerban îl voim!!" Larma devenise de nedescris. Însă, dacă adunarea ar fi fost cercetată cu luare aminte, s-ar fi băgat de seamă că cei care strigau mai abitir erau micii curteni şi ostăşimea. Boierii mijlocii şi mai ales cei mari cam tăceau şi nu se întreceau cu dovezile de înflăcărare clocotindă. În schimb oştenii parcă-şi ieşiseră din minți. Toți țipau care mai de care, iar cei aflați în slujbă la metereze, având asupra lor puşti şi săcălaşe, începură a da din ele, încât bubuiturile asurzeau tot târgul. În zarva nemăsurată care se dezlănțuise, mitropolitul nu-şi putu încheia spusa. Voise a înştiința că a doua zi se hotărâse să se țină o adunare şi mai mare, a întregii cetăți, căci în ogradă încăpuse puțină lume, dar nimeni nu-l mai asculta.

Postelnicul, aflat şi el mai în urmă în foişor, cam pălise la față. Izbânda cumnatului nu-l încânta defel. Nădăjduise că lumea nu se va învoi cu atâta uşurință să i se închine şi ca atare era tare dezamăgit de înfierbântata privelişte din fața ochilor săi. Dar nu era numai atât. Avântul cam prea însuflețit al mulțimii i se păru îngrijorător, mai ales atunci când străjile începură a trage în văzduh. Cum marele logofăt se nimerise alături cu el, îi şopti la ureche:

– Adunarea asta semne bune nu vesteşte! Un domn înclinat a face pe plac acestei gloate deşănțate mă îndoiesc că poate fi bun pentru noi! Am zis asta dintru început, dar n-am fost ascultat! Vai nouă pentru ceea ce ni se va mai întâmpla!!

Serdarul, plin de modestie, nu urcase alături de ceilalți în foişor, pentru a nu sădi credința că ar dori să-i privegheze sau să-i înrâurească cumva pe vorbitori. Totul trebuia să pară ca venind din voia neîngrădită a divaniților, care-i căzuseră rugători la picioare, văzând în el mântuitorul de care aveau nevoie. Se reînturnase în casa veche şi, pentru

Material cu drept de autor

a privi afară, deschise o fereastră care da spre poartă. De aici zărea adunarea care-i aducea osanale şi se simţea încântat. Acum nimic şi nimeni nu-i mai putea sta împotrivă.

În mijlocul larmei, divaniţii coborâră din foişor şi, dimpreună cu cetele lor, se risipiră prin târg. Mitropolitul, urcându-se în rădvan, se întoarse şi el la aşezământul său. Curtenii mai mărunţi şi destui lefegii nu se împrăştiară, mai ales că socoteau că mai au de trebăluit întru împlinirea slujbei pe care o aveau. Zarva pe care o stârneau se auzea din palat. Încântat de cum îi ţinuseră partea, serdarul hotărî să răsplătească râvna acelora rămaşi în ogradă. Porunci deci clucerului să le împartă ulcele de vin din butoaiele aflate în chilerele casei celei vechi, care însă nu erau ale sale. Dărnicia pe care-o dovedea iscă o osârdie şi mai aprinsă ca până acum, care ţinu până ce începu a se întuneca.

Tras la adăpostul palatului, Constantin Şerban nu se lăsă copleşit de bucuria celor de afară. Orândui ca dulgherii, care înălţaseră în ajun acoperişul foişorului, să meşterească acum o prispă în faţa porţilor Curţii, fiind acolo un foarte întins tăpşan, pe care gândea ca a doua zi să se ţină noua adunare dorită de mitropolit şi de sfatul ţării, care, prin mai marea ei cuprindere, ar fi închipuit întregul norod al ţării. La drept vorbind nu-l încânta de fel noua întrunire, dar de nevoie o îngăduia. Petrecându-se afară, mulţimea nu mai putea fi atât de temeinic privegheată şi strunită ca în Curte, cu atât mai mult cu cât devenea mai numeroasă, locul care-i era menit ajungând peste măsură de larg, întrucât cetele de târgoveţi s-ar fi întins nu numai pe maidanul de la poartă, ci şi în lungul uliţelor învecinate. Doar tocmai pentru a preîntâmpina asemenea neajuns alesese pentru ţinerea soborului petrecut pe la ceasurile prânzului anume ca loc de desfăşurare ograda din faţa palatelor, căci pe această cale ţinea cât mai departe de el această gloată gâlcevitoare şi nesigură, în gândurile bune ale căreia nu avea mare

Material cu drept de autor

încredere... Pe deasupra în spatele zidurilor de apărare se simțea mult mai ocrotit, decât în afara lor. Oricum, prispa pe care o înălța, şi pe care urma a fi adus şi el, era tocmai în fața porților, încât dacă se porneau tulburări îi era lesne să scape în dosul întăriturilor, deci primejdia pe care o putea atrage asupră-i dorința mitropolitului nu i se părea chiar aşa de mare.

Dar grijile sale erau departe de a se mărgini doar la ridicarea înjghebării de grinzi şi scânduri. Pentru ca trebile să meargă strună, fără a se isca alte temeiuri de tărăgănare, trebuia înştiințată lumea să se adune în număr cât mai mare pe largul maidan de la porțile Curții. Drept care slobozi în târg mulțime de pristavi, însoțiți de toboşari, care, pe la răspântii, să facă cunoscută porunca după care toate obrazele de parte bărbătească sunt chemate să se adune după răsăritul soarelui înaintea porților palatului pentru alegerea noului domn.

Abia după ce isprăvi şi cu aceste tocmeli, serdarul îşi căută hodina, retrăgându-se în odaia pe care şi-o orânduise de iatac, unde-l aştepta Nedelea – şi ea nespus de bucuroasă că în sfârşit lucrurile prinseră a se urni din loc.

*

Ioan Boroş, solul craiului ardelean, plătind nişte străjeri de la poartă, fusese îngăduit alături de alți târgoveți în ogradă, ca să ia parte la acea întâie adunare orânduită de sfatul domnesc! Era un lucru cu totul neobişnuit, chiar ruşinos, ca un grof de talia sa să fie coborât între cei de rând, şi, în loc să fie primit cu toată fala la Curte, să se vadă silit să se furişeze ca un răufăcător, ba să trebuiască să plătească ciubucuri pentru a dobândi un drept care i se cuvenea în temeiul legilor! Din colțul în care se afla, îl auzi pe mitropolit spunând că domnul „nu mai e în stare a cârmui"

Material cu drept de autor

şi se întrebă pe dată cum trebuia să tălmăcească vorbele sale, căci, în chip neîndoios, li se puteau da mai multe înțelesuri. Dacă Matei murise, de ce nu o spusese răspicat, nemailăsând loc la nedumeriri şi întrebări? Avea rost să vorbească în dodii? Bănui că era ceva necurat la mijloc, dar îi era cu neputință să-şi dea seama cum trebuia să tâlcuiască cele care se petreceau sub ochii săi. În primul rând nu-i era limpede dacă Matei vodă mai trăia sau nu. Vorbele mitropolitului puteau fi pricepute în mai multe chipuri, potrivindu-se şi dacă mai era în viață şi dacă răposase.

După plecarea chiriarhului şi a marilor boieri, Boroş mai întârzie locului o vreme, în nădejdea de a mai putea oblici câte ceva care să-l desluşească. Însă, când din porunca serdarului cei din ogradă fură poftiți la gârliciul beciului casei vechi, ca să fie cinstiți cu dărnicie cu vin luat din butoaiele lui Matei vodă, plecă, căci i se păru înjositor ca el, ditai nemeşul, să se bucure de-o pomană, pe deasupra smulsă din avutul altuia!

Se înturnă la hanul cel mare din mahalaua Bărăției şi începu a cugeta la întâmplările la care era martor. Foarte însemnat ar fi fost să-l înştiințeze grabnic de schimbări şi pe crai, dar încercarea era cu primejdie, căci luase aminte că, de luni încoace, cineva pusese o mulțime de iscoade pe urmă-i, care-i pândeau stăruitor orice mişcare, atât lui, cât şi slugilor sale. Nu putea nici să respire, fără ca priveghetorii să nu ia seama la asta. Era însă vulpoi destul de viclean şi de şiret, uns cu toate alifiile, încât îşi dădu repede seama nu numai că era păzit, ci îi dibui chiar pe cei orânduiți să nu-l scape din ochi. Zărise el pe uliță, prin ograda hanului, chiar în cârciumă, câteva fețe care, deşi o făceau pe călătorii străini, nu prea aveau ce căuta pe acolo. Drept care hotărî să întoarcă împotriva lor înşişi pornirea spre iscodit a celor care nu-i dădeau pace. Pentru aceasta îşi chemă însoțitorii şi, arătându-le oamenii pe care-i bănuia că-l pândesc, le

Material cu drept de autor

porunci să-i ademenească în cârciumă la o ulcică de vin şi pe de-o parte să-i tragă de limbă, iar pe de alta să le vândă ştiri de el născocite şi în anume chipuri chibzuite, ca să-i poată mânui prin ele pe cei care-i trimiseseră. Iar ca să nu greşească cumva, îşi dăscăli slugile cu foarte mare grijă, arătându-le ce le era îngăduit să spună şi ce nu.

Astfel află destule încât să-şi deie seama că nu era priincios să trimită carte scrisă craiului, căci aceasta putea fi prinsă, lucru care i-ar fi pricinuit o mulțime de necazuri, fiind o dovadă învinovățitoare. Pe deasupra târgul era atât de bine închis, încât era greu să strecori pe cineva în afară. Dar cea mai supărătoare era împrejurarea că nu era scăpat o clipă din ochi, încât nu se putea întâlni cu „limbile" plătite de crai, ca să afle bârfele care umblau prin târg, cât şi alte noutăți, ca să poată desluşi ce se întâmplă cu adevărat la Curte.

Neştiind ce-ar mai putea închipui pentru a-şi sluji mai bine stăpânul, ieşi la un timp în ceardac şi băgă de seamă că dispăruseră obrazele care în mod obişnuit îl păndeau. În prima clipă se gândi că iscoadele vechi fuseseră înlocuite cu altele noi, pe care nu apucase să le dibuiască. Coborî în ogradă, dădu prin cârciumă, ba ieşi chiar pe poartă, preumblându-se puțin pe uliță, dar, spre nedumerirea sa, nu oblici pe nimeni care să-i calce pe urme şi se miră. Dar curând se lămuri, căci întâlnindu-se în apropierea sa doi târgoveți, unul îl îndemnă pe celălalt:

- Du-te degrabă la Curte şi încearcă să te strecori înăuntru, că se dă din belşug vin de pomană. Eu băui trei ulcele! Şi-aş mai fi putut lua, da' i-am făgăduit cumnatei să-i crăp nişte lemne, aşa c-a trebuit să plec, încheie vorbitorul cu părere de rău.

Auzind deslușirea, Boroş îşi zise că de bună seamă oamenii puşi să-l privegheze aflaseră şi ei de milostenia serdarului, care-şi prăznuia izbânda în acest chip, şi desigur

Material cu drept de autor

că, ispitiți astfel, îşi lăsaseră trebile de izbelişte şi năzuiseră într-acolo. Deci scăpa câteva ceasuri de scrutătorii care nu-i dădeau pace. Ca urmare hotărî să folosească răstimpul lipsei lor pentru a-l vesti pe crai asupra a ceea ce se petrecea la Târgovişte.

Drept care, chemă iute de-o parte pe una dintre slugile sale de încredere şi-i porunci să fugă grabnic în Ardeal pentru a duce veşti măritului crai Rákóczi. O şcoli temeinic asupra a ceea ce avea de spus principelui, cercetând-o apoi dacă i-a învățat pe de rost toate vorbele, iar în încheiere îi dădu şi banii trebuitori atât călătoriei în sine, cât şi cei necesari cumpărării unui cal. Îi arătă că cel mai lesne se putea ieşi pe sub malul Ialomiței, dinspre capătul de miază-noapte al Târgului de Sus şi-o sfătui să se facă cât mai repede nevăzută, pierzându-şi urma în acel ungher al cetății, înainte de a se reîntoarce iscoadele care-i privegheau.

Omul izbândi a scăpa din încercuire în chiar aceiaşi după-amiază, fără a întâmpina mari greutăți. In primul rând pentru că străjile din lunca Ialomiței nu se putuseră înturna la ascunzişurile de pază, căci apele nu se retraseră încă îndestul pentru a slobozi prundişul. Dacă nu ploua şi vremea nu era prea rea, pândarii se mulțumeau să stea în capul ulițelor care dădeau spre Ialomița. Dar nu puteau priveghea temeinic, căci de-a dreapta şi de-a stânga uliței în care adăstau, se găseau grădini mai mari sau mai mici, ori întinse ogrăzi boiereşti, în care nu aveau drept a intra, lucru care ascundea vederii lor îndestule cotloane dinspre râu. Iar atunci când socoteau că vremea era de tot stricată, nu mai ieşeau nici măcar la acest loc de pândă. Însă, în acea răbufnire de bucurie a tuturor, care urmase adunării din fața palatului, mulți oşteni îşi părăsiseră cu totul locurile de caraulă care le erau orânduite, trăgându-se la Curte, mai ales după ce mersese vestea că li se da de băut din destul de poposesc acolo. Astfel, multe colțuri de veghe rămaseră

Material cu drept de autor

toată după-amiaza şi în răstimpul nopții descoperite, înlesnind fuga celor doritori a scăpa din cetate. Taman în ziua următoare lucrurile se vor înturna cât de cât pe făgaşul firescului. Însă sluga fugară va ajunge la Bălgrad[28] – unde se va înfăţişa craiului – abia după mai bine de două zile, împlinind însă aidoma cele orânduite de stăpânul ei.

Dacă Boroş arătă multă scumpătate în tălmăcirea veştilor despre Matei vodă, nu la fel de ascuțit şi scormonitor se dovedi cugetul grosului oştenilor, târgoveților şi boiernaşilor din ograda palatului, care luaseră de bun ceea ce li se spusese în adunare, iar pe deasupra nu pătrunseră temeinic nici măcar cele înfăţişate lor. Aproape toți, fără ca măcar să-şi dea seama, preschimbară cuvintele „domnul nu mai e în stare a cârmui", spusă cu un neîndoielnic dublu înțeles, prin gândul „bătrânul domn a răposat", credință care se răspândi fulgerător în târg, mai ales că pica peste zvonurile care se auziseră deja din zilele de dinainte.

Dovada că o asemenea prefacere de tâlc umbla printre orăşeni, ne-o pune la îndemână feciorul şi grămăticul de taină al măritului patriarh al Antiohiei; el va scrie mai târziu o întinsă bucoavnă despre călătoriile părintelui şi mai-marelui său, pe la jumătatea veacului, prin Ungrovlahia şi împrejurimi. Zugrăvind în filele ei cele desfăşurate la Curte în acea întâie vineri a lunii lui prier, arhidiaconul Paul de Alep istoriseşte că, după ce a ieşit din biserică, „mitropolitul s-a ridicat pe un loc înalt şi a spus poporului: «domnul vostru a murit; pe cine doriți să alegem drept cârmuitor în locul lui.» Boierii, oştirea şi tot norodul au strigat într-un glas: «Noi nu vrem decât pe Constantin, fiul lui Şerban Vodă!» Ei au arătat mare însufleţire."[29]

---

[28] (*Înv.*) Alba Iulia.

[29] Text autentic, extras din *Memoriile de călătorie* ale arhidiaconului Paul de Alep.

Material cu drept de autor

Monahul nu luase parte la adunare, dar, chiar de-ar fi fost de față, tot n-ar fi priceput mare grozăvie, căci nu cunoştea limba țării. Însă era cu neputință să nu-şi fi dat el însuşi seama că pe aproape de ora prânzului se iscase ceva neobişnuit în târg, întrucât de la Mănăstirea Stelea – unde ai săi se găseau găzduiți –, aşezată la numai doi paşi depărtare de Curte, se deslușiseră numeroase împuşcături, pricină din care traseră cu toții o spaimă grozavă, crezând că s-ar fi dezlănțuit o nouă răzvrătire! Abia mai apoi se dumiriră ce şi cum, întrebând pe unul şi pe altul, în acele clipe, dar şi mai târziu. Ceea ce aflase se mărginea la atâta cât boierii şi monahii vorbitori de greacă voiseră sau putuseră a-i împărtăşi. Deci el nu fusese martor nemijlocit al lucrurilor, privindu-le el însuşi, ci le ştia doar din zvonuri; prin urmare în scrierea sa istorisea numai ceea ce spunea lumea, care însă era departe de a fi întrezărit tainele din spatele celor petrecute şi pe deasupra nici pe cele văzute nu le tălmăcise întotdeauna fără de greşeală. Deci cuvintele acestui străin nu oglindesc din păcate în toată deplinătatea lor pățaniile zilei, chiar aşa cum s-au depănat, ci doar chipul în care ele au fost primite de mulțimea de pe uliță. Din rândurile pe care le aşterne pe hârtie se vădea prin urmare limpede că grosul celor adunați nu ghicise rostul bâjbâielilor mitropolitului, dedesubtul şovăielilor sale fiind trecut cu vederea în întregul său, aproape toți ajungând la încheierea că Matei vodă ar fi fost pristăvit în acea clipă.

Un cusurgiu s-ar putea însă întreba dacă arhidiaconul chiar era sincer şi povestea nepărtinitor cele oblicite de la cei din jur, sau dacă nu cumva, din duşmănie față de Matei şi pentru a câştiga bunăvoință, ocrotire şi daruri din partea celuia pe cale de a deveni domn, răstălmăcea chiar şi cele auzite, care din capul locului nu erau tocmai aidoma celor petrecute, stâlcind voit, după închipuirea sa, înțelesul unor întâmplări! Cârcotind, putem

Material cu drept de autor

socoti că ar fi cu putință ca levantinului să-i fi fost totuşi desluşit miezul ascuns al spuselor mitropolitului, dar el să le fi adus din condei în aşa fel încât, să nu se poată pune sub semnul îndoielii legiuita îndreptățire a alegerii serdarului ca principe, căci de ocrotirea sa avea nevoie atât el, cât şi tatăl său. Oricum, nici în legătură cu peripețiile acelei zile nu vom şti niciodată adevărul cel adevărat, cum ascunse ne rămân multe alte adevăruri de mai devreme sau de mai târziu. De fiecare dată vom cunoaşte numai una sau mai multe păreri despre cuprinsul de adevăr al unor trebi, dar pe care s-o alegem de bună şi pe care s-o dăm de-o parte ca neîntemeiată nu vom putea spune vreodată. Totul atârnă de latura din care privim faptele, de ce parte a lor voim a ne aşeza...

Noaptea care urmă fu luminoasă şi senină, vremea îndreptându-se în chip neaşteptat. De altfel, îngrijat, serdarul se trezise de câteva ori din somn şi, păşind uşor ca să n-o scoale şi pe ibovnica sa cercheză, se strecurase în foişorul casei celei vechi, speriind străjile din odăile pe care le străbătea. Se temea că proastele semne cereşti de la începutul săptămânii s-ar putea reînturna, dezlănțuindu-se iarăşi o vijelie ca aceea de marți, ceea ce ar fi făcut cu neputință desfăşurarea marii adunări de obşte, plănuite de sfat. Dar o nouă înrăutățire a timpului ducea, fără doar şi poate, la noi amânări şi întârzieri. Ori asemenea întorsătură nu era numai sâcâitoare, ci de-a dreptul primejdioasă, lungind la nesfârşit starea de nestatornicie în care se zbătea, nechezăşuindu-i în vreun fel izbânda nici la soroacele care veneau. Noi tărăgănări nu duceau decât la năruirea încercării sale, dând prilej potrivnicilor să se ridice asupră-i, înainte ca el să-şi fi croit domnia şi să fi pus mâna pe frâiele puterii. Avea însă noroc, cerul se însenina pe măsură ce trecea timpul. Pe boltă răsăreau tot mai multe stele, sclipirea le devenea tot mai limpede, iar târziu după miezul nopții zări şi

Material cu drept de autor

secera lunii, înălțată în crug. Putea fi liniştit. Totul mergea după voia lui!

*

Cei doi soli trimişi la Diicu ieşiseră din Târgovişte cu o noapte în urmă. După ce izbutiră să-şi cumpere nişte mârțoage – din păcate nu tocmai din cele mai bune – se aşternură temeinic la drum. Ei purcedeau cam la aceeaşi vreme, din acelaşi sat, Teişul, îndreptându-se către aceeaşi țintă, şi anume Buiceştii. Cum răstimpii la care plecau erau destul de apropiați, nu putea fi de mirare că, destul de curând, când nici nu se crăpase bine de zori, cei doi s-au simțit deja unul pe celălalt. Până a se înnopta, li se întretăiaseră chiar de câteva ori drumurile şi se văzură la obraz. Griji se născură de amândouă părțile, fiecare întrebându-se care va fi fiind țelul celuilalt, de-a ajuns să-l urmărească cu atâta stăruință. Totuşi, deşi se socoteau primejduiți de nedoritul soț de călătorie, nu se dădură bătuți, ci năzuiră cu dârzenie înainte, către locul care le fusese poruncit.

Însă, pe măsură ce se înaintau spre asfințit, vremea se strica tot mai rău. Dacă prin ținuturile Dâmboviței doar bura uşor, picurii cernuți fiind mai mult ca o negură rară, mai încolo însă, după ce trecură apa Teleormanului, ploaia se înteți, devenind de-a dreptul năvalnică. Ba începuse a bate chiar şi un vânt destul de friguros, care făcea să trosnească spăimântător crengile codrului.

Când ploaia deveni năprasnică, armăşelul, care – prinzând un cal mai bun – o luase înainte, găsi cu cale să se adăpostească sub un stejar stufos, aşezat în marginea unei poienițe. Se dosise destul de bine după nişte tufe, aşa că nu se vedea. Monahul însă, care venea mai în urmă, îi zări roibul de la oarecare depărtare şi – nevoind să-l întâlnească

Material cu drept de autor

din nou, ba nădăjduind chiar să-l păcălească în legătură cu mersul său, încât să-i piardă urma –, furişându-se, făcu un larg ocol în juru-i. Desişul care începuse a înverzi şi întunecimea furtunii îl ascunseră vederii celuilalt, iar pârâiturile înspăimântătoare ale crengilor legănate de bufniturile de vânt acoperiră tropotul calului şi foşnetul ramurilor de care se lovea în trecere.

Deşi codrul se zbuciuma, deşi copacii se clătinau scârțâind şi trosnind, deşi apa cădea puhoi asupră-i, iar fulgerele şerpuiau prin văzduh parcă chiar deasupra rămurişurilor, monahul nu se opri din drum. Trebuia să câştige vremea pierdută cu plecarea întârziată din târg, iar pe de altă parte dorea să scape şi de închipuitul urmăritor. Prin şiroaie şi glod înainta trudnic şi fără prea mult spor, dar se căznea cu un sârg cu totul deosebit.

Când vijelia se mai potoli, era pe aproape de Vedea. Umezeala îl pătrunsese până la piele, iar veşmintele încărcate de atâta udătură deveniseră grele şi supărător de reci. Cărăruia ce-o urma ieşi pe malul râului care, în acel loc, era înalt şi râpos, mâncat fiind la temelie de şuvoi. Nu avea cum trece dincolo, aşa încât o luă câteva sute de paşi în josul apei, în căutarea unui scoborâş lesnicios, care să-i slujească de vad. Dar fu silit să se afunde într-un lăstăriş care ascundea vederii povârnişul care ducea în vâlcea. În ciuda desişului, ghici locul pe unde priporul se lăsa mai blând spre firul albiei, aşa că descălecă şi, trăgând calul de dârlogi, o porni cu nădejde la vale, tăindu-şi drum prin rămurişul care cam sperie animalul. Deşi umflate, puhoaiele nu închipuiau o stavilă de netrecut. Înfruntând bărbăteşte vâltoarea, ajunse pe malul celălalt. Acum însă din veşmintele sale curgeau şiroaie, încât se dezbrăcă şi se apucă să le stoarcă.

Dacă în rantia lăbărțată şi lungă, care cădea în multe cute, părea firav şi pirpiriu, dezbrăcat înfățişa un cu

Material cu drept de autor

totul alt chip: un trup frumos, tras ca prin inel însă foarte temeinic legat, cu coapse vânjoase şi braţe sub pielea cărora simţeai jucând mănunchiul vinelor. Numai veşmântul său cernit, care se asemuia unui sac încăpător şi plin de cute, de tot lălâu, îi dădea chip înşelător de fiinţă neajutorată, cu totul lipsită de vlagă şi de tărie bărbătească. De altfel din pricina rasei prost croite şi largi ca o rochie şleampătă, cu poalele măturând ţărâna, aducea pe undeva a femeie ştearsă, resemnată, cuminte, supusă, lipsită de vlagă şi deci uşor de dovedit.

Tocmai împrejurarea că nu i se putea întrevedea vânjoşenia îl făcea mai primejdios pentru orice potrivnic, căci acesta se lăsa înşelat de înfăţişarea de fiinţă blândă, nevolnică şi demnă de dispreţ, care nu se poate împotrivi adevăratei vigori a unui om obişnuit cu trânta. Drept care, astfel înşelaţi, toţi vrăjmaşii ce-i avusese în lungul vremii, se avântară asupră-i lăsând la o parte orice prevedere, care li se părea lipsită de rost. De asemenea nesocotinţă monahul învăţase a se sluji. Dovedindu-şi pe neaşteptate puterea, îşi descumpănea potrivnicul într-atâta, încât nu rareori izbândea şi acolo unde – întemeindu-se numai pe forţa sa – cu greu ar fi putut face faţă.

Tot privind copacii lângă care poposise şi cugetând că urmăritorul va străbate de bună seamă aceeaşi drumeag, socoti că i-ar putea întinde o cursă. Ascunse deci calul după nişte tufe. Apoi, îmbrăcat numai în cămaşă şi nădragi – deşi cam tremura de frig – se urcă în copacul care străjuia urcuşul dinspre vad şi se culcă pe o creangă care se arcuia peste cărare, având pregătită o frânghie, la capătul căreia înjghebase un laţ. Nădăjduia că frunzişul – deşi cam sărac – îl va ascunde totuşi în măsură îndestulătoare, încât celălalt să nu-l poată zări de la depărtare. Apoi era încredinţat că, din pricina lunecuşului, potrivnicul se va uita mai mult în

Material cu drept de autor

jos şi deloc în sus, încât nu-l va putea descoperi la vreme ca să se ferească din calea sa.

Aşteptă aproape un ceas şi-şi blestemă gândul ce-l avusese, căci frigul îl pătrunsese până la oase. Era amorțit şi țeapăn şi, odată cu trecerea vremii, începu să-i scadă încrederea în temeinicia judecății sale. Începu să se teamă că celălalt urmase alt drum, iar el îl aştepta zadarnic aici la trecătoare, pierzând pe deasupra şi timp prețios. În sfârşit, auzi fleşcăitul noroiului, chiar înainte de a zări ceva. Trebuia să fie desigur omul său, îşi zise, căci cine altcineva era atât de smintit încât să se încumete să bată codrul la asemenea vreme.

Se aşează mai bine pe cracă, făcându-se una cu aceasta, pe de-o parte ca să se prindă mai temeinic, pe de alta ca să-i fie libere mâinile spre a putea mânui nestânjenit lațul. Străinul se apropia călare, căci pentru a trece vadul nu descălecase. Cum calului îi fugeau copitele prin nămolul clisos al urcuşului, trase de dârlogi ca să-i încetinească mersul. Fulgerător, lațul zbură prin aer şi, înainte ca omul să se dezmeticească, simți frânghia care-i sugruma beregata. Dădu drumul dârlogilor şi-şi încleştă mâna pe funia de la gât, ca s-o desfacă. Calul înțelese că se petrece ceva neobişnuit în spinarea sa şi țâşni înainte, dar alunecă şi căzu în genunchi. Călărețul îşi dădu seama că dintr-o dată îi fuge şeaua de sub el şi rămase spânzurat în gol, agățat în lațul care-i strângea gâtul. Se putea spune că monahul fusese iarăşi norocos. Plănuirea îi izbândise.

Încă nițel şi lațul ar fi sugrumat iscoada potrivnică, drumul rămânându-i monahului de acum liber şi ferit de primejdii. Dar nu fu să se întâmple aşa. Ramura, ori prea subțire, ori slăbită de furtună, nu făcu față sub greutatea celor doi bărbați şi – cu un trosnet sec – se frânse. Urmăritor şi urmărit se prăvăliră în clisă.

Material cu drept de autor

Tânărul monah avu totuşi şi de astă dată noroc. Nu numai că picase deasupra celuilalt, dar acesta, încercând să-şi desfacă laţul de la gât pe vremea când era călare, îşi băgase degetele pe sub frânghie, iar acum ele îi rămaseră prinse în strânsoare, încât nu se putu apăra pe dată. Călugărul, iute în mişcări ca o pisică, sări pe dată în picioare şi, slujindu-se de neputinţa de o clipă a potrivnicului, sări asupră-i şi-i cetlui în grabă mâinile. De altfel armăşelul, nici după ce se dezmetici cât de cât, nu arătă prea mare împotrivire, părând cu totul dovedit. Şi nu fără temei. Craca, destul de groasă totuşi, îl lovise zdravăn în creştet, încât îi zdrelise pielea, iar sângele îi năvălise pe frunte, scurgându-i-se peste pleoape în obraz. Dar răul cel mai mare pare-se că nu era pe dinafară, ci pe înăuntru, căci îl durea îngrozitor capul, că abia de se putea mişca. Pe de altă parte, în scurtul răstimp cât rămăsese spânzurat, pare-se că frânghia îi strivise beregata, încât nu mai putea răsufla ca lumea, horcăind îngrozitor.

Cum cel cetluit nu încerca nici măcar să se apere, monahul îl legă fără bătaie de cap şi de picioare şi-i puse şi un căluş în gură. Nu-şi dădu seama cât de rău se simţea străinul şi, chiar dacă ar fi ştiut, i-ar fi păsat prea puţin, gâlceava dintre ei fiind pe viaţă şi pe moarte. Deci, dacă nu voia să pice el jertfă, nu-l putea ierta pe celălalt.

La urmă îl săltă pe umăr şi-l aşeză ca pe o desagă în şeaua calului său, legându-l zdravăn ca să nu cadă. Dacă soarta voise ca iscoada ce-i călca pe urme să nu moară – îşi zise monahul –, o va duce vie, plocon, spătarului. Cercetarea ei îi putea aduce chiar unele foloase.

După aceasta îşi scoase calul şi desaga din desiş şi se înţoli cu lălâiele sale veşminte, port îndătinat al cinului său. Recăpătându-şi înfăţişarea cuminte, spăşită şi neajutorată de mai înainte, încălecă şi-o porni cu nădejde la drum. Călătoria devenea tot mai anevoioasă. Nu numai calul

Material cu drept de autor

ce-l târa în urma sa, legat de şa, îl încetinea. Dar chiar trecerea celor mai mici pâraie îl silea la opinteli. Până mai ieri şi un prunc le putea trece dintr-o săritură. Acum, după ploile din ultimele zile, deveniseră şuvoaie vijelioase, care răsturnau pietrele şi copacii întâlniți în cale. Îi trebui nu numai multă îndemânare, ci chiar o mare îndrăzneală ca să treacă Negrişoara şi Plopcea, cu atât mai mult cu cât în vâltoarea undelor nu mai puteai ghici vreun vad. Nu-şi închipuise niciodată că aceste pârâiaşe – nicicând nu le socotise râuri – ar putea deveni asemenea puhoaie primejdioase!

Se înnoptase de-a binelea când ajunse prin locul unde drumul Slatinii atingea malul Dârjovului. Era în sfârşit pe aproape de satul spătarului, pe care însă, deşi câmpia era netedă, nu-l putea zări din pricina pâlcurilor de copaci. O coti spre miazănoapte, călăuzit de mal. Trecu din nou un pârâiaş devenit şi el vijelios – pe care-l bănui a fi Gota – şi în sfârşit văzu lucind luminițele Buiceştilor. Era destul de târziu când, lătrat de dulăii de pază, bătu în porțile conacului vel spătarului Diicu Buicescu.

Boierul ascultă descumpănit şi zăpăcit ştirile şi nu-i venea să-şi creadă urechilor. Cele auzite nu puteau fi aievea! Veştile erau atât de neaşteptate încât îi păreau neadevărate, fiind de-a dreptul cu neputință, încât simțea că nici nu putea pricepe tâlcul celor auzite. S-ar fi zis că treceau de puterea sa de închipuire! Diicu îşi repetuia în neştire desluşirile primite şi parcă nu le prindea pe deplin înțelesul. Constantin Şerban pusese mâna pe palat şi zăvorâse intrarea în cetatea de scaun. Matei murise, pesemne ucis de răzvrătit. Cel puțin aşa se zvonea, îi spusese monahul, lăsând o portiță deschisă îndoielii. Totuşi, parcă spre a dezrădăcina nădejdea pe care chiar el o sădise, adăugi că văzuse cu ochii săi pologul negru de doliu cu care fusese cernită Curtea Domnească. Din câte se zvonea în clipa când fugise din târg, serdarul se străduia

Material cu drept de autor

să adune sfatul țării, ca să-l silească să-l cunoască, de domn. Sfinția sa, măritul mitropolit al Ungrovlahiei făgăduia a întârzia cât va putea luarea unei hotărâri, în aşteptarea „celui îndreptățit a moşteni coroana, potrivit voinței slăvitului domn Matei", cum glăsuia curtenitor şi linguşitor monahul, repetând nepreschimbate, cuvintele celuia care-l trimisese în solie.

După primele clipe de buimăceală, în Diicu se dezlănțui o furie pe cât de oarbă, pe atât de năvalnică, clocotitoare, încât simțea nevoia de a lovi, de a biciui, de a nimici, de a fi năprasnic. La început îşi revărsă pornirea asupra închipuitei iscoade potrivnice, aduse de monah, de parcă aceasta ar fi fost vinovată de toate cele petrecute. Voi el însuşi să conducă cercetarea prinsului, să-l schingiuiască şi să-i sfâşie cărnurile, ca să afle adevărul şi să se răzbune. Însoțit de monah trecu în şopronul în care fusese aruncat armăşelul. Bietului om îi era destul de rău. Pesemne vătămăturile pe care le suferise erau peste măsură de temeinice, iar starea lor se înrăutățise prin chipul în care fusese purtat în şa, ca o desagă.

Când slugile îi scoaseră căluşul din gură, le fu dat să afle un adevăr nu mai puțin năucitor: nu se găseau în fața unui nepriaten, ci a unui părtean preacredincios, pe care-l prigoniseră şi-l vătămaseră fără rost! Din clipa în care Diicu se dumiri că cel bănuit era un armăşel nevinovat, care încercase chiar să se jertfească slujindu-l, furia i se întoarse împotriva călugărului:

– Cum ai putut fi atât de neghiob încât să nu poți osebi pe prieteni de vrăjmaşi?! îl ocărî el. Vai de capul meu, că am de a face numai cu nişte tâmpi, care în loc să-mi nimicească duşmanii şi să mă sloboadă de necazul lor, se hăcuiesc între ei, spre izbânda potrivnicilor!

Tânărul monah, care se aşteptase la mulțumiri şi la bună răsplată pentru sârgul dovedit, fu peste măsură de

Material cu drept de autor

descumpănit în fața neașteptatei întorsături și încercă să se dezvinuiască:

– Dar, Luminăția Voastră, eu... noi...

Spătarul nu-i lăsă însă vreme să termine ce avea de spus și, retezându-i bâjbâielile, îl luă din nou la rost:

– Dacă ar fi vorba numai de voi doi, nişte simple unelte lipsite de minte, nişte nimeni, în stare să împlinească doar porunci frământate de capul altora, fără a se putea înălța la o cugetare mai înaltă, ar fi de înțeles! urlă el, aruncându-le amândurora în obraz tot disprețul său.

Nu-şi dezmințea nici acum firea mândră, semeață, nesăbuită şi plină de siniubire. Cu o nemărginită lipsă de simțire care-i stătea în obişnuință, uită de jertfa făcută atât de cei doi soli, cât şi de stăpânii lor, pentru a-l sluji. Nu-i păsa de primejdiile prin care trecuseră şi nu era încercat de nici un fel de recunoştință pentru sârgul dovedit. Greşeala tânărului monah îi era îndeajuns pentru a arunca anatema asupra tuturor sprijinitorilor săi!

Clocotind, ieşi în ogradă şi, cu ochii înroşiți şi ieşiți din găvane, căută în jur, printre slugi, pe cineva asupra căruia să-şi descarce mânia, născocindu-i vreo vină închipuită. Argații însă, care-l cunoşteau, se călcau pe picioare ca să-i fugă din cale. Iar cei care nu se dovedeau destul de repezi ca să-i scape, se arătau plini de supunere, cuminți, gata să-i intre în voie şi să-i facă pe plac, încât să nu-i dea pricină de a-i lua la rost. Negăsind pe nimeni care să-i stea împotrivă, se întoarse din nou asupra celor doi olăcari.

– Mai trist e că nici neisprăviții care v-au trimis nu sunt mai breji decât voi. În loc să-şi fi unit forțele ca să-mi apere folosul, s-au dezbinat, zăvorându-se fiecare în mărginirea sa! Mai presus de a-mi păzi nevoile le era dorința de a-mi dovedi că unul e mai destoinic decât celălalt! Parcă de mândria şi fala lor aveam trebuință!! Încercând să se

Material cu drept de autor

întreacă unul pe altul, în loc să pună umărul laolaltă, şi-au măcinat între ei forţele ca nişte netoţi, în câştigul vrăjmaşului! Câtă nerozie, câtă îngustime a minţii şi câtă nesocotinţă! Vai mie că am parte de aşa slugi neghioabe!! Cu aşa ajutoare o să mă duc de râpă!! Voi mi-aţi zădărnicit viitorul, nenorociţilor, voi dimpreună cu stăpânii voştri! Aţi fi buni ca să vă spânzur pe amândoi, ca să înţeleagă cei care v-au trimis cât sunt mâniat din pricina lor! O să mai chibzuiesc la trebşoara asta, căci în ogradă am doar crengi îndeajuns, tocmai bune de aşa ceva!

Bieţii oameni înghiţiră în sec. La orice se aşteptaseră, dar numai ca să fie spânzuraţi drept recunoştinţă pentru că-şi primejduiseră viaţa, nu gândiseră! Armăşelul horcăia jalnic datorită beregatei în parte strivită, cât şi de pe urma junghiurilor din coşul pieptului şi a îngrozitoarelor dureri de cap.

Vtori spătarul Barbu Filişeanu, care-şi însoţise mai-marele la moşie, încercă să-l potolească pe Diicu şi ceru iertare şi milă pentru armăşel, care trebuia grabnic îngrijit de vreo babă pricepută într-ale lecuitului. Marele spătar însă nici nu-l ascultă; doar nu era el, ditamai divanitul, să ia în seamă părerile unui slujitor, fie el chiar boier de viţă. Aşa că-şi urmă dezlănţuirea.

– O să mă duc neîntârziat la Târgovişte, să-i învăţ minte pe laşii şi făţarnicii ce-şi zic că-mi sunt prieteni! O să le arăt ce înseamnă o slujbă credincioasă, făcută cu înţelepciune şi dare de inimă!! Simpla mea ivire acolo va schimba mersul lucrurilor! O să vedeţi voi! rosti el plin de sine, chiar crezând în spusele sale.

Spre uimirea şi nedumerirea lui Filişeanu, care socotea mai potrivit să-şi lase mai-marele în voia sa decât să-l mai zădărească, călugărul, care nădăjduia că ameninţarea aruncată împotrivă-le să închipuie doar niscai vorbe scăpate la mânie, fără gând de împlinire, cuteză să

Material cu drept de autor

ridice vocea şi să-l povăţuiască să nu facă asemenea nemăsurată greşeală.

– Nu e înţelept, Luminăţia Voastră, să săvârşiţi una ca asta! Serdarul a câştigat de partea sa întreaga oaste! Are la îndemână nu numai forţa acesteia, dar pe deasupra se bucură şi de întăriturile târgului şi ale Curţii Domneşti! Nu va fi lesne de dovedit şi de scos din bârlogul pe care şi l-a înjghebat. Nu vă avântaţi într-acolo, să nu cădeţi din nou în nada vicleanului…

– Cum adică, „din nou”?! Dar când a fost întâiaşi dată? se miră Diicu.

– La Târgovişte se zvoneşte că îmbolnăvirea neaşteptată a feciorului Luminăţiei Tale nu e tocmai întâmplătoare… Mulţi cred că la mijloc ar fi mâna serdarului din Dobreni. Voia să vă îndepărteze de la Curte, ca să aibă mână liberă. Socotea pesemne că dacă Domnia Ta era de faţă i-ai fi zădărnicit socotelile.

– Deci băiatul mi-a fost otrăvit?! Şi asta ca să mi se tragă o păcăleală?!

– Nu tocmai o simplă păcăleală…

– Deci, peste tot mă împresoară vânzătorii… Îi adăpostesc în satele mele, în curtea mea, în iatacul meu, în cuhniile mele… Oricând aş putea eu însumi să le cad pradă! Din nenorocire nu mă pot întemeia pe nişte prieteni de nădejde, destoinici, în stare să mă apere şi să se jertfească pentru mine! se văită el.

– Dar Luminăţia Sa, chir Ignatie… voi să se împotrivească jignit monahul, în numele aceluia pe care-l închipuia, dar Barbu Filişeanu, din spatele spătarului îi făcu semn să tacă.

Omul înţelese rostul clătinării neîncuviinţătoare a frunţii şi se opri puţin descumpănit. Îşi dădea seama că nu avea rost să-l mai întărâte, căci şi aşa lui Diicu îi căzuseră pe cap îndestulătoare temeiuri de supărare. Pe de altă parte se

Material cu drept de autor

gândi că e mai înțelept să nu stăruie şi pentru că, în orbirea furiei sale, spătarul putea fi îndemnat să-şi ducă la împlinire amenințarea cu spânzurătoarea. Drept care schimbă cu iscusință vorba, lăsând credința că ar fi voit să spună altceva:

– Înalt Prea-fericirea sa, chir Ignatie, vă povățuieşte de a nu veni în pripă şi nepregătit în cetatea de scaun. Unei oştiri ca aceea a vicleanului din Dobreni nu-i poate sta lesne împotrivă decât cu o altă oaste de aceeaşi, tărie! De aceea, Înalt Preasfinția Sa socoteşte mai înțelept să mergeți fără întârziere în Ardeal şi să cereți ajutor craiului. Învoielile pe care le-a încheiat cu Măria Sa, Prealuminatul Matei vodă, îl vor sili să vă stea alături! De altfel, o nouă răscoală a lefegiilor în coasta țării sale, pesemne că nici ea nu-i va fi tocmai plăcută. Şi nu trebuie uitat nici că pentru Domnia Ta, mai poate pune acolo o vorbă bună şi prea-nobilul grof Ştefan Szalanczy, cuscrul de peste munte şi neamurile sale alese... bâigui în grabă tânărul.

Spătarului i se trezi dintr-o dată întreaga luare aminte față de cele auzite; povața nu i se părea deloc de lepădat. Iar ajutorul nemeşului îl socotea ca fiind neîndoielnic, căci acestuia nu-i putea părea lipsit de însemnătate dacă se încuscrea cu un boier oarecare – fie el şi mare dregător – sau cu un principe domnitor! Iar neamul său nu părea lipsit de înrâurire pe lângă coroana ardelenească!

– Sunt deci destule pricini ca să nădăjduim că serenisimul crai vă va primi cu mare bunăvoință ruga! încheie monahul, cu ochii la Filişeanu, aşteptând încuviințarea acestuia.

Vorbele din urmă ale vicleanului călugăraş părură a mai potoli mânia spătarului. Din păcate se întâmplă mult mai rău. Ca de fiecare dată după o dezlănțuire nimicitoare de furie, Diicu, sleit şi abătut, căzu într-o jalnică stare de deznădejde şi dezamăgire. Părtinitor şi nedrept, plecat să

Material cu drept de autor

arunce în seama altora neîmplinirile sale, prinse a se văieta că este un martir al sorții şi al nerecunoştinței şi necredinței oamenilor, că toți l-au părăsit, iar cei care i se mai pretind totuşi prieteni, fac prostie după prostie, încât are mai multe ponoase de pe urma lor, decât de pe urma vrăjmaşilor! Nimeni nu este în stare să-i dăruiască atâta ascultare şi supunere de câtă era el vrednic!

– Cadă păcatul pe toți cei care m-au vândut, pe toți cei care m-au părăsit, pe toți cei care m-au slujit prost! blestemă el, strivit de mâhnire.

Cum sfatul mitropolitului de a căuta ocrotire în Ardeal nu fu luat în deşert, deşi se lăsase noaptea, toată suflarea din gospodărie fu trezită şi mânată la treabă. Se începură înfrigurate gătiri de băjenie. Când se crăpă de ziuă încă nu terminaseră de încărcat carele. Abia când soarele urcă binişor pe cer, de se vedea pe deasupra pomilor din livadă, purceseră în susul Oltului, spre Cozia.

De pe urma ploilor din ajun, drumurile erau desfundate, iar roțile se împotmoleau în clisă la fiecare pas. Pâraiele umflate şi învolburate închipuiau mulțime de stavile şi capcane anevoioase, răsărite ca din senin. Cu toată graba care-i mâna, fugarii abia se mişcau. Slugile, înarmate până-n dinți, care se învârteau în jurul convoiului, chipurile ca să-l păzească, trebuiră să descalece şi să pună umărul la loitre, ca să urnească căruțele. Deşi toată ziua trudiră amarnic, seara îi apucă la numai câteva leghe din sus de cătunul Cucuieți, la micul schit înălțat pe-o coastă. Spătarul îşi făcu disperat socoteala că, umblând în acest pas domol, îi erau necesare cel puțin vreo trei-patru zile ca să ajungă la Sibiu, ceea ce era o adevărată nenorocire în împrejurările grabnice ale nevoințelor care-l loviseră. Mergând aşa mai departe, era amenințat să nu-şi răzbească vrăjmaşul nici în vecii vecilor, de aceea hotărî ca a doua zi, lăsând carele în urmă şi ocrotit numai de o mică trâmbă de călăreți, să se

Material cu drept de autor

repeadă singur peste munți. Pe cei plecați cu el în bejanie îi va aştepta dincolo, la adăpost. Iar până ce vor sosi, putea cere ajutor craiului şi cuscrului, spre a tocmi o oaste de osândă, care să fie ridicată împotriva uzurpatorului.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXXII

În zorii aceleiaşi zile de sâmbătă 8 prier a leatului 1654 de la naşterea Domnului, la vremea la care Diicu pornea plin de râvnă pe drumul Ardealului, Constantin Şerban Basarab, zis „Cârnul", trezit cu noaptea în cap, urcă în Turnul Chindiei ca să cerceteze cerul. Urma o zi hotărâtoare pentru el şi toată noaptea tremurase de teamă că furtuna, abia astâmpărată, s-ar pute dezlănțui din nou, zădărnicindu-i toate gătirile migăloase pe care le făcuse. Ajuns în ceardacul de sub straşina din vârf, se plecă peste parmalâc şi-şi aținti privirile spre răsărit, cu o răsuflare de uşurare.

Până-n zare tăriile erau senine ca peruzeaua. Nu se vedea urmă de nor, necum primejdie de urgie! Soarta îi surâdea din nou. Crugul era de o limpezime neobişnuită, iar din spatele crestelor de dincolo de Ialomița, astrul zilei, nevăzut încă, arunca în rotunjimea bolții sulițele de cleştar ale întâilor sale raze aurii. Se vestea o zi minunată, atât ca înfățişare a vremii, cât şi prin însemnătatea ce o avea în viața sa. În seninătatea acelei dimineți era cuprinsă parcă toată bucuria care-l încerca în aşteptarea făptuirilor care urmau să se petreacă.

Material cu drept de autor

Apoi se înturnă spre târg, cuprinzându-l într-o ochire. Părea nemişcat şi netulburat. Pesemne că oamenii nu mai dormeau, dar – datorită străjilor orânduite a priveghea ulițele – nu îndrăzneau să iasă din ogrăzi înainte de semnul de îngăduință ce se da, după obiceiul ultimelor zile, de la Curte. Iar porunca sa de dezlegare se slobozea ceva mai târziu, abia când se lumina bine de tot de ziuă, spre a împiedica potrivnicii traşi prin ascunzişuri să se slujească de întunecime ori de pâcla zorilor în folosul lor. Azi, însă, va trebui să se zorească, purcezând mai devreme la treabă, îşi zise el, – încât crainicii să poată porni neîntârziat pe ulițe ca să împrospăteze încă o dată aducerea aminte a lumii, înştiințând-o că e de datoria ei să fie față la adunare, ca să-i întărească înălțarea prin strigăte de preamărire.

După aceea se uită spre maidanul din fața intrării în Curte. Acolo – în parte ascunsă de turnul porții – se zărea schelăria podinii pe care dulgherii abia de o isprăviseră de câteva ceasuri. Văzând-o, simți că-i zvâcneşte ceva în piept. Ceasul său se apropia cu statornicia cu care, după apusul lunii, va urma un răsărit de soare.

Coborî tihnit din turn, trecu podul mişcător şi intră în podul casei vechi, pe care-l străbătu până spre scara care ducea în odăile palatului şi se înturnă mulțumit în iatac, alături de Nedelea. Aici lenevi îndelung, nevenindu-i să se ridice din pat după încordarea şi grijile zilelor trecute. În tinda iatacului începură a se aduna cei care voiau să i se înfățişeze şi care îl ştiau înclinat să se pună pe treabă chiar de la crăpatul zorilor. Se foiau, lărmuiau, dar serdarul nu da semne să se scoale.

Între cei care aşteptau se număra şi vestitorul care-i aducea din timp în timp ştiri de la domnul Matei. Acesta se frământa îngrijat, căci avea de înfățişat o ştire, despre care îşi dădea prea bine seama că nu va fi pe placul serdarului, şi-i va stârni furia. Ori, se temea că supărarea se va sparge în

Material cu drept de autor

capul său, deşi era cu totul nevinovat. Desperat îşi căznea mintea, în căutarea unei căi de a scăpa de săpuneala care era încredințat că i se va trage. Hrizea – intrând şi el în încăpere – de cum îl văzu, îl luă deoparte:

– Ei, ce veşti? A crăpat?

Cel întrebat scutură trist din cap.

– Mai rău. Mi-e şi teamă să mă arăt Măriei Sale ca să-i spun... Tare o să se mai mânie pe mine! Vai de capul meu!

– Da' ce s-a mai întâmplat de eşti aşa speriat?

– Prea-slăvitul Matei vodă se simte în dimineața asta mult mai bine decât până acum! Nu mai vorbeşte în dodii, ci de tot închegat şi chibzuit! I-a trecut vremelnica întunecare a minții! A învins fierbințelile, năduşelile, frigurile şi toate relele care-l mai chinuiau! Prinde iar viață. Afurisitul de odăiaş pare-se că i-a strecurat la îndemână felurite ceaiuri tămăduitoare; cel puțin aşa ziceau străjile din iatac. Acum ar fi poruncit slugii să-i descurce părul, să-i pieptene şi să-i tuşineze barba şi mustățile. Arată de parcă ar fi alt om. A cerut să i se preschimbe cămaşa de noapte cu veşminte de zi!

– Ei, nu!! se minună Hrizea. Ăsta chiar nu are de gând să-şi dea duhul! Parcă ar avea o sută de vieți! Mai rău ca pisicile! Îl vezi cum moare şi deodată renaşte! Ai zice că umblă cu vrăji!

– Ei, acum vezi şi Domnia Ta pricina îngrijării mele! Cum să-i împărtăşesc Măriei Sale asemenea ştiri? Mi-e şi frică!

Fostului paharnic i se făcu milă de bietul solitor, aşa că, bătându-l pe umăr, îi zise:

– Hai, mergi la trebile tale, că-i voi duce eu vel serdarului veştile tale proaste.

– Mulțumesc prea plecat, Luminate! îl blagoslovi uşurat bărbatul şi se plecă să-i sărute mâna cu recunoştință,

Material cu drept de autor

iar apoi se strecură în grabă spre odaia învecinată, de unde ieşi în pridvorul palatului.

Aici, repezindu-se cam orbeşte, fericit că scăpase nebruftuluit, mai să se ciocnească cu Înalt Prea Fericirea Sa, chir Ignatie, măritul mitropolit al țării, care tocmai urcase ultima treaptă a scării şi intra în foişor, venindu-i împotrivă. Speriată, sărmana slugă sări câțiva paşi înapoi, înroşindu-se până în vârful urechilor. Chiriarhul o cunoştea din vedere şi-i ştia şi rostul pe la Curte, aşa că-i zâmbi prietenos:

– Ce te-ai speriat aşa? Că doar nu mănânc oameni!

– Iertare, Sfinția Voastră…

– Te iert! Cum să nu iert un suflet aşa vrednic ca tine?!

Fâstâcit de cinstea neaşteptată care i se făcea, omul se pierdu de tot, cu atât mai mult cu cât înaltul ierarh îi întinse şi mâna să i-o sărute. La una ca asta nici n-ar fi cutezat a năzui măcar, fie şi numai în vis! Drept care îngenunche şi atinse cu buzele, uşor ca o părere, pielea uscată a degetelor.

– Da' ia zi, cum se mai simte Măria Sa, Matei vodă? îl luă repede Ignatie.

Deşi avea poruncă straşnică să nu sufle o vorbă nimănui altcuiva decât serdarului şi apropiaților săi de taină, buimăcit de cinstea neaşteptată de a putea vorbi unei fețe atât de înalte, rosti aproape pe negândite:

– Se simte mult mai bine. Înălțimea Sa s-a mai înviorat şi a început din nou să ne recunoască, aş zice că merge spre întremare!

Pentru ierarh fu o adevărată lovitură. Tocmai când voievodului îi mergea mai bine, se alăturase acelora care voiau să-i smulgă coroana de pe frunte… Schimbat dintr-o dată la față, trecu mai departe. Parcă o povară nemăsurată se lăsa strivitoare asupră-i. Câteva clipe nu mai văzu pe nimeni în jur, privelişte a pustiindu-se. I se părea că devenise foarte

Material cu drept de autor

uşor şi că ar pluti pe deasupra podelei, rămas numai duh. Copleşit de un vălmăşag nedesluşit de simțăminte, străbătu tinda şi intră în odaia cea mare a divanului. Țintuit de privirile celor dinăuntru – care se ridicaseră în picioare ca să i se închine –, păşi mai departe, dar cu ciudata credință că n-ar atinge pământul. După un scurt răgaz îşi veni în fire; ființa i se reîntrupă, prinzând din nou greutate, iar auzul îşi căpătă din nou ascuțimea, readucându-i în urechi freamătul adunării, devenite nerăbdătoare. Se opri în fața scaunului său şi făcu semnul binecuvântării asupra capetelor plecate, copleşit de răbufnirea unei duşmănii care-i cuprindea pe toți, fără osebire! Îi ura pentru că îl sileau să ia hotărâri care veneau împotriva crezurilor sale, îi ura pentru că se bucurau de viitor, îi ura pentru fățărnicia şi meschinăria lor! Nu avu poftă s-o lungească prea mult. În cuvinte puține se arătă pregătit să se înfățişeze adunării de la porți, deîndată ce i se va da cuvenitul semn de plecare. Apoi se trase posomorât în adâncimea stranei țepene, care-i fusese orânduită.

În târg nu domnea totuşi linişte desăvârşită, aşa cum s-ar fi putut crede la prima vedere. De dimineață, de cum se ridicaseră lanțurile de la răscruci, slobozind umbletul pe ulițe, zeci de căruțe începură a năzui, scârțâind din greu, spre Mănăstirea Stelea, aflată la doi paşi din jos de Curte. Duceau la loc de scăpare tot soiul de lăzi şi sipete, cercuite sau nu cu brățări de fier, în care negustorii mai cu stare îşi ascunseseră tot ce aveau mai de preț prin case. Cei foarte bogați îşi puseseră avutul la adăpost încă din clipa când se aflase că târgul fusese închis, iar Curtea princiară zăvorâtă, de nu se mai putea afla nimic desluşit despre soarta domnului. De altfel chiar de atunci intrase în toți spaima de noi tulburări. Însă, din pricina vijeliei din zilele trecute şi a vremii peste măsură de neprielnice, care urmase, destul de mulți nu-şi putură duce gândul până la capăt. Dar după împuşcăturile întâmplate ieri în vremea adunării din fața

Material cu drept de autor

palatului, lumea fusese cuprinsă de-a binelea de spaimă. Tema de o nouă răzvrătire a oştirii se înteți, căci cele petrecute din vară încoace nu puteau fi nici uitate şi nici trecute cu vederea. Drept care, încă de cu seară, îşi vestiseră sosirea la mănăstire noi băjenari.

Mulți însă nu izbutiră să-şi cărăuşească pe dată şi catrafusele, nefiind pregătiți, ci până la asfințit neguțară doar prețul găzduirii, amânând venirea cu calabalâcul pe dimineață. Toată noaptea aceştia adunară în racle bani, felurite odoare, blidăria de cositor sau de argint, veşmintele croite din țesături mai scumpe şi multe alte lucruri prețioase pentru ei, iar din zori opintiră a le care în grabă la adăpostul întăriturilor mănăstirii. Aici socoteau că pavăză le erau nu numai zidurile împrejmuitoare ca de cetate, ci şi ființa Preafericitului Patriarh al Antiohiei, căruia, desigur, zurbagiii nu cutezau a-i face supărare!

Însă, pe lângă lăzi şi desagi, la fereală fură aduse şi nevestele, fetele şi pruncii nevârstnici, spre a-i scăpa şi pe ei din calea urgiei care se întrevedea. În vreme de răzmeriță, asemenea ființe neajutorate aveau de suferit poate mai mult chiar decât bărbații ieşiți la bătaie! De altfel, nici aceştia nu rămaseră cu toții pe la casele lor, să le privegheze. Dimpotrivă, printre femei şi copii îşi găsiră loc şi unii negustori burtoşi şi aşezați, care nu dădeau în brânci cu destoinicia bărbătească, tihna dovedindu-li-se mai plăcută şi mai potrivită decât primejdiile care să le dovedească îndrăzneala, vitejia şi puterea.

Foiala din ocolul sfântului locaş, larma surdă şi murmurele înfundate, îi treziră devreme pe oaspeții veniți din meleagurile răsăritului, preafericitul patriarh ieşind chiar de câteva ori în ceardacul arhondaricului, care avea chip de foişor care ajungea până la înălțimea odăilor catului al doilea. De aici, de sus, Vlădicia Sa putea cuprinde cu privirea toată ograda. Înspre poartă se vedeau negustorii

Material cu drept de autor

care păşeau cu sfială pe sub bolți, târând cu ajutorul slugilor povara bunurilor lor. Alături cu ieşirea din turn stătea catigumenul, care dijmuia cu străşnicie pe toți cei care cercau a intra, fără a ierta pe nimeni. Din spate era ajutat de doi monahi, care scrutau stăruitor mulțimea, nescăpând pe nici unul din ochi.

Împrejmuirea era plină de lume chiar înainte de intrarea noilor băjenari. Toate pridvoarele boltite ale chiliilor, care se înşirau de-a lungul zidului înconjurător, erau înțesate până în tavan cu sipete, saci şi desagi, printre care dormeau femeile şi pruncii ca aprigi priveghetori ai avutului lor. Cei mai cu stare neguțaseră chiar năimirea unor chilii, încât nevestele şi pruncii acestora şedeau tihnit la adăpost, în vreme ce chinoviții moțăiau pe pragurile de dinafară ale ceardacelor. Din pricina vremii proaste, poverile fuseseră ferite pe sub acoperişuri. Până acum nimic nu fusese stivuit sub cerul liber. Chiar biserica era plină ochi de calabalâc, încât nici slujbele nu se mai puteau ține înăuntru.

Dar începând cu acea dimineață, nemaigăsind loc streşinit, cei veniți trebuiră să-şi orânduiască sipetele chiar în mijlocul curții. Dar se bucurau chiar şi de atâta, mulțumind cerului că erau întrucâtva ocrotiți. Noii băjenari se arătau parcă mai grăbiți, mai temători şi mai puțin năzuroşi decât cei de dinainte, iar numărul bărbaților era în vădită creştere, căci, după cât se părea, marea adunare a norodului, pe care crainicii o vestiseră de cu seară, îi îngrijorase peste măsură, nefiind – după ei – semn de bine. Atâta gloată săracă şi gâlcevitoare adunată laolaltă nu putea linişti pe nimeni.

Ceasurile dimineții trecură cu repeziciune, sporindu-i serdarului nerăbdarea şi încordarea. În vreme ce la Curte se întruneau veliții şi înalții ierarhi ai bisericii pământene, pe ulițe lumea lărmuia cuprinsă de înfierbântare.

Material cu drept de autor

Frământarea, pătrunsă de înfrigurarea aşteptării, era întețită pe de-o parte de răpăiturile chemătoare ale tobelor, iar pe de alta de dangătul adânc al clopotelor. Vocile tunătoare dar lipsite de mlădiere ale pristavilor, care răsunau de câteva ceasuri peste zăplazuri, se întretăiau cu strigătele trecătorilor şi zarva precupeților, care-şi căutau clienți în înghesuială. Peste tot mişuna lumea. Alături de un negustor de vază se strecura un țăran umil şi zdrențuit, cine ştie cum rămas prin târg; alături de un boier înveşmântat în catifele, răsărea chipul supt al vreunei calfe, iar printre doi breslaşi sfătoşi, care tăifăsuiau plini de sine, îşi făcea loc un țigan zlătar. Catifeaua strălucea alături de veşmântul de aba țărănească, mătasea alături de fleandre de cânepă.

În acest furnicar peste măsură de învălmăşit, părelnic cuprins de o nemărginită neorânduială, se desluşea totuşi o țintă. Mulțimea năzuia spre piața largă din fața Curții Domneşti, nădăjduind că dacă n-o putea pătrunde chiar în cuprinsul maidanului, să găsească cel puțin un cotlon bun pe ulițele lăturalnice, de unde să poată zări prispa de lemn de pe care urmau a le cuvânta fruntaşii țării. Înjghebarea de grinzi era deja ocrotită de şiragul roşu al seimenilor, care împiedicau poporenii să se apropie prea mult de ea, tulburând astfel pe cei care vor urca acolo.

Dacă pentru omenirea care potopea ulițele începutul privelii plănuite întârzia supărător de mult, pentru cei de la Curte ea începuse de ceva vreme, printr-o măreață slujbă desfăşurată în Biserica Mare Domnească. Era de față nu numai preafericitul mitropolit Ignatie, ci fusese poftit cu toată cinstea şi patriarhul Macarie al Antiohiei. Temeiul chemării sale nu era însă legat de săvârşirea trebilor bisericeşti, ca prilej de reculegere şi mântuire a celor îngrămădiți în naos, ci mărturia sa era menită să dea greutate țărmoniei de recunoaştere în chip solemn a lui Constantin Şerban, ca ales al obştii pentru a urca în scaunul țării. Era la

Material cu drept de autor

urma-urmelor doar o repetuire a celor petrecute în ajun, dar de astă dată cu mai multă falã şi cu o mai mare băgare de seamă față de împlinirea tuturor cerințelor datinilor lăsate din moşi.

Liturghia se lungea însă destul de mult, slujbaşii duhovniceşti voind a da măsura întregii lor îndemânări şi cunoaşteri într-ale celor cuvenite la asemenea prilej, încât până la urmă chiar serdarul, în ciuda tuturor preamăririlor care i se aduceau, îşi cam pierduse răbdarea, mai ales că veştile pe care i le dăduse Hrizea de dimineață, legate de starea de bine lui Matei, nu numai că-l mâhniseră nepus, ci chiar îl îngrijoraseră de-a binelea. Oare cât va mai dura încurcătura în care era prins din pricina vechiului domn, care, nevoind să-şi deie duhul, se încăpățâna să se agațe cu desperare de viață, se întreba în gând, plin de înciudare, Constantin Şerban. Stăruința cu care moşul se îndârjea să trăiască, îi strica bucuria izbânzii şi plăcerea laudelor cu care tocmai era potopit. In suflet i se împletea mohoreala ştirilor care-i veneau din palat, cu simțământul de încântare pentru cele care urmau a se înfăptui pe maidanul de la poartă.

Se apropiau ceasurile prânzului când, în sfârşit, spre uşurarea tuturora, nesfârşita slujbă se încheie, şi preafericitul mitropolit prinse a înfățişa anevoința pentru dezlegarea căreia de altfel se întruniseră. Chir Ignatie îşi împlinea rosturile care-i fuseseră menite cât se poate de sârguincios, deşi era vădit că-i lipsea cu totul râvna şi înflăcărarea. Zugrăvi, e drept, cu fățarnică nepărtinire, împrejurările de tot încâlcite în care se ajunsese, dar se sluji de cugetări şi lămuriri atât de bălmăjite, încât cu greu se putea înțelege că uzurpatorii ar fi într-adevăr nişte serafici izbăvitori, iar calea aleasă de ei, singura cu putință pentru a trece peste neaşteptatele anevoințe ivite. Bâjbâielile ierarhului erau departe de a-l încununa pe serdar şi pe toți ai

Material cu drept de autor

săi ca pe nişte martiri mântuitori, preamărindu-le sârgul şi înaltele lor însuşiri, aşa cum ar fi dorit aceştia.

Constantin Şerban era chiar zădărât de taclalele chiriarhului, care nu spuneau nimic răspicat şi nu-l lăudau îndeajuns nici pe el, şi nici străduința ciracilor săi. Mitropolitul nu i se păru vrednic nici măcar de cea mai mică fărâmă de încredere. Era plecat ca, chiar şi acum, după făgăduielile făcute, să păstreze lui Matei o adâncă aprețuire, să i se socoată îndatorat, de aceea serdarul îşi zise îngrijat că se putea aştepta din parte-i – în orice clipă – să-i tragă clapa, făcându-i cine ştie ce pocinog! Va trebui să-şi pună părtaşii de credință să fie tot timpul cu ochii pe el, iar la nevoie chiar să-l strunească... Nici preamăririle pe care i le închina lui şi stirpei sale nu-i plăceau, căci nu-l slăveau în cuvinte destul avântate, şi de răsunătoare. Ori taică-său, Radu vodă Şerban, nu era chiar fitecine, încât să se spună doar lucruri seci despre el!

O îndoială îi cuprinse sufletul. Nu cumva omul ascundea în sine vreun gând viclean? E drept că cele rostite în biserică nu-i erau de fel potrivnice, dar nici nu arătau că s-ar da prea mult în vânt după el. Aici, înaintea iconostasului, arhiereul se găsea în fața unor boieri de viță veche, aşezați şi înțelepți, firi temeinice, pe care vorbele ațâțătoare nu-i puteau nici înşela, nici ameți uşor. Ei aveau destulă pricepere şi erau destul de vicleni ca să ghicească la vreme încotro bătea vorbitorul şi astfel să nu poată fi mânuiți după pofta acestuia. Ei ştiau bine ce voiesc, ce țintesc şi care lucruri le aduc folos şi care nu. Pe ei nu-i puteai înşela cu nişte judecăți meşteşugite şi nici înrâuri cu una, cu două! Asta era, poate, pricina pentru care ierarhul nici nu sârguia să-l ponegrească sau să-i tăgăduiască în acest loc, fățiş, drepturile. De aceea, deocamdată cel puțin, se prefăcea a urma cele orânduite.

Material cu drept de autor

Dar peste puțin urma a cuvânta mulțimii de afară, îngrămădită la minte, veşnic nemulțumită şi gâlcevitoare, veşnic dornică de schimbări în năzuința ei deşartă de a se pricopsi în vreun fel, nici de ea ştiut. Iar gloata putea fi uşor mânuită cu vorbe viclene şi împinsă la răzvrătire. Ori, n-ar fi fost de mirare ca Ignatie să încerce a o folosi în atingerea țelurilor sale, căci o cunoştea foarte bine, întrucât – la urma-urmei – nu se trăgea din neam ales, ci în tinerețe fusese simplu popă de mir, deci făcuse parte din această prostime şi desigur, sufleteşte, îi rămăsese apropiat. Dintru început, adică de câteva zile deja, nu socotise cu neputință ca mitropolitul să fie înclinat să se întoarcă împotrivă-i, şi să folosească orice mijloc pentru a-l surpa. După omilia[30] lălâie cu care Ignatie încheia slujba, temerile serdarului crescură, căci devenise neîndoios că ierarhul nu prea dădea în brânci cu avântul în a-i ține partea, deci o întorsătură neaşteptată n-ar fi fost de mirare... După felul şovăitor în care se purta, s-ar fi zis chiar că ar coace ceva în minte... Deci nu putea avea nici cea mai mică încredere în bunele sale porniri. Trebuia să găsească neîntârziat o cale de a-i pune stavilă dacă l-ar bate gândul ca în adunarea de la porți să-l trădeze.

În vreme ce, lehămetisit, îi asculta mai departe laudele, după el cam prea firave, măcinat de temeri, făcu semn lui Stroe Leurdeanu să se apropie. Cuprinşi de mirare şi roşi de dorința de a-i pătrunde taina, cei aflați de față îl iscodeau în nădejdea de a ghici ceea ce şoptea cu atâta fereală la urechea fostului sfetnic, care, deşi fără nici o dregătorie, le-o luase înainte.

– Ce ispravă i-o mai fi copt capul? şuieră duşmănos postelnicul Cantacuzino, destul de încet ca să nu tulbure slujba, dar destul de tare ca să fie auzit de cei din vecinătatea nemijlocită.

---

[30] Cuvântare bisericească; predică. – Din ngr. **omilía**.

Material cu drept de autor

Era vădit că dorea să aţâţe lumea împotriva cumnatului. Împunsătura rămase însă fără răsunet, cei din jur găsind că de astă dată e mai nimerit să se facă a nu-l fi auzit.

În cuvinte puţine serdarul îi ceru fostului vistiernic să-l înduplece pe vel vornicul Preda Brâncoveanu, să ia şi el cuvântul la adunarea ţării care urma a se ţine, spre a-i sta de reazem şi a îndrepta vorbele proaste pe care mitropolitul le-ar putea scăpa în nemăsurata rea-voinţă ce-i era în fire.

Stroe Leurdeanu, care nu era chinuit de vreun fel de sfiiciune în faţa dregătorilor de întâiul rang, ca unul care se simţea deopotrivă cu aceştia, chiar dacă fusese alungat dintre ei, nu se codi de fel şi împlini fără crâcnire şi neîntârziat porunca. Popasul său la urechea vornicului nedumeri şi aţâţă în şi mai mare măsură curiozitatea. Nimeni nu-l mai asculta pe mitropolit, ci toată luarea aminte era aţintită asupra vornicului şi a fostului vistiernic. Lumea nu-şi putea închipui ce îi putea lega pe cei doi, de puneau la cale ceva împreună. Drept care toţi îşi storceau mintea, căznindu-se să găsească o lămurire la cele pe care le vedeau.

Dacă o deslușire nu putură afla, le deveni în schimb limpede că vornicul trecuse de partea serdarului, sorţii căruia îi socotise pesemne mai mari. Ce alt înţeles putea avea asemenea dovadă de apropiere, dacă nu o adâncă încredere în divanit?! Poate că lumea nu avea totuşi dreptate. Însă este mai degrabă de crezut că la acea vreme Preda Brâncoveanu mai stătea în cumpănă, fiind prea devreme şi cam pripit ca să socotim că luase o hotărâre limpede şi nestrămutată. Dar semnele de încredere, precum acela venit prin mijlocirea fostului vistier, îi vor grăbi trecerea deplină alături de serdar. Greşeala legată de timpul când vornicul a făcut în chip neclintit pasul spre serdar nu va fi nicicând lămurită de cineva, căci, învoindu-se în cele din urmă cu jocul uzurpatorilor, nimeni nu va mai fi nici

Material cu drept de autor

dornic şi nici în stare să ghicească clipa anume când s-a alipit pe de-a-ntregul bastardului princiar. Astfel, părerea născută în mintea tuturor cu acest prilej, deşi neîntemeiată, va ajunge o credinţă de obşte.

Curioşi, divaniţii, îngrămădiţi sub cafas, urmăreau priveliştea, nădăjduind ca vreo scăpare a unuia din cei doi să le trădeze ceva din taina pe care şi-o împărtăşeau, dându-le o cât de nelămurită deslușire asupra a ceea ce-şi puteau şopti. Leurdeanu, ţinându-şi paravan mâna în dreptul gurii, îşi acoperea aproape întreg obrazul, încât din parte-i slabă nădejde de a putea ghici ceva. Pe faţa osânzoasă a vornicului, cu buza de jos groasă şi răsfrântă spre bărbie ca semn al unui nemărginit şi neîntrerupt dispreţ pentru cei din jur, nu puteai citi nici atâta.

Văzându-se privegheat din priviri de serdar, Preda Brâncoveanu clătină în chip lămurit a încuviinţare din cap, mai mult spre el decât spre Stroe Leurdeanu. Întâmplarea se încheie astfel cu semnul făcut, dar nu şi pentru divaniţi. Roşi de mulţime de întrebări şi nedumeriri, boierii nu încetară de a-şi da cu presupusul, fie în gând, fie şuşotind cu fereală între ei, prilej cu care izvodiră felurite păreri, unele de-a dreptul năstruşnice.

În sfârşit, în dangăt de clopote, în trosnet de puşti şi archebuze, chiar în bubuitul unui tun din ograda din dos, dar şi în uralele curtenilor din ogradă, veliţii şi arhiereii încuviinţară alegerea serdarului. Cu asta noul sfat din biserică se încheie.

În zvonul vestitor al surlelor şi al pocniturilor de sineţe, toată fruntea ţării, în cap cu preasfântul mitropolit şi preafericitul patriarh al Antiohiei, părăsi Biserica Mare Domnească. Alaiul, plin de fală, cu paşi măreţi şi apăsaţi, se îndreptă spre turnul porţii, ale cărui bolţi erau straşnic păzite, ca nu carecumva gloata neorânduită de afară să dea buzna înăuntru, tulburându-i pe slăviţii mădulari ai cinului

Material cu drept de autor

de cea mai înaltă obârşie din ţară. De altfel, şi dincolo de poartă, rânduri duble de străjeri tăiau cărare prin lume până spre scara prispei de pe care urma să se vorbească mulţimii. În vreme ce mitropolitul, patriarhul şi o seamă dintre boierii de starea întâi urcară treptele spre podina anume aridicată, ceilalţi zeci de dregători rămaseră jos, temeinic despărţiţi de prostimea de rând prin şiragurile de seimeni şi de dărăbani.

În schimb serdarul, plin de spăşenie şi umilinţă, ca unul care nu voieşte a sili şi nici măcar a înrâuri lumea întru aridicarea sa în scaun, lăsând tuturor deplină libertate de a lua o hotărâre după voia lor, se trase în iatacul pe care şi-l pregătise în casa veche, unde-l aştepta nerăbdătoare Nedelea. Deşi, ca să fie şi ea martoră a înălţării sale, Constantin Şerban stăruise ca roaba să urce în cafasul bisericii, unde odinioară adăsta la slujbe doamna Elena şi curtea ei femeiască, aceasta se împotrivise. Se temea că, în ciuda ţesăturii destul de dese a grilajului de lemn, umbra îi va fi zărită de jos din naos, iar aducerea ei – simplă slugă – într-un loc menit numai doamnelor ţării şi boieroaicelor de întâiul rang, va zădărî sfetnicii, care se vor socoti sfidaţi, lucru care putea stârni o nedorită răbufnire de nemulţumire, împrejurare care ar fi dăunat renumelui serdarului. Era o cataoancă prea hoţomancă şi vicleană ca să nu întrevadă pe dată foloasele şi paguba cu care s-ar alege.

Degeaba încercase serdarul s-o înduplece că nu va fi văzută dacă, urcând în palatul cel nou, se strecura în ascuns prin ceardacul închis, aridicat pe stâlpi, şi trecea de-a dreptul în cafasul bisericii, care – la rându-i – era ocrotit de un grătar des de şipci meşteşugit cioplite, ale cărui ochiuri fereau de nedorite priviri scrutătoare pe cei aflaţi în spatele său. E drept că de jos era greu să desluşeşti prin împletitura de lemn pe cei aflaţi în dosul ei, dar îţi puteai da totuşi seama dacă locul era gol, sau dacă pe acolo se perindau nişte umbre. Ori, lumea s-ar fi întrebat firesc ale cui erau

Material cu drept de autor

arătările întrezărite. Iar răspunsul nu era greu de aflat, căci între atâtea slugi care bântuiau prin Curte, tot ar fi băgat cineva de seamă când străbătea ograda spre casa nouă, şi-ar fi bănuit că năzuieşte să ajungă în ascuns în biserică. Iar atâta era de ajuns pentru a se stârni zvonul şi din asta un întreg tărăboi. Ori, tocmai acum, când era atât de aproape de țintă, numai de o asemenea supărare nu avea nevoie ibovnicul ei!

În vreme ce serdarul aştepta cu înfrigurare hotărârea adunării de la poartă – care era uşor de ghicit –, mitropolitul, ridicând mâinile asupra mulțimii drept binecuvântare, reuşi s-o facă să tacă, spre a-i da ascultare. Îşi drese vocea şi luă de la capăt, pentru a patra oară, cuvântarea prin care îndemna la înscăunarea unui nou principe. O rostise de două ori cu o zi în urmă, în biserică şi în ograda Curții domneşti, iar puțin mai devreme iarăşi în biserică.

Deşi vorbea tare de răsuna locul, se vedea cât de colo că nu-i făcea nici o plăcere angaraua la care îl sileau împrejurările. Serdarul îl bănuise însă degeaba că ar fi avut de gând să ațâțe gloata împotrivă-i. Posomoreala, lipsa de avânt şi de bucurie nu erau nici pe departe semnul unor țeluri ascunse, răuvoitoare, ci doar întruparea părerilor de rău şi a mustrărilor de cuget care-l încercau din ziua de dinainte, de când simțise că îl trădează pe bătrânul său ocrotitor, pe măritul voievod Matei. I se sfâşia inima de durere că dăduse de înțeles că acesta ar fi murit, lucru pe care acum, culmea, se vedea silit să-l şi repete, în ciuda celor aflate în ultimele clipe.

Ca să se îmbuneze, îşi spuse că-l părăseşte, dar fără a-l haini, deşi nici el nu prea credea în putința de a despărți cele două înfățişări ale lucrurilor. Îl chinuia simțământul necredinței, dar îşi dădea pe deplin seama că altfel nu se putea în acele clipe. De altfel, la început voise să se

Material cu drept de autor

îndârjească şi să lupte pentru Matei, îşi zicea necăjit, ca să-şi mai potolească frământarea lăuntrică. Şi ar fi făcut-o şi mai departe dacă împotrivirea ar fi avut vreun rost. Însă, după ce-l văzuse pe domn, un bătrân neajutorat, cu părul capului vâlvoi şi cu barba încâlcită şi zbârlită ca la smintiți, poruncindu-i să cheme în ajutor oameni care se stinseseră demult, îşi pierduse orice nădejde. Nu mai avea pentru cine se încrâncena. Ceea ce avusese mai ieri înaintea ochilor nu mai era Matei vodă cel de altădată, ci o ființă sărmană, care nici pe departe nu mai închipuia volnicia de neclintit de odinioară. Nu mai era nici măcar umbra aceluia din trecut. Era un chip cu totul străin. Adevăratul Matei vodă Basarab pierise... Pentru paragina omenească pe care o întâlnise cu puțin în urmă, neputincioasă şi rătăcită, oare se cuvenea să dezlănțuie un nimicitor război obştesc, un război sângeros şi necruțător, în care fratele să-şi înjunghie fratele, iar fiul pe tată?! Îl durea însă sufletul, mai ales după ce solitorul serdarului îi vestise o îndreptare a stării principelui, căci nu doar se îndepărta de el, ci se întorcea chiar împotrivă-i, trecând ca un laş de partea uzurpatorilor şi făcând cunoscută o moarte care nu se întâmplase încă. Îl trăda însă şi în alt fel, căci îi încălca şi dorința lăsată – se putea zice – „cu limbă de moarte", şi anume aceea de a fi înscăunat în locu-i Diicu Buicescu.

E drept că nu-l plăcuse niciodată peste măsură pe spătar. Acesta se arăta prea mândru, prea fălos, prea plin de sine şi pe deasupra mai avea prostul obicei de a-i sfida pe cei cu care avea de a face. Îl privise întotdeauna ca pe un străin! Chiar dacă odinioară nu voise s-o recunoască nici față de sine, dintru început încuviințase aridicarea sa numai din prietenie şi din îndatorare față de voievodul care-l ocrotea. Până în acea clipă nu-şi cercetase totuşi niciodată mai afund simțămintele pe care i le stârnea firea orgolioasă şi plină de ifose a boierului. Acum însă, lipsind înrâurirea lui

Material cu drept de autor

Matei vodă, pornirile ascunse pe care i le isca spătarul ieşiră la suprafață. Toată acea înstrăinare tăinuită răbufni din adâncul său, încât nu-l mai încerca nici o aplecare către nepotul domnului. Ipochimenul îi apărea ca o ființă rece, îndepărtată, care trezea în el doar nepăsare. Nu socotea că i-ar fi dator prin ceva şi nici nu-l încerca imboldul de a intra, zor-nevoie, în slujba sa. De altfel, ce sorți îi mai stăteau în față? Cine îl mai ajuta în afara unui mic grup de boieri, laşi şi uneltitori? Ce rost mai avea să dezbine zadarnic țara şi norodul pentru el?! Ajunsese chiar să-i pară rău că i-a trimis solie, hotărâre pe care începuse s-o socotească o greşeală de neiertat, prin tulburările pe care amenința să le işte.

Dar îndemnurile pe care i le dădea judecata, nu se potriveau cu imboldurile sufletului. Chiar dacă mintea îl sfătuia, pentru a nu aduce țara în pragul unui prăpăd, să ridice mâna binecuvântării asupra jupânului Constantin Şerban, inima îi era sfâşiată de durerea mustrărilor pe care şi le făcea. Nu putea ca să nu sufere văzând că singurul făgaş spre viitor trecea ca un tăvălug peste toate acelea care avuseseră însemnase pentru el până atunci.

La întregul vălmăşag de gânduri contrazicătoare care-l frământau, se adăugau, sporindu-i zbuciumul lăuntric, trăiri tulburi şi încurcate, cu neputință de tălmăcit în cuvinte, care se înălțau ca o răsfugare pătrunzătoare şi răscolitoare din adâncul ființei sale. Cugetul său de neînsemnat popă de mir, simplă unealtă în mâna celor mari, în ciuda părelniciilor, nu i se şterse pe deplin din minte, chiar dacă, în lungul anilor, urcase el însuşi treptele celor mai înalte măriri. Lui îi lipsea flacăra unor visuri şi dorințe de nețărmurite măriri, obişnuite acelora „de viță" şi de aceea era veşnic împins în starea de sărman şi supus împlinitor al plănuirilor altora, împrejurare care-l punea mai prejos de lumea celor de neam mare, în care nimerise, nici el nu ştia bine cum. Era rod şi rob al întâmplării, o simplă rotiță lipsită

Material cu drept de autor

de vrere a unei uriaşe maşinării născocite de alții şi, de două zile, se simțea strivit de strânsoarea în care era împins de mersul neînduplecat al lucrurilor, pe care nu le putea stăvili. Parcă era târât, fără putință de împotrivire, între dinții roților unui ceasornic, care-l sfâşiau bucată cu bucată...

Acum se vedea nevoit să țină o omilie sforăitoare acestei mulțimi pestrițe, care ațintea asupră-i ochi lacomi şi scrutători, privirile căreia parcă-l pătrundeau până în afunduri. Îl chinuia simțământul că şi-ar fi străin lui însuşi. Îşi trâmbița tunător cugetările, dar parcă nu el, ci un altul însăila lucruri nedorite, în care nici nu credea. Deşi răvăşit sufleteşte luă de la capăt, însă mai pe larg, cele spuse mai devreme în biserică.

Îşi începu cuvântarea cu o seamă de judecăți despre nevoia jertfei de sine, de care toți trebuie să dea dovadă atunci când soarta țării este în joc. Lăudă apoi mărinimia şi dăruirea pentru nevoile de obşte care-l însuflețiseră dintotdeauna atât pe el, cât şi pe vlădici, ori pe sfetnicii domneşti, care nu-şi precupețiseră vreodată sârgul în vremurile de restrişte! Apoi se apropie de anevoințele care le stăteau în față, zugrăvind clipele de cumpănă pe care tocmai le străbăteau. Lumea îi sorbea lămuririle într-o tăcere de țintirim, neobişnuită într-o adunare de asemenea mărime. Ascultătorii parcă îşi opriseră şi suflarea ca să-l poată azi mai desluşit.

Mitropolitul ştia prea bine ce le stârnea tuturor întreaga luare aminte; erau nerăbdători să afle dacă Matei vodă mai trăia sau nu, căci prin târg umblau numai zvonuri care se băteau cap în cap, de nu mai puteai întrevedea adevărul. Dar tocmai lucrul acesta nu dorea să-l spună. Nu avea tăria – şi de aceea nici nu voia – să mintă, mărturisind în chip răspicat că domnul ar fi mort. Era peste puterile sale să rostească asemenea învederări, chiar dacă ființa întemnițată în palat nu mai închipuia nimic din ceea ce

Material cu drept de autor

fusese ea altădată. I se părea o pângară la fel de josnică, ca şi aceea de hulire a bisericii, ori a jertfei Mântuitorului. Iar ca să recunoască fără ocol că era încă în viață era cu totul lipsit de noimă, după ce se dăduse bătut în fața serdarului, cu îndreptățirea că vrea să preîntâmpine pe această cale dezbinarea neamului şi dezlănțuirea unor lupte nimicitoare între frați!

Cucernicul Paul, arhidiacon de Damasc şi Alep, fiul patriarhului Macarie, în amintirile scrise de el despre călătoria părintelui său prin Ungrovlahia, va pomeni de întâmplările acelei zile, întâmplări la care luase parte, însă le va cuprinde în doar două rânduri. Ierarhul, în câteva vorbe seci, arată că atunci „când crainicul a făcut cunoscută în tot târgul vestea alegerii <de către divan>, toți supuşii au venit la Curte şi s-au învoit cu toții într-un glas."[31] Mai însemnată i se părea adunarea ținută cu o zi în urmă, în ograda palatelor domneşti, pe care – deşi o ştia doar din auzite – o va oglindi mai pe larg, pomenind chiar şi de cuvântarea mitropolitului, rostită atunci. Acum pesemne nu mai socotea necesar să se oprească asupra ei, căci, la urma-urmei, chiriarhul nu mai spusese de astă dată nimic nou față de cele grăite cu o zi în urmă. Adică – îşi zicea el de bună seamă –, de vreme ce arătase deja că în ajun păstorul țării ar fi înştiințat lumea limpede şi răspicat că „domnul a murit", întrebându-o în încheiere pe cine-l vrea de urmaş în locul răposatului, nu avea rost să mai repete ceea ce înfățişase deja mai sus.

Cu adevărat însă, lucrurile nu se desfăşuraseră nici în ziua de dinainte şi nici acum atât de simplu şi de scurt. Arhidiaconul le retezase însă cuprinderea şi prin aceasta nu numai că lăsase de-o parte o bună seamă a amănunțimilor pline de înțelesuri, dar răstălmăcise în parte chiar şi cele povestite. De altfel răscroirea faptelor pe care o săvârşea nu

[31] Text autentic, extras din *Amintirile de călătorie* ale lui Paul de Alep.

Material cu drept de autor

era deloc întâmplătoare, având la temeiul ei mai multe pricini, unele nevinovate, dar altele gândite ca urmare a unor porniri părtinitoare sau chiar răuvoitoare.

În primul rând, în amintirile sale, arhidiaconul nu putea jertfi prea multe file pentru istorisirea acestor fapte, care erau cumva lăturalnice țintei scrierii sale, care năzuia să zugrăvească mai ales cele pățite şi făptuite de arhiereii levantini în preumblarea lor. Deci, în chip firesc, era îndreptățit să stăruie mai puțin asupra trebilor mireneşti. Apoi, deşi acum se afla de față, el nu putea înțelege mare lucru din ceea ce se petrecea, căci nu cunoştea limba țării. El afla numai ceea ce nişte cunoscuți îndatoritori se căzneau să-i desluşească pe greceşte. Iar prea puțini dintre binevoitori ştiau elina ca lumea, mare parte dintre ei potrivindu-şi lămuririle cam la nimereală. Deci însăşi tâlcuirea făcută pe limba străinului nu era tocmai aidoma adevărului, dar nu numai din necunoaşterea îndestulătoare a graiului său, ci şi pentru că aceia care voiau să-i fie de ajutor nu erau în stare să rețină vorbă cu vorbă spusele măritului chiriarh, ci erau plecați de a cuprinde în doar câteva cuvinte, deci foarte pe scurt, cele auzite. Iar acestea, prin însuşi ciuntirea suferită, nu oglindeau aidoma cele rostite, ci închipuiau doar ceea ce înțeleseseră ascultătorii care-i slujeau de dragomani[32]. Ori, între cele vestite dinspre prispa de lemn şi cele pricepute de mulțime, era departe de a fi o asemănare deplină! Cel mai adesea săritorii tălmaci îşi mai potriveau spusele şi la cele ştiute de dinainte, în temeiul bârfelor şi clevetelilor care umblau prin târg, ba le cerneau şi prin sita prejudețelor pe care le aveau. Nu rareori amestecau şi unele plăsmuiri în însăilările lor, după cum încuviința sau nu cugetările vorbitorilor, ori le plăcea sau nu de aceştia. Astfel, aproape întotdeauna, aşa-zisele

---

[32] (*Înv.*) Tălmaci, traducător, interpret. – Din ngr. **dragomános, dragumános.**

Material cu drept de autor

tălmăciri, nu erau la urma-urmelor decât nişte răstălmăciri, mai mult sau mai puțin apropiate de adevăr.

Apoi, nici ierarhul venetic nu era cu totul nepărtinitor. De când venise în Ungrovlahia, simțise supărarea lui Matei vodă, care nu le putea ierta oaspeților că îi arătaseră mai multă priință lui Vasile vodă Lupu, vrăjmaşul său, iar dacă acesta nu era alungat din scaun, nici nu s-ar fi gândit să-l bage în seamă, căutându-l ori închinându-i-se! De aceea principele muntean se arăta destul de zgârcit când era vorba de a-i dărui. De altfel după izbânda de la Finta şi ajutorarea lui Gheorghe Ştefan de a dobândi şi apoi a redobândi scaunul Moldovei, Matei mâniase peste măsură înalții dregători ai Măritei Porți a Fericirii şi pe nevârstnicul padişah, încât trebuia să trudească temeinic ca să-şi răscumpere iertarea dinspre necredincioşi. De aceea, pentru a scăpa cu fața curată şi cu domnia neştirbită, era silit să împingă multe pungi în buzunarele nesățioase ale acelora din serai şi ale capugiilor trimişi în principate pentru cercetări, ducând prea puțin grija oaspeților levantini căzuți pe capul său, care mai mult îl încurcau, într-o clipă când era potopit de atâtea alte griji, mult mai însemnate pentru viitorul său. Iar Paul de Alep crăpa de ciudă, văzând că o grămadă de moslemi[33] primesc milostenii mult mai mari decât tatăl său. Ori, în patima pornirii sale răuvoitoare, arhidiaconul nu voia să recunoască această nevoie îndreptățită a domniei, ci spunea înveninat că Matei nu-i iubea pe cei de-o credință cu el şi nu prețuia biserica mamă, ci iubea mai mult pe necredincioşi, umplându-i de daruri.

În schimb, întrezărind putința înălțării unui domn nou, care le-ar fi adus câştig mai bun, nu ştia cum să-l slăvească mai mult, ca să intre pe sub pielea sa. De aceea,

---

[33] (*Înv.*) Mahomedan, musulman. Var.: muslím, moslim. – Din tc. müslim.

Material cu drept de autor

tot ce va spune despre Matei vodă va fi de rău, iar tot ce istoriseşte despre Constantin Şerban este de bine şi de laudă. Iar dacă pentru încurcăturile şi necazurile de care era copleşit, ori pentru hotărârile pe care le lua, nu-i găsea vreo dezvinuire vechiului domn, celuia care tocmai se aridica se grăbeşte să-i îndreptățească şi să-i preamărească orice faptă, oricât de neînsemnată şi de îndoielnică ar fi fost. Datorită împrejurărilor zugrăvite mai sus, nu se poate pune decât în parte temei pe spusele ierarhului, deşi acesta era martor la tot ceea ce povesteşte!

Ca urmare a atâtor socotințe care-l înrâureau, nu trebuie să ne mire că arhidiaconul stăruia că, în răstimpul ultimilor două zile, mitropolitul ar fi arătat răspicat mulțimii, fără ocolişuri ori alte întortocheri, că „domnul vostru, Matei, a murit!", deşi lucrul era departe de a fi pe deplin adevărat. De altfel, chir Ignatie nu rostise niciodată aşa ceva. Nicicând nu se slujise de cuvinte precum pieire, s-a prăpădit, a răposat, s-a stins din viață, s-a pristăvit, s-a săvârşit, ori altele asemenea! Nevoind să mintă, le ocolise în chip statornic şi cu bună ştiință, deşi la până la urmă, înțelegând că îngăimelile sale ascund ceva, unii îl puseră în încurcătură. Astfel se întâmplă ca, în răstimpul marii adunări, după ceva vreme, să răzbată până la el o seamă de voci din mulțime, care îl întrebau stăruitor: „domnul nostru lăudat a murit, da sau ba?!" Nu se putuse preface a nu le fi auzit şi – neavând încotro –, o luă de la capăt cu aceleaşi bâiguieli nedesluşite, în doi peri, care nu spuneau nimic lămurit, lăsând oamenilor putința de a crede ceea ce vor voi. Deci sârgui să ocolească un răspuns deschis şi limpede, drept care, pentru a nu supăra pe cineva, însăilă cugetări precum: „acum când Măria Sa nu mai poate cârmui…", „când țara nu se mai poate întemeia pe Domnia Sa…", „acum când mâna sa nu mai poate purta sceptrul, iar capul i se îndoaie sub greutatea coroanei…", „el, prealuminatul, care nu ne mai poate da sfatul" şi aşa mai

Material cu drept de autor

departe. Deci se căzni ca, după credința sa, să nu mintă, dar nici adevărul să nu-l mărturisească.

Un ascultător obişnuit să privească totul în pripă, fără nici un fel de pătrundere, putea lua vorbele drept un răspuns, care întărea zvonul morții voievodului. Cum însă clevetelile din târg se încontrau, ele ascuțiseră multora luarea aminte, iscând bănuieli, încât o ureche atentă, dacă stăruia puțin, ghicea că înțelesul era cam în doi peri. Nu numai un răposat „nu putea cârmui", „nu putea purta sceptrul", „nu putea da sfaturi"! Acelaşi lucru putea să i se întâmple şi unuia viu dar bolnav, sau altuia zăvorât în temniță... Deci firile mai scrutătoare aveau de ales între trei putințe: mort, întemnițat sau bolnav.

Din nefericire însă, arhidiaconul venetic fie nu a putut înțelege acest lucru de la tălmăcitorii săi, fie nu a vrut ca să-l înscrie în cartea sa, tăinuindu-l cu bună ştiință, căci, adeverindu-l, punea sub semnul îndoielii alegerea în domnie a aceluia a cărui bunăvoință năzuia să o câştige, spre a putea stoarce din parte-i nişte răsplăți ademenitoare.

Cu toate stăruințele mulțimii, înaltul arhiereu nu putu fi urnit din vălmăşagul însăilărilor sale bălmăjite, prin care sârguia să zăpăcească lumea. De altfel unii dintre părtaşii serdarului se amestecaseră în gloată, şi ca să pună capăt oricăror îndoieli, îi întregeau spusele cu voce tare:

– Dar ce nu e limpede?! Sfinția Sa a zis doar răspicat că Matei vodă a răposat, fie-i țărâna uşoară! Nu zăriți de altfel şi vălurile cernite de la palat şi prapurii de mort de la porți?!

Apoi, mai pe înfundate, adăugeau amenințător: „Sunteți de partea lui?! Îl vreți înapoi!" şi nu rareori, la răspunsul mai înțepător al aceluia luat la întrebări, se încingea câte o bătaie în toată legea.

Dacă la început chir Ignatie putuse cuvânta fără poticneli, ascultat fiind cu vie curiozitate şi chiar cu

Material cu drept de autor

sfințenie de nu se mai auzea nici şoaptă, în partea cuvântării legate de starea vechiului principe, cugetele se încinseseră, încât în mai multe rânduri trebui să ridice mâna asupra adunării ca să ceară liniște.

De altfel, văzând creşterea freamătului, scurtă lămuririle pline de înfloriturí, întortocheri şi ocolişuri despre Matei, şi se trecu la zugrăvirea izbăvitorului aşteptat, hărăzit a scoate țara din impas. Datorită graiului cules din Sfânta Scriptură, pe care-l folosea, rod al unor îndelungate deprinderi de amvon, dobândite încă de pe când era simplu popă de mir, chipul măreț al serdarului se contopea întrucâtva cu acela al Mântuitorului însuşi.

Vel comisul Radu Mihalcea Cândescu, aflat lângă scara prispei de lemn din înălțimea căreia cuvânta chiriarhul, deşi bun prieten al lui Constantin Şerban, nu se putu stăpâni să nu privească tâlcul cucernicelor cugetări cu haz:

– Ei da, între vel serdar şi Iisus sunt într-adevăr destule apropieri. Şi unul şi celălalt au pogorât pe pământ ca să-şi mântuie semenii. E drept că unul avea năzuința de a izbăvi toată suflarea omenească de pe întregul glob, pe când celălalt n-are visuri atât de întinse, mulțumindu-se numai cu a găsi scăpare pentru sufletele valahe din Muntenia. Apoi unul e fiul Domnului, iar celălalt fiu de domn! În sfârşit unele asemănări sunt legate şi de mamelor lor. Una e născătoare dar fecioară, cealaltă tot născătoare, nu tocmai fecioară, dar oricum nemăritată. Ar fi grozav să putem întrevedea semuielile şi în zările viitorului. Căci, precum se ştie, cel dintâi a sfârşit răstignit. Oare – ducând potrivelile mai departe – mă întreb cum va fi sfârşitul celuia din urmă!

Gluma, deşi cam batjocoritoare față de cele sfinte, se bucură de un larg răsunet şi, trecând din gură în gură, făcu repede ocolul pieții.

Material cu drept de autor

În acest timp Ignatie zugrăvea slăvita stirpe a serdarului şi înşiră totodată alesele sale însuşiri, care, toate împreună, îndemnaseră sfatul să-l cheme întru domnie!

– Oare fruntaşii ţării călăuzitu-s-au bine când făcut-au alegerea?! Chibzuit-au ei cu înţelepciune?! se întrebă el pe sine, pentru a-şi da prilejul să-şi răspundă. Îl doreşte norodul pe biv vel serdarul Constantin ot Dobreni, sin Radu Şerban Basarab voievod, ca domn?!

Lumea, care nu pricepu că deocamdată măritul duhovnic îşi pusese sieşi întrebarea, ca să-şi dea putinţa de a le înfăţişa dovezile care să îndreptăţească aridicarea serdarului, începu să lărmuiască. Primii care izbucniră, fură oştenii, care, de altfel – fie adunaţi pe zidurile Curţii, fie aşezaţi în jurul podinii de lemn – erau mai apropiaţi de vorbitor şi deci îl puteau auzi mai bine.

– Îl voim, îl voim!! ţipară ei de-a valma, de nu se mai putu înţelege nimic.

– Trăiască Măria Sa Constantin vodă! se auzi mai apoi, iar strigătul, repetuit de mai multe ori, prinse a suna în bătaia aceleiaşi măsuri, şi, destul de repede, se limpezi, putând fi bine desluşit, fără a mai lăsa loc de vreo îndoială.

Mulţimea pestriţă, sătulă de lunga cârmuire a lui Matei vodă – care, la drept vorbind, nu le adusese cine ştie ce bucurii – se lăsă repede câştigată, alăturându-şi şi ea vocea şuvoiului de urlete ale oştenilor. După câtă asuprire şi dijmuială suferise în ultimele duzini de ani, priveliştea unei schimbări nu putea decât s-o bucure, redeşteptându-i nădejdile de bine.

Aflat sus pe podina de lemn, la câţiva paşi în spatele mitropolitului, marele logofăt Radu Cocorăscu oftă întristat şi, plecându-se la urechea vel vornicului Preda Brâncoveanu, cugetă bătrâneşte, amintind o zicală îndătinată din vechime:

– Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor…

Material cu drept de autor

În acea clipă nici el şi nici vornicul nu ştiau şi nu-şi puteau închipui cât de îndreptățită era cugetarea. Dar temeinicia judecății se va adeveri după mai puțin de un an, când taman lăudătorii care acum nu mai ştiau cum să-l preamărească pe cel pe care-l cereau domn şi dădeau în brânci cu bucuria şi nădejdile de bine, se vor răzvrăti împotriva lui, chiar mai aprig decât o făceau în această adunare, în care se ridicau asupra lui Matei.

Larma nu mai conteni multă vreme, mitropolitul trebuind să-şi încheie cuvântarea aici. În zarva iscată, nu mai putea fi vorba ca şi vornicul Preda Brâncoveanu să mai zică ceva, mai ales că nu avea ce îndrepta din spusele de mai înainte ale chiriarhului. Drept care, prea-fericirea sa, chir Ignatie socoti adunarea încheiată şi voi s-o sfârşească în chip cumpătat, cu întărirea dorinței arătate de mulțime.

– Facă-se deci voia țării şi a norodului ei! zise el, fără ca să-l mai audă cineva. Trăiască Luminăția Sa Constantin vodă Şerban! îşi împleti el glasul cu strigătul de obşte al acelora de pe maidan şi făcu iarăşi semnul de blagoslovenie asupra capetelor care i se îmbulzeau la picioare.

Apoi dădu să se răsucească spre a coborî de pe podină. În acea clipă, marele vornic se apropie din spate ca să-i şoptească la ureche că încă nu şi-au încheiat îndatoririle. Acum urma ca alesul să fie adus în fața norodului şi înfățişat acestuia spre a-i bucura ochii şi a-i da putința de a-i arăta toată dragostea pe care i-o poartă.

Chir Ignatie se întoarse din nou cu fața la mulțime şi, ridicând brațele, izbuti cu greu să mai facă puțină linişte. Folosind scurtul răstimp de vremelnică tăcere, cuvântă din nou:

– Acum noi, cei de aici, ne vom duce înaintea alesului vostru ca să-l înduplecăm să răspundă cu toată mărinimia fierbinții rugi a tuturora de a ne păstori, scoțându-

Material cu drept de autor

ne din greul impas în care soarta ne-a adus. Nădăjduim că, inimă bună şi milostivă fiind, se va îndura şi se va învoi să urce în scaunul strămoşilor săi, pe care i-l aşezăm la picioare. Din întâmplare, Luminăția Sa a venit zilele trecute în cetatea de scaun pentru împlinirea unor trebi de-ale sale, aşa că-l avem la îndemână spre a-i putea grăi. Alesul nostru, aflând ce avem noi de gând aice, a fost cuprins de sfiiciune şi s-a ascuns de ochii lumii, socotind că nu e vrednic de cinstea ce voim a-i face. Dar noi îl vom căuta şi vom stărui până ce se va învoi să primească îndemnul de a urca în scaunul pe care i-l aşezăm la picioare. Atunci îl vom aduce în fața voastră, ca să-i puteți mulțumi că s-a încumetat a lua pe umerii săi greaua povară de a ține frâiele stăpânirii! îşi încheie mitropolitul pentru a doua oară desluşirile, şi de astă dată se întoarse de-a binelea, îndreptându-se spre scărița de coborâre, urmat de boierii de întâiul rang.

Alaiul intră în Curte şi-o porni spre casa veche, unde-i aştepta, cuprins de neastâmpăr, serdarul, care era înconjurat de câțiva dintre ciracii săi. Îşi pierduse deja răbdarea, cuvântările ținute, deşi ciuntite de frământarea mulțimii, părându-i-se nesfârşite.

Fu deci poftit să se alăture alaiului spre a fi înfățişat norodului care-l adăsta, doritor a-l vedea şi a afla din chiar gura sa că se învoia cu alegerea făcută. Serdarul însă nu se grăbi să-i urmeze, începând a se fandosi, chipurile cuprins de nemăsurată sfiiciune. Se arătă ruşinat la gândul de a fi dus în fața lumii şi copleşit de multa cinste câtă i se făcea. Ba mărturisi chiar că se teme că nu va putea face față trudnicilor îndatoriri de gospodărire a țării, putând deci înşela aşteptările norodului, pe care-l iubea nespus, încât n-ar fi îndurat să-i pricinuiască vreo dezamăgire!

Boierii stăruiră, arătând că numai unul ca el, de adevărat os domnesc, e în drept a urca în scaun şi că, taman pentru că este Basarab prin viță, este volnic a împlini

Material cu drept de autor

cerințele ocârmuirii asupra sărmanilor lăcuitori, ajunşi la desperare. Deci să aibă milă de neştiutoarea şi nepriceputa gloată, care-l aşteaptă nerăbdătoare afară, şi să nu ducă teamă, căci cu toții îi vor sta alături ca să-i fie de ajutor, dacă va da cumva de greu.

Neguțările se mai urmară o bună bucată de vreme, până ce larma de dincolo de porți se înteți într-atât, încât deveni îngrijorătoare, amenințând a se preschimba în răzvrătire. Atunci marele serdar se învoi şi, înveşmântat în caftan de catifea franceză, iar pe cap cu un gugiuman cu fund alb, domnesc, împodobit într-o parte cu un prețios surguci din pene de struț, se alătură mitropolitului, pornind-o hotărât spre uşă. Alaiul se reînchegă în grabă, ieşi din palat şi-o luă în pas vioi spre poartă.

Mitropolitul urcă mai întâi singur scărița spre prispa de lemn şi – ajuns sus – se întoarse ca să-l tragă după el pe serdar, care, spăsit şi cuprins de sfiiciune, nu cuteza a-l urma. Boierii opinteau să-l împingă din spate, în vreme ce chir Ignatie îl trăgea de caftan, dar nu prea tare, ca să nu se descumpănească cumva şi să cadă peste cei care tocmai încercau să-l suie. În sfârşit, după mult sârg, ruşinosul boier, copleşit de adâncă smerenie, fu aburcat pe podină, în vreme ce mulțimea, cuprinsă de înflăcărare, urla din răsputeri, ridicându-i osanale, mişcată de atâta gingăşie sufletească.

În spătărie serdarul îşi făcuse socoteala să țină mulțimii o sforăitoare cuvântare de mulțămire şi să făgăduiască a revărsa asupra țării un adevărat corn al belşugului, al bucuriei şi al fericirii. Dar în fața larmei care se dezlănțuise, aşa ceva era cu neputință. De aceea îşi vântură brațele prin văzduh ca să-şi arate recunoştința. Atunci unii pricepură că ar voi să le vorbească, aşa că tăcură, încât un scurt răstimp hărmălaia se potoli întrucâtva, fără a înceta cu totul. Serdarul se folosi în grabă de prilej spre a rosti câteva cuvinte.

Material cu drept de autor

– Întrucât truda cârmuirii va apăsa greu pe umerii mei, nu m-am hotărât uşor a veni în faţa voastră. Dar nu voi a vă dezamăgi şi nici să vă aduc la desperare, de aceea mă resemnez şi mă învoiesc să mă jertfesc a vă fi domn şi baci, voievod şi părinte, căutător de bine pentru voi, feciorii mei de suflet! Fiţi binecuvântaţi!

Noi urale făcură să se cutremure văzduhul. Huietul era atât de mare, că se auzea până dincolo de palăncile care împrejmuiau cetatea, risipindu-se pe undeva prin depărtare.

Fluturând din braţe, serdarul merse când într-un capăt al podinii, când în celălalt, până i se făcu lehamite şi socoti că a făcut îndeajuns pentru mulţime. Drept care se întoarse spre scăriţă.

Mitropolitul, care stătea mai într-o parte, îi ghici gândul şi voi, ca mai mare în rang şi deci mai îndreptăţit între cei adunaţi pe prispă, să o pornească primul spre scoborâş, dar se pomeni că o seamă de boieri îi tăiară calea, ca să facă cărare serdarului.

Se văzu silit să se oprească. Aşteptă sâcâit, cu spatele întors spre piaţă, în vreme ce serdarul, fără să se grăbească, flutura încă din mâini, ca răspuns la osanalele care răsunau în jur. Se răsucea fără încetare când spre dreapta, când spre stânga, ba apropiindu-se, ba îndepărtându-se de parmaclâc, ca să-i cuprindă pe toţi cu privirea şi să poată fi văzut din toate părţile.

În sfârşit se hotărî să-şi ducă la capăt mişcarea de plecare, începută mai devreme. Drept care intră pe cărarea deschisă între cele două şiruri de divaniţi îndatoritori. Însă abia făcu câţiva paşi, că-l zări pe mitropolitul strâmtorat de boierii care se înghesuiseră în juru-i, ca să-i dovedească înalta preţuire pe care i-o purtau. Chiriarhul stătea stingher deoparte, nebăgat de nimeni în seamă. Serdarul îşi dădu îndată seama că, pentru ochii mulţimii care-l sorbea din priviri, nu dădea bine nesocotirea sau înjosirea întâi-

Material cu drept de autor

stătătorului bisericii. Dimpotrivă, trebuia să se arate plin de bunăcuviință, săritor, binevoitor, cucernic, spășit, smerit, supus datinilor şi plin de mărinimie. Nu se cuvenea deci să treacă înaintea aceluia care, cu puțină vreme în urmă, ceruse înălțarea sa la rangul de gospodar şi voievod al țării! Drept care îşi făcu loc spre el şi, aşezându-l nu fără înțeles în stânga şi nu în dreapta sa, îşi urmă mersul spre scăriță, pe care o coborâră împreună.

După alaiul alcătuit din serdar, mitropolit, patriarh şi divaniții de întâiul rang, se înşirară ceilalți boieri aflați la picioarele prispei, fiecare după starea sa. Cu toții se îndreptară spre bolțile turnului porții, aflat la o depărtare de numai o duzină-două de paşi. Curând dispărură în măruntaiele sale.

În vreme ce lumea din largul tăpşan de la încrucişarea ulițelor începu a se împrăştia, îmbrâncindu-se, serdarul îi pofti pe toți cei aflați de față la un scurt ospăț, căci, după cum se îndreptăți el, cam trecuse binişor de ora prânzului, şi era vremea să mănânce de amiezi. Iar pe de altă parte se cuvenea să prăznuiască izbânda avută!

Toți cei care-i deveniseră părtaşi se aşteptau ca sindrofia să se preschimbe într-un sfat în care să hotărască asupra țărmoniei de încoronare şi de ungere, care urma să se petreacă a doua zi, în Duminica Mironosițelor. Ziua era parcă anume sortită unei asemenea împliniri, praznicul ei fiind plin de tainice înțelesuri, răsfugări ale lumii de dincolo, care păreau a prezice un bun viitor noului domn. Totuşi, serdarul nu se grăbi să aducă vorba despre grijile acestea, socotind cele care erau menite a se întâmpla ca pe un lucru de la sine înțeles, asupra căruia nu mai încăpeau nici un fel de tocmeli şi cumpăniri. De aceea nedumerirea sa nu cunoscu margini în clipa în care – atunci când Hrizea din Bogdănei închină pentru miruirea ce urma a se face a doua zi – mitropolitul Ignatie ridică mirat din sprâncene:

Material cu drept de autor

– Cum? Voiți a face așa ceva mâine?! Dar este cu neputință!!

– De ce?! sări deîndată Stroe Leurdeanu, luând-o înaintea serdarului, nu mai puțin uluit.

– Pricinile sunt mai multe! Dar cea mai de seamă este aceea că o singură coroană nu poate sta pe două capete! Atâta vreme cât Matei vodă Basarab nu s-a pristăvit cu adevărat, încoronarea nu este cu putință, iar eu unul nu voi făptui în nici un chip asemenea hulă! Am înțeles că binele țării ne sileşte să ne alegem un principe nou şi m-am supus acestei nevoințe. Dar a smulge o cunună domnească de pe o frunte sfântă, este împotriva oricăror simțăminte omeneşti – fără a mai vorbi de cele creştineşti. Iar eu unul nu o voi face!

Apoi, ca să mai îndulcească tăgada, dezrădăcinând gândul că ar fi pornit cu totul împotriva încheierii unei înțelegeri, adăugi cu oarece îngăduință:

– De altfel, cum luarea cârmuirii şi a puterii s-a săvârşit astăzi, în temeiul voinței țării, nu văd ce rost mai are atâta grabă! De vreme ce Măria Sa a fost împuternicit, lucrurile sunt limpezi şi de nestrămutat. Ungerea nu e decât o simplă țărmonie de sfințire şi recunoaştere a unui fapt deja împlinit, deci mai mult un prilej de petrecere şi bucurie, decât unul trebuitor înfăptuirii îndatoririlor domneşti! Tocmai pentru că împrejurarea e de mare prăznuire şi pentru a-i da o strălucire pe măsură, este nimerit să legăm miruirea de una din marile noastre sărbători creştine. Iar cea mai apropiată, care ne stă la îndemână, o închipuie Rusaliile, care se vor sărbători în curând!

Un strigăt de mirare şi neîncuviințare ocoli masa. Până la data de care se făcea vorbire mai erau peste cinci săptămâni! Ori o amânare atât de îndelungată dădea naştere unei îngrijorătoare nestatornicii, care putea fi sămânță pentru nedorite tulburări, de aceea ea nici nu putea fi luată în

Material cu drept de autor

seamă! Dorința ierarhului întrecea orice închipuire, părând anume menită să le pună bețe-n roate.

Părtaşii serdarului, revărsară o adevărată ploaie de argumente asupra prea cucernicului mitropolit, în nădejdea de a-l clinti din îndărătnica lui hotărâre. Acum, după ce sfatul şi marele sobor al norodului întăriseră urcarea în scaun a lui Constantin Şerban, amânarea ungerii ar fi iscat un simțământ de nesiguranță şi îndoială, care, de bună seamă, putea pricinui tot soiul de vânzoleli. Lumea ar crede că ceva nu este drept şi legiuit, că s-a ivit vreo încurcătură, neamul rămânând vremelnic fără un cârmuitor în deplinătatea puterilor sale! Ori, aşa stare nedesluşită a stăpânirii nu era dorită de nimeni, căci amenința liniştea şi pacea de obşte, de care țara avea acum nevoie mai mult decât oricând!

Grosul boierilor aflați de față era prea prins în povestea înscăunării serdarului, ca să mai poată da înapoi! Pâlcul lor îi dorea înălțarea poate chiar mai aprig decât el însuşi! Puseseră prea mare preț pe steaua sa norocoasă, îşi legaseră prea multe nădejdi de soarta lui, ca să mai aibă poftă de a risca să-l piardă! Se afundaseră prea mult în trădarea lui Matei vodă, dar şi a marelui spătar Diicu, ca să le mai fi rămas cale de întoarcere.

Prea puțini erau aceia care, chiar de față fiind, puteau totuşi dovedi că nu se vânduseră şi că nici nu-şi cocârjaseră umil spinările. Între ei se număra numai marele ban, Spahiul din Vâlsăneşti, logofătul Radu Cocorăscu şi postelnicul Constantin Cantacuzino; de bună seamă, lor li se alăturau şi cei doi mari sfetnici lipsă: vel spătarul şi vel vistiernicul. De aceea era de înțeles de ce opinteau cu toții, buluc, să-l clintească pe chir Ignatie dintr-ale sale. Arhiereul, însă, se dovedea de o îndârjire de neînfrânt.

– Mulțimea are nevoie de un leş domnesc! lămurea el, părelnic tihnit şi cumpătat. Doi domni nu se pot afla

Material cu drept de autor

deodată în acelaşi palat, în aceeaşi cetate de scaun, în aceeaşi țară, aşa cum într-o teacă nu pot încăpea două spade!! Dacă se află doi alături, îndreptățirea pravilnicească a unuia este pusă la îndoială, ceea ce poate atrage supărări asupra Măriei Sale, vel serdarul, atât dinspre popor, cât şi dinspre domniile megieşe, cât mai ales din partea Slăvitei Porți a Înaltului Devlet! Pentru ca totul să fie legiuit, trebuie să înfățişăm țării un răposat.

Într-un colț al odăii, furioşi, câțiva boieri de rangul al doilea se înverşunau nu numai împotriva încăpățânării lui chir Ignatie de a nu sluji ungerea, a îndărătniciei lui Matei de a nu muri, ci chiar şi împotriva serdarului. Pe acesta din urmă îl învinuiau că a fost prea moale, prea îngăduitor şi delăsător. Dacă voia, putea scăpa de o săptămână de „hoaşca de Matei", cum ziceau ei în vorbirea lor destul de colorată.

– De ce nu l-o fi înlăturat dintru început? Atunci, în învălmăşeală, putea fi făcut să dispară... îşi dădu cu părerea Radu Ştirbei Izvoranu, în deplin dispreț față de orice fel de simțăminte de omenie.

– Nici acum n-ar fi prea târziu! Dar din păcate serdarul pregetă cam mult şi fără noimă! Ce pricini o fi având, nu înțeleg, căci prin asta doar îşi face sieşi rău! oftă Chircă Rudeanu.

– N-o mai fi fiind otravă şi jungher în țara asta? se întrebă un logofăt de vistierie, plin de subînțeles.

– Poate că ființa lui Matei o fi de nerăpus prin otrăvuri, vreun vraci iscusit făcându-l nesimțitor la ele! făcu Chircă Rudeanu, căruia nu i se părea cu neputință ca serdarul să fi încercat totuşi şi acest mijloc de a ieşi din impas, dar fără folos.

– Oare?! Atunci ar fi de înțeles şi de iertat bâiguiala vel serdarului! încuviință logofețelul de vistierie lămurirea.

Dintr-o dată însă, şiretul Radu Ştirbei Izvoranu îşi dădu seama că îl mustrau pe serdar pentru că nu se coborâse

Material cu drept de autor

la a săvârşi un josnic omor, fără a socoti cu neputință să fi încercat-o totuşi. Deci, îl învinuiau de a nu fi făptuit o nemernicie, purtându-se, dimpotrivă, cinstit şi cu dreptate! Ori, era cu totul nepotrivit să-i ceară ocrotitorului lor să se prihănească, învoindu-se la ceva ce n-ar fi fost de laudă pentru el!! Desigur că, dacă ar fi aflat că-l socotiseră în stare de aşa mârşăvie, s-ar fi supărat foarte pe ei, de aceea îşi schimbă dintr-o dată părerea, încercând să-şi îndrepte greşeala, deşi era încredințat că vel serdarul nu va afla vreodată cât de mult îi prețuia bunul renume, sârguind să i-l apere.

– Dar de ce să nu socotim că Măria Sa, Constantin vodă, e o ființă dintr-o bucată, vrednică în toate cele, care nu se scoboară la astfel de josnicii, chiar dacă viitorul îi este în joc! De ce să ne îndoim de cinstea şi de gingaşele sale simțiri?! Cum de-l puteți ponegri astfel, scoțându-i nume rău?! Dacă voiți ca Matei să nu mai fie, de ce nu încercați voi ceva?! Oare chiar nu puteți face nimic?!!

– Poate că până la urmă s-ar găsi cineva care să desluşească lucrurile, dacă ar putea ajunge până la el, oftă un altul. Dar cum să treci prin țesătura de străji ridicată în jurul iatacului?!

Opreliştea era adevărată şi chiar serdarul – care nu era chiar atât de neprihănit pe cât voia să-l închipuie Ştirbei Izvoranu – o întrezărise chiar înaintea lor. El, cu mult înainte, nădăjduise să iasă din impas împingându-l pe jupân Mano la făptuirea omorului. Ar fi fost desigur de ajuns ca acesta – printr-o „nedorită" scăpare a caraulei, sau o greşeală a ei – să fie lăsat să pătrundă în iatacul domnesc! De aceea chiar se căznise să închipuie o cale ca să poată fi străpunsă încercuirea de el aşezată. Din păcate, însă, sârgul său nu-şi va atinge ținta, dar nu din pricină că n-ar fi găsit mijlocul de a lăsa pe cineva să pătrundă nesimțit în palatul cel nou, ci pentru că Hrizea nu-i putuse da de urmă

Material cu drept de autor

mazilului, cu toată neostenita străduință de care dăduse dovadă. Neştiind aceste mărunțişuri, Radu Ştirbei Izvoranu nu putea fi înrâurit de ele. Deci din chiar îndemnul cugetului său, se gândi să împingă pe unul din fârtații săi să făptuiască ceea ce jupân Mano lăsase neisprăvit.

– Un om iscusit ar putea găsi o spărtură... Nici o pază nu poate fi desăvârşită... şopti el în chip perfid.

Chircă Rudeanu întrezări deîndată încotro bătea fostul spătărel şi se feri din cale-i, cufundându-se în tăcere; ba se dădu chiar câțiva paşi mai încolo. Logofețelul de vistierie căzu însă în plasă.

– Eu unul ştiu că nu am atâția bani ca să izbândesc a cumpăra străjile... încercă şi el să se tragă deoparte, fără însă a tăgădui temeinicia şi rostul poveței.

– Dacă am găsi un bărbat destul de îndrăzneț, care să cuteze a duce lucrurile la capăt, zise mai departe cu subînțeles viclean Radu Ştirbei Izvoranu, am putea cere jupânului Stroe Leurdeanu sau biv vel paharnicului Hrizea ajutorul şi ocrotirea. Cuvântul lor atârnă destul de greu şi ne-ar putea deschide tainic calea spre iatacul din casa cea nouă... Iar, întemeindu-ne pe ei, nici n-ar mai fi vorba de vreun fel de cheltuieli! Însă, obrazul în stare s-o facă ne lipseşte! stărui vorbitorul, cu mlădieri întărâtătoare ale glasului.

Dar acum şi logofețelul se cam dumiri asupra a ceea ce i se cerea şi – prefăcându-se a nu-l fi înțeles pe Izvoranu, ca să nu trebuiască să dea vreo lămurire – se îndepărtă, urmându-l pe Chircă Rudeanu.

Ivirea neaşteptată a unui bărbat de vreo treizeci de ani atrase tuturor luarea aminte, făcând ca taclalele să se întrerupă un scurt răstimp. Era înalt, zvelt, cu chip serafic, cu mustăcioară subțire şi talie desăvârşită, respirând bărbăție, forță şi hotărâre. Caftanul, din cea mai prețioasă

Material cu drept de autor

catifea venețiană, era tivit cu frumoase fâşii de blană fină de sobol, arătându-l ca foarte bogat.

Rămase câteva clipe în pervazul uşii deschise, cântărind parcă în ce parte trebuie s-o pornească, în vreme ce aprozii îi întâmpinau cu deosebită cuviință întârzierea în prag. Nu fu recunoscut pe dată, deşi pesemne îi fusese vestită intrarea, dar din pricina larmei, nimeni nu băgase de seamă strigarea. După un mic răgaz de nedumerire şi mirare încercate de privitori, biv vel vistiernicul Stroe Leurdeanu, uitând de orice canoane de bună purtare obişnuite la Curte, se năpusti asupra alesului necunoscut:

– Fiul meu!...

Îl strânse în brațe, îl sărută, şi apoi, fără să-i dea drumul, îl privi cu nesaț şi plăcere, pentru ca apoi să-l sărute şi să-l îmbrățişeze din nou. Priveliştea era neaşteptată, căci nimeni nu-şi închipuise vreodată că acest om perfid şi uneltitor, crud şi nesimțitor la durerea altora, rece şi socotit în toate, lipsit de orice fel de mustrări de cuget pentru josniciile pe care adesea le făptuia, de o iubire de sine fără de margini, era în stare şi de asemenea duioşie.

Apoi, luându-l de braț, îl târî pe tânăr în fața serdarului ca să-l înfățişeze. Noul venit nu era tocmai un fitecine. Nu era numai feciorul unuia din cei mai bogați boieri din Ungrovlahia! Prin soață era totodată neam cu măritul Mihai vodă Viteazul, şi cu slăvitul Radu vodă Şerban, tatăl serdarului. Față de acesta din urmă femeia sa era nepoată de soră. Cu ani în urmă, izbutind să cucerească priința lui Matei vodă Basarab, fusese recunoscut de beizadea, adică principe moştenitor! Iar dacă pofta măririlor nu l-ar fi făcut nerăbdător – ajungând să pună la cale o urzeală chiar împotriva oblăduitorului său –, acum nu serdarul, ci el ar fi fost acela care ar fi şezut în jilțul domnesc, cârmuind cinstita adunare în mijlocul căreia intrase.

Material cu drept de autor

Serdarul – deşi prin aceste împrejurări ar fi trebuit să vadă în el mai mult un potrivnic decât un prieten – îl primi cu nespusă bunăvoinţă. După câteva cuvinte prieteneşti de întâmpinare, vorbindu-i chipurile noului venit, reînnodă de firul celor grăite mai-nainte, prin care ţintea să dea un răspuns mitropolitului şi celor câteva voci răzleţe – căci rămăseseră într-adevăr puţine –, care mai cutezau a cârti pe seama plănuirilor sale.

– Eşti binevenit, căci avem nevoie de sfetnici destoinici şi credincioşi! O seamă de dregători lipsesc de la sfatul nostru, iar alţii, deşi de faţă, ne cam sunt de lipsă! făcu el un joc de cuvinte care i se părea izbutit, gustat de cei din jur, spre a-i face plăcere, cu nespus haz, a cărui făţărealã era însă vădită. Slujbele lor închipuie dregătorii care te aşteaptă pe tine şi pe alţi prieteni ai mei!

Apoi încheie, rotind larg braţul pe deasupra tuturor, semn care cuprindea mesenii în întregul lor, dar cu ochii aţintiţi spre locul unde îndeobşte şedea vel postelnicul Constantin Cantacuzino, acum plecat.

Urmând după marea adunare a ţării, marelui postelnic i se păru că ospăţul făgăduit închipuia un praznic închinat izbânzii cumnatului său, nu tocmai iubit. Ori el nu era deloc înclinat să jertfească răsunătoare urări de fericire acestui neam al neveste-si, ori să bea ulcele de vin întru preamărirea sa! Drept care, în vreme ce veliţii prielnici învingătorului se îndreptară în strălucit alai spre poarta Curţii domneşti, el, împresurat de icioglanii săi şi de o samă de postelnicei, ocolind podina de lemn, o porni în partea potrivnică, mânat de neîndoielnicul gând de a ajunge acasă. Serdarul nu-i băgă de seamă pe dată plecarea, dar se găsiră neîntârziat binevoitori care să-l înştiinţeze asupra necuviincioasei purtări a boierului. Acum, vorbind astfel oaspelui, cât şi prin semnul din priviri, i-o plătea atât fudulei

Material cu drept de autor

sale rude, cât şi acelora care mai cârteau împotrivă-i, mai mult sau mai puțin deschis.

– Au început să sosească corbii! Au simțit miros de hoit! cugetă înciudat Chircă Rudeanu, fost îndelungă vreme slujbaş la postelnicie.

Iar ca fost vtori postelnic, râvnea de multă vreme la dregătoria Cantacuzinului, şi nădăjduise că, pentru ajutorul ce-l dădea serdarului, acum o să-şi împlinească visul. Ori, jocul din priviri care-l cuprindea pe tânărul Leurdeanu şi scaunul postelnicului nu-i picase tocmai bine. Se părea că serdarul dădea de înțeles că era gata să-i dăruiască acestuia ceea ce socotea că i s-ar cuveni de drept numai dânsului! Era nu numai pizmaş, ci de-a dreptul zădărât. Lui, care de luni de zile îşi primejduia viața alături de serdar, nu i se juruise niciodată postelnicia, în vreme ce celălalt, fără să fi ridicat un deget măcar şi picând la masa pusă, primea partea leului! În acea clipă serdarul nu-şi dădea seama cât de tare îşi dezamăgea vechii prieteni prin bunăvoința arătată noilor oploşiți. Abia mai târziu va înțelege că era pe cale să şi-i îndepărteze.

Însă nu din întâmplare se repezise să-l încânte pe proaspătul sosit, copleşindu-l cu mute făgăduințe. Era doritor să-l câştige cât mai repede şi deplin, întrucât îl socotea foarte folositor în neguțările cu seraiul, pe care tocmai voia să le înceapă, pentru a primi firman de întărire din partea padişahului. Ori despre Eustratie, care tocmai venea de la Stambul, se zicea că avea mulți şi puternici prieteni la Înalta Poartă, de aceea se grăbea să-l curtenească, fără a sta prea mult pe gânduri.

– Ăsta nu e corb, ci păianjen veninos! se amestecă în vorbă şi mai înveninat Radu Ştirbei Izvoranu, care vedea în noul venit un potrivnic primejdios, chiar dacă el însuşi nu râvnea postelnicia. Cine ştie pentru câți dintre noi sosirea sa nu va însemna pieirea! Ăsta nu iartă pe cei care-i stau în

Material cu drept de autor

cale! N-are simțăminte, nu cunoaşte mustrare de cuget! Doar ştie o lume întreagă că acum câțiva ani era să-şi omoare, binefăcătorul, numai ca să-i ia mai repede locul!

Ciudat era că tocmai el, care cu numai câteva clipe în urmă îndemna la uciderea lui Matei vodă, îl osândea pe celălalt, care încercase a o face ceva mai devreme, dar, e drept, că fără a izbândi!

– Închipuie-ți ce pândă a făcut, dacă a izbutit nu numai să oblicească ce se petrece aici, ci să şi sosească atât de repede, şi încă din țară străină! Nu ți se pare cam ciudat că l-a ajuns ştirea, deşi nici pasărea cerului n-a putut ieşi din cetatea de scaun? Oare el cum de-o fi aflat-o aşa de grabnic?! cugetă Chircă, copleşit de amărăciune. Şi apoi cum de-a putut intra, de vreme ce porțile sunt zăvorâte?

Între timp, râzând gălăgios, Stroe Leurdeanu îi spuse serdarului cu subînțeles:

– Oare noi, ceilalți, nu suntem vrednici de răsplată? Mai ales că şi unii dregători nu fac cinste slujbei lor!!

– Păi, dintre boierii de rangul întâi nu lipseşte decât vistiernicul şi spătarul – făcu Radu Izvoranu repede socoteala față de vecini. Ori, cum spătăria a fost deja făgăduită lui Hrizea, înseamnă că Stroe doreşte, vechea sa dregătorie. Trage la bani bătrânul şi trebuie să recunosc că ştie să ceară! Acum stăm bine: tatăl vistier, fiul postelnic... Iar nouă ce ne mai rămâne?!

– Au ieşit lupii la pradă! şuieră pătimaş Chircă Rudeanu, puțin mai tare decât trebuia.

Serdarul, care părea peste măsură de vesel, îl auzi de astă dată şi – pricepând unde bătea – îi răspunse, sârguind să pară ghiduş:

– Ai răbdare, jupâne, pentru domnia ta am ceva mai bun pus deoparte... Dar poama nu s-a copt încă, încât s-o putem culege din pom!

Material cu drept de autor

Apoi râse în hohote, socotind că a făcut o glumă care va pricinui destul sânge rău celora care ştiau că nu-i are la inimă. Vel banul Spahiul din Vâlsăneşti simți că-i trece ca o săgeată prin piept la auzul închipuitei şăgi. La urma-urmei era o amenințare deschisă, care-l lovea neîndoielnic şi pe el.

– Căruia dintre noi i-o fi pus gând rău? şopti la urechea logofătului Radu Cocorăscu.

– Fii sigur că în primul rând nouă, amândurora! mormăi acesta posac. Dar îți poți totuşi îmbuna cugetul! Nu cred că vom fi chiar singurii!

– Cât socoți că o să ne mai îngăduie?

– Greu de spus... Poate până la încoronare. Poate până s-o vedea întărit cu firman dinspre Poartă, ori poate până ne-om lua noi lumea în cap!

Dar, după nici două ceasuri, în chip cu totul neobişnuit, la semnul serdarului, năvăliră în odaie o seamă de slugi de la cuhnii, din cele care – la ospețe – aduceau bucatele la mese, şi în câteva clipe adunară blidele, mai toate goale, şi le duseră cu toptanul, liberând mesele. De la veselia şi tihna praznicului izbânzii, urmau a se înturna la treburile divanului, spre a sfătui asupra nevoințelor de a doua zi, căci nu era chiar o nimica a tocmi o ungere de domn! Trebuiau gătite o mulțime de mărunțişuri, care puteau părea neînsemnate unora, dar îşi aveau rostul în bunul mers al țărmoniilor plănuite.

Prima grijă a biv vel serdarului era aceea de a-şi înjgheba o pază temeinică. Fiind zi de sâmbătă, obişnuit trebuia înnoită straja. Ori, acest lucru acum nu se putea face. Toți oştenii din târg care se învoiseră a asculta de Constantin Şerban erau în slujbă, care la Curte, care la apărarea împrejmuirilor cetății, toate caraulele fiind înmulțite, spre a le spori tăria. Dar încălcarea obiceiului preschimbării celor aflați de pază nu se adusese la ştiința mai-marilor oştenilor şi nici nu fusese neguțată cu ei. De aceea toate căpeteniile

Material cu drept de autor

cătănimii fură chemate în fața divanului şi li se dădură cuvenitele deslușiri.

Dar atâta nu era de ajuns. Steagurile şi bulucurile lor aveau nevoie de merinde şi de plată, ca să poată viețui şi să-şi facă slujba. De aceea serdarul se întoarse spre clucerul Ghiorma – care se socotea cuscrul lui Matei vodă prin răposata doamnă Elina, a cărei nepoată era măritată cu feciorul său Alexandru – şi porunci să înnoiască neîntârziat merticele oştenilor, dându-le tain din destul, fie ei orânduiți la Curte sau pe palăncile cetății. Cele trebuitoare urmau a fi scoase din chilerele palatelor.

Apoi, ştiind că vistiernicul lipsea, fiind dus să-şi dureze mănăstire în munte în loc să fie la slujbă, căută din priviri pe cineva potrivit să-i țină locul, spre a-i împlini porunca. Mai în fund şedea vtori vistiernicul Drăghici Greceanu – cel care ținea locul mai-marelui său cât se afla plecat din târg –, dar acesta nu prea îi era pe plac, neavând nici un fel de încredere în el. De aceea se întoarse spre Stroe Leurdeanu, care, deşi lipsit de dregătorie, şedea mai aproape de el şi-i zise:

– Jupâne Stroe, domnia ta, ca unul care te pricepi într-ale vistieriei, căci avut-ai slujba vreme de amar de ani, să faci bine, rogu-te, să grijeşti să se dea bună plată tuturor oştenilor, că e de unde! Să fie toate obrazele mulțumite, încât să ne rămână credincioase.

Cele cu paza fiind orânduite, taifasul se opri asupra tocmirii slujbei de ungere care, după voia serdarului şi a părtaşilor săi, urma a se face a doua zi, ce se nimerea a fi Duminica Mironosițelor. Nu lipsiră însă nici răuvoitorii care făceau haz că, în urmă cu veacuri, nişte Mironosițe au uns rănile Domnului, iar acum nişte fandosiți de ierarhi în fuste – se făcea trimitere la mitropolit şi la patriarh – ungeau fruntea unui domn, lăsând însă rănile țării neunse şi nelecuite. Binevoitorii, însă, vedeau în praznicul zilei de

Material cu drept de autor

mâine o împletire fericită, plină de înțelesuri tainice, vestitoare de bine şi de mărinimie dumnezeiască...

*

Ca să-şi vădească neţărmurita milostivenie ce-i stătea în fire, serdarul arătase apropiaților că statornicise anume ținerea adunării norodului în afara Curții, ca să cruțe astfel auzul domnului suferind. Totuşi, în ciuda închipuitei sale griji prevenitoare, larma celor adunați mai devreme pe maidanul de la porți răzbise până la ferestrele iatacului princiar. Matei, auzind zarva, se răsuci între pernele jilțului, căutându-l din priviri pe odăiaş:

– Ce se întâmplă afară? S-a răzvrătit în sfârşit norodul şi-a venit să mă slobozească?! oftă el plin de nădejdi.

Cum de dimineață se simțise mai întremat, poruncise să fie îmbrăcat şi ajutat să se aşeze într-o strană măiestri cioplită, aşezată lângă un perete, unde rămase îndelung, aşteptând trecerea timpului. Gheorghe tăcu. Nu-i prea era la îndemână să-i spună adevărul.

– Sau a venit Diicu să-i mături pe hainii apostați dintre noi?! zise el mai departe.

Apoi, zădărât că nu i se răspunde, îl repezi pe slujitor:

– Tu nu mă auzi?

– Alegem domn nou, Măria Ta! se amestecă în vorbă unul dintre oştenii care, întors în parte, privea spre fereastră.

Cum străjerii din odaie îi mai dăduseră în zeflemea răspunsuri în doi peri, iar unele de-a dreptul batjocoritoare, Matei vodă, neîncrezător, se uită la slugă. Aceasta, ghicindu-i în priviri o rugă mută şi stăruitoare, clătină a încuviințare din cap.

Material cu drept de autor

– Dar cum se poate, eu doar nu sunt mort?! se răzvrăti principele dintr-o dată.

– Iacătă că se poate! îi întoarse acelaşi oştean spusele, nu fără a face haz.

Semnele de prăbuşire bătrânească, ivite dintr-o dată, pe neaşteptate, şi ajunse peste măsură de vădite în ultima săptămână, smulseseră lui Matei orice măreţie voievodală. Căpătase trista înfăţişare a unui moşneag nevolnic şi cu mintea împuţinată, care nu mai avea rost să fie luat în seamă, trezind în cei din jur doar milă, dispreţ, şi poate chiar o oarecare silă.

Obraznic, arţăgos şi plin de venin, oşteanul care vorbise era dornic să-şi răzbune toată amărăciunea sufletului său acru pe cei pe care-i simţea că nu aveau puterea să-i stea împotrivă. Mulţumit că în sfârşit putea lovi într-unul dintre aceia cărora fusese silit o viaţă întreagă să le sărute până şi urma tălpilor, cătana găsea o plăcere deosebită în a-l sfida şi batjocori pe domn. Gheorghe îl privea cu duşmănie neascunsă, dar neputincioasă, care nu făcea decât să-l întărâte pe cel căruia îi era menită. Oricum, pornirea odăiaşului îi dovedea că veninul nu i se risipea în deşert, el pricinuind cu adevărat sânge rău ascultătorilor. Biata slugă sârguise ca să găsească un mijloc de a ajunge lângă serdar, spre a i se plânge de grosolănia străjilor, dar, în ciuda trudei, nu răzbi. Iar a închide gura muşcătoare a lefegiului era din păcate cu neputinţă.

– Cum să fie ales domn un altul, de vreme ce eu mai trăiesc?! stărui bătrânul, strângând pumnii.

– Din păcate prea puţini o ştiu, Luminăţia Ta! şopti cămăraşul[34] ca să-i curme blând întrebările, lipsindu-l astfel

---

[34] Slujbaş care avea în grijă odăile domnului, la ordinele unui mare cămăraş, administrator al palatului şi boier de rangul doi. Ngr. **kamara**.

Material cu drept de autor

pe răutăciosul oştean de alte prilejuri de a însăila noi grosolănii.

– Cum, lumea mă crede pierit? nu-i veni voievodului să creadă.

Gheorghe clătină cu obidă din cap, în vreme ce vocea sâcâitoare dinspre fereastră răsună din nou:

– Păi, ce altceva eşti, decât un leş umblător?!

– Secătură! şuieră slujitorul, în vreme ce domnitorul rămase nemişcat, de parcă nici nu l-ar fi auzit.

Oşteanul era prea mândru ca să sufere să-i arunce în obraz o necuviinţă unul de teapa sa şi, simţindu-se şi mai puternic, din câţiva paşi fu lângă odăiaş şi ridică mâna ca să-l lovească. Bătrânul slujitor se feri într-o parte, şi, fără voie, se plecă spre jilţul domnesc, gata să se prăvălească peste acesta, lovindu-l uşor pe domnitor. Dintr-un salt, ortacul, care stătea în dreptul celeilalte ferestre, sări spre bătăuş şi-i răsuci braţul la spate:

– Încetează, că altfel te fărâm! îl repezi el, nemairăbdând să vadă cum un om, cu totul lipsit de apărare, era batjocorit şi ameninţat să fie lovit fără nici un fel de îndurare.

Căutătura crâncenă, strânsoarea de cleşte a mâinii, hotărârea de neclintit îl strâmtorară pe îndrăzneţ şi-l făcură să bată în retragere. Cuminţit dintr-o dată, se înturnă la locul său dinspre fereastră.

– Voi, cei care sunteţi cinstiţi, ar trebui să vă uniţi şi să mă reaşezaţi în drepturile mele! rosti grav Matei, însufleţit de un licăr de nădejde.

Mai credea pesemne că putea fi ajutat cumva.

Primul oştean deschise din nou gura, gata să mai arunce o batjocură. Dar apoi, privindu-şi fârtatul, îşi luă seama şi tăcu. Nu răspunse nici cel de al doilea, căruia nu-i făcu de fel plăcere înţelesul dat amestecului său. Dacă sărise în ajutorul lui Matei şi a slugii, o făcuse pentru a ocroti un

Material cu drept de autor

om în nevoie şi nu un stăpânitor în faţa căruia era silit să stea smirnă. Ori, era supărător că ieşirea sa, izvorâtă doar din cea mai curată şi mai obişnuită omenie, era întoarsă împotrivă-i, fiind folosită ca prilej de a-l mustra că nu se băga în amestecăturile celor mari, mâncătoriile cărora, la drept vorbind, îi erau străine.

– Şi pe cine aleg domn? Pe lepădătura aia din Dobreni?! mai întrebă Matei.

Din nou odagiul[35] încuviinţă printr-o aplecare a capului, fără a scoate însă nici un sunet. Ajunsese, din pricina chinului şi a zbuciumului pe care-l ghicea în sufletul voievodului, să urască clipele când acestuia i se limpezea gândirea şi înţelegea năpasta căzută asupră-le în toată grozăvia ei. Oricât era de lipsit de noimă, tocmai el, care-l iubea, care se canonea şi suferea alături de bătrânul său stăpân, îi dorea să nu mai ştie de sine, să nu mai judece, să i se golească mintea. Rămăsese ultima cale de a se izbăvi de cazne... Palatul devenise mai rău decât o temniţă. Desigur că atunci când Matei vodă durase zidurile împrejmuitoare ale Curţii, groase şi tari încât să înfrunte veacurile, nu se gândise că le face nu pentru apărarea, ci pentru întemniţarea sa!

Domnul se răsuci în jilţ mohorât şi mâhnit, cu sufletul apăsat de o grea povară. Afară începuse primăvara, firea apucase a înverzi şi a se înnoi, soarele prinse a încălzi tina, iar el era osândit să zacă aici între aceşti pereţi reci, neprietenoşi, deveniţi prea strâmţi... Simţea nevoia de aer, un aer proaspăt, curat, de împrimăvărare.

Deodată, în minte îi încolţi o nădăjduinţă: să se prefacă, sădind credinţa că s-ar înăbuşi, căci şi aşa parcă ajunsese să răsufle greu în ultimele ceasuri. Fâţârindu-se, izbutea poate să trezească în sufletul călăilor săi oarece compătimire şi – înşelându-le cugetul de veghe – să-i

---

[35] (Înv.) Camerist, camerier, fecior, valet, odăiaş.

Material cu drept de autor

înduplece ca să-l îngăduie în ceardacul palatului. Odată ajuns aici, i se ivea mijlocul de a le vorbi curtenilor din ograda din spate, cât şi oştenilor aflaţi în ceardacele de la meterezele zidurilor înconjurătoare şi nu i se părea cu neputinţă ca să izbutească să-i subjuge sufleteşte – aşa cum se întâmplase de atâtea ori mai înainte –, să-i strivească cu privirea sa de stăpânitor, să trezească în ei credinţa şi supunerea de altădată şi să-i readucă la ascultare! Era cea din urmă speranţă, singura care-i putea reînturna în vine o fărâmă de viaţă! Din totdeauna cuvântul său lovise năprasnic, năucise, subjugase, convinsese ascultătorii. Deci însemnat era acum să se facă auzit! Pentru asta se va preface, încercând să-şi joace călăii pe degete! Trebuia să izbândească cu orice preţ. Îi porunci odăiaşului să se ducă şi – cum o şti – să obţină îngăduinţa de a fi scos în ceardacul palatului său.

Umil, Gheorghe se strecură afară. Când să pătrundă însă în palatul cel vechi, unde-şi avea locul de şedere serdarul, haidamacii cu halebarde proţăpiţi la uşă, îl îmbrânciră cât acolo. Serdarul devenise prevăzător. Ca nu carecumva servitorul lui Matei să-l pună iarăşi într-o încurcătură stânjenitoare – cum se mai întâmplase de altfel – poruncise ca să nu mai fie în nici un chip îngăduit în preajma sa. Fură zadarnice şiretlicurile, vicleniile, deslușirile, rugăminţile. Gheorghe nu putu trece pragul casei. Se întoarse zdrobit la principe.

Domnitorul însă nu disperă şi nici nu se dădu bătut, închipuind altă cale de a-şi atinge ţelul. În curând se va apropia seara. Desigur că serdarul va veni să-l cerceteze. „Plăcerea călăului de a se încânta privindu-şi jertfa!" cugetă el. Atunci poate i se va ivi un prilej să-şi înşele potrivnicul... Trebuia să cântărească bine vorbele amăgitoare pe care le va spune şi chipul cum se va preface,

Material cu drept de autor

căci dacă dădea greş, pierdea pentru vecie orice cale de izbăvire. Era ultima carte care îi era dat s-o mai joace...

În timp ce măritul voievod Matei se zbuciuma în palatul cel nou, canonit de urgiile năpăştii care-l lovise, în casa veche divanul curgea mai departe plin de înfierbântare. Chiar în clipa când lucrurile legate de ungere păreau lămurite, prea-fericirea sa, chiriarhul țării, reaprinse încontrările, căci stărui el, socoteşte cu neputință ținerea vreunei țărmonii de miruire atâta vreme cât adevăratul voievod mai era în viață. Văzându-i îndărătnicia, serdarul abătu taifasul în altă parte, în nădejdea că, până la urmă, lăsându-i un răgaz îndestulător ca să cugete nestânjenit, capul bisericii se va răzgândi. De altfel, ca să-l înrâurească, grăbindu-i hotărârea, vorbi cu multă încântare de prieteşugul său cu preamăritul oaspete levantin[36], care-l prețuia atât de mult, încât îşi amânase chiar preumblarea prin țară, pe care voise s-o înceapă încă din lunea care trecuse. Se feri însă să arate că, poruncind zăvorârea porților, arhiereul străin nu avusese cum ieşi, rămânând locului de nevoie; deci zăbava sa în târg avea cu totul alte temeiuri decât nețărmurita dragoste pe care chipurile i-o purta. Apoi, adăugă cu subînțeles că, desigur, prealuminatul ierarh nu i-ar lăsa neascultate nici alte rugăminți, dacă i le-ar înfățişa. Era vădit că voia să-l facă pe mitropolit să priceapă că i-ar putea cere musafirului ca să săvârşească ungerea.

Ignatie ghici deîndată încotro bătea serdarul cu asemenea vorbe. Nu încăpea îndoială că-l amenința că, dacă nu se supune, va fi înlocuit la miruire cu Macarie. Dar el ştia că asta nu se putea. Chiar dacă patriarhul era mai înalt în rang, nu-i era îngăduit să grijească de înscăunare, căci ea

---

[36] (*Înv.*) Persoană originară sau locuitor din Levant, originar din Levant (adică din regiunile răsăritene ale Mării Mediterane, uneori inclusă fiind și Grecia); specific Levantului. **2.** (*Depr.*) Necinstit, ipocrit, intrigant. – Din fr. **lévantin.**

Material cu drept de autor

trebuia împlinită sub îndrumarea unui ierarh al țării şi nu de către un străin. Aşa zicea datina şi, ştiindu-se ocrotit de cele statornicite din moşi, cuteza să meargă mai departe cu încăpățânarea.

Ca să-i mai lase vreme de gândire, serdarul aduse vorba de o altă grijă care-l frământa temeinic în ultimele zile. De săptămâna trecută aflase că în Târgovişte trăsese nemeşul Ioan Boroş, sfetnic apropiat al craiului. Sosirea acestuia părea plină de ascunzişuri, căci nu era un sol oarecare, de mâna a doua! Omul era cunoscut ca unealtă tainică, prin mijlocirea căreia serenisimul Gheorghe Rákóczi cel tânăr pusese la cale multe urzeli din cele mai perfide şi mai primejdioase. Oricum, sosirea sa i se părea rău prevestitoare, numele său fiind legat de amestecăturile cele mai josnice, care măcinaseră şi uzurpaseră domniile în ultimul timp.

Nu mai departe decât în urmă cu un an, tot pe aproape de Paşti, preacinstitul nemeş poposea la Iaşi, aducând lui Vasile vodă Lupu, chipurile ca semn de înaltă prețuire, două butoaie cu vin din cel mai ales, pe care avea poruncă de a-l bea, în numele stăpânului său, cu preacinstita gazdă, întru preamărirea acesteia şi ca semn de împăcare şi iubire. Iar dacă la vremea aceea lumea putea crede c-ar fi vorba de o frumoasă pornire crăiască, încărcată de gingaşe simțiri prietenești, acum era limpede că nici o clipă nu fusese vorba de aşa ceva.

Cu adevărat însă, în dosul acestor mărturii de veşnică şi nestrămutată dragoste, se ascundea o josnicie ce nu avea pereche. Rákóczi pusese la cale uzurparea lui Lupu, ridicând împotrivă-i pe logofătul Gheorghe Ştefan, iar rostul lui Boroş era acela de a iscodi dacă uneltirea boierului era îndeajuns de coaptă, încât oastea serenisimului crai să poată trece fără primejdie hotarul pentru a nimici vecinul. Dar totodată, nemeşul trebuia să-l țină prins pe voievod în

Material cu drept de autor

scaunul său, împiedicându-l să plece din târg în clipa hotărâtoare, ca să poată pica, jertfă sigură, în mâinile răzvrătiților. Dacă, după obiceiul statornicit, pleca de sărbători la vânătore, putea scăpa de strâmtoare, având chiar putința de a se împotrivi celor ridicați asupră-i, pricinuind astfel nedorite greutăți. Iar Boroş, cu o viclenie şi o prefăcătorie fără seamăn, nu numai că nu se dădu de gol, dar izbuti să-l înşele Lupu în asemenea măsură, încât îi adormi orice griji sau temeri, astfel că era departe de a bănui ce se punea la cale în spatele său. Ba mai mult, bietul moldovean era încredințat că ardeleanul îi este cel mai bun şi mai credincios prieten, cum mărturisea chiar el, neînchipuindu-şi ce ascundea de fapt în suflet. Când socoti că obrânteala este destul de coaptă ca să poată plesni, Boroş îşi luă senin ziua bună şi plecă. Dar nici nu ajunse bine la hotar că urgia se dezlănțui, măturându-l din cale pe falnicul voievod ieşean.

Ori, sosirea neaşteptată în Muntenia a acestui primejdios ipochimen – şi încă taman în clipa când era pe cale să-şi pornească uneltirea – nu i se păru serdarului lipsită de înțeles. Era cu neputință ca venirea sa să nu ascundă nişte țeluri tainice şi viclene! Pesemne craiul oblicise ceva din ceea ce pusese la cale şi-l trimisese pe nemeş să iscodească mai îndeaproape lucrurile şi, dacă s-o putea, chiar să se vâre în mersul lor. Era neîndoios că Boroş nu era orânduit să-l slujească pe el, ci pe Matei vodă, căci dacă era trimis să-i fie lui de ajutor, desigur că l-ar fi căutat dintru început, aşa cum o făcuse în Moldova cu logofătul Gheorghe Ştefan.

Acum o săptămână se bucurase nespus când aflase că Matei nu-l primise, căci astfel ardeleanul nu apucase să-i împărtăşească domnului ceea ce ştia. Iar dacă n-o făcuse la vreme, acum când luase în stăpânire Curtea Domnească, urzelile pe care le punea la cale ungurul nu mai închipuiau temei prea serios de îngrijorare, căci, voievodul căzând prins, nu mai avea cu cine şi în folosul cui să le împlinească.

Material cu drept de autor

Serdarul se simțea totuşi foarte neliniştit din pricina sa şi pusese încă de sâmbăta trecută o mulțime de iscoade pe urmă-i, ca să-i afle orice mişcare şi orice gând. Nu se putea dumiri însă asupra unui singur lucru; cum de aflase craiul de năzuințele sale înainte de a prinde de veste Matei vodă, deşi cel dintâi se afla în altă țară, la zeci de leghe depărtare, iar celuilalt îi stătuse alături?! Pe semne că avea iscoade din cele mai destoinice şi aşezate în slujbele cele mai potrivite, care-şi vărsau ştirile mai întâi scaunului de la Bălgrad şi abia după aceea celuia de la Târgovişte, deşi ultimul nu numai că le era mai apropiat, dar îi erau şi mai îndatorați!

Serdarul îşi spuse că, până la urmă, tot răul e spre bine. Dacă Boroş venise să-l sape, cu puțină îndemânare putea fi întors chiar împotriva poruncilor ce-i fuseseră orânduite! Iar iscusința de a vicleni şi de a răsuci lucrurile în aşa fel ca să pară potrivnicul a ceea ce închipuiau ele cu adevărat, nu-i lipsea! Dimpotrivă!

In temeiul unor asemenea socotințe, încă de joi seară, sfătuindu-se cu apropiații săi, cugetă să-l aducă pe Boroş în divan şi mai ales la adunarea de obşte, care urmau a se ține vineri, urcându-l în foişorul palatului nou spre vedere, ca să-l înfățişeze acolo ca pe un împuternicit al craiului Rákóczi, trimis anume ca să încuviințeze înălțarea sa în scaun şi să-i aducă la picioare ajutorul Ardealului! Astfel, din vrăjmaş, ardeleanul îi devenea unealtă folositoare!! La stăruința sfătuitorilor săi se răzgândi însă, dar în seara următoare se reînturnă la vechiul său gând, când cugetă a-l aduce pe străin la adunarea norodului, care urma a se ține a doua zi în fața porților Curții, suindu-l, în chip de podoabă, alături de mitropolit şi de marii veliți pe podina tocmai aridicată, ca dovadă vie şi de netăgăduit că atât el, cât mai ales stăpânu-său îi sunt buni prieteni şi sprijinitori. Nemeşul devenea astfel, fără voie, o păpuşică straşnică, ale cărei sfori le trăgea nevăzut chiar din palat. Desigur că

Material cu drept de autor

având atâta armată în jur, ardeleanul n-ar fi cutezat să facă ori să zică ceva nepotrivit clipei, ci s-ar fi văzut silit să stea acolo la priveală, țeapăn şi mut ca un om de paie, spre a amăgi lumea, cu înțelesul care se putea da ivirii sale.

Dar şi de astă dată sfătuitorii săi se împotriviră. Era vădit că Boroş nu venise ca prieten al lor, ci ca potrivnic. Ori, adus în fața lumii, cine ştie ce-i mai trăsnea prin minte să spună, de strica adunarea, ațâțând lumea împotrivă-le, căci era de-o viclenie şi-o prefăcătorie de neînchipuit! Din parte-i te puteai aştepta la orice. Apoi, chiar dacă nu vătăma mersul soborului, putea să nu voiască a veni. Ori dacă se afla că nu le primise poftirea, gloata ar fi înțeles că nu se bucurau de ocrotirea craiului. Pe când, dacă era lăsat deoparte, se putea spune orice despre legăturile lor cu Ardealul, şi de bine, şi de rău..

Pe deasupra, dacă era chemat la Curte, putea cere îngăduința – lui greu de tăgăduit, datorită însemnătății sale – de a trimite carte stăpânului său despre ceea ce se petrece în târg. Ori, era prea devreme ca acesta să fie înştiințat, căci se isca primejdia ca să se amestece în treburile lor, folosindu-se chiar de oaste, înainte ca noua domnie să se fi aşezat îndestul de temeinic. În temeiul atâtor pricini, povățuitorii stăruiau ca străinul să nu fie deocamdată băgat în seamă, cel puțin atâta vreme cât nu cerea el însuşi ca să fie primit.

Dacă până atunci se supusese poveților oamenilor săi de credință, acum, în răstimpul ospățului, se hotărî să se ia după capul său şi să-l aducă pe Boroş la Curte. Deci fără a se mai sfătui cu cineva, îi trimisese ardeleanului solie de poftire.

Cum, afară de cei câțiva apropiați cu care se povățuise mai înainte, nimeni nu ştia că are habar de sosirea trimisului crăiesc, fățărindu-se, arătă că mai adineauri a aflat c-ar fi sosit solie ardelenească la Târgovişte şi că a hotărât să-l cheme pe trimis la Curte, pentru a se desfăta cu toții, cu

Material cu drept de autor

veştile pe care sfetnicul de peste munte le aducea din țara megieşă. Stroe Leurdeanu, Chircă Rudeanu, Radu Ştirbei Izvoranu – adică cei cu care sfătuise în ajun – făcură fețe-fețe, căci nu-şi schimbaseră părerile şi socoteau că ar săvârşi o mare nerozie, care le va aduce numai necazuri. Dar, oricum, nu mai aveau cum împiedica mersul lucrurilor.

Când, puțin mai devreme, Boroş primise ceauşul care-l poftea la Curte – şi cum acesta era însoțit de o ceată destul de numeroasă de oşteni –, ardeleanul se făcu verde la față, speriindu-se de-a binelea. Şi nu fără pricină. Cu puțin în urmă poruncise unui om de-al său să se strecoare afară din târg şi să ducă craiului – prin viu grai –o seamă de lămuriri despre cele întâlnite la Târgovişte. Năzuia în primul rând să-şi înştiințeze principele asupra celor hotărâte de adunarea ținută de dimineață în târg. De asemenea, voia să îndrepte o ştire trimisă cu o zi în urmă. Atunci poruncise olăcarului să-i spună serenisimului său stăpân cum că bănuieşte că domnul Matei e mort, dar că nu e sigur de asta. Acum, din spusele unor iscoade şi din tălmăcirea celor cuvântate de mitropolit, era încredințat că voievodul trăieşte, dar e ținut sub cheie de uzurpatori, pesemne într-un ascunziş tainic.

În clipa în care se pomeni față în față cu trimişii de la Curte, se spăimântă, temându-se că sluga i-a fost prinsă şi cine ştie ce-o fi spus, aruncând asupră-i o seamă de vini şi bănuieli. Când află însă că nu despre aşa ceva era vorba, se însenină şi făgădui că va veni pe dată, urmând doar a se înveşmânta potrivit locului unde mergea. Urmat de un alai alcătuit din ajutoarele sale ardelene, pe care le împopoțonase ca pe nişte sorcove, şi din oştenii care-l chemaseră şi trebuiau să-i fie de pohfală, se înfățişă la palat la vremea când boierii terminaseră ospățul şi trecuseră la neguțările din divan.

Material cu drept de autor

Când intră în spătăria mare, fu întâmpinat cu multă bunăvoință de serdar, care era numai miere cu el. Începu prin a-l pofti în capul mesei, de-a dreapta sa, pentru a-şi arăta marea iubire față de crai şi cinstea cu totul deosebită pe care i-o poartă atât lui, ca sol, cât şi înaltului său stăpân. Nu mai conteni cu laudele şi linguşelile, care, deşi vădit prefăcute, nu se putea spune că nu-i făceau mare plăcere oaspelui.

Ardeleanul, la început neîncrezător, începu să ia de bune spusele serdarului. Era chiar încântat de multa luare aminte cu care era înconjurat. De câteva zile năzuia să ajungă la Curte şi, pentru a răzbi, începuse a stărui pe lângă vel postelnicul Constantin Cantacuzino, dar acesta nu voise sau nu putuse face ceva pentru el. Era vădit că, deşi cumnat al serdarului, îşi cam pierduse înrâurirea. Cu o zi în urmă apelase chiar la mitropolit şi rămăsese cu simțământul că nici chiriarhul nu era înclinat să mişte un deget pentru el. Dar acum, cântărind lucrurile față cu noile împrejurări, îşi zicea că de bună seamă îl nedreptățea pe ierarh. Neîndoielnic că Sfinția Sa spusese ceva în sfat despre el şi astfel îl descoperise serdarul. Cel puțin aşa credea că s-ar fi petrecut lucrurile. Nu putea deci decât să se bucure de gândul avut de a se înfățişa înaltului arhiereu.

Serdarul, zâmbindu-i serafic, îl rugă de iertăciune că l-a chemat aşa de târziu la Curte, dar a aflat numai de câteva clipe că a cinstit țara cu aleasa lui trecere! Îl preamări pe serenisimul principe Rákóczi, slăvindu-l în cuvinte din cele mai răsunătoare, dar potopindu-l totodată cu mulțime de făgăduieli şi de legăminte de credință, de iubire nețărmurită, de supunere chiar. Boroş, deşi aşezat alături, în rând cu marii boieri, ca să-l poată asculta, se văzu silit să se întoarcă spre el şi se grăbi să-i încuviințeze spusele.

Apoi, pentru a i se ierta închipuita greşeală de a-l fi uitat atâtea zile şi ca semn de deosebită cinstire – dar la

Material cu drept de autor

drept vorbind ca să-l poată priveghea mai îndeaproape – se arătă dornic de a-l găzdui chiar la Curte, atât pe el, cât şi slugile sale. Boroş, care în întâia clipă nu întrevăzuse dedesubturile mult prea prietenoasei sale bunăvoinţe, mulţumi măgulit. Dar, când i se puse la îndemână, spre a-i ţine fala, şi o strajă temeinică, anume gătită pentru el, înţelese primejdia, dar era prea târziu, căci intrase în horă. Îşi dădea seama că, îmbătat de linguşeli, se lăsase atras în cursă, ajungând să fie poprit silnic în palat, pierzându-şi astfel orice libertate de mişcare.

– N-aş dori să vă dau atâta bătaie de cap! încercă el să scape de hatârul care, chipurile, i se făcea, în nădejdea de a se feri cât de cât de ochii scrutători ai paznicilor serdarului, dacă nu avea cum se descotorosi de găzduirea dăruită cu atâta mărinimie, care era neîndoios o adevărată întemniţare, dar una făloasă şi plină de huzur. Pumnul îl mai am vânjos, şi spada sprintenă, aşa că mă pot apăra singur, iar oamenii mei sunt unul şi unul! N-are deci de ce să-mi fie teamă! Înlesnirile osebite pe care mi le meniţi arată nemăsurata dumneavoastră milostenie şi-mi face nespusă plăcere, dar nu vreau să ajung împovărător! Şi aşa mi s-a arătat prea multă cinste, căci nu sunt decât o neînsemnată slugă a unui mare principe!

–Smerenia dumneavoastră vă face cinste, dar nu are rost să vă miciţi însemnătatea şi trecerea de care vă bucuraţi în crăie! Cine nu a auzit de vestitul şi prea nobilul Ioan Boroş?! Fără cuvântul vostru nu se clinteşte o frunză în tot Ardealul! rosti sforăitor serdarul, întrecând măsura obişnuită pentru o laudă cuviincioasă.

– Mă faceţi să mă simt stânjenit! răspunse Boroş, prefăcându-se stingherit, dacă nu chiar ruşinat de atâtea tămâieri.

Deşi îşi dădea seama că noianul de linguşeli era menit să-l ameţească şi să-i întărâte mândria, ca să cadă mai

Material cu drept de autor

uşor în nada ţesută de serdar, nu se putu stăpâni să nu roşească de plăcere. Îşi însoţi apoi vorbele cu o vânturare a mâinii, care voia să însemne: „Ei, nici chiar aşa!"

– Vă rog din suflet să primiţi straja, pentru liniştea mea sufletească! Este cam mică faţă de cât vi s-ar cuveni pe drept, dar la vremea asta mijloacele ne sunt cam strâmtorate. De altfel, în răstimpul de schimbări prin care trecem, tulburările nu pot fi pe deplin preîntâmpinate, orice s-ar face. Ori, răuvoitorii, fie din duşmănie faţă de domnia voastră, fie pentru a strica legăturile cu Ardealul, sunt în stare să se atingă de neprețuita-vă fiinţă, lucru care ar fi pentru mine nespus de dureros! Doriţi ca prin vătămarea care vi s-ar putea pricinui să se dea prilej izbucnirii unui nedorit şi zadarnic război între ţările noastre, când ar fi atât de simplu să împiedicăm izbucnirea sa?! Îngăduiţi-ne deci să vă apărăm cu mijloacele şi puterile care ne stau la îndemână, pe vi le jertfim cu nețărmurită dorinţă de bine! Ar fi şi o măsură a credinţei pe care o purtăm voievodului pe care-l întrupaţi, căci l-aţi cruța astfel de supărările unor încurcături; dar totodată ar fi o dovadă de prețuire a trudei cu care sârguim ca să vă fim pe plac şi nu mai puţin un semn de prietenie cu care ne-aţi bucura! Împlinindu-ne fierbintea rugă, făptuiţi cea mai înaltă dorinţă a obştilor şi neamurilor din care suntem scoborâtori, ferindu-ne noroadele de nedorite rele!! Îngăduinţa de a vă lăsa ocrotit de noi e un chip mai osebit de a vă sluji atât ţara cât şi pe craiul ei, dar totodată şi o mărturie a cinstirii ce o arătaţi domnului care cu dragoste voieşte a vă fi gazdă desăvârşită. Nu uitaţi nici o clipă că de prețioasa voastră viaţă atârnă liniştea şi fericirea a două principate! Oare anevoinţele care se află în joc nu sunt îndeajuns de însemnate, încât, fără să vă simţiţi jignit, să fiţi îndemnat a încuviinţa ocrotirea pe care voim a vi-o da?! Nu ne îndoim că un bărbat destoinic de talia dumneavoastră nu s-ar putea apăra la fel de bine şi singur,

Material cu drept de autor

dar vă rugăm fierbinte – pentru liniştea şi mulţumirea noastră – să ne primiţi sârgul, dat vouă cu inimă deschisă şi fără năzuinţe ascunse! Nu ne respingeţi ruga, v-am rămâne foarte îndatoraţi dacă i-aţi da ascultare!!

În faţa năvalnicului iureş, Boroş nu mai avu încotro. Se resemnă, deşi înţelegea că înghite un nou hap otrăvit, însă dăruit lui cu nemărginită dulceaţă! Punându-i-se la îndemână o odaie în casa veche, iar slugilor una în acareturile ogrăzii din spate, cât şi o strajă straşnică pentru toţi, ştia că era prins ca în capcana unei temniţe, care – o fi fost ea poate plină de huzur şi bunăstare – îi lua însă orice putinţă de a mai face în viitor vreo mişcare slobodă. Paza de mai-nainte a iscoadelor de la han era floare la ureche faţă de ceea ce îl aştepta de acum încolo.

– Să vină iuzbaşa Costache! zise mai departe serdarul şi, la ivirea acestuia, i-l înfăţişă lui Boroş. E unul din cei mai buni oameni ai noştri! îl încredinţă el.

Iar oşteanului îi spuse:

– Îţi poruncesc ca de acum încolo, până în clipa când Luminăţia Sa va voi a se înturna acasă, să-l slujeşti şi să-l păzeşti pe oaspetele nostru iubit şi pe ajutoarele sale ca pe ochii din cap, că de li se va clinti vreun fir de păr, de vor avea cea mai mică supărare, capul îţi va sta unde-ţi stau picioarele! Să ai grijă să nu le lipsească nimică, să aibă totul din destul! Să le împlineşti orice dorinţă aşa cum le-o fi voia. Să le fii sluga cea mai desăvârşită, până ce se vor duce înapoi la dânşii!!

– Aşa voi face, Măria Ta! Nu-ţi voi ieşi nici o câtime din cele orânduite! făgădui oşteanul, aruncând însă o privire vicleană serdarului.

Şi avea şi de ce, căci, puţin mai devreme, măritul boier îl chemase în spătăria mică, într-un răstimp cât se aflase acolo, şi-l dăscălise în taină şi temeinic asupra

Material cu drept de autor

îndatoririi ce i-o încredința și cum trebuia să înțeleagă a și-o împlini.

Îi arătase atunci că-i va păzi pe oaspeți ca pe cei mai straşnici vrăjmaşi, fără să scape din ochi nici cel mai neînsemnat mărunțiș, căci Boroș era peste măsură de viclean şi de şiret şi lesne putea înşela pe străjuitori. Tocmai ascuțimea minții îl făcea peste măsură de primejdios. Deci, solul şi slugile sale nu vor fi îngăduiți să iasă din odăi decât privegheați de patru-cinci oşteni – chipurile ca să-i ocrotească –, dar cu adevărat ca să împiedice pe oricine să se apropie de ei, să le facă vreun semn sau să le scape vreo vorbă. Dacă străinii vor voi să se împreuneze cu cineva, să nu fie de fel împiedicați, dar paznicii vor trage cu ochiul şi cu urechea, ca să nu le scape nici o vorbă spusă şi nici un semn făcut! Nu vor fi învoiți a trimite şi nici nu vor fi îngăduiți a primi răvaşe de nici un fel. Dacă se va ivi totuşi din cine ştie ce parte vreunul, aceasta îi va fi înfățişat lui de îndată, spre a-l citi.

Constantin Şerban nu socoti însă necesar să-i lămurească omului că nu se va mărgini doar la buchisirea înscrisurilor, ci țintea să le şi preschimbe, ticluindu-le astfel încât – prin chipul cum potrivea ştirile – să-i poată mânui după voia sa atât pe soli, cât şi pe cei cărora ardelenii ar fi încercat să scrie.

Dar, oricât de straşnică şi de neîngăduitoare trebuia să fie privegherea, oaspeții vor fi înconjurați cu o deosebită cinstire şi nespusă prețuire. Nu li se va arăta împotrivire în nimica, nu vor fi contrați cu nici un cuvânt, nu vor fi silniciți în nici un fel, li se va da ascultare în toate, ba li se va făgădui împlinirea pe dată a oricărei dorințe, oricât de trăsnită ar fi. Dar a făgădui nu înseamnă şi a împlini! Fiecare anevoință pe care o vor aridica îi va fi înfățişată lui, iar el va hotărî care va fi luată în seamă şi care nu. Pentru cele a căror înfăptuire nu poate s-o îngăduie, li se va cere solilor, în

Material cu drept de autor

chipul cel mai mieros, umilă iertăciune, pretextând fie că a fost uitată, fie că nu s-a găsit vreme de a o săvârşi, dar legându-se că, de îndată ce se va ivi prilejul, nu vor întârzia să o ducă la capăt. Astfel va fi amânată de pe o zi pe alta, până ce ardelenii fie vor uita de ea, fie se vor lehămeti de a mai cere deslușiri. Într-un cuvânt, oaspeții să nu aibă pricină de a se plânge de proastă găzduire şi nici de lipsa de grijă ce li s-ar purta, iar străjerii, deşi dulăi de pază neînduplecați, să pară adevărați serafimi oblăduitori, nevinovați şi dulci. Deci toate silniciile se vor face la adăpostul celei mai desăvârşite curtenii!!

Iar ca să li se afle şi gândurile ascunse, iuzbaşa era sfătuit să aleagă un oştean mai viclean şi mai fățarnic, dar foarte ager la minte, pe care să-l lase mai mult prin preajma lor, ca să le poată câştiga încrederea; iar acesta, prefăcându-se că s-ar lăsa cumpărat, să-i ademenească în aşa fel încât să-i încredințeze felurite taine şi însărcinări ascunse. Oşteanul, după ce le va intra pe sub piele, se va învoi să le facă toate slujbele pe care le vor cere, dar dorințele pe care le vor avea îi vor fi înfățişate mai întâi lui, încât el să poată da cuvenitele îndrumări asupra chipului cum se vor urma mai departe, adică dacă vor fi păstrate neschimbate, nefiind primejdioase, sau dacă vor fi răstălmăcite după împrejurări şi nevoile clipei!

Iuzbaşa, ca oştean de meserie, obişnuit a urma poruncile întocmai, arătă că a înțeles deslușirile întru totul şi nu-i va ieşi din cuvânt. Constantin Şerban îşi frecă mulțumit mâinile, socotindu-se pe deplin pregătit ca să-şi întâmpine oaspeții.

– Ei, ce zici, bine gândit? râse el către Hrizea pe care-l păstrase lângă sine pe când îl dăscălea pe iuzbaşa Costache.

– Dacă ungurul a venit cu vreun gând viclean, îi venim noi de hac! îl încredință liniştit fostul paharnic.

Material cu drept de autor

Dar, deşi Boroş nu avea de unde şti ce uneltise în taină binevoitoarea sa gazdă, îşi dădu pe dată seama ce i-a pregătit. De aceea, în vreme ce-i zâmbea recunoscător pentru atâta grijă îndatoritoare, îşi spuse în gând: „Vai mie, dacă iuzbaşa e precum îl lăudați! N-o să pot face un pas fără a-l avea în coastă!"

Serdarul, întărind spusele de dinainte, îi zise iuzbaşei mai departe, cu aceeaşi asprime:

– Faceți-l pe neprețuitul nostru oaspete să guste din plin dragostea cu care-l întâmpinăm, cât şi prietenia statornică, izvorâtă din adâncul inimii noastre deschise! La urmă să spună că nici între ai săi nu s-a simțit mai desfătat ca în casa noastră!! Vai vouă de se va întâmpla să aud vreo plângere împotriva-vă! Voi fi necruțător şi plătiți cu capetele orice necaz pe care-l pricinuiți! îl amenință el încă o dată, neîndurător, pe oştean. Dacă îmi supărați cu ceva iubitul oaspe, vă spânzur de porțile palatului, ca pe nişte lotri de cea mai nenorocită sămânță. Înțelesu-m-ai?!

Bărbatul se înclină încă o dată umil până la pământ.

– Înțeles, Măria Ta! şopti el prefăcându-se înspăimântat de cele auzite şi fără să trădeze prin nimic îndrumările cu totul potrivnice, primite cu puține ceasuri mai devreme.

Apoi, întorcându-se din nou spre Boroş, serdarul adăugi:

– Dacă cumva vreunul din oştenii străjii ce v-am orânduit-o vă va face neajunsuri, să nu vă sfiiți şi să ne vestiți neîntârziat, căci nu numai că-l vom pedepsi pe măsură, dar îl vom schimba pe dată cu altul mai destoinic, căci dorim ca să vă simțiți la Curtea noastră mai bine ca acasă.

Apoi, şopti tainic:

– Cu ani în urmă, nu-mi mai amintesc bine când, – dar cred că era prin leatul 7152 de la Facerea Lumii, – l-am

Material cu drept de autor

slujit cu credință în lupta cu habsburgii pe tatăl craiului vostru, pe bătrânul Rákóczi Gheorg, Dumnezeu să-l odihnească în pace! Şi vă rog să mă credeți că păstrez fiului aceleaşi bune simțăminte ca şi părintelui! De aceea, de altfel, țin ca răuvoitorii mei să nu prindă prilejul de a-mi răstălmăci faptele prin vreo viclenie perfidă, încât să pară pornite împotriva ocârmuitorului vostru. Trebuie să vă mărturisesc că mi-ați făcut o deosebită bucurie, pe care voi şti s-o prețuiesc cum se cuvine, învoindu-vă să vă lăsați în grija oamenilor mei. Vă încredințez din nou că nu vă va părea de fel rău!

Noianul de vorbe curtenitoare, sforăitoarele linguşiri, preamăririle învăpăiate nu conteniră până se despărțiră. Când însă oaspetele ajunse în odaia care-i fusese anume orânduită, îşi dădu seama că ceea ce i se pregătise întrecea chiar închipuirile sale cele mai întunecate. Ajunsese într-o stare mai rea decât acea a unui ostatic! Nimeni nu-i mai putea veni în preajmă, nici lui, nici slujitorilor săi. Zadarnice cugetările de împotrivire, stropşelile, rugămințile, ademenirea banilor. Neclintiții paznici nu se lăsau înduplecați nici în acea seară, nici în zilele următoare, afară de cel anume menit ca să-i ispitească. Dacă totuşi stăruiau, amenințând că-i vor pârî lui Constantin Şerban, oştenii cădeau în genunchi cerând amarnic îndurare, căci, se văitau ei înspăimântați, orice semn de supărare le poate aduce moartea. Ba iuzbaşa, deşi avea chip de bărbat aspru, cutezător şi bătăios, chiar lăcrima înfricoşat, rugându-i să înțeleagă starea nenorocită în care se găsea. Poate, dorind prea mult a-i ocroti şi feri de cei răi, întrecuse măsura, dar o făcuse la îndemnul celor mai curate năzuințe.

„Aveți milă de noi!" urlau străjerii sfâşietor şi plângăcioşi ca nişte muieri, încât ardelenii, neputând ajunge la vreun capăt cu ei, cuprinşi de resemnare şi lehamite, se

Material cu drept de autor

dădeau bătuți, lăsându-se în voia împrejurărilor. Astfel, viclenia serdarului dădea roadele dorite.

Însă, ascuns în odaia ce-i fusese orânduită, Boroș se simțea pus în mare încurcătură. Nu-şi închipuise vreodată că va ajunge ostatecul uzurpatorilor despre care-i vorbise craiul. Atunci când îi primise sfaturile, nu se gândise să-i ceară povață asupra chipului cum se va purta de va cădea în mâna potrivnicilor domnului. De altfel ştirile ajunse în urmă cu câteva săptămâni la Bălgrad erau tare nelămurite, încât era destul de greu de întrevăzut ce se va întâmpla mai departe. Bine i-ar fi picat nişte îndrumări, ca să-şi dea seama cum ar trebui să se poarte față de noua cârmuire! Nu avea cum bănui în ce fel îl va privi Rákóczi pe serdar, căci, neştiind desluşit ce se punea la cale şi de către cine, nu chibzuiseră asupra foloaselor pe care le puteau trage din toată istoria şi de ce parte să se aşeze spre a fi cât mai câştigați. Trebuia de aceea să hotărască singur, de capul său, pe cine era mai nimerit să ia de părtaş, cu riscul de a nu cădea chiar pe voia craiului, supărându-l! Dar n-avea încotro! Oricum, la drept vorbind, în față îi stăteau numai trei putințe de alegere; cea dintâi era închipuită de Matei vodă, a cărui stare nu era prea limpede, chiar dacă încă nu-şi dăduse duhul; a doua de Diicu, plecat aiurea din cetatea de scaun şi lipsit de o armată vrednică de a fi luată în seamă; şi a treia, întrupată în Constantin Şerban, aflat de față, stăpân pe palat şi pe frâiele cârmuirii şi pare-se temeinic rezemat de oaste.

După ce întoarse lucrurile pe toate fețele, hotărî să treacă alături de acela care părea a avea mai mulți sorți de izbândă, iar acesta era serdarul. Nu avea însemnătate de partea cui stătea cu adevărat dreptatea, cinstea şi omenia. A cumpăni asupra unor nimicuri de acest soi era curată zădărnicie. În viață întotdeauna învingătorii au dreptate, iar

Material cu drept de autor

biruința lor înseamnă binele şi câştigul pentru cei care au ştiut a-i alege!!

Oricum, în acea clipă lucrurile îi erau limpezi serdarului. De-i va place sau nu lui Boroş, de acum încolo îl va scoate ca pe un prapur la orice adunare, la orice sfat – şi bineînțeles şi la slujba de ungere –, şi-l va arăta lumii, vânturându-l în fața ochilor ei, ca pe un semn al ocrotirii craiului, care s-ar fi înțeles şi învoit cu el, aşa cum fusese mai an întovărăşit cu logofătul moldovean, ajuns şi el domn în țara megieşă sub aceeaşi oblăduire. De altfel apropierea era cu atât mai mare, cu cât Gheorghe Ştefan îi era munteanului unchi prin nevastă. Deci fiind neamuri, era firesc ca măritul crai să-i prețuiască la fel.

În sfârşit, când începuse a se întuneca, sfatul se sparse. Primul care plecă fu sfinția sa, chir Ignatie. Se ridică din jilț şi, cum dăduse de înțeles că n-a fost înduplecat ca a doua zi să păstorească ungerea, deşi până la urmă nu-şi arătase răspicat împotrivirea, îi întinse serdarului mâna spre a o săruta. Era un semn care să-i arate că încă nu-l recunoaşte de domn deplin, căci dacă îl recunoştea, sărutul trebuia să se petreacă altminteri. Constantin Şerban era prea ager la minte ca să nu înțeleagă dedesubturile purtării ierarhului, şi tocmai agerimea îl ajută să priceapă fulgerător ce are de gând chiriarhul, încât, chiar în clipa în care acesta începuse să ridice mâna, ca să-l împiedice să-şi împlinească voia, săvârşi şi el un lucru la care cucernicul duhovnic nu se aştepta, fiind cu totul împotriva datinii şi a rânduielilor Curții. Anume, se repezi asupra arhiereului şi – de parcă ar fi fost în culmea fericirii – îl cuprinse cu brațele şi-l sărută pe amândoi obrajii, încurcându-şi buzele în cârlionții bogatei bărbi a celuilalt. Iar până să se dezmeticească măritul arhipăstor, îi şopti la ureche, sec şi destul de încet, încât să nu fie auzit de altcineva:

Material cu drept de autor

– Sfinția Ta, părinte şi păstor al nostru, voiesc să ştii că cine nu-i cu mine e împotriva mea! Cale de mijloc nu se află! Şi mi-e teamă că nu am puterea de a mă înfrâna şi de a-i ierta pe cei care mi se pun de-a curmezişul, oricât de mult i-aş prețui!

Mitropolitul înțelese amenințarea şi se încruntă în tăcere. După aceea se întoarse şi, tăind cărare printre boieri, se îndreptă spre uşă.

Hrizea, care, deşi stătea pe aproape, nu putuse auzi vorbele serdarului, zărise limpede privirea cruntă a ierarhului, care nu vădea a bine. Desluşindu-i înțelesul, se apropie de Constantin Şerban şi-i şopti cu fereală:

– Măria Ta, ungerea trebuie făptuită fără doar şi poate mâine, iar cum Prea-fericirea sa nu pare că s-ar întrece cu râvna, îngăduie-mi mie să mă duc încă astăzi seară la el să-l înduplec, iar la nevoie şi mâine dimineață, când o să-l aduc cu sila, dacă altfel nu s-o putea!

Serdarul îi zâmbi cu încântare.

– Ai toată slobozenia din parte-mi! Dar, înainte de a pleca, rogu-te, opreşte-te în Biserica Mare, de vezi dacă paracliserii, țârcovnicii şi popii au orânduit toate cele de trebuință pentru mâine. Iar de-i nevoie, priveghează ca să nu rămână ceva neisprăvit! Apoi poți să-ți împlineşti gândul ce mi l-ai spus!

În urma fostului paharnic se risipiră şi ceilalți boieri, unii, cei mari, reînturnându-se tihniți la casele lor, ceilalți găsindu-şi adăpost fie prin cotloanele palatului, fie în hogeagurile străjilor, ori în celelalte acareturi din ograda din dos.

Serdarul, urmat doar de câțiva apropiați, se trase spre iatacul său. El intră să dea binețe Nedelei, în vreme ce însoțitorii se opriră în tinda odăii, în aşteptare, mulți ațipind aproape deîndată pe lavițe. Nedelea intrase deja în aşternut şi se îngâna cu somnul, dar când îl zări pe boier începu să se

Material cu drept de autor

pisicească pe lângă el. Serdarul era însă cuprins de o fremătătoare nerăbdare, încât – după ce-o sărută în fugă – se întoarse la grijile sale, care în acea clipă nu erau puține!

După vechiul obicei bizantin, în înțelegere cu oamenii săi de încredere, hotărâse ca a doua zi să joace pilda umilei smerenii, a aceluia care nu fuge după fala măririlor lumeşti, care-l aşteptau, ci rămâne modest în fața unor atât de deşarte ispite, pe care, chipurile le desprețuia. Ori, pentru ca să-i izbutească priveala cu care să-i facă pe târgovişteni să înmărmurească, năuciți de înaltele sale virtuți, trebuia să se ascundă, pentru ca sfetnicii, cu mic, cu mare, să-l caute, să-l găsească şi să-l roage cu lacrimi în ochi, cerşindu-i iubirea şi mila creştinească, să le facă bucuria de a le fi baci şi cârmuitor. Ori țărmonia îi plăcea mult prea mult, încât să fie plecat ca să se lipsească de ea; ba, pentru ca bucuria să-i fie sporită, se gândi să-i dea o întindere mult mai mare decât cea obişnuită, târând în desfăşurarea ei întregul târg. De aceea se înțelesese cu ai săi ca peste noapte să se mute la casa lui Tântăveanu, astfel încât, de dimineață, alaiul boierilor plecați ca să-i dea de urmă să fie silit să străbată toată cetatea, ridicându-o în picioare. Apoi, în mijlocul vâlvei iscate, să se întoarne în mare litanie la Biserica Mare a Curții, stârnind nețărmurita uimire a mahalagiilor, ieşiți în uliță ca să se minuneze de mândra sa arătare! Astfel, toată suflarea, cu mic, cu mare, lua parte la găsirea şi ducerea sa cu de-a sila la ungere, iar măreția întâmplării, închipuită cu atâta iscusință, prin răsunetul ei, desigur că nu cunoştea asemănare în întreaga istorie a neamului!

Chinuit de griji, de fiorii nerăbdării şi ai aşteptării, de teama că ceva ar putea să-i fi scăpat sau să fi fost uitat, cât şi apăsat de simțământul că-i mai rămăseseră unele grabnic de făcut, serdarul hotărî să se încredințeze că toate erau orânduite cum trebuie, preîntâmpinând iscarea vreunei încurcături a doua zi. Drept care, deşi se făcuse târziu, deşi

Material cu drept de autor

rădvanul îl aştepta cam de multişor în ogradă, iar cei care urmau a-l însoți dormitau în tindă, porni încă o dată să ia biserica la cercetat de-a fir a păr, socotind că porunca dată lui Hrizea mai devreme nu era îndestulătoare.

Apoi, fără grabă, se reînturnă în palat, trecând prin mai multe odăi. Preumblarea sa fără rost fu o adevărată caznă pentru curteni, care se treziră, şi, zărindu-l, săriră buimaci în picioare, încât – din pricina zăpăcelii şi cu ochii roşii şi cârpiți de somn – se călcau pe picioare, neştiind pe dată încotro s-o apuce şi ce să facă. În acest chip le strică chiar de mai multe ori hodina.

Când să urce în rădvan îşi aminti că de dimineață vestitorul care-i aducea ştiri de la patul domnitorului, îi trimisese vorbă prin fostul paharnic că Matei Vodă nu numai că se întremase, dar se simțea chiar mai bine decât zilele trecute! Întrucât mâine urma să i se facă ungerea, veste mai proastă nici că se putea! Trebuia să vadă el însuşi ce era adevărat şi ce nu, aşa că se întoarse din nou şi-o porni – spre desperarea însoțitorilor călări rămaşi în urmă – spre foişorul palatului celui nou – cel durat de Petru Cercel – şi urcă scara înaltă şi pieptişă într-un suflet.

Pe Matei îl găsi dormind. Sforăia uşor, abia auzit, ca foşnetul unei gâze în zbor. Doar din când în când parcă se îneca, începea să horcăie şi să se zbată în somn câteva clipe, pentru ca apoi să se reîntoarne la susurul blând, ca o curgere lină de izvor de munte.

„Afurisitul de bătrân se încăpățânează să trăiască!" se înciudă împotrivă-i serdarul în gând. „Nici om nu mai este, dar nici leş! Parcă face anume ca să-mi încurce trebile... Şi cât de simplu ar fi să termin cu el... O simplă pernă aşezată câteva clipe pe față şi totul s-ar isprăvi, iar eu aş fi dezlegat de necazuri..."

Privi la oştenii din dreptul ferestrelor, la odagiul din spatele pologului, care sărise îngrijorat în picioare şi-l privea

Material cu drept de autor

printre văluri. Să-i alunge? Ar fi putut să-i îndepărteze pe toți, ca să n-aibă martori. Dar cu toate acestea nu găsea în sine puterea de a apăsa perna peste chipul de patriarh tihnit al principelui. „Unde o fi dispărut Mano tocmai acum când aş fi avut mai mare nevoie de el?! De ce nu-l găseşte Hrizea?!" se întrebă cu nemărginită părere de rău. „Dar trebuie să moară odată, doar n-o duce-o aşa o veşnicie! Nu s-ar mai chinui nici el şi nu m-ar mai căzni nici pe mine!" oftă boierul.

Se întoarse încruntat spre slugă:

– Astăzi cum s-a simțit bătrânul?!

Gheorghe fu izbit de cuvântul „bătrânul", cu totul nepotrivit unui voievod de talia domnului Matei, dar se feri să-şi arate în vreun fel nemulțumirea, căci înaintea unui obraz aşa de însemnat ca al serdarului nu se cuvenea să aibă păreri şi să judece!

– De dimineață a fost mai bine, dar după prânz Măria Sa a început să răsufle greu şi chiar să se înăbuşe. M-a rugat de mai multe ori să mă înfățişez Luminăției Tale ca să-ți cer să îngădui să fie dus la aer în ceardac... Dar străjerii nu m-au lăsat să intru în casa veche... Acum poate, aflându-i starea, vei avea milă şi vei porunci ca mâine să fie scos din odaie!

Serdarului îi mai veni inima la loc. Veştile nu păreau chiar atât de proaste pe cât le socotise de dimineață. Oricum, nici prin cap nu-i trecea să încuviințeze scoaterea lui Matei vodă din temnița pe care i-o orânduise, aşa că ocoli răspunsul:

– Nu e nici o grabă pentru asta! Noaptea abia a început! Om vedea ce-o mai fi mâine, pe lumină...

Se întoarse şi ieşi, dar nici acum nu urcă în rădvan, ci trecu spre casa veche. În prima clipă se gândise s-o mai vadă odată pe Nedelea, dar apoi, luând seamă că pesemne a adormit, coti spre spătăria mare. Aici câțiva aprozi trudeau

Material cu drept de autor

ca să mături podelele, care erau acoperite alocuri cu adevărate scoarțe de noroi. Peste zi intrase în odaie cine voise şi cine nu voise, şi toți erau mult prea grăbiți ca să-şi mai scuture încălțările în foişor, încât căraseră înăuntru din belşug glodul din ogradă şi de pe ulițe. Dar dereticatul era greu de făcut din pricina celora cuibăriți de-a lungul pereților, sub mese şi prin cotloane, care de astă dată nu se treziră la ivirea sa.

– Lăsați-i să doarmă, că sunt osteniți! O să măturați mâine, le zise serdarul aprozilor. Dar s-o faceți de cu noapte! Acum mergeți de vă culcați şi voi, că mâine ne aşteaptă o zi peste măsură de grea.

Slugile se ploconiră şi se retraseră pe nesimțite. Deci spătăria mare, cu toată grija sa, nu era la drept vorbind gătită. S-ar fi mirat să fie totul isprăvit, fără ca el însuşi să vegheze asupra fiecărei trebi în parte. Se părea că nu mai putea avea încredere în nimeni. Toți îşi împlineau îndatoririle de mântuială dacă erau scăpați din ochi!

Pufnind pe nas, ieşi în ogradă şi de astă dată urcă în rădvan, iar însoțitorii, buimăciți de lupta cu picoteala, încălecară din nou, gata să-l urmeze. În vreme ce alaiul serdarului dădea să plece, doi dintre aprozii care coborau din foişorul casei vechi, îndreptându-se spre cotloanele unde-şi aveau culcuşul, bombăneau pe înfundate între ei. Cel mai tânăr şopti celuia mai bătrâior:

– Bre, bade Ioane, parcă ai căta necazul cu lumânarea! Ce-ți veni să spui în auzul boierilor că toți se dau de ceasul morții pentru țară şi obştea neamului nostru, dar au grijă ca în ascuns să se căpătuiască, sporindu-şi folosul şi câştigul! Iar numai noi, proştii, plătim oalele sparte! Cum poți vorbi astfel, față cu atâția domni de seamă?! Ce te făceai dacă te auzea vreunul dintre măriții veliți din jurul nostru?!

Material cu drept de autor

– Fii sigur că şi părtaşii biv vel serdarului şi potrivnicii lor ar fi socotit mai potrivit să se facă a nu fi auzit! Că vorba se potriveşte şi unora şi celorlalți! Crezi că vreunii sunt mai breji?! Pe lumea asta nu e dreptate pentru unii de-al de noi!

– De ce, bade Ioane? Dreptatea e dată din tării şi se află mai presus de voia oamenilor! Atunci când judecătorul pedepseşte un fur, nu e dreptate?! Atunci când ucigaşul e dus la spânzurătoare, nu e drept!? Atunci când gâdele retează capul otrăvitorilor, nu e în firea orânduielilor omeneşti?! Dreptatea stă deasupra lucrurilor şi a tuturor ființelor! Ea viețuieşte în noi ca un cuget al dreptății, ca o pricepere omenească în stare să statornicească hotarul dintre bine şi rău şi care ne-a fost sădită în suflet de bunul Dumnezeu şi, ca orice zidire a proniei, este fără de început şi fără de sfârşit şi pentru vecie neschimbată. Un furt, o ucidere şi altele asemenea vor fi în toate vremile şi pentru oricine din lume fapte nedrepte! Iar milostenia, iubirea, dăruirea, vor fi socotite întotdeauna drepte!

– Poate că pildele ce le-ai dat sunt pe deplin adevărate! În cuprinsul lor, dreptatea şi nedreptatea, legiuirea şi nelegiuirea se pot osebi fără tăgadă. Din nefericire, în viață sunt multe alte împrejurări care ne învață însă altceva. Bunăoară să ne închipuim că se înfățişează la divan doi pricinaşi care se gâlcevesc pentru o sfoară de moşie. Cui crezi că i se va da dreptate? Celuia ce-a putut ticlui hrisoavele trebuitoare sau a putut câştiga, prin cine ştie ce mijloace, bunăvoința judecătorilor! Vei spune că nu e aşa. Dar atunci cum se întâmplă, lucru petrecut deseori, ca într-o domnie să i se dea dreptate celui dintâi, iar în domnia altuia celuia din urmă. Ei, unde zace deci dreptatea ce-a adevărată? Ea nu poate fi a amândurora! Da' până la urmă în seama cui se află? Pe de altă parte te întreb cum e cu dreptatea ce-ar cumpăni nepărtinitor deasupra capetelor

Material cu drept de autor

noastre, fiind pentru fieştecare dintre noi aceeaşi. Crezi că geaba a ieşit vorba că mori cu dreptatea în mână? N-au fost destui aceia care piereau loviți de năpasta samavolniciilor, iar viclenii huzureau de nu mai puteau de bine, ocrotiți chiar de aşa-zişii împărțitori de dreptate? Ori, ia să zicem că o femeie şi-a înşelat bărbatul. Despre ea toți vor zice că e vinovată, căci aşa s-au îndătinat prejudețele. Dar dacă bărbatul e lipsit de vlagă, e nevolnic şi cu totul lipsit de bărbăție? Oare ea e chiar aşa de culpaşă, sau păcatul bate şi spre cealaltă parte?! Apoi, doi vecini se păruiesc şi-şi spun vorbe grele pentru nişte pricini lăsate din moşi, rămase de atunci nedesluşite! Apoi, cui îi dai atunci dreptatea? Cel puternic – de crapă vigoarea în el – va prigoni şi asupri pentru vecie pe cel slab! Aici unde e dreptatea? Cel flămând va jindui în toate vremile la ceea ce are vecinul şi de va putea chiar îl va prăda! Atunci unde-i dreptatea? Drept este ca unul să aibă şi altul să crape?! Deci lumea nu se mărgineşte numai la pildele la care ai cugetat tu! Sunt multe alte împrejurări când osebirea dintre bine şi rău nu se poate face aşa desluşit!

– Ei, dumneata mă întâmpini cu pricini căutate, care încurcate fiind, le găseşti mai greu dezlegare. Dar dezlegarea se află, căci dreptatea trăieşte în sine, în firea ei şi a noastră. Ea zace în miezul lucrurilor, chiar dacă ne e greu a pătrunde cu mintea până acolo!

– Oare? Apoi, pentru noi, puterea silnică a stăpânirii – tirania cum i se zice la bucoavne – este dreaptă sau nu? Eu aş zice că nu! Dar pentru tiran şi cei care-l slujesc, trăind de pe urma lui? Ei desigur vor dovedi că asemenea stăpânire este dreaptă şi iubitoare de norod, ba că este şi aducătoare de pace, de linişte şi aşezare. Ori, toate aceste însuşiri împreună ocrotesc truda țarinei, meşteşugul şi negoțul! Iar dovezile cu care îşi întăresc spusele nu se opresc aici! Deci, cine are dreptate? De partea cui se află ea?

Material cu drept de autor

– Prea mă iei pe departe, ca la bucoavne! se arătă nemulțumit cel tânăr, negăsind răspuns.

– Hai să luăm atunci altă pildă, mai apropiată de întâmplările din zilele noastre! Gândeşte-te la Matei vodă. Acum chiar, cine are dreptate? Domnul cel zăvorât în iatac şi batjocorit, sau zăvorâtorul şi batjocoritorul? Sau, mai departe. Cine e mai în drept a lua acuşica scaunul, spătarul sau serdarul? De-i asculta şi pe unul şi pe altul, vezi că fiecare îşi are îndreptățirile sale, care nici unele nu-s chiar de lepădat. Prin urmare, dacă sârguieşti a cumpăni cu chibzuială asupra celor două păreri, e greu să hotărăşti pe care s-o alegi ca fiind mai bună!

– Bre, bade Ioane, eu chiar nu văd de ce-ți pare alegerea serdarului din Dobreni atât de nedreaptă! A făgăduit iertare de dijme, de biruri şi de felurite dări ce se mai află! S-a legat să dea tuturor plăți şi răsplăți bune şi mai ales să nu uite de cuvenitele lefi! Şi câte altele! Ce e rău în asta? Ce ți se pare nedrept?!

– Matei vodă Basarab, cel prigonit de la putere şi – după cum se zvoneşte – căznit în chip urât în iatacul său, ți-ar putea spune ce e nedrept şi neomenos în toată povestea asta. Iar Diicu Buicescu – de l-ai putea întreba – ar putea face şi el la fel. Doar nu-ți închipui că cele petrecute la Curte – sub ochii noştri – le poți socoti chiar drepte, cinstite, omenoase şi de laudă.

– Bine, dar serdarul Constantin ne dăruieşte o seamă de foloase, în vreme ce Diicu…

– Ei, vezi c-ai ajuns la vorba mea? Dreptatea nu vieţuieşte ca o trebuşoară în sine, pentru toți la fel, aşezată în tării, undeva deasupra firii şi a lucrurilor! Ea atârnă de înlesnirile pe care le aduce unora sau altora! Ea are ființă pentru unii, dar închipuie o pagubă pentru alții. Ea nu înfățişează tuturor acelaşi chip! Ceea ce e drept pentru o seamă de lume – tocmai pentru că numai ei îi aduce câştig –

Material cu drept de autor

e nedrept pentru partea potrivnică, întrucât acesteia nu-i aduce decât ponoase şi nenorocire! Binele şi folosul nu se întâlnesc cu dreptatea, nu fac frăție de cruce şi nu sunt deopotrivă pentru toți! Deci dreptatea nu este ceva aşezat în miezul omului şi nici în rânduielile cereşti!

– O fi precum zici, totuşi eu nu văd nimic rău în faptele biv vel serdarului... Se cuvenea poate, cel mult, să fie mai blând cu vodă, cinstindu-i mai mult bătrâneţile.

– Pentru tine, de vreme ce aşa simți, o fi drept. Dar pentru cei pe seama cărora ți se măreşte ție leafa de slujitor, tot dreaptă le-o părea făgăduiala domnului?! Că doar banii pe care-i dăruieşte acum cu mărinimie nu-i pică din cer, ci de la sărmanii plătitori de biruri se strâng! Oare aceştia se bucură că se iau de la ei, spre a ți se da ție?

– Ei, şi matale acum...

– Băiete, eu n-am purtat dintotdeauna veşmintele astea ciocoieşti... La tinerețile mele am fost om sărman, moşnean din părțile Oltului şi nu mi-am uitat rădăcinile...

În vremea în care cei doi mărunți curteni tăifăsuiau cu prea cărturărească înțelepciune asupra rânduielilor dreptății, alaiul biv vel serdarului ajunsese sub bolțile porții, ieşind pe maidanul dinspre Ulița Mare, Domnească. Cu toată ora târzie, era totuşi îndestul de numeros ca să işte zarvă, încât stârni câinii, astfel că sfielnica ascundere a serdarului trezi o bună parte a târgului, băgând lumea în sperieți, căci cei deşteptați din somn, năuciți încă, nu se dumiriră pe dată ce se petrecea afară, temându-se că, la adăpostul întunericului, tâlharii s-au pornit să spargă iarăşi o gospodărie.

Drumul până la casa lui Tântăveanu îl străbătură însă cu mare greutate şi încetineală, căci toate răspântiile erau deja închise cu lanțuri. În sălbaticele lătrături pe care trecerea lor le iscase, se văzură siliți să oprească la fiecare răscruce în parte şi, la lumina făcliilor, trebuiră să desfacă

Material cu drept de autor

lanțurile şi apoi să le aşeze la loc, în bombănelile paznicilor de noapte de pe uliţe, care nu păreau a împărtăşi măreția clipei pe care-o trăiau. Abia spre miezul nopții îşi atinseră ținta şi se putuseră aşeza la hodină.

Din păcate nici la frate-său serdarul nu-şi putu găsi liniştea, chinuit de fiorii aşteptării şi chiar de griji. Era întâiaşi dată când, după şapte zile de şedere neîntreruptă, părăsea Curtea domnească, şi – dacă era să fie sincer cu sine – trebuia să recunoască fără ocol, că o făcea nu fără o straşnică strângere de inimă. Deşi luase toate măsurile ca să preîntâmpine vreo întorsătură neaşteptată, în fundul sufletului îl încerca parcă o teamă nelămurită. Totuşi Matei era prea nevolnic şi prea bine păzit ca să apară pericolul să se înstăpânească asupra palatelor în răstimpul lipsei sale, îşi zicea el, ca să se îmbuneze. Dar cu toate acestea îl încerca un simțământ de îngrijorare. Dacă mâine i se vor închide porțile? Căci potrivnici se găseau îndestul! Dar, în ciuda primejdiei, nici prin gând nu-i trecea să se lipsească de țărmonia „ascunderii" şi a „găsirii". Jocul aceasta al smereniei îi era mult prea plăcut, încât nici în ruptul capului nu s-ar fi învoit să sară peste de el.

*

Cam la aceeaşi vreme, lăsându-se înserarea, trâmba de călăreți a spătarului Diicu poposea la Mănăstirea Cozia. Toată ziua trudiseră din greu pe şleahurile desfundate, înfruntând pâraiele umflate şi dezlănțuite. Erau plini de glod, uzi, năduşiți, osteniți, dar totuşi mulțumiți: se găseau la o aruncătură de băț de hotar! A doua zi, dis se dimineață, vor fi dincolo, la adăpost. Chinoviții[37], în frunte cu

[37] (*Înv. bis.*) Călugăr sau călugăriță dintr-o chinovie, dintr-un cenobiu (Comunitate de călugări, obște de călugări, mănăstire în care

Material cu drept de autor

catigumenul, nebănuind nimic din cele petrecute la Târgovişte, primiră alaiul cu toată cinstea ce se cuvenea unei beizadele, care în curând avea să ajungă domn şi voievod al țării. Firește, călugării îl credeau pe spătar plecat la măritul crai al Ardealului cu cine ştie ce tainică şi însemnată însărcinare. Erau atât de încredințați că musafirii lor aveau de împlinit nişte înalte rosturi, ce nu erau de nasul lor, încât nici nu îndrăzniră să-i descoase în vreun fel. De altfel, nici aceştia nu se arătau prea grăbiți să facă vreo destăinuire.

Cu toții – monahi şi oaspeți – dormeau de ceva vreme când paşnica şi tihnita sălbăticie a împrejurimilor fu tulburată de strigăte şi de bocănituri în poarta mănăstirii. Călugării se speriară, şi nu fără temei, dar şi mai înspăimântați se arătară boierii aflați în gazdă, care crezură că poterile lui Constantin Şerban le-au prins urma. Într-o clipă umplură ceardacul arhondaricului, cu spadele scoase. Starețul se cam minună de mărimea groazei care-i cuprinsese pe străini, şi-i linişti spunându-le că la poartă se afla doar un biet călător întârziat, cam prea gălăgios, la drept vorbind. Acesta nu cutezase a poposi singur în mijlocul grozavilor codrii ai văii Oltului şi le ceruse ocrotire.

De cum intră, străinul întrebă de spătar. Cum se dovedi mai apoi, era trimisul agăi Buliga Lupu. Ajuns la Buiceşti după plecarea lui Diicu, luă urma băjenarilor. Şiragul de chervane doldora îl ajunse pe undeva din jos de Râmnicu Vâlcea. Aici, adunând noi ştiri despre fugari, o porni cu nădejde şi dârzenie mai departe, până ce-i ajunse la mănăstire.

Dumirindu-se, spătarul îl chemă pe sol să tăinuiască în chiliile arhondaricului. Deocamdată socotea mai înțelept ca lumea să nu afle ce se petrecea în cetatea de scaun. Ştirile aduse de pristavul agăi – de-a dreptul năucitoare – răsturnau

---

călugării își organizează viața în comun. În opoziție cu termenul de lavră). Şi **cenobit** – Din gr. **Kinovitis** şi sl. **kinovija**.

Material cu drept de autor

în parte înțelesul veştilor sosite cu două seri în urmă. Astfel, omul învedera că biv vel serdarul Constantin Şerban uzurpase pe Matei şi pusese stăpânire pe Curte, luându-l prins pe domn. Dar Măria Sa, Matei vodă, nu răposase! Fusese un zvon anume născocit ca să zăpăcească lumea în câştigul uneltitorului. E drept şi că palatul fusese cernit cu polog de doliu, dar asta pentru ochii prostimii! Adevărul era cu totul altul. El a fost dezvăluit în fața unei deputății a divaniților, care – în frunte cu însuşi Prea-fericirea Sa, mitropolitul Ungrovlahiei – trebuise să fie îngăduită a cerceta iatacul domnesc. Ori, boierii cu pricina nu numai că-l văzuseră pe domn viu şi nevătămat, dar chiar vorbiseră cu dânsul! Măritul vel agă Lupu auzise cu urechile sale pe voievod din tinda în care stătea, deşi nu putuse desluşi bine ce se vorbea. Dar veliții ajunşi lângă pat istorisiră mai apoi, în plin sfat, cum se petrecuse întrevederea!

De asemenea nu se poate tăgădui că, strâns cu uşa, divanul țării se învoise cu cererile serdarului, dar totul s-a făcut numai cu sila şi sub amenințare, fiind încă mulți dregători care nu încuviințează cele petrecute! Iar de dimineață urma să se țină o adunare a întregului norod din cetate. Ce se va fi hotărât, omul nu avea cum şti, căci plecase din noaptea de dinainte. Dar, măritul său stăpân – vel aga – credea că şi de astă dată împotrivitorii – care nu erau puțini – îşi vor face auzit glasul! Cum Sfinția Sa, prea-fericitul mitropolit al țării, nu-l prea plăcea pe serdar, îi punea tot felul de bețe în roate. Între altele, el fusese acela care-i silise pe uzurpatori să îngăduie sfatului să-l vadă pe Măria Sa, dând în vileag minciunile născocite pe seama pristăvirii domnului! De aceea era de aşteptat ca la adunare să țină norodului o cuvântare care-i va lăsa fără grai pe uneltitori!

Desigur Luminăția Sa, măritul vel spătar, îşi putea da seama cum vor sări scânteile mâniei când marele păstor

Material cu drept de autor

al țării va face cunoscut supușilor, că principele lor este în viață, dar se află întemnițat în chip josnic în palatul său! Că e prigonit și căznit de călăii serdarului! Că vălurile de doliu arătate lumii sunt mincinoase, menite numai să înșele buna credință a celor drepți și cinstiți. E cu neputință ca în sufletul ascultătorilor să nu se răscolească ceva și să pornească asupra acelora care trudeau a nărui cârmuirea!! Deci era lesne de întrevăzut că pentru uneltitori vor urma clipe grele! Dacă până acum au izbutit să înșele lumea, de acum încolo, dați de gol, nu le va mai fi ușor! Numai că, toți cei care iubeau dreptatea și slobozenia, trebuiau să fie uniți și neclintiți întru împotrivire și să nu se dea în lături de a ține neîntârziat piept vrăjmașului! Era un vădit îndemn menit spătarului, care era povățuit să nu se dea bătut și să nu stea cu mâinile în sân, ci să înfrunte cu dârzenie pe cei răi!

Luând de bune spusele agăi, vel spătarul Diicu își zise în gând că, în vreme ce unii, ca niște viteji, se jertfesc pentru dreptul său, el fuge ca un laș, fiind pe cale de a trece hotarul, deși în clipele în care apucase, la povața unor proști sfătuitori, rușinoasa cale a pribegiei, în cetatea de scaun se petrecuseră niște năucitoare răsturnări a stării lucrurilor, care îndreptățeau o regândire din temelie a tuturor plănuirilor înfiripate până atunci! Tot ce chitise dimpreună cu sfetnicii săi nu mai avea nici un temei! Toate chibzuielile și socotelile plăsmuite în ajun trebuiau rejudecate și recumpănite!

În încheiere, mijlocitorul agăi – repetuind cuvânt cu cuvânt, spusele stăpânului său – înfățișă și mărturiile prin care acesta își dezvinui înfățișarea la Curte. Nu dorința de a sta de reazem vrăjmașilor îl îndemnase la făptuirea unui asemenea pas primejdios, ci simțămintele de nestrămutată credință pe care i le păstra spătarului. Se dusese în bârlogul dușmanilor ca să iscodească, să uneltească, să-i surpe din lăuntrul lor, să încerce a găsi între ei oameni pe care să-i

Material cu drept de autor

câştige de partea dreptății, într-un cuvânt, ca să-l sape pe serdar! Din păcate, nu prea găsise înțelegere la ceilalți închipuiți prieteni ai măritului spătar. Cea mai mare parte a lor erau talere cu două fețe, şi aici mijlocitorul înfățişă un lung răboj al tuturor vrăjmaşilor agăi, aşa cum fusese dăscălit de acasă. Toți cei pomeniți, stărui vorbitorul, opinteau, care mai de care, să câştige bunăvoința uzurpatorului, uitând cui datorau cinstire, recunoştință şi ascultare! Iar asta, în vreme ce el, aga, se jertfea cu credința şi supunerea care-i erau în fire...

Apoi, spătarul era sfătuit să se reîntoarne grabnic în cetatea de scaun, căci, în tulburarea care era de aşteptat a se stârni la adunarea petrecută de dimineață, simpla sa ivire, băgându-i pe toți în sperieți, va reaşeza în dreptul ei buna rânduială şi va curma josnica răzvrătire, căreia îi căzuseră pradă.

Ceasurile trecură repede şi deodată se auzi un clopot sunând stingher în noapte. El chema monahii aşezământului la polunoşniță, adică la ruga de la miezul nopții. În vreme ce aceştia se prelingeau de-a lungul zidurilor ca nişte umbre întunecate care piereau în beznă, în arhondaric se încinse un adevărat sfat de război.

– Matei vodă nu era omul care să moară oricum! se bucura peste măsură de încântat spătarul. Iar dacă trăieşte, asta schimbă din temelie starea lucrurilor...

– Totuşi, e în mâna lor, pot oricând să-l ucidă... Apoi, cine ştie ce-i mai fac! Pot să-i dea cele mai felurite leacuri! Şi nu e vorba numai de otrăvuri, care să-l răpună mai repede! Îi pot da altele, care să-l scoată din cele ale firii, ca să nu mai ştie de el! încercă prevăzător vtori spătarul să-şi potolească mai-marele, al cărui avânt i se păru cam pripit.

Spre deosebire de Diicu, el avea încă unele îndoieli în legătură cu toate cele auzite.

Material cu drept de autor

– Dacă nu l-au ucis până acum, n-o vor face nici de acum încolo! se înflăcără vel spătarul. Înseamnă că ceva îi opreşte! Nu se simt în stare să făptuiască asemenea josnicie unui om atât de mare! Îşi dau şi ei seama de slăbiciunea lor! stărui el, înşelat de părerile în parte mincinoase, în parte prea încrezătoare ale agăi. Când vom ridica flamura slobozirii principelui, când vom vorbi supuşilor despre datoria lor de cinste de a-l sluji cu credinţă, mulţimea ne va urma orbeşte! Cuvinte ca acestea nu pot lăsa pe nimeni rece! Şi – la urma-urmei – lumea ne ştie de frică şi nu va îndrăzni să ne iasă din cuvânt! încheie el, reîntorcându-se cu picioarele pe pământ, căci întrevăzuse poate, fără voie, că numai cuvintele mari despre ţară, datorie şi voievod nu sunt îndeajuns pentru a pune lumea în mişcare. Apoi adăugi: Mare însemnătate are acum o pornire neîntârziată, fulgerătoare, hotărâtă şi nimicitoare!

– Înainte de a începe ceva, ar trebui să ne dumirim în amănunţime cum stau lucrurile! îşi dădu din nou cu părerea Barbu Filişeanu, încercând să-i mai domolească sârgul.

Întâmpinarea prea potolită şi cumpătată cu care vtori spătarul îi ieşea înainte – purtare altfel plină de înţelepciune aşezată şi sfătoasă –, îl sâcâi peste măsură pe spătar. Nu avea poftă de judecăţi cuminţi, bătrâneşti, parcă anume alese din bucoavne prăfuite, pătrunse de o gândire găunoasă. Acum venise vremea unor fapte tinereşti, îndrăzneţe, necugetate chiar, vijelioase, ca vârtejurile unei furtuni nimicitoare, care mătură neiertător totul din cale! Visa la o dezlănţuire nesăbuită, de nestăpânit, copleşitoare!

– Cei care în asemenea împrejurări mă povăţuiesc să mă las păgubaş, nu-mi sunt prieteni adevăraţi! mormăi el îmbufnat.

Filişeanu, care-şi vedea puse pe nedrept simţămintele în cumpăna îndoielii, voi să-şi îndreptăţească

Material cu drept de autor

judecățile, dar nu fu lăsat. Diicu era îngrijat de altceva. Chibzuia cum să-şi tocmească în grabă un temeinic trup de oaste. Drept care încercă să-şi amintească satele aflate de o parte şi de alta a Oltului, unde erau aşezați lefegii de-ai stăpânirii. Apoi făcu socoteala curților boiereşti în care desigur se aflau pâlcuri de zeci de slujitori, care puteau fi mânați la război. Se gândi în primul rând la Brâncoveni, locul de baştină al domnului. Dar, după aceea îşi înşirui în minte zeci de alte conace şi de veliți pe care şi-i socotea prieteni. Spre toate aceste locuri urma să trimită chemări de ajutor, îndemnând bărbații să vină neîntârziat sub stindardele sale, spre a năvăli asupra cetății de scaun.

– Dar, mânându-ne cu zecile însoțitorii care încotro, rămânem noi descoperiți! Aproape că nu va mai avea cine să ne apere! cârti fără voie Filişeanu, care nu-şi putu stăpâni o răbufnire.

Dar apoi, luându-şi seama, se întrerupse şi nu-şi mai urmă spusele, văzându-le zădărnicia. N-avea rost să-şi întărâte din nou mai-marele, mai ales că hotărârea sa era deja statornicită. Mutenia slujbaşului era însă destul de grăitoare pentru cei în stare de a-i înțelege dedesubturile.

Dar anevoința cea mai greu de descâlcit rămânea aceea a strângerii unei armate. Aici părerile erau împărțite. Spătarul îşi dădu seama că avea de ales între două încheieri. Putea ori rândui un loc de adunare, unde să aştepte sosirea tuturor celor poftiți, ori să se îndrepte fulgerător spre Târgovişte, ce-i chemați urmând fie să-l ajungă pe drum, fie să i se alăture după aceea, în fața şanțurilor cetății, sub ochii vrăjmaşilor urcați în dosul palăncilor. Fiecare din cele două putințe de dezlegare a impasului adunării unor războinici îşi avea şi părțile ei bune şi folositoare, dar şi o seamă de cusururi, pricină din care, alegerea uneia dintre ele iscă multe şi aprinse sporovăieli, care se lungiră adânc în noapte.

Material cu drept de autor

Dacă se oprea asupra părerii dintâi, e drept că ar fi adunat sub ascultarea sa o forță mai numeroasă şi mai temeinică, mai greu de învins; în schimb pierdea pe de-o parte câteva zile în nelucrare, iar pe de alta şi câştigul pe care i-l da un atac asupra vrăjmaşului luat pe nepregătite; dar se lipsea totodată de înlesnirile de care avea parte de pe urma tulburărilor care stăteau să izbucnească în târg – după spusa agăi. Ori, dacă întârzia, lăsa vreme ca mult-dorita răzvrătire împotriva uzurpatorilor să fie înăbuşită! Asta ar fi fost o nemăsurată pierdere!

Dacă se alătura părerii din urmă, ajungea – e drept – la şanțul cetății cu un trup mai mic de oaste, dar îl lua pe serdar pe neaşteptate şi-ar fi îmbărbătat pe cei răzvrătiți în răstimpul adunării poporului la îndemnul mitropolitului, sporindu-le mult numărul, ceea ce slăbea nemăsurat apărarea târgului. Un astfel de avânt năvalnic al norodului, care lovea în serdar, îi putea fi mai de folos decât o cumpănită şi înceată strângere de oşteni. Surpriza şi iuțeala unei năvale aduc întotdeauna izbânda aceluia îndrăzneț, îşi zicea încrezător spătarul.

Înfierbântarea taifasului îi făcu pe cei adunați la sfat să nu-şi dea seama cât de repede trecuse timpul. În cele din urmă, fremătând de nerăbdare, Diicu înclină spre cea de a doua ieşire, nu atât pentru că argumentele aduse în sprijinul ei i-ar fi părut mult mai înduplecătoare, ci mai ales pentru că – în starea sufletească în care se găsea – nu mai răbda nici o amânare.

Abia acum – deci cu întârziere de câteva ceasuri – putură fi sloboziți olăcarii către cei care urmau a se alătura spătarului, spre a-i alcătui oastea. De sus, din ceardacul arhondaricului, prin pâcla tulbure a zorilor care stăteau să crape, Diicu îşi priveghea slujitorii cum încălecau. Caii nărăvaşi, neîndestulător de hodiniți, tropăiau în loc, bătând

Material cu drept de autor

cu copitele lespezile de piatră ale ogrăzii, se smuceau în frâie, sforăiau zgomotos şi nechezau chemător.

În sfârşit, porțile se deschiseră şi numeroasa trâmbă pieri înghițită de bezna străvezie dimineții care se vestea, mistuindu-se mai apoi sub streaşina întunecată a pădurii învecinate. Cum până la Râmnic nu le stătea la îndemână decât un singur drum, din care nu aveau pricină să se abată într-o parte sau alta, cei trimişi întru vestire o porniră în ceată, cam de-a valma, încă buimăciți de somn. Abia dincolo de acest târg se puteau risipi, năzuind către aşezările la care fuseseră orânduiți a ajunge.

În vreme ce în arhondaric se desfăşura sfatul cel tainic, catigumenul, aflat şi el în biserică la polunoşniță, nu-şi putea găsi locul, simțind că fără ştirea sa, se punea la cale ceva de mare însemnătate. Ieşise de câteva ori în pridvorul sfântului locaş, căutând înciudat şi bănuitor spre ferestrele chiliilor în care erau găzduiți oaspeții. Prin ochiurile ferestrelor – îmbrăcate în băşică de porc – se vedea doar răzbătând lumina tremurată a lumânărilor. Era totuşi dovada că străinii nu dormeau, ci erau frământați de o mare tulburare. Chiar din clipa sosirii călătorului celuia singuratic, starețul îşi dăduse seama că i se ascunde ceva şi nu tocmai un mărunțiş, de vreme ce se iscase atâta tulburare. Toate cele zărite îi ascuțiră curiozitatea până dincolo de orice închipuire, dându-i ghes să caute o deslușire.

Înainte de începerea slujbei se vârâse între oaspeți, străduindu-se să intre în vorbă cu însuşi spătarul şi să-l tragă de limbă. Dar, oricât de mieros se căznise să fie, boierul rămase de nepătruns, încredințându-l că nu se întâmplase nimic deosebit.

Catigumenul însă, care nu era tocmai sărăcuț la minte, nu-l crezu şi, ca să-l încerce, îl pofti dimpreună cu toată suita la polunoşniță. Spătarul – de altfel cum se şi aşteptase – prin mijlocirea unor vorbe curtenitoare nu se

Material cu drept de autor

învoi, plângându-se că e prea ostenit şi că pe deasupra trebuia să se hodinească pentru greaua călătorie de a doua zi, şi mai anevoioasă decât aceea deja făptuită. Neavând încotro, ieromonahul se pogorî în biserică, dar băgă de seamă că, în ciuda ostenelii şi a nevoii de hodină, de care-i vorbise boierul, oaspeții nu se culcară până în zori! Era neîndoios că lămurirea dată era o simplă minciună, marele spătar ascunzându-i ceva. Împătimit al bârfelor şi zvonurilor lumeşti şi mai ales ale acelora legate de viața obrazelor de neam ales, catigumenul ardea de dorința de a afla ce taine i se dosesc cu atâta îndârjire.

Era încă beznă când îşi luă inima în dinți şi, cu vicleană blândețe, se alătură spătărelului pus să păzească scara arhondaricului, încercând să-l tragă de limbă. Începu pe departe, minunându-se de însemnătatea îndatoririi care i se încredințase. Ridică după aceea lăudă slugilor credincioase, a căror jertfă nu e nicicând îndestulător de prețuită. Stăpânii obişnuiesc să le primească sârgul cu nemărginită nepăsare, nebăgând-o măcar în seamă, socotind supunerea ca pe un lucru firesc şi nevrednic de a i se dărui oarecare luare aminte, în loc să-şi arate recunoştința pentru truda săvârşită.

Şiretul chinoviarh[38] nu spunea însă nimic la întâmplare. Prin tot ce însăila, voia să-l ispitească pe fecior să se grozăvească şi să-şi dea ifose! Picat în plasă, era cu neputință ca să nu scape ceva din ceea ce ştia. Urmându-şi sârgul de a-l ademeni în capcana pe care i-o întindea cu viclenie, îi spuse că, deşi atât de tânăr, fiind desigur peste măsură de isteț, a ajuns om de încredere al vel spătarului, de vreme ce acesta l-a aşezat afară de pază, lăsând în seama privegherii sale propria-i viață.

---

[38] Stareț, egumen, catigumen. – Din sl. **kinovija.**

Material cu drept de autor

Băiatul căzu în cursă şi întări cu mândrie că este unul dintre slujbaşii de temelie ai spătăriei. Fără el, multe nu s-ar fi putut face, se fuduli el.

Prefăcându-se cuprins de minunare, egumenul merse mai departe cu aţâţările sale mieroase. Desigur că unui om de asemenea însemnătate i se încredinţează felurite taine, care de bună seamă nu se pot spune orişicui, făcu starețul cu subînțeles perfid.

Din nou, flăcăul învederă plin de sine că neîndoielnic lucrurile stau aşa.

Apoi, dintr-o dată, ieromonahul începu a se arăta neîncrezător. „Oare să fie chiar aşa?" Spătărelul, de teamă de a nu-l dezamăgi şi de a nu-şi ştirbi bunul renume, simți nevoia să-i alunge îndoiala şi să-i întărească părerile măgulitoare de mai-nainte.

– De ți-aş spune ce ştiu, părinte, cazi colea lat de uimire! se făli omul.

– Ei, nu, că pe asta n-o mai cred! îl întărâtă călugărul, urmându-şi jocul.

– Atunci află că de câteva zile nu mai avem domn!

– Nu pot să cred! Cum aşa?!

– Ba să crezi! Nişte boieri vicleni au pătruns cu armele în palat şi l-au luat ostatic pe Matei vodă. Nimeni nu l-a mai văzu de atunci. Unii zic chiar c-ar fi fost ucis!

– Chiar aşa să fie?! se minună din nou călugărul. Parcă totuşi n-aş crede! Mi-e teamă că acum te cam lauzi!

– Ba deloc! Toate-s aşa cum ți le spun! Am auzit cu urechile mele ce se povestea ieri la Buiceşti. De altfel asta-i şi pricina pentru care ne găsim aici. Dar să nu mă dai de gol că ți-aş fi spus ceva! stărui spătărelul, părându-i rău de destăinuirile scăpate fără voie.

Catigumenul se jură pe toate cele din cer şi de pe pământ că va tăcea ca mormântul şi se întoarse valvârtej în biserică.

Material cu drept de autor

Aici se aşează într-o strană şi – lăsând deoparte toate cele duhovniceşti – îşi frământă mintea ca să desluşească noutăţile aflate şi să vadă cum le va putea folosi spre câştigul său, al mănăstirii şi al cinului din care făcea parte. Spusele băietanului erau aşa de neobişnuite şi năucitoare, că aproape nu erau de crezut. Dar, după înverşunarea cu care spătarul şi ai săi nu mai isprăveau sfatul, chiar dacă întreceau întrucâtva măsura adevărului, vorbele nu trebuiau luate în deşert!

Îl trase pe econom deoparte şi, în isonirea ţârcovnicilor şi a diaconilor, îi ceru sfatul. Dacă cele zvonite se învederau – fie şi numai în parte – puteau urma mari tulburări ale cugetelor şi straşnice ştirbiri ale bunelor rânduieli. Ţara era deci sortită a trăi vremuri de restrişte, prin care puteau răzbi fără pagubă şi stricăciuni numai întărind paza mănăstirii. Hotărâră ca monahii mai tineri să pună pe dată mâna pe arme, iar o samă de săteni rumâniţi de-ai mănăstirii să fie aduşi în sfântul locaş, spre a le fi de ajutor. Apoi trebuiau adunate noi bucate în chilere, pentru a putea, la nevoie, face faţă unei încercuiri, fie ea chiar mai îndelungată. Iar merindelor care nu vor putea fi aduse la mănăstire – rămânând prin ocinile aparţinătoare – să li se găsească pe acolo adăposturi sigure. De a lor creştinească datorie era de asemenea să-şi vestească pe dată fârtaţii de pe la mănăstirile mai apropiate şi de s-o putea chiar şi pe alţii de mai departe!

Astfel că, la puţină vreme după plecarea olăcarilor spătăreşti, părăsiră furişat mănăstirea şi câteva cete de monahi. Catigumenul îi slobozise prin nişte uşiţe tainice, aflate pe zidurile care scoborau până aproape de firul Oltului, astfel aşezate încât nu puteau fi zărite de oaspeţi. Tinerii chinoviţi o porniră în grabă pe jos, apostoleşte, pe cărări ascunse, cunoscute numai celor de baştină, care scurtau drumurile prin hăţişuri nepătrunse de codru şi prin

Material cu drept de autor

viroage bântuite, în întunecimile hăurilor lor, de duhurile unor zeități păgâne din vremuri de demult apuse.

Dar, între mijloacele de ocrotire a mănăstirii de relele care se puteau abate asupră-i, se număra şi acela de a găsi o cale de a scăpa cât mai repede de oaspeții care le căzuseră pe cap. Rămânerea lor în musafirlâc putea deveni primejdioasă, dând potrivnicilor spătarului o pricină de a porni iureş asupra locaşului. E drept că ei făgăduiseră de cu seară a pleca spre Ardeal, dar după lungul sfat de pe la miezul nopții, era cu putință să fi hotărât cu totul altceva. Oricum, egumenul şi economul se frământau ca puşi pe jar, căci nu se vedeau în stare a născoci o îndreptățire în temeiul căreia să facă vânt călătorilor aflați în trecere.

Însă grija aceasta îşi găsi dezlegarea de la sine căci, atunci când se lumină de-a binelea de ziuă, Diicu Buicescu, mulțumind de găzduire, se înturnă pe drumul pe care venise, purcezând la vale, de-a lungul Oltului, dimpreună cu ceata sa de apărători, simțitor împuținată. Potrivit celor povățuite în răstimpul nopții, hotărâse să se repeadă în grabă la Târgovişte, unde să ajungă până-n seară, sau cel târziu a doua zi de dimineață. Sub palăncile cetății de scaun, urma să se întâlnească cu celelalte cete care nădăjduia că-i vor veni din toate părțile, iar apoi, după anevoințele care se vor arăta la fața locului, va tocmi o plănuire pentru cucerirea târgului şi slobozirea domnului. Deci, înaintea marelui spătar Diicu Buicescu şi a spătăreilor săi, se deschideau o zi şi o noapte peste măsură de trudnice, pe care aveau a le petrece numai în şa.

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXXIII

Dimineața Duminicii Mironosițelor se înfățișa senină, tihnită, însorită, parcă anume menită marelui praznic care fusese vestit cetății cu o zi în urmă.

În aşteptarea începerii trebilor plănuite, boierimea începuse a se aduna la Curte încă din zori. Toată fruntea țării era pătrunsă de însemnătatea acelora pe care le avea de înfăptuit. Întâi şi întâi, orânduiți în fastuos alai, urmau a se duce în târg spre a-l căuta pe serdar, care – cuprins de nețărmurită sfiiciune şi spăşenie când oblicise că-l pasc măririle – se ascunsese peste măsură de temeinic în casa fratelui său maşter! De altfel, era ştiut că o făcuse şi peste

Material cu drept de autor

măsură de tainic, doar că de cu noapte sculase tot târgul în picioare, încât, ceasuri întregi, nimeni nu-şi putuse găsi hodina. Numai surlele, tobele şi chimvalele lipsiseră pentru a-i încununa ruşinata pitulare, care trebuia să-l facă neştiut cetății!

Cei sosiți la Curte erau destul de numeroşi şi toți erau îngrijați de întârzierea mitropolitului, care, de cu seară, e drept că făcuse unele nazuri privind ungerea, dar nu zisese răspicat că i s-ar împotrivi. De aceea lumea stătea în cumpănă, întrebându-se dacă până la urmă face pe voie biv vel serdarului, ori, în ultima clipă, îl lasă cu ochii în soare. Mai cu fereală, începură chiar a pune prinsoare dacă prea-fericirea sa se va lăsa ori nu îngenuncheat. Făcându-li-se lehamite de a sta grămadă cu toată gloata boierimii de rând, veliții se traseră mai deoparte, ca obraze mai alese ce se aflau, urcând în spătăria cea mare spre a se aşeza pe lavițele anume orânduite. Alături de ei se strecurară şi unii răsfățați de-ai serdarului, deşi cei dintâi îi priveau de sus, ca pe nişte oploşiți, care numai vremelnic fuseseră îngăduiți a se amesteca în aleasa lor obşte. Ceilalți rămaseră în ogradă, împrăştiindu-se de la foişorul casei vechi, până dincoace de pridvorul Bisericii celei Mari. Toți aşteptau nerăbdători venirea lui chir Ignatie, care însă nu dădea semne că s-ar grăbi! Părtaşii înfocați ai serdarului erau numai venin şi fiere din pricina ierarhului, ceilalți râzându-şi în pumni de încântare.

Biv vel paharnicul Hrizea, de cum prinse de veste că începe să se pună rămăşag pe împotrivirea ce ar cuteza să le-o facă chiriarhul, plecă în grabă la mitropolie, după învoiala la care se legase de cu seară față de noul domn. Era hotărât să-l urnească din loc pe măritul duhovnic, deşi nu ştia cum va împlini făgăduiala de a-l aduce cu sila, dacă altfel nu se poate.

Material cu drept de autor

La început, chir Ignatie încercase să scape de corvoada de a-l primi spre ascultare, amânându-l, chipurile, pentru că avea de făptuit tot felul de treburi grabnice, a căror neîntârziată descâlcire cădea, vezi Doamne, în seama sa şi nu puteau fi lăsate pe mai târziu. Erau de bună seamă doar nişte pretexte. Dar Hrizea nici gând să se dea bătut. În cele din urmă, văzând că nu se poate descotorosi de el, mai abitir ca de o piază rea, îi îngădui să i se înfăţişeze.

Atât îi trebui fostului paharnic. De cum isprăvi cu sărutatul mâinii, se repezi cu vorba asupra chiriarhului, încercând a-i dovedi, cu lămuriri vânturate şi în ziua trecută, că ungerea trebuia făcută fără doar şi poate în chiar acea dimineaţă, şi asta numai spre binele, spre folosul şi spre fericirea ţării şi a norodului ei! Chir Ignatie încercă să se împotrivească din nou, cârtelile sale întemeindu-se pe îndreptăţirea de care se agăţase şi în seara de dinainte, aceea că o singură coroană nu poate sta pe două capete.

Văzând că stăruinţa i se sparge neputincioasă de încăpăţânarea celuilalt, se înfurie şi trecu la ameninţări. Îi spuse răspicat că „ei" nu vor îngădui şi nici ierta o asemenea îndărătnicie! Nu-i desluşi însă cine erau aceşti „ei" năprasnici şi neiertători. La nevoie – îl preveni boierul – vor trece peste el. Dacă se va îndărătnici şi nu va da ascultare rugii lor, se vor găsi destui alţii care să o facă. Prigonitul chir Ştefan, care păstorise înainte-i, abia aştepta un semn în surghiunul său de la Tismana! Ori, puteau folosi vlădicii, cum făcuse la Iaşi în anul trecut logofătul Gheorghe Ştefan, care, văzând că Preafericitul Varlaam nu se învoieşte la ungere, se slujise întru aceasta de chir Ghedeon, episcopul de Huşi. Ori, Preasfinţia Sa, chir Ignatie, ştia foarte bine că mai marele eparhiei Buzăului, ca şi înaintaşul său de altfel, nu-l prea suferă şi abia aşteaptă să i se pună stavilă. Să nu uite că în urmă cu câţiva ani pierduse mitropolia tot din pricina împotrivirii vlădicii de atunci dinspre acest ţinut. Pe

Material cu drept de autor

de altă parte, la Târgovişte se afla şi măritul chir Macarie al Antiohiei. În câteva zile, de va fi de trebuinţă, mai puteau fi întruniţi şi alţi câţiva mitropoliţi megieşi sud-dunăreni. Deci aveau de cine se sluji în lipsa sa! Totuşi, din bunăcuviinţă şi ca semn de preţuire a rangului care-i era dăruit, îi dădeau putinţa să aleagă: ori merge cu ei, ori rămâne pe dinafară! O altă ieşire nu-i stătea în faţă!

Luat atât de năprasnic şi de stăruitor, chiriarhul se cam văzu adus la strâmtoare, lipsindu-i alte temeiuri, la adăpostul cărora să-şi urmeze împotrivirea. Îşi dădea tot mai limpede seama că nu are cum şi pe unde scăpa, dar parcă nu-i venea să-şi calce pe inimă. De Matei vodă Basarab îl legau simţăminte prea gingaşe şi o prietenie prea veche, încât ar mai fi dorit cel puţin o amânare. Nu îndura gândul de a pune gugiumanul domnesc, care ţinea loc de coroană, pe capul unui vrăjmaş de-al ocrotitorului său, şi încă atâta vreme cât acesta era în viaţă şi-l putea învinui pe drept de viclenie şi lipsă de recunoştinţă. Era poate, în împrejurările clipei, un naz lipsit de noimă, dar îi venea foarte greu să treacă peste el. Încercă să-i desluşească lui Hrizea mustrările de cuget care-l canoneau, dar mazilul nici nu voi să audă. O amânare, oricât de mică, nu mai era de îngăduit. În acea dimineaţă – fiind şi sfântă zi de duminică, şi pe deasupra mare praznic legat de suferinţele Domnului – înscăunarea trebuia să aibă negreşit loc!

– Prea-fericirea Ta, de multă vreme am fi putut face ungerea – stărui boierul, de bună seamă trecând de măsura adevărului –, dar n-am voit ca stăpânirea mirenească să ajungă la o ruptură cu mărita cârmuire a bisericii ţării! Dacă nu vă plecaţi anevoinţelor nici acum, ruptura va fi de neînlăturat, şi atunci vă întreb: credeţi că vlădicii, egumenii şi ceilalţi arhierei asupra cărora păstoriţi – deci întreaga biserică pravoslavnică valahă – vă vor putea ierta şi vă vor mai putea îngădui în fruntea lor? Gândiţi-vă la primejdia

Material cu drept de autor

care cumpăneşte deasupra capului vostru, care însă nu vă atinge nu numai pe domnia voastră ca om, ci însăşi obştea pe care o întrupați. Oricum, singur nu veți putea pune stavilă cursului năvalnic al trebilor țării. Înălțarea măritului vel serdar a adunat oamenii într-un puhoi mai presus de puterea fiecăruia dintre noi! Acum nu ne mai rămâne decât să mergem înainte!

– Dar, totuşi, nu putem trece peste simțământul creştinesc al milei şi omeniei. Măriei Sale, voievodului Matei, cum mi-a zis ieri dimineață o slugă, îi merge mult mai bine! Ori, tocmai acum îmi ceri să-i aduc pângară?

– Sunteți în greşeală! Îndreptarea sănătății a fost de tot vremelnică. După amiază, apăsat de bătrânețe şi nevoințe, a început să se înăbuşe, răsuflând tot mai greu! Deci sfârşitul îi e aproape! Nu vă dați seama că este cu totul zadarnic să-i mai țineți partea?!

– Bine, fie precum doreşte serdarul Constantin! se dădu în sfârşit bătut ierarhul.

– Prea cucernice păstor al nostru, sunteți aşteptat la Curte ca să faceți cunoscută fruntaşilor țării îmbucurătoarea veste de a vă fi răzgândit! mai stărui Hrizea înainte de a se retrage.

Prin aceste vorbe blânde de îndemn, voia să-l mai zorească oleacă. Dar tocmai ele îl zădărâră pe chir Ignatie, căci le simți ca pe o urgisire ce i se face, spre a-l sili să mărturisească în plină lume că nu mai tăgăduieşte biruința potrivnicilor asupră-i. Era un fel de poruncă de a se umili de bună voie în fața divaniților! Pe deasupra băgă de seamă că Hrizea îl aştepta în ogradă, ținând trăpaşul de căpăstru. Oare ce ținteа? se întrebă el. Voia să-l ia cu japca pe sus, ori dorea doar să-l cicălească din nou? Iar pentru asta îl adăsta, ca la ieşire, când va coborî scara, să-l zărească şi să-l poftească în rădvan, spre a urma taifasul început în palatul mitropolitan, care şi aşa nu-i plăcuse de fel, dacă nu cumva

Material cu drept de autor

chiar îi rănise simțirile?! Ori se oprise doar ca să-l iscodească, spre a vedea ce are de gând mai departe?

În suflet i se stârni o năprasnică pornire dușmănoasă împotriva ipochimenului, şi, spre a-i face în ciudă, mai întârzie anume ceva vreme. Era într-un fel o cale de a se răzbuna întrucâtva pentru înfrângerea suferită. Astfel îşi vărsa năduful şi împotriva încârdăşiților de la palat. De altfel, sub imboldul aceluiaşi îndemn sufletesc, avu grijă să poruncească slugilor şi monahilor care-i îngrijeau plecarea, să facă în aşa fel încât Hrizea să nu se poată vârî în alaiul său, împingându-l cumva deoparte! Îi plătea şi în acest fel obrăznicia.

La drept vorbind, Hrizea era de astă dată mult mai puțin vinovat decât îl socotea mitropolitul. Dornic de a-şi duce la bun sfârşit însărcinarea, socotise mai înțelept ca să mai întârzie puțin, ca să-l vadă pe chiriarh plecat, încât să poată fi sigur că va veni la Curte.

In cele din urmă, Ignatie, nemaigăsind temei de zăbavă, coborî scara şi urcă în rădvan, făcându-se a nu-l zări pe biv vel paharnic. Monahii însoțitori şi copiii de casă călări se strânseră repede în jurul butcii, împingându-l pe boier în afara alaiului. Arhiereul îşi zâmbi mulțumit în barbă. Convoiul se puse în mişcare. Ignatie îl căută pe Hrizea din ochi şi băgă de seamă că rămăsese în urmă, în ogradă. Fu încântat că-i dovedise că – deşi îl silise să se lase păgubaş – ființa sa i se părea vrednică de tot disprețul, neavând rost să fie luată în seamă!

Totuşi, ciuda şi supărarea îl răscoleau îndeajuns ca să vadă lucrurile din jur numai în culori întunecate. Ulița zisă a Târgului nu mai vădea acea față pestriță şi veselă de altădată. Nici ulicioarele lăturalnice nu mai înfățişau forfoteala clocotind de viață adevărată, din timpurile bune. Acum i se părură aproape pustii. Arar vedeai câte un suflet furişându-se de-a lungul zăplazurilor. Dar până şi acest

Material cu drept de autor

însingurat îi părea speriat şi stingher, căutând înfricoşat cu ochii în jur. Destul de des treceau în schimb cete de oşteni, frumos rânduite în şiruri, care mărşuiau bătând răsunător pasul, în canonul aceleiaşi măsuri. Asta-i aducea aminte că avea de înfruntat o stăpânire silnică, care nu îngăduia să cârteşti împotrivă-i! Simțeai plutind în jur ceva asemenea stihiei unei stăpâniri tiranicești. Deşi, la urma-urmei, nu se întâmpla nimic şi nu se mai afla pricină de învâltorire, care să işte teama că ar mai putea izbucni tulburări, lumea trăia cu frica zilei de mâine. Parcă se aştepta ca din străfunduri să răbufnească ceva primejdios şi vătămător pentru ea. Cugetul de linişte şi siguranță, care gâlgâia prin piețe şi ulițe până în urmă cu o săptămână, secase. În loc se revărsase apa unui alt izvor, aducător de îndoință, de frică măcinătoare, de amenințări nedesluşite dar apăsătoare, de neputință pătrunsă de o nemărginită desperare... Era starea obişnuită a unui oraş împresurat de vrăjmaşi, lovit de prevestirile unor grozave încrâncenări şi de prigoana şi urgiile ce erau pe cale de a năboi lăcuitorii. Erau într-adevăr asemenea unor împresurați, dar – pesemne lucru întâmplat întâiaşi oară în istorie – nişte încercuiți fără încercuitori, iar împresurarea venea dinspre lăuntru spre afară, iar nu altminteri, ceea ce era de-a dreptul ciudat!

Ajuns la palatul domnesc, Ignatie băgă de seamă nedumerit că la conovățul de lângă poartă era legat calul lui Hrizea. Deci boierul, văzând că nu e luat în seamă, ocolise pe ulițe lăturalnice şi izbândise să ajungă înainte-i la Curte, să aducă părtaşilor săi vestea cea bună, că se lăsase copleşit şi înduplecat de stăruința sa. Deci, cinstiții divaniți ştiau deja că se dăduse bătut. Oftă, pătruns de o ascuțită înfiorare de scârbă, şi se îndreptă spre foişorul casei vechi.

Boiernaşii strânşi prin ogradă făcură cărare, ploconindu-se, iar după trecerea sa prinseră a se frământa, căci peste puțin urma desigur să se alcătuiască alaiul de

Material cu drept de autor

căutare şi aducere, din ascunzătoarea de toți știută, a măritului serdar Constantin. Ori ei trebuiau ca neîntârziat să-şi afle locul în convoiul care se va înjgheba de cum vor ieşi veliții din palat. Pe poarta cea mare a Curții era un du-te-vino de nedescris, întârziații călcându-se pe picioare ca să se orânduiască pe latura pe care se cuvenea.

În vremea asta, sătul de preamăririle aduse serdarului de lăudătorii oploşiți în grabă în spătăria mare, marele logofăt Radu Cocorăscu ieşise în ogradă şi sta rezemat bătrâneşte de stâlpul de jos al parmaclâcului scării care urca în foişorul casei vechi. Cugeta că acum, în această învălmăşeală, când intra şi ieşea cine voia şi nu voia, dacă între ei s-ar fi găsit un om îndrăzneț şi pus pe fapte, ar fi putut spulbera uzurpatorii. Pe porțile prost privegheate era lesne să fie strecurați în curte zeci de oameni. El era însă prea bătrân pentru asemenea încercare. Pe de altă parte, nici n-avea în slujba cui se pune, Matei vodă fiind pierdut... Iar imboldul de a ajunge el însuşi în fruntea cârmuirii îi lipsea. Se simțea prea obosit de viață ca să se mai vâre în aşa amestecătură. Păcat că cei doritori de măriri – şi se gândea la Diicu – nu întrezăriseră la vreme încotro băteau lucrurile şi nu se gătiseră să le întoarcă în folosul lor!

Pe după colțul casei vechi îl văzu răsărind pe Gheorghe, odăiaşul voievodului, care se tânguia lărmuitor unui curtean cunoscut lui, cum că nu fusese lăsat a intra în palat. Când ajunse prin dreptul său, vel logofătul îl opri:

– Ce-ți mai face stăpânul?

– Rău, Luminăția Ta! i se închină umil sluga. Acum nu mai aiurează, nu mai are fierbințeli, dar sărmanul a prins să se înăbuşe. Din ajun mă tot roagă să-l scot în ceardac la aer, dar nu pot găsi pe cineva doritor să mă asculte... Toți îmi întorc spatele. La Măria Sa, serdarul din Dobreni, nu am putut ajunge ieri toată ziua, iar acu' aflu că nici n-ar fi în

Material cu drept de autor

palat! A făgăduit Domnia Sa ceva azi noapte, când trecu prin iatac, dar, luat de trebi, a cam uitat!

Cămăraşul, după ce i se mai ploconi o dată, începu a urca şontâcăit scara. Privind în urmă-i, Cocorăscu fu străbătut de un gând. Dacă nu năzuia să se slujească de zăpăceala de la Curte ca să nimicească uneltirea, putea cel puțin să folosească prilejul ca să-l ajute pe voievod... La urma-urmei era o josnicie ca să nu i se împlinească unui om pe patul de moarte dorința din urmă – şi încă una de tot nevinovată! Numai nişte ființe lipsite de suflet puteau să nu-i îngăduie sa ia o fărâmă de aer proaspăt, care desigur că nu-i putea aduce izbăvirea, dar barem îi uşura, poate, ultimele clipe...

Aruncă în jur o căutătură furişată, ca să vadă dacă-l zăreşte careva, şi apoi cu paşi repezi se strecură spre palatul cel nou şi urcă scara. În tinda catului de sus îl întâmpină însă căpetenia străjii, tăindu-i calea. Ea împiedica trecerea atât spre spătăria mare orânduită de Matei, cât şi spre iatacul domnesc, la care se ajungea prin uşa din peretele stâng al odăii.

Bătrânul logofăt se aşteptase la această întâmpinare, căci ştia cât de straşnică era paza aşezată de serdar. Drept care nu arătă nici cea mai mică nedumerire, stăpânindu-şi orice tresărire. În chipul cel mai liniştit şi aşezat, cu acea măreție a omului de cel mai înalt rang, care-i era obişnuită şi stârnea sfiiciune în aceia cu care sta de vorbă, îl luă repede pe mai-marele oştenilor:

– Măria Sa, Constantin vodă Şerban, m-a orânduit să cercetez cum se mai află bătrânul domn! Rogu-te, însoțeşte-mă.

Căpitanul, descumpănit şi cam încurcat, voi să-l îndrume spre iatac. Prefăcându-se mirat, Cocorăscu îl întrebă:

Material cu drept de autor

– Nu se află în ceardacul palatului? Tot în odaie îl țineți? Măria Sa, Constantin vodă, poruncise azi noapte, când trecuse pe aici, să fie îngăduit la aer…

– Nu știu, n-am fost înștiințat… bâigui fâstâcit oșteanul.

– Ei, da. Se poate. În zăpăceala atâtor gătiri or fi uitat să-ți împărtășească porunca…

Marele logofăt intră în iatac. Căpitanul, care știa că sfetnicul nu e unul din cei plăcuți serdarului, îl scruta bănuitor, neavând încredere în el. De aceea nu voi să-l lase singur cu domnul. Rămase cercetător în pervazul ușii larg deschise.

Deși se știa îndeaproape privegheat, fiindu-i pândită orice vorbă sau mișcare, logofătul se arătă și pe mai departe cu totul netulburat. Se purta în chipul cel mai firesc, de parcă n-ar unelti ceva sau n-ar avea gânduri ascunse. Se aplecă asupra patului și sărută mâna lui Matei vodă, îi ură sănătate și mai rosti câteva cuvinte oarecare de îmbărbătare. Apoi plecă alene.

– Dacă îl scoateți acum în ceardac, precum s-a poruncit încă de azi noapte, întrucât abia acuși începu să dea soarele, n-o să-l înștiințez pe Măria Sa, Constantin vodă Șerban, că nu i s-a împlinit porunca! făgădui logofătul plecând.

– Așa vom face! se legă oșteanul înțepenit în fața sa, deși în fundul sufletului îi încolți sâmburele unei îndoieli.

În vreme ce priveghea truda de scoatere a domnului în ceardac, căpitanul trimise om în casa veche, ca să cerceteze dacă într-adevăr se dăduse vreo poruncă, după spusa logofătului, căci era tare mirat că el nu fusese înștiințat. Din păcate, cel trimis nu avu cu cine vorbi, căci cei mai de seamă sfătuitori de taină ai serdarului erau plecați și ei în ascunziș cu noul ales. Întorcându-se fără răspuns,

Material cu drept de autor

mai-marele său se înfurie şi-i orândui să meargă în grabă la casa Tântăveanului, spre a-l întreba pe însuşi Măria Sa Constantin. Dar nici aici nu-şi putu împlini însărcinarea, căci i se spuse că viitorul domn e prea prins de grijile întâmpinării boierilor care urmau a-l căuta, încât nu avea vreme a tăifăsui cu un simplu oştean. Fu de aceea îndrumat spre însoțitorii serdarului, care erau mai puțin copleşiți cu treburile. Dar cei la care ajunse erau de rang prea mic ca noul domn să se fi socotit dator să le lămurească ceva în legătură cu mutarea lui Matei, încât ridicară neştiutori din umeri. Nu puteau nici întări şi nici tăgădui porunca asupra căreia li se cereau deslușiri. Făgăduiră însă că-i vor înştiința pe boierii mai de seamă şi mai apropiați principelui, dar abia atunci când mersul solemnităților va lăsa loc de un răgaz, ca să le fie îngăduit să se apropie de ei.

Prefăcându-se cu totul netulburat, jupân Cocorăscu se înturnă în casa veche, unde marii boieri rămaseră în picioare, după ce se ploconiseră Preafericitului chir Ignatie, sosit puțin mai devreme.

Preda Brâncoveanu, care urma ca în numele boierilor să-l roage fierbinte pe serdar să-şi facă milă de țară şi de norodul ei şi să primească a le fi baci, se frământa de nerăbdare, neînțelegând din ce pricină cei adunați mai zăbovesc locului, când Prea-fericirea Sa sosise. Tocmai atunci îl zări pe marele logofăt care, cu chipul netulburat pe care-l avea, părea cu totul rupt de gătirile care se făceau cu atâta înfrigurare. Puțin sâcâit de nepăsarea acestuia, îl întâmpină întrebător:

– Dar unde ai fost până acum? Trimisesem să te caute!

– Iaca aşa, cu bătrânețile... zise Cocorăscu într-o doară, ca să ocolească răspunsul.

Cum se făcuse târziu, marii dregători – în frunte cu preasfântul păstor al țării – ieşiră în ogradă şi încălecară.

Material cu drept de autor

Chir Ignatie se urcă în măreţul său rădvan, tras de patru cai albi ca neaua, şi dădu semnul de plecare. În frunte îi deschideau calea peste o sută de oşteni în lucitoare veşminte de sărbătoare. După ei venea butca sa, urmată de lungul şirag călare al celor de neam, orânduiţi după rang. Mai departe, în spatele lor, se aşezară copiii de casă ai chiriarhului, care-l însoţiseră la Curte şi altă boierime măruntă. În sfârşit, convoiul se încheia cu încă vreo sută de oşteni, dacă nu mai mulţi, la fel de falnic înveşmântaţi ca şi cei dintâi. Printre rândurile lor fusese aşezată şi meterhaneaua, mădularii căreia stârneau toţi câinii de prin mahalale cu surlele, tobele şi chimvalele lor. Surd să fi fost, şi tot nu puteai să nu auzi trecerea mândrului alai. În coada sa se alipiră mulţime de gură-cască din toate colţurile cetăţii.

Sub seninul acelei dimineţi însorite de duminică, toată suflarea se strânsese pe la porţi sau îşi proptise coatele în creasta zăplazurilor, ca să se încânte cu priveliştea strălucitoarei treceri. Nici ulițele nu erau goale, căci o mulţime de lume, la auzul hărmălăii stârnite, năvălise de prin toate mahalalele mărginaşe să-şi desfete ochii cu minunăţiile şi bogăţia ce le erau date să le vadă. Târgoveţii parcă uitaseră de grijile şi de temerile care-i chinuiseră mai zi, cu deosebire după adunarea de la Curte. Inima parcă le mai venise la loc, deşi cetatea era mai departe zăvorâtă, iar ei privegheaţi cu străşnicie de străjile care umblau în tot ceasul pe la răscruci! Peste tot domnea veselia lipsită de griji şi curiozitatea.

De altfel, pe unde urma a trece alaiul, fapt cunoscut oamenilor după hărmălaia stârnită în răstimpul nopţii, pe multe garduri fură aşezate în chip sărbătoresc scoarţe înflorate, frumos ţesute şi pestriţ colorate, iar prin dreptul marilor namestii boiereşti fură atârnate chiar preţioase covoare persieneşti, aduse din îndepărtatul Damasc sau din Mosul. Târgul se primenise ca de mare sărbătoare!

Material cu drept de autor

Constantin Şerban nu apucase să doarmă aproape deloc. Bântuit de înfrigurarea nerăbdării şi a neliniştii, nu avusese o clipă stare, se foise toată noaptea îndelung, trecând dintr-o odaie în alta, fără treabă, spre spaima slugilor şi a apropiaţilor, care-l urmaseră în ascunziş. În cele din urmă, spre dimineaţă – pierzându-şi răbdarea –, în aşteptarea alaiului de boieri care trebuia, chipurile, să-l caute în taina în care se pitise de spaima măririlor ce-l păşteau, porunci să fie îmbrăcat. Se aduseră veşmintele care, deşi se voiau numai boiereşti, se osebeau prin strălucire, căci, cu toate că în prima parte a ţărmoniei trebuia să apară numai sub înfăţişarea unui velit oarecare, nu se cădea să arate chiar aidoma celorlalţi dregători, pierzându-se printre ei. Când, după o aşteptare care i se păru nesfârşită, din depărtare se auzi larma stârnită de călăreţii şi de meterhanea care se apropiau, se putea socoti isprăvit.

În ţipetele de minunare şi de desfătare ale mulţimii, alaiul ajunse la casa jupânului Tântăveanu. Porţile fuseseră din vreme larg deschise, spre a nu mai pune zadarnice oprelişti şi a pricinui întârzieri aşteptaţilor oaspeţi. Boierii de sfat urcară în ceardacul casei, unde biv vel serdarul Constantin, urându-le bun sosit, îi întrebă plin de neprihănire cu ce treburi au venit în musafirlâc.

În sfârşit putea închipui, pas cu pas, mănunchiul mişcătoarelor privelişti de încoronare, obişnuite la înscăunarea împăraţilor constantinopolitani, zugrăvite în vechile şi terfelitele bucoavne bizantine pe care le buchisise. Ele îl încântaseră dintotdeauna atât de mult, încât – pentru a le pune la cale – luase asupră-şi chiar primejdia de a părăsi palatul, lăsându-l acolo singur pe Matei vodă. E drept că în răstimpul adunării de ieri jucase deja o parte a acestor fătăreli, dar era cu totul nemulţumit. Atunci fusese adus, vezi Doamne, tot cu sila în faţa norodului, dar aproape toată întâmplarea se petrecuse între zidurile spătăriei mari, de faţă

Material cu drept de autor

cu numai câteva zeci, poate cel mult o sută de fețe boiereşti. Gloata nu-i putuse apreţui măreţia smereniei şi nețărmurirea jertfei pe care-o făcea, învoindu-se ca să-i împlinească dorințele. Din toate, norodul nu văzuse decât cum, cuprins de sfiiciune, trebuise să fie urcat de boieri cu sila pe podina de lemn de pe care vorbise mai devreme chir Ignatie. Atât de puțin lucru din păcate nu putea da îndestulă pohfală priveliştii şi, desigur mişcase în destul de mică măsură lumea, care trecuse cu prea mare uşurință peste întâmplare. Lipsise fălnicia şi mândreţea fermecătoarelor ţărmonii ale străbunului Bizanț. Ori, el visa la ceva cu adevărat strălucitor şi măreț, la care să ia parte toată obştea ţării şi – cu răsuflarea tăiată – privindu-l, toți să cadă în adâncă minunare, la fel ca în bucoavnele despre împărații bizantini din îndepărtate vremi! Ca şi ei, voia ca – în văzul lumii –, pătruns de adâncă spăşenie şi sfiiciune, să nu primească mărirea care i se aşternea la picioare, învoindu-se abia atunci când îl copleşea mila față de cei care făceau iureş asupră-i, împresurându-l cu înfrigurate lor rugi.

Iar visul părea a i se împlini acum. Ograda era plină de lume, boieri, slugi, oşteni, mahalagii din împrejurimi, şi asta în afara sutelor de veniți cu alaiul! În fața porții, alte gloate se îmbulzeau să privească înăuntru. O seamă se suiseră pe garduri. Ba, în bătătura de peste uliță, unii se urcaseră pe acoperişul casei ca să-l poată zări de acolo. Iar el şi boierii rugători se găseau în foişorul ceardacului de la catul întâi al namestiei lui frate-său, deci la o înălțime destul de mare încât să fie văzut chiar de la depărtare.

Toți căscau gura la cele ce se petreceau deasupra lor, dornici să prindă şi ultimul cuvânt rostit sus, între acei domni atât de însemnați! Mitropolitul, care nu socotea vrednic pentru rangul său să se milogească în rând cu ceilalți, se trase mai într-o parte, ca priveghetor şi îndrumător al privelii care se înfățişa obştii.

Material cu drept de autor

În schimb marii boieri, care abia încăpeau în ceardac, îngenunchează în tăcere, dar cu mare gravitate, iar în numele lor luă cuvântul vornicul Preda Brâncoveanu. În vorbe alese şi încărcate de cugetări bătrâneşti, lămuri năzuinţele celor veniţi să i se închine. Ţara, fiind pustie de domn, ei, veliţii, pe care apasă toată povara cârmuirii, s-au sfătuit şi au căutat între dânşii pe cel care, prin înţelepciune şi înalte însuşiri, prin vitejie şi cumpătare, prin simplitatea spăseniei şi nepărtinire, prin curăţenie sufletească şi iubire a celor de obşte, ar putea fi aridicat la rangul şi la vrednicia de drept stăpânitor şi mare gospodar al bietei lor ţărişoare. Şi, după multă chibzuinţă şi după ce pe mulţi îi cântăriră, li s-a aprins în faţă – ca un far călăuzitor – chipul biv vel serdarului Constantin din Dobreni, sin Radu Şerban voievod, neprețuit coborâtor din os curat domnesc, cu moşi din cei mai aleşi!

Iar îndrumaţi de neaşteptata lumină cerească, ivită precum steaua care s-a arătat celor trei magi din răsărit, au găsit casa în care – îndemnat de spăşenia ce-i sta în fire – se ascundea preaiubitul lor frate şi în genunchi îl roagă – precum se vede – să aibă milă de ei şi să le facă neţărmurita bucurie de a le asculta şi primi cerinţa pe care o aridicau înainte-i, chiar dacă ploconul pe care i-l închinau era mult prea sărman faţă de preţul şi nemăsuratele însuşiri ale aceluia căruia îi vorbeau. Desigur că i se cuveneau cinstiri mult mai mari şi mai de soi. Potrivite pentru el erau ranguri mult mai înalte, precum cele regeşti şi chiar împărăteşti! Totuşi, ştiindu-i inima largă şi iubitoare, simplitatea şi modestia, nădăjduiau că nu va dispreţui puţinul ce i-l puteau da! Însufleţiţi de asemenea năzuinţă îndrăzniseră să-i iasă înfăţişeze sărmanul lor plocon.

Apoi, luând-o de la capăt cu laudele, vel vornicul arătă că, ştiindu-l iubitor de binele oamenilor, cunoscând că din dorinţa de a fi folositor obştii e în stare să se lipsească de

Material cu drept de autor

faimă şi mărire, cutează să-l poftească cu iertăciune să urce în amărâtul scaun țării, singurul dar, deşi tare mic şi neînsemnat, care le sta la îndemână. Deci, cu nețărmurită desperare bat metanii în fața sa şi cu lacrimi în ochi, îl imploră să reverse mila-i creştinească asupră-le şi să-i fericească pe ei şi întreaga țară, ridicând de jos coroana ce veneau umili să i-o aşeze la picioare.

Pentru a desăvârşi frumoasa icoană a nemărginitei sale smerenii şi neprihăniri sufleteşti, le arătă că îi este teamă să le primească cererea, căci nu ştie dacă se va putea aridica la înălțimea îndatoririlor ce voiau a i le încredința. Mărturisi de asemenea, că n-ar fi voit să ia dreptul la domnie vreunuia mai încărcat de frumoase însuşiri şi mai îndreptățit prin obârşie! Apoi, se destăinui celor îngenunchiați, dar destul de tare ca să se audă până în poartă şi chiar dincolo de ea, că el nu țintește a câştiga glorie ori preamărire, ci îşi visează o viață tihnită, simplă, la moşie, învăluită în cucernica adâncire în singurătatea schimnicească şi în dăscălească creştere a cugetului prin învățătură.

De astă dată, în cor, cei temeniți pe podele îl conjurară cu desperare să se lipsească de aceste înălțătoare bucurii ale sufletului şi ale vieții pline de curățenia sihăstriei, şi să se întoarne printre ei în lume, spre a semăna fericire asupra semenilor săi! Mişcat până în afundurile ființei de atâtea rugi fierbinți – şi nu fără o uşoară părere de rău – serdarul se lăsă înduplecat să-şi părăsească pustniceştile sale griji şi năzuințe şi să se înhame la greaua obidă a domniei. Prea-fericirea Sa se apropie atunci, îl blagoslovi şi-l sărută plin de recunoştință pe frunte.

Boierii îngenunchiați izbucniră cu toții în urale pline de încântare şi bucurie, îndemnând prin aceasta şi pe privitorii din ogradă, de pe garduri şi din uliță să li se alăture, stârnind o îngrozitoare hărmălaie, de răsuna întreg târgul. În mijlocul urletelor de mulțumire, al strigătului

Material cu drept de autor

chemător al surlelor, în răpăitul răsunător al tobelor, biv vel serdarul Constantin din Dobreni, sin Radu vodă Şerban, se lăsă purtat în ogradă şi urcat în rădvanul mitropolitului, care avea perdelele date deoparte, ca prostimea să poată privi fără oprelişti înăuntru. Sfinţia sa, după ce îl împinse dimpreună cu marele vornic pe serdar pe lavița din spate a butcii, urcă şi el alături, oftând cu obidă, ca după o istovitoare silință

Convoiul se reorândui în grabă şi-o porni înapoi, în osanalele celora adunați pe amândouă laturile uliței.

Rădvanul se opri în fața Bisericii Mari Domneşti de la Curte, iar boierii însoțitori călări şi trupurile de oaste făcură cerc în jur. Dar abia se apropie serdarul de scara pridvorului, avându-l pe mitropolit în dreapta, că îi ieşiră în întâmpinare ierarhii care-l aşteptau în sfântul locaş deja de o bună bucată de vreme, încât se cam lehămetiseră. În frunte îl aveau pe însuşi patriarhul Macarie al Antiohiei, înveşmântat în odăjdii din cele mai strălucitoare. De-o parte stăteau unii dintre însoțitorii săi venetici, în frunte cu feciorul său Paul, arhidiacon de Alep. În spatele său şi pe cealaltă latură se înşirau arhiereii pământeni, vlădici şi egumeni, prinşi în târg de zăvorârea porților. Iar de-o parte şi de alta a uşii lăcaşului se înghesuia în neorânduială un întreg sobor de popi de felurite ranguri.

Mai în spate, din gropniță, se auzeau psalții care, la un semn nevăzut, începură să isonească un axion de preamărire, în vreme ce de sus vuiau clopotele, iar din ogradă duduia meterhaneaua; pe deasupra din depărtare mai bubuiau şi tunurile, încât întreg văzduhul clocotea, frământat de o lărmuială de nedescris. Serdarul era cu adevărat încântat. Bogăția veşmintelor, cuvintele de laudă, întâmpinările pline de fast îi merseseră la inimă. Îl chinuia o singură părere de rău. Aceea că mulțimea celor de rând, care se ținuse după alai, nu putea intra în Curte şi nici nu se putea

Material cu drept de autor

urca pe ziduri ca să poată sorbi din ochi întreaga țărmonie până la capăt, în toată făloşenia sa.

După rang, boierii veliți intrară în biserică şi-şi luară locurile care le erau orânduite după datină. În această vreme, curtenii ceilalți, boierii de rând, slujitorii, oştenii şi chiar o seamă de gloată umplură ograda, înconjurând pridvorul bisericii. Trăgând cu ochiul în părți, serdarul avu plăcerea de a-l vedea printre marii boieri şi pe Boroş, împuternicitul craiului. Nemeşul, deşi de credință calvinească, fusese poftit şi el la slujbă din porunca serdarului. Dânsul era păpuşa care trebuia scoasă la vedere la fiecare întrunire de obşteşte şi arătată lumii ca dovadă că tot ceea ce se făptuia în folosul serdarului se bucura de învoirea şi ocrotirea scaunului crăiesc de Alba-Iulia. Solul pricepea destul de bine rostul păgubos care-i fusese menit şi se întreba desperat ce va zice stăpânul său că se lăsase folosit ca mărturie a unei învoiri care nu fusese nicicând dată, trecând drept anume trimis pentru a lua parte la toate paranghelиile[39] puse la cale! Cel mai supărător ar fi fost dacă până la urmă serenisimul crai Rákóczi s-ar fi arătat cu totul împotriva acelora care se petreceau la Târgovişte, chipurile, cu binecuvântarea sa, şi să le tăgăduiască îndreptățirea! Boroş nu ştia pe unde va scoate atunci cămaşa, şi de aceea i-ar fi fost mai plăcut să lipsească, pentru a nu vârî Curtea ardelenească într-o amestecătură pe care, la drept vorbind, n-o încuviința, nefiind pe calapodul năzuințelor sale. Ca să scape de angara, arătase că dânsul, fiind calvin, este de altă credință decât muntenii, care-s pravoslavnici, drept care nu-şi poate găsi locul între boieri. Iuzbaşa care-l păzea nici nu vru să audă. Avea poruncă să-l poftească, deci trebuia să ajungă cu el la sântul locaş, fie ce-o fi. Îndărătnic şi bătăios,

---

[39] (*Înv. fam.*) Chef, petrecere zgomotoasă; distracție. – Din ngr. **paranghelia**.

Material cu drept de autor

oşteanul aproape că-l târî până în pridvor şi-l îmbrânci spre uşa bisericii, de se uitau curtenii mai mărunți prostiți la ei.

Sfânta slujbă începu după tipic, iar zugrăvirea mersului ei ni s-a păstrat, căci arhidiaconul de Alep, istorisind preumblările părintelui său prin aceste ținuturi, va înfățişa toate cele care s-au petrecut în răstimpul zilei, întâmplări la care a fost martor. În izvodul său ne povesteşte că cinstitul Constantin, sin Şerban vodă, a fost dus de soborul arhieresc în Sfântul Altar, în vreme ce ierarhii cântau „Porunceşte, porunceşte Stăpâne". Doi preoți în odăjdii sclipitoare țineau uşile împărăteşti larg deschise, astfel încât divaniții să poată – cel puțin în parte – privi Sfânta Taină a Ungerii, săvârşită la adăpostul iconostasului. Îngenuncheat între sfetnice pâlpâinde, învăluit de lucirea aurului şi nestematelor, a țesăturilor cu fir şi a catifelelor grele, a mătăsurilor fine şi a blănurilor scumpe, noul domn părea desprins dintr-o veche zugrăveală bizantină.

Mitropolitul, în strălucindele veşminte ale rangului său, citi asupră-i molitva de domnie, după canoanele îndătinate: „Mila Domnului, care vindecă întotdeauna bolile şi îndreaptă pe cei nedesăvârşiți, a chemat pe fratele chir Constantin de la rangul de serdar la înaltul rang de domn. Să cerem acum pentru el ca hramul Duhului Sfânt să se pogoare asupra lui."[40]

Iar din naos, soborul preoților îi răspunse cântând de trei ori „Vrednic este!", apoi strigarea a fost repetată şi înăuntrul altarului de arhierei, şi din nou în afara sa de către toți preoții şi diaconii din naos. Apoi, legând ceremonia mirungerii de praznicul zilei, chir Ignatie scoase din aceasta înțelesuri mai adânci. Astfel, arătă că aşa cum pentru mântuirea lumii Mironosițele au uns rănile Domnului Iisus, aşa ung ei acum fruntea domnului Ungrovlahiei, pentru

[40] Acest pasaj, ca de altfel şi altele legate de ceremonia ungerii, sunt extrase din *Amintirile de călătorie* scrise de Paul de Alep.

Material cu drept de autor

izbăvirea țării și a obștii! Încerca astfel să dea tainice și dumnezeiești înțelesuri celora pe care tocmai le săvârșea.

În sfârșit, de la ungerea cu sfântul mir se trecu la partea mirenească a țărmoniei de înscăunare. Serdarul fu dezbrăcat de straiele boierești și primi altele domnești, de care grijise să fie duse în biserică încă de cu seară. Fu îmbrăcat în cămașă de brocart țesută cu fir de aur, anteriu subțire de mătase, iar pe deasupra caftan greu de catifea venețiană plătită cu bani grei, tivit pe margini cu blană rară de samur. Cum pe la noi obiceiul coroanelor pierise, pe frunte îi fu așezat calpacul domnesc, pe care arhidiaconul, înmărmurit de frumusețea sa, îl socoti o adevărată comoară și-l va înfățișă ca fiind „de samur foarte scump, care avea deasupra surguciul de aur și de nestemate de mare preț și vrednice de un rege".

Preda Brâncoveanu, care sorbea cu jind privelиștea care se ițea printre ușile împărătești, încerca să se îmbuneze în gând: „Domnilor de azi nu le mai este îngăduit a purta coroană adevărată! Ori, fără coroană, înscăunarea n-are nici sare, nici piper! Fără coroană, domnul nici nu e un monarh adevărat și deplin! Mai de seamă și mai de vază rămâne sfetnicul, care face și desface trebile țării!". Deși încerca să-și ogoiască sufletul în acest chip, crăpa de necaz. În fundul ființei simțea că nu este chiar așa cum își spunea și tocmai frământarea pizmașă care îl rodea dovedea cât de rău îi părea că nu se afla în pielea celuilalt și cât de mare îi era ciuda privind izbânda serdarului.

Scaunul domnesc era urcat pe o prispă prinsă în scara care urca spre cafasul bisericii, de unde odinioară doamna țării – și haremul care-o slujea – putea lua, nevăzută, parte la slujbă. De pe podeaua bisericii până la jilț duceau doar vreo trei-patru trepte. De o parte și de alta a lor erau meniți a sta pe dreapta marele spătar, purtând agățată pe umăr spada domnească, de cealaltă marele postelnic,

Material cu drept de autor

sprijinit în cârja sa bătută cu foiță de argint. Dar vel spătarul Diicu lipsea, fiind dus prin ținuturile Oltului să-şi privegheze feciorul suferind. De altfel, serdarul nu-i ducea lipsa, cu atât mai mult cu cât el grijise ca să-l facă să plece. În locu-i era aşezat Hrizea, căruia i se făgăduise slujba, dar încă nu se găsise vremea trebuitoare că să i se dea şi cuvenita întărire întru aceasta. Hrizea, chiar dacă fusese menit a ține spada domnului – nefiind însă aridicat în dregătorie –, rămânea totuşi un mazil şi, în mod firesc, nici n-ar fi trebuit să-i fie îngăduit să ajungă alături cu divaniți, în inima bisericii. De aceea trezi ciuda multora, când se ivi nu numai în naos, ci chiar lângă scaunul domnesc. Totuşi nimeni nu cârti, ştiindu-l ocrotit şi părtinit de noul principe.

În vremea țărmoniilor, un gând – care de altfel nu-i venea prima dată în minte în ultimele zile – nu-i dădea pace vel vornicului. „Ce uşor se ia puterea!" îşi repetuia el stăruitor. Era însă departe de a fi doar o cugetare nevinovată, de laudă a norocului care dăduse peste sărbătorit. Cu adevărat însă, chibzuielile care-l căzneau erau un răspuns la imboldurile sale lăuntrice, care-i cam împungeau pohfala în ultima vreme. Ele întrupau unele năzuințe ascunse de mărire, care pe îndelete păreau a i se limpezi în cuget. Deci chitelile sale nu se voiau a fi numai nişte prețăluiri ale uşurinței cu care serdarul izbândise a atinge limanul fericirii sale, ci o gingaşă tânjire după o înălțare de care era tare ademenit. Şi, deşi îndemnurile care-l răscoleau încă nu-i erau prea desluşite, în suflet nu se putu stăpâni să nu-şi urmeze judecățile cu o întrebare: „Oare nu cumva şi în mine zace os domnesc? N-oi fi poate un coborâtor mai legiuit chiar decât serdarul, care, nu trebuie uitat că, la drept vorbind, nu este decât un bastard?"

De partea cealaltă a treptelor stătea, după cerințele rânduielilor de Curte, marele postelnic Constantin Cantacuzino, cu chipul de tot acrit, de parcă i-ar fi rămas o

Material cu drept de autor

murătură în gât. Se sprijinea în lungul său toiag îmbrăcat în foiță de argint şi spumega în sine, văzându-se ajuns la jalnica stare de a păzi scaunul celei mai nesuferite rude din câte avea! Chiar dacă nu-l încânta, nu putuse nesocoti datina, dar îşi făgăduia că aceasta va fi cea din urmă slujbă pe care o mai face cumnatului său.

În sfârşit, în cântatul ecteniilor, noul domn fu purtat spre jilțul cuvenit rangului tocmai dobândit. Până acum primise întărirea cerească a drepturilor sale, iar acum aştepta recunoaşterea lor de către oameni. După obicei, i se înfățişară, spre a-i pupa mâna, mai întâi arhiereii în frunte cu mitropolitul, apoi mirenii după rangul lor. Pe când în fața scaunului se înşiruiră ierarhii spre a pune pecetea buzelor lor pe mâna proaspătului voievod, ca semn de credință şi supunere, Hrizea socoti că ar fi vremea să-şi înştiințeze ocrotitorul în legătură cu trecerea vel logofătului Radu Cocorăscu pe la bătrânul domn. Ştirea îi ajunsese abia de vreun ceas la urechi, fiindu-i şoptită în vreme ce descăleca spre a-l urma pe vel serdar în biserică, dar nu se putuse apropia de acesta spre a i-o împărtăşi şi lui, deşi nu i se păru lipsită de însemnătate.

Se întoarse deci cu fața spre treptele de alături cu el, începând mişcarea de a le urca. Un postelnicel din cei care păstrau buna tocmeală a şirului proslăvitorilor care păşeau spre scaunul domnesc pentru sărutarea mâinii, îi tăie calea, aşezându-i toiagul de argint în față şi-i făcu semn să nu strice rânduiala închinării, ci să se aşeze la locul care i se cuvine în temeiul rangului, ori mai degrabă a lipsei sale!

Constantin Şerban zări pornirea şi înțelese că nu e vorba de dorința sfătuitorului său de taină de a ieşi în față-i, peste rând. Făcu un semn abia ghicit ca să fie îngăduit. Hrizea urcă scara până în spatele jilțului şi de acolo se plecă la urechea domnului, înştiințându-l de cele care-i fuseseră la rându-i istorisite. Vestea nu-l încântă defel. Cum era firesc,

Material cu drept de autor

serdarul se temu de o uneltire țesută în spatele său tocmai în fericitele clipe pe care le trăia, răuvoitorii slujindu-se taman de scurta sa plecare de la palat. În şoaptă îi porunci fostului paharnic să meargă şi să cerceteze mai îndeaproape ce s-a întâmplat, ca să preîntâmpine orice întorsătură nedorită.

– Du-te, căci precum vezi, sunt pe mâini bune! zise glumeț, şi făcu semn cu capul către cumnatul aflat în stânga sa, despre care se ştia că-l vrăjmăşea cu înverşunare. Lipseşte de ailaltă parte celălalt bun prieten al meu, vel spătarul, căruia îi ții tu locul. Cu el, straja ar fi fost desăvârşită! Că şi ăla mă vede ca sarea în ochi! Numai de mari iubiri am parte în juru-mi!

Hrizea zâmbi arătându-şi toți dinții. Jocul de cuvinte îi făcuse plăcere, mai ales în măsura în care lovea în spătar, a cărui dregătorie deja o împlinea, dar al cărui loc în divan încă nu-i era îngăduit a-l lua. Se furişă pe vârfuri sub cafas şi dispăru în mulțimea curtenilor, lăsând în urmă nu numai o anume nemulțumire – lucru firesc, căci îşi scosese la vedere, sfidându-i pe ceilalți, trecerea deosebită de care se bucura pe lângă abia aridicatul voievod –, ci şi un iz de îngrijorare, toți întrebându-se ce mai puseseră la cale. Noua cârmuire se arăta foarte părtinitoare şi uneltitoare.

*

După mai bine de o săptămână, mulțumită mijlocirii neaşteptate a lui Radu Cocorăscu, Matei Basarab îşi putuse părăsi odaia, devenită temniță. Gheorghe îl îmbrăcase cu grijă, cu veşminte groase, căci socotea vremea cam înşelătoare, mai ales pentru un bătrân, pe deasupra şi bolnav. Cum domnul era prea slăbit ca să se poată ține singur pe picioare, fu aşezat într-un jilț şi dus astfel în ceardac.

Material cu drept de autor

Lui Matei vodă aproape că i se tăie suflarea din pricina înfrigurării cu care aştepta împlinirea visului său. Sosise mult râvnita clipă de care îşi legase toate nădejdile. Oare va putea fi la înălțimea ei?! Era o dimineață minunată. Valea largă a Ialomiței era potopită, până departe spre crestele zimțate ale dealurilor, de o revărsare mângâietoare de lumină şi căldură. Simțeai prin toate mădularele ființei redeşteptarea firii, snaga sucurilor înnoitoare clocotind în tulpini. Gâzele săgetau în jur pline de însuflețire, umplând văzduhul, iar păsările înălțau triluri de laudă plăcerilor vieții. Bătrânul fu cuprins de o înfiorare. Parcă el însuşi se molipsise de bucuria de a trăi, de forța fremătătoare a renaşterii, de avântul vânjos care răzbătea din viețuitoarele înconjurătoare.

Din prevedere, căpitanul îl pitulă în fundul ceardacului, ca să nu poată fi zărit nici măcar de străjile de pe zidurile împrejmuitoare. Câțiva din temnicerii săi – care cu acest prilej se înmulțiseră – se preumblau de-a lungul parmaclâcului, încrucişându-se. Alții se aşezaseră în dreptul uşilor şi al scării care cobora spre ograda băii domneşti. De unde se afla, domnul nu putea vedea decât numai cerul albastru, ici-acolo înflorat de un norişor străveziu, şi zimții dealurilor aflate de cealaltă parte a văii. Acum venise clipa să se ridice şi să se apropie de marginea pridvorului, ca să cuvânteze. Era încredințat că ținuta sa măreață îi va strâmtora pe temniceri, trezind în ei oarece sfiiciune, încât nu vor cuteza să-l atingă şi deci nici să-l împiedice.

Făcu o întâie sforțare, apoi, deznădăjduit, o a doua, apoi o a treia. Zadarnic, nu se putea mişca din loc. Nu-l mai ajutau puterile! Fu copleşit de o nemărginită amărăciune. Totuşi nu se lăsă păgubaş. Va vorbi de unde se afla!

– Oşteni, voi care m-ați slujit de atâtea ori cu credință, începu el avântat, dar vocea-i firavă, secătuită, abia putu fi deslușită ca un murmur.

Material cu drept de autor

Dintr-o dată îl cuprinse restriştea. Parcă vedea prăvălindu-se asupră-i un zid, parcă se năpustea spre el şuvoiul nimicitor al unui val uriaş. Totul în jur prinse a se clătina. „Sârgul meu de o viaţă nu se poate isprăvi astfel!" îi răsună în minte, ca o părere, un strigăt străin, străpungător. „Nu se poate! Nu se poate!" îi bubui răsunetul propriului gând în urechi. Trebuia să mai facă o încercare! Nu se dăduse niciodată bătut şi nu o va face nici acum. Tuşi puţin, potrivindu-şi vocea, şi-şi reîncepu trudnic sârgul:

– Oşteni! Voi care m-aţi slujit de atâtea ori…

Din pieptul însă nu ieşi decât o şoaptă, care-l făcu doar pe Gheorghe să întoarcă întrebător capul. Nu putuse pricepe înţelesul vorbelor, aşa că nu ştiu ce să răspundă. Aşteptă de aceea cu luare aminte, ca Măria Sa să-şi înnoiască spusa. Dar domnul se cufundase în muţenie.

O desperare nemărginită, sfâşietoare, arzândă, asemenea unei pălălăi mistuitoare, i se aprinse în piept. Ceva se năruia în el! Sleit, părăsit şi de ultima nădejde care-i mai dăduse un ţel în viaţă, se lăsă moale în jilţul ţeapăn şi stânjenitor. Era cea din urmă dezamăgire cu care-l înfrunta soarta şi era poate şi cea mai tristă!

Gheorghe, care-i auzise şoapta, văzând că tace, se apropie în grabă:

– Ce porunceşti, doamne?!

Principele nu-i răspunse. Nu mai avea ce să-i spună, nu mai avea ce să-i ceară, nu mai avea ce să-i poruncească. Nu-i mai păsa de nimic, toate îi ajunseseră străine, reci, duşmănoase. Ce mai putea dori de la viaţă? Pentru ce mai trăia? Nu mai era în stare să lupte, să-şi stăpânească semenii! Şedea cufundat în sine, lăsând credinţa unei tihnite mulţumiri şi împăcări cu soarta. Însă la mijloc era doar o părelnicie căci în suflet se frământa, copleşit de valurile înăbuşitoare ale zădărniciei. Acum, pentru întâiaşi dată, se simţea cu adevărat foarte bătrân şi neputincios.

Material cu drept de autor

Mai trecu ceva vreme, când, dintr-o dată, lărmuiala meterhanelei, dangătul clopotelor şi bubuitul tunurilor îl smulseră din starea de înşelătoarea uitare de sine de care era cuprins.

– Ce se întâmplă? întrebă abia auzit.

Deşi îl durea gândul de a-i mărturisi adevărul, bătrânul odăiaş o făcu totuşi, pentru a preîntâmpina amestecul răuvoitor al vreunui oştean, căci o cugetare zvârlită cu vrăjmăşie şi cruzime sfidătoare, cum se mai întâmplase, i-ar fi sfâşiat sufletul în chip şi mai crâncen.

– Serdarul Constantin e adus de boieri la Biserica Mare a Curții, spre a fi uns!

Ochii lui Matei tresăriră, lărgindu-se întrucâtva, dar apoi scânteierea lor se stinse, înecată sub năboirea undelor deşertăciunii… Tăcu din nou îndelung, cu chip de nepătruns, pe care nu se putea citi nimic, de parcă lumea din jur ar fi pierit. Într-un târziu începu să se sufoce, dar de astă dată cu adevărat.

Gheorghe, îngrijorat, îi sări grabnic în ajutor şi-i potrivi pernele ca să-l ajute să răsufle. Răstimpurile când domnul respira firesc începură să se întretaie cu acelea în care horcăia.

Într-o astfel de clipă, când Matei tocmai se înăbuşea, sosi şi Hrizea din Bogdănei, hotărât să facă un uriaş tărăboi căpeteniei pazei, pentru că se lăsase înşelat de vel logofăt. Când îşi dădu însă seama care e starea principelui, straşnica muştruluială plănuită i se păru nu numai zadarnică, ci chiar stânjenitoare. Alături de un om pe cale de a-şi da duhul, oricât l-ai urî, vorbele pe care voise a le zice păreau de o nemăsurată josnicie. De altfel, nu mai avea însemnătate ce țintise Cocorăscu, poruncind scoaterea lui Matei în ceardac. Poate nădăjduise că, în învălmăşeala de nestăpânit a praznicului de ungere, ar izbuti să-l răpească, lucru lesnicios, căci luarea aminte a tuturora era îndreptată

Material cu drept de autor

asupra Bisericii Domneşti. Dar în starea în care se găsea voievodul, năzuința nu mai era vrednică de a fi luată în seamă. Dacă totuşi ar mai stărui ca s-o înfăptuiască, nu s-ar alege în puține clipe decât cu un leş nefolositor... De aceea, nu avea rost să tulbure ultimele clipe ale bătrânului principe.

Solitorul, care după obicei vestea serdarului starea domnului – şi care stătea la pândă mai încolo, rezemat de zidul umblătorilor[41] –, se apropie şi-l întrebă dacă se cade să tulbure țărmonia, ştiricind că Matei e pe cale de a-şi da duhul. Hrizea clătină din cap a neîncuviințare. Vor aştepta mai întâi sfârşitul, care, după cât se părea, nu mai putea întârzia mult.

Între timp, în Biserica Mare, prin fața jilțului voievodal, îngenunchind şi sărutând smerit mâna noului principe, se perinda şirul dregătorilor de la cei de întâiul rang până la cei mai mărunți, ba fură îngăduiți chiar şi mai-marii oştirii. Pentru serdar închinarea, deşi măgulicioasă, începu să devină cam lehămetitoare prin repetuirea la nesfârşit a aceloraşi mişcări, iar dosul mânii cam lipicios din pricina urmelor de stupitură a atâtor pupături. Totuşi, nu s-ar fi lipsit în nici un chip la ea! Lungul şir de obraze care i se ploconeau la picioare, care se umileau ca să-i câştige bunăvoința, îi dădea un plăcut simțământ al puterii. Tulburea ispită a unei asemenea pidosnicei trăiri, pătrunsă într-un fel de fiorii dezmățului, îi răscolise deseori poftele şi acum îşi găsea în sfârşit împlinirea.

Când în pragul naosului se iviră căpeteniile oştirii spre a se alipi în coada şirului de sfetnici, sus, în cafasul bisericii, se auzi foarte slab scrâşnetul unei uşi şi scârțâitul podelelor sub apăsarea unui pas greu. În freamătul urărilor de bine şi în zarva acelora care se preumblau încet prin fața-i, Constantin Şerban nu desluşi foşnetele, dar băgă de seamă că unii postelnicei care privegheau rânduiala țărmoniei

[41] (Pop.) Closet (rudimentar), latrină, privată, toaletă.

Material cu drept de autor

întoarseră capul, uitându-se în sus. Urmărindu-le scrutătura, descoperi lipită de parmaclâc o umbră, care era însă greu de recunoscut prin grătarul de şipci încrucişate, care ferea cavasul de iscodiri curioase. Mai întâi crezu că e Nedelea, pe lângă care stăruise mai devreme să vină acolo în ascuns, ca să se bucure şi ea de împlinirea visurilor lor. Femeia însă nici nu voise să audă, de teama iscării unui tărăboi cu boierii. Cugetă că poate se răzgândise, căci îi făcea plăcere s-o ştie pitită în acel tainic adăpost, desfătându-se cu izbânda de care aveau parte şi aprețuindu-i cu minunare iscusința de care dăduse dovadă şi măreția înfățişării. Stăruind însă cu mai mare luare aminte asupra nelămuritei vedenii, îşi dădu seama că aceasta e mult prea mătăhăloasă ca să fie roaba şi, pe deasupra, prea se lipise de grilaj, parcă anume ca să fie văzută de jos. După o scurtă cercetare, oblici în cel ascuns pe vestitorul care venea cu ştiri din iatacul lui Matei vodă. Bărbatul aştepta nemişcat ca să fie zărit de noul domn. Tocmai ca omul să înțeleagă că l-a descoperit, Constantin Şerban întoarse cu totul capul spre el, măsurându-l stăruitor şi întrebător. Deşi mut, schimbul de priviri fu pe dată ghicit de cei din naos, încât toți îşi ațintiră ochii asupra arătării.

Pentru prima dată după atâtea zeci de iviri, sluga clătină a încuviințare din cap, semn uşor înțeles de fiecare: Matei vodă Basarab încetase de câteva clipe să mai fie! Deşi săvârşenia sa era de aşteptat, lumea fu cuprinsă de fiorul unei înmărmuriri! Rostul aparte al ştirii îl făcu pe dregătorul care tocmai se pleca spre mâna lui Constantin Şerban să-şi întrerupă temeneaua, întrebându-se dacă nu cumva țărmonia va fi încheiată, spre a aduce laudă celui stins. Toți aveau de altfel simțământul că abia acum trec pragul unei vremi noi, că în acea clipă se terminase ceva şi începea altceva. Tuturor li se părea că răsturnarea stărilor abia vestită se cuvenea să

Material cu drept de autor

fie sărbătorită în chip mai osebit, ținând seamă de însemnătatea ei.

Dar nu se întâmplă nimic. Fostul serdar se întoarse spre cel îngenuncheat în fața lui, cercetându-i codeala cu oarece mirare şi chiar a mustrare. Vestitorul pieri, iar şiragul de închinători îşi urmă perindarea prin fața scaunului domnesc. Mai trecu o bună bucată de vreme până ce se sfârşi salba tuturor obrazelor socotite vrednice de a fi îngăduite înaintea domnului.

Bătrânii sfetnici ai lui Matei erau zădărâți! Li se părea o hulă că se trecea atât de uşor peste sfârşitul aceluia care fusese marele voievod Matei, fără măcar ca țărmonia să fie, chiar şi numai vremelnic, întreruptă, spre a da ierarhilor prilejul de a spune câteva vorbe în amintirea sa şi să isonească a prohod, urându-i să-i fie țărâna uşoară! Deşi aflați în stranele care se înşirau de-a lungul zidului dinspre dreapta scaunului domnesc, deci în văzul noului principe, divaniții începură să şuşotească între ei. Marele logofăt Radu Cocorăscu, copleşit de tristețe, îl căină destul de tare pe răposat, îndeajuns ca să fie auzit de cei din vecinătate:

– Cum i-a fost dat să moară unui om atât de mare! Cine şi-ar fi putut închipui că i se va întâmpla aşa nenorocire?! Că va fi întinat în chip atât de nemeritat.

Bătrânul îl prețuise dintotdeauna pe Matei vodă. Îi plăcuse înțelepciunea şi cumpătarea sa, modestia şi hărnicia de bun gospodar. În toate se dovedise neîntrecut. Se arătase vrednic cârmuitor de oşti, nefiind înfrânt în nici un război din cele pe care le purtase. Un luptător neînfricat, cum o învederase la Finta, unde el, moşneag de peste şaptezeci de ani, nu numai că putuse şedea în şa o zi întreagă pe o furtună de nedescris, dar se vădise destoinic până în ultima clipă, deşi era rănit!

– Multe patimi a mai stârnit Matei vodă, stânjenindu-le destulora trebile şi poate că din pricina asta

Material cu drept de autor

mulți îl vor fi urât! Dar şi mai mulți vor fi aceia care, abia de acum încolo, îi vor plânge pieirea! oftă mai departe logofătul proroceşte, şi nici el nu ştia câtă dreptate avea, lucru care se va adeveri de altfel după un răstimp de mai puțin de un an.

– De ce crezi că de acum încolo trebuie să ne fie musai rău – şi încă atât de rău încât să-l jelim pe răposat, muşcându-ne mâinile?! se arătă neîncrezător vel vornicul, care vedea lucrurile în culori mult mai luminoase. Habar nu avea că peste vreo unsprezece luni fiul îi va fi ucis fără îndurare într-o răzvrătire, iar el abia va scăpa cu viață, plătind în schimb o grea răscumpărare.

– Poate dumitale nu-ți va fi rău! bombăni cu subînțeles logofătul, care ghicise că Preda Brâncoveanu se pornise pe un joc la două capete: sădea credința că, plin de vrednicie fiind, se împotriveşte silniciilor, dar pe de altă parte făcea slugi serdarului, ca să-i câştige bunăvoința.

– Măria Sa a murit tocmai la țanc! cugetă banul. Lucrurile se potrivesc mult prea bine ca să nu-mi stârnească bănuieli... Nimereala e prea fericită ca împlinirea ei să nu fi fost şi puțintel ajutată de mână omenească...

– De ce să-l otrăvească tocmai acum?! Dacă avea de gând să scape în acest chip de el, o putea face de mult; chiar dintru început! Ce pricină ar fi avut să-şi amărască atâtea zile cu aşteptarea?! bâigui împotrivitor vel comisul Radu Cândescu, parcă prea grăbit să-şi dovedească iubirea față de noua cârmuire.

– Am zis eu ceva de otravă sau ucidere?! se apără cu zâmbet fățărit banul. Domnia Ta ai gândit la aşa grozăvie!

– Cred că se bucură că în sfârşit a rămas singur, că de acum țara e pe deplin a lui! Dar rămâne de văzut dacă va şti s-o țină... oftă logofătul cu aceeaşi îndoială proorocească, făcând semn din cap spre scaunul domnesc.

Material cu drept de autor

Comisul nu mai adăugi nimic, deşi îi venise pe limbă o cugetare potrivită. N-avea însă poftă ca vreunul din cei doi să-i întoarcă din nou spusele. Pe deasupra îl cunoşteau prea bine ca să-i poate duce cu vorba, încredințându-i că toate cugetările sale ar izvorî din fundul inimii sale simțitoare şi neprihănite; şi nu erau nici apropiații lui Constantin Şerban, ca să nădăjduiască că-i vor face cunoscute acestuia dovezile care zugrăveau semnele adâncii prietenii pe i-o purta. Deci nu avea rost să mai stăruie, căci nu se alegea cu nici un folos, răcindu-şi gura de pomană.

Nici după încheierea țărmoniei de sărutare a mâinii, Constantin vodă nu îngădui boierilor să urce la voievodul răposat. Părtenii săi, spre a-şi feri ocrotitorul de stăruințe stânjenitoare, avură grijă să lămurească pe cei dornici de a jeli lângă rămăşițele răposatului, că acesta trebuia deocamdată scăldat, îmbrăcat, aşezat în cosciug şi gătit după toate obiceiurile creştineşti, treabă de care se ocupă slugile care au cuvenita învățătură într-ale meşteşugului şi care nu trebuie tulburate din osteneala lor. Abia după aceea va fi poftită lumea la priveghi. Până ce spălătorii şi bocitoarele vor face cele trebuitoare, noul domn hotărî ca boierii să se adune la sfat în casa veche, spre a orândui asupra celor rămase nefăcute.

Dar dacă divaniților nu le îngăduise să-l vadă pe pristăvit, Constantin vodă nu avu tăria de a se împotrivi ispitei de a se încredința cu chiar ochi săi că cel mai îndărătnic potrivnic ce-i stătuse în cale pierise în sfârşit. De aceea, însoțit de câțiva oameni de credință, se repezi în grabă în palatul cel nou. Leşul îl găsi tot în jilț, în colțul ceardacului, privegheat de odăiaşul care parcă mai trăgea nădejde că stăpânul său nu şi-ar fi dat pe deplin sufletul. Constantin Şerban cercetă trupul din priviri, fără a se apropia prea mult. Apoi spuse câteva cuvinte mişcătoare,

Material cu drept de autor

potrivite clipei, care să arate însoțitorilor marea sa simțire. Se strădui chiar să verse câteva lacrimi pe care şi le şterse cu dosul palmei, iar apoi plecă în pripă, căci îl aşteptau treburi mult mai grabnice. De altfel, mai în spate, după ce urcaseră scara dinspre baia domnească, se iţiseră nişte moşnegi cu hârdaie de apă aburindă. Aşteptau cu răbdare plecarea oaspeților ca să-şi facă meşteşugul de spălători de leşuri.

*

Din palatul cel nou, domnul Constantin trecu în iatacul său, poposind acolo numai atât cât să-i împărtăşească Nedelei, plin de încântare, îndoita izbândă: fusese uns, şi încă în chipul înălțător ce se poate vedea în măreţele zugrăveli bizantine din palatele şi bisericile din Constantinopol, iar, pe de altă parte, Matei vodă răposase în sfârşit! Acum putea fi liniştit. Abia după ce Nedelea îl îmbrăţişă şi-l sărută în chip de firitisire, trecu în spătăria mare.

Dar Constantin vodă nu se aşeză bine în jilțul domnesc ce-i era orânduit, că marele postelnic, care până atunci i se arătase foarte împotrivitor, ieşi dintre ceilalți şi veni să i se închine. În proaspătul voievod tresăltă inima de bucurie. În sfârşit, îndărătnicia cumnatului se frânsese. Pe semne că se încredințase că, odată cu ungerea, orice vrăjmăşie nu mai avea rost dacă ținea să rămână mare divanit. Era o cale de a-i recunoaşte izbânda. Drept care îi zâmbi foarte binevoitor, aşteptându-i linguşelile, atât de obişnuite la Curte.

– Măria Ta, începu însă Constantin Cantacuzino, sec. Aş avea a face o rugăminte Luminăției Tale. Doi frați ai mei – ce-au fost mari dregători ai prigonitului Vasile vodă Lupu – au căzut prinşi în mâna prealuminatului Ştefan vodă al Moldovei. Ştiind că preacinstita soață a domniei tale,

Material cu drept de autor

doamna Bălaşa, este neam cu soaţa acestui voievod megieş, aş cuteza a te ruga a-i scrie carte pentru iertarea şi slobozirea fraţilor mei. Înaintaşul domniei tale, din păcate, deşi putea, în ciuda multelor slujbe ce i-am făcut, nu s-a îndemnat a mă ajuta. Acum, domnie nouă fiind, nădăjduiesc la mai multă înţelegere...

Constantin Şerban, încredinţat că celălalt începe a se da pe brazdă, se grăbi a-i face pe plac, spre a netezi calea unei apropieri.

– Cum nu, cumnate! zise el, stăruind asupra cuvântului care le învedera înrudirea, parcă spre a face celuilalt în ciudă, însă doar din dorinţa de a dovedi că în sfârşit e primit ca mădular netăgăduit în sânul neamului. Aş putea oare să nu dau ascultare unei rubedenii atât de apropiate inimii mele?!

Întoarse privirea în jur, căutând parcă ceva, până ce se opri asupra lui Hrizea.

– Deşi nu e de datoria ta Hritzeo, te du la cancelarie şi găseşte un grămătic care să scrie neîntârziat cartea cerută. Să i se pună pecetea mea şi toate cele trebuitoare, şi apoi să-mi fie înfăţişată. Dar spune-i grămăticului că-i grabă!

După ce fostul paharnic dispăru, marele postelnic mulţumi sec cumnatului său, fără a-i mai adăugi obişnuitele cuvinte de preamărire la care acesta se aştepta. Încheindu-şi vorba, divanitul se trase posac în strana sa.

Cum cu adevărat sfatul nu începuse, boierii şuşotiră mai departe între ei, precum o făcuseră şi mai devreme, până să sosească noul domn. Încă de mai-nainte Stroe Leurdeanu – care se vedea deja mare vistiernic – istorisea în cuvinte avântate acelora care-i şedeau alături minunata privelişte la care fusese martor, în răstimpul căreia, zguduit până în afunduri, măritul Constantin vodă Şerban se oprise smerit în faţa trupului neînsufleţit al înaintaşului său. Înşiră chiar vorbele înălţătoare rostite cu acest prilej, care-i zguduiseră

Material cu drept de autor

pe toți, stăruind asupra lacrimilor pe care le zărise scânteind în colțul ochilor mărinimosului voievod, abia ales.

– Frunza de ceapă, săraca, dă multora înălțarea sufletească trebuitoare şi îndestulă prea-mişcătoare cucernicie creştinească! glumi cineva.

– Sau or fi fost lacrimi de bucurie! adăugă răutăcios un altul

– Gurile spurcate cresc ca buruienele pretutindeni! se burzului fostul vistiernic.

– Iar se zămisleşte un mit, în temeiul a felurite zvonuri de preamărire! auzi Stroe Leurdeanu un glas şoptit în spate; era vădit că vorbitorul nu dorea să fie auzit de prea mulți. Felul ascuns al chipului cum s-a vestit pristăvirea nu poate decât să nască alte îndoieli! Acum câteva zile, chiar în acest loc, se făcea cunoscut pentru întâiaşi oară obştescul sfârşit al principelui şi – spre a ne îndupleca să luăm de bună spusa – s-a poruncit chiar cernirea palatului. Iar mai apoi totul nu s-a dovedit a fi decât o josnică înşelătorie! Iar întreaga vâlvă s-a stârnit doar pentru prostirea noastră. Acum sârgul merge mai departe, fără curmare, plăsmuindu-se frumoasa legendă a lacrimilor îndurerate... Cât şi ce anume o fi oare adevărat, nu vom şti niciodată! După mânuielile de îndobitocire cu vălurile cernite de răsalaltăieri, firesc ar fi ca ele să se urmeze acum, închipuind un leş de ceară al răposatului. Deci, în temeiul celor deja petrecute, nu m-ar mira să ne pomenim în față şi cu asemenea făcătură! Tare mi-e teamă că pân' la urmă – mergând mai departe tot aşa – ni se va cere să astrucăm o raclă închisă şi plină cu ceva povară în ea, în care, chipurile, s-ar afla rămăşițele celuia ce ne-a fost domn şi voievod. Dar numai bunul Dumnezeu va şti dacă el se va afla cu adevărat înăuntru sau în locu-i nu e decât un sac de pietre.

Datorită vorbitului prea şoptit, Stroe Leurdeanu nu-şi putu da seama a cui era vocea. Dar era peste măsură de

Material cu drept de autor

curios să afle cine era clevetitorul bărbat. Era nimerit ca să fie ținut minte, spre a griji în viitorime de soarta sa. Dacă spusele îi erau pârâte unde trebuia, era pentru vecie scos din orice dregătorie. Stroe întoarse cu fereală capul ca să-l descopere pe păcătos. Cel căzut în greşeală nu era altul decât marele agă Buliga Lupu din Ciovârnişani care, culmea, în auzul lumii, o făcea pe înfocatul lăudător al fostului serdar! Se vădea însă că în ascuns gândea tocmai potrivnicul! Fusese de ajuns vecinătatea postelnicului, a logofătului, a banului şi a altor câtorva prieteni credincioşi ai lui Matei, ca să se dea pe față. Deci, trebuia privegheat cu grijă, nefiind de încredere!

Constantin Şerban, după ce mai stătu puțin pe gânduri, dezamăgit de purtarea cumnatului său, se îndreptă în scaun, semn că voia să înceapă sfatul. Se făcu liniște. Doar de afară se auzeau bocăniturile dulgherilor, care primiseră poruncă de a încropi în fața palatului nou o altă prispă, şi anume una menită aşezării năsăliei, înjghebare care urma să fie acoperită de un cort, în care, în zilele următoare, să fie scos răposatul pentru priveghere.

Divanul îşi deschise trebile cumpănind asupra măsurilor de care era nevoie pentru aşezarea temeinică a noii domnii, după care se trecu la cercetarea şi orânduirea chipului cum se va desfăşura țărmonia de depunere a jurământului supuşilor, care trebuia să se petreacă în Biserica Mare în chiar dimineața ce va să vie, întinzându-se desigur în lungul mai multor zile, după împrejurări. În aceeaşi vreme trebuiau deschise şi porțile cetății, intrarea şi ieşirea slobozindu-se, pentru a putea vesti țării, prin călători dar şi prin ceauşi anume trimişi, îmbucurătoarea veste a ridicării unei domnii noi, care făgăduia norodului mai multe înlesniri decât cele avute până acum. Straja cetății însă, dar şi cea a Curții, vor rămâne straşnice, spre a preîntâmpina cine ştie ce vrăjmăşie a vreunuia dintre cei răuvoitori, aflați

Material cu drept de autor

în slujba cine ştie cui, deşi nu se mai arată nici o ameninţare îngrijorătoare. Era vremea ca trebile să intre pe făgaşul vieţii obişnuite şi netulburate!

Ajuns la acest prag, taifasul se înteţi, unii fiind de părere că ar fi nimerit să se deschidă de îndată cetatea, nemaifiind nici o primejdie, şi de a înştiinţa chiar din răstimpul după-amiezii ţara asupra schimbării săvârşite. Alţii se împotriviră însă, arătând că, fiind duminică, zi de praznic mare, oamenii se mai cinstiseră cu mai multe ulcele de tărie şi – porniţi asupra băuturii – puteau pricinui neorânduieli, căci pe ulițe era talmeş-balmeş. Constantin vodă înclină spre părerea celora din urmă şi, după ce le ascultă îndreptăţirile, porunci ca porţile să rămână închise până a doua zi, când, fiind luni, deci început de săptămână, se putea socoti că ziua ar închipui şi purcesul unei vremi noi. Dar oricum, slobozenia nu se va da decât numai după încheierea slujbei de depunere a jurământului, pentru ca nu cumva plecarea prea multora şi venirea altora să tulbure în vreun fel fala ţărmoniei.

După ce încă câteva zile straja va fi păstrată numeroasă ca până acum, ea va trebui reorânduită, potrivit noilor împrejurări, căci nu putea fi ţinut în slujbă, pe tain de la Curte şi leafă, atâta puhoi de lume.

– Nu e de ajuns însă a vesti numai poporenilor izbânda noastră, stărui Constantin vodă Şerban. Va trebui să înştiinţăm şi pe Înalt Preamăritul Padişah, ale cărui picioare le sărutăm, cât şi pe toţi înalţii sfetnici ai strălucitei Porţi a Fericirii, pe Luminăţia Sa Siavuş paşa de la Dârstor şi apoi, bineînţeles, pe domnii megieşi.

După un scurt răstimp de tăcere, noul domn adăugi:

– De asemenea, ne frământă unele griji în legătură cu ştirile ce ne-au venit de la Stambul, prin mijlocirea prietenilor noştri.

Material cu drept de autor

Toți cei aflați de față se gândiră numaidecât că astfel făcea trimitere la Eustratie Leurdeanu, tânărul şi mândrul fecior al fostului vistiernic Stroe Leurdeanu, de curând întors în țară din preajma Slăvitului Serai.

– Dacă în țară suntem iubiți şi nimeni nu râvneşte la puterea noastră, nu tot aşa stau lucrurile în afară. Un anume Radu, ce se dă de fecior din flori al voievodului Radu Mihnea de odinioară, şi un alt Radu – cunoscut între negustorii greci de peşte cu numele de Stridia-Bei –, care se dă şi el de scoborâtor al lui Leon vodă Tomşa, zice-se că ar umbla şi ei după domnie. Deci la Stanbul pare-se că vom întâmpina unele stavile. Pentru a le trece cu bine, aştept înțeleapta voastră povață!

Mulți din cei aflați în spătăria mare, auzind numele celor doi potrivnici, începură a zâmbi subțire. Ba marele postelnic şi marele ban nu se putură ține să nu facă pe şoptite unele glume deşucheate pe seama lor, căci şi ei erau progenituri de teapa lui Constantin Şerban, adică tot copii din flori, deci turnați la gard, cum se zicea atunci.

– Acum, după ce ne-am ucis un voievod adevărat, am ajuns la un război al bastarzilor! făcu în zeflemea Constantin Cantacuzino cu voce scăzută, ca să fie auzit numai de cei din nemijlocita sa vecinătate.

– Dar despre priveghi şi cele ale prohodului nici o vorbă?! strigă marele logofăt Radu Cocorăscu, arătându-şi supărarea, ieşire care îl puse pe Constantin vodă Şerban în încurcătură, căci avea zor cu tocmirea domniei sale, iar nu cu astrucarea lui Matei vodă.

Se aşternu o clipă de tăcere plină de stânjenire. Tocmai în acea clipă, Chircă Rudeanu, abia intrat în odaie, se furişă lângă jilțul domnesc şi se plecă la urechea lui Constantin Şerban, şoptindu-i ceva ce nici cei mai apropiați nu putură desluşi. La fel de încet, fostul serdar îi puse câteva

Material cu drept de autor

scurte întrebări. Urmară unele lămuriri, şi în cele din urmă răsună porunca spusă cu glas tare, în auzul tuturor:

– Aduceți-l aici!

Fu o clipă de năuceală pentru toți, nimeni neştiind despre cine e vorba şi ce dezvăluire îi aşteaptă. Se aşternu o tăcere de țindirim şi pe mulți, care îşi ştiau cugetul nu tocmai curat, îi trecu o năduşeală rece.

Liniştit, netulburat, binevoitor chiar, serdarul se întoarse spre Boroş, solul ardelean primit la Curte, care primise un loc de cinste în apropierea sa.

– Bune şi sincere prieten al meu, rogu-te iartă-mă de-ți voi pricinui supărare! O fac împotriva voinței mele şi înfrângându-mi părerile de rău! Dar străjerii noştri au prins de ceva vreme o slugă de-a Domniei Tale, care cuteza să te trădeze, dar din păcate abia acum s-au gândit a mă înştiința!

Boroş îşi zugrăvi pe chip o neţărmurită mirare şi nedumerire, deşi presimțea ce o să urmeze. Întâmplările care se petreceau în Ungrovlahia atrăgeau firește, în cea mai înaltă măsură, luarea aminte a Curții crăieşti de la Bălgrad. De aceea, curând după sosire, văzând tulburările care se porniseră, se grăbise să trimită solie în Ardeal, cu lămuririle pe care le socoti de cuviință. Bineînțeles că, pentru a nu lăsa în urmă dovezi învinuitoare, veştile nu fuseseră aşternute pe hârtie, ci sluga le învățase pe de rost, urmând a le purta până acasă prin viu grai. În ajun însă, dându-şi seama că ştirile înfățişate nu erau întru totul adevărate, iar craiul, desigur, aştepta cu nerăbdare noutăți, hotărâse a trimite un nou olăcar, cu îndreptări la cele istorisite prin mijlocitorul de vineri. Înainte de a fi chemat la palat tocmai îi dăduse poruncă de plecare. După cât se părea, omul căzuse prins, încercarea lui de a ieşi dând greş.

Boroş se vedea pus în fața unei încurcături cu întrețeseri şi dedesubturi peste măsură de gingaşe. Trebuia să dovedească adunării că tot ceea ce făptuise, făcuse în

Material cu drept de autor

temeiul celor mai curate năzuințe, din dorința de a sluji noii domnii, de a-i fi de ajutor prin atragerea milosteniei crăieşti asupră-i. Era însă înspăimântat de gândul că sluga îl dăduse de gol, mărturisind desluşit îndrumările primite, care nu erau din cele mai binevoitoare pentru serdar şi ai săi. Deci trebuia să fie pregătit de a face cele mai iscusite răstălmăciri la spusele celuilalt, învederând că nici o clipă nu fusese îndemnat de porniri viclene ori răuvoitoare. În slujbele pe care le împlinise mai an în Moldova, schimbase deseori înțelesul faptelor sale, înfățişându-le drept potrivnicul a ceea ce erau cu adevărat. Însă acum chiar că nu-şi putea închipui cum să facă tâlcuirea, căci nu ştia cât şi ce spusese sluga, şi putea scăpa el mai mult decât trebuia. Dacă omul tăcuse, iar el se apuca să spună cine ştie ce, se trăda în chip prostesc de unul singur! În odaie fu târât, cu mâinile legate la spate, bărbatul cu pricina.

– Bănuiesc că că-l cunoşti, cinstite jupâne! făcu Constantin Şerban către groful oaspete. Nădăjduiesc că n-a mințit zicând că te argățeşte!

Boroş încuviință posac printr-o bâțâială a capului.

– A voit să unelteaască împotriva noastră şi a domniei tale... Nu ne este prea limpede cu ce gânduri necurate voia să fugă, căci dându-ne seama că îți este slugă, ca să nu vă supărăm, am oprit cercetarea. Nu am putut dezlega de aceea decât în parte adevărul! Fiind slujbaşul dumitale ți l-am adus să-l cercetezi, să-l judeci şi să-l osândeşti chiar domnia ta pentru necredința ce ți-a arătat-o, netrebnicul.

Împrejurările ajunseseră nu doar neplăcute, ci de-a dreptul supărătoare, serdarul cerându-i nici mai mult, nici mai puțin decât să-şi căsăpească el însuşi omul de credință, care nu avea alt păcat decât acela de a-i fi împlinit întocmai porunca! Dacă nu se învoia, luându-i apărarea, îşi recunoştea fără voie vinovăția, căci dovedea că prinsul nu-l

Material cu drept de autor

trădase în vreun fel, ci făptuise totul din îndemnul său. Prin asta pierdea şi portiţa de scăpare pe care i-o deschisese cu bună ştiinţă serdarul, când zisese fie „a cutezat să te trădeze", fie „a voit să unelteaască împotriva domniei tale". Deşi bărbatul îl slujea de ani de zile şi în chipul cel mai desăvârşit, l-ar fi jertfit fără multă părere de rău. Slugi la fel de credincioase şi destoinice, dacă nu chiar mai bune, găsea din destul. Nu aici zăcea necazul!

Boroş îşi dădea prea bine seama că serdarul, Chircă Rudeanu şi ceilalţi bănuiau sau chiar cunoşteau întregul adevăr, iar acum se prinseseră în acest joc al prefăcutei şi neprihănitei neştiinţe, încercând să-l silească să ridice el însuşi jungherul asupra credinciosului său. La mijloc nu era decât o perfidă batjocură, o încercare de a-l înjosi şi strâmtora, iar asemenea lucru putea răbda cel mai greu. La urma-urmei, serdarul şi ai săi ar fi putut să-l ucidă în ascuns şi nimeni, nici el chiar, n-ar fi aflat niciodată unde, cum, când şi de mâna cui a pierit. De ce îl aduseseră atunci în sfat? De ce se grăbeau să-i pună la îndemână până şi mijloacele de dezvinuire, căci era limpede că serdarul se arăta gata să-i lase libertatea de a însăila o lămurire oarecare, pe care s-o poată lua de bună, şi să pună cumva capăt întregii peripeţii. Din bunăvoinţă faţă de el? Ca să-l înfrunte? Ca să-l ameninţe, încât să trezească în el îngrijorări sau chiar să-l sperie, făcându-l să-şi piardă firea?

Omul îl privea disperat, dar şi cu oarbă încredere. „Nenorocitul – reflectă Boroş în gând – a făcut prostia să se lase prins! Nu putea să mânuiască în aşa fel lucrurile încât să moară?!" Dar era hotărât să le strice jocul acelora care, cu bună ştiinţă, voiseră să-l împingă în impas...

– De câtăva vreme îl bănuiam chiar eu că urzeşte ceva, că e o iscoadă pe care vreun vrăjmaş mi-a vârât-o în casă, ca, prin mijlocirea mea, să iscodească afacerile de taină ale crăiei. Din păcate n-am putut afla până acum

Material cu drept de autor

pentru cine se nevoieşte, dar e neîndoios că la mijloc e o putere străină. Ar putea fi vorba de Lehia. Vinile ce le are sunt mult mai grele decât vi le-ați putea închipui dumneavoastră. Față de păcate aşa de mari eu sunt prea mic spre a le putea cerceta şi judeca! Îngăduiți-mi deci să-l înfățişez legat craiului, atunci când mă voi înturna spre casă, ca să-i hotărască Luminăția Sa soarta! zise solul aceeaşi măiestrită prefăcătorie, ca a acelora care voiseră să-l pună în încurcătură.

– Fie – se învoi domnul cu o fățărnicie nu mai puțin măreață –, căci unui atât de neprețuit prieten nu avem puterea sufletească de a-i tăgădui ceva! Nu putem rămâne surzi la ruga sa!

De altfel, socotea că semnul de prevenire dat ardeleanului era îndestulător ca să-l facă să priceapă că este în mâna lor, iar de nu va juca cum îi vor cânta ei, are de tras ponoasele.

– Mulțumim deci prealuminatului crai că ne-a trimis un slujitor aşa de vrednic precum domnia ta, ca să ne fie de ajutor! îşi mărturisi Constantin Şerban încântarea care, chipurile îl încerca, ducând fățăria la culme.

Apoi, întorcându-se spre marele logofăt, hotărî să-i dea răspuns la întrebare sa de mai-nainte:

– Treaba de grija căreia văd că mori, logofete, este deja de demult împlinită. Asupra chipului cum se va face astrucarea nu vom avea a hotărî noi în sfat! Ea va urma rânduielile bisericeşti îndătinate, de altfel de toți ştiute. Iar legat de priveghi, am orânduit deja. Racla cu Măria Sa va fi aşezată în spătăria mare a casei noi, fiind acolo îndeajuns loc ca să se adune toți ceia în drept a-i sta răposatului alături. Pentru ca şi curtenii şi slujitorii să-şi poată lua rămas bun, sicriul va fi mai apoi coborât sub pologul ce se înalță taman acum afară. Apoi, după voia răposatului, rămăşițele sale pământeşti vor fi duse la Arnota, unde i se va face

Material cu drept de autor

îngropăciunea în toată deplinătatea ei, cu întreaga rânduiala creştină cuvenită. Nu văd ce ar mai fi de adăugit asupra ziselor anevoințe, de te frământi atâta, logofete!

Taman în vreme ce vorbea, de departe se auzi răsunetul bubuiturilor unor sinețe şi săcăluşe. Toți se opriră nedumeriți. Nimeni nu putea pricepe ce înțeles aveau împuşcăturile, de vreme ce domnia se aşezase, lumea prăznuia şi se aflau în paşnică zi de duminică. Constantin Şerban îi făcu semn din ochi lui Hrizea să cerceteze despre ce este vorba, iar acesta ieşi în grabă.

Cei rămaşi în urmă, îngrijați şi tulburați, în aşteptare, începură a bate câmpii, vorbind fie de astrucarea lui Matei, fie despre depunerea jurământului față de noul domn. Toți tăifăsuiau într-aiurea, numai ca să umple vremea, căci nimănui nu-i mai stătea gândul la sfat. Aşteptau cu nerăbdare înturnarea lui Hrizea cu veşti.

Fostul paharnic întârzie însă destul de mult, iar când se ivi, se strecură la urechea lui Constantin vodă şi şuşoti ceva cu el, în aşa fel încât cei din odaie să nu-i poată auzi. În cele din urmă, noul domn hotărî a înştiința adunarea de cele aflate:

– Am fost vestit că – în urmă cu puțină vreme – la poarta Argeşului s-a ițit vel spătarul Diicu Buicescu, însoțit de ceva oaste. Cum nu a primit pe dată îngăduința de a intra în târg – porțile fiind zăvorâte, precum vă este cunoscut –, a poruncit însoțitorilor săi să tragă asupra paznicilor, ba a şi încercat să spargă canaturile cu ajutorul cângilor, încât străjerii noştri s-au văzut nevoiți ca, la rându-le, să deschidă foc asupra acelor tulburători, silindu-i să părăsească locul. Acum, cei ai lui Diicu s-au aşezat pe tăpşanul larg de dincolo de palancă şi nu ştim ce gânduri vor fi având. Dar până ce vom afla, va trebui să schimbăm o seamă dintre plănuirile făcute de noi mai devreme.

Material cu drept de autor

– Poate că spătarul a venit să se închine Măriei Tale! făcu întepător vel postelnicul Cantacuzino. De ce să-l învinuim deîndată de rele năzuințe, de parcă am voi cu orice preț a porni război împotrivă-i. E firesc să fie îngăduit în târg, e dreptul său! Oare îi putem lua asemenea drept?!

– A venit să se închine, zici? Şi-o face trăgând cu sinețele asupră-mi?! Iar noi chiar trebuie să-ți luăm de bună spusa?! făcu Constantin Şerban, peste măsură de sâcâit de amestecul urzicător al cumnatului.

Apoi, lăsând supărarea deoparte, se întoarse la grijile clipei:

– Deci, în noile împrejurări, poruncesc următoarele. Slujba de depunere a jurământului de credință şi supunere față de scaunul meu se va ține după cum a fost orânduit, dar porțile nu se vor deschide după aceea şi nici ceauşii vestitori nu vor porni spre țară. Târgul rămâne şi pe mai departe zăvorât, până ce lucrurile se vor limpezi în vreun fel. Paza nu va fi slăbită, iar numărul străjerilor nu va fi scăzut. Este păstrat cel de acum.

Apoi, când să se ridice, adăugi:

– Spre a desluşi noi înşine lucrurile, voi merge la Poarta Argeşului spre a vedea cu ochii mei despre ce este vorba şi cum putem ieşi mai lesne din impas.

Se iscă oarece foială, boierii dând şi ei să se scoale. De afară se auziră noi împuşcături. Deodată Constantin Şerban se aşeză la loc.

– Venirea spătarului cu gânduri neprietene schimbă însă şi rânduiala astrucării. Iar asupra acestui lucru va trebui să povățuim neîntârziat, aici şi acum.

Stroe Leurdeanu îşi zâmbi în barbă. Mai devreme, când domnul cedase atât de uşor stăruinței marelui logofăt Cocorăscu de a se face îngropăciunea la Arnota, fostul vistier fusese peste măsură de mirat şi nedumerit. În zilele dinainte, serdarul chibzuise în spătăria mică, dimpreună cu

Material cu drept de autor

cei mai apropiați povățuitori ai săi – între care se număra bineînțeles şi el – asupra alegerii locului de veci pentru domnul Matei. Era cunoscută dorința sa, de mult înfățişată divanului, de a fi îngropat la ctitoria făcută cu ceva vreme în urmă în vârf de munte, la Arnota, loc care odinioară – când era urmărit de vrăjmaşi – îi salvase viața şi de care îl legau frumoase amintiri.

La sfaturile tainice ținute în spătăria mică, în zilele trecute, serdarul – pe atunci încă neales şi neuns – nu se arătase prea încântat de un asemenea solemnități. De altfel, nu era de mirare că judeca astfel. Dacă alaiul care purta coşciugul se preumbla din cetatea de scaun până la Arnota, străbătea jumătate din țară, prilej cu care lumea – din pioşenie ori curiozitate – s-ar fi repezit din toate părțile să se închine coşciugului fostului domn, căci o litanie atât de neobişnuită – ce se întâmplă o dată într-o viață de om –, e îndoielnic c-ar fi lăsat pe cineva nepăsător. Dar în acest chip, se ajungea la o nemărginită proslăvire a lui Matei vodă, omenirea astfel stârnită bătând smerite metanii ca la sfintele moaştele scoase din altarele bisericilor! Iar treaba asta ar fi ținut zile în şir, căci drumul până în Oltenia nu era tocmai scurt, mai ales dacă nu se mergea cu prea mare grăbire! Ori, cărui voievod i-ar fi putut plăcea ca, sub ochii săi, un altul să fie preamărit ca un sfânt?! Uriaşul noian de cinstiri nu aduceau ştirbire puterii şi renumelui său? Nu însemnau aşezarea sa în umbra celuilalt?

Pe deasupra, mişcarea de popor care ieşea în calea alaiului de la cine ştie ce depărtare, nu putea fi pentru neprieteni prilej de a preschimba pioasa închinăciune într-o răzvrătire? Iar leşul celui răposat nu amenința să devină un fel de prapure de luptă al nemulțumiților?! Prostimea este uşor de înşelat cu vorbe umflate şi sforăitoare; nu-i trebuie mult ca să înceapă a se frământa.

Material cu drept de autor

De bună seamă că, pentru a nu apărea ca neomenos, ca lipsit de mărinimie, de înălțare sufletească, de milă şi de simțire creştinească, serdarul îşi spusese părerea cu multă fereală, dar apropiații pricepură pe dată unde bătea, şi-i săriră în ajutor cu îndreptățiri care să dea chip milostivenie dorinței sale. Ocolind pricina adevărată a nesocotirii voinței bătrânului domn – aceea că serdarul îşi vedea atinsă trecerea în fața norodului – ei se grăbiră a arăta că un astfel de alai de înmormântare putea pune în cumpănă tihna țării, întrucât era prilej de a se stârni tulburări, care ar fi primejduit liniştea fiecăruia dintre ei. Prin urmare, pentru binele obştesc, Matei vodă – în acea clipă viu şi ținut sub zăvor – nu trebuia nici mort scos în afara cetății de scaun, şi poate nici măcar în afara zidurilor Curții. Iar măsurile de prevedere nu se luau din nemăsurată iubire de sine, din rea-voință ori micime sufletească, ci pentru tihna întregii suflări omeneşti din Ungrovlahia!

Dacă în taina spătăriei mici, între uneltitori, lucrurile, oricât de lipsite de omenie ar fi fost, se puteau spune cu voce tare, se înțelege că în lume nu se cuvenea să fie mărturisite cu aceeaşi uşurință. De aceea, pentru mânuirea şi prostirea gloatei, trebuiau găsite deslușiri care să dea cuviincios veşmânt de vrednicie unor plănuiri nu tocmai de cinste. Drept care fură născocite tot felul de temeiuri pentru cele puse la cale, care făceau vorbire de felurite primejdii care, chipurile, aduceau atingere păcii de obşte şi binelui țării, primejdii care s-ar isca în răstimpul numeroaselor zile trebuitoare alaiului ca să ajungă de la Târgovişte la Mănăstirea Bistrița. De aici nu se mai putea găsi pricină de împotrivire, căci drumul urca spre creastă, intrând în sălbăticia munților şi a genunilor, deci trecea spre locuri necălcate de picior de om, care slujeau de ascunziş doar stingherilor anahoreți.

Material cu drept de autor

Când Constantin Şerban făgăduise marelui logofăt ducerea lui Matei la Arnota, biv vel vistiernicul rămase descumpănit, văzând că tot ceea ce sfătuiseră în urmă, în mare taină, se năruia. Acum însă, când domnul îşi întoarse vorba, Leurdeanu îşi dădu seama că legământul făcut cu câteva clipe mai devreme, era menit doar să arunce praf în ochii lumii, în aşa fel încât să apară ca drept, milos şi plin de omenie. Era însă limpede că nici o clipă nu se gândise să-şi țină cu adevărat făgăduielile! Aşteptase numai un prilej potrivit ca să se lepede de ele, dar în aşa fel încât să nu-şi ştirbească bunul nume! Iar Diicu tocmai îi pusese la îndemână pretextul de care avea nevoie ca să se poată răzgândi şi nu din mărginire sau micime de suflet, ci pentru a ocroti nevoile de linişte şi de pace ale obştii! Deci cinstea îi era neatinsă. Nimeni nu-l mai putea învinui că se scoborâse într-atât, încât pornise un război împotriva unui leş! Deci treburile reintrau pe făgaşul firescului orânduit în sfaturile de taină.

Leurdeanu îşi dădu seama că noul domn, pentru a nu-şi păta renumele de ființă vrednică şi mărinimoasă, nu putea merge prea departe în lămurirea dorințelor sale adevărate, legate de înmormântarea lui Matei vodă. Erau destule lucruri pe care nu le putea mărturisi pe față, fără a se simți stânjenit. De aceea, văzându-l strâmtorat, hotărî să-i vină degrabă în ajutor, înfățişând el divanului pricinile pentru care Matei nu trebuia dus la Arnota. Dar, înzestrat cu un deosebit har al prefăcătoriei, o făcu în aşa fel încât gândurile pe care le însăila pe de-o parte să pară ale sale şi nu ale lui Constantin vodă, iar pe de alta să ajungă a sădi credința că judecățile de care făcea vorbire i-ar fi răsărit acum în minte, sub înrâurirea celor care se petreceau pe ulițe şi dincolo de porți, şi nu că ele fuseseră îndelung frământate mai-nainte. El înşirui prin urmare, cu deplină seninătate, toate născocirile izvodite cu zile în urmă asupra primejdiilor

Material cu drept de autor

de zaveră care i-ar paşte, dacă răposatul va fi plimbat prin țară. Ba adăugi că, drept urmare a amenințărilor războinice ale lui Diicu, porțile nu se vor putea deschide încă cine ştie cât. Dar, cum vremea se încălzea, leşul nu putea fi ținut prea multe zile, căci ar fi prins miros, neavând la îndemână mijloace prea grozave de îmbălsămare. Ori mulțimea împrejurărilor neprielnice ivite pe neaşteptate în calea lor îi sileau ca să facă înmormântarea chiar în târg, iar locul cel mai potrivit era Biserica Mare a Curții. De altfel, tot aici erau astrucați şi cei care în viață îi fuseseră dragi răposatului, adică soața şi fecioraşul Mateiaş.

Constantin vodă îşi râse mulțumit în sân, căci fostul vistiernic îl scotea din încurcătură, ferindu-l de a spune el lucruri stingheritoare, care ar fi adus ştirbire înălțătoarei mărinimii cu care se cuvenea a fi înzestrat un domnitor însuflețit de nețărmurită dragoste pentru norodul său. De aceea, deşi Leurdeanu îi luase vorba din gură, întrerupându-l, îl lăsă să sporovăiască în voie, nemaiarătând vreo grabă în a merge la porți. Ba din ochi îi făcu semn lui Hrizea şi lui Radu Ştirbei Izvoranu să se alăture fârtatului lor şi să stăruie asupra desluşirilor acestuia, lărgindu-le şi întărindu-le. Cei doi înțeleseră îndemnul şi nu se lăsară de două ori rugați, încât se încinse o aprigă gâlceavă legată de locul şi chipul cum trebuia rânduită înmormântarea domnului abia răposat. Cei adunați se înfierbântară într-atât, încât nici nu mai luau în seamă împuşcăturile care mai răsunau din când în când.

Împotriva apropiaților lui Constantin Şerban se ridicau sfetnicii care se mai simțeau legați de Matei vodă şi aveau cugetele răscolite de încălcarea celor lăsate cu limbă de moarte de răposat. În vreme ce Leurdeanu, Hrizea şi Izvoranu se dezlănțuiseră în a dovedi că cel pierit nu trebuia scos din Curte, bătrânii dregători începură a şuşoti între ei, îndemnându-se să stea împotriva unor asemenea păreri hulitoare şi, tot vorbind pe înfundate, ajunseră să se

Material cu drept de autor

împreuneze într-un adevărat trup de luptă pentru drepturile dispărutului. Între cei care cârcoteau se numărau în primul rând postelnicul Constantin Cantacuzino, întotdeauna pornit ca să-şi sâcâie cumnatul, vel logofătul Radu Cocorăscu, încă tare robit lui Matei, marele ban, spahiul din Vâlsăneşti, îngrijat de viitorul său; şi nu erau singurii.

Constantin vodă Şerban, zădărât de împotrivirea surdă pe care o întâmpina, ridică din sprâncene a supărare. De vreme ce toți îi cunoşteau voința de domn şi o putuseră pricepe atât din gura sa, cât mai ales din spusele apropiaților, nu înțelegea de unde atâta îndrăzneală. Obişnuit, asupra dorințelor unui principe nu e îngăduit cuiva a cumpăni, ci ele trebuiesc împlinite fără crâcnire. Îşi dădea seama că mai avea ceva de furcă până ce-i va da pe toți pe brazdă, iar ivirea lui Diicu în fruntea unui stol de oaste desigur că le dădea aripi. Însă pentru a izbândi nu trebuia să se arate îngăduitor şi plecat la tocmeli, ci dimpotrivă!

Dar se pripise închipuindu-şi că nesupunerea va fi uşor de înăbuşit, ea mărginindu-se doar la ceva şuşoteli răzlețe în strane, aruncate în chip de întărâtare celor trei oameni de credință ai săi, pe care-i asmuțise asupra adunării. În loc de a se linişti, nemulțumirea se dezlănțui fățiş, purtându-se cu voce ridicată. Taman în vălmăşagul înfierbântării iscate, cumnatul domnului răposat, vtori logofătul Udrişte Năsturel, om peste măsură de învățat, începu a vorbi, plin de bătrânească înțelepciune, despre datoria celor care cârmuiesc noroadele de a arăta tocmelilor stăpânirii o înaltă cinstire, pentru a le întări într-atâta în ochii muritorului de rând, încât acesta să poată fi ținut în ascultare!

– Principele, viu sau mort, trebuie împresurat de o înaltă prețuire, ca o zămislire din alte tărâmuri ce se află, spre a înrâuri într-atâta gloata prostimii până ce va întrezări în ființa aceluia care o oblăduește nu omul, ci însăşi

Material cu drept de autor

aşezământul pe care-l întrupează, deci acel ceva fără de început şi de sfârşit, care se află mai presus şi de neatins pentru năzuințele ei! Mulțimea nu trebuie să vadă în cârmuire doar o breaslă de oameni deopotrivă cu sine, cu o seamă de cusururi ca ale tuturor trăitorilor de pretutindeni de pe pământ, care pot fi judecați, osândiți, ponegriți, batjocoriți la fel ca aparținătorii amărâtei tagme din care face parte, ci nişte suflete care închipează o orânduială aflată la înălțimi de neajuns pentru puterile ei, iar vătămarea în vreun fel a acestora e o neîngăduită hulă! Asta trebuie să priceapă norodul! Ori, dacă nesocotim asemenea judecăți atunci când este vorba de Matei vodă, nu cumva nu-l atingem numai pe dânsul, ci domnia însăşi, care va fi şi azi şi mâine şi în vecie? Nu e deci înțelept a osebi domnul de domnie, socotind că defăimarea omului ales n-ar aduce ştirbire lucrului pe care-l închipuie, învederându-l pentru ochii noştri! Iar de o domnie avem nevoie nu numai noi, ci şi urmaşii urmaşilor noştri. Şi atunci e firesc a strica o tocmeală din moşi aşezată, aruncând pângări asupră-i, lipsindu-i pe nepoți de putința de a se sluji de ea?! Deci, dacă ne arătăm prețuirea față de Matei vodă, nu o facem ca să-l proslăvim în dauna cuiva! Nici din prea multa dragoste pe care i-am purta-o! Ci ne nevoim pentru a întări temelia datinilor legate de domnie. Deci, cinstire trebuie să-i arătăm lui Matei vodă chiar şi dacă nu ne-a fost plăcut! Simțămintele de plăcere sau neplăcere nu mai sunt de luat în seamă când e vorba de a găsi mijloacele de a mânui şi stăpâni mulțimile! Înjosirea şi batjocorirea unui ales al lui Dumnezeu dă gloatei rea pildă şi îi sporeşte îndrăzneala de a cârti şi de a se răzvrăti! Trebuie să trecem de micimea unor astfel de purtări şi să facem ceea ce e trebuitor pentru a întări aşezămintele lăsate nouă din vechi, fie că Matei vodă ne-a bucurat, fiind pe gustul nostru, fie că nu! E o datorie mai presus de noi, pentru a putea ține în statornicie

Material cu drept de autor

orânduiala țării şi în vremea noastră, şi pentru viitorime! Deci, ponosindu-l pe Matei vodă, îi facem mai puțin rău lui ori amintirii sale, cu atât mai mult cu cât pe el, oricum, din locul unde se află, nu-l mai atinge nimic, cât ne facem rău nouă înşine! Scaunul domnesc şi obrazul şezător în el trebuie să apară muritorului de rând asemenea unei închipuiri sfinte şi de neatins, ceva care să trezească sfiiciune şi teamă! Deci, Măria Ta, nu da frâu liber simțămintelor omeneşti care te încearcă! Nu te lăsa stăpânit de împrejurări, ci înalță-te deasupra lor! Acum, fiind principe, nu mai poți avea astfel de trăiri de viețuitor obişnuit, ci trebuie să judeci, să gândeşti şi să te porți călăuzit de marile anevoințe ale vieții de obşte. Ascunde-ți deci ura şi iubirea, plăcerea şi neplăcerea, bucuria şi tristețea, şi arată lumii un singur chip, un chip măreț, tainic şi de nepătruns, un chip de zeu atotstăpânitor!

– Prețuiesc mult înțelepciunea sfaturilor domniei tale şi mărturisesc că n-am voit vreodată să mă îndepărtez de înaltul lor tâlc. Nu văd de ce dumneata, jupâne, cât şi fârtații dumitale, mă bănuiți. Nu am gândit o clipă să defăimez pe slăvitul şi preastrălucitul Matei vodă Basarab, nici ca om şi nici ca principe! Nu înțeleg ce v-a făcut să credeți una ca asta! Nu pricep de ce îmi puneți în seamă țeluri de care sunt străin. De altfel, chiar dacă am avut de pătimit de pe urma răposatului, acele supărări sunt de mult iertate şi uitate. Suferința sa din ultimele zile m-a îndurerat cu adevărat şi am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să-i uşurez clipele sfârşitului.

„I-ați dat ajutorul pe care obişnuit îl jertfim unui gândac căzut pe spate în fața noastră şi care se zbate disperat să se întoarcă. Adică pentru a-l scăpa din impas, călcăm pe el şi, cuprinşi de milă, zicem că l-am slobozit de necazuri şi nevoințe!" îi întregi în minte banul Spahiul din Vâlsăneşti spusa, nu fără înveninare.

Material cu drept de autor

Nebănuind gândurile divanitului, Constantin Şerban adăugă senin şi apăsat, chipurile, de o neîmpăcată părere de rău:

– Am chemat doftori şi vraci; am poruncit rugăciuni şi milostenii; aflând că doreşte a ieşi la aer, am poruncit să fie scos în pridvorul palatului, unde, din nefericire, şi-a dat duhul!

(Minciuna din urmă îi venise în minte în clipa când ascultase căpetenia trupului de pază, care-l ținea în prinsoare pe voievod. Luând de bune spusele logofătului Radu Cocorăscu, omul îl înştiințase pe Constantin Şerban, când acesta trecuse să-l vadă pe răposat: „am împlinit porunca Luminăției Voastre şi l-am dus afară pe domn!").

Firescul şi nemărginita încredințare cu care noul principe făcuse înşirarea semnelor de grijă față de răposat pricinuiră oarecare nedumerire şi chiar ceva descumpănire, lumea ştiind cu totul altceva despre cele petrecute.

– Iartă-mă, Măria Ta, noi am priceput că te împotriveşti astrucării la Arnota... se dezvinui vtori logofătul încurcat, nedându-şi prea bine seama ce anume să creadă şi ce nu din cele auzite.

– Păi eu văd că nu ne înțelegem. Fiecare vorbim de altceva, de parcă am grăi în limbi osebite. Eu am făgăduit într-adevăr o înmormântare cu toată mărirea cuvenită, dar nu văd nici o legătură aici cu Arnota, acel fund de țară uitat de lume, pierdut în sălbăticia sihăstriei, aşezat între genuni neumblate şi steiuri golaşe, unde numai caprele negre îşi au sălaşul! Oare a-l duce pe Matei vodă într-o astfel de pustie, de n-o să i se mai ştie de urmă, înseamnă a-i arăta dragoste şi înaltă cinstire?! Nu este mai mare slava dacă îl înmormântăm în mijlocul cetății de scaun, aici la Curtea noastră, adevărată inimă a țării, unde zi de zi putem să ne închinăm lui?! Apoi aici, în Biserica Mare, o are alături şi pe iubita sa soață, Elina doamna şi pe nu mai puțin iubitul

Material cu drept de autor

fecior, Mateiaş voievod! Oare ar fi drept să-l despărțim pentru vecie de cei care i-au fost atât de dragi în viață?! Mă tem că nu eu sunt acela care nu-l prețuieşte îndeajuns pe cel ce-a fost principele şi părintele nostru, ci voi, cei care stăruiți a vorbi în numele său, chipurile pentru a-l ocroti, deşi nimeni, nici chiar el, nu v-a cerut una ca asta!

– Voi cutezați a ne pune la îndoială bunele simțăminte, voi care zile în şir l-ați batjocorit zăvorându-l în iatacul său ca într-o temniță?! Voi care l-ați canonit în singurătatea odăii sale până la ultima sa suflare?! Voi care i-ați fost călăi?! Voi îi sunteți supuşi şi ascultători, iar noi care luptăm pentru împlinirea voinței sale lăsate cu limbă de moarte, noi îi trădăm amintirea?! răbufni Cocorăscu, înfuriat la culme de nemăsurata răstălmăcire a adevărului.

– Vrednice jupâne, nu ştiu dacă Matei va ajunge vreodată la Arnota, dar după atâta râvnă, domnia ta s-ar putea să ajungi sigur acolo, înveşmântat cu rasa şi potcapul de cuviință! i-o întoarse domnitorul printr-un iscusit joc de cuvinte şi izbuti chiar să zâmbească, deşi se vedea cât de colo că învinuirile şi felul cum acestea îi fuseseră zvârlite în obraz îl cam scoseseră din răbdări.

Linguşitorii, ca să-i fie pe plac, râseră învoioşiți, stârniți ca de o glumă nespus de izbutită. Împotrivitorii înțeleseră însă că mucalitlâcul era departe de a fi o simplă şagă nevinovată, zisă doar de dragul hazului.

Lăsând de astă dată de-o parte orice fel de fățăreli, chiar dacă astfel ar fi fost socotit lipsit de omenie şi plin de răutate, Constantin Şerban, asprindu-şi vocea, hotărî fără drept de cârteală:

– Ne pare rău că nu vom putea împlini poftele unora dintre sfetnicii noştri. Treburile grabnice pe care vi le-am înşirat – împotriva voinței noastre – nu ne îngăduie să zăbovim prea mult asupra rânduielilor prohodului. Oricum, semnele de cinstire şi de fală nu vor lipsi. Asta vă

Material cu drept de autor

făgăduiesc solemn. Însă, în împrejurările de acum, nu ne putem îngădui ighemoniconul unei călătorii la Arnota, deşi aceasta nu numai că ne-ar face deosebită plăcere, ci ar fi chiar o binemeritată destindere venită după încordarea zilelor din urmă.

„O spune de parcă el însuşi ar fi trebuit să umble în urma coşciugului." cugetă în gând banul.

– Aceeaşi grabă a trebilor, multe şi însemnate, ne sileşte să ne abatem şi de la obişnuitul priveghi de trei zile, lăsat de datina cea veche!

În odaie se auzi un „Ah, ah!" plin de întărâtare al mai multor voci, care-i frânseră vorba fostului serdar.

– Astrucarea se va face chiar mâine după prânz, în urma slujbei de depunere a jurământului, îşi încheie el vorba după o scurtă întrerupere.

Graba înmormântării îşi avea rostul ei. Pe de-o parte să trezească în rândul gloatelor credința că Matei vodă murise de mai multe zile, aşa cum se zvonise. Pe de altă parte, acum când Diicu – ajuns la porți – îi ameninţa scaunul, mulțimea trebuia să fie sigură că vechiul domn nu mai trăieşte, voința şi înrâurirea sa nemaiputând fi luate în seamă şi pus temei pe ele. Pe deasupra, ştiindu-se că e răposat şi deja îngropat, nu mai putea deveni o flamură în jurul căruia să se adune împotrivitorii şi părtaşii marelui spătar. Ori, ce dovadă mai grăitoare se putea arunca mulțimii spre a o încredința că Matei nu se mai afla între cei vii, decât o înmormântare făcută cu tot dichisul. Iar, pentru a tăia sârgul potrivnicilor, această mărturie trebuia înfățişată obştii înainte ca Diicu să înceapă lupta pentru scaunul unchiului său. A o face după aceea putea fi prea târziu căci, aflați în neştiință, unii puteau fi împinşi de imboldul unor perfide socotințe să-l părăsească şi să se împreuneze cu părtaşii spătarului.

Material cu drept de autor

Deci, porunca serdarului era limpede şi, după răspicata sa hotărâre, era greu de adăugat ceva. Se lăsă o tăcere apăsătoare. Constantin vodă, simțind neîncuviințarea, încercă o îndulcire a judecăților sale, drept care adăugi:

– Desigur că Matei Vodă, care-şi iubea atât de mult țara şi norodul, dacă ar putea să ne grăiască, ne-ar da încuviințarea sa! (Rosti astfel cuvintele, încât cei din spătărie să poată pricepe limpede, că în minte, după vorbele „îşi iubea atât de mult țara şi norodul", însăilase şi mustrarea: „o iubea cu adevărat, nu ca voi!"). El a ştiut să pună întotdeauna mai presus de grijile sale, nevoințele cele de obşte. Sunt încredințat că dacă se găsea acum alături de noi, n-ar fi pregetat nici o clipă să lipsească de gândul de a ajunge la Arnota, dându-şi seama că astfel izbăveşte pacea şi împăcarea între supuşii săi. A ştiut întotdeauna să se mucenicească pentru ceilalți şi această nouă jertfă nu va face decât să-i sporească şi mai mult meritata cunună de martir al neamului, pe care nădăjduiesc că voi înşivă i-o doriți.

– Dar ce va spune lumea de scurtarea zilelor de priveghi?! stărui logofătul Cocorăscu, cu prefăcuta neprihănire a omului obişnuit să urmeze cu neclintire rânduielile datinilor.

Constantin Şerban nu găsi pe dată un răspuns potrivit, iar ca să nu pară cu totul lipsit de pioşenie, tăcu un scurt răstimp, căzut pe gânduri. Îi sări în ajutor Stroe Leurdeanu, care nu se prea încurca în noianul mustrărilor de cuget:

– La drept vorbind lumea nici nu ştie prea bine când a murit Măria Sa. Gloata din cetate crede că s-ar fi pristăvit de câteva zile, încât priveghiul îi va părea prea lung, iar nu prea scurt! Numai noi, cei de aici, ştim adevărul. Iar de nu voiți să pălească măreția înmormântării, n-aveți decât să tăceți. Şi de s-o întâmpla să umble prin târg vorbe

Material cu drept de autor

de defăimare, numai unii dintre cei aflați aici vor fi vinovați şi vom şti să-i aflăm.

Domnul îşi zâmbi sieşi mulțumit. Pe fostul vistier e drept că îl cam luase gura pe dinainte, recunoscând minciunile născocite în legătură cu clipa stingerii, dar, în ciuda scăpării, lămurirea era cum nu se putea mai potrivită.

După asta, Constantin vodă Şerban se ridică din jilț, iar taifasul se curmă, ceilalți sculându-se la rândul lor. Domnul trecu în spătăria mică, urmat de sfătuitorii săi de taină, în vreme ce boierii, rămaşi de capul lor, se adunară ciotcă în mai multe cete, sporovăind mai departe despre cele pălăvrăgite mai înainte în divan şi mai ales dându-şi cu părerea asupra celor ce se vor petrece acum, după venirea vel spătarului Diicu Buicescu, ştiut ca aprig râvnitor la domnie. Apoi, după ceva zăbavă, începură a se răspândi şi ei pe la casele lor. Bineînțeles, nu uitară să trimită iscoade prin târg ca, pe de-o parte să afle ce mai zice şi mai face lumea față cu noile împrejurări, iar pe de alta, spre a ghici ce-o fi având în gând marele spătar.

Constantin Şerban nu întârzie prea mult în spătăria mică. Foarte curând porunci pregătirea cailor de trebuință şi, împreună cu însoțitorii săi obişnuiți, o porni spre Poarta Argeşului.

Străbătând târgul, nu se arătă prea încântat de ceea ce îi era dat să vadă. Pare-se că oamenii fuseseră cuprinşi de spaimă la auzul împuşcăturilor şi, pesemne aşteptându-se la lupte pe ulițe, care-i vor atinge, se ascunseseră pe la casele lor. De bună seamă îi speriase şi puhoiul numeroşilor vestitori care, în ultimul ceas, începură a alerga cu duiumul de la Poarta Argeşului la palatul domnesc şi înapoi. Treceau posaci de-a lungul zăplazurilor, cu chip sever şi plini de însemnătate; şi, spre a-şi îmbrăca însărcinările în vălul tainei, nu voiau să răspundă trecătorilor curioşi, ceea ce le sporea acestora simțământul primejdiei. Desigur că mulți

Material cu drept de autor

târgoveți îşi ziceau: „Atâta ne-a fost! Acum pe unde ne-om scoate cămaşa?!" Poate tocmai de aceea, deşi era zi de mare praznic, ulițele şi maidanele se goliseră de lume, încât mai toate cârciumile, din lipsă de clienți, îşi trăseseră obloanele. Târgul parcă se pustiise. Nu încăpea îndoială că prin case oamenii îşi piteau din nou bunurile mai de preț prin tainițele pe care le aveau făcute, ca să le ferească de a le fi prădate. Erau încredințați cu toții că vor fi măturați de prăpădul bătăliilor care se vesteau, ei fiind prinşi ca jertfe nevinovate între cele două oşti, care se vor înfrunta.

Ajuns la întărituri, Constantin Şerban nu trase în turnul porții, ci se aburcă din nou în bastionul aflat de din sus de acesta, de unde, cu două luni în urmă îl pândise pe Matei vodă Basarab, căruia oştenii – aţâțați de părtaşii săi – îi închiseseră porțile.

Până să sosească, împuşcăturile încetaseră, Diicu şi ai săi lăsându-se păgubaşi de năvala pornită asupra porții. Marele spătar ştia prea bine că nu o va putea sparge, cum nu putea nărui nici o bucată a palăncilor, făcând spărtură în ele, căci el fusese ispravnicul care le durase şi ştia tăria a ceea ce aridicase cu mâna lui.

Privind de sus întinsul maidan de dincolo de şanțul cetății, oblu ca în palmă, noul domn nu fu peste măsură de tulburat de privelişte. Împuşcăturile îl făcură să creadă că primejdia ar fi fost mai mare decât se arăta cu adevărat. Îşi dădea seama că teama de care se molipsise de la ceilalți nu prea avea temei. Se linişti, spunându-şi că se speriase degeaba. Va avea puțin de furcă, dar nu se găsea în fața unei oşti care să-l copleşească! Mai supărătoare era spaima stârnită în târg! Diicu izbutise să adune abia câteva sute de cătane care, în marea lărgime câmpului, păreau chiar mai puține decât erau aievea. Constantin Şerban socotea că numărul lor nu trecea de o mie sau o mie cinci sute de capete. Nici peste măsură de înarmați nu păreau a fi.

Material cu drept de autor

În lumina unui soare prietenos, dar aflat pe aproape de scăpătat, oamenii lui Diicu se adunaseră ciotcă, nu prea departe de şanțul cetății, şi se aşezaseră pe iarbă, stând de vorbă, în vreme ce, împiedicați, caii păşteau în jur. Ciudat era că se aflau în câmpul de bătaie a arcurilor de pe palănci şi se părea că nu duceau grijă dinspre această parte. Nu era limpede cum vor petrece noaptea, care – deşi vremea se vestea bună –, ținând însă seamă de anotimp, era încă destul de răcoroasă. Era însă vădit că nu aveau nici un fel de corturi şi nici căruțe cu merinde, cu iarbă de puşcă sau altele trebuitoare la luptă. Doar o parte îşi aduseseră pături, pe care se aşezaseră. Alții foloseau şeile drept scăunele. Mai trasă de-o parte, se zărea o ceată mai arătoasă. Uitându-se mai cu luare aminte, Constantin Şerban putuse deosebi printre cei din urmă pe vel spătar, dar şi pe vtori spătarul Barbu Filişeanu şi mai mulți spătărei. Dar nici ei nu se adăposteau în vreun cort, ci şedeau fie pe pături, fie de-a dreptul pe iarba care începuse a da colț, îmbrăcând pajiştea într-un veşmânt verde crud.

Dar lucrurile nu erau întru totul liniştitoare. Din câte spuneau străjile, în ultimele ceasuri îi mai veniseră spătarului ceva ajutoare, dar nici o ceată – din cele zărite mai devreme – nu părea să fi sărit de o sută de suflete. Dimpotrivă, grosul lor abia dacă trecea obişnuit de vreo cincisprezece-douăzeci de bărbați! Deci, mijloacele pe care se întemeia potrivnicul nu se arătau deocamdată prea îngrijorătoare. Totuşi, în vreme ce iscodea împrejurimile, Constantin Şerban fu cuprins de oarece cătrăneală. În chiar răstimpul în care stătea şi se uita peste marginea palăncii, dinspre drumul Bucureştiului ajunseră la Diicu nu mai puțin de trei trâmbe de călăreți. E drept, nu prea mari, dar această întrunire, dacă se mai prelungea multă vreme, putea deveni supărătoare. Dar îşi dădea seama că nu avea cum o opri şi tocmai acest lucru îl înciuda.

Material cu drept de autor

Căzu pe gânduri, privind în zare, spre streaşina codrului care încercuia din partea dimpotrivă netedul maidan, pe care se ţineau iarmaroacele. Apoi se întoarse spre însoţitori.

– Ar trebui să găsim un mijloc de a-l despărţi de ţară. Numai dinspre partea asta îi mai poate veni ajutor! cugetă el cu voce tare, urmărind din priviri o nou pâlc de vreo zece-cincisprezece dorobanţi care străbătea tăpşanul, ca să se alăture trupului de oaste care se alcătuise în tabără.

– Deocamdată are cam puţini războinici, încât ne primejduieşte în prea mică măsură! mai zise el, părându-i-se că Hrizea ar voi să-i îndrepte spusele de dinainte. Mă întreb dacă nu l-am putea atrage în vre-un colţ mai ferit al cetăţii, unde să-l încercuim, ca să piardă orice legătură în afară!

În vreme ce stătea dus pe gânduri, se auzi freamăt, ţipete, chiar câteva împuşcături pe partea lăuntrică a porţii din vecinătate. Încercă a privi din bastion într-acolo, peste acoperişuri şi peste rămurişurile care începuseră a înmuguri, devenind astfel mai dese şi greu de pătruns cu vederea. Dar cu tot sârgul, nu putu desluşi mare lucru. Se zărea doar o ceată de bărbaţi – care nu păreau a fi tocmai puţini –, care era oprită în capătul uliţei dinspre poartă.

Nedumerit şi îngrijat, domnul Constantin trimise repede un ceauş ca să afle ce se întâmplă. Peste puţin, acesta se reîntoarnă arătând că, în vreme ce mulţi târgoveţi se zăvorâseră speriaţi în case, întărindu-şi uşile şi obloanele pe dinăuntru, înspăimântaţi de privelişteа unor lupte de-a lungul uliţelor, ce-ar putea abate asupră-le prădăciuni şi pârjol, o gloată destul de numeroasă de prostime săracă se adunase în jurul turnului Porţii Argeşului. Nu era prea limpede ce căuta acolo. Cu toţii erau pe de-o parte îngroziţi de primejdia unui război, dar şi curioşi de a şti ce se petrece în faţa cetăţii. Erau de asemenea dornici de a vedea cu ochii lor vrăjmaşul care le ameninţa liniştea, pentru a putea judeca

Material cu drept de autor

singuri mărimea pericolului care se înălța deasupra capetelor lor. Poate mulți erau dintre aceia care aşteptau prilej de tulburare şi vânzoleală, spre a tâlhări pe cei mai avuți dintre ei. Iar clipa prielnică părea că s-ar apropia, iar ei erau nerăbdători să-i grăbească venirea, dacă le era cu putință.

Drept care o seamă dintre cei adunați nu se mulțumiră a lărmui sau a striga străjilor, cerându-le deslușiri, ci încercaseră ei înşişi a urca în caturile de sus ale turnului – ceea ce se dovedi însă cu neputință, căci trebuiau să treacă de o uşă îngustă şi bine păzită, care ducea la scară. De aceea se repeziră să se cațere în cafasul adăugit în marginea de sus a palăncilor, pentru ca străjerii să poată trage de aici asupra celor de afară. În acest loc de pază era mai lesne a ajunge, căci scara care ducea la el era la vedere, iar apărătorii, mai puțini numeroşi şi neocrotiți în nici un fel dinspre partea târgului, ca în cazul turnului.

Unii zurbagii izbutiră chiar a ajunge în pridvoarele care începeau chiar de-a dreapta şi de-a stânga turnului porții, băgând spaima în oşteni. Aceştia îşi temeau de bună seamă viața, căci mahalagii care doreau dezlănțuirea tulburărilor nu se arătau deloc paşnici sau îndemnați de gânduri binevoitoare. Dimpotrivă, făceau totul pentru a grăbi dezlănțuirea bulibăşelii. Pe de altă parte caraulele erau îngrijorate şi din pricină că printre cei care năvăleau asupră-le ar putea să se găsească şi părtaşi de-ai lui Diicu, dornici de a le lovi pe la spate, spre a lua în stăpânire o parte a palisadelor, venind de aici în ajutorul celor de afară.

Drept care, în ceardacuri, apărătorii începură a se îmbrânci cu târgoveții, ceea ce înteți larma. Nu puțini fură aceia care, în învălmăşeală, fură îmbrânciți peste parmaclâcuri, prăbuşindu-se în gol, în vreme ce urlau înspăimântător. Mulțimea de jos, văzându-i pe cei căzuți, se înfurie, iar țipetele se întețiră. Dându-şi seama că în curând nu vor mai face față, ca să sperie gloata, oştenii începură să

Material cu drept de autor

tragă asupră-i cu pistoale şi sinețe, fără gând de a vătăma pe cineva. De aici toată zarva care se auzea.

Şi, chiar dacă larma nu dădea semne că ar fi pe cale de a se curma, nu părea să mai fie primejdie, căci mahalagiii se spăimântaseră şi nu numai că se traseră îndărăt, dar mulți începură a se risipi. Afară de cei căzuți din foişoarele palăncii nu erau răniți, căci oştenii traseră focurile în văzduh, nu în gloată, căci nu țintiseră să ucidă pe cineva, ci doar să înfricoşeze lumea.

Însă, după câte se părea, cei de față se îngroziseră mai puțin decât cei zăvorâți în case, întrucât aceştia din urmă, dându-şi seama că împuşcăturile care se aud vin chiar din târg şi nu de afară, crezură că vrăjmaşul a intrat deja în cetate şi tremurau ca varga în ascunzişuri.

Între timp, vel spătarul Diicu Buicescu, aşezat pe nişte pături întinse pe pământ, stătea la sfat cu vtori spătarul Barbu Filişeanu, cu câțiva dintre spătăreii mai copți şi unii vechili ai conacelor sale. Căzu pe gânduri, nemulțumit de starea în care se afla, încât nici nu-i asculta pe vorbitorii care cercau a născoci o plănuire de năvală asupra cetății.

Nădăjduise că – slujindu-se de porțile deschise şi de luarea potrivnicului pe nepregătite – va putea pătrunde în târg chiar cu o oaste mică. Iar, odată intrat, întemeindu-se pe spusa agăi, era încredințat că grosul târgoveților i se va alătura, copleşindu-l pe serdar.

Acum însă, priveliştea care i se înfățişa era cu totul alta decât aceea în care-i plăcuse să creadă. Porțile erau zăvorâte şi deci nu se putea întemeia decât pe puterile sale, care erau din păcate forte puține. Iar venirea de ajutoare se făcea greu, încât oastea îi creştea prea încet, iar sporirea, după ce era neîndestulătoare, se desfăşura pe deasupra sub ochiul vrăjmaşului, care-i iscodea orice mişcare şi ştia deci dinainte la ce se putea aştepta din parte-i. Pe de altă parte, găsind târgul închis, a se furişa cumva înăuntru era cu

Material cu drept de autor

neputință, căci ştia mai bine decât oricine că întăriturile erau destul de trainice, că doar el priveghease ridicarea lor. Dar, din pricina neaşteptatelor oprelişti, se risipea în van şi folosul adus de surpriză, cât şi reazămul părtaşilor săi din cetate.

Se prea putea chiar ca aceştia să fie înfrânți şi nimiciți înainte ca el să fie în stare să le vină în ajutor. Deci le pierdea sprijinul în clipa când ar fi izbutit până la urmă să intre în cetate! Se întreba dacă n-ar fi fost mai înțelept să fi aşteptat într-un loc ascuns adunarea oştenilor din țară pe care-i chemase şi abia cu forțe întărite să fi pornit iureş asupra Târgovişteі. Poate că n-ar fi fost rău ca, până la întrunirea cătănimii chemate sub flamurile sale, să fi dat o fugă în Ardeal şi să se fi întors şi cu ajutor crăiesc. De bună seamă că, având mai multe mii de războinici alături, s-ar fi putut bucura de ceva sorți de izbândă...

Din păcate însă, acum era prea târziu pentru a mai înfăptui ceva din toate cele pe care le gândea. Iar primejdia era chiar mai mare. Văzându-l nepregătit de o înfruntare temeinică, se putea întâmpla ca serdarul să fie ispitit să sară asupră-i, ceea ce i-ar fi dat mult de furcă, căci numai cu oştenii care-i avea la îndemână nu credea că-şi va răzbi potrivnicul. Pe deasupra, puținătatea oştirii sale putea tăia îndrăzneala şi avântul părtenilor ce-i avea în târg.

Începea să se îndoiască tot mai mult că făcuse bine ceea ce începuse. Era cu totul dezamăgit şi copleşit de tristețe când, deodată, auzi dincolo de palisade larmă mare, țipete disperate şi împuşcături. „Deci în târg să fi început răzvrătirea prezisă de agă?" se întrebă el. Visurile îi renăscură dintr-odată. Se sculă în picioare şi începu a se plimba în jurul păturilor, în vreme ce mintea prinse a i se înfierbânta sub înrâurirea închipuirii.

Oare ce se putea petrece în spatele palăncilor? Să fi izbucnit într-adevăr noi lupte, cum nădăjduia? Neîndoielnic,

Material cu drept de autor

răspunsul nu putea fi decât unul încuviințător, își zise el. Aga îl prevenise deja că de sâmbătă era de așteptat redeșteptarea neînțelegerilor și chiar a unor încleștări pe ulițe. Iar dacă se ajunsese la bătaie, nu se puteau încleșta decât părtașii săi și ai lui Matei vodă Basarab pe de-o parte și cei ai serdarului uzurpator pe de alta. Din spusele agăi, un alt fel de înfruntare nu vedea cu putință. Deci, taman așa cum socotise la Cozia, sosirea sa întețise împotrivirea față de uneltitori, sporind râvna apărătorilor vechii stăpâniri. Răbufnirile care erau de așteptat se iscaseră! Aga avusese dreptate!

Era chiar cu putință ca venirea lui Boroș – de care aflase – să fi grăbit lucrurile, îmbărbătând pe cei rămași credincioși unchiului său, căci desigur craiul nu putea îngădui o asemenea răsturnare, care tulbura cumpăna dintre principate, bunele legături care le înfrățeau și punea în primejdie chiar planurile sale ascunse de a ajunge regele Lehiei. Desigur că nemeșul lămurise și veliților și târgoveților necazurile pe care le atrăgeau asupră-și dacă-l nemulțumeau pe măritul stăpânitor de dincolo de munți, și-i îndepărtase de uneltitori. Îi păru rău că un timp se lăsase prostit de aiurelile însăilate de armaș și de mitropolit. Dacă n-ar fi făcut greșeala de a le urma sfatul, de a părăsi țara cu cățel și purcel, ar fi putut ajunge cu cel puțin o zi mai devreme la Târgoviște, ar fi avut deja adunată o bună parte a oștirii și putea să fi trimis deja solie grabnică în Ardeal, după ajutor.

Cum larma parcă se întețea, începu să-și facă tot felul de gânduri. Nu încăpea îndoială – își zicea el – că împușcăturile se auzeau chiar dinspre poartă. Era un semn că rezemătorii săi atacaseră straja turnului care-i stătea în față, ca să-i deschidă calea. Ori, aceștia trebuiau neîntârziat ajutați cumva. Dar nu știa cum o putea face de afară, drept care începu a se frământa în loc, storcându-și mintea. Era cu

Material cu drept de autor

putință deci ca mulțimea celor dinăuntru să ajungă din clipă în clipă la zăvoarele care-i zăgăzuiau intrarea. Trebuia deci să fie pregătit pentru clipa când canaturile se vor crăpa, ca să năvălească deîndată înăuntru, înainte ca potrivnicii să poată lua iarăşi locul în stăpânire.

Cum oştenii săi erau risipiți pe tăpşan şi-şi păşteau caii, părând cuprinşi de o deplină lipsă de griji, socoti trebuitor să-i adune, tocmindu-le rânduiala pentru ceea ce nădăjduia că va urma. Hotărî să înceapă cu o cuvântare de îmbărbătare, care să le meargă la inimă oamenilor săi. Întrevedea chiar putința ca, făcându-se auzit de sus, de pe meterezele palăncilor, să atragă chiar pe unii străjeri de partea sa şi a răzvrătiților care luptau în cetate pentru el. Un cuvânt bine simțit, o judecată temeinic închegată şi venită la clipa potrivită, putea înturna oamenii din cale, îndepărtându-i de nenorocitul de serdar! Numai de-ar găsi cuvintele cele mai potrivite pentru a-i mişca pe ascultători, îşi mai spuse Diicu. Câteva porunci scurte şi în puține clipe toată suflarea de sub ascultarea sa se strânse şi se orândui cerc în jurul său.

În fața celor adunați se avântă, vorbind de sfintele datorii către țară, către domn, către neam. Apoi ridică laudă pravoslavnicei râvne întru cuvioşenie, al supunerii față de cele legiuite, al îndrăznelii bărbăteşti şi a vitejiei. În sfârşit, cu mlădieri sfâşietoare ale vocii, înştiință adunarea că soarta l-a ales pe el ca să înalțe steagul slobozirii nefericitului principe Matei vodă, ajuns, datorită unor împrejurări vitrege, ostatic în mâna unui josnic bastard. Toți cei care au cugetul curat, care ştiu a sluji dreptatea şi scumpa țară, care vor a ocroti cele legiuite şi a stârpi răul şi uzurparea din rădăcină, erau chemați să i se alăture. Înfrățiți sub semnul unor asemenea înalte năzuințe, luptând sub ocrotirea credinței în bunul Dumnezeu Mântuitor, care întotdeauna a ținut parte celor drepți şi celor năpăstuiți, vor fi de neînvins, îi încredință el pe ascultători, sfârtecând dezlănțuit văzduhul

Material cu drept de autor

cu spada scoasă din teacă, pe care o vântură plin de voinicească îndrăzneală pe deasupra capului. Deci sorții le sunt prielnici, cu atât mai mult cu cât în cetate se găseşte şi trimisul craiului, care le ține parte şi care va şti să pună răzvrătiții cu botul pe labe, arătându-le că uneltirea lor e potrivnică plănuirilor şi păsurilor stăpânului său. Iar dacă uzurpatorii nu-şi vor lua seama, mânia serenisimului Rákóczi nu va întârzia să-i trăsnească.

Habar nu avea Diicu că bătrânul domn răposase de câteva ceasuri, iar Boroş devenise doar o jalnică păpuşă, mânuită după pofta sa, de fostul serdar. De altfel, nici în ziua următoare, când spre seară i se istorisi îngropăciunea lui Matei vodă, se încăpățână să nu creadă o iotă, fiind convins, în temeiul spuselor agăi, că zvonul despre moartea bătrânului e o născocire sfruntată, pe care sfatul o dăduse pe față. Şi, cu toate acestea – socotea el – viclenii uneltitori nu încetau să mintă cu neruşinare, spre a zăpăci partea lumii care li se împotrivea, luptând pentru apărarea puterii acelora îndreptățiți prin lege ca să o poarte!

Apoi – ca să-i îmbărbăteze pe auzitorii care, credea el, i-ar sorbi cu nesaț zisele – preamări îndrăzneala părtenilor lor din cetate, al căror număr şi a căror putere era uriaşă. Precum cu toții putuseră auzi, aceştia luptau deja din greu ca să pună mâna pe Poarta Argeşului pe care o aveau în față, spre a le-o deschide. Neîncrederea în sorții lor, lipsa de râvnă, dezamăgirea, îndoiala în biruință, nu erau decât viclenele roade crescute sub înrâurirea uneltelor trădătoare aflate în slujba serdarului, care s-ar putea găsi chiar în rândurile lor. Ori vânzătorii strecurați între ei, de vor fi aflați, sunt vrednici de a fi sfâşiați de vii! amenință el, în culmea înflăcărării, oştimea din față-i.

Vocea bubuitoare a lui Diicu răzbătea firav până la bastionul unde se găsea serdarul. Proaspătul domn îi asculta lehămetisit şi zeflemitor vorbele umflate şi cu voit răsunet

Material cu drept de autor

de măreție. Era o înşiruire de cuvinte mari, sforăitoare, dar găunoase, care nu puteau găsi cu adevărat răsunet în ascultători. Deodată însă, când celălalt zugrăvi luptele dezlănțuite în târg de prietenii aflați acolo, care îl aşteaptă şi-i pregătesc intrarea, parcă i se aprinse o lumină în minte. Ştia bine că asemenea ființe nu se află pe nicăieri, iar larma stârnită nu avea nici o legătură cu vreo încercare de a-i deschide porțile spre a-i veni în întâmpinare. Pricina şi dedesubturile tulburărilor petrecute îi fuseseră desluşite puțin mai devreme de sluga trimisă în cercetare şi nu avea temeiuri de neliniște. Dar, înzestrat cu un deosebit har de urzitor, întrevăzu pe dată că spusele lui Diicu puteau fi folosite împotrivă-i. Pe măsură ce spătarul se avânta înfierbântat mai departe într-ale cuvântatului, serdarului i se limpezea gândul ce-i răsărise în minte şi care la început i se arătase peste măsură de tulbure şi nedesluşit.

– Oare ăsta chiar crede ceea ce spune? se întrebă Constantin Şerban cu voce tare.

– De bună seamă! îşi dădu cu părerea Hrizea. Gândiți-vă că în prima clipă şi noi am fost încercați de unele temeri şi îndoieli asemănătoare, când am auzit larma de la poartă... Şi noi ne-am închipuit c-a început vreo răzvrătire împotrivă-ne...

– Ar fi minunat! se bucură înveselit Constantin Şerban, spre nedumerirea, ba chiar înmărmurirea celor aflați de față. Poate întărindu-i credința l-am putea momi în târg... Iar, odată intrat, ar încăpea pe mâna noastră, dacă ştim să-i întindem bine nada! Ar putea deveni jalnica jertfă a propriilor năluciri!

– Nu este cam primejdios?! se îngrozi Radu Ştirbei Izvoranu.

La început, când îşi începuse vorba, serdarul încă nu ştia pe deplin ce avea de făcut, dar pe măsură ce le desluşea apropiaților gândurile care-l frământau, acestea i se

Material cu drept de autor

limpezeau lui însuşi şi i se întrupau în fapte prin care puteau fi duse la împlinire.

Drept care plecă din bastion şi trecu în turnul Porții Argeşului şi porunci mai marelui străjilor să îndemne oştenii să-şi zăngănească spadele, fie chiar şi numai izbindu-le de zid, să urle ca disperații, de parcă s-ar bate, iar din când în când să pună vreun puşcaş să tragă în văzduh, când dintr-o sâneață, când dintr-un pistol. Cum căpetenia se uita prostită la el, îi lămuri că astfel vrea să-l atragă mâine pe Diicu într-o capcană. Marele spătar trebuia să fie încredințat că sub turn se dă o straşnică bătălie între străjeri şi nişte mahalagii care voiesc să deschidă acelora de afară porțile. Ori, asemenea crez înşelător nu putea fi altfel sădit în spătar. Deci era trebuitoare cât mai multă zarvă.

Ba nu era rău ca la ferestruicile turnului să fie pus un oştean cu voce mai răsunătoare – ca să fie siguri că va fi auzit de dincolo de şanțuri, fără a fi însă zărit –, care să zică din vreme în vreme strigături de preamărire a potrivnicilor aflați la porți. Astfel, spre pildă, era nimerit să urle din rărunchi: „Trăiască Măria Sa, vel spătarul Diicu ot Buiceşti!!". După ce s-o întuneca se vor linişti, dar luni, deci a doua zi, la vreo două-trei ceasuri după răsăritul soarelui, o vor lua de la capăt. Iar când vor primi poruncă din parte-i, să deschidă cu adevărat porțile, lăsând vrăjmaşii să intre, ca să pice în capcana ce avea de gând a le-o pregăti. Dar, până atunci, să facă cât mai multă zarvă. Omul se lumină. Pricepuse ce avea de făcut şi râse înveselit. Nu-şi închipuise că va fi pus să strige vrăjmaşului cuvinte de laudă!

După ce-şi sfârşi desluşirile, noul domn se întoarse valvârtej la palat, pe drum încă poruncind ca în cel mai scurt timp să se adune în spătăria mare toate căpeteniile oştenilor care ascultau de el, fie ei căpitani, iuzbaşi, ceauşi sau stegari!

Material cu drept de autor

Când intră în casa veche, îl întâmpină un grămătic cu hrisovul tocmit pentru marele postelnic Cantacuzino. Fusese isprăvit. Porunci să fie pecetluit şi trimis neîntârziat dregătorului spre a-i fi de folosință. Apoi prinse a se plimba cu paşi mari prin spătărie, în aşteptarea celor chemați. Mintea îi lucra cu înfierbântare, înjghebând, pas cu pas, țesătura capcanei pe care o punea la cale. Pe măsură ce timpul trecea, îi era tot mai limpede ce avea de făcut. Când oştenii chemați sosiră, ştia în pănă în mărunțiş cum va curge păcăleala ce i-o va trage lui Diicu.

Aşezându-se în scaunul domnesc, le lămuri foarte desluşit întortocherile cursei pe care voia s-o întindă spătarului. Acesta trebuia să rămână încredințat că o parte a lefegiilor şi târgoveților îi țin partea şi că luptă pentru el. De aceea, unii oşteni – anume şcoliți şi orânduiți –, în clipa când se va deschide Poarta Argeşului, aveau să-i strige întru întâmpinare urări de preamărire, numindu-l fie „Măria Ta", „Domnul Diicu", „Voievodul Diicu" şi aşa mai departe. Apoi, pe măsură ce năvălitorii va înainta spre Curte, se vor ține în urma alor să-i, prefăcându-se a-i fi partnici, dar cu adevărat pentru a-l împiedica să se întoarcă, prinzându-l mai apoi în cleşte.

Capcana propriu-zisă va fi întinsă pe tăpşanul din fața intrării Curții domneşti şi pe ulița care ducea spre turnul Porții Dealului. Locul va fi ținut sub priveghere dintr-o parte de străjerii puşcaşi şi arcaşi de la meterezele Curții şi dinspre turnul Porții Dealului. Pe după zăplazurile aflate de cealaltă parte a maidanului vor fi pitiți alți pânditori, iar locul va fi întărit chiar de cu seară, încât oştenii să nu fie primejduiți dinspre cei pe care-i încercuiesc. Liberă trebuia să rămână numai ulița care ducea de la Poarta Argeşului la palat, vrăjmaşii trebuind să fie îndrumați astfel încât să urmeze neabătuți această cale. De aceea ulicioarele lăturalnice vor fi înfundate cu cete de lefegii, care vor ridica

Material cu drept de autor

de-a curmezişul lor adevărate întărituri. Vor avea însă grijă să stea în aşa fel încât să nu fie zăriți nici ei şi nici încropelile făcute. Abia dacă nedoriții oaspeți se vor repezi asupră-le, se vor adăposti în spatele înjghebărilor. Astfel, vor fi feriți de primejdii şi se vor putea împotrivi mai cu spor. Singura lor menire era aceea de a nu îngădui avântaților oaspeți să scape nici spre dreapta, nici spre stânga, ci să-i sileascâ să urmeze doar drumul orânduit. Aşezarea oştenilor să se facă în toate locurile cuvenite începând de dimineață, ei rămânând în aşteptare, căci semnul pentru intrarea vel spătarului se va da de la Curte abia după ceva vreme după ce se va încheia slujba de depunere a jurământului.

Pe măsură ce convoiul lui Diicu va trece de ei, oştenii din ulițele lăturalnice vor ieşi din adăposturile lor şi-i vor călca pe urme, împiedicând orice încercare de întoarcere ori abatere în altă parte.

In dreptul Uliței Mari, ascunse pe după uluci, să fie pregătite din vreme grinzi şi toate cele trebuitoare spre a ridica oprelişti de învăluire a vrăjmaşului, încât să i se taie orice putință de întoarcere sau de fugă din încercuire. Când Diicu va fi cu toți oştenii pe tăpşanul de la porțile palatului, urmăritorii, cu lemnăria dinainte pregătită, vor dura la repezeală stavilele trainice prin mijlocirea cărora să închidă orice cale de ieşire din acest loc. Apoi înfățişă aşezarea fiecărei trâmbe pentru a doua zi.

Lucrurile fiind lămurite, căpeteniile oştenilor fură îndrumate să se întoarne la cei pe care-i cârmuiau şi să-i şcolească pentru ceea ce aveau de făcut, pregătind toate cele cuvenite împlinirii îndatoririlor pe care le primiseră.

*

Material cu drept de autor

Cam odată cu plecarea domnului Constantin Şerban spre bastionul de unde voia să cerceteze oastea spătarului, se duseră la casele lor şi boierii cu care divănise mai devreme. Între aceştia se număra şi marele vornic Preda Brâncoveanu. Răsturnat pe lavița din fundul strălucitului său rădvan, se lăsă prins de fiorii unei dulci leneveli, sporită de moliciunea pernelor de care se sprijinea şi de dulcea legănare a roților, care parcă-l adormea. Îl încerca o moleşitoare desfătare, amintindu-şi vorbele vel postelnicului Constantin Cantacuzino, scăpate zilele trecute.

El domn... Era un prea frumos vis, o îmbătătoare închipuire... „Dar de ce vis, de ce închipuire şi de ce nu trăire aievea?!" se pomeni el întrebându-se pe neaşteptate, fără măcar să-şi dea bine seama cum de ajunsese aici. Purtat de beția unor asemenea cugetări, ajunse acasă şi se trase devreme în iatac. Se întinse lenevos pe pat şi se lăsă în voia amăgitoarelor năluciri.

Privirea îi căzu din întâmplare asupra unui fel de ulcele mai mari din argint, aflată pe un sipet din apropiere. Asemenea ibricelor turceşti, avea gura mai îngustă, lărgindu-se printr-o frumoasă arcuire spre fund. Pe luciul ei, argintarul ştiuse a înfățişa nişte vrejuri meşteşugit ciocănite, foarte plăcute la vedere, care iteau mulțime de sclipiri. În partea de jos, în vreo patru - cinci locuri se zăreau începând nişte dungi, care aduceau cu crengile unor tufe care ies din țărână, crengi care apoi se lărgeau şi se înmulțeau, răsfirându-se şi împletindu-se între ele într-o deasă țesătură, care îmbrăca jumătatea de sus a ciudatei cofițe. Dacă o răsturnai altminteri, aridicându-o cu josul în sus şi luai aminte numai partea împodobită, lăsând de-o parte întinderile netede, recunoşteai chipul unei coroane. Cele câteva locuri din care începea rămurişul adunat laolaltă într-un strâns mănunchi, ca în dreptul rădăcinilor, erau aidoma coarnelor unei asemenea podoabe regeşti, în vreme ce

Material cu drept de autor

vrejurile împletite dinspre gât păreau a închipui cercul care se sprijinea pe creştet. Îl încercă pidosnica ispită de a vedea cum i-ar veni o cunună domnească, cum mândreţea ei i-ar înfrumuseţa fruntea, înălţându-l între aleşi.

Se sculă şi se îndreptă spre scrin, cântărind urciorașul în mână. Gura sa i se păru destul de largă ca să-i poată cuprinde tâmplele. O stânjeneală ciudată față de sine însuşi îl făcu să şovăie câteva clipe. Dar imboldul nedesluşitei ademeneli se dovedi mai puternic. Îşi zise că oricum era singur, nu-l vedea nimeni, drept care nu avea față de cine să se ruşineze.

În sfârşit se hotărî. Îşi aşează prețioasa tinichea în cap, sprijinind-o cu degetele unei mâini, în vreme ce, cu cealaltă, ridică în chip de oglindă o tipsie lucioasă aflată alături. Îşi potrivi mai bine acoperământul în creştet. Se cercetă iarăşi şi, nemulțumit, trăgând de o toartă, îl roti puțin mai într-o parte, în aşa fel încât una din coarnele închipuitei coroane să-i pice chiar în dreptul mijlocului frunții. Mânat de avânturile minții, încetase de a mai vedea oala în întregul ei, el osebind numai vrejurile ce-o împodobeau, încât ceea ce-i înfățişa fața lucioasă a talgerului-oglindă avea chiar chipul unei cununi regeşti adevărate. Se sorbi din ochi încântat, ducând tasul spre părți şi rotind potrivit şi capul, spre a se putea zări şi din laturi. Ciudata podoabă crăiască îi stătea cu adevărat bine şi-i păru tare rău că în zilele sale, în ținuturile Dunărene, asemenea însemn domnesc fusese înlocuit cu o cucă, oricât de frumoasă va fi fost aceasta. O coroană era cu totul altceva; avea altă greutate!

Ținându-şi tasul strălucitor în față, iar cu mâna cealaltă sprijinind greaua oală ca să nu-i cadă din cap, făcu câțiva paşi plini de măreție, îndreptându-se spre pat, ca un adevărat cap încoronat care trece mândru printre şirurile de supuşi îngenuncheați. Apoi se înturnă cu aceeaşi fălnicie a purtărilor, spre a se apropia de scrin.

Material cu drept de autor

Deodată dădu cu privirea de o slujnică oprită în uşă, care, cu ochii măriți şi cu gura întredeschisă de uimire, ținea o ulcică de vin în mână. Înlemnise, de nici nu mai îndrăznea să răsufle. Era năucită şi îngrozită de chipul în care i se înfățişa stăpânul. Înmărmurit la rându-i, vornicul uită să-şi coboare urciorul din cap şi, ridicând brațul cu tinicheaua care se dorea a fi oglindă, o ținti cu degetul arătător pe fată, de parcă voia s-o împuşte şi cu o ieşire vrednică de un împărat, şuieră la ea ieşit din fire:

– Afară!!!

Împiedicându-se în picioare, agățându-se de clanță şi bâltâcâind ulcica, fata se trase buimăcită îndărăt. În zăpăceala ei mai vărsă şi o parte a vinului pe podele. După ce închise uşa, se rezemă de perete să-şi tragă sufletul. O îngrozi nesăbuința de a-şi fi descoperit stăpânul purtându-se atât de ciudat. Se temea că acesta se va repezi asupră-i şi o va sfâşia. Dar în odaia de dincolo nu se mai auzi nimic. Rămas singur, vornicul aşează oala, la loc, ros de părerea de rău că de dimineață, e drept, fusese încoronat un cap, dar nu al său, ci al altuia. La drept vorbind, nici nu fusese vorba de vreo coroană, ci totul se mărginise doar la o cucă...

Pe vârful degetelor, furişat, slujnica se prelinse de-a lungul tindei spre ogradă şi dispăru la cuhnii. Aici se strecură tăcută şi spăşită într-un colțişor, ca un ştrengar năstruşnic, care, după boroboața săvârşită, se învăluie cu chip de serafică neprihănire. Stătu ce stătu în colțul în care se adăpostise, până ce imboldul limbuției nu-i mai dădu pace. Se apropie cu fereală de bucătăreasă, care, grasă şi ostenită, se aşezase pe o laviță de lemn, rezemându-se cu spatele de zid.

– Mie şi frică să-ți spun ce-am pățit adineauri! începu ea vorba.

– Ei, da' zi odată! o îndemnă bătrâna.

Material cu drept de autor

– Am fost mai adineauri să duc nişte vin stăpânului…

– Ştiu, ei şi?

– Când am intrat în iatacul dumnealui, al jupânului celuia bătrân, să nu-mi cred ochilor…

– Da' ce-ai văzut, frate, aşa de grozav? Ce ne fierbi atâta?! se amestecară în vorbă alte două femei aflate în apropiere şi care, curioase, trăgeau cu urechea.

– Ei bine, n-o să mă credeți, da' stăpânul umbla prin casă cu o oală în cap şi se măscărea în tot chipul în luciul fundului unei tingiri, pe care cred c-o folosea ca pe un soi de oglindă.

Ea, străină de firul gândurilor vel vornicului, nu putea vedea în ulceaua de argint alt rost decât acela de unealtă gospodărească, bună doar întra-ale bucătăriei, şi închipuindu-şi-o menită numai unor trebi căsniceşti din cele mai obişnuite, purtarea stăpânului devenea de neînțeles şi lipsită de noimă. La rândul lor, nici femeile nu putură pătrunde tâlcul celor întâmplate. Nici nu le venea să creadă că fata spune chiar adevărul. Gândeau că născoceşte, spre a se lăuda cu ştiința ei. De aceea cerură deslușiri, puseră întrebări. Spre a se face mai bine înțeleasă, slujnica încercă chiar o învederare a spuselor, maimuțărindu-şi stăpânul. Cum nu întrezărise rostul anume al urciorului folosit de vel vornic, ea îşi aşează pe plete o oală de pământ luată la întâmplare, care, înfloratã şi pântecoasă la mijloc fiind, deci cu o înfățişare cu totul deosebită de cea folosită de stăpân, nu mai putea îndruma în vreun fel la gândul unei coroane regeşti. Apoi, trecând de-a curmezişul cuhniei, îşi ridică puțin poalele şi închipui nişte paşi de măreție crăiască. Femeile râdeau să se prăpădească, nu alta.

– Bietul jupân… A pornit-o şi el pe urma lui Matei vodă!

Material cu drept de autor

Dacă până la ceasul culcării înmărmuritoarea noutate nu făcu decât ocolul vorniciei, a doua zi ea se răspândi în tot târgul. Pe ulițe se istorisea – adăugându-se tot felul de înfloriturі, după închipuirea povestitorului – că marele vornic umblă pe acasă cu o strachină în cap, păşind prin odăi cu nemărginită pohfală împărătească.

În vreme ce la vornicie se petrecea această întâmplare, un grămătic de la Curte ajungea la postelnicie, spre a aduce hrisovul către noul domn al Moldovei. Constantin Cantacuzino, peste măsură de îngrijat pentru fraţii săi, chemă deîndată la sine pe vtori postelnicul Badea Bălăceanu, un tânăr iscusit şi dezgheţat, şi-i porunci ca, pe cât de repede va putea, să ajungă la Iaşi şi să înmâneze cartea principelui Gheorghe Ştefan. Ba îl şi însoţi până la Poarta Vânătorilor, cea dinspre Ialomiţa, spre a-i înlesni ieşirea din târg.

Cum se va afla mai târziu, micul dregător călări cu asemenea repeziciune, încât sosi în cetatea de scaun a Moldovei în chiar a doua zi după amiază, adică punând laolaltă ceasurile umblate, făcuse lungul drum în răstimpul a numai unei singure zile şi al unei singure nopţi, lucru cu totul neobişnuit pe atunci, de aceea boiernaşul îşi făcu asemenea faimă, că va primi porecla de „Uşurelu", poreclă cu care va ajunge şi în cronici[42].

Iar graba sa fu de mare folos celor doi fraţi întemniţaţi. Ştefan vodă poruncise deja uciderea lor şi trimisese în ţinutul Neamţului, la conacul său de la Buciuleşti, spre a-i împlini voia, pe marele armaş Hrăbăşescu. Divanitul însă, primind daruri bogate de la cei doi pricinaşi, nu se grăbise să le facă de petrecanie. Gheorghe Ştefan, aflând în chiar acea dimineaţă că dregătorul zăboveşte, se înfurie şi taman poruncise întocmirea unui răvaş prin care-l certa pentru întârziere şi-i

[42] Vezi spre pildă „O seamă de cuvinte", text scris de Ion Neculce.

Material cu drept de autor

poruncea reînnoit să-i taie neîntârziat pe cei doi dregători ai lui Lupu. Era chiar clipa în care pică Bălăceanu la Curtea din Iaşi, iar cartea de ucidere către marele armaş nu mai fu trimisă, ci fu preschimbată cu alta prin care celor doi Cantacuzini li se ierta viața, dar li se luau toate avuțiile, lăsându-i săraci lipiți.

*

Cam la vremea la care domnul Constantin vodă se înturna la palat, venind de la Poarta Argeşului, se iscă mare frământare la Poarta Vânătorilor, zisă şi Poarta Dealului, aflată în partea dimpotrivă a târgului, lipită fiind de colțul de jos, dinspre Ialomița, al Curții domneşti. Aici tocmai ajunsese, după ce trecuse râul, marele vistiernic Bunea Vâlcu Grădişteanu. Cerea străjerilor învoirea de a i se deschide poarta spre a se înfățişa noului domn. Dar aceştia nici nu voiau să audă, înfricoşați întrucâtva, de vreme ce, din marginea de dincolo a cetății, răzbăteau din când în când împuşcături, zvonindu-se că pe acolo s-ar da lupte cu nişte vrăjmaşi care năvăliseră asupra întăriturilor. Ciorovăiala se prelungi destul de multă vreme.

De altfel, marele vistier se aşteptase să întâmpine împotrivire. Iscoada sa fusese împiedicată să se strecoare în cetate încă de pe la începutul săptămânii, iar el însuşi nu fusese îngăduit a intra pe la Poarta Argeşului cu două zile în urmă, când se întorsese de la mănăstirea sa. Atunci, rămânând pe dinafară, trecuse Ialomița şi urcase spre creastă la Mănăstirea Dealului, unde ceruse adăpost peste noapte. Alesese anume locul, căci de acolo de sus putea privi în târg şi chiar în Curtea Domnească şi nădăjduia că va putea ghici ce se petrece în cetate, întrezărind când aici se vor mai ivi unele schimbări.

Material cu drept de autor

După ce se isprăvi liturghia de Duminica Mironosițelor, la care luase spăşit parte alături de monahii chinoviei[43] găzduitoare, la puțină vreme după ce ieşise din biserică, auzi împuşcături de dincolo de apă, de pe undeva din jurul târgului. Ieşi pe dată la zidul dinspre apus al mănăstirii, de unde se deschidea o largă privelişte asupra Târgovişteі, dar din pricina depărtării nu se vedea mare lucru, încât nu-şi putu da seama ce se întâmpla pe celălalt mal al apei. Chemă în grabă la sine pe istețul flăcău al gazdei din Vulcana, la care locuise ultimele zile şi pe care, părându-i foarte dezgheţat şi destoinic, îl tocmise de slugă. Îi porunci să plece grabnic de vale şi să cerceteze ce necazuri s-au mai putut ivi aşa, deodată. Pe semne erau noi tulburări în târg, lucru deloc de mirare, dacă serdarul, pentru a izbândi, se încurcase cu oastea, care din anul trecut încoace iscase mulțime de tulburări. Se firitisi chiar plin de mulțumire că lipseşte din târg, scăpând astfel din calea primejdiilor.

După puțin, tânăra iscoadă se înturnă, istorisindu-i că pe partea dimpotrivă a târgului s-a adunat o spujină de oaste în slujba vel spătarului Diicu, dar că aceasta i se păruse prea firavă ca să poată izbuti să cucerească târgul! „Mult zgomot cu urlete şi împuşcături, dar fără sorți de biruință!" încheiase flăcăul.

Închis în chilia ce-i fusese orânduită pentru hodină, marele vistiernic îşi făcu repede socoteala foloaselor şi pagubei ce le putea avea în noile împrejurări. El ştia, din ceea ce îi spusese proaspăta sa iscoadă, că Matei vodă răposase, iar lefegii îl ridicaseră domn pe biv vel serdarul Constantin Şerban. Cel puțin asta îi împărtăşiseră străjile feciorului de pe apa Vulcanei! Deci în bătălia pentru scaunul domnesc rămăseseră a se înfrunta numai Diicu şi serdarul.

---

[43] Mănăstire în care călugării îşi organizează viața în comun; conceptul trebuie înțeles în opoziție cu termenul de lavră. Din sl. **kinovija**.

Material cu drept de autor

Iar acum, sluga îi dovedea că spătarul se întemeia pe o tărie care nu era vrednică de a fi luată în seamă, în vreme ce serdarul câştigase de partea sa grosul cătănimii. Deci, nu era greu de întrevăzut că acesta avea sorți să izbândească, iar nu celălalt. Prin urmare, dacă dorea să rămână divanit şi mare dregător, trebuia să se grăbească să intre în slujba sa, căci, zăbovind, se ivea primejdia să fie dat deoparte de alții, care i-o luaseră înainte cu ploconeala.

Judecând astfel, coborî valvârtej la vale, pentru a cerca să intre în cetate. Văzând că nu e rost să înduplece străjile de la Poarta Vânătorilor să-i deschidă, dar hotărât să nu se lase până ce nu va răzbi în târg, o porni spre portița din spate a Curții domneşti, cea care dădea în grădina cea mare, dinspre prund. Aici îl întâmpinară caraulele care pândeau târgul dinspre zăvoi, dar, cunoscându-l, nu cutezară să-l oprească.

Ajuns la portița cu pricina, rugă străjile de la metereze să-l cheme pe mai marele lor să stea de vorbă. Vistiernicul îi lămuri acestuia că doreşte a se înfățişa noului domn, căruia să-i fie de slujbă pentru nevoie care s-or ivi şi care desigur nu sunt puține. Iuzbaşa, cunoscător al gingaşelor împrejurări prin care treceau, se lăsă uşor înduplecat şi-i îngădui să intre, însă fără slugi. Dar, peste măsură de bănuitor, îl însoțise el însuşi până în uşa casei vechi, temându-se ca nu cumva boierul, scăpat din ochi, să nu pună ceva răuvoitor la cale.

Pe noul domn îl găsi în spătăria mare. Tocmai se despărțise de oştenii cu care se sfătuise îndelungă vreme, pentru a orândui capcana pe care tocmai a gătea spătarului. Era înconjurat după obicei de sfătuitorii săi de taină, împreună cu care pusese la cale şi înfăptuise întreaga urzeală. Făcându-şi loc printre aceştia, îmbrâncindu-i când la dreapta, când la stânga, ajunse în fața jilțului domnesc. Lăsându-se bătrâneşte pe vine, proptise, cu foarte căutată

Material cu drept de autor

cuviință, un genunchi în podea, ploconindu-se adânc, cu fățarnică bucurie.

– Să ne trăieşti, Măria Ta! Neaşteptata şi îmbucurătoarea veste m-a ajuns în sihăstria mea dintre muncele! Aflând-o, mi-am lăsat toate în voia sorții şi am alergat cu mare grabă încoace, să fiu părtaş măritelor fapte vrednice de a fi scrise în cronici, care se zămisleau fără mine în cetatea de scaun. Fugeam atât de iute încoace, căci năzuiam să fiu alături cu norodul nostru, care-şi croieşte viitorul. Mă încearcă o nespusă părere de rău că, tocmai în asemenea clipe de răscruce pentru țară, am lipsit din cetate, nefiind de ajutor. Dacă aş fi ştiut ce se întâmplă – minți el cu seninătate – n-aş fi plecat nici de-aş fi fost plătit cu aur! Dintru început ți-aş fi stat cu dragoste la îndemână, căci din totdeauna am avut mare încredere în dreptatea şi în sorții Luminăției Tale! Şi nici nu ştii cât m-am bucurat, aflând că în sfârşit cele hărăzite de Domnul Dumnezeu – în nețărmurita sa iubire – s-au împlinit! Şi, îndemnat de fierbinții simțăminte care mă însuflețesc, iată-mă-s la picioarele Măriei Tale! îşi încheie el zgomotos şiragul de minciuni, trâmbițându-şi plin de înfoiere închipuitele trăiri sufleteşti în cuvinte voit umflate şi sunătoare.

Că adevărul era cu totul potrivnic spuselor, că pentru a veni îşi făcuse multe şi mârşave socoteli, nu era pricină de a-şi face mustrări de cuget. Însemnat era să-l linguşească într-atât pe serdar, încât să-l înduplece ca să-l păstreze în slujbă.

– Dacă nu am avut prilejul să fiu alături de Măria Ta când s-a hotărât soarta scaunului – stărui el mai departe la fel de avântat –, mă leg ca de acum încolo să-ți stau neclintit alături!

„Adică te legi să nu dai visteria din mână! Văzuşi masa pusă şi te îndeşi în față, ca să-ți păstrezi locul la ea!" îşi zise în gând, înciudat, Stroe Leurdeanu, care râvnea la

Material cu drept de autor

vistierie, dregătoria sa de odinioară, după care – în lungul anilor – oftase îndeajuns. În tot răstimpul săptămânii din urmă, văzând lipsa lui Bunea, trăsese nădejde că poate în sfârşit să-şi atingă ţelul, neavând potrivnic.

Parcă anume ca să-i facă şi mai aprig în necaz, Constantin Şerban îi arătă multă bunăvoinţă noului venit, încântat fiind de osanalele pe care i le aducea. Îi arătă că se bucură de frumoasele simţăminte pe care i le poartă şi de marele ajutor pe care i-l făgăduia! Îşi dorea astfel de slugi sârguincioase şi credincioase, pentru care vistierul era pildă! Drept care îi mărturisi că îl primeşte cu dragă inimă între sfătuitorii săi de taină, şi prin urmare îl poftea să se aşeze alături de ei şi să mai divănească asupra a ceea ce le rămăsese de făcut pentru a doua zi. Mai departe se legă chiar să-l păstreze în slujbă, ştiindu-l destoinic şi muncitor.

Auzindu-l, fostul vistiernic Stroe Leurdeanu să crape, nu alta. Îi era ciudă de norocul celuilalt şi fierbea fierea în el. Acum, când era cât pe ce să pună mâna pe vistierie, răsărea dintr-o dată Bunea şi-i spulbera visul. Spre mâhnirea sa, nu întrevedea nici o cale de a scăpa de nepoftitul căzut pe capul lor. Aşa că înghiţi în sec, dar nu va uita până la sfârşitul vieţii renghiul pe care i-l jucase celălalt. Ros de pizmă, în toţi anii următori, va face tot ce-i va sta în putinţă ca să-l sape pe velit unde şi la cine i se va ivi prilejul. Nimic nu-i va mai putea potoli vrăjmăşia.

Proaspătul domn, om foarte ascuţit la minte, viclean şi dăruit uneltitor, în şiragul de laude sforăitoare cu care dregătorul sârguia să-l îmbete, fu izbit de o vorbă a cărei însemnătate scăpase pare-se celorlalţi. De aceea nu-l lăsă pe vistiernic să se îndepărteze înainte de a-i mai pune o întrebare, care-i nedumeri pe toţi cei de faţă şi mai ales pe jupân Bunea. Divanitul se vedea nepregătit să răspundă, căci nu-şi închipuise că va stârni anume gânduri în mintea fostului serdar, cu nişte cuvinte obişnuite de preamărire!

Material cu drept de autor

Aflând ce deslușire i se cere, se temu chiar că, dacă nu va ști să răspundă destul de iscusit, e primejduit de a se da de gol, dovedind că tot ceea ce însăilase nu era decât un șirag de plăsmuiri, mincinoase de la un capăt la celălalt!

– Cum, se zvonește deja în țară despre cele petrecute în cetatea de scaun?! Și asta într-atât încât vestea a putut ajunge până în cotloanele ascunse ale Vulcanei?! se minună Constantin vodă Șerban. Deci în zadar am ferecat cetatea? Ce anume se știe și ce anume se spune? Pe ce cale și cum vor fi răzbit veștile, de vreme ce târgul a fost ținut necontenit sub zăvor? Ce n-a mers ca lumea în cele orânduite de mine?!

Domnul era pe drept foarte îngrijat. Pusese mare temei pe neamestecul și nemișcarea acelora celor din județe, socotind că nu i se vor vârî în chip nedorit în treburi, încât îi va pune în fața faptului împlinit. Voise să se vadă încoronat înainte ca lumea din țară să apuce să se dezmeticească... Ori, i se păru că vistierul scotea la iveală o neizbândă, ba chiar și o primejdie care-i putea înlesni lui Diicu întărirea. Dacă întreaga Valahie era avea știință de preschimbări, potrivnicii, preveniți deja, se puteau găsi în acea clipă în plin mers asupra Târgoviștei, spre a se înfrăți cu Diicu. Se temu că, într-o asemenea împrejurare, cei de afară nu vor rămâne liniștiți până ce-și va tocmi toate trebile, cum își făcuse socotelile, ci e primejduit ca taman în ultima clipă să se pomenească în fața unei uriașe împotriviri, pentru întâmpinarea căreia nu era pregătit.

Luat astfel din scurt, vistierul tăcu îndelung, neștiind prea bine ce să răspundă ca să nu se dea de gol. Nu vedea cum ar putea ocoli darea unor deslușiri răspicate la întrebare, încât să scape din impas. Ifosele și patosul îi cam secară, căci nu-i prea venea la socoteală să lămurească cum aflase de înfruntări și cum le pândise mersul, căci dacă înfățișa adevărul, icoana de neprihănire pe care sârguia s-o

Material cu drept de autor

aridice chipului şi sufletului său curat, ori în jurul credinţei pătimaşe şi fără de margini cu care voia a-l sluji, ar fi fost pentru vecie întinată şi ferfelită! Încercă să scape, pornindu-se pe însăilatul unor îngăimăceli atât de încurcate, încât nimeni nu mai pricepu nimic. Din îngrijorarea cu care i se pusese întrebarea, cât şi din străşnicia cu care fusese zăvorât târgul, înţelesese că serdarul n-ar fi voit ca ştirea să răsufle. Oricum, ca să-l liniştească cumva şi ca să se pună la adăpost, se strădui să scadă cât mai mult cuprinderea răsunetului care răzbătuse în afara cetăţii:

– S-a aflat câte ceva, e drept, de la nişte oşteni, dar nu cine ştie ce. Din spusele lor încurcate, prostimea nu a putut pricepe mare lucru. Dar un om cu ceva ştiinţă într-ale cârmuirii poate vedea şi dincolo de vorbe... – oftă el, dând de înţeles că prin cugetarea din urmă se gândeşte la sine.

– Or fi fost din trimişii lui Diicu, care sârguiau a aduna gloata, în parte strânsă pe afară... făcu şovăitor Constantin Şerban, spre a-şi ogoi neliniştile. Dar nu înţeleg cum de-a putut afla spătarul de acum câteva zile!

– Desigur, oşteni de-ăştia! se grăbi vistierul să încuviinţeze, ca să încheie lămuririle stânjenitoare pentru el.

Stroe Leurdeanu, care, sub ochii îngăduitori ai serdarului, îşi luase libertatea ca în divan să se aşeze în locul vistiernicului, se văzu silit să se scoale din strană, spre a i-o trece lui Bunea.

– După război mulţi viteji s-arată! şuieră el înveninat, în vreme ce se trăgea în alt colţ al odăii.

Lui Bunea Vâlcu Grădişteanu nu-i scăpă ieşirea şi înţelese că în Stroe are un duşman şi încă unul din cei mai primejdioşi. Nu înţelesese prea bine ce anume şuşotise celor din jur, dar din voce, din felul cum răbufnise, îşi putu da seama că era vorba de o pornire de vrăjmăşie. Deşi era încredinţat că n-o să-l poată îmbuna în vreun fel, îşi zise ca pe faţă să fie peste măsură de binevoitor cu boierul, dar în

Material cu drept de autor

tainã sã nu-l scape din ochi, spre a-i descoperi şi nimici din sămânță orice încercare de a-i face rău, căci desigur nu va întârzia să se dezlănțuie cât de curând împotrivă-i. De altfel, nu vedea decât o singură cale ca să scape de pacostea patimii sale; nu-i rămânea decât să i-o întoarcă împotriva altcuiva, trezindu-i pofta pentru altă dregătorie!

*

* *

Material cu drept de autor

Capitolul XXXIV

Deşi se culcase mult mai devreme decât în nopțile dinainte, şi cu toate că Diicu îl amenința de dincolo de porți, Constantin vodă Şerban se trezi târziu, de parcă n-ar mai fi avut nici un fel de griji. Neobişnuiți cu un asemenea tihnită viețuire, cei dornici să-i cerşească ocrotirea şi să-i câştige bunăvoința se adunaseră deja în tinda iatacului.

Hrizea din Bogdănei, aflat printre ei, îşi pierduse răbdarea. Nu era obişnuit ca, în aşteptare, să-i frece pragurile serdarului atât de îndelungă vreme, la rând cu toți ceilalți. Fierbea de nerăbdare de a se înfățişa, căci era purtătorul unor ştiri pe care le socotea destul de însemnate, încât să se cuvină să fie înfățişate neîntârziat. După ce se lehămetisise, ceruse unui copil de casă, care păzea odaia, să-l trezească pe noul domn, dar acesta nici nu voi să audă, dezvinuindu-se că primise de cu seară straşnică poruncă să nu-i tulbure somnul.

În sfârşit, de dincolo răsună mult aşteptatul clinchet al clopoțelului. Taman în clipa când paicul întredeschidea uşa spre a afla porunca, Hrizea îl mai pofti o dată să-şi

Material cu drept de autor

vestească stăpânul că a sosit, ca să fie primit înaintea celorlalți. Constantin Şerban, recunoscându-i glasul, îl chemă înăuntru.

În vreme ce proaspătul principe se întindea şi căsca nepăsător, Hrizea îşi începu darea de seamă asupra noutăților zilei. După ce plecase de cu seară de la Curte, vel vistiernicul Bunea Grădişteanu se dusese în ospeție la banul Spahiul din Vâlsăneşti, iar mai apoi la cumnatul Măriei Sale, amândoi ştiuți şi recunoscuți de răuvoitori domnului. Era deci limpede că velitul cam umbla cu fundu-n două luntre, iar credința sa trebuia privegheată cu mare grijă. De multă vreme părea codoş, dar acum se dădea pe față.

Domnul făcu din mână semn de îngăduință, parcă voind să spună „Nu-i nimic! Lasă-l într-ale lui!". Apoi adăugi cu voce tare:

– I-am dat cumnatului cartea pentru frații săi, cum i-a fost voia, aşa încât nu cred să mai cârtească de acum încolo. Cu asta l-am îndatorat şi se va da pe brazdă...

– În ce priveşte cartea voastră, postelnicul a trimis-o încă de ieri după amiază printr-un slujbaş al său în Moldova, pentru care a cerut în numele vostru îngăduința de a fi lăsat să iasă prin Poarta Dealului. Astfel, omul a putut pleca glonț şi pesemne că se apropie deja de hotar. De altfel ieri seară a fost şi un straşnic tărăboi la postelnicie. Sora voastră maşteră l-a certat foarte rău pe Drăghici, feciorul ei cel mare, pentru că vrea a sluji la Curtea Măriei Tale. L-a probozit cum i-a venit la gură, de se auzea în toată casa, spre hazul slugilor. Iar despre Domnia Ta a spus lucruri peste măsură de necuviincioase!

– Îmi închipui! Nu e întâiaşi oară! Veninoasă ca o viperă! Greu să scapi de muşcătura ei. Rea şi otrăvită, mătrăgună ca mă-sa!

– De altfel nici scumpa-i noră, soața lui Drăghici, nu s-a lăsat mai prejos. Era foarte pornită împotriva

Material cu drept de autor

bărbatului ei, că nu ține parte lu' ta-su, vel spătarul Diicu! Vai de capul lui, ce i-au făcut!

În vreme ce un copil de casă îi scotea lungul şi largul veşmânt de noapte, ce aducea cu o rochie lălâie, iar alți doi îl înveşmântau cu cămaşa de brocard țesută cu fir de aur, Hrizea îşi deşertă mai departe desaga cu ştiri.

– Una mai ciudată am aflat-o de cu seară. Se zice că vel vornicul Preda are obicei de a se plimba cu pas regesc prin casă, purtând o strachină în cap, de-a băgat toată argățimea în sperieți!

– Ei nu, că pe asta n-aş mai crede-o! făcu domnul râzând.

– Cel puțin aşa povestesc slugile, care, cică, l-au văzut cu ochii lor!

– Dar afară, la porți, ce se mai întâmplă!?

– Păi, Diicu cu ai săi au dormit, care cum a apucat, sub cerul liber. Şi nu cred că le-a fost bine, căci, fiind foarte senin, spre dimineață a fost peste măsură de frig! Din câte ştiu, toți sunt țepeni. Bună ar fi fost şi puțină promoroacă... Atunci de ciocăneai cu degetul în ei, sunau ca o oală goală! Se vede că vel spătarul e cu totul negătit pentru ceea ce voieşte a făptui. Dacă îi lipsesc corturile, sunt încredințat că nici tain pentru sufletele de sub ascultarea sa nu are, şi nici plumbi şi iarbă de puşcă îndestulătoare. A plecat la luptă fără sculele trebuitoare războiului! Vai de capul lui! D-aia n-a izbândit în nici un rând şi nu a făcut nicicând vreo ispravă acătării! Cred că o să-l dăm lesne gata!

– Lui i-am pregătit una bună! Sper să fie destul de nerod ca să-mi cadă în nadă! râse în zeflemea voievodul.

Între timp, domnul se aşează să mănânce, iar Hrizea, ca să nu-l stânjenească, trecu dincolo. După ceva vreme, ieşi şi Constantin Şerban din iatac, fiind năpădit în tinda odăii de sumedenie dintre cei care-l aşteptau cu nerăbdare, fie ca să-şi mărturisească nețărmurita lor credință şi dorința de a se

Material cu drept de autor

pune în slujba sa, fie pentru a-i înfățișa felurite cerințe. Mulțumind celor dintâi, zvârlind în jur cu făgăduieli pentru cei din urmă, se grăbi să treacă în spătăria mare, unde-l aşteptau boierii mai de seamă ai țării.

Dar nu apucă să se aşeze în scaunul domnesc, că în fața treptelor se înfățişă vel postelnicul Constantin Cantacuzino. Fostul serdar se bucură. De bună seamă cumnatul venise să-i mulțumească pentru cartea ce i-o făcuse cu atâta zor. Era încredințat că-i frânsese îndărătnicia. Îl supără însă că postelnicul, în locul unei ploconeli adânci şi umile, i se închină plecând numai capul în față.

– Măria Ta, îngăduie-mi ați spune câteva cuvinte! începu acesta posac şi morocănos.

– Cu dragă inimă, cumnate! Pe domnia ta îmi face plăcere oricând să te ascult!

– Măria Ta, se reînturnă la vorba sa sfetnicul, îți mulțumesc pentru cartea ce mi-ai dăruit-o. Din păcate însă, trebuie să te înştiințez că sunt prea ostenit şi prea bătrân ca să pot purta mai departe dregătoria cu care am fost cinstit odinioară. Întrecându-mi puterile, rog pe Măria Ta să mă sloboade de truda slujbei şi să-mi îngăduie să mă aşez la una din ocinile mele pentru zilele pe care mi le va mai dărui Domnul. Acum, spre a nu mai încurca locul pe aici, pun cârja postelnicească la picioarele Domniei Tale, ca să o poți încredința cuiva mai destoinic decât mine!

Apoi aşează toiagul îmbrăcat în foiță de argint pe scările scaunului domnesc şi, după ce se închină la fel de țeapăn ca la început, mergând cu spatele, se trase spre uşă şi ieşi.

Constantin Şerban rămase descumpănit. Nu se aşteptase la atâta lipsă de recunoştință! De altfel plecarea postelnicului îl punea în încurcătură şi legat de ceremonia care urma să înceapă cât de curând în biserică, căci dregătorul trebuia să stea în partea dreaptă a treptelor

Material cu drept de autor

scaunului domnesc. Ori, în vremea depunerii jurământului de către curteni, locul nu putea rămâne gol. Domnul căută nehotărât cu ochii prin odaie. Până la urmă, privirea i se opri asupra lui Eustratie Leurdeanu, aflat undeva mai în fund.

– Boier Leurdene, rogu-te vină de ni te înfățișează. Cum cumnatul meu preaiubit s-a lepădat de semnul slujbei ce-o împlinea la Curtea mea, ieşi înainte-mi şi ridică domnia ta cârja şi să-ți fie de întărire pentru dregătoria ce ți-o dăruiesc acum!

Frumosul tânăr îşi făcu loc până în fața scaunului țării, ridică toiagul, apoi îngenunche şi sărută, ca semn de recunoştință, mâna principelui.

Constantin Şerban era destul de supărat, aşa încât încheie adunarea.

– E vremea să ne pregătim pentru slujba de depunere a jurământului, după cuviință. Până atunci, nemaiavând treburi aici, mă întorn în spătăria cea mică.

Dar înainte de a trece în odaia cealaltă, domnul hotărî să mai arunce o privire asupra Curții şi a târgului, ca să se încredințeze că peste tot e bună rânduială. Însoțit de apropiații săi urcă în podul casei vechi şi de aici trecu în Turnul Chindiei. Din ceardacul din vârful acestuia, de sub streaşină, privi în jur.

Vremea i se arăta prielnică. Cerul era senin, iar soarele tocmai se înălța deasupra crestelor de dincolo de Ialomița.

Îşi coborî privirea asupra Curții, cântărind dintr-o ochire străjile care se perindau alene prin pridvoarele de la meterezele lungului zid de apărare. Putea fi mulțumit. Paza se vădea temeinică.

Atenția îi poposi apoi asupra palatului celui nou. Fața pe care o privea se găsea în plină umbră, partea dimpotrivă fiind cea bătută de soare la acel ceas. De aceea, prin hârtia câtorva ferestre din catul de sus, putu parcă zări

Material cu drept de autor

luciri tremurătoare, roşietice, pesemne lumânările aprinse în jurul cărora se adunaseră boieroaicele şi bocitoarele, care fuseseră deja tocmite a sta la căpătâiul celui pierit. Ca să nu se tulbure măreția țărmoniei de depunere a jurământului – care urma a se ține mai multe zile în şir – hotărâse ca înmormântarea să se facă în grabă, după amiază. Fu însă nedumerit să vadă canaturile unor ferestre date de perete. Ştia că era obiceiul ca, atâta vreme cât răposatul e ținut în casă, geamurile să fie bine ferecate, căci deschiderea lor dăuna leşului.

În prima clipă se gândi să trimită pe cineva dincolo, să-i certe pe cei care făcuseră asemenea nesocotință, dar apoi îşi zise că nu are rost, căci poate ferestrele lăsate vraişte sunt ale altor odăi decât aceea în care fusese aşezat cel pristăvit. Apoi, oricum, în câteva ceasuri urma a fi astrucat, deci nu era vreme de a se vătăma rămăşițele. Ba mai mult, peste puțin timp era orânduit ca racla să fie adusă în cortul care se vedea aşezat în fața scării casei celeia noi. Deci în scurt leşul era scos la aer şi atunci asemenea griji chiar că nu-şi aveau rostul!

Pologul cernit era o înjghebare destul de mare, înălțată pe o prispă de lemn şi era închis numai pe trei laturi. Cea de a patra era deschisă spre Curte, ca lumea să poată privi la cele care urmau a se petrece înăuntru. De altfel, ograda era deja plină ochi de lume. Se vedeau curteni, tot soiul de dregători mai mari sau mai mărunți, oşteni şi cu deosebire căpeteniile lor. Toți aşteptau cu nerăbdare începerea țărmoniilor, de orânduirea cărora fuseseră înştiințați.

Din josul Uliței Mari Domneşti, auzi zarvă şi întoarse privirea într-acolo. Tocmai în acea clipă dădea colțul, ieşind de pe ulicioara Mănăstirii Stelea, un stol de oaste în strălucitoare mundire roşii de sărbătoare. El croia drum prin mulțimea care înțesa încă de pe acum deja ulița,

Material cu drept de autor

unuia dintre rădvanele domneşti, care, din porunca sa, îl aducea la Curte pe Prea-fericirea Sa, patriarhul Macarie al Antiohiei.

O clipă, îngrijorat, căută cu privirea prin ogradă, întrebându-se dacă mitropolitul a venit deja, ori îi pricinuieşte iarăşi supărări cu nemaipomenita-i îndărătnicie. Se linişti însă pe dată, căci zări trasă într-o parte, lângă poartă, trăsura chiriarhului. Era deci vremea să coboare pentru începerea solemnităților.

Când, însoțit de un mic alai, străbătu ograda pe cărarea ocrotită din părți de două şiruri de seimeni îmbrăcați în frumoase veşminte de mare praznic, nu avu cum să zărească printre cei care – din spatele lor – i se închinau la trecere, pe Sava, bătrânul logofăt de cancelarie al lui Matei, prins într-un taifas înfierbântat cu un bărbat mult mai tânăr decât el. Acesta din urmă era un mărunt clucer, însurat cu o anume jupâniță Anghelina, una din fostele răsfățate ale răposatei principese, pe care o crescuse la Curte alături de o seamă de alte orfane, de care grijea în dorul copiilor pe care pronia nu i-i dăruise.

Din pricina bunăvoinței osebite pe care i-o arătase ani de zile mărita voievodeasă, Anghelina cerca a dovedi tuturor că i-ar fi fost nepoată de sânge, însă fără nici un fel de îndreptățire, la mijloc nefiind decât un noian de închipuiri. Micul slujitor de clucerie venise în ajun în câteva rânduri, rugându-l stăruitor pe Sava să-i încropească un hrisov de stăpânire asupra moşiei Mitreşti şi a ocinii Cătunul, amândouă de prin Teleorman, care – zicea el – i-ar fi fost, chipurile, dăruite lui şi neveste-si de către doamna Elina cu ştirea bărbatului ei, domnul Matei vodă Basarab. Bătrânul grămătic scrisese, e drept, izvodul, aşa cum i se ceruse, dar nu-i prea vedea rostul, căci în el, cu bună ştiință, strecurase lucruri de adevărul cărora se cam îndoia, iar, pe

Material cu drept de autor

de altă parte, Matei vodă murind, nu avea cine să-l mai întărească.

La stăruința tânărului, prinsese spre pildă în hrisov, ca înfățișând chiar vorbele domnului Matei vodă, spusa că „doamna domniei mele, adică doamna Elina, avea pe Cârstea clucerul şi pre jupânița sa, Anghelina, nepoata doamnei domniei miele, ca pe nişte feciori."[44] Ori, bătrânul principe nu putuse rosti asemenea vorbe la vremea scrierii, fiind de mai bine de o săptămână închis în iatac, nimeni nemaiştiind măcar dacă mai trăia cu adevărat sau nu! Iar mai departe se ivea şi o altă hibă a celor plăsmuite, căci se însăila un lucru care, pe drept, putea fi pus la îndoială. Şi anume, se arăta că Matei întărea dreptul de stăpânire asupra ocinilor în temeiul cărților de danie ale nevestei sale, pe care le-ar fi avut în fața ochilor în clipa slobozirii uricului. Ori, aici două lucruri nu erau la locul lor. Dacă doamna Elina le dăduse diată, ei îşi puteau oricum dovedi dreptul de stăpânire, şi atunci la ce le mai trebuia o întărire câştigată în împrejurări atât de tulburi?! Pe de altă parte, Sava ştia chiar de la Cârstea clucerul că diresele de care se făcea vorbire nu fuseseră nicicând întocmite, întrucât, din pricina morții neaşteptate a doamnei, nu apucaseră a fi aşternute pe hârtie. Tânărul stăruise însă ca zisele cuvinte să fie cuprinse zor-nevoie în sinet, ca fiind nişte cugetări cerute de datină, drept care nu puteau lipsi dintr-un izvod de îndreptățire a stăpânirii asupra unei ocini. Sava îi făcuse pe voie, căci ținea la băiat şi îi lămuri încă o dată că pisarul căruia îi încredințase alcătuirea zapisului îşi terminase treaba în chiar acea dimineață, dar era o trudă deşartă. Bătrânul diac se căznea să-i desluşească tânărului atât slăbiciunile de cuprins ale ispisocului, dar şi împrejurarea că nu va putea ajunge la domn pentru aşezarea peceții.

---

[44] Citat dintr-un document datat 10 Aprilie 1654, neautentificat, aflat actualmente în Arhiva de Stat.

Material cu drept de autor

– Nu înțeleg la ce-ți poate sluji o carte alcătuită în numele preabunului Matei vodă, de vreme ce dânsul este mort! Zădărnicie curată şi bani aruncați!

Micul clucer avea însă simțământul că noianul de cârteli care i se aduceau împotrivă nu erau întemeiate, fiind doar menite ca să îndreptățească o tăgadă, de aceea stărui:

– Nu e nici o zădărnicie! Nimic nu e de prisos! Domnia ta să mi-o scrii, căci eu ți-o plătesc drept şi fără multă tocmeală!

– Îți mai spun odată: cartea cred că e demult isprăvită. Putem merge la cancelarie s-o iei. Dar nu-i văd folosul. Arunci banii pe gârlă, căci Matei vodă e mort. Mai bine aştepți să se mai liniştească şi să se mai aşeze oleacă trebile, şi apoi ceri un înscris de netăgăduit noului domn! În ăst răstimp stărui degeaba, căci nu poți afla pe nicăieri vreun ajutor. Nu e cineva căruia să-i pese acum de tine şi de ocina ta. Curtea arată ca o baltă în care copiii au râcâit nămolul din fundul ei, stârnindu-l. Totul e tulbure şi nedesluşit. Nimeni nu mai ştie de nici unele! Ai răbdare!

– Vorbe, Domnia Ta! Dacă nu primesc întărirea acum, moşiile sunt pierdute, căci se vor repezi asupră-le cei care se cred urmaşi legiuiți ai închipuitului răposat şi care, în nemăsurata lor lăcomie, abia aşteaptă să-şi împartă moştenirea rămasă, fără să ierte nimic! Nu uita că unul dintre aceştia nu e altul decât marele vornic Preda Brâncoveanu. Cine-i poate ține piept chiar şi numai lui? Dar nu e singurul. Ori, față cu mulțimea şi puterea lor, eu, biet clucer mic, nu pot face nimic! Acum, în clipa asta, îmi joc ultima carte!

– Totuşi, nu înțeleg de ce nu te-ai grăbit!

– Până zilele astea n-am putut intra la Curte. Acum nădăjduiesc că în sfârşit o să mă pot furişa chiar până la domn. Cunosc destul de bine palatul, iar un prieten mi-a

Material cu drept de autor

făgăduit să-mi facă legătura cu unul din străjerii care-i păzesc odaia.

– Degeaba! Măria Sa nu are în iatac nici pecete, nici călimări, ca să poată întări vreun hrisov! Pe deasupra, domnul Matei e mort! Au fost chemate slugile să-l scalde, au fost tocmite bocitoare, s-a aridicat cortul pe prispa din ogradă... Ce alte dovezi mai vrei?!

– Totul nu e decât bâlci şi o nețărmurită înşelătorie, ca să zăpăcească şi să prostească lumea! De-o săptămână tot bat clopotele în dungă a îngropăciune şi ni se tot vesteşte c-ar fi mort, iar ieri dimineață oştenii îl scoteau la aer în ceardac! Prietenul de care-ți vorbeam a văzut cu ochii săi cum era ajutat să iasă. De când obiceiul de a plimba astfel răposații de-a-n picioarele? Şi încă fără coşciug! Şi apoi, de ce de zile întregi ni se tot vorbeşte de pristăvire, dar un leş n-a putut fi arătat lumii?! Nu-ți dai seama că dacă cel pierit ar fi fost să zacă pe năsălie de când au cernit ei Curtea, ar însemna să nu te mai poți apropia de palat de atâta miros! Oricine poate pricepe că e ceva necurat la mijloc! Matei vodă trăieşte şi voi ajunge la el!

– Şi cu ce te poate ajuta un ostatic, fie el şi viu?

– Este în viață! Nici o grijă! Ceea ce suntem puşi să jelim peste puțin este o păpuşă cu chip de ceară, măiestru meşterită! Atâta zace în racla care ni se va arăta. Adevăratul Matei vodă încă mai trăieşte. Slugile de taină care i-au tot dus mâncarea şi odăiaşul său au spus asta, deşi nu le era îngăduit a o face! Dar față de cei de încredere, s-au scăpat.

– În sfârşit, dacă zor-nevoie vrei să-ți pierzi banii, fie după voia dumitale! se dădu bătut Sava, dar tot neîncrezător în dreptatea celuilalt. Vino cu mine ca să-ți iei cartea! îl pofti el.

Între timp, Constantin vodă Şerban ajunse în fața bisericii, unde divaniții făcuseră un cerc larg în aşteptare, neîndrăznind a intra înaintea Măriei Sale. Între cei adunați

Material cu drept de autor

putea fi văzut şi Boroş, solul ardelean, care era înfăţişat cu orice prilej ca un soi de prapur ocrotitor, dar puţini ştiau că e doar o sărmană păpuşă, căreia noul domn îi trăgea sforile. Lăudătorii lui Constantin vodă ziceau cui voia şi nu voia să-i asculte: „craiul Rákóczi, de cum a aflat de vitejeasca noastră luptă de slobozenie, ne-a trimis pe dată sfetnicul său cel mai de încredere, ca să ne fie de ajutor!". Era greu de spus dacă vorbitorii chiar credeau gogorița pe care o născociseră, dar e neîndoielnic că un asemenea zvon se răspândise prin târg şi făcea mare vâlvă.

Domnul urcă în pridvorul bisericii, unde fu întâmpinat de cei doi înalți arhierei aflați de față, patriarhul Antiohiei şi mitropolitul țării, şi cu toții împreună intrară în sfântul locaş, urmați apoi de alaiul boierilor de întâiul rang, adunați până în acea clipă în ogradă. În vreme ce Constantin vodă Şerban, în isonul axionului, străbătea pridvorul Bisericii celei Mari Domneşti, cei doi boiernaşi – Sava şi Cârstea – se îndreptară spre cancelaria țării, ca să încheie tocmeala asupra căreia se înțeleseseră.

Adevărul era că micul clucer nu era singurul târgovişte an care, în ciuda tuturor gătirilor de pogribanie pe care le putea vedea orişicine, se îndoia de săvârşirea din viață domnului. Prea multe şi contrazicătoare fuseseră zvonurile din ultimele zile, ca să se mai poată cineva crede în temeinicia lor.

În biserică, cei doi prea-slăviți ierarhi se îndreptară spre jilțurile lor, dar rămaseră în picioare în fața acestora, aşteptând ca noul voievod să se aşeze. După ce principele urcă treptele scaunului domnesc şi luă loc, preafericitul patriarh oaspete se apropie şi, cădelnițându-l, îl blagoslovi. Smerit, Constantin vodă se sculă în picioare şi, plecându-se, îi sărută mâna dreaptă, adică aceea care mai înainte făcuse asupră-i ocrotitorul semn al crucii.

Material cu drept de autor

După aceea putu începe slujba propriu-zisă, care fusese orânduită pentru acea zi de luni. La urmă mărițiii chiriarhi se ridicară şi coborâră fiecare în dreptul unuia din cele două tetrapoduri îmbrăcate în văluri strălucitoare, care fuseseră aşezate în fața sfeşnicelor celor mari de dinaintea catapetesmei. Pe fața lor de sus, care era înclinată, se afla câte o Sfântă Evanghelie îmbrăcată în scoarțe din foiță de aur, bătută cu pietre prețioase; iar în partea de deasupra stătea câte o cruce tot de aur, minunat meşteşugită. Cu mâna aşezată pe aceste odoare, după străvechile datini, curtenii şi căpeteniile oştii – de la cei mai mari, până la cei mai mici – erau datori să depună legământul de credință față de noul principe.

Primii care purceseră a jura erau marii boieri de sfat. Erau orânduiți perechi în lungul covorului care străbătea pronaosul şi naosul până la treptele catapetesmei. Câte doi se apropiau de tetrapoduri şi aşezau o mână pe Sfânta Scriptură, iar pe cealaltă, pe piciorul crucii Mântuitorului. În vremea asta diecii, aşezați fiecare la un tetrapod, citeau dintr-un hrisov vorbele Sfântului Legământ către noua domnie. Iar jurătorii, după fiecare îndatorire de credință pe care se învoiau a o împlini nestrămutat, rosteau răsunător: „Da, mă leg!"; iar după fiecare blestem ce urma să-i lovească de-şi călcau făgăduielile, adăugau un întreit „Amin!".

Apoi, în vreme ce alții le luau locul, cei dintâi păşeau spre înalții ierarhi care grijeau de tetrapoduri – lângă cel din dreapta aflându-se patriarhul Antiohiei, iar în spatele celuilalt stând mitropolitul Ignatie – şi, punând un genunchi în pământ, le sărutau smerit mâna dreaptă. De aici se îndreptau spre treptele scaunului domnesc, unde – stând în picioare – îl aflau pe Constantin vodă Şerban, care începuse a-şi alipi la nume, pentru învederarea drepturilor sale de stăpânire, şi adăugirea de Basarab.

Material cu drept de autor

După obicei, urcuşul spre scaunul domnesc trebuia să fie privegheat dintr-o parte de marele postelnic, iar din cealaltă de marele spătar. Încă din zilele de dinainte, fostul serdar avusese puțin de opintit pentru a putea împlini nestrămutat datina, căci prin grija sa marele spătar – care-i era şi potrivnic, şi vrăjmaş – lipsea. Până la urmă îl înlocuise cu Hrizea, care însă nu putuse fi împuternicit pe deplin, atâta vreme cât semnul dregătoriei se afla la Diicu Buicescu.

Acum, de dimineață, rămăsese însă şi fără postelnic. Lipsa sa n-ar fi plâns-o, căci cumnatul Cantacuzino – prin reaua voință ce i-o arăta – îl făcuse să se cam sature de el. Totuşi, locul nu putea rămâne gol. Aşa că, în pripă, fără a mai ține seama de toate rânduielile întortocheate ale canoanelor vieții de Curte, îl înălțase în dregătorie pe Eustratie Leurdeanu. Dar prin chipul în care se făcuse numirea, nici acesta nu se putea socoti aridicat în slujbă pe deplin şi nici urmând cu scumpătate cele legiuite de pravile.

Deci, măreția țărmoniei era puțin stânjenită de împrejurarea că era privegheat de nişte sfetnici care nu se vădeau a fi dregători pe de-a-ntregul statorniciți în temeiul celor legiuite. Curtenii care depuseseră jurământul urcau printre cei doi puținele trepte spre scaun şi, punând iarăşi genunchiul în podea, aşezau uşor pecetea buzelor lor pe mâna dreaptă a principelui, pe care abia de-o atingeau. Apoi, plecându-se şi mai mult, prindeau poala veşmântului domnesc, o sărutau cu nespusă spăsenie şi, ridicându-se, se îndreptau spre locul ce-l aveau orânduit în biserică, după însemnătatea dregătoriei lor. Singur Preda Brâncoveanu, vrând să pară mai pătruns de patos şi mai inimos în jurământul său, îşi lipi zdravăn buzele de dosul palmei voievodului – ca sorbul unei lipitori –, acesta simțind pe piele o zemoasă, deloc plăcută, apăsare, pe care, când

Material cu drept de autor

sfetnicul îl trăgea cuviincios de poală spre a-şi încheia închinarea, şi-o şterse cu fereală de cutele caftanului.

După boierii de întâiul rang veniră la rând cei de al doilea şi de al treilea stat, apoi, în coadă, alți curteni mai mărunți, ori copii de casă aparținători unor neamuri alese. Toți cei din urmă, neavând drept legiuit de a sta la slujbe în naos alături de veliții dregători, după ce-şi împliniră datoria, ieşiră în ogradă, făcându-şi cu greu loc prin pronaos şi pridvor, pe lângă cei care, înşirați unul după altul, îşi aşteptau rândul.

La puțină vreme după începutul sfintei slujbe, de afară, din depărtare, se auziră din nou împuşcături răzlețe – precum cele care răsunaseră de cu seară. În vreme ce domnul îşi râdea în barbă fără nici un fel de griji, căci i se împlinea porunca aşa cum o orânduise în ziua de dinainte, boierii care nu fuseseră poftiți la sfatul de taină din spătăria mică – şi deci erau neştiutori – se cam înverziră la obraz, privindu-se speriați şi îngrijorați între ei, dar nu-şi îngăduiră a se mişca din loc – cu toată spaima care-i cuprinsese –, spre a nu tulbura solemnitatea. De altfel, erau înmărmuriți de neclintirea domnului, care părea cu totul nepăsător în fața amenințării, minunându-se de nemărginirea bărbăției pe care o dovedea.

Dacă pentru veliți legământul şi sărutul unor mâni de neatins pentru cei de rând le apăreau ca fiind ceva obişnuit şi-i lăsase reci, nu la fel se întâmplă cu boierii mărunți, pentru care un asemenea hatâr, de care aveau parte odată în viață, era un lucru de grozăveală, de-a dreptul nemaipomenit, dându-le simțământul unei deosebite înălțări, prilej de a se lăuda față de aceia de seama lor, sau a altora care le erau mai prejos. Nu oricând puteau apărea şi vorbi în fața unui patriarh, a unui mitropolit sau a unui domn şi poate, altminteri, niciodată n-ar fi ajuns să le mai şi sărute mâna! Şleahta micii boierimi trăita deci cu nemărginită

Material cu drept de autor

înfrigurare fiecare clipă a țărmoniei, chiar cu teama de a nu greşi cumva, făptuind o necuviință.

Pentru arhierei însă, pentru domn, pentru dieci şi chiar pentru divaniții orânduiți în stranele de pe lângă pereți, care trebuiră să asculte de sute de ori aceleaşi vorbe şi să privească de tot atâtea ori şiragurile de plecăciuni, privelişte deveni lehămetitoare, ba chiar ostenitoare prin curgerea ei nepreschimbată în hotarul aceloraşi canoane şi prin nemăsurata lungimea a răstimpului trecut, drept care răbdarea le era pusă amarnic la încercare. Patriarhului Antiohiei, care nu mai era tocmai tânăr, îi înțepenise spatele şi începură să-l doară picioarele. Blestemându-şi zilele, se sforța trudnic ca să stea neclintit şi măreț locului, primind semnele de prea-cinstire ale credincioşilor.

Feciorul şi grămăticul de taină al chiriarhului levantin, arhidiaconul Paul de Alep, aflat şi el – în odăjdii strălucitoare – în soborul de ierarhi şi preoți orânduiți de-o parte şi de alta a tâmpei, pentru a da măreție clipei, va zugrăvi în cuvinte foarte grăitoare şi limpezi starea sufletească apărută. El mărturiseşte că „noi ne plictisisem şi ostenisem să stăm în picioare." Pentru oaspeți, nesfârşita țărmonie era şi mai greu de îndurat căci, necunoscând limba țării, pentru ei toată desfăşurarea avea prea puțin înțeles. Apoi, în amintirile sale, arhidiaconul va adaugi nu fără de mulțumire că „spre amiază, în sfârşit, Dumnezeu ne-a scăpat, căci cei care rămăseseră au fost amânați pe a doua zi şi pe zilele următoare".[45]

Arhiereii venetici nu fură de altfel singurii care răsuflară uşurați când domnitorul – pierzându-şi în cele din urmă răbdarea – făcuse semn abia ghicit de încetare.

Însă, cazna nu se isprăvi nici pentru oaspeți, nici pentru ierarhii pământeni, dar nici pentru domn sau marii sfetnici. După îmbucurătoarea țărmonie a jurământului şi

[45] Citatele sunt extrase din *Amintirile de călătorie* ale lui Paul de Alep.

Material cu drept de autor

închinării, era orânduit să se țină în grabă cernitul praznic al pogrebaniei[46], pe care domnul îl dorea zorit, spre a le reteza râvna tuturor acelora care ar mai gândi să-i stea împotrivă.

Însoțit de cei doi înalți păstori ai sfintei biserici pravoslavnice, şi urmat de un numeros sobor de popi şi divaniți, Constantin vodă ieşi plin de măreție din Biserica Mare, din pridvor cotind spre dreapta, ca să urce în palatul cel nou. Pentru a ajunge, trebui să ocolească prin spate prispa înaltă şi largă de lemn, care fusese anume durată în fața zidirii şi care era acoperită cu un soi de polog deschis pe latura dinspre ogradă. Cum înjghebarea închipuia o oprelişte în calea privirii mulțimii adunate în lărgimea curții, alaiul domnului dispăru un scurt răstimp din ochii privitorilor, ceea ce îi ştirbi în parte strălucirea, pentru a reapare abia în susul scării foişorului casei noi.

Deci o vreme lumea nu mai putu zări decât lăuntrul cortului de pe podină, în mijlocul căruia se înălța o năsălie îmbrăcată în frumoase covoare persieneşti, iar mai deoparte trei jilțuri frumos cioplite, unul pentru domn, iar celelalte pentru cei doi arhierei însoțitori, gătite pentru clipa când se vor întoarce din palat. După trecerea alaiului princiar, începând din stânga, se aşezară în arc în fața prispei mai întâi fețele bisericeşti mai mărunte, precum egumeni, popi, diaconi sau monahi, iar mai departe boierii care nu fuseseră îngăduiți a-l urma pe domn. În spatele acestora – care se credeau aparținători lumii mai alese –, se bulucea la nimereală gloata celorlalte obraze, socotite ființe mai de rând. Toți aşteptau cu nerăbdare începerea rânduielilor de pogrebanie.

În vreme ce se găsea ascuns în spatele podinii acoperite de uriaşul polog, iar uralele de întâmpinare se mai

---

[46] (Înv.) Înmormântare, slujba și ceremonia religioasă a înmormântării, îngropare, înhumare. – Var. pogrebanie și pogribanie – Din sl. **pogrebanije**.

Material cu drept de autor

potoliră, domnul făcu semn lui Hrizea să se apropie. Îi porunci la ureche să se ducă la Poarta Argeşului şi să dea străjerilor de acolo semnul de începere a şiretelor mânuieli de atragere în capcană a vel spătarului Diicu. Oamenii nu aveau nevoie de alte deslușiri, fiecare știind deja ce avea de făcut, în temeiul lămuririlor primite de cu seară. Pe drum însă să cerceteze dacă trâmbele de oşteni din ulițele lăturalnice sunt gătite a-şi împlini îndatoririlor care le cădeau în seamă, înştiințându-le totodată că slobozenia pentru pornirea plănuitelor vicleşuguri a fost dată, iar de acum să fie cu mare luare aminte ca să nu greşească în vreun fel. Pe dată Hrizea se întoarse din drum şi se pierdu în mulțime.

Constantin vodă – deşi încă nevăzut lumii – urca scara cu pas falnic, dar numai după ce ajunse aproape de foişorul de la intrarea în catul de sus al palatului, putu fi din nou zărit şi sorbit cu minunare din ochi de cei adunați în ogradă, astfel încât abia de aici sârgul de a se arăta mândru nu-i fu zadarnic. Ivirea sa dezlănțui un nou potop de urlete înflăcărate de preamărire, foarte ciudate pentru o spăşită înmormântare. Strigătele răzbiră până peste zidurile împrejmuitoare ale Curții, revărsându-se pe ulițele din jur, care erau pline de târgoveți, de nu puteai arunca un ac! Aceştia, deşi nu puteau vedea ce se întâmpla dincolo, începură şi ei a țipa, alăturându-se celorlalți. Pare-se că osanalele lor erau chiar sincere, căci nimeni nu-i silea la aşa râvnă. Pesemne, în temeiul firii lor sărăcuțe şi cam prea încrezătoare, se lăsaseră cuceriți de făgăduielile trâmbițate de crainicii noului domn. Sau, poate, nădăjduiau că o înnoire le va aduce şi lor vreun folos.

Din foişor, alaiul trecu în spătăria mare, unde racla cu domnul era aşezată pe o năsălie înconjurată de boieroaice, în spatele cărora un stol de bocitoare de meserie se văitau cu mult sârg, smulgându-şi din cap lațele de

Material cu drept de autor

curând spălate, spre a nu lăsa miros de şatră în urmă. Femeile se dădură cuviincios de-o parte, trăgându-se într-un colţ, spre a lăsa loc bărbaţilor. Priveliştea pare să fi fost măreaţă, cel puţin aşa o descrie acelaşi povestitor – aflat şi el de faţă –, adică arhidiaconul Paul de Alep. El arată în amintirile sale, că răposatul „era îmbrăcat cu veşmintele sale domneşti, anume cu o haină subţire de brocard de aur, împodobită cu blană de samur de mare preţ, cu ceaprazuri, cu nasturi de argint aurit şi cu calpacul de samur pe cap. Era acoperit în întregime, până la picioare, cu un giulgiu de satin alb, cu o cruce în foi de aur, iar în jurul său ardeau mulţime de lumânări."[47]

Patriarhului i se încredinţă cinstea de a îndruma slujba de înmormântare. După obicei, tămâie în jurul coşciugului, după care făcu prima pomenire pentru cel pierit şi rosti rugăciunile de iertare cuvenite. În astă vreme, boieroaicele şi bocitoarele, adunate ciopor într-un colţ al odăii, plângeau de zor – dar pe înfundate – pe răposat, spre a nu tulbura prea mult slujba.

Apoi, cel săvârşit din viaţă fu dus pe prispa durată în faţa palatului, pentru a-l vedea norodul şi pentru a îngădui acestuia să-şi ia rămas bun. Înaintea sicriului se iviră în foişor, coborând apoi scara, mulţime de arhierei mai mari sau mai mici, preoţi şi diaconi, cu lumânări aprinse şi candele fumegânde în mâini, care isoneau „Sfinte Dumnezeule" de îngropăciune. În urmă, purtând-o pe umeri, cioclii scoaseră şi racla, după care păşea spăşit şi îndurerat noul principe şi cei doi capi ai bisericii, iar mai departe marii divaniţi. Ivirea proaspătului voievod iscă oarece încurcătură, stârnind chiar ceva freamăt, căci cei din ogradă nu-şi dădeau seama dacă de faţă cu răposatul se cuvenea să-i aducă noi osanale, sau era mai nimerit să-şi stăpânească însufleţitele avânturi. De aceea unii se apucară să urle, în

[47] Pasajul este luat tot din lucrarea lui Paul de Alep.

Material cu drept de autor

vreme ce alții îi priveau încrâncenați pe cei dintâi, tăindu-le râvna, încât până la urmă nu se auziră decât unele strigăte răzlețe, înăbuşite şi cam firave. Ieşiră cu toții din impas în clipa în care alaiul dispăru în spatele cortului, când se aşternu o adâncă tăcere asupra întregii adunări.

În vremea asta începură a se auzi de afară, mai de departe, dar chiar şi de lângă zidurile Curții, țipete de amenințare sau strigăte speriate, ba şi unele împuşcături, iar ceva mai târziu tropăituri înfundate de cai. Lumea se cam sperie, frământându-se precum valurile unei mări bătute de vânt, dar netulburarea acelora care îndrumau slujba o opri în loc, dar cu inima cât un purice. De vreme ce domnul şi cei din jurul său nu păreau a se teme, gloata socoti că nu are pricină să se înspăimânte, ceea ce o linişti întrucâtva! De altfel, chiar de-ar fi voit cineva să fugă, n-ar fi putut-o face, porțile fiind bine zăvorâte şi straşnic păzite, că nici nu te puteai apropia de ele. Nedumerită şi temătoare, mulțimea rămase locului, dar cu ochii țintă mai mult la turnul de intrare decât la cele care se petreceau pe podina de dinaintei.

Sicriul fu aşezat pe năsălia de sub acoperământul de pânză, în fața celor trei jilțuri cioplite. În urmă, pe prispă urcară domnul şi cei doi capi ai bisericii, care se opriră în dreptul scaunelor anume pregătite pentru ei. Mai departe se iviră o seamă de înalți ierarhi şi cei mai însemnați divaniți, care se aşezară de-o parte a podinii, iar de cealaltă se îmbulziră cernitele boieroaice cu chipul acoperit de văluri şi bocitoarele meştere, tocmite anume, care arătau obraz înlăcrămat şi ochi înroşiți de plâns. Deocamdată chivuțele, cu năframele ude, chipurile, de plâns, stăteau liniştite mai în spate, aşteptând răgazurile îngăduite spre a-şi arăta măiestritul meşteşug al tânguitului.

Celor de față li se împărțiră lumânări aprinse. Însuşi Constantin vodă primi una, el rămânând toată vremea în

Material cu drept de autor

picioare, jilțul său având menirea doar de a-i arăta locul şi rangul. Slujba de pogrebanie curgea cu tot fastul şi după tot tipicul, cu obişnuitele binecuvântări, citanii din canon, din tropare şi fericiri, ori din Apostol, însoțite de răspunsurile potrivite ale diaconilor, isonite pe nas, care se întretăiau cu psălmuirile celor două coruri, unul de limbă greacă, iar celălalt românesc. Cum nu bătea nici pală de vânt, fumul lumânărilor şi al cădelnițelor, mai ales sub cort, devenise înecăcios şi greu de îndurat. În sfârşit, preafericitul patriarh Macarie citi pericopa Evangheliei, femeile îngenunchează, iar când îngână tărăgănat rugăciunea de dezlegare, purceseră a se jeli de-a adevăratelea. Iar bocitoarele meştere, mai să-şi smulgă părul din cap de disperare, de tristețe şi de sfâşiere a sufletului. Şi de acum încolo o vor ține, fără încetare, tot în urlete, vaiete şi zbucium până ce primii bulgări de pământ răsunară în capacul raclei voievodale.

După obicei urmă sărutarea răposatului. Cinstea de a deschide şirul celor îndreptățiți a o face fu dăruit patriarhului oaspete. Mai apoi veni rândul preafericitului mitropolit al țării şi abia după aceea se putu apropia de cel pristăvit şi domnul Constantin vodă Şerban. În sfârşit, aşezați alături doi câte doi, fură îngăduiți vlădicii, egumenii, preoții, iar după ei marii dregători şi, în coada acestora, ceilalți boieri mai aleşi. Când se înturnau, coborând de pe prispa de lemn, li se împărțeau tuturora pomeni bogate, învelite în basmale. De asemenea, slugi anume orânduite umblau cu panere prin mulțime, dând la rândul lor bocceluțe cu milostenii celora din jur, ca să se împărtăşească cât mai mulți cu cele dăruite la mort.

Dacă unora le părea poate sincer rău după cel plecat dintre ei, erau şi destui aceia care se bucurau şi răsuflau uşurați; şi chiar dacă se prefăceau a boci, nu prea erau sfâşiați de durere. Chiar arhidiaconul de Alep mărturiseşte că, aflându-se pe prispa cu năsălia, putu să-şi dea seama că

Material cu drept de autor

măritul domn Constantin vodă Şerban Basarab îşi cam ascundea mulțumirea în dosul unor lacrimi silnice, iar în măreția astrucării se băga de seamă că plânsetele se cam împleteau cu bucuria. Totuşi făloşenia înălțătoarelor clipe nu putea fi pusă la îndoială.

După ce şirul celor îngăduiți a săruta icoana de pe pieptul răposatului se încheie, trâmba de preoți aflați în colțul din stânga al cortului se apropie şi se opinti să ridice prețioasa raclă pe umeri. Alaiul se puse în mişcare, în vreme ce ierarhii cântau „Sfinte Dumnezeule" de prohod. În grabă, oştenii deschiseră cărare largă în jurul Bisericii celei Mari.

Litania, în paşi înceți, bătând aceeaşi măsură, ocoli legănat sfântul locaş. Apoi urcă în pridvor şi se opri în pronaos, care, din vremea lui Matei vodă, slujea totodată şi de gropniță. Aici, din pricina locului strâmt, putu intra foarte puțină lume, curioşii grămădindu-se la îngusta uşa dinspre pridvor. Prea-fericirea sa, patriarhul Macarie, rosti pentru a doua oară rugăciunea de dezlegare, după care citi cea din urmă ectenie şi cântă „Veşnica pomenire". Isprăvind de isonit ultimul trisaghion, turnă vin şi untdelemn, în cruciş deasupra celuia care fusese stăpânul tuturora, rostind în greceşte, după datină: „Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăți, spăla-mă-vei şi mă voi albi".

Acestea fiind isprăvite, groparii închiseră coşciugul, despre care feciorul patriarhului spune că era vrednic de un mare prinț prin nemăsurata bogăție a odoarelor care-l împodobeau, şi-l coborâră în lăcaşul său de veci, în urletele disperate ale bocitoarelor rămase în pridvor, cărora li se făcuse semn dinăuntru că a sosit clipa să dea tot ce au mai bun în ele. Apoi, în apriga larmă stârnită de țigănci, preafericitul Macarie luă un pumn de țărână în mână şi-l arunca peste sicriu în cruciş, zicând pe greceşte, în temeiul celor statornicite: „Al Domnului este pământul şi plinirea lui, lumea şi toți cei care locuiesc într-însa". De

Material cu drept de autor

altfel, din pricina zarvei, bolborositul nu-i mai putu fi deslușit de cineva, dar, oricum, în acest chip cucernic se pecetlui în sfârșit groapa. Arhidiaconul de Alep – pare-se nu tocmai pătruns de restriștea clipei – mărturisește oftând că erau „istoviți de atâta osteneală, căci stătusem mult în picioare."

Totuși ierarhii oaspeți nu-și putură găsi nici acum hodina pe deplin, căci principele îi pofti, după obicei, la un praznic care, după datina Curții, ținu, ca orice sindrofie, până seara la aprinderea lumânărilor. Mesenii se simțiră la început stânjeniți și fâstâciți, neștiind bine cum să tălmăcească rostul ospățului, și ca atare cum să se poarte în răstimpul său; să fi fost o comândare[48] în amintirea răposatului și pentru iertarea păcatelor acestuia? Ori cumva era petrecerea de încoronare, care în ziua de dinainte nu se ținuse, pesemne în urma vestirii celei din urmă pristăviri a voievodului Matei (de care, la drept vorbind, lumea fusese înștiințată de mai multe ori mai înainte)? Incurcătura nu stătea numai în aceea că dacă se găseau la pomană trebuiau să-și zugrăvească mâhnirea și restriștea pe chip, dar și bucatele trebuiau să le întâmpine cu alte vorbe. Nu era chiar totuna dacă ziceau, pătrunși de tristețe, „Bogdaproste" și „Să-i fie țărâna ușoară", ori se veseleau și strigau voioși „Să ne trăiești pentru mulți ani, Măria Ta!". Și, de bună seamă, n-ar fi fost prea plăcut să-l supere pe principe, încurcând urările. Vinul, cuprinzându-i în valurile sale, îi purtă însă în curând pe plaiurile unei fericite beții, unde asemenea înțelesuri subțiri aveau prea puțină însemnătate, încât sfârșiră destul de bine și de voioși, e drept însă, fără a deslușì încurcătura.

În vreme ce toți benchetuiau, uitând parcă de griji, singur bătrânul Radu Cocorăscu nu fu în stare să guste nici

---

[48] (Înv.) Praznic, ospăț la înmormântare, pomană. Var.: **comăndare** – Lat. **Commandare**.

Material cu drept de autor

din mâncare, nici din băutură. Şedea înlemnit parcă, pustiit sufleteşte, alături de ceilalți comeseni, care, printre clefăituri şi înghițituri, prinseră, atinşi de veselie, a glumi, uneori fără nici un fel de perdea. Din clipa când auzise rostogolindu-se pe capacul sicriului bulgării de țărână pe care-i zvârlise în groapă, ceva se rupse în el. O sfâşiere dureroasă îi încrâncena parcă toate măruntaiele, iar o amară zădărnicie îi chinuia cugetul. Ce-l mai lega oare de mulțimea asta înfometată şi pofticioasă, care se înfrupta şi se desfăta la un praznic despre care nu se putea spune limpede dacă era o milostivă şi pioasă pomană pentru iertarea răposatului sau trufaşa sindrofie închinată izbânzii serdarului?! Se simțea nespus de bătrân, mult mai bătrân decât era cu adevărat. Iar îngropăciunea domnitorului îi trezea în suflet o vedenie care o prevestea pe a sa.

– Ei, ce-ai vrea cinstite logofete? Au nu ți-e bine? îl luă la întrebări, de alături, vornicul Preda Brâncoveanu, care se îndeletnicea cu mult sârg cu o friptură de purcel bine rumenită, pe care o uda din belşug cu vin roşu.

– Ia, cugetam şi eu aşa la fățărnicia şi părelnicia vieții. Mai an, în casele astea, nimeni nu cuteza a crâcni măcar în fața domnului Matei. Cuvântul său era lege de neclintit, iar în fața privirii sale se frângeau toți! Şi ce s-a ales din toate? Acum nu e unul care să nu calce în picioare ceea ce până mai adineauri se socotea a fi sfânt şi de neatins! Tot ceea ce ieri era măreț şi falnic, azi e praf şi pulbere, paraginã şi stricăciune, iar ce era rău şi josnic, a ajuns la mare cinste... Nimicniciile vieții. La o vreme lumea în întregul ei se preschimbă, de n-o mai poți recunoaşte şi după aceea piere. Nimic din noi nu mai rămâne în urmă... Zădărnicie şi numai zădărnicie.

– Păi, logofete, aici îi cheia, făcu marele vornic. Dacă în viitorime nu mai rămâne nimic din noi, trebuie să ne bucurăm de clipa de acum şi să tragem cât mai mult folos

Material cu drept de autor

din ea. Aceasta e legea neînduplecată a vieții! Gândurile care te frământă sunt cugetări ale celor nevolnici, ale celor de nimic!

Dar comândarea nu fusese plănuită numai pentru marea boierime. În fundul ogrăzii din față, între cuhnii şi odăile puşcăriilor de lângă Turnul Chindiei, fuseseră de asemenea întinse mese pentru a îngădui curtenilor de rând să se împărtăşească din pomana voievodală. Nici acestora nu le era tocmai limpede pentru ce erau omeniți; era vorba de-o masă de pomenire în amintirea lui Matei sau de-o milostenie în cinstea urcării în scaun a serdarului? Vrând-nevrând, toți se vedeau siliți să se înghesuie la strâchini, căci nici cei ce-ar fi voit nu puteau ieşi din Curte, porțile fiind şi pe mai departe, în chip ciudat, zăvorâte. Pesemne ca gloata târgoveților care lărmuia pe afară să nu năvălească la pomană şi să tulbure măreția clipei, îşi ziceau mândri cei dinăuntru, măguliți de gândul că ei, fiind îngăduiți, se găseau undeva mai presus de ceilalți.

După puțină vreme se ivi şi Hrizea din Bogdănei, care trase de-a dreptul în odaia de ospețe, orânduită în spătăria mare a casei vechi. Aici, oprindu-se după scaunul domnului, se plecă pe după spătar şi începu a-i istorisi la ureche cele aflate. Biruitor şi încântat de sine, avu grijă s-o facă cu voce destul de ridicată, încât să-l poată auzi şi cei aflați în vecinătate.

Ducându-se spre Poarta Argeşului, găsise pe ulițele lăturalnice cuvenitele trâmbe de lefegii gătite de luptă, aşa cum ce le fusese orânduit.

Şi la poartă lucrurile se petreceau aşa cum fusese hotărât. Zarva era în toi, de parcă oştenii s-ar fi răzvrătit împotriva noii stăpâniri. Îşi zăngăneau asurzitor spadele, mai rău ca la război, trăgeau din sinețe şi pistoale, dar de bună seamă nu se zărea nici urmă de mort sau de rănit! Iar din vreme în vreme, se auzeau chiar urlete de preamărire a

Material cu drept de autor

spătarului Diicu. Însă, spre nedumerirea câtorva târgoveți mai cutezători, care îndrăzniseră a se apropia, pe nicăieri nu li se arătară nici învingători şi nici învinşi. Ba, culmea, zăriră străjerii stând la taclale – tihniți şi veseli –, aşezați pe laviţele de sub arcada turnului, nepăsători de toată larma, de parcă ar fi fost de tot firească. Ba vreo doi jucau chiar zaruri. Purtarea lor li se păruse de-a dreptul de neînțeles, căci, deşi văzuseră totul cu ochii lor, nu pricepuseră nimic, ci doar se speriară. Ori împrejurarea că până şi privitorii erau năuciți, era dovada că uneltirea era mânuită cu desăvârşită îndemnare şi neîndoielnic îl va înşela pe Diicu!

De altfel erau şi alte mărturii care întăreau credința că cele puse la cale zăpăciseră lumea. Astfel mahalagiii din Târgul Gloatelor, aflat chiar în preajma porții, erau şi ei de tot buimăciți, chiar dacă grosul lor nu putuse zări ceea ce văzuseră cei dintâi. Erau peste măsură de spăimântați, de nu ştiau încotro s-o mai apuce, ca să scape de închipuiții zurbagii şi să-şi pună la adăpost viața şi bruma de avut. O răzvrătire împotriva noului domn le mai lipsea, îşi ziceau ei, acum când, în temeiul făgăduielilor care li se făcuseră, îi ținuseră partea.

Şi pe uliţe groaza nu era mai mică. Oamenii alergau spăimântați de colo-colo, lovindu-se între ei, răstindu-se unii la ceilalți, nici ei nemaiştiind încotro să năzuiască. Adesea întâlneau cetele de oşteni care înfundau anume uliţe. Se înfricoşau în faţa lor, neputând să-şi dea seama din ce tabără vor fi fost. Dar cătanele se trăgeau cuviincios deoparte, lăsându-i să treacă nestingheriți, de nu se mai dumireau bieții de ei ce se întâmplă. Nimic nu mai părea a avea noimă, parcă toate se răsturnaseră cu josul în sus. Nu puteau înțelege cine cu cine luptă, din ce pricină s-a pornit harța şi deci nu întrevedeau cărei părți era mai nimerit să i se alăture ca să scape mai uşor!

Material cu drept de autor

Deci nici măcar cei din cetate, sub ochii cărora se înjghebase capcana, nu pricepuseră că sunt proştii căzuți jertfă unei uriaşe păcăleli, istorisi învoioşit fostul paharnic. Deci nu era temei ca să se teamă că uneltirea n-ar izbuti!

Spre nenorocul său, Diicu căzu în nada ce-i fusese întinsă cu atâta viclenie şi dibăcie şi-şi orândui oştenii în aşteptare, care călări, care pedeştri, în fața porții, gătit să se năpustească prin ele de cum se vor crăpa, înainte ca să poată fi reînchise... Adăsta răbdător, ascultând plin de încântare cum înăuntru larma închipuitei bătălii creştea. Se îmbrăcase în veşmânt alb de beizadea moştenitoare, ca, prin acest semn deslușit şi ales, să câştige şi mai mult încrederea acelora care-i țineau partea, sleind avântul potrivnicilor. Ar fi trebuit să-i pară cam ciudată împrejurarea că stătea chiar în fața podului porții, deci în bătaia arcurilor şi sânețelor celor din turn, şi totuşi nimeni nu încerca măcar să tragă asupră-i. Pidosnicia s-ar fi cuvenit să-i dea de gândit, dar, prea încredințat de spusele agăi – care-i vorbise de puternica împotrivire a unor mulțimi din cetate –, se lăsa amăgit de nădejdi.

După ce zăbovise locului cuminte câteva ceasuri, mult dorita împlinire păru a se înfăptui. Podul căzu cu zgomot peste şanț, iar porțile se crăpară, scârțâind trudnic. Nici o clipă nu-i trecu prim minte că îmbucurătoarele înfăptuiri de care avea parte nu erau rodul luptei dârze a apărătorilor săi, ci urmarea poruncii pe care o purtase Hrizea. La îndemnul său, care aducea a aprig urlet de luptă, primele rânduri de călăreți se năpustiră vijelios spre poartă şi, izbind canaturile de perete, deschiseră larg calea celora care veneau în urmă. Strigătele de „Trăiască Măria Sa Diicu!", care se auzeau în jur, îi dădeau aripi, adormindu-i orice bănuieli sau îndoieli, care de altfel nu-l încercaseră vreo clipă nici mai devreme. Cu spada trasă, învârtind-o pe deasupra capului în chiote şi trosnete de sinețe, năvăli în

Material cu drept de autor

lungul uliței, fără a întâmpina vreo piedică. La răscruci, din fuga calului, zări, e drept, pe unele ulițele lăturalnice, cete zdravene şi tăcute de oşteni, dar cum acestea nu-l atacară, părându-i-se paşnice, le luă drept adunări ale părtenilor săi, cu atât mai mult, cu cât, uneori, auzea dinspre ele urări de întâmpinare şi de preamărire. Nu de puține ori îi fu dat să-şi încânte auzul cu țipătul de „Diicu vodă!".

De împrejurarea că oştenii, care ieşeau de pe străduțele lăturalnice, se adăugeau în coada alaiului său, la depărtare nu prea mare, nu află decât mult mai târziu. Nu avea cum să-i vadă pe cei care, chipurile, i se alăturau, de vreme ce era în fruntea alor săi, spre a-i îmbărbăta. De altfel, chiar de i-ar fi zărit, nu i s-ar fi părut nimic ciudat sau vreun semn de primejdie, de vreme ce urmăritorii se arătau foarte paşnici, ba din când în când îi mai aduceau şi osanale. Nu avea de unde şti că strigăturile se făceau numai când erau poruncite de căpetenia cetei. La drept vorbind, oştenii erau destul de înveseliți de împrejurarea că dădeau binețe şi făceau urări de fericire vrăjmaşului, asupra căruia aveau poruncă a trage numai dacă se abătea cumva din drumul care-i fusese sorocit! În afară de asta trebuia să i se arată toată bunăvoința şi înțelegerea.

Cu toată arcuirea ce-o făcea ulița care lega Poarta Argeşului de Curte – străbătând târgul de-a curmezişul, de la o margine la cealaltă –, îți îngăduia totuşi să priveşti de-a lungu-i până destul de departe. Astfel Diicu putu zări, cu mult înainte de a ajunge în dreptul caselor vel armaşului Vasile din Corcova, că acestea erau împresurate de nişte cete de seimeni. Cum el abia se reîntorcea în târg, cu totul necunoscător de mersul lucrurilor de aici, nu putu bănui rostul lefegiilor din cale şi – mirat şi descumpănit – trase de frâie, înălțând totodată brațul ca să domolească năvala acelora care-l urmau. Scrută cercetător trâmba de bărbați de dinainte-i, încercând a le desluşi țelurile. Nu aveau spadele

Material cu drept de autor

trase şi nu arătau nici vreun alt semn cum că ar voi să-i stea împotrivă. Deci nu păreau a avea porniri duşmănoase. E drept că nu îi întâmpinau apropierea cu osanale şi urale, cum ar fi fost de aşteptat din partea unor părtaşi care-l adăstau cu nerăbdare, dar nici nu ridicau vreo armă asupră-i. Păreau deci nişte prieteni, doar ceva mai puțin înflăcărați.

Diicu înaintă la pas, prevăzător şi încordat, gata în orice clipă să sară într-o parte dacă ar zări vreun arcaş sau puşcaş că-l ţinteşte. Dar nu se iscă nici o supărare din cele de care temuse. Oştenii primiseră poruncă severă de a lăsa să treacă pe lângă ei alaiul spătarului, aşa că nu se clintiră şi nu scoaseră spadele, de parcă nu i-ar fi fost potrivnici. Ba chiar se descoperiră, căciulindu-se în semn de închinăciune. Surpriza veni însă dintr-o cu totul altă parte.

Toți cei care alcătuiau curtea armaşului stăteau sub apăsarea unei neobişnuite încordări de câteva ceasuri, de când izbucnise larma dinspre Poarta Argeşului. Cu totul rupți de târg încă de la începutul săptămânii – din pricina încercuirii –, nu mai ştiau ce se petrece în afara ogrăzii. Puteau doar să-şi închipuie ce s-ar putea întâmpla, după zgomotele care răzbăteau de afară, ori după ceea ce apucaseră să zărească peste zăplazuri. De aceea, când auziră împuşcături dinspre palisade, în ei se treziră noi nădejdi, dându-le simțământul că nu au rămas singurii care țin piept urzitorilor şi nu se lasă doborâți de aceştia. Zarva stârnită pe undeva prin marginea târgului le întărâtă curiozitatea, dar depărtarea era prea mare ca să poată desluşi înțelesul urletelor care se încrucişau tot mai stăruitor în văzduh.

De câteva ori unele slugi arătară că li s-ar fi părut a fi desluşit numele măritului vel spătar Diicu, dar Vasile din Corcova nu le dădu crezare, socotind că se cam întrec cu închipuirea. Porunci totuşi unui argat să urce în nucul ce-l mare de pe aproape de uluci, în nădejdea că, din înălțimea sa, să se poată oblici ceva din ceea ce se petrecea prin

Material cu drept de autor

preajma palăncilor. Rămurişul pomilor din grădinile şi ogrăzile învecinate împiedică însă orice încercare de iscodire.

Nedumerirea crescu însă când de undeva de mai aproape răsunară urale închinate fără doar şi poate marelui spătar. Nu mai încăpea îndoială că mai multe voci strigau: „Să ne trăieşti, Măria Ta, Diicu vodă!". Ce altceva se putea petrece pe afară decât o răzmeriță împotriva uzurpatorilor, îşi zise, plin de nădejdi, marele armaş. Dar şi mai mare îi fu bucuria când un armăşel, care pândea ulița peste uluci, îl înştiință că în zare se iveşte chiar marele spătar călare, în fruntea unei oştiri care se apropia de ei. Vestea se răspândi ca fulgerul prin toată suflarea ogrăzii, şi toți se repeziră la zăplaz şi se urcară pe ce apucară ca să poată arunca o privire peste creasta sa. Parcă nici nu le mai păsa de primejdia ce o închipuiau oştenii care-i țineau împresurați de zile întregi.

Deşi nici unul dintre ei nu mai nădăjduise, măritul spătar Diicu se îndrepta măreț spre ei, cu spada scoasă, gata de luptă. Armaşul era încântat de sine. Jucase totul pe o singură carte, aceea a lui Diicu Buicescu şi nu mai lăsase loc de vreo întoarcere. De câteva zile se simțea tot mai mohorât, socotind că făcuse o amarnică greşeală. Dar acum se dovedea că se înşelase nu atunci când rămăsese alături fostul domn şi de spătar, ci în clipa când se îndoise de ei şi se lăsase cuprins de şovăială şi păreri de rău. Vel spătarul îi urmase povața şi îndemnurile şi se repezise asupra cetății şi – cum îi prorocise de altfel chiar el – izbutise să spargă apărarea. Era un semn că uneltitorii erau mult mai slabi decât crezuse zile în şir, foarte mulți locuitori rămânând credincioşi celui legiuit a domni!

Acum puteau da năvală asupra palatului domnesc, slobozindu-l şi pe Matei, de soarta căruia nu se mai ştia nimic de-o săptămână întreagă. Zavergiilor le sunase în sfârşit ceasul din urmă. În ograda armaşului izbucniră țipete

Material cu drept de autor

de bucurie, râsete, urale, zarvă încununată de strigări care pomeneau numele preamăritului vel spătar. Diicu le auzi şi pieptul i se umflă de plăcere. Dar, pe măsură ce se apropia, deosebea printre urletele care-l preamăreau şi chemări disperate de ajutor: „Salvați-ne, sloboziți-ne!". Atunci înțelese că oştenii de afară ar putea fi vrăjmaşi şi-i împresurau prietenii, voind să-i învingă.

De altfel, nici cei încercuiți nu păreau a sta cu mâinile în sân. Îmbărbătați de apropierea izbăvitorilor, începură a trage spornic cu sinețele şi cu arcurile asupra încercuitorilor, şi nu rareori săgețile şi plumbii şuierară chiar printre călăreții lui Diicu, câțiva fiind chiar răniți. Spătarul însuşi se temea că ar putea fi în primejdie. Se întrebă la o vreme dacă ghiulelele erau hărăzite seimenilor din uliță, sau dacă nu cumva țintea să-i aducă atingere lui? Dar cunoştea casa, era a preacredinciosului său armaş! A-l bănui de gânduri perfide ar fi fost cu totul nedrept. Apoi, dacă ar fi voit să-l lovească, de ce i se striga numele? Era neîndoios, armăşia lupta cu cei care-i păzeau ulucile.

Deci, fără a cerceta prea mult, îi devenise limpede că plumbii şi săgețile care şuierau în jur, primejduindu-l chiar pe el, nu-i erau în nici un chip menite lui, ci lefegiilor din față-i, care se trăseseră mai într-o parte. Dar tot nu putea pricepe de ce se războiau cei din ogradă cu cei de afară, de vreme ce şi aceştia păreau a-i fi prielnici, căci rămăseseră de tot paşnici şi binevoitori. Ba, privind uşoara frământare care-i cuprinsese, socoti că se pregăteau să i se ferească din cale, spre a nu-i stânjeni trecerea, dacă nu cumva aveau chiar de gând să i se închine cu toate cinstirile de cuviință! Era neîndoios că nu se temeau de ai lui, căci erau întorşi cu fața spre uluci şi cu spatele spre călăreții care se apropiau, dovedind că au o nespusă încredere în ei. Ori asemenea purtare nimeni nu o are față de un vrăjmaş.

Material cu drept de autor

Amintindu-şi lupta dintre solul mitropolitului şi al armaşului, întâmplată cu doar câteva zile în urmă, care aproape se omorâseră, deşi amândoi erau orânduiți a-l sluji, dar înciudat şi de priveliştea care i se înfățişa acum, îşi zise: „Iarăşi aceeaşi mâncătorie fără noimă între sprijinitorii mei! N-au fir de înțelepciune! Suflete goale, mânate numai de năzuințe deşarte! În loc să-şi deie mâna şi să se ajute, îşi macină forțele între ele. Sărmane ființe roase de pizme mărunte, de țeluri pline de siniubire, de visuri mărginite de mărire!" Hotărî deci ca să pună neîntârziat piciorul în prag, ca să-şi împace prietenii înainte de a cădea prea multe jertfe de amândouă părțile. Drept care făcu semn călăreților săi s-o ia înainte.

Văzând că se apropie ceata spătarului şi că sunt prinşi ca în cleşte între vrăjmaşii din ograda armăşiei şi cei din uliță, fără învoire de a trage în vreunii, deci pe cale să devină din încercuitori, încercuiți, seimenii, în ciuda şcolirii de care avuseseră parte chiar de dimineață, se pierdură cu firea, neştiind ce era mai nimerit să facă, să lupte sau să fugă, rămânerea pe loc, care le fusese orânduită, părându-le o nerozie, care le putea aduce pieirea. Numai un smintit îi putea pune să fluture din batistă unor vrăjmaşi! Iuzbaşa ghici ce se petrece în sufletul acelora pe care-i cârmuia, dar avea poruncă straşnică să nu-i sperie cumva pe năvălitori, oprindu-i din drum. Temându-se că, dacă ai săi rămân pe loc, de spaimă ar putea face vreo prostie potrivnică îndrumărilor pe care le primise, le ceru să se tragă îndărăt în deplină linişte, scăpând pe ulicioarele lăturalnice din apropiere, spre a se reînturna când vor băga de seamă că puhoiul năvălitorilor trecuse. Ca urmare unii alergară în lungul uliței, alții cotiră în părți la răscrucile întâlnite în cale, iar destui săriră de-a dreptul peste ulucile din vecinătate, dispărând prin ogrăzile şi grădinile din dosul lor. În puține clipe locul rămase pustiu.

Material cu drept de autor

Diicu privi în urmă-le înciudat şi nedumerit. Purtarea lor îi apărea ca năucitoare, descumpănindu-l. Voise doar să-i ajute, împăcându-i cu cei de la armăşie, făcându-i în sfârşit să priceapă că sunt parte a aceleiaşi tabere, deci se cuvine să fie uniți. De aceea se şi apropiase fără a-i amenința cu armele! Aşa că nu înțelegea de ce fugeau. Avea simțământul neplăcut că purtarea sa nu fusese destul de deslușită şi, din pricina îngăimăcelii pe care o iscase, îşi alungase în chip nărod o seamă de prieteni. Dădu pinteni trăpaşului şi-o porni în urma călărimii, căci pedestraşii îl ajunseră din urmă, fiind gata să dea peste el, întrucât le stătea în drum.

Între timp porțile armăşiei fură larg deschise, iar împresurații, în frunte cu Vasile din Corcova, năvăliră în uliță, chiuind. Armaşul, care alerga pe jos în întâmpinarea izbăvitorilor, se opri la scara spătarului şi i se închină cu o adâncă plecăciune.

– Dar cu ăştia ce avurăți? îl întrebă mustrător Diicu, arătând din ochi seimenii răniți de sub uluci.

– Unelte serdarului! Ne-au hărțuit fără încetare de zile şi nopți în şir. Bine c-am scăpat de ei, căci nu mai credeam să apuc ziua asta!

Diicu clătină cam dezamăgit şi neîncrezător din cap. Din ceea ce văzuse până în acea clipă înțelesese că lumea din târg nu îi era de fel potrivnică. Dimpotrivă! Îi devenise limpede că cei mai mulți dintre locuitorii urbei nu trecuseră din tot sufletul de partea serdarului; ci doar de frică se prefăcuseră a nu-i fi împotrivă! De aceea, îşi zicea el încântat, de când intrase în cetate, toți cei întâmpinați în cale fie îi înălțau osanale, fie i se arătau prietenoşi, nimeni neîncercând măcar să-i pună în vreun fel stavilă. Nici o spadă nu fusese scoasă din teacă, spre a-i zăgăzui mersul, nici un foc de sâneață nu-l țintise, afară de acelea scăpate de la armăşie, deci care veneau, culmea, dinspre nişte prieteni,

Material cu drept de autor

de priința cărora nu avea de ce se îndoi! Ori tocmai ele învederau ce uriaşă încâlceală domnea între toți aceia care îi stăteau alături, altă mărturie, care se alătura celeia de la Buicești, care arăta deslușit că, fără el, părtașii săi se dovedeau nişte nătângi amărâți, lipsiți de agerimea minții, care trăgeau într-aiurea, neştiind bine ce aveau de făcut în împrejurări mai încurcate! Nici chiar trupurile de oaste care odinioară se răzvrătiseră împotriva unchiului său nu păreau peste măsură de încântate de potrivnic, căci, oriunde le întâlnise până acum, nu încercaseră măcar a ridica mâna asupră-i!

Era vădit că toți îl doreau şi-i cerşeau prieteşugul. Păcat doar că, până la venirea sa, cu o nechibzuință de neînchipuit, se dezbinaseră postește! De astă dată însă, înfrânându-şi firea, ținu pentru sine aceste cugetări pătrunse de o adâncă dezamăgire. N-avea rost să ştirbească avântul armaşului, cu atât mai mult cu cât pe seimenii risipiți tot nu-i mai putea aduna laolaltă, înfrățindu-i cu ai săi, îşi încheie el oftând şiragul gândurilor.

Între timp fură aduşi de la armăşie câțiva cai. Vasile încălecă şi, împreună cu o parte a armăşeilor, a oamenilor săi de curte şi a argaților, se alătură spătarului. În urmă-i, câteva slugi de încredere lăsate pe loc, zăvorâră temeinic porțile pentru a preîntâmpina alte primejdii.

Câteva clipe mai târziu, convoiul tăie de-a curmezişul Ulița Mare, oprindu-se pe largul tăpşan din fața porților palatelor domneşti, care în chip ciudat, era pustiu. În trecere, Diicu putu băga de seamă că Ulița Mare era închisă în susul şi în josul ei cu nişte zăpoare înjghebate din tot felul de ciorciobâtii adunate grămadă şi parcă anume aşezate ca să-l îndrume spre maidanul din față, neîngăduindu-i să se abată în lături. Nu-şi făcu griji, deşi văzu în colțul zidului de apărare al Curții, din stânga porții, dincoace de jgheabul de apă, o altă grămadă de grinzi, scânduri, căruțe, butuci, mese,

Material cu drept de autor

laviţe, sipete, saci şi altele asemenea. Îşi zise, liniştindu-se, că lemnăria închipuie desigur rămăşiţele prispei de pe care acum câteva zile mitropolitul fusese silit a vorbi mulţimii, după cum îl înştiinţase solul agăi.

Oştenii săi umplură tăpşanul, între timp ajungându-l şi pedestraşii. Se opriseră, aşteptând noi porunci care să le desluşească chipul cum vor sparge poarta Curţii. Curios era că în capătul uliţei care cobora spre Ialomiţa, chiar în faţa Porţii Dealului, ocrotind-o parcă dinspre înăuntru, se găsea un alt zăgaz din grinzi, buturugi şi multă altă lemnărie, care nu fusese nicicând acolo. Prin spatele său se zărea mişunând mulţime de oşteni, care păreau însă peste măsură de paşnici. Dar năvălitorii nu luară în seamă nici înjghebarea acesta. Toată grija li se îndrepta asupra porţii care trebuia spartă.

La meterezele zidurilor Curţii se simţea mare frământare, iar din loc în loc se vedeau apărând şi dispărând cuşmele străjerilor, care era vădit că stăteau la pândă, parcă în aşteptare, dar, deşi ar fi putut să tragă asupra acelora care se grămădeau în faţa bolţilor turnului de intrare, spre a-i risipi, nu făceau nimic.

Deodată, din Uliţa Târgului ieşiră la vedere sutele de dorobanţi şi seimeni care-l aşteptaseră pe Diicu aşezaţi pe uliţele lăturalnice, iar după ce trecuse de ei, se înşirară în tăcere şi cu fereală în urmă-i. Nimeni nu-i luase în seamă până în acea clipă, căci se arătaseră paşnici şi neprimejdioşi, părând mai degrabă dornici să se alăture spătarului şi nu să se încingă la bătaie cu el. Acum însă erau cu spadele scoase şi ameninţau a-i înjunghia pe oştenii năvălitori rămaşi în coada cârdului. În puţine clipe se răspândiră în susul şi în josul Uliţei Mari, până spre opreliştile mai dinainte aşezate, şi închiseră într-un arc maidanul din faţa porţilor Curţii. Apoi începură a înţepa pedestraşii, caii şi călăreţii lui Diicu, împingându-i tot mai în adâncul tăpşanului şi pe uliţa care cobora la vale. Se iscă o învălmăşeală grozavă între

Material cu drept de autor

însoțitorii spătarului, încât nimeni nu mai înțelegea ce are de făcut.

Curând în urma acestei apăsări, lefegii serdarului ajunseră prin dreptul grămezilor de lemnărie şi alte ciorciobâtii aflate unele pe lângă zidurile de apărare ale Curții, iar altele lângă zăplazul de dimpotrivă, al caselor lui Grama stolnicul. În grabă începură a le înşira d-a lungul gurii maidanului, întregindu-le şi cu felurite alte lucruri, până atunci ascunse după ulucile ogrăzilor din vecinătate. Nu trecu mult şi în spatele oştirii lui Diicu se înjghebă o altă stavilă, care nu numai că-i tăia putința oricărei fugi, dar îi punea la adăpost pe seimenii care-l hăituiau, ferindu-i de-o înfruntare piept la piept cu cei pe care-i încercuiau.

Diicu privea neputincios şi abătut, dacă nu chiar disperat, cum, chiar înainte de a apuca să se dezmeticească, fusese pe deplin împresurat. Ceea ce până în urmă cu doar câteva clipe i se păruse a fi o mare izbândă, se dovedea o jalnică înfrângere. In vreme ce vrăjmaşii erau puşi la adăpost, fie în dosul crenelurilor din înălțimea zidurilor Curții, fie în spatele zăpoarelor înjghebate în grabă din te miri ce, oamenii săi stăteau, lipsiți de orice apărare, în bătaia arcurilor, sânețelor şi archebuzelor celor dintâi.

Nu vedea cum ar putea sparge încercuirea şi nici cum ar putea cel puțin să-şi ferească însoțitorii din calea săgeților şi a plumbilor. Nicăieri nu putea afla vreun ascunziş pentru sine şi pentru ai săi. Şovăia totodată să dezlănțuie o năvală spre a face o spărtură în cercul celora care-l învăluiau, dându-şi seama că cea mai mică încercare de împotrivire va fi socotită pricină de întărâtare pentru cei care-l păzeau, şi în puțină vreme i-ar fi fost secerată întreaga armie. Îi devenea tot mai limpede că nu putea face nimic spre a opri nimicirea care-l păştea.

Oştenii, care mai devreme îl urmaseră cu încredere şi plini de nădejdi, îşi dădură seama de impasul în care

Material cu drept de autor

intraseră şi care se dovedea fără ieşire. Îi copleşi teama şi dezamăgirea, încât li se tăie orice poftă de a mai lupta, căci nu aveau nici cei mai mici sorți de a ieşi cumva la liman. Se îmbulzeau ca oile adunate în ocol, care au simțit venirea haitei de lupi. De îngrămădeală abia de-şi mai puteau trage sufletul. Li se sleiseră toate îndemnurile vitejeşti, în temeiul cărora se năpustiseră în cetate şi nu se mai gândeau decât la găsirea unei căi de a scăpa cu viață. Îşi dădeau seama că picaseră prosteşte în capcană şi nu mai aveau scăpare...

*

În vremea asta, sindrofia începută după înmormântarea lui Matei se urma netulburată în odaia cea mare din casa veche. Toți ştiau că după reîntoarcerea lui Hrizea începuse lupta cu spătarul şi stăteau cu sufletul la gură. Numai de praznic nu le ardea. Bătălia, ascultată din palat suna de altfel destul de ciudat. Până la deschiderea porților, târgul răsunase de bubuiturile săcăluşelor, de trosniturile puştilor şi ale pistoalelor şi de țipete nedesluşite. Culmea era că după intrarea vrăjmaşului, când s-ar fi zis că bătăliile ar fi trebuit să se încingă, aproape că se aşternuse liniştea. Nu se mai auzeau nici un fel de pocnete, ci doar din când în când se desluşeau din depărtare unele urlete. Lumea era din ce în ce mai încordată.

– Praznicul ăsta, care se voieşte comândarea bietului Matei vodă, fie-i țărâna uşoară, este totodată pomana de prohod a marelui spătar Diicu! făcu vel logofătul Radu Cocorăscu, aplecându-se spre marele ban, căci din cele două înțelesuri ale petrecerii el îl alesese pe cel legat de răposat, ca prieten al acestuia. Dintotdeauna am zis că spătarul e unul din cei mai nătângi căpitani de oaste pe care mi-a fost dat să-i văd. De când îl ştiu – şi-l ştiu de copil –,

Material cu drept de autor

nu-mi amintesc să fi avut vreo izbândă. Dar acum cred că i s-a înfundat de-a binelea! Vai lui, dar vai şi nouă!

Nimeni nu mai pomenea de răposat şi de iertarea păcatelor sale. E drept că nici de încoronare şi de ungere nu se mai spunea nimic. Toți vorbeau de luptele care se dădeau după câte se părea pe undeva prin cetate, deşi nimeni nu ştia nimic desluşit asupră-le, iar, în chip ciudat, afară părea că vrea să se înstăpânească liniştea, în loc să înceapă zarva şi mişuneala! Praznicul, din comândare, deveni curând un adevărat sfat de război.

Tot taifasul se învârteau în jurul sorții vel spătarului. Părtaşii noului domn, în temeiul tulburărilor pe care le pricinuia, cereau osândirea sa cât mai aspră, vreme în care ceilalți erau de părere că ar fi mai înțelept să fie iertat şi reîntors la Curte ca dregător. Foarte repede cugetele se încinseră, cele două tabere ajungând aproape să se ia la bătaie. Oaspeții uitaseră că se aflau fie la o pomană de îngropăciune, fie la o sindrofie de preamărire a izbânzii serdarului, (căci lucrul nu se lămurise nici după câteva ceasuri), dar oricum amândouă prilejuri de împăcare şi înfrățire şi nu de păruială!

– E păcat să-l scăpăm din mână! se înverşuna de undeva din coada mesei Radu Ştirbei Izvoranu împotriva mai-marelui său de odinioară. Jupân Diicu e ca o molimă pe care dacă n-o lecuieşti repede şi fără cruțare, te nimiceşte ea pe tine! Nu ai de ales: ori tu, ori ea! Nu încape cale de mijloc. Iertarea nu e decât o slăbiciune care te duce la pieire!! Doar e o vorbă veche din popor: pe cine nu-l laşi să moară, nu te lasă să trăieşti!

– La ceea ce îndemni tu, arhonda – îi tăie vorba marele logofăt –, nu-i altceva decât un cumplit şi dezgustător măcel!

– Un măcel, poate, dar de ce dezgustător? şuieră furios fostul vtori spătar, uitând deosebirea de rang. Oare nu

Material cu drept de autor

voim cu toții să înălțăm domnie nouă, puternică şi întemeiată?! Atunci cum putem fi îngăduitori cu cei care ridică pumnul asupra țelurilor noastre, care slujesc binelui țării?! Oare noi l-am chemat pe jupân Diicu să ne vină cu oastea pe cap? Noi i-am scos spada din teacă şi i-am pus-o în mână? Noi l-am silit să-şi zornăie sculele de luptă în nădejdea de a ne înspăimânta? Nu! A venit singur, cum i-a fost pofta, iar acum când vede că a dat greş, cerşeşte iertare şi înțelegere! Bine că ne vorbeşte de omenie după tot ce-a făcut!! Oare dacă lucrurile erau altminteri, adică dânsul ne-ar fi prins la ananghie şi nu noi pe el, ne-ar fi iertat?! Eu unul, care-l cunosc bine, mă îndoiesc! se grăbi să-şi răspundă singur, pentru a împiedica pe altul să scape vreo cugetare care nu i-ar fi venit bine. Atunci de ce să nu-i înturnăm cu aceiaşi măsură simțămintele pe care le are față de ceilalți?! Dați-mi împuternicirea cuvenită, şi în câteva clipe vă aduc pe tipsie scăfârlia vel spătarului, ca să vi-o aşez la picioare!

– Ce grozăvie! Spusa-ți parcă-mi aminteşte de un anume Irod, care-şi plătea țiitoarea cu capul unui sfânt nepătat, numai ca să-şi potolească păcătoasele pofte trupeşti! făcu scârbit vel paharnicul Radu Staicu Şintescu din Popeşti cu voce tare, nu atât pentru că l-ar fi nemulțumit cu adevărat firea lui Izvoranu, care nu-i era străină, căci şi el gândea după taman acelaşi calapod, cât din dorința de a-şi mărturisi încă odată neîncuviințarea şi împotrivirea față de înnoirile petrecute. Oare ce privelişte am înfățişa creştinilor sfârtecând văzduhul amenințător cu jungherele, având mâinile pline de sânge până la coate, ca nişte măcelari?! Nu sunt ucigaş! Eu unul nu mă pot lăsa pătat în asemenea chip! Nu voi ridica nicicând arma asupra cuiva lipsit de apărare!

– Nu ne aflăm în fața unui omor dinainte plănuit cu sânge rece! se strădui Hrizea din Bogdănei să dreagă părerile iscate de fostul spătărel, înfățişându-le, după

Material cu drept de autor

credința sa, în adevărata lor lumină. Suntem mai presus de aşa ceva! Noi luptăm pentru binele şi nevoile obştii. Cârmuirea şi puterea nu sunt poveri uşor de purtat, încât mulți să se încumete a le lua asupră-şi! Iar dacă îndrăzneşti să te înhami la ele, îți aşezi pe umeri şi îndatorirea de a le împlini, dar şi mulțime de primejdii şi anevoințe. Lupta pentru stăpânire este o înfruntare crâncenă, bărbătească, neiertătoare. În urma ei se ivesc şi învingători şi învinşi. Ori a ține frâiele conducerii unui norod cere deseori tot soiul de jertfiri, astfel spre pildă nu ți-e îngăduit să te împărtăşeşti din simțămintele care-l încearcă pe omul de rând. Noi ne aflăm undeva mult deasupra, acolo unde iertarea şi milostenia, atât de lăudate altfel, arătate unui vrăjmaş, pot pricinui neamului mari vătămări şi suferințe, ba chiar vărsări de sânge după aceea. Prin urmare, de dragul ocrotirii semenilor care ne sunt ascultători, pentru binele şi liniştea lor, trebuie să fim neînduplecați şi neîndurători. Deci mai bine puțin rău înainte, decât o nemăsurată năpastă pentru toți mai apoi. Iar vel spătarul Diicu, prin nemăsurata pornire a poftelor sale, poate deveni o astfel de primejdie dăunătoare, în stare de a isca multă tulburare în rândul lumii. Chiar cele care se petrec afară sunt o dovadă, iar ele se pot repetui şi înmulți în orice clipă. Oare de acum încolo să trăim toată vremea cu frica în sân că luptele pentru dobândirea puterii vor reizbucni când ne aşteptăm mai puțin?! Deci din iubire pentru frații noştri, jupânul de la porți – şi toți ai săi – trebuie stârpiți fără cruțare, oricât ne-ar durea sufletul pentru aşa cruzime! Uneori se poate întâmpla ca o crâncenă neiertare să aducă mai mult bine omenirii decât blândețea miloagă.

– A nu-l nimici acum când chiar el ne pune la îndemână prilejul, ar fi o greşeală fără seamăn. La urma-urmei, întrucât spătarul ne atacă şi nu altminteri, nu avem a ne face nici măcar mustrări de cuget! Nu năzuim decât să ne

Material cu drept de autor

apărăm şi să ocrotim cele chiar de norod hotărâte alaltăieri! E chiar de datoria noastră să nu pregetăm în aceste clipe de cumpănă! Ţara ne-o cere! Preţul pe care l-ar plăti obştea dacă am rămâne acum nepăsători e mult prea mare ca să mai fie loc de socotinţe de felul prieteniei ori omeniei creştineşti! Puterea – care e temelia stăpânirii – îşi cere jertfa şi nu-i putem sta împotrivă. Ocrotindu-i deplinătatea, nu ne este îngăduit să-l facem scăpat pe spătar! Dacă dorim pace în anii ce-or veni, spătarul trebuie să piară, intră în vorbă şi Stroe Leurdeanu. Puterea îşi are legile ei neîndurătoare şi vom păgubi amarnic dacă nu vom ţine seama de ele…

– Să nu ne îmbătăm cu nişte cuvinte mari şi sunătoare! pufni disprețuitor şi scârbit vel banul Spahiul din Vâlsăneşti. Aici nu legile puterii vorbesc, iar puterea nu se întrupează în voi; ea are o mai largă întindere! Cu adevărat ne aflăm în faţa unui joc al patimilor, al părtinirii, al pierzaniei, iar acesta e pe cale să devină josnic şi sângeros! Când e vorba de stăpânire şi de cârmuirea mulţimilor, trebuie să ne înălţăm deasupra unor simţăminte care-s croite pe măsura omului obişnuit! Trebuie să ni le înăbuşim chiar! Faţă cu împrejurările clipei trebuie să ne îndrume alte socotinţe şi un alt chip de a judeca şi cântări lucrurile. Uitaţi astfel că vel spătarul nu este un fitecine! Uitaţi că la Înalta Poartă s-a câştigat pentru el încuviinţarea de a fi primit de beizadea moştenitoare. Uitaţi legăturile pe care le are în Moldova, domnitorul de acum fiindu-i îndatorat pentru ajutoarele primite. Iar alesul domn Boroş stă aici mărturie pentru preţuirea de care vel spătarul se bucură la curtea de la Bălgrad. Oare prea-luminatul crai se va putea învoi vreodată cu măcelul care – cu sânge rece – se pune aici la cale?! Solul serenisimului principe Rákóczi ar avea aici un cuvânt greu de spus! încheie banul.

Material cu drept de autor

Zisele sale muşcătoare atinseră simțiciunea multora, stârnindu-le zădărârea, care sta gata să răbufnească furtunos. Dar pomenirea numelui lui Boroş înăbuşi deocamdată orice răbufnire, cei de față întorcându-se întrebător spre ardelean. Bietul slujbaş crăiesc ştia prea bine că soarta sa – chiar viața – atârnau de bunul plac al noului domn, deci că trebuia să fie foarte prevăzător cu orice vorbă pe care o scăpa, încât să nu iasă cu o iotă din rosturile omului de paie, care-i fuseseră menite. E drept că era înconjurat cu mulțime de semne de cinstire, că era întâmpinat cu vorbe de preamărire, dar nu putea pune nici un temei pe întreaga măscăreală cu care era împresurat, căci de la un capăt la celălalt închipuia un şirag de fățărnicii. Ar fi fost îndeajuns să-l supere pe Constantin vodă şi pe ai săi, ca totul să se preschimbe într-o stare potrivnică celeia de acum. Deci pentru a nu-l stârni, era mai înțelept ca să nu-şi mărturisească fără înconjur credințele, ci trebuia să le potrivească după nevoile clipei.

De aceea aridicarea sa la căderea de judecător al neînțelegerii legate de spătar îl punea într-o cumplită încurcătură. Dacă şi-ar fi putut îngădui să fie sincer, ar fi luat apărarea lui Diicu, ca unul care venise să-l slujească pe Matei şi țelurile sale. Numai că uzurpatorii desigur că nu l-ar fi iertat dacă spunea aidoma ceea ce gândea. Iar a le face pe plac însemna să-şi calce pe conştiință şi să-l supere pe crai, nesocotind îndrumările primite. Nu vedea cum putea ieşi din impas, împăcând şi capra şi varza. Mai lesne i-ar fi fost dacă nu era băgat în seamă, rămânând neamestecat în toată istoria. Dar acum era prea târziu. Împrejurările îl sileau să-şi dea cu părerea, toți aşteptând din parte-i o dezlegare. Nemaiavând cum să tacă, încercă a ocoli un răspuns limpede şi răspicat, luând-o foarte pe departe, ca în prea-cărturăreştile bucoavne filozoficeşti despre nemurire. Deci hotărî să cuvânteze cu vorbe cât mai răsunătoare, dar destul

Material cu drept de autor

de încâlcite încât să nu spună nimic, dar să semene credința unor judecăți de mare adâncime, greu de pătruns de o minte nedeprinsă cu fina învățătură a vestitelor universități franceşti.

– Desigur că uneori cerințele ascunse ale puterii nu se pot dezlega decât în temeiul unor străluminări care ne vin din tării, care sunt închipuiri adesea cu neputință de tălmăcit prin cuvinte omeneşti, ci e trebuitor Cuvântul dumnezeiesc, acela despre care Sfânta Scriptură spune că a fost înaintea facerii, iar din el s-au întrupat cele pe care le putem întrezări prin simțurile care ne-au fost dăruite de Domnul. Ori în spatele marelui Cuvânt făcător al minunilor întrupate, se găseşte o judecată cu neputință de cuprins de mintea noastră puțină, unde tâlcurile sunt mult răsturnate față de cele cu care suntem noi obişnuiți a gândi. Ceea ce nouă ni se pare bun şi drept, în lumina Cuvântului ceresc poate avea alte înțelesuri, pe care nici nu le putem pricepe când încercăm a le cerne prin mijloacele care ne stau la îndemână. Deci numai în temeiul străluminărilor dumnezeieşti putem afla răspuns întrebării dacă este sau nu nimerită nimicirea potrivnicilor. Dar Iisus, atunci când face vorbire de vrăjmaşi, ne sfătuieşte ca în primul rând pe ei să-i iubim ca pre noi înşine, căci la prieteni ținem oricum. Deci spulberarea acelora care ne sunt răuvoitori, în temeiul acestor sfinte învățături, nu este chiar o dovadă de bună purtare pravoslavnică, şi prin urmare nu e tocmai nimerită. Dar trecând dincolo de afundele cugetări ale Sfintelor Evanghelii, trebuie să înțelegem că răpunerea unui duşman văzut poate isca chiar o primejdie. Căci îl pustiim pe cel care ne stă în față, nedosit, şi care poate fi unul prizărit, şubred şi mai puțin periculos decât acela care ne pândeşte din umbră. Înlăturându-l pe cel dintâi ne trezim înfruntându-ne cu namila pitită în spatele său. Ori din asemenea încleştare nu ne va fi uşor să ieşim la liman. Abia atunci ne

Material cu drept de autor

dăm seama că era mai înțelept să nu ne pripim şi să-i păstrăm de paravan pe potrivnicii cei mici, pentru a nu da prilej celor mari să iasă la iveală, punându-se pe față cu noi. Deci, şi acum trebuie cântărit folosul în temeiul poveților Sfintei Scripturi şi a spuselor Lui Iisus, dar se cuvine a gândi totodată dacă vel spătarul poate fi îndepărtat fără a vătăma pe cineva care trebuie ferit, dacă nu cumva, zdrobindu-l, nu dărâmăm decât un paravan, cu o nesocotință ca aceea a ucenicului vrăjitor, deschizând putința ca din dosul său să răbufnească nişte năluciri mult mai dăunătoare, pe care să nu le mai putem stăpâni în nici un chip!

Se vedea cât de acolo că solul bătea câmpii, cumpănind când spre o părere, când spre alta, fără a spune ceva deslușit, în aşa fel încât să nu supere nici una din tabere. Banul pufni nemulțumit. Se aşteptase la un răspuns pe cât de hotărât, pe atât de răspicat în folosul spătarului. De altfel tocmai în nădejdea aceasta aruncase o asmuțire lui Boroş. Dar lămuririle ungurului erau amestecate şi nu făceau decât să îmbărbăteze potrivnicii, îşi zise înciudat marele divanit.

– Cunoscând bunăvoința de care se bucură vel spătarul pe lângă serenisimul crai, cruțarea sa nu poate decât să-l bucure, înrâurindu-l ca să-şi plece ocrotitoare mâna asupra domnului Constantin, ca unul care ține seamă de plăcerile sale. Deci iertându-l pe Diicu, nu faceți decât să dobândiți oblăduirea princiară de dincolo de munți! se grăbi să adăugească banul, din dorința de a da un înțeles mai deslușit vorbelor lui Boroş, în aşa fel încât să pară că acesta i-ar fi încuviințat în oarecare măsură însăilările de mai-nainte.

Stăruința asupra ocrotirii crăieşti îl cam sâcâi pe proaspătul domn. Povața cum că are nevoie de o epitropie, la adăpostul căreia, chipurile, s-ar cuveni să se pună şi pe care ar trebui s-o ceară prea-smerit, o simțea ca pe o

Material cu drept de autor

umilință, mai ales că ea se lega de îndatorirea unei plecări în fața lui Diicu. Însăilările banului i se părură de aceea un îndemn de a-şi ştirbi renumele, socotindu-se cumva mai prejos, poate într-un fel chiar supus, craiului. Drept care se dezlănțui viforos împotriva vorbitorului, cu o furie atât de năvalnică, încât îi uimi pe cei din odaie. Nimeni nu se aşteptase la o atât de fulgerătoare schimbare a stării sale sufleteşti. Lumea îşi închipuise că doreşte să lase taifasul să curgă în tihnă până ce ai săi vor fi în măsură să născocească cuvenita îndreptățire pentru a putea porni măcelul împotriva lui Diicu şi a părtenilor săi, retezând totodată limbuția acelora care cârcoteau împotrivă-i în adunare.

– Nu văd de ce ții tocmai dumneata să preamăreşti căderea de răsfățat crăiesc a lui Diicu, când, dacă înrâurirea sa ar fi adevărată, mai îndreptățit ar fi s-o înfățişeze prea cinstitul domn Boroş, înalt sol al Curții de la Bălgrad, aici de față. Sau vrei oare să ne dovedeşti că întărirea mea în acest scaun nu s-ar datora străduințelor mele şi voinței răspicat mărturisite de țară, ci ar fi urmarea unor ascunse mânuieli şi înrâuriri, care atârnă de măsura bunăvoinței pe care i-o arăt vel spătarului, pricină din care sunt nevoit să fiu iertător cu el, ca să rămân unde mă aflu? Greşeşti arhonda! Nu eu am nevoie de ocrotirea cuiva, ci acela pentru care dai în brânci cu slăvitul!

Boroş, care – îmbărbătat de spusele întărâtătoare ale banului – voise a mai adăugi câteva cuvinte întru împăcare cu spătarul, şi pentru a-şi reîncepe vorba se aplecase în față ca să fie mai bine auzit, îşi luă repede seama şi-şi înăbuşi limbuția, rezemându-se mut de spătarul jilțului. Socotea mai nimerit ca să rămână ostatecul prea-cinstit al Curții, decât să ajungă un viteaz neîntrecut, aruncat într-un fund de temniță!

Material cu drept de autor

Nădăjduind să câştige aprețuirea domnului, Chircă Rudeanu se grăbi să înfățişeze noi îndreptățiri pentru măcelărirea lui Diicu.

– Atunci când un sultan ajunge la tron, îşi începe obişnuit cârmuirea sugrumându-şi frații, iar pentru a se îndritui în ochii lumii, le punea în cârcă tot soiul de vini închipuite. Dar fapta sa, deşi judecății omului de rând i se poate părea mârşavă, este de lăudat, căci aduce linişte şi statornicie împărăției. Mai bine să moară un singur om de mâna gâdelui, decât să piară în războaie nesfârşite pentru coroană mii de alții! Trebile obştii trebuie drămuite şi cântărite cu alte măsuri decât cele care sunt la îndemâna muritorului din prostime! Ori, dacă în ditai seraiul, ajuns centrul lumii, nu se ține seama nici măcar de sfintele legături de înfrățire, de ce ar încăpea acum atâta şovăială şi codeală, când aici nu se află la mijloc nici un soi de înrudire, ba năzuințele de domnie se întemeiază pe nişte închipuiri şi pe mulțime de plăsmuiri…

– Măcelărirea prinşilor îmi pare fără noimă! încercă Preda Brâncoveanu a reînturna lucrurile în hotarele fiesculuı, împiedicându-i pe ceilalți să întreacă măsura. Grosul oştenilor lui Diicu au ajuns să i se alăture din neştiință şi prostie, căci datina era ca la chemarea stăpânirii cei înştiințați să se înfățişeze la locul orânduit. Desigur că lefegii veniți la Târgovişte habar nu aveau de cele care se petreceau în cetate şi au urmat obiceiul fără a mai cerceta ceva. Ei sunt oameni de înțeles şi ar putea fi uşor câştigați, făcându-le aceleaşi făgăduieli ca şi celorlalți. Ce rost ar avea să-i ucidem, dacă i-am putea folosi noi?! Vorbind temeinic cu lumea care s-a adunat, spătarul ar rămâne aproape singur… Apoi ar putea fi întemnițat, soarta hotărându-i-se în viitor, după împrejurări. Uciderea sa acum ar putea fi folosită de vrăjmaşi drept temei de pâră la Înalta Poartă. De

Material cu drept de autor

ce să dăm noi înşine apă la moară acelora care ne sunt răuvoitori?!

– Dacă rămâne în viață – se înverşună Stroe Leurdeanu – turcii l-ar putea cere, căci aşa au obiceiul. Iar avându-l ostatic, îl pot folosi drept amenințare împotriva noastră, a țării şi a domniei, zicând că ori le facem pe plac, ori ni-l trimit pe cap. Deci iertându-l şi păstrându-l chiar întemnițat, nu facem decât să ne primejduim, fiind mai întâi silniciți ca să li-l dăm, iar apoi ca să ne fie băgat pe gât de stăpân. De ce să nu ne mântuim de atâtea necazuri, făcându-l să dispară pentru totdeauna? N-ar fi mai simplu pentru toți, dacă tot s-a ivit prilejul? N-ar fi păcat ca trebile să nu fie duse până la capăt?! Am scăpa dintr-o singură mişcare de orice bătaie de cap!

– De altfel, dacă e să ne ajungă supărarea Slăvitei Porți – sări Hrizea în ajutorul fârtatului său, cu glas lenevos şi nepăsător, de parcă vorbea de lecuirea unei dureri de măsele şi nu de un omor –, apoi pricina nu va fi nicidecum legată de pieirea spătarului Diicu, al cărui nume este de bună seamă necunoscut măritului padişah, cât şi înaltului său serai! Ceea ce va stârni vâlvă la Stambul va fi vestea alegerii, fără nici un fel de încuviințare, a unui nou domn în locul bătrânului Matei vodă. Asemenea ştire trăsnet o va pune în umbră pe oricare alta, cu atât mai mult cu cât, vă aduc iarăşi aminte că vel spătarul este un necunoscut pentru cei de acolo. Moartea sa şi felul cum a avut loc aceasta, vor trece astfel de tot nebăgate în seamă!

Ascultându-şi părtaşii, domnul păru a se potoli, furia stingându-i-se. După spusa lor, vel spătarul înceta de a mai fi o piedică ori o amenințare, deci nu mai era vrednic de a luat în seamă. Totuşi n-ar fi putut nicicând uita sau ierta că din pricina lui suferise cea mai grea umilire din viața sa, aceea de a fi fost crestat la nas. Dar repetuindu-i-se de mai

Material cu drept de autor

multe ori că Diicu nu mai închipuie o opreliște temeinică în calea sa, chiar dușmănia pe care i-o purta parcă mai slăbise.

Liniștindu-se și înfrânându-și simțămintele, putea judeca în sfârșit limpede, ca un cârmuitor ce era, foloasele și pagubele cu care s-ar alege de pe urma morții marelui spătar. Tot cântărind îndreptățirile de-o parte și de alta, își zise că până se va vedea cu firmanul de întărire în mână, să fie blând și îngăduitor, ca să nu stârnească prea multe și înverșunate vrăjmașii. Căci vorba dulce mult aduce... După aceea, va vedea el... De bună seamă, divanitul nu putea scăpa nepedepsit de vreme ce-l avea la mână, dar osânda nu era nevoie să fie prea aspră, ci mai mult o batjocură. Spre pildă să-i facă ceea ce i se făcuse și lui, adică să i se cresteze nasul, dar având grijă ca lucrul să se săvârșească temeinic, încât să nu poată fi ascuns ori chiar dres, cum izbutise el. Oricum de măcelărirea sa nici nu putea fi vorba și cu atât mai puțin a oștenilor însoțitori. Dar părtenii săi tocmai asta cereau, iar lui nu-i era la îndemână să le stea împotrivă, căci nu voia să-i supere, dovedindu-le că nu ține seama de părerea și dorințele lor. Tăcu deci încă o vreme, lăsând mesenii să se înfrupte din bucate, în nădejdea că cineva îi va pune la îndemână temeiul care să-i îngăduie să se arate binevoitor față de Diicu, fără a-și supăra apropiații.

Iar așteptarea nu-i fu zadarnică, căci dorința i se împlini. Însă greu de spus dacă la mijloc nu era decât un fericit joc al întâmplării, sau dacă nu cumva noul domn era dăruit cu o grozavă putere de pătrundere, care-l ajuta să întrevadă curgerea viitorului. Dar lucru neîndoios este că, după câteva clipe, se apropie de scaunul său Drăghici Cantacuzino, fiul cel mare al vel postelnicului și ginerele aceluia a cărui nimicire taman se punea la cale, și – așezând cu măreață curtenie un genunchi în podea și înclinând totodată adânc capul – cerși smerit iertare pentru oropsitul său socru. O făcu în cuvinte grave, căutate, pline de patos,

Material cu drept de autor

parcă anume alese pentru auzul ascultătorilor, care ar fi trebuit să se minuneze de înalta-i dăruire de sine. Purtarea îi părea atât de fandosită, încât chiar Constantin Şerban se întreba dacă o face dintr-un îndemn care venea din suflet, sau numai pentru a se grozăvi față de lume şi mai ales înaintea nevestei pentru că avusese îndrăzneala de a-şi împlini desăvârşit datoria de ginere.

Însă, oricare vor fi fost pricinile care-l îmboldiseră pe feciorul cantacuzinului, ieşirea sa pica tocmai bine, venind în întâmpinarea dorințelor tainice ale domnului, căci îi punea la îndemână temeiul de care avea nevoie spre a-şi îndreptăți împotrivirea față de măcelărirea lui Diicu. De aceea nu numai că-l lăsă ca să termine ceea ce avea de spus, dar, prin câteva vorbe binevoitoare, îl făcu chiar să stăruie. Apoi, învederând nişte simțăminte pe care nu le avusese niciodată – şi care nu-l vor încerca nici mai târziu vreodată –, se plecă spre cel îngenuncheat, mai să-l mângâie pe frunte.

– Ceea ce m-a împiedicat să-l fac dintru început una cu pământul pe spătar – deşi, cred că-ți dai seama că îmi era foarte la îndemână – a fost tocmai marea prețuire pe care ți-o port ție, nepoate!

Aici se întrerupse un lung răstimp, lăsând vreme celuilalt să răspundă. Acesta însă se mulțumi doar să încuviințeze, bâțâindu-şi capul. Adică recunoştea că părintele neveste-si putea fi demult nimicit.

– Țin peste măsură la prietenia ta. Ea e mai presus de orice şi n-am voit a o umbri, mâhnindu-te în vreun fel, deşi socrul tău mi-a pricinuit necazuri şi suferințe cu duiumul, greu de îndurat! Ție trebuie să-ți fie recunoscător că încă mai trăieşte şi va mai trăi. Dar după cum îl cunosc – şi mărturisesc că îl cunosc destul de bine –, nu-l prea cred în stare de asemenea gingaşe trăiri sufleteşti, încât să nu te miri dacă în loc de frumoase vorbe de mulțumire, vei auzi altele – şi încă nu din soiul celora tocmai plăcute! Tu ai fost şi vei

Material cu drept de autor

rămâne pavăza socrului tău, atâta vreme cât va avea înțelepciunea să-şi caute adăpost în umbra ei! încheie domnul vânturându-şi măreț brațul pe deasupra celuia aşezat în fața sa.

În sine, în vreme ce vorbea, Constantin Şerban se veselea de întorsătura pe care o luase taifasul, chiar şi pentru el neaşteptată. Nu numai că nepotul Drăghici îl scotea din impasul rostirii unei hotărâri care-i putea supăra părtaşii, dar îi îngăduia chiar să se întrupeze într-o ființă însuflețită de o nemăsurată gingăşie sufletească. Deci, printr-o iscusită mânuire a împrejurării, printr-o îndemânatică întorsătură a vorbelor, prin câteva cugetări bine potrivite, îşi sporea prețul în ochii celor de față, dovedind că are o inimă largă şi iertătoare. De altfel, însăilând anume judecăți voit înălțătoare, nădăjduia să-l cucerească pe feciorul cumnatului său, cumnat căruia năzuia să-i facă în acest chip în ciudă.

Desigur că nimeni nu putea ghici socotințele care stăteau la temeiul purtării sale. Lumea nu avea cum vedea altceva decât măreția unui domnitor mărinimos şi milostiv, care era mânat de minunate imbolduri, pe care numai un principe neaoş şi le putea îngădui!

*

Praznicul, a cărui menire rămăsese şi pe mai departe greu de desluşit, fiind după unii de îngropăciune, iar după alții o sărbătoare a izbânzii serdarului, se preschimbase în cele din urmă într-un adevărat sfat de judecată, în răstimpul căruia, între o înghițitură de vin şi molfăitul unei fripturi gustoase, se urzea soarta biv vel spătarului Diicu din Buiceşti şi încă într-un chip care i-ar fi zbârlit părul în cap bietului dregător, dacă ar fi putut auzi cele care se spuneau despre el.

Material cu drept de autor

În vremea în care noii şi vechii sfetnici pălăvrăgeau în tihnă, în tabăra de la porțile Curții domneşti era ceva zarvă şi multă frământare. Tuturor le devenise limpede că picaseră într-o capcană şi – încercuiți cum se aflau – puteau fi măcelăriți până la unul, fără mare osteneală, căci nu aveau nici o ascunzătoare, nici un adăpost unde să se tragă la fereală. Aşteptau îngroziți să li se dea poruncă oştenilor care-i împresurau ca să-i secere. Dar potrivnicii nu păreau de fel grăbiți să le facă de petrecanie. Parcă voiau mai întâi să-i fiarbă, încercându-le tăria răbdării. „Până aici ne-a fost!" îşi ziceau disperați bieții de ei, gândindu-se că în curând tăpşanul va fi plin de leşurile lor.

Spătarul Diicu se întreba cum ar putea să se slujească de nemişcarea vrăjmaşului împrejmuitor, care îi dădea la urma-urmelor timpul de a plăsmui o cale de scăpare. Dar nu întrevedea un mijloc de a sparge încercuirea. Orice ar fi născocit, e greu de crezut că ar fi izbutit să fugă, căci de pe laturi arcaşii şi sânețaşii i-ar fi nimicit pe-ai săi fără putință de împotrivire. Mai ales cei aflați în înălțimea meterezelor Curții, având-i sub ochi, i-ar fi secerat în câteva clipe. Să se atingă cumva de ei nici nu putea fi vorba. Cel mult asupra acelora din spatele zăpoarelor înjghebate din fitece, putea încerca o năvală. Dar pornindu-o, nu făcea decât să-i ațâțe, grăbind deznodământul, care nu putea fi altceva decât un măcel.

Pe de altă parte, dacă izbândea totuşi să scape din încercuire, ce făcea după aceea? Unde se putea duce spre a se pune la adăpost? Acasă? Desigur că ograda îi era demult cucerită. Şi chiar de n-ar fi fost, nu avea zăplazuri atât de trainice încât să poată face față unui iureş mai temeinic. Iar în chilere avea prea puține mertice pentru a ține piept unei împresurări îndelungate.

Deznădăjduit, Diicu îşi frământa mintea ca să găsească o ieşire din impas. Dar totul era zadarnic. Nu-i

Material cu drept de autor

rămânea decât să născocească nişte mijloace prin care să amâne cât mai mult dezlănțuirea unei înfruntări. Poate tot adăstând, se ivea vreo neaşteptată întorsătură prielnică. Desigur că dacă armaşul, care-i stătea alături, l-ar fi întrebat cum îşi închipuie această ieşire izbăvitoare, sigur n-ar fi putut răspunde.

Deodată din înălțimea meterezelor se auzi răpăit de tobe, din acela care vestesc obişnuit strigările unui pristav al stăpânirii. Curând după aceea oştenii din tabăra lui Diicu fură înştiințați că, dacă-l părăsesc pe spătar şi se alătură noii cârmuiri, vor fi iertați pentru greşita alegere pe care au făcut-o din prostie ori nepricepere şi îşi vor păstra chiar înlesnirile de mai-nainte, rămânând înscrişi în condicile vistieriei; ba, dacă-şi dovedesc buna credință, vor primi chiar unele noi milostenii. Pentru cei care vor fi îndeajuns de deştepți ca să prețuiască pomana care li se făcea, în zăporul dinspre Calea Domnească se va deschide cărare de trecere, ca să-şi poată găsi ocrotire la potrivnici. Insă pentru a preîntâmpina orice încercare de viclenire din partea vel spătarului, li se cere să depună armele de cum vor ajunge dincolo. Dar nu le vor pierde, ci le vor primi înapoi după încheierea tulburărilor, când vor fi lăsați să plece liniştiți la casele lor şi li se vor plăti chiar cuvenitele solde.

Făgăduielile ispititoare, în împrejurarea în care nu se întrezărea nici o altă cale de scăpare, îi făcură pe mulți pedestraşi, mai ales cei aflați pe lângă stavila dinspre Ulița Mare, să se furişeze spre locul de trecere, încât în fața sa se iscă chiar îngrămădeală. Diicu se uita cu ciudă într-acolo şi tare ar fi repezit călăreții peste cei care-l părăseau, spre a se răfui cu fugarii, dar se temu că se va trage asupră-i de sus de la creneluri, aşa că, bombănind, îşi înghiți fierea şi răbdă privelişte a. Doar călăreții şi unii pedestraşi aflați mai încolo rămăseseră lângă el, deşi şi ei stăteau foarte în cumpănă, întrebându-se nehotărâți dacă nu e mai înțelept să urmeze

Material cu drept de autor

pilda celor dintâi. Oricum, rândurile năvălitorilor aflați sub cârmuirea sa se subțiară îngrijorător.

Diicu privi abătut în jur şi-şi dădu seama că, mai ales după rărire, aşa călare cum grosul celor rămaşi se aflau, ar fi fost jertfe sigure, nu numai pentru aceia care-i priveau din înălțimea zidurilor Curții, dar şi pentru cei ascunşi după zăpoarele de ciorciobâtii, care înfundau ulițele şi ocroteau ulucii din jur. Trebuia deci să alcătuiască cumva un adăpost pentru ai săi. Porunci descălecarea şi orândui ca dobitoacele să fie aşezate în margine, pe toate laturile, luptătorii trăgându-se spre mijloc, în dosul lor. În acest chip, oştenii erau cumva feriți de săgețile şi plumbii împrejmuitorilor. Şi chiar dacă ar fi fost ucişi caii, oamenii se puteau pune întrucâtva la adăpost în spatele leşurilor lor. Era tot ce mai puteau face, în afară de a aştepta…

– Nu ne mai rămâne decât să ne vindem pielea cât mai scump! Dacă nu putem scăpa, cel puțin să facem duşmanilor o pagubă cât mai mare! oftă spătarul mâhnit, dar cuprins de un avânt vitejesc.

Vasile din Corcova, care nu era tocmai încântat ca să-şi jertfească viața pentru atâta lucru, clătina, e drept, a încuviințare din cap, dar nu era ispitit de asemenea privelişte. Acum chiar îi părea rău că se grăbise, alăturându-se spătarului. Dacă nu-şi părăsea Curtea, poate ar fi găsit cumva o un mijloc de a se mântui, putând neguța de capul său cu serdarul, spre a-şi pune astfel cel puțin viața la adăpost. Dar aici nu avea putința de a-şi sămsări singur soarta, ci acela în drept a hotărî era spătarul, ori acesta, de bună seamă, nu ar fi încuviințat vreun fel de împăciuială, pe care el n-ar fi respins-o, oricât de umilitoare ar fi fost. Acum, dacă i s-ar ivi prilejul, era gata să pice la învoială cu orice şi cu oricine ca să iasă din încercuire. De spătar îi păsa prea puțin. N-avea decât să-şi plătească singur nerozia! Dar, spre disperarea sa, nu găsea cale de scăpare nici de unul

Material cu drept de autor

singur. Din cauza lui Diicu se temea să dea ascultare îndemnurilor de a trece de cealaltă parte, urmând calea deschisă de pedestraşi. De altfel, datorită rangului care-i era dăruit, cât şi a măsurilor pe care le luase mai înainte împotriva uneltitorilor, nu era încredinţat că făgăduielile făcute de crainici oştenilor de rând îşi păstrează temeinicia şi pentru sine.

– Ce plăcere şi-or fi găsind în a se juca atâta vreme de-a şoarecele şi pisica cu noi? Cât vor să ne mai fiarbă?! De ce nu sfârşesc odată?! izbucni Diicu înciudat.

Vel armaşul îl privi mirat. Oare chiar îşi dorea să fie ucis cât mai repede? Îţi zise că într-adevăr făcuse o greşeală de neiertat alăturându-i-se.

În vreme ce încercuiţii nu mai vedeau ieşire, aşteptându-şi sfârşitul, domnul cel nou, după cele povăţuite cu sfetnicii la pomana de îngropăciune şi de slăvire a izbânzii sale, hotărî să-l cheme şi pe Diicu la praznic, pe de-o parte ca să găsească cumva o cale de împăcare, făcându-l să se dea bătut fără luptă, iar pe de alta, ca să-i dovedească, fără chip de tăgadă, că Matei vodă a răposat, în nădejdea că vestea îl va descumpăni, frângându-i îndărătnica opunere.

De teama că deschiderea porţilor mari ale Curţii ar putea prilejui un atac al încercuiţilor, în nădejdea de a-şi deschide drum în ogradă, solia trimisă lui Diicu ieşi prin portiţa din dos, care da spre grădina de afară, dinspre luncă. Pentru a ajunge la spătar, trebui deci să urce coasta până în Uliţa Mare şi – ocolind împrejmuirea de zid a palatului – să ajungă la zăgazul care închidea calea încercuiţilor spre Târgul de Sus. Fluturând o zdreanţă albă agăţată într-o prăjină, solii se căţărară trudnic peste laviţele, sacii, mesele, grinzile şi butucii aruncaţi grămadă şi trecură în tabăra vrăjmaşilor.

Deşi serdarul socotea că dăduse dovadă de o măreaţă mărinimie, care s-ar cuveni să-i fie apreţuită şi

Material cu drept de autor

lăudată, Diicu nu se arătă prea încântat să dea ochii cu el. Neguțările cu neașteptații oaspeți mergeau din pricina asta greu. Spătarul privea poftirea cu neîncredere, având convingerea că i se pregătește atragerea într-o nouă capcană. Cererile de împăcare care i se înfățișau erau simple și limpezi. I se făgăduia deplina iertare, câștigată în urma rugăminților fierbinți ale ginerelui său, dar numai dacă depune neîntârziat toate armele și slobozea oștenii, lăsându-i să plece la casele lor. Dacă se învoia, era rugat să vină la palat la comândarea voievodului răposat; cu acest prilej urma a se închina noului domn și a se alătura celorlalți boieri de sfat.

– Domn? Care domn? făcu spătarul înciudat, nevoind a recunoaște izbânda potrivnicului. Parcă spuneați că domnul a răposat.

Apoi, nemaibăgându-i în seamă pe soli, se întoarse spre vtori spătar și spre armaș, ca să se sfătuiască, chipurile cu cei doi, răsucind spusele ascultate pe față și pe dos. O făcu anume în auzul mijlocitorilor, spre a le arăta că nu se lasă înduplecat cu una, cu două!

Până la urmă hotărî că în legătură cu depunerea armelor își va spune părerea abia după ce va vorbi cu boierii țării aflați la palat! Iar pentru a-i întâlni se învoia a veni la Curte, dar numai după ce vor fi trimiși ostatici în tabăra sa, care să chezășuiască pentru viața și libertatea lui, cât va fi plecat. În făgăduiala unui proclet viclean ca biv vel serdarul nu se putea încrede, cuvântul acestuia neavând nici un preț în ochii săi. De altfel, ținu să deslușească și o altă poveste, și anume aceea a înțelesului venirii sale la palat. Dacă dădea ascultare rugii care i se înfățișase, nu o făcea spre a se închina cuiva care era mai mic în rang. Era limpede că, la drept vorbind, prin judecățile pe care le însăila, tăgăduia alegerea serdarului. El se învoia primească poftirea numai spre a lămuri neînțelegerile legate de întemnițarea unchiului

Material cu drept de autor

său, Matei vodă Basarab, în a cărui moarte nu credea. Cum mărturisea, era hotărât să-l scoată de sub priveghere, reaşezându-l în drepturile sale.

Solii se văzură siliți să se întoarcă cu mâna goală. Ei nu putură decât să încunoştințeze pe cei adunați la praznic de cererile spătarului.

Constantin Şerban era vădit nemulțumit şi zugrăvi în cuvinte nu tocmai cuviincioase, dacă nu chiar de-a dreptul grosolane, lipsa de recunoştință a spătarului, plecarea sa de a jigni prin bănuieli nedrepte, pline de ocară, punând pe seama altora fel său de a judeca lumea şi de a se purta cu ea.

– Ei, acum ce părere ai de socrul tău?! îl mustră pe tânărul Drăghici Cantacuzino. Tu ți-ai pus obrazul pentru el, iar eu, de dragul tău, m-am milostivit. Şi uite cum răspunde bunăvoinței noastre! Din capul locului am spus că nu e vrednic de truda de a-i veni în ajutor, căci nu va şti să prețuiască sârgul şi grija care i se arată.

Mulți avură simțământul că domnul caută doar pretexte pentru a îndreptăți ruperea neguțărilor şi a se reînturna la părerea părtaşilor săi, care îndemnau la spulberarea celor rămaşi în încercuire. Cu adevărat însă, o făcea numai din plăcerea vană de a-şi spurca potrivnicul, pornind de la înlesnirile cu care el îl copleşise plin de mărinimie, iar celălalt nu le primise, învederându-şi astfel înalta gingăşie sufletească şi nețărmurita putere de iertare. Că nu dorea a se înturna la gândul măcelăririi o dovedi împrejurarea că, în cele din urmă, îl rugă pe Mihai Radu Tântăveanu – fratele său – ca, de dragul lui Drăghici Cantacuzino, nepotul lor mult-preaiubit, să se jertfească pentru menirea de ostatic. Acesta se ridică de la masă cu vădită silă, în care ghiceai o nemulțumire nemărturisită, şi-o porni spre ieşire împreună cu solii.

După ce-şi călcase amarnic pe inimă ca să împlinească voia fratelui său, Tântăveanu, ajuns în tabăra

Material cu drept de autor

vrăjmaşă, se văzu pus într-o stare tare neplăcută, înjositoare chiar. Diicu îi spuse fără înconjur şi fără nici un fel de stânjeneală, că pe scara rangurilor este un nimic şi ca atare un asemenea ipochimen nu putea chezăşui ca ostatic pentru un velit de talia sa. Deci schimbul între ei nu este cu putinţă. Tântăveanu, umilit, înciudat şi atins afund în mândrie, mai ales că nu venise tocmai de bună voie, dădu să plece. Însoţitorii – dornici de a-şi împlini însărcinarea – îl înduplecară să aibă răbdare şi începură să-i dovedească vel spătarului însemnătatea aceluia pe care i-l aduceau de zălog. Deci chiar dacă nu avusese nicicând vreo dregătorie, nici măcar una din cele mai mărunte, şi deşi nu-i era deopotrivă nici prin avere, era totuşi nu mai departe decât fratele noului domn, ceea ce-i sporea nemăsurat preţul!

Spătarul nu s-ar fi lăsat înduplecat de căutatele lămuriri, dacă totodată solii n-ar fi adăugit că este singura şi ultima cale de împăciuire care-i mai stă la îndemână pentru a ieşi în chip paşnic din impas, iar dacă nu o primeşte, pierde pentru vecie putinţa dezlegării în chip prietenos a stării încurcate în care se afla. După multă codeală, după lungi şi nesfârşite cârteli şi vorbe de împotrivеală, mai mult ca să stăruie asupra umilirii lui Tântăveanu – ca răzbunare ocolită împotriva fratelui său –, Diicu se învoi în cele din urmă.

De teama că, în clipa când vedeau poarta mare deschizându-se, de disperare, cei de sub ascultarea sa ar putea încerca să dea năvală în urmă-le, spărgând opreliştile durate de încercuitori, solii îi cerură spătarului, să intre tot prin portiţa dinspre grădina de afară, aflată taman în partea de dimpotrivă a întăriturilor. Drept care, însoţit şi de ajutorul său întru slujbă, Diicu trebui să se cţere mai întâi peste grămezile de căruţe, laviţe, mese, tot soiul de grinzi, saci umpluţi şi alte ciorciobâtii, şi să treacă apoi printre ţevile sânelor încărcate şi ascuţişul spadelor scoase din teacă.

Material cu drept de autor

După aceea urcă Ulița Mare, şi de aici, ocolind mai departe zidul Curții, coborî spre râpă, până ce ajunse la portița dinspre grădină.

În lipsă, cârmuirea o încredințase vel armaşului Vasile din Corcova. După plecarea mai-marelui său, acesta se răsucea bănuitor în jurul lui Tântăveanu, ca aspru privighetor, bănuindu-l pe nedrept de gânduri ascunse şi țeluri necurate. La fiecare mişcare a ostatecului, la fiece foşnet care venea din parte-i, se întorcea repezit spre el, ca să-l prindă săvârşind cine ştie ce nelegiuire, ori dându-şi de gol viclenele urzeli.

Dacă Diicu se fandosise şi se codise atâta atunci când se tocmise pentru primirea fratelui serdarului drept zălog, e uşor de închipuit câte oprelişti va aridica în calea negustărilor, atunci când se văzu față în față cu vechiul său potrivnic, spusele căruia – din ură – nu le-ar fi încuviințat nici chiar dacă celălalt ar fi avut o dreptate zdrobitoare, ba chiar prielnică lui. De altfel, dintru început, spătarul simți că ceva se schimbase în paguba sa. Deşi intrarea sa în spătăria mare iscă oarecare freamăt, trecerea pe dinaintea divaniților până spre mijlocul odăii nu fu întâmpinată cu obişnuitele plecăciuni şi nici capetele nu se descoperiră în la ivirea sa, ca în urmă cu vreo săptămână. Abia nişte boiernaşi mărunți de lângă uşă, lipsiți cu totul de însemnătate şi pe care nici nu-i băgă în seamă, duseră mâna la sărăcăcioasele lor gugiumane, închipuind stânjeniți mişcarea de a şi le scoate din cap, lucru pe care însă nu-l duseră până la capăt.

Pe deasupra, scrutăturile care-l cercetau erau reci şi neprietenoase. Marele vornic Preda Brâncoveanu se ferea zădărât să-şi încrucişeze privirile cu ale sale. Se vedea cât de colo că reîntâlnirea nu-i făcea nici o plăcere, pesemne pentru că nu-şi simțea cugetul tocmai curat. Logofătul Radul Cocorăscu îi arunca o uitătură searbădă, bătrânească, în care nu putu citi nimic. În schimb, banul îl iscodea, e drept, cu

Material cu drept de autor

bunăvoință, dar ghiceai fără greutate că simțământul era amestecat cu o anume măsură de milă. Singur paharnicul Radu din Popeşti arunca spre dânsul căutături aprinse, pline de îmbărbătare. La drept vorbind căuta să-l ațâțe nu pentru că i-ar fi fost un pătimaş susținător, ci pentru că era dornic să întărâte cugetele, dar totodată şi ispitit să guste plăcerea gâlcevii înfruntătoare care se întrevedea.

În schimb, Stroe Leurdeanu şi Hrizea din Bogdănei, îl țințeau sfruntător din ochi, cu un zâmbet ascuns de mulțumire zugrăvit pe obraz. Iar Constantin Şerban îi arăta o măreață mărinimie, de mare rigă, care face un deosebit hatâr unui rob al său, îngăduindu-i să i se înfățişeze şi luându-i în seamă ploconelile.

Neprietenoasa primire cu care era întâmpinat nu va duce decât la înăsprirea neguțărilor care urmau a începe. De altfel frecuşurile se învederară chiar dintru început, legat de temeneaua pe care spătarul ar fi trebuit s-o facă înaintea fostului serdar. Bineînțeles că oaspetelui nu-i venea la socoteală să i se închine ca unui domn, având simțământul că, asemenea săpare ar putea fi înțeleasă ca o slugarnică metanie, care l-ar umili. Dar împrejurarea că fostul serdar şedea tihnit în jilțul domnesc, iar el era silit să stătea stingher în picioare înainte-i – deşi însuflețit de dorința de a-i tăgădui stăpânirea –, îl punea oricum mai prejos celuilalt. Încurcătura în care se afla îl înrâuri fără să-şi dea pe dată seama, încât, deşi îşi pusese în gând să fie cât mai aprig şi bățos, neştiind cum să înceapă, nu-şi putu înăbuşi o uşoară înclinare a capului. Scăparea, oricât de mică era, deşi închipuia o slăbiciune arătată potrivnicului, era departe de a se înscrie canoanelor rânduielilor de Curte, care cereau o adâncă plecăciune, însoțită şi de scoaterea acoperământului capului. De aceea, mişcarea abia începută rămânea o sfidare, cu atât mai mult cu cât, mai apoi – dându-şi seama de putința de a i se tâlcui purtarea drept un semn de supunere –,

Material cu drept de autor

Diicu se prefăcu a fi menit, drept binețe, abia zărita plecare a frunții mai mult fârtaților din sfat decât aceluia din fața sa.

Pe neașteptate, vornicul Preda Brâncoveanu, zădărât pesemne de starea nelămurită care se iscase și dornic, se vede, să păşească tot mai hotărât alături de noii cârmuitori, îi atrase luarea aminte că se va putea bucura în mai mare măsură de bunăvoința și înțelegerea sfatului țării și a noului ei domn, dacă va dovedi îndestulă ascultare și cumințenie.

Spătarul fu săgetat de umilitoarea sfâșiere sufletească, care-l străbate pe acela căruia i se făgăduieşte mila, dacă va şti să se arate îndeajuns de slugarnic. Asemenea îndemn la îngenunchere aducea însă o grea atingere mândriei sale.

– Şi cum trebuie înțeleasă cumințenia și ascultarea care mi se cere? întrebă el bătăios, cu gând vădit de a se dezlănțui într-o gâlceavă viforoasă.

– In depunerea jurământului și slujirea credincioasă a Măriei sale...

– Nu m-am sfiit niciodată a-l sluji pe domn şi țara cum se cuvine, aşa că nu înțeleg de ce mi se dau astfel de povețe, de parcă aş fi un zavergiu! Oare s-a întâmplat vreodată să nu-l cinstesc cum se cuvine pe Măria Sa, Matei vodă?! De altfel, nici nu-l văd pe domn aici – stărui el plin de subînțeles –, ca să judece el însuşi de sunt sau nu în greşeală...

– El, sărmanul, nu mai e în stare să judece nici pentru sine, darmite pentru alții! i-o retează serdarul, prefăcându-se a vorbi sfatului. Şi cred că ai fost înştiințat că acum norodul şi-a ales domn nou! Iar de azi, înfruntându-mă pe mine, te ridici împotriva țării şi a întregii obşti a neamului nostru!

– Dimpotrivă, eu cred că numai astfel apăr nevoile țării! se îndârji Diicu.

Material cu drept de autor

Cugetele se aprinseră. Cei din întinsa odaie urmăreau cu răsuflarea aproape tăiată încrucişarea cuvintelor, asemenea unor spade în încleştările unei bătălii. Numai un aprod bătrân, înțepenit lângă uşă, cu chip de ființă acrită de viață, murmură mai mult pentru sine:

– Toți vă lăudați că luptați pentru țară şi pentru binele obştii. Da' eu mă întreb dacă e cu adevărat vreunul pe lume care s-o şi facă. Că, vai de capul obştii şi al nostru, al celor din obşte!

– Iar dacă voi fi cuminte – cum îmi cereți –, cu ce folos mă voi alege eu? se răsti spătarul.

– Îți voi chezăşui păstrarea dregătoriei…

Diicu simțea că plesneşte. Se îneca de furie gândindu-se la târgul înjositor cu care era ispitit, şi taman el, care fusese pe cale să ajungă domn în două țări!

– Poți să păstrezi pentru tine asemenea plocon, fiu de cățea, care-şi răcorea fierbințelile pe sub garduri! izbucni muşcător spătarul.

Ar fi voit să urmeze în acelaşi chip, căci îi stăteau destule pe limbă, mai ales de când oblicise că feciorul îi fusese otrăvit cu bună ştiință, încât de abia scăpase cu viață. Dar în odaie se stârni o hărmălaie de nedescris, încât nu se mai putea înțelege nimic! Răbufnirile mânioase ale linguşitorilor, pe cât de zgomotoase, pe atât de slugarnice şi ipocrite, se întretăiau cu judecățile pline de demnitate ale celor sinceri nemulțumiți de schimbul de vorbe şi cu strigătele de încântare ale acelora care se bucurau de ceea ce le era dat să audă. Diicu părea a-l întrece chiar pe marele postelnic prin cuvintele de ocară pe care le alegea.

– De altfel, ştie o lume întreagă că după ce-ai încercat să-mi înveninezi feciorul cu leacuri băbeşti, ca să mă îndepărtezi din târg, îl îndopi pe Măria Sa, dându-i tot soiul de licori pidosnice şi primejdioase, care să-l amețească, încât să nu mai ştie de sine! Şi ultimul om de pe

Material cu drept de autor

uliță a aflat că-i gătești o înceată înveninare! N-ai nici măcar bărbăția recunoașterii deschise a uneltirilor tale! Pe toate ori le dosești, ori le răstălmăcești înțelesurile, doar-doar înălțarea-ți va părea ca fiind curată! strigă la o vreme Diicu și, cu toată zarva, fu auzit destul de bine.

Iar spusa-i îi răcori pe mulți, căci unele zvonuri ascunse despre moartea lui Matei umblau prin târg de zile întregi! Chiar părtașii fostului serdar, în sinea lor, nu socoteau cu neputință ca asemenea lucru să se fi petrecut cu adevărat, căci cine mai pomenise o atât de năvalnică răsturnare a cârmuirii, care să nu se slujească de asemenea mijloace! Dimpotrivă, ele nu lipsiseră niciodată în apriga luptă pentru putere.

De altfel, în larma dezlănțuită, Diicu nu-l iertă nici pe Boroș, care ședea falnic alături de fostul serdar, ținut fiind la mare cinste de acesta. Ori, nu-i putea trece cu vederea păcatul de a se fi dat cu potrivnicii, cărora le și făcea jocul, așa că la un timp îi strigă furios:

– Căpitane, vei da socoteală stăpânului tău de peste munți că te-ai înhăitat cu uzurpatorii celor legiuite, cu ațâțătorii de zavere, cu răscolitorii patimilor prostimii! Nu cred că serenisimul crai se coboară la a se înfrăți cu niște nemernici răzvrătitori împotriva bunelor rânduieli. Eu însumi voi depune pârâ împotrivă-ți!

Dar furia sa se întoarse mai ales împotriva fostului serdar și, în pătimașa sa dezlănțuire, sări peste cal, trecând cu ușurință la stâlcirea adevărului.

– Mai an, când ai fost întemnițat, te-ai bucurat în cele din urmă de izbăvire la stăruința mea! minți el cu seninătate. Și iată-ți recunoștința! Cel care ți-a iertat greșelile și trufia zace acum în patul de suferință pe care tu i l-ai gătit cu mâna ta. Iar celuia ce-a cerut milă pentru tine i se smulg drepturile care i se cuveneau în chip firesc! (Era o vădită trimitere la închipuitele sale drepturi scoborâtor

Material cu drept de autor

domnesc.) E întemeiată deci zicala din popor, cum că pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti!!

La mijloc nu era însă decât o minciună grosolană. Diicu nu aridicase niciodată vreo rugă de izbăvire şi nu trecuse nimic cu vederea. Dimpotrivă, el pricinuise toate necazurile celuilalt. Iar când aflase că serdarul scăpase de temniță, îşi ieşise din sărite, gata să-i sfâşie pe cei din jur de furie şi, dacă n-ar fi lipsit în acea clipă din cetatea de scaun, e îndoielnic că slobozirea ar fi avut loc! Deci, dacă pusese totuşi vreo vorbă în împrejurările din anul trecut, aceasta nu fusese nicidecum în folosul serdarului, ci dimpotrivă! Răstălmăcirile şi născociturile din urmă, adăugindu-se unui întreg şirag de dureroase ocări, înteţiră furia lui Constantin Şerban, care ajunse la culme.

– De iertare vorbeşti?! urlă el roşu de supărare. O asemenea iertare îți voi înturna şi eu, ca să te poți desfăta cu ea, gustându-i plăcerile! făgădui pe un ton atât de amenințător, încât Diicu tăcu dintr-odată, străbătut de fiorii unei rele presimțiri, căci în ciuda vorbelor zornăitoare pe care le trâmbița despre nerecunoaşterea noii domnii, nu uitase chiar de tot starea lucrurilor care-i stăteau în față.

Dar serdarul întoarse privirea de la el, de parcă ar fi pierit, şi-i spuse mieros lui Ioan Boroş:

– Ne pare tare rău că dintr-un prisos de bunătate am îngăduit acestui boier să ni se înfățişeze. De bună seamă că dacă am fi bănuit măcar că va aduce cea mai mică jignire oaspetelui nostru drag, nu ne-am fi învoit în nici un chip a-l îngădui să iasă înaintea scaunului meu. Iertați-ne necugetata greşeală ce-am făptuit! Tocmai pentru că ne sunteți scump musafir şi neprețuit prieten, ocările aduse vouă ne-au durut şi pe noi, şi încă îndoit! îşi începu el pătimaşele însăilări pătrunse, chipurile, de îndurerare, de parcă nu i-ar fi picat şi lui în seamă un zdravăn tain de sudălmi, față de care, cele zvârlite solului în obraz erau o nimica toată.

Material cu drept de autor

– Nestematele poveţe şi păreri ale domniei tale – urmă el, însufleţit de acelaşi patos – sunt pentru noi un neprețuit îndreptar şi ajutor. Vă mulţumim din adâncul inimii şi nădăjduim că şi pe viitor ne veţi desluşi cu strălucinările minţii dumneavoastră prea-dăruite mijloacele de a ieşi din impasurile pe care ursita ni le aruncă în cale. Măria Sa, prea-serenisimul crai, nu putea alege pe cineva mai potrivit spre a ni-l trimite de ajutor la Curte, în asemenea clipe de cumpănă.

Stroe Leurdeanu se întrebă mirat ce rost aveau atâtea osanale, neîntemeiate de altfel, ridicate ardeleanului, care la urma-urmei, nu era decât un om de paie în mâna lor şi nu avea nici un merit în dobândirea izbânzilor de care avuseseră parte. Îşi zise însă că, pesemne, Constantin Şerban folosea pretextul pentru a abate taifasul din stânjenitoarea fundătură în care o târâse spătarul.

Ioan Boroş mulţumi smerit, printr-o înclinare a capului, pentru nemăsuratele laude cu care se vedea copleşit pe neaşteptate. Nu-şi amintea să i se fi cerut vreodată sfatul de când se afla la palat şi nici să i se fi ivit măcar prilejul de a şi-l da din propriul îndemn. Dimpotrivă, băgase de seamă că vorbelor sale, aruncate întâmplător sub strânsoarea împrejurărilor, nu li se arătase vreodată, cât de cât, luare aminte. Ba, în chip samavolnic, fusese silit să dea de înţeles că ar fi fost anume trimis de crai, cu însărcinarea răspicată de a întări toate schimbările care se făptuiau la Târgovişte. În schimb, nici uneia dintre plângerile sale împotriva straşnicei privegheri la care era supus nu i se dăduse ascultare. Era şi mai departe un adevărat ostatic – e drept însă că unul ales şi răsfăţat –, care se putea îmbuna doar cu aceea că răpirea libertăţii îi era dezdăunată cu un întreg potop de atingătoare linguşeli şi fierbinţi preamăriri. Iar vorbele de acum ale noului domn mergeau de bună seamă pe aceeaşi cale a deşertăciunilor, dar nu avea încotro.

Material cu drept de autor

Trebuia să le primească, mărturisindu-şi nețărmurita recunoştință pentru dragostea cu care era înconjurat, şi să facă jocul către care era împins. Nu-i rămânea de ales altceva...

În vreme ce vorbea apăsat, plin de sine, dându-şi ifose, ca să arate că se aşează undeva deasupra jignirilor care i se aduceau, pe care nici nu le lua în seamă, Constantin Şerban băgă de seamă că Stroe Leurdeanu, căruia o slugă îi şuşotea ceva la ureche, era numai zâmbet. Cum povara ocărilor spătarului nici nu apucase să se stingă între pereții odăii, chipul voios al dregătorului îl scoase din sărite. Ca să-l facă să înțeleagă că l-a zărit şi că-l supără, îl ținti cu o privire mânioasă, dar totodată întrebătoare. Boierul nu-şi schimba însă înfățişarea obrazului, şi avea şi de ce. I se adusese grozava ştire că şi ceata de oşteni, pe care spătarul o lăsase în urmă la plecare, se risipise ca un fum. Din cei vreo mie-două de însoțitori de la început, dacă îi mai rămăseseră abia vreo douăzeci-treizeci, şi aceştia doar slujbaşi mărunți ai spătăriei sau argați de-ai săi; apoi, mai erau şi câțiva slujitori de-ai armaşului şi cam atâta.

Nu-i era tocmai limpede cum se petrecuseră lucrurile. La îndemnul crainicilor de pe zidul Curii, ştia că li se alăturaseră câteva sute dintre pedestraşii lui Diicu. În ce împrejurări le urmară şi ceilalți, între care şi o bună parte a călăreților, nu ştia, iar lămuririle primite erau neîndestulătoare spre a putea desluşi pe deplin întâmplarea. Din câte înțelegea, după plecare spătarului şi a ajutorului său, rămaşi de capul lor, cei prinşi în încercuire deveniseră mai îndrăzneți şi începură a tăifăsui cu cei din dosul zăpoarelor, cu care de altfel mulți erau cunoscuți, prieteni sau chiar neamuri, iar aceştia îi ispitiseră, zugrăvindu-le multele foloase pe care le vor trage dacă-şi lasă de izbelişte mai-marele. Le povestiră împresuraților despre făgăduielile făcute lor de noul domn, făgăduieli din care se puteau

Material cu drept de autor

împărtăşi şi ei, dacă i se alăturau. Le istorisiră despre iertarea bir vreo jumătate de an, despre ştergerea oieritului pentru slujitori, despre plata soldelor rămase nedate, despre sporirea venitului lor în viitor, despre dorința voievodului de a-şi înveşmânta mai mândru oştenii, dăruindu-le mulțime de postav din cel mai bun şi multe altele la fel de ademenitoare. Ba, pentru a se face mai bine înțeleşi, slujindu-se de starea de vremelnică împăcare care se aşezase, unii dintre împresurători chiar trecură în tabăra potrivnicilor, spre a vorbi mai în tihnă şi mai îndeaproape cu ei.

Armaşul Vasile din Corcova întrevăzu primejdia, dar când voi să oprească venirea străinilor de dincolo, cât şi sporovăitul peste stavilele din jur, întâmpină chiar şi împotrivirea oamenilor atârnători de armăşie:

– Păi, ce rău pot să ne facă de-al de cumetri noştri, că doar îi cunoaştem?! Apoi, atunci când vin dincoace, nici nu sunt poartă unelte de război, încât să ne ameninţe în vreun fel! Doar în aceste clipe de împăcare nu se reped să ne taie!

Aşa că, după cele auzite, dumirindu-se asupra foloaselor, dorobanții, seimenii şi călăraşii adunați sub flamurile spătarului, din propriul îndemn, trecură pe capete peste opreliştile de ciorciobâtii care-i despărțeau de aşa-zişii vrăjmaşi, care-i întâmpinau frățeşte. Graba era cu atât mai mare cu cât, disperați, se crezuseră până în acea clipă pierduți, căci, spre a-şi scăpa pielea, nu întrevedeau vreo cale de a ieşi din straşnica încercuire în care picaseră. Iar la urma-urmei de soarta lui Diicu le păsa prea puțin, ei alăturându-i-se nu din credință, ci doar din obişnuința de a răspunde chemărilor stăpânirii. Ori în acea clipă era greu de desluşit cine închipuia cârmuirea şi cine nu, încât să-ți poți da seama poruncile cui eşti dator a le urma.

Neîndrăznind să-i înfrunte deschis pe oştenii mai vârstnici care se furişau dincolo, vel armaşul se repezi la un

Material cu drept de autor

copil de casă, băiat de vreo 16 - 17 ani care, cu calul de dârlogi, încerca să se furişeze spre cărarea deschisă cu ceva vreme în urmă în zăporul dinspre Calea Domnească. Luat repede, flăcăiaşul, cuprins de sfiiciune, se dezvinui plângăcios, ferindu-se de parcă armaşul ar fi încercat să-l pălească:

– Apoi, taica m-a chemat acasă! îngăimă el, arătând un bărbat mai în vârstă care păşea înainte-i, despre care spunea că ar fi sluga prin care fusese vestit.

– Pe toți v-a apucat molima trădării?! şuieră armaşul şi scoase jungherul gata să-l împlânte în pieptul tânărului, care era atât de zăpăcit, încât uită să se dea într-o parte.

Noroc că sluga îl îmbrânci din calea dregătorului, ferindu-l de izbitură. Dar omul nu se mulțumi cu atâta, ci începu a urla ca din gură de şarpe, cerând ajutorul celor din jur.

– După ce ne-a adus la astă nenorocire, de era să ne pierdem zadarnic viața, vrea să ne şi înjunghie, ca pe porci de Ignat! Fraților, ajutor! Silnicia asta vă loveşte şi pe voi! Ajutor!

Armaşul, cât era el de mare divanit, îşi văzu prinsă şi sucită la spate mâna cu jungherul, pe care-l scăpă. Cugetele se încinseră. Se auziră amenințări, zăngăniră chiar şi unele spade, dând semn că erau scoase din teacă. Vasile armaşul, care nu era tocmai fire de viteaz, se lăsă păgubaş de avânturile care-l cuprinseseră. Iar ca să-şi ascundă înfrângerea, o învălui într-o ultimă răbufnire de părelnică grozăveală şi bombăni:

– Când mârşăvia cuprinde gloata, este precum ciuma! Se întinde fulgerător şi nu poate fi lecuită.

Nu mai cuteză a opri pe cineva să plece şi se trase între armăşeii săi. Văzându-se de capul lor, tot mai mulți erau aceia care-l părăseau. Îşi dădea seama că dacă

Material cu drept de autor

neguțările de la palat se mai lungeau mult, o să rămână singur. Dar clipele cele mai grele nu i se păreau acestea în care trebuia să privească neputincios cum îi fug oamenii, ci acelea în care va trebui să dea ochii cu marele spătar, care-i va cere socoteală. Desigur că Diicu nu va pregeta ca să-i reproşeze că nu se poate pune nici un temei pe el, că n-a fost în stare să păzească şi să cârmuiască o mână de oameni, răstimp de numai câteva ceasuri! Dar dacă nemulțumirea sa se va mărgini doar la a-l crede nepriceput, putea spune că a avut noroc. Mai rău ar fi fost dacă l-ar fi bănuit înțeles cu serdarul, uneltind chiar el risipirea oştii! Îi va fi destul de anevoie să-şi dovedească nevinovăția. Ajunsese la un greu impas, din care tare nu ştia cum va ieşi, căci, oricum o întorcea, tot rău pica.

Stroe Leurdeanu, întrezărind simțămintele încercate de noul domn în clipa în care îl vedea că se veseleşte când el era supărat, se gândi să-l împace înainte de a prinde ciudă împotrivă-i. De aceea se sculă repede în picioare şi – strecurându-se în spatele scaunului său – îi istorisi la ureche noutățile aflate. Cei adunați urmăriră cu încordare privelişstea, încercând să ghicească ce anume îşi şopteau cei doi. Fostul vistiernic vorbea însă prea încet ca să-i poată deslusi şuşoteala cineva. Singurul lucru pe care-l putură zări era că obrazul lui Constantin Şerban se lumina tot mai mult, până ce sfârşi prin a străluci de mulțumire. Lumea era tot mai nedumerită şi mai curioasă, întrebându-se care ar putea fi tainele care i se împărtăşeau proaspătului voievod.

O clipă domnul rămase tăcut şi-l străpunse pe spătar cu privirea. Diicu încetase de a mai fi un potrivnic vrednic de a fi luat în seamă. Fără oaste nu-i mai putea primejdui scaunul. Acum devenise o pradă lesnicioasă. Îl putea zdrobi fără bătaie de cap şi era hotărât s-o facă până la urmă! Dar mai întâi se va juca cu el precum pisica cu şoarecele! Şi va avea grijă să pară o pisică cât mai blândă,

Material cu drept de autor

dar cu atât mai crudă! Ceea ce-i fusese dat să audă despre sine şi despre maică-sa, era mult prea dureros ca să poată fi uitat şi iertat. Nimic nu mai stătea în calea răzbunării sale...

Spătarul îşi dădea seama că cele care se tăinuiau de auzul său erau neîndoios legate de sine. Îşi frământa mintea, sârguind să descopere ce se putuse întâmpla, dar era departe de a întrezări adevărul. Avântul îi scăzuse, bățoşenia de asemenea. Privirea aceea rece, de mai-nainte, a domnului, urmată de o voioasă mulțumire, nu lipsită de o anume cruzime, care i se zugrăvise la urmă pe chip, îl năucea, răscolindu-l. Nu se prevestea nimic bun! Iar ceea ce-l rodea cel mai amarnic era că nu-şi putea închipui ce i se putuse vesti serdarului, încât să-l încânte în asemenea măsură...

Noul voievod îşi privea tot mai mulțumit prada, ca un păianjen care aprețuieşte din ochi gâza ce i s-a prins în pânză. De bună seamă căuta în minte o cale cât mai plăcută de a-şi sfâşia pe îndelete potrivnicul, ca să se răzbune şi astfel să se desdăuneze pentru toate cele înghițite până acum. Mai rămânea apoi să găsească un mijloc de a-şi drege mândria ştirbită. Apoi îşi zise că nu are rost să se grăbească. Cu cât cazna va fi mai lungă, cu atât va fi mai plăcută. Ar fi fost păcat să nu-l fiarbă îndelung, până ce-l aducea la disperare, căci oricum spătarul nu-i mai putea scăpa, iar prelungirea jocului de-a pisica şi şoarecele îşi avea farmecul său. De bună seamă însă, numai pentru cel care dobândise rostul pisicii. Pe deasupra, amânarea răzbunării îi aducea chiar o seamă de foloase. Întrucât nu fuseseră jertfe printre boierii destul de mari încât numele lor să fie cât de cât cunoscute lumii, putea sădi credința că alegerea sa se făcuse cu învoirea tuturor, într-o deplină înțelegere, că nu se iscase nici cea mai firavă împotrivire, că el întrupează toate năzuințele de bine ale întregului norod. Răsunetul unor cugetări sforăitoare de acest soi, bine mânuit, putea da

Material cu drept de autor

naştere unor credinţe cât se poate de prielnice la Curţile vecine, cât şi la Înalta Poartă!

Arhidiaconul de Alep, când îşi scria amintirile de călătorie, pare-se că a fost el însuşi înrâurit de această părelnicie a unirii de obşte a întregii Ungrovlahii. El istoriseşte spre pildă, cu darul obişnuit levantinilor, de a face mulţime de înfloriturí şi înfoieli pe marginea adevărului, că „era cu adevărat minunat că atâtea mii de oameni l-au vrut domn într-un singur glas şi că nimeni nu s-a opus alegerii". Poate că totuşi la mijloc să nu fi fost numai o convingere sinceră, iscusit semănată de noul domn în oamenii vremii sale, care-l atinsese şi pe el, ci şi puţină slugărnicie, care se poate întâlni la toţi aceia care umblă disperaţi după câştigarea unei milostenii.

Călăuzit deci de dorinţa de a înfăţişa priveliştea unei depline înfrăţiri a tuturor în jurul său, Constantin Şerban îşi prefăcu iscusit adevăratele simţăminte şi-l învălui pe spătar într-o privire binevoitoare, nu lipsită de înţelegere, poate chiar pătrunsă de o anume căinare, zâmbindu-i drăgăstos, ca unui bun prieten. Chipul său avea puterea de a oglindi foarte grăitor trăirile care-l frământau, încât cumpănirile între felurite stări sufleteşti care-l încercau i se puteau citi limpede pe obraz; dar cum şiragul gândurilor care le stăteau în spate nu putea fi ghicit, schimbările de înfăţişare rămâneau netălmăcite, lăsând credinţa unei depline nestatornicii a cugetului, înrâurit de toanele clipei.

– Deşi, cum am aflat adineauri, toţi părtaşii te-au părăsit şi eşti la cheremul nostru, deşi nu mai închipui nici o ameninţare pentru liniştea ţării, ori pentru noi şi te-aş putea strivi ca pe un vierme netrebnic ce eşti, te iert totuşi. Te iert şi pentru toate relele câte ai făcut mai înainte împotrivă-ne, pentru toate jignirile şi ocările ce ni le-ai adus şi-l rog – ca la rându-i – şi oaspele nostru drag să-ţi dea creştinească lui iertare. Neamul se află acum, când domnul cel vechi a pierit,

Material cu drept de autor

la o prea grea cumpănă, ca să mai încapă loc de dezbinare între noi. Clipele de restrişte pe care le trăim cer o înălțătoare înfrățire a tuturor. Învățăturile Sfintei Scripturi, care ne însufleţesc pe noi şi scaunul nostru, ne cer să fim miloşi şi îngăduitori, cucernici şi smeriți întru apărarea bunelor şi cinstitelor rânduieli statornicite din moşi. Iar Sfânta Evanghelie a Izbăvitorului nostru ne îndeamnă să întoarcem şi celălalt obraz pălmuitorului, să nu ne lăsăm orbiți de patimi şi părtinire. Sunt mult prea pătruns de aceste smerite povețe ca să mă pot abate, fie şi cu un singur pas de la ele, fie păcatele şi poftele unora cât de mari. Numai în umilință şi cucernicie ne putem găsi mântuirea! De aceea, îți dăruiesc iertarea mea şi-ți doresc ca şi bunul Dumnezeu să te izbăvească pentru multele rele ce le-ai făcut şi nu le-ai răscumpărat vreodată!

Diicu simțea fățărnicia, dar nu putea să facă nimic împotrivă-i şi clocotea de ciudă. Era limpede că serdarul căuta a se înfățişa în veşmântul omului bun şi mărinimos şi dădea de înțeles că el – spătarul – este cel netrebnic şi ticălos. Dar ipocrizia era atât de desăvârşită, încât n-o putea dovedi. Neputincios, se dezlănțui din nou în învinuiri cam şchioape:

– V-ați călcat făgăduielile! Mi-ați zis că nu vă veți atinge de mine şi de ce-i al meu, iar prin viclenie mi-ați zdrobit oastea, mi-ați măcelărit oamenii de credință! Blestemul cază asupra ta pentru nemăsurata-ți prefăcătorie!

– De ce arunci vorbe atât de grele, frate întru credință?! îl mustră blând fostul serdar. Ai să-l mânii pe Dumnezeu. Nimeni nu a fost ucis, nimeni nu a fost silnicit în vreun fel, ori amenințat spre a-l înspăimânta! Dacă aşa ceva s-ar fi întâmplat, învălmăşeala bătăliei s-ar fi auzit până aici. Ori nu armele, ci cugetul sănătos a vorbit! Oamenii singuri au judecat şi au ales calea cea dreaptă, calea cea legiuită, calea cea bună, adică taman calea mea! Deşi nu eşti

Material cu drept de autor

vrednic de îngăduință, din prea multă simțire creştină îți iert şi această rătăcire, care ne aduce amarnică pângară; şi ca să-ți dovedesc prin fapte iertarea, iar nu prin vorbe înşelătoare, îți făgăduiesc că poți păstra dregătoria ce o ai şi te poftesc să te împărtăşeşti şi tu din praznicul închinat ființei pieritoare a măritului voievod Matei. Ştiu că pioasa mea mărinimie, chiar dacă e batjocorită de tine, îşi va găsi prețuirea în ceruri şi-mi va fi răsplătită de acolo. Te rog deci să-ți iei locul care ți-e orânduit după datină!

Auzindu-l, Hrizea simți că se clatină jilțul sub el, căci însemna că i se cerea să se scoale spre a lăsa scaunul lui Diicu. Apoi nici făgăduiala că-i va îngădui celuilalt să păstreze spătăria nu-i venea la socoteală, căci de zile întregi împlinea îndatoririle slujbei. Nu putea crede că, după ce-l slugărise atâta, vorbele lui Constantin vodă Şerban pot fi adevărate. Pățea acelaşi lucru ca fârtatul său Stroe Leurdeanu, care, după cinstita slujire şi multa trudă pe care le jertfise serdarului, se văzuse dat de-o parte în folosul lui Bunea Vâlcu Grădişteanu, care nu mişcase un deget pentru a-l ajuta. Pesemne totuşi, îşi zise, noul domn şuguia când cumpănea astfel asupra sorții sale.

Însă Constantin Şerban părea că nici nu-l băga în seamă şi că nici pe departe nu se gândea la zbuciumul şi dezamăgirea pe care i le pricinuia, ori la ruşinea ce i-o făcea sculându-l în picioare şi alungându-l din dregătoria care mai devreme dăduse de înțeles că i-o dăruieşte. Grăind însă spătarului cu o blândețe zăpăcitoare de călugăr iezuit, Hrizea, de altfel dimpreună cu întreaga adunare, era înclinat încă să creadă că ar glumi, voind să-şi bată joc de sfetnicul oprit în față-i. De altfel după ocările care-i fuseseră aruncate în obraz cu nemăsurată obrăznicie, o asemenea măsură de milostenie părea de-a dreptul de necrezut, îndrumând spre gândul că la mijloc nu poate fi decât o dorință de a-l batjocori.

Material cu drept de autor

De altfel nici spătarul nu-şi putea da seama cât era zeflemea şi cât vorbă serioasă în ceea ce îi era dat să audă. Oricum, să rămână la praznic nici nu putea fi vorba! Trebuia să se încredinţeze cu ochii săi ce era adevărat şi ce nu din spusele potrivnicului, iar în temeiul a ceea ce va vedea la faţa locului, să dreagă ce s-o mai putea drege.

Cu aceeaşi pornire gâlcevitoare de mai-nainte, arătă că nu are de gând să stea la masă cu unii care nici n-ar trebui îngăduiţi în odaie. Ar fi o înjosire pentru el. Iar dacă nu va fi oprit cu sila, va pleca din această hazna plină de nechemaţi!

Serdarul, părând a nu înţelege ocările, îi zâmbi iarăşi blând şi-i răspunse mieros că, de vreme ce stăruie, cerând prea plecat îngăduinţa de a părăsi praznicul, îl miluieşte cu împlinirea voii sale. Adăugi apoi că-l înţelege, fiind desigur foarte ostenit după o noapte atât de prost dormită în câmp, întregită după aceea cu atâtea neizbânzi şi dezamăgiri.

Deşi se simţea parcă şi un uşor iz de batjocură, lumea rămase totuşi uimită. Până în acea clipă auzitorii fuseseră încredinţaţi că domnul îşi bătea joc de spătar, prefăcându-se a-i arăta milă. Dar slobozindu-l, se dovedea că toată vremea vorbise serios şi că era o fire peste măsură de iertătoare, că doar nu dai drumul unui duşman înrăit după ce ţi-a căzut în mână, lăsându-i libertatea de a-ţi face rău şi pe mai departe.

Însuşi spătarului nu-i veni să creadă că i se îngăduia cu atâta uşurinţă ca să plece. Se gândea că în spatele milosteniei se ascunde neîndoielnic o plănuire vicleană, bunăvoinţa care i se arăta fiind numai un paravan, la adăpostul căruia i se întinde o nouă capcană. Temerea îi spori când – voind să se îndrepte spre portiţa pe care intrase – fu poftit spre poarta cea mare a Curţii. Acolo, de-o parte şi de alta a turnului de ieşire, se aflau zidite, alături de odăile

Material cu drept de autor

menite odihnei străjerilor de slujbă, şi câteva tainițe cu întunecatul renume de temnițe...

Apropiindu-se de ele, inima începu să-i bată mai cu putere. Privi întrebător spre Barbu Filişeanu, care venea la un pas în urma sa. Nici acesta nu părea în apele sale; de altfel, cu paza care-i însoțea, nici nu puteau trage nădejde că le-ar sta la îndemână vreun mijloc de scăpare. Mai-mai să pleznească de încordare când se apropiară de bolțile turnului, dar temerea îi fusese fără temei, căci canaturile le fură deschise, iar ei putură ieşi în libertate. Se căzniră să sară peste ciorciobâtiile aşezate spre a adăposti intrarea şi poposiră în sfârşit pe maidanul din fața Curții, care le slujise de tabără.

Întorcând capul spre dreapta, zăriră zăporul care le închidea ieşirea spre târg. Acum era spart în mai multe locuri, putându-se trece uşor dintr-o parte în cealaltă. Când se îndreptară spre trâmba de oşteni care le rămăsese, dădură nas în nas cu jupân Tântăveanu, slobozit de armaş mai devreme, încă de pe când proprii-i lefegii săriseră la el. Acesta nu voise însă să plece, socotind de a sa datorie de ostatic să aştepte reîntoarcerea spătarului, spre a se face schimbul după obicei. Cu toate semnele de bunăcuviință cu care-i întâmpină pe cei înturnați şi în ciuda încercărilor de a atrage luarea aminte asupră-şi, nici Diicu şi nici Barbu Filişeanu nu-l băgară în seamă, de parcă nici nu s-ar fi aflat acolo. El nu era decât un târgoveț din gloată, care, cu toată înrudirea sa cu serdarul, nu se ridica la rangul lor de boieri veliți.

Priveliştea care i se înfățişa spătarului era jalnică. Pe tăpşan dacă mai rămăseseră patru – cinci duzini de bărbați, care se uitau stânjeniți la el, ocolindu-i privirile. Între ei se numărau câțiva dintre copiii săi de casă, câțiva spătărei, câțiva argați şi cei de la armăşie. Vasile din Corcova i se înfățişă spăşit, ca un cățel bătut, aşteptându-se

Material cu drept de autor

să fie amarnic muştruluit. Însă spătarului nu-i prea ardea de el. Se gândea să ajungă cumva la adăpost, iar de acolo să încerce să-şi adune noi forțe, cu care să reia înfruntarea cu serdarul. Grijile de care era copleşit făcură ca armaşul să scape de săpuneala de care se temuse.

După ce Diicu părăsise palatul, spre a se întoarce la ai săi, făcându-se târziu, ograda Curții domneşti începu să se golească de lume. După ce se înfruptară din străchinile scoase de la cuhnii, cum poarta mare se deschisese între timp pentru toți, cei poftiți la pomană începură să iasă furişat şi poate puțin temători, scurgându-se în târg prin spărturile făcute în zăgazurile împrejmuitoare. Fiecare purta cu sine bocceluța cu comânda primită mai devreme.

În spătăria mare însă, mesenii mai întârziară până începu a amurgi de-a binelea, iar în odaie se făcuse atât de întuneric, încât trebuiră aprinse lumânările. Dacă divaniții putură pleca fără griji pe la casele lor, nu acelaşi lucru se întâmplă cu noul domn. După isprăvirea praznicului trecuse câteva clipe în spătăria mică, dimpreună cu oamenii săi de taină, spre a se sfătui în grabă în legătură cu trebile pe care le aveau de săvârşit a doua zi. La drept vorbind grijile nu se învârteau decât în jurul unei singure pricini, aceea de a duce la capăt țărmonia de depunere a jurământului. Tocmai când să treacă spre iatac, se înfățişă un pristav venit de la Poarta Argeşului, care-l înştiință că dincolo de palancă iar se adună oşteni, din cei chemați deunăzi de Diicu, şi care, din cauza depărtării, ajunseră cu întârziere şi nu prea ştiau ce să facă. Dar oricum, deşi paşnică, adunarea întârziaților stârnise ceva îngrijorare, de aceea păzitorii de slujbă la acel ceas cereau deslușiri asupra a ceea ce aveau de făcut cu cei sosiți.

Porunca domnului fu neîntârziată şi limpede: nu vor fi îngăduiți să intre în târg. N-aveau decât să înnopteze afară, pe câmp. O seamă de străji vor ieşi totuşi la ei, înştiințându-i că au fost chemați fără temei, dintr-o nerozie a

Material cu drept de autor

spătarului. Dar dacă tot au venit, să li se vestească aşezarea unei domnii noi, să li se înfăţişeze făgăduielile de bine cu care erau potopiţi, şi la urmă să li se ceară să depună jurământ noii cârmuiri. Apoi să fie înturnaţi pe la casele lor, cu poruncă de a face cunoscute schimbările ivite în cetatea de scaun, şi acelora întâlniţi în cale, dar şi acelora din împrejurimile locului unde erau şezători. Spre a da greutate cuvântului crainicilor trimişi înaintea noilor veniţi, încât să se facă crezuţi de aceştia, dădu olăcarului şi un hrisov întărit cu pecetea mare a ţării, în care se desluşeau întocmai cele de el orânduite. După ce isprăvi şi cu noua încurcătură ivită, Constantin Şerban se trase în iatac, unde-l aştepta nerăbdătoare Nedelea. Roaba era peste măsură de mândră de izbânda ibovnicului ei, socotind că o parte a împlinirilor dobândite se datorau şi neostenitului ei sârg.

Astfel, în acea seară, se încheia o domnie pe care cronicarii de atunci şi istoricii de mai târziu o vor lăuda nu numai pentru lunga ei durată, ci şi pentru multele ei înfăptuiri, socotind-o un răstimp plin de măreţie şi de răsunet. Ba, potrivnic celor întâmplate cu adevărat, grămăticii vor înfăţişa tristul sfârşit al lui Matei vodă în chip luminos şi în cuvinte cu grijă căutate, ca să dea bine. Astfel, unul dintre ei, urmând canoanele scrierilor de asemenea soi şi fără a fi frământat de grija de a nu se abate cu o iotă de la cele aievea petrecute, va spune cu pioasă nostalgie: „şi au domnit Matei vodă întru mare mulţumire şi fericire ani douăzeci şi unu fără luni cinci şi zile unsprezece. El se stinse, văduv fiind şi fără de copii. Iar cât au stătut domn au ţinut ţara în bună pace, a tot mărit-o şi îmbogăţit-o, lăsând după el un nume veşnic bun".

Un altul, îşi va aminti că: „Matei vodă fosta-au omul fericit peste toate domniile aceii ţări, nemândru, blându, direptu, om de ţară, harnic la războaie, aşa neînfrânt şi nespăimântat, cât poţi să-l asameni cu marii oşteni a

Material cu drept de autor

lumii". Un al treilea pisar nu se va sfii să adauge: „şi după ce au vieţuit în iubire şi tihnă, au răposat domnul în mulţumire şi proslăvit de supuşii săi, cărora le era scump ca lumina ochilor şi care l-au ţinut la mare cinste până în ultima sa clipă, preţuindu-i nețărmurita înțelepciune şi nesfârşita cumpătare de bun gospodar şi vitejia de voievod neînfrânt. Iar zilele i s-au isprăvit în vreme ce – înconjurat cu dragoste de tot norodul – şedea tihnit în jilţul său cel aurit, în ceardacul cel mare, din dosul palatului său din Târgovişte".[49]

Toate cele mai sus înfăţişate închipuie deci întâmplările mai de seamă petrecute în ultimul an de domnie şi de viaţă al aceluia ce-a fost măritul Matei vodă Basarab. Ce-o fi pe deplin adevărat din toate şi ce măsluire sau născocire, nu vom putea şti niciodată! Fiecare vede adevărul numai în măsura în care i-o îngăduie îngustimea colţului din care-l priveşte, scăpând astfel destule mărunţişuri, dar şi cernându-l prin sita prejudeţelor, a năzuinţelor şi dorinţelor care-l mână şi de aceea adevărul unuia nu se potriveşte cu al altuia. Aşa a fost şi va fi cât lumea.

*

Reînturnându-ne la vel spătarul Diicu, acesta, după ce părăsi Curtea, îşi luă puţinii însoţitori ce-i mai rămăseseră şi-o porni nestingherit în lungul Uliţei Mari, spre Târgul de Jos, unde-şi avea casa. Dacă în urmă cu numai câteva zile bătea drumul cu mare fală, ca beizadea recunoscută, împresurat fiind – de dragul măreţiei – de vreo patru-cinci sute de oşteni în veşminte strălucitoare de sărbătoare şi de o

[49] Textele cuprind pasaje, uşor adaptate sau modificate, care au fost extrase din felurite cronici de epocă (precum Georg Kraus, Letopiseţul cantacuzinesc, Miron Costin, Chronicon Fuchsio-Lupino Oltardinum).

Material cu drept de autor

meterhanea lărmuitoare, acum abia de avea alături câțiva copii de casă şi nişte argați, toți cu veşmintele mototolite şi împroşcate cu noroi de pe urma trudei zilelor trecute, cât şi a nopții din ajun, petrecute sub cerul liber. Nimic nu mai rămăsese din pohfala preumblărilor de acum o săptămână, când trecerea sa stârnea toți câinii mahalagiilor şi scotea lumea din case. Acum călărea în pasul domol al calului, tăcut şi abătut. De Paşti se împlinise anul de când nădăjduise să-l întreacă pe Matei vodă prin strălucirea izbânzilor sale, adunând pe fruntea sa două coroane româneşti: cea moldovenească şi cea muntenească. Acum, după trecerea acestui soroc, îşi prăznuia înfrângerea de atunci prin alta, pe care tocmai o trăia! Soarta potrivnică nu-i îngăduia să înfăptuiască nici cât împlinise Matei; de întrecut nici vorbă!

Deşi mai pierdea câțiva paşi în lupta pentru putere, era hotărât să nu lase de izbelişte nici lupta şi nici nădejdea de a-l câştiga până la urmă! Amintirea atâtor prilejuri de a domni, a atâtor clipe când fusese la numai un pas de scaunul domnesc nu se puteau şterge! Gândul la ele îi dădea simțământul unor drepturi asupra sceptrului princiar, drepturi care, în judecata sa, păreau a fi deopotrivă cu starea de scoborâtor din os domnesc, dacă nu chiar precumpăneau față de aceasta. Credința îi era cu atât mai puternică, cu cât se întemeia pe diata lui Matei vodă, care-i lăsa lui şi numai lui scaunul. Ori asemenea făgăduială răspicată i se părea a da năzuințelor sale o temeinicie mult mai mare decât orice obârşie voievodală. De altfel, tocmai pentru că n-o avea, obişnuit o privea cu dispreț, nu rareori mărturisind că cel mai adesea e plăsmuită de nişte arhondologi isteți şi vicleni, care, de-i plăteşti bine, dovedesc fără tăgadă că te tragi din neamul cel mai vechi al țării, ba te fac chiar vlăstar nemijlocit al spiței lui Adam sau a lui Noe! Deci, poveştile cu „osul domnesc" i se păreau toate mai degrabă măsluiri scoase în temeiul unor zapise bine ticluite, decât adevăruri

Material cu drept de autor

de netăgăduit! Ori, el se socotea deasupra unor asemenea mărunțișuri, căci fusese numit domn de un principe legiuit, în carne şi oase, al cărui cuvânt îl putuseră auzi cu toții, nefiind simplă născocire arhondologică! Credința în temeinicia drepturilor sale era atât de adânc înrădăcinată în cugetul său, încât nici zecile de ani de mai apoi nu i-o vor putea şterge! Dar nu numai el a hrănit până la sfârşitul zilelor năluca unor închipuire drepturi la scaun, înălțându-şi cu de la sine putere familia la rang de casă domnitoare şi orânduindu-şi totodată o Curte pe potrivă; dar, molipsindu-se de pohfala sa, chiar şi urmaşii de-a lungul mai multor trepte scoborâtoare, s-au au căznit să păstreze treaz visul strămoşesc, lăsat lor de vel spătarul Diicu din Buiceşti.

De altfel, ajuns acasă, nici nu se gândi la hodina ce i-ar fi fost trebuitoare după noaptea petrecută în câmp şi către care îl îndrumase şi fostul serdar. Era încredințat că, dacă oştenii de rând – gloata, cum îi denumea el cu dispreț – îl părăsiseră cu uşurință, boierimea adevărată nu se putea alătura unui nechemat, bastardul unei posadnice, care bătea podurile Bucureştilor! Doar nu era ca un cin de asemenea însemnătate, cuprinzând oameni cu greutate şi falâ, să-şi păteze renumele, ploconindu-se unei asemenea făcături! Socotința sa nu era de tot lipsită de temei, căci în câteva ceasuri, mai multe duzini de obraze, e drept că nu din cele mai de soi, se furişară la curtea sa, ca să i se închine şi să-i făgăduiască tot ajutorul pe care erau în stare a i-l da.

Dintre cei sosiți, cea mai mare fierbere o iscă copilul de casă trimis de aga Buliga Lupu. Flăcăiaşul, la porunca primită la plecare de la stăpânul său, istorisi pe larg înfruntările dezlănțuite la pomană, pe marginea măcelăririi spătarului şi a părtaşilor săi. Din dorința de a-şi arăta credința şi de a-l întărâta pe Diicu, pârî pe fiecare vorbitor care spusese ceva răuvoitor despre spătar. Astfel sârguia a-i dovedi că el intrase în şleahta noului domn nu pentru că s-ar

Material cu drept de autor

fi gândit să-l trădeze, ci cu năzuința de a-i sluji, cu inimă curată, ca iscoadă în tabăra potrivnică.

Pe Diicu îl atinse sufleteşte mai ales înverşunarea cu care unii îi ceruseră nimicirea! S-ar fi aşteptat ca serdarul să fie în fruntea celor mai pătimaşi duşmani, căci între ei dăinuia o veche răfuială! Era ciudat însă că tocmai el părea mai puțin pornit, împotrivindu-se măcelăririi, capi ai vrăjmaşilor aridicându-se taman unii de la care nu se aşteptase la atâta înveninare. Ascultându-l pe trimisul agăi, pe spătar îl trecură fiori pe şira spinării, iar în suflet i se răscoli o ură oarbă, sfâşietoare, împotriva întregii lumi.

Ca de obicei, ca să scoată la vedere însemnătatea slujbei pe care i-o făcea şi prețul deosebit al ştirilor pe care i le vestea, agăi îi plăcea să întreacă măsura. Nici de astă dată nu-şi dezminți deprinderile, mărturisind că pe căi tainice a aflat că noul domn are de gând – în ascuns – să pună la cale uciderea sa. Drept care îl sfătuia să fie foarte prevăzător cu cei pe care-i va primi la curte sau în slujbă, căci între ei se vor afla desigur destui năimiți de vrăjmaşul care-l pândeşte, şi nu se putea şti care dintre ei este iscoada care purta jungherul ucigaş. De aceea îl îndemna să dovedească mare băgare de seamă în alegerea apropiaților.

Marele spătar fu afund mişcat de închipuita taină care i se împărtăşea şi intră de-a binelea la griji, cu atât mai mult cu cât i se părea că, dintre cele trei solii trimise lui la Buiceşti, cea mai destoinică se vădise a fi fost cea a agăi. Ea îi slujise cel mai mult în luarea unei hotărâri; şi desigur că şi acum aga vădea un ochi mai ager şi o ureche mai ascuțită decât a celorlalți, dându-i îndrumări mult mai întemeiate decât oricare dintre cei care îi țineau partea.

Văzându-l speriat, şi cum o asemenea putință nu li se părea tocmai lipsită de noimă, vtori spătarul Barbu Filişeanu şi armaşul Vasile stăruiră să-şi tocmească o strajă temeinică, care să privegheze îndeaproape pe cei care s-ar

Material cu drept de autor

apropia de el. Cel din urmă se arătă chiar gata să conducă pe cei aleşi cu această menire. Nimeni nu mai urma a fi îngăduit în preajma marelui spătar fără a fi căutat până la piele după arme, iar toate cele găsite trebuiau aşezate pe masa din tinda casei, putând fi luate abia la plecare. Neîntârziat hotărârile fură duse la îndeplinire.

Noua datină stârni însă nemulțumire, ba chiar zădărâre, mai ales între aceia care se ştiau de bună credință, ei simțindu-se de-a dreptul jigniți că erau socotiți de a fi ispitiți de năzuințe necurate. De bună seamă toți erau înarmați, căci, a umbla în asemenea zile tulburi pe uliță fără a avea cel puțin o spadă la brâu, ar fi fost curată nesocotință. Ori, de vreme ce în atari împrejurări nu te puteai lipsi de o spangă sau de un jungher, cum să fii bănuit că, purtându-le, erau semnul unor năzuințe ascunse ori vinovate?! Culmea era că la paravanul unei astfel de judecăți, de altfel îndreptățită, de bună seamă că ipochimenii care se răzvrăteau cel mai aprig, întărâtând cugetele tuturor, erau taman aceia mai puțin sinceri şi credincioşi, în frunte cu iscoadele lui Constantin Şerban. Pe de-o parte aveau toate temeiurile de a nu pierde nici un prilej de a semăna dezbinare, iar pe de alta de a se împotrivi tuturor măsurilor care le puteau împiedica împlinirea îndatoririi care li se încredințase. Oricum, era cu neputință de ghicit cine dintre cei care bombăneau avea inima deschisă şi fără ascunzişuri şi cine nu, cine era mânat de gânduri bune şi cine nu, drept care Vasile din Corcova, după orânduirea trupului de păzitori, se va arăta peste măsură de neîngăduitor cu toți, stârnind mânia şi nemulțumirea tuturor.

De altfel pe mulți dintre oaspeți, chiar din prima seară, întâlnirea cu spătarul îi dezamăgi într-o anume măsură, răcindu-le avântul. Deşi toți se arătau gata să-i stea alături, Diicu – în loc să le mulțumească – se apucă să aducă unora învinuiri, iar pe alții îi mustră sau chiar îi probozi,

Material cu drept de autor

pentru că ar fi fost laşi sau fricoşi, ori pentru că nu s-ar fi descurcat destul de bine în lipsa sa. Puse pe seama lor mai ales păcatul de a-l fi lăsat să cadă în două rânduri în cursă, fără ca măcar vreunul dintre ei să fi încercat măcar să-i atragă luarea aminte, ca să nu greşească! Odată când plecase la Buiceşti spre a-şi priveghea feciorul, iar apoi când fusese făcut să creadă că în Târgovişte s-ar fi dezlănțuit o răzvrătire a părtenilor săi. Auzind asemenea nerozii, destui se supărară şi plecară bombănind, căci de unde puteau ei cunoaşte urzelile tainice ale fostului serdar.

Spre seară sosi în ospeție însuşi vel postelnicul Constantin Cantacuzino, care-şi avea casa şi el în Târgul de Jos, dar mult mai aproape de palat. Vasile din Corcova, care-i purta pică postelnicului pentru ifosele de ființă care se crede mai presus celora din jur şi care-l sfidase dintotdeauna cu disprețul său, găsi prilejul de a se dezdăuna pentru umilințele suferite şi-l sili pe falnicul boier, în ciuda cârtelilor sale întărâtate, să se supună aceleiaşi scotociri necruțătoare, oprindu-i la urmă şişul şi spada pe masa din tindă. Armaşul se simțea pus la adăpost de amenințările divanitului, căci Diicu poruncise într-adevăr ca să nu fie nimeni iertat de a fi straşnic căutat pe sub veşminte, dar desigur că spătarul nu se gândise atunci la vizita unui boier de un asemenea rang! Pufnind pe nas plin de supărare şi – după lepădarea armelor – îmbrâncindu-l cu grosolănie într-o parte pe armaş, o luă chiar înaintea copilului de casă care trebuia să-i vestească venirea şi năvăli furios în iatacul spătarului, unde acesta ținea sfat cu cei care se învoiseră să mai rămână în juru-i.

– Ce-i cu bâlciul pe care-l face în tindă neisprăvitul pe care l-ai aşezat acolo?! Oare nu ne-ai fi putut cruța de fandoselile sale?! izbucni el furtunos, din dorința de a se răcori.

Material cu drept de autor

Câteva fețe se luminară. Postelnicul se făcea purtătorul lor de cuvânt, aruncând în obrazul spătarului îndreptățitele lor cugetări de nemulțumire, pe care, însă, ei nu îndrăzniseră să le rostească cu voce tare. Diicu se dezvinui, istorisind pe de-o parte cele aflate în legătură cu sporovăielile de la comândare, legate de nimicirea sa, iar pe de alta temerile pe care asemenea gânduri i le treziseră. La drept vorbind îngrijorarea nu-i fusese pricinuită atâta de îndemnurilor divaniților de a se trage asupră-i câtă vreme era încercuit, cât mai ales de subînțelesurile izvodite de agă, în legătură cu strecurarea unui ucigaş în casă. Deşi postelnicul trebui să recunoască în sine că îndreptățirile nu-i erau lipsite de temei, nu încetă totuşi cu bombănitul.

– Bine, dar nu m-oi bănui şi pe mine acum!! Ar fi culmea!!

– Departe de mine un asemenea gând! se grăbi să se dezvinovățească spătarul, pătruns de fățărită neprihănire, şi, pentru a-i face plăcere, îl chemă pe armaş ca să-l mustre pentru greşeala făcută.

– Domnia Ta mi-ai poruncit să nu îngădui abatere de la cele orânduite! mârâi acesta repezit şi țepos.

Diicu, strâmtorat, roşi, negăsind pe dată un răspuns. Abia după câteva clipe izbuti să îngaime:

– De bună seamă, dar, spunând-o, nu mă gândisem la prietenii apropiați şi iubiți!

Postelnicul, potolit întrucâtva, ascultă o vreme cam lehămetisit taclalele începute de ceilalți. Toată sporovăiala se învârtea în jurul năzuinței de a dezlănțui o năvală asupra palatului domnesc, prin care Matei vodă Basarab, de a cărui înmormântare se îndoiau încă, să fie slobozit din prinsoare şi repus în drepturile sale. Apoi să fie îndrumat ca, în chip grabnic, să desluşească moştenirea scaunului său, întărindu-l pentru aceasta pe cel dorit de el. Sfielnic, unii meseni îi amintiră spătarului că se spunea că domnitorul murise într-

Material cu drept de autor

adevăr şi că, după prânz, ar fi fost chiar astrucat la Curte. Iar cei care fuseseră mai aproape de podina pe care stătea năsălia jurau că n-ar fi avut în față un chip de ceară, cum se obişnuia a se face la acea vreme în țara franțuzilor[50]. I se atrase chiar luarea aminte că – în ceasul petrecut în ospeție în casa veche – luase el însuşi parte la pomana lui Matei…

Diicu însă nu voia să creadă în pristăvirea şi pogrebania principelui. În răstimpul săptămânii trecute, pieirea sa fusese vestită târgului în mai multe rânduri, iar după fiecare înştiințare s-a dovedit că Matei era în viață. Atunci de ce ar trebui ca în acea clipă să fie altfel?

Armaşul Vasile, care – zăvorât fiind în ograda sa – pierduse legătura cu cei de la Curte şi nu-i mai ajunseseră la urechi nici clevetelile care umblau pe ulițe, îi ținea hangul, crezând chiar din adâncul sufletului că şi acum, ca şi în dățile trecute, la mijloc nu era vorba decât de zvonuri menite să zăpăcească lumea. Nu la fel de încredințat era vtori spătarul Barbu Filişeanu. El se arăta mai neîncrezător, căci, în răstimpul scurtei ospeții la Curte, auzise vorbindu-se despre o prea frumoasă raclă princiară, căreia i s-ar fi pus capacul în chiar văzul înalților sfetnici, şi-ar fi fost coborâtă în groapa săpată în tinda Bisericii Mari Domneşti. Din pricina îndoielilor care-l încercau, şovăia în a se avânta în închipuirea plănuirilor care se țeseau, ținându-se mai deoparte, spre nemulțumirea marelui spătar. Trimisul agăi ştia că stăpânul său văzuse cu ochii săi leşul răposatului, care nu i se păruse deloc măsluit din ceară, dar în fața încăpățânării cu care marele spătar se îndârjea a crede că

---

[50] Trupul îmbălsămat al regilor francezi se înmormânta la 40 de zile după deces. În locul răposatului se confecționa o păpuşă de ceară, al cărei obraz era sulemenit în mod corespunzător, încât să semene cât mai mult cu răposatul. Ea se aşeza pe catafalc şi ei i se închinau curtenii în toate cele 40 de zile de priveghi. Obiceiul era moştenit din tradițiile Imperiului Roman.

Material cu drept de autor

Matei vodă e viu, nu cutează să se pună în gură cu el, ca să-i tăgăduiască părerile!

Cantacuzino, care deşi nu sărutase după obicei icoana de pe pieptul răposatului, plecând mai devreme de la palat, ştia totuşi prea bine că nu mai aveau pe cine scăpa din prinsoare. Dar nu le-o spuse căci, îşi zise el, dacă îşi va arăta răspicat părerea, mulți dintre cei aflați de față s-ar împrăştia, iar cuibul acesta de viespi, care abia se înjgheba, s-ar fi destrămat înainte chiar de a-şi vărsa veninul... De altfel, nici nu avea vreo însemnătate dacă Matei vodă era sau nu în viață. El închipuia un soi de flamură în jurul căreia se putea alcătui o frăție de luptă, care să-i cam dea de furcă cumnatului său şi care, poate, cu puțin noroc, izbutea chiar să-l năruie! Dacă după aceea se descoperea că ştirea morții era îndreptățită, nu doar o minciună, lucrul nu mai trezea oricum nimănui luarea aminte, deslușirea fiind răsuflată şi nu-i mai păsa cuiva de ea. Acum era trebuitor să sârguiască pentru găsirea unor mijloace prin care serdarul să fie ori prăvălit din locul în care se cocoțase, ori să i se pricinuiască cel puțin unele necazuri, care să-i mai amărască izbânda. Oricum, dacă se stârneau lupte pe ulițe, era cu putință ca moştenirea scaunului să se rânduiască în alt fel! Deci, starea lui Matei în acea clipă devenise o poveste de tot lăturalnică. Era de ajuns ca ea să fie astfel înfățişată lumii încât să poată fi folosită ca pretext pentru a dezlănțui bătălia împotriva noii stăpâniri! Judecând astfel, vel postelnicul nu numai că se feri să le mărturisească adevărul, aşa cum îl ştia el, dar se apucă chiar să-i îmbărbăteze, făgăduindu-le şi un ajutor bănesc, pe care, stărui mai departe, li-l va trimite în chiar aceeaşi noapte. Se împotrivi doar unui singur lucru. Deşi dânsul ieşise din la dregătorie, socoti că nu e bine ca partnicii lui Diicu să părăsească divanul şi palatul. Era mai înțelept că să rămână acolo cât s-o putea, slujind de cai troieni în tabăra cealaltă...

Material cu drept de autor

– Să nu ne lăsăm deocamdată înlăturați de la Curte, din sfat, ori din slujbe, iar gândul de a pleca de bună voie trebuie stârpit. Nu faceți greşeala săvârşită de mine din pricina pripei. De acolo, chiar dacă deocamdată hățurile sunt în mâna vrăjmaşilor, avem cu totul alte putințe de mânuire a trebilor. Dacă vor să scape de noi, n-au decât să lupte pentru asta! Orice s-ar mai întâmpla, se cuvine să ne dăm cât mai greu bătuți! Să fim buturuga mică în stare să le răstoarne carul! Deci, nici un pas înapoi, bătălia trebuind s-o începem chiar din mijlocul lor!

Barbu Filişeanu, auzindu-l lăudând împotrivirea față de noii stăpâni, îşi zâmbi în palmă. Tocmai el, care fugise primul din dregătorie, dădea altora sfaturi care se voiau înțelepte şi cumpătate! Pe de altă parte, stăruința lui Diicu de a se socoti păstrat în slujba de spătar era o nălucire. După cum aflase în puținul răstimp petrecut la Curte, treburile spătăriei căzuseră de câteva zile în seama lui Hrizea din Bogdănei, chiar dacă o întărire după canoanele cuvenite pare-se că încă nu se făcuse. Dar, chiar dacă față cu aceste două împrejurări, povața aducea mai mult a vorbă de duh, gândul în sine nu era de lepădat. Aflați la Curte, se bucurau de altă trecere, iar pe deasupra puteau să-şi spună părerea şi să bage bețe în roate potrivnicilor.

O surpriză o închipui ivirea vel vornicului Preda Brâncoveanu, care întrerupse adâncile cugetări filozoficeşti ale biv vel postelnicului. El avusese norocul de a scăpa de apriga căutare a armelor pe sub veşminte, făcută de marele armaş, care – înfierbântat de cele care se puneau la cale în sfatul spătarului – uitase de datoria sa de străjer a măritului boier. Auzind de urzirea unor încurcate plănuiri de slobozire a lui Matei vodă, bogatul divanit, care văzuse cu ochii săi şi racla şi răposatul, ba luase parte şi la sărutarea mortului, pufni disprețuitor:

Material cu drept de autor

– Din păcate Matei vodă nu mai este! S-a dus şi nu mai trebuie vârât în plănuirile pe care le facem! Gata cu el.

Diicu însă se încăpățână să-l contreze şi găsi chiar temeiuri cu care să-şi îndreptățească părerea:

– Nu numai că zvonul morții domnului a fost aruncat de mai multe ori în lume şi tot de atâtea ori s-a dovedit neîntemeiat, dar, dacă stărui, găseşti şi alte multe pricini de îndoială. Spre pildă să ne aducem aminte că e statornicit obiceiul creştinesc, ştiut şi ținut de toți, de a păstra răposatul cel puțin trei zile în casă. Ori, dacă astrucarea s-a făcut azi, după cum spui, Matei ar fi trebuit să fi fost mort de alaltăieri sau chiar răsalaltăieri! Ori, se ştie sigur că ieri era viu şi nevătămat şi-a cerut oştenilor să-l scoată în ceardacul cel mare din dosul palatului. Deci numai cine nu vrea nu vede că iarăşi la mijloc nu este decât un nou şi lung şirag de minciuni, bune să le creadă proştii! făcu furios şi îndărătnic Diicu.

Vornicul Brâncoveanu se cam supără de spusa spătarului, căci din ea se înțelegea că şi el se număra printre cei proşti. Aşa că stărui:

– Bine, dar am stat lângă raclă, am văzut răposatul, am sărutat icoana de pe pieptul său! Deci l-am avut nemijlocit în fața ochilor, am pus mâna pe el!

– Te-ai uitat chiar bine?! făcu neîncrezător Diicu. Eu am auzit vorbindu-se că în raclă zăcea o păpuşă cu chip de ceară, nespus de meşteşugit lucrată.

– Am fost foarte aproape coşciug, am putut cerceta nemijlocit obrazul răposatului!

– Şi ce-ai putut zări, de vreme ce numai oleacă de frunte, nasul, ochii şi foarte puțin din umerii obrazului erau la vedere?! Că doar restul capului era acoperit de vâlvoiul bărbii, al mustăților şi de o chică deasă şi ea! Iar atunci nu era lesne de făcut chip de ceară care să-i semene aidoma?! Lumea, când istoriseşte lucruri de-astea ciudate despre

Material cu drept de autor

pristăvirea Măriei sale, nu le spune chiar de pomană! Fără foc nu iese fum!

Brâncoveanu vru să mai stăruie, dar cuscrul Cantacuzino, care nu dorea să-l abată de la pornirile sale războinice pe Diicu, lăsându-l pe cumnatul său să scape uşor, îl întrerupse pe marele vornic, schimbând vorba:

– Vornice, vornice, te cam dăduşi cu bastardul! Nu mă aşteptam să te grăbeşti să-i pupi mâna tocmai dumneata, care te tragi din neam de voievozi şi care aveai drepturi legiuite să fi înscăunat! Oare domnia ta poți să te pleci unei făcături princiare?!

– Cai tuto toi t'andreion, he promethia[51], răstălmăci vornicul, ifosindu-se, zisele lui Euripide, ale cărui vorbe le învățase în tinerețe de la dascălul de elinească.

Vorbindu-i pe limba lui, voia să-i facă celuilalt plăcere, ştiindu-l grec. Apoi, ca să-şi îndreptățească şi mai temeinic prevederea adăugi:

– Cine ştie câte iscoade nu se află chiar într-această clipă pe urmele fiecăruia dintre noi, chiar şi aici în casa asta! Cine poate şti câți dintre sfătuitorii noştri nu sunt plătiți ca să ne înşele, purtându-ne pe cărări greşite! Că altfel, cum credeți că se poate lămuri uşurința cu care măritul vel spătar Diicu a putut cădea în plasă?! Trădare şi vânzare peste tot. Nu jocul întâmplării, ci ascunsa perfidie au călăuzit toate răsturnările petrecute. Ori perfidia nu poate fi răpusă decât tot prin perfidie!

Deci plecarea sa în fața serdarului, lăsa măritul divanit să se înțeleagă, nu era decât o ieşire care să dea bine, un joc la două capete, care să-l scoată din impasul clipei... Postelnicul, care nu dorea ca taifasul să se reîntoarne la dovedirea adevărului în legătură cu moartea lui Matei vodă, îl luă de braț ca să-l însoțească la rădvan, prilej cu care

---

[51] Prevederea este adevăratul curaj (gr.).

Material cu drept de autor

schimbă vorba, întorcând-o spre copiii lor, căci erau cuscri de câțiva ani:

– Cum se mai simte fiică-mea? Ne-am temut cu toții că, din pricina sperieturilor şi a temerii, ar putea să lepede înainte de vreme fătul. Jupâneasa Elina de ieri tot cerca să vină s-o cerceteze, dar nestatornicia de pe ulițe a împiedicat-o să-şi ducă gândul până la capăt. Poate azi, cât noi eram prin târg, s-ar putea să vă fi călcat casa.

– Fata se simte bine. După câte ştiu, moaşa ce-o priveghează n-a arătat că s-ar fi ivit vreun semn de îngrijorare! Într-o lună-două, cuscre, o să ne putem bucura de nepot…

– Sau de nepoată… făcu celălalt.

– Nicidecum! Aşa ceva nu se poate! Îți spun eu că băiat o să fie! Bărbații din stirpea noastră au zămislit întotdeauna băieți…

– Poate, totuşi…

– Ei, ce, nu-mi cunosc eu feciorul?! Îi bun de prăsilă. Apăi şi baba Chira, după ce i-a cercetat pântecele, a zis că poartă fecior. Iar ea e meşteră mare într-alde astea!

În vreme ce-i lăuda într-o doară băiatului sămânța, vel vornicul nici nu-şi închipuia măcar că prorocirile sale zugrăvesc fără de greş viitorimea aleasă a nepotului aşteptat. Lucru neîndoios este că, în curând, noru-sa, Stanca, va naşte într-adevăr un băiețel, care, după cum o vor dovedi anii care vor veni, fu dăruit cu o soartă cu totul deosebită. Deşi, încă în scutece fiind, va rămâne orfan de tată – şi pe cale de a fi ucis el însuşi –, va ajunge peste câteva zeci de ani unul din cei mai însemnați domni ai țării.[52]

---

[52] Este vorba de viitorul domn Constantin Brâncoveanu, ajuns în tron pe la vreo 34 de ani (născut 1654 – decedat 15/26 august 1714, domn între 1688 şi 1714).

Material cu drept de autor

– Da' de ce nu vii s-o vezi însuți domnia ta? Fata se va bucura desigur de privegherea şi de grija dumitale părintească, îl îndemnă vornicul.

– Nu pot, mai am niscai treburi care nu suferă amânare! se dezvinui postelnicul. De altfel, s-a făcut târziu şi n-aş vrea ca închiderea ulițelor să mă prindă pe afară.

La drept vorbind, cuscrul îl cam scotea din sărite, căci săltase cam repede în barca cumnatului, uitând să-i țină partea, aşa cum şi-ar fi dorit el. De aceea i se părea mai nimerit să scape cât mai repede de tovărăşia sa, drept care se despărțiră, fiecare trăgând la rădvanul său, ca să pornească în grabă spre casă.

Curând plecă şi vel armaşul. Era cu sufletul îndoit. Prea crezuse în steaua norocoasă a lui Diicu, de aceea, de altfel, încercase să fie cât mai slugarnic cu el şi cu Matei vodă, întrecându-se deseori cu râvna, chiar mai mult decât trebuia. Dar acum îşi dădea seama că o cam scrântise, şi nu-şi prea mai lăsase loc de întoarcere. Nici pe socru-său, – marele logofăt Radu Cocorăscu – nu mai putea pune temei că ar mai fi în stare să-l ajute în vreun fel, căci el însuşi se afla la asfințitul puterii sale, ca om de încredere, prea apropiat răposatului. E adevărat că în urmă cu vreun an, când părintele neveste-si nu-i putuse câştiga decât slujba de armaş, fusese peste măsură de nemulțumit, năzuind la mai mult. Dar acum îi părea nespus de rău să piardă şi puținul pe care-l dobândise cu atâta chiu şi vai! Înfundat în şa, în legănatul calului, îşi storcea creierii, căutând un mijlocitor ce-ar putea pune o vorbă bună pe lângă serdar, ca să i se ierte cele pe care i le făcuse ca armaş şi să-l păstreze barem în dregătoria ce-o avea. Din păcate însă, cu tot sârgul, nu găsea pe nimeni de care să se poată sluji spre a-şi izbăvi viitorul, cauză din care se simțea tare necăjit şi mohorât.

În vremea asta, vel vornicul Preda Brâncoveanu, ajuns acasă, când să se culce, se dezlănțui într-o furie

Material cu drept de autor

nimicitoare împotriva slugilor. Pretextul îl închipuia pieirea de pe sipetul din iatac a ibricului de argint, a cărui lucrătură, cu o seară în urmă, îl dusese cu gândul la o coroană. Aducerea neîntârziată a oalei nu-l potoli. La urma-urmei nu lipsa prețioasei tingiri îl răscolise, ci ațâțările viclene ale marelui postelnic îşi arătau roadele, trezind în el o ciudă năvalnică împotriva serdarului, care-i suflase scaunul. Se simțea prădat de un drept care numai lui i s-ar fi cuvenit pe deplin. Aceasta era deci pricina care-l adusese la fierbe. Dar nu putea mărturisi deslușit celor din jur ce-l durea. De aceea se căznea să semene credința c-ar fi mânios doar pentru că i se făcuseră preschimbări în orânduiala iatacului, fără a-i cere învoirea. Ostenit şi mai ales secătuit de ciudă, se lăsă cuprins de moliciunea saltelei; dar numai pentru o clipă, căci se ridică deîndată şi se duse la scrin spre a întoarce oala din nou cu josul în sus, ca să-şi desfete ochii cu lucrătura care-i pilduia în minte o cunună regească. După neplăcuta întâmplare cu slujnica, nu mai era ispitit să-i încerce nemijlocit înțelesurile ascunse, numai lui ştiute, ci se mulțumea, cuprins de o ciudată desfătare, s-o soarbă din ochi, în vreme ce închipuirea îi alerga departe... În cele din urmă, mânat de visuri, se cufundă în aşternuturi, zâmbindu-şi sieşi pentru naivitatea purtării sale. „M-am frământat atâta şi m-am înfuriat peste măsură, de parcă încoronarea mi s-ar fi făcut mâine cu ibricul, care nu trebuia să lipsească!". Apoi adăugi în gând cu amărăciune: „În vreme ce alții îşi pun pe cap adevărata cucă domnească, eu umblu cu ibricul... Anevoința care m-a împins în asemenea tristă stare nu poate fi nici trecută cu vederea, nici îngăduită şi nici iertată!" încheie el, simțindu-şi inima străpunsă ca de un cui, la amintirea înălțării serdarului. Oftă tare necăjit şi închise ochii.

Iar în vreme ce se deda somnului, slugile umblau pe vârfuri prin odăile vecine, călcându-se pe picioare de teamă

Material cu drept de autor

şi de grija de a nu-l stârni din nou. Iar pe şoptite îl căinau pe stăpânul lor cel bătrân:

– Sărmanul! Tare s-a mai mâniat când n-a găsit la locul ei oala scrântelii sale! Drept spune o vorbă că, atunci când îi lovesc păcatele vârstei, oamenii se împuţinează la minte!

*

Dacă pentru vel spătarul Diicu, pentru vel vornicul Preda Brâncoveanu sau pentru biv vel postelnicul Constantin Cantacuzino urmă câte o noapte frământată de ciudă, împletită cu înveninare şi pizmă, pentru noul domn somnul fu deosebit de desfătător, mai ales că ceasurile de odihnă le petrecea împreună cu Nedelea, care, până să aţipească, ştiu să se pisicească pe lângă el cu o răpitoare iscusinţă, care-i dădea fiori de plăcere. Iar după ce făcuse ochi, ca în toate dimineţile din urmă, se simţea cuprins de o dulce leneveală, că nu-i venea să se desprindă din aşternut.

În vremea asta, ca la începutul fiecăreia din zilele din ultima săptămână petrecute la palat, Hrizea din Bogdănei se înfăţişă devreme în tinda iatacului, cu o tolbă încărcată de ştiri despre noutăţile din târg. Aştepta nerăbdător să fie chemat înăuntru, zădărât din pricina celorlalţi închinători care se adunaseră cu noaptea în cap, în nădejdea de a fi cei dintâi care întâmpină cu umile ploconeli trezirea noului domn, în nădejdea că, făcându-i plăcere, vor avea parte de ceva foloase.

Odată cu copiii de casă chemaţi să-l ajute pe principe să se îmbrace, fu îngăduit în iatac şi Hrizea. Fostul paharnic şi totodată noul spătar neuns, obişnuit deja cu priveliştea gătirilor voivodale din zori, care urmau trezirii, dar şi cu Nedelea răsfăţându-se pe sub saltea faţă cu atâta lume, nu mai arătă luare aminte chipului cum băieţii se

Material cu drept de autor

chinuiau să-i scoată fostului serdar cămaşa de noapte, ci se apucă neîntârziat să-şi descarce tolba, ştiind că noutăţile îi erau aşteptate. Începu cu cele legate de vel spătarul Diicu, şi asta din două temeiuri. În primul rând pentru că erau mai însemnate, iscând oarece bătaie de cap, apoi avea el un cui împotriva vechiului spătar, a cărui slujbă o împlinea, fără însă a putea fi aridicat pe deplin în locu-i; deci vedea într-însul un vrăjmaş.

– La casa vel spătarului ieri seară şi toată noaptea a fost mare fierbere! Nu cred să fi dormit cineva acolo! Sub cuvânt că se încearcă slobozirea răposatului Matei vodă, se punea la cale cucerirea palatului şi înstăpânirea asupra noastră! Tare multe rele s-au zis…

– Care va să zică, deşi l-am iertat, blestematul de Diicu nu va să se liniştească! Tot mai unelteşte împotrivă-ne! Ei bine, atunci de cum vei ieşi de la mine, te vei îngriji ca de azi înainte nimeni să nu mai poată nici intra şi nici ieşi din curtea sa. Toţi să fie trecuţi prin ciur şi luaţi la întrebări. Nu veţi scăpa pe nimeni, de orice rang ar fi! Totodată să-mi tocmiţi răboj cu numele lingăilor care-l tămâiază şi să ni-l daţi în fiece dimineaţă! Să ne îngrijim de păcatele lor la vremea cuvenită. Singur Diicu să poată ieşi şi intra în voie. Să fie lăsat chiar să ni se înfăţişeze aici la Curte. Dar să nu-l scăpaţi din ochi. O mişcare să nu facă fără ştirea voastră. Sub pretextul de a-l ocroti şi de a-i cinsti rangul, să-l înconjuraţi cu o strajă zdravănă la tot ceasul cât o fi umblător prin târg, de n-o să se mai poată apropia nimeni de el…

– Aşa voi face, Măria Ta! se lumină la faţă Hrizea, încântat că pâra nu-i fusese zadarnică.

– Ei, şi altceva?

– Păi, la sfatul ţinut acasă, Diicu nu a fost singur! S-a înhăitat cu mulţi alţii, care trebuie privegheaţi cu grijă…

– Şi care sunt aceia?

Material cu drept de autor

– În primul rând cumnatul Măriei Tale, care aseară a făgăduit spătarului şi bani ca să poată strânge armată!

– Afurisitul! Ar merita să fie spânzurat! Dar, din păcate, acum n-am ce-i face! Chiar mi-e ciudă că i-am dat hrisovul cu care să-şi izbăvească fraţii!

– Apoi pe la Diicu a trecut în fugă chiar vel vornicul Brâncoveanu. N-a voit să se bage în amestecăturile gazdei – socotindu-le zadarnice –, dar nici rău nu-i părea dacă spătarul dezlănţuia vreo uneltire…

– Taler cu două feţe… Dar atâta vreme cât, de ochii lumii şi ai noştri, se preface a fi cu noi, să ne slujim de el, trăgând foloase de pe urma lui.

– Foarte înfocat împotrivă-ne era şi vel armaşul Vasile. Ciudat este că după ce ne-a pricinuit atâtea necazuri până acum, după ce s-a înhăitat cu Diicu, vârându-se până în gât în urzelile acestuia, ar vrea să fie iertat şi păstrat în dregătorie! A trimis o seamă de slugi pe la feluriţi sfetnici ai voştri, spre a-i ruga să pună o vorbă bună pentru el pe lângă Domnia Ta!

– Un lingău care umblă cu fundu'n două luntre! Pândeşte-l cu mare grijă şi, deîndată ce ne va da prilejul, să-l înhăţăm!

– Mai perfid mi se pare a fi aga Buliga Lupu. Aici la Curte o face pe credinciosul care nu-ţi iese din vorbă, iar pe de altă parte trimite solii lui Diicu, aţâţând împotrivă-ne! Sluga sa i-a istorisit spătarului tot ce s-a zis la praznicul de ieri despre el.

– O fi Buliga bun căpitan şi cu mare înrâurire asupra oştii, dar va trebui să ne lipsim cât de curând de slujba pe care, chipurile, ne-o face!

– Cumnatul Domniei Tale şi-a tocmit carele şi toate rădvanele de plecare. Sunt încărcate ochi cu tot calabalâcul şi aşteaptă doar slobozirea porţilor ca să plece. După câte se spune la curtea sa, ar avea de gând să se tragă la conacul de

Material cu drept de autor

din sus de satul Mărginenilor, ori la acela aflat mai înspre vale, taman pe la Cocorăşti Colți, cel din urmă tare vătămat anul trecut de trecerea cazacilor lui Timuş spre Finta, încât nu prea înțeleg cum va putea locui acolo, căci trebuie reclădit din temelie după pârjolirea suferită. Iar până acum nu cred să se fi făcut mare lucru întru întregirea sa.

– Ducă-se, că ni-sa acrit de el... Iar dacă nu s-o liniști, i-oi lua şi capul. Asta în schimbul țestei fraților săi, a căror slobozenie am cerut-o domnului de dincolo de Milcov. Acum îmi pare tare rău că m-am pripit. Trebuia să mai trag de timp, căci nu e vrednic de vreun ajutor. Da' poate dă bunul Dumnezeu ca scrisoarea să ajungă prea târziu...

– Porunca Domniei Tale dată mie aseară, am împlinit-o. Toți oştenii care se adunaseră de pe urma chemării spătarului i-am întors pe la casele lor. Din păcate, peste noapte – după cum am aflat mai adineauri – au mai sosit câteva sute, mai ales pedestraşi, care n-au putut ajunge la fel de repede ca primii.

– Grijeşte de-i împrăştie şi pe ăştia...

– Ar mai fi una... Pare-se că vel vornicul e puțin lovit de dambla. Dacă alaltăieri umbla cu pas împărătesc prin conac cu o strachină în cap, aseară, după ce plecă de la Diicu, ajungând acasă, nu şi-a mai găsit strachina la locul ei. Pentru asta s-a mâniat într-atât, încât a băgat toate slugile în sperieți, de se călcau pe picioare, căutând-o.

– Poate ne-o auzi Dumnezeu ruga şi-o lua-o de tot peste arătură, ca să scăpăm şi de el, fără a putea fi învinuit de a mă fi atins în vreun fel de ființa sa aleasă...

– Nici vistierul nu pare de tot curat. Aş zice, după câte am aflat, că a cam mințit asupra întoarcerii sale în târg. Se vorbeşte că până s-a hotărât să treacă de partea noastră, a stat ascuns la Mănăstirea Dealu, de unde ne-a pândit... Nu era pe la Vulcana, cum ne prostea zilele trecute.

– Da' multe mai ştii, jupâne...

Material cu drept de autor

– Păi, de... ascult şi eu ce spun unii, ce spun alții...

– Şi mai ales ce-ți spun iscoadele ce le ai peste tot!

– Spre a sluji mai spornic bine pe Măria Ta!

– Bine, bine... Dar pentru că veni vorba de slujit, ia spune, totu-i pregătit pentru a merge mai departe cu depunerea jurământului de către aceia care n-au apucat a o face ieri?!

– Pregătit! Vom începe de cum vei da poruncă Luminăția Ta!

– Înainte de a intra la biserică, aş vrea să adun boierii în spătăria mare să vedem în ce ape se mai scaldă...

– Aşa vom face!

– Ar mai fi una, mai gingaşă, de împlinirea căreia voiesc să te îngrijeşti tu însuți şi în chipul cel mai prevenitor... Acum că ne-am aşezat domnia, se cuvine ca şi doamna Bălaşa să fie alături cu noi. Dă bine la lume... Vei trimite deci la mănăstire rădvan şi cuvenita strajă vrednică de-o principesă, ca s-o readuci pe soața noastră în târg, cu toată fala şi cinstirea cuvenită nouă...

La vorbele acestea, sub plapumă se simți ceva freamăt. Constantin Şerban aruncă o repede privire spre Nedelea, care nu părea peste măsură de încântată de porunca din urmă. Hrizea se foi stânjenit, aşteptându-se ca între cei doi să izbucnească o ceartă, la care tare n-ar fi dorit să fie martor, ştiind că Nedelea e foarte pătimaşă şi răzbunătoare. Pe deasupra, nu-l bucura nici gândul că roaba aflase că el urma să grijească de aducerea nevestei noului domn, lucru pe care desigur că nu i-l va ierta vreodată.

Nedelea era într-adevăr furioasă. În vreme ce ea argățise din greu să-i mâne celeilalte bărbatul din urmă ca să câştige domnia, după ce de mai multe ori trebuise să-l smulgă din deznădejdea în care picase, fiind gata să se lase păgubaş, după ce-l împinsese neostenită înainte până la izbânda deplină, deşi sârguise din greu, rămânea o roabă

Material cu drept de autor

amărâtă – care se putea îmbuna doar cu gândul de a împlini tainicul rost de ibovnică răsfățată a stăpânului –, iar potrivnica ajungea, pe seama străduințelor ei, mare principesă şi voievodeasă! Se răzvrătea sufletul în ea în fața sorții nedrepte şi răuvoitoare, care nu-i dădea putința de a se bucura cât de cât, de roadele osârdiei sale! În vreme ce, căznită de nerăbdarea aşteptării, o treceau toate sudorile, în vreme ce se silea pe de-o parte să-i dea serdarului tăria sufletească de a nu se da bătut, iar pe de alta uneltea spre a înlătura opreliştile care-i stăteau în cale, soața legiuită ce făcea? Lâncezea ascunsă într-o chilie mănăstirească, holbându-se la icoane spre a se ruga pentru mântuirea cugetului, fără să mişte un deget pentru nimic. În timp ce se chinuia să tocmească babe otrăvitoare pentru feciorul lui Diicu, ailaltă trândăvea năpădită de închipuită cucernicie, multă de n-o mai încăpea, ca omul care nu e în stare de nimic! Iar la urmă, nătânga se alegea cu meritele şi câştigul, iar truditoarea cu umilința şi ponoasele.

Dar – cu toată ciuda şi pizma ce-o rodea – era mult prea vicleană ca să nu-şi dea seama că nu putea porni o luptă fățişă împotriva întâiei doamne a țării. Aşa cum, prin fățărnicie, izbândise în lucrăturile ei de până acum, era nimerit să urmeze şi pe mai departe. Trebuia să scape de Bălaşa, dar în aşa fel încât nimeni să n-o bănuiască de ceva necurat, chiar de-ar fi otrăvit-o cu mâna ei. Dar, înainte de a o înlătura din cale pe soață, trebuia să nu-l scape din gheare pe soț. Ori, pentru a-l îmbrobodi cât mai temeinic, trebuia să se arate foarte iubitoare şi înțelegătoare cu el, iar pe de altă parte supusă şi împăcată cu ursita. Aşa că-şi ascunse cu grijă furia ce-i clocotea în sine şi-i zâmbi serdarului cu ipocrită nevinovăție:

– Da, într-adevăr, aşa se cuvine! Soața să fie alături de domnul ei şi să-i împărtăşească slava…

Material cu drept de autor

Cei doi bărbați răsuflară uşurați, închipuindu-şi că roaba s-a ostoit cu adevărat, supunându-se fără împotrivire sorții. Nici nu-şi puteau închipui măcar ce gânduri întunecate stârniseră în cugetul ei, care nu-şi vor găsi alinarea decât odată cu uciderea Bălaşei, care însă se va petrece abia peste trei ani, la sfârşitul iernii, în plin post al Paştelui... De altfel la doar câteva luni după pieirea femeii, în toamnă, Nedelea îşi va vedea împlinit visul, măritându-se cu măritul Domn al Ungrovlahiei, rămas din „întâmplare" văduv, şi astfel va ajunge prima doamnă a țării. Cununia fu năşită de însuşi preafericitul patriarh Marie al Antiohiei, iar slujba era păstorită de prea cucernicul chir Ştefan, readus la cârma mitropoliei cu doi ani mai înainte.

După ce mâncă în fugă, domnul trecu grăbit şi zâmbitor printre cei din tindă, prefăcându-se a le asculta păsurile şi se opri în spătăria mare, unde divanții se adunaseră deja. Ascultă nepăsător şi furat de gânduri închipuitele anevoințe ale țării care, după părerea sfetnicilor, trebuiau grabnic dezlegate. De altfel, tot taifasul se învârti în jurul depunerii jurământului către noul voievod şi a înştiințării țării asupra schimbărilor făptuite, lucruri care, la drept vorbind, erau de mult hotărâte şi orânduite.

Sigur cuvântul vel vornicului Preda Brâncoveanu era vrednic de mai multă luare aminte. Dânsul arăta că prin slugi a aflat că la Poarta Argeşului s-ar fi adunat oşteni din cei chemați de vel spătarul Diicu în slujba sa. Rămânerea lor în fața târgului putea pricinui mulțime de neajunsuri, arăta dregătorul, de aceea era mai nimerit ca să fie împrăştiați şi trimişi cât mai repede acasă. Întru aceasta, purtând un hrisov domnesc întărit cu marea pecete a țării, tuturor cunoscută, dar şi pe acelea ale boierilor de sfat, spre a-i spori tăria, arătând că e vorba de o voință de obşte, divanitul se arătă gata să se jertfească pentru a se înfățişa lefegiilor de afară. El urma a-i lămuri pe aceia care nu se arătau deplin

Material cu drept de autor

credincioşi noii cârmuiri, să se împrăştie pe la casele lor,veştejind porunca vel spătarului. Iar pe ceilalți urma a-i pofti în târg, să întărească rândurile apărătorilor stăpânirii.

Ceea ce însă vel vornicul încă nu oblicise, era că porunca fusese deja dată de cu seară, iar grosul celor adunați se împrăştiase. Cei care se găseau acum pe câmp erau veniți abia seara târziu sau peste noapte şi erau doar câteva sute, nemaifiind o primejdie adevărată. Dar, oricum, povața vornicului era bună, căci era nimerit să se scape şi de aceştia. Ciudat era doar că Preda Brâncoveanu aflase de soarta şi de rostul celor adunați pe tăpşanul menit bâlciurilor de peste an din fața cetății, în vreme ce porțile erau încă zăvorâte şi nimeni nu putuse trece dincolo. Oare cum şi pe unde primise veştile? Mărunțişul era vrednic de a fi descoperit, cât şi dedesubtul ciudatei sale dorințe de a fi el mijlocitorul dintre cei adunați pe izlaz şi stăpânire – îşi zise serdarul. Se gândise cumva la a găsi o cale de-ai mânui în folosul său?

Oricum, Constantin Şerban avea prea puțină încredere în dânsul, ca să-l lase să iasă din cetate şi să-i mai dea în seamă şi câteva sute de oşteni! Îl ştia viclean, fățarnic, plin de siniubire, lacom şi înclinat a nu uita niciodată să-şi slujească mai întâi propriile nevoințe, şi abia apoi pe ale altora. Ca nepot al lui Matei Basarab şi cea mai apropiată rudă a sa în viață, ca fire setoasă de mărire, era firesc să-l bănuiască a avea năzuințe ascunse şi nu tocmai curate! Odată scăpat în libertate şi pe deasupra cu destulă cătănime la îndemână, cine ştie ce ispite îl mai puteau încerca... Poate trecea la potrivnic, ducându-i acestuia sârgul mai departe. Neîncrederea pe care i-o arăta nu era tocmai lipsită de temei, de vreme ce Brâncoveanu fusese de cu seară în ospeție la Diicu! Şi poate că vornicul, care era mai iscusit decât spătarul, ar fi avut mai mulți sorți de izbândă! Ba se putea şi mai rău! Constantin Şerban ştia din

Material cu drept de autor

cleveteli că, în taină, se vorbise despre drepturile vornicului asupra scaunului domnesc. Ori, nu i se părea cu neputință ca boierul să fi fost ispitit de asemenea gând şi să voiască a face ceva spre împlinirea sa! Deci nici nu putea fi vorba de a-l slobozi din mână.

Dar, cum nu-i putea spune în față asemenea cugetări, o întoarse puțin, mărturisindu-i vornicului că ține mult prea mult la dânsul, că îi este peste măsură de iubit şi îl găseşte de neînlocuit, încât nici prin gând nu-i trece ca să-i primejduiască viața, aruncându-l în mijlocul unei gloate de răzvrătitori făr' de căpătâi, care mai păreau şi întărâtați. Pieirea sa nu şi-ar putea-o ierta vreodată, mai ales dacă s-ar pricinui din vina lui! Drept care îl însărcină pe Hrizea să ia asupră-şi o astfel de trudă, căci de el se putea lipsi mai uşor şi nici nu l-ar căzni aceeaşi durere în suflet, dacă i s-ar întâmpla ceva.

După ce şi această încurcătură fu lămurită, sfatul se ridică şi – în frunte cu domnul – marii dregători se îndreptară spre Biserica Domnească, croindu-şi drum printre numeroasele căpetenii ale oştirii, care aşteptau orânduite în ogradă, ca să fie învoite a intra pe rând la depunerea jurământului de credință.

Câteva clipe mai târziu, lehămetitoarea țărmonie reîncepu după rânduiala după care se ținuse şi cu o zi în urmă, lungindu-se până spre ora prânzului, când fu din nou întreruptă. Iar cei care mai aşteptau afară au fost amânați pe ziua următoare. În schimb dregătorii de întâiul rang fură din nou poftiți la un mare ospăț, care se va întinde până la lăsarea serii.

Sindrofia curse ca de obicei, cu mâncăruri îmbelşugate şi vinuri fine, luate din chilerele lui Matei vodă. Se sărbătorea astfel prima zi fără vechiul domn. Însă, târziu după amiază, cheful fu tulburat pentru un scurt răstimp de ivirea bătăioasă a marelui spătar Diicu Buicescu, care năvăli

Material cu drept de autor

vijelios în spătăria mare, încât mai să răstoarne mesele care-i stăteau în cale. Îmbrâncindu-i în dreapta sau în stânga pe cei întâlniți în drum, îşi făcu loc până în fața fostului serdar, sfruntându-l cu un chip destul de oțărât şi vădit pus pe harță. Bănuind că furia îi era legată de porunca dată de dimineață împotrivă-i, principele se prefăcu neştiutor, primindu-l cu deosebită bunăvoință.

– Bun sosit, spătare! Cam târziu, e drept, dar nu e niciodată prea târziu să ne întâmpinăm cu plăcere un prieten prețuit. Te poftesc şi pe domnia ta la ospățul nostru!

– Țin să-ți înfățişez în numele întregii boierimi nemulțumirea care ne încearcă din pricina prigoanei la care suntem osândiți.

– Da' cin' te-a zădărât aşa rău, spătare, acum în miezul zilei?! îi zâmbi blând serdarul, făcând-o şi pe mai departe pe neştiutorul.

– Casa mi-a fost supusă unei necruțătoare încercuiri! Este o samavolnicie! Unui mare boier de sfat nu i se poate aduce asemenea pângară!

– Nu înțeleg, jupâne! făcu şi mai departe, cu prefăcută neprihănire, serdarul. Te-a împiedicat cineva să vii la noi? Ori ai dat vreo luptă ca să ieşi din împresurare?! Hrizeo, strigă el întorcând capul spre meseni.

Dar apoi, luând seamă că acesta lipsea, fiind dus la alte treburi, căută din ochi printre boieri pe cineva ca să-l înlocuiască şi, în cele din urmă, zise vel comisului:

– Ia cercetează domnia ta, cine a cutezat să aridice vreo sculă de război asupra iubitului nostru spătar! Să mi-l aduci de îndată aici legat, ca să-l judecăm neîntârziat cu toții dimpreună!

– Nu s-a ridicat vreo spadă asupră-mi, dar... încercă Diicu să aşeze lucrurile pe făgaşul firescului.

Însă fostul serdar nu-l lăsă să termine.

Material cu drept de autor

– Deci nimeni nu s-a atins de domnia ta! Nimeni nu te-a împiedicat să vii la noi ca să ne arunci defăimările astea în obraz?!

– Nu, dar…

– Deci nici un plumb nu s-a tras împotrivă-ți, nici o spadă n-a zăngănit?!

– Nu, dar… încercă din nou Diicu să se îndreptățească.

– Nici un om nu ți-a tăiat calea, nici un bolovan n-a zburat pe urma domniei tale?!

– Nu, dar…

– Atunci, pentru Dumnezeu, de ce vii cu pârâ în față-ne spătare, de ne băgaşi pe toți în sperieți? Că zău, după zarva pe care ai iscat-o, mai să credem că s-ar fi pornit vreo zaveră în cetate!

– Nu este vorba de asta! Dar, în jurul casei mele s-au grămădit sute de oşteni, care-i cern mărunt pe toți cei care vor să intre ori să iasă de la mine. Iar una ca asta e de neîngăduit! Sunt totuşi spătarul țării!

– Încă mai eşti, e drept, iubite jupâne. Dar nu văd nici o pricină de supărare în aceea că îți purtăm de grijă, străjuindu-te! Pe toți îi păvăzuim, fără osebire! Mai multe stoluri de oşteni – mult mai multe decât în jurul casei domniei tale – stau în jurul meu şi al palatului meu. Şi dânşii îi cern – vorba dumitale – pe cei care vor a intra sau ieşi de la mine şi nu mă plâng defel pentru asta. Toți cei de aici au casele ocrotite de ordie, ba unii, cărora uitasem să le trimit o ceată, au venit ei înşişi să mă roage pentru ea, ca să nu fie loviți dinspre zurbagii. Nici unul nu s-a cârtit; dimpotrivă, mi-au fost recunoscători pentru luarea aminte pe care le-o dăruiesc! Toate ulițele sunt pline de străji, iar divanul mi-a mulțumit pentru păstrarea legiuitelor tocmeli de obşte! Întreabă-i dacă nu e aşa! Întreg târgul e păzit şi m-au binecuvântat toți negustorii şi toți breslaşii, că din grija mea

Material cu drept de autor

e liniște, pace și bună rânduială. Numai domnia ta văd că te mânii, şi zău dacă pricep de ce! Eu ți-am voit doar binele!

Apoi, schimbând dintr-o dată bunăvoința în zădărâre şi blândețea în dojană, îşi urmă vorba cu glas ridicat:

– Nu e o taină pentru nimeni că toată cetatea e privegheată cu luare aminte, că toate curțile boiereşti sunt împresurate, şi asta spre binele vostru şi al nostru, al tuturora, ferindu-vă de jafuri şi de tâlhării, ca acelea care s-au petrecu vara trecută, când, deşi în slujbă fiind, nu ai fost în stare să înfrânezi tulburările, stăpânind răufăcătorii! Noi nu dorim să retrăim tristele clipe de după lupta de la Finta sau întâmplările sfâşietoare de după înturnarea seimenilor fugari din Moldova. Atunci numai Curtea Domnească şi o casă boierească anume, ştim noi a cui – făcea de bună seamă trimitere la spătar –, au scăpat nevătămate, fiind singurele încercuite şi temeinic păzite. Oare atunci namestiile noastre, ale celorlalți, de ce vor fi fost lăsate de izbeliște? Oare anume ca să fie tâlhărite şi pârjolite? Oare nu eram vrednici şi noi ocrotire? De ce a trebuit să pătimim atunci numai de-al de noi? Dacă şi domnia ta luai asemenea măsuri la acea vreme – şi ai fi fost în drept să le iei, că erai ditai spătaru' –, atunci ai fi scutit țara de multe rele. Acum, pentru că alții o fac, te-a prins pizma că lumea ne va fi nouă recunoscătoare şi nu ție?!

Răstălmăcirea izbuti, Diicu din învinuitor devenind vinovat, cârtelile sale întorcându-se împotrivă-i. Îşi dădu seama, e drept, însă cam târziu, că nu era chiar uşor să-l înfrunte pe fostul serdar. Într-o clipă izbutise ca nişte silnicii făptuite împotrivă-i să le preschimbe în vini pe care el le-ar purta şi la care nici nu gândise...

Surpriza neaşteptatei răsturnări îl zădărî şi mai rău. I se dovedea că albul e negru, iar el se vedea în neputință de a găsi răspuns spre a învedera adevărul. Drept care, se

Material cu drept de autor

dezlănțui şi mai furios, de astă dată încercând să deschidă vorba în legătură cu altă grijă care-l frământa.

– Îți cer pentru ultima oară să-l slobozi pe unchiul meu şi domnul vostru, al tuturora!

– Mi-e teamă, spătare, că azi nu e una din zilele tale bune! De, zi de marți, trei ceasuri rele! Dar de unde se află, unchiul tău iubit, nu mai poate fi slobozit. De altfel, de crezi că o poți face, nimeni nu te împiedică să o încerci. Numai că, pentru asta nu în palat trebuie să cauți, ci în gropnița Bisericii de alături!

– N-am ce căuta la gropniță! Toată lumea doar ştie că ați mințit o țară întreagă, că ați încercat a o prosti, astrucând un chip de ceară meşteşugit lucrat, iar domnul adevărat zace întemnițat, căznit de tine şi de gâzii tăi! Ucigaşilor! Pui de târfă!

– Auzit-am eu că spui multe vorbe proaste pe seama noastră, dar n-am voit a crede, prețuindu-te prea mult şi socotind că judecata ți-e întreagă. Dar văd că e cam ştirbă. Şi în legătură cu gura ta am greşit, căci arată nespus de spurcată, iar asta ne supără peste măsură! Aşa răspunzi poftirii ce ți-am făcut-o, ca să te alături cu toată cinstea petrecerii noastre?! Prin toate cele pe care le faci şi ni le spui de față cu atâtea obraze cinstite, ne arăți că nu se cuvine să ne stai alături. De aceea îți luăm dregătoria ce-o porți şi pe care ai necinstit-o, încât de acum să nu mai cutezi a-i folosi însemnele. Iar pentru obrăzniciile ce ni le-ai spus, te osândesc la aceeaşi temniță în care m-ai băgat şi tu odinioară. Poruncesc deci să fii pus în obezi şi dus în chilere, ca să fii zăvorât în camera călăului. Iar soarta ți-o vom hotărî după aceea, ca să nu stricăm veselia şi plăcerea acestei frumoase sindrofii.

De altfel, câteva zile mai târziu, ca să se răcorească, noul domn porunci scoaterea lui Diicu din temniță şi osândirea sa la tăierea nasului. Dar avu grijă ca împlinirea

Material cu drept de autor

pedepsei să nu se mărginească la o simplă crestare, căci ştia din cele trăite de el însuşi că rana putea fi dreasă şi urmele şterse în chip mulțumitor. Ori, el dorea ceva care să nu poată fi ascuns. De aceea avu deosebită grijă ca nu carecumva gâdele să se lase cumpărat şi să facă treaba de mântuială. Doar cunoştea prea bine obiceiul statornicit în temeiul ciubucului.

Arhidiaconul de Alep, martor al ziselor întâmplări, va scrie în amintirile sale – luând partea noului domn, a cărui bunăvoință voia cu orice preț s-o câştige –, că socotea osânda primită de Diicu ca fiind întemeiată, şi că astfel s-a făcut dreptate, căci după spusa Sfintei Evanghelii „cu ce măsură vei măsura, cu aceea ți se va măsura şi încă mai mult."[53] Prin rândurile pe care le aşterne pe hârtie, ierarhul levantin stăruie să dovedească că de astă dată ciopârțirea nasului se săvârşise cu deplină îndreptățire. Dar, în vreme ce scria, arhidiaconul îşi dădu seama că istorisind astfel pățania, cititorul ar putea înțelege că şi crestarea serdarului se făcuse pe merit, adică pentru hainie şi rea purtare la Curte. De aceea căută să-şi dreagă cumva spusa. Drept care adăugi mai departe că batjocorirea serdarului se făptuise pe vremea copilăriei, când cinstitului boier de abia era „băiet mic", deci la o vârstă când nu era pricină de a fi bănuit de gânduri viclene de domnie. Desluşirea pe care o alătură la cele scrise mai devreme voieşte a da de înțeles că serdarul fusese o sărmană jertfă nevinovată, iar nu un ticălos perfid ca marele spătar.

Ori se vede de la cale de-o poştă că lucrurile sunt cam aduse din condei, pentru a nu-l supăra pe noul domn pierzându-i bunăvoința. Vătămarea la nas a lui Constantin Şerban nu se putuse petrece decât după urcarea în scaun a lui Matei Basarab, clipă în care serdarul era binişor trecut de treizeci de ani şi deci era departe de a mai fi „băiet mic" şi

[53] Pasajul este extras tot din lucrarea lui Paul de Alep.

Material cu drept de autor

neprihănit. Ori vorbind de „măsura cu care s-a măsurat", pisarul învinuieşte în chip răspicat pe Diicu de cele păţite de serdar. Dar amestecarea lui Diicu în întreaga poveste împinge osândirea lui Constantin Şerban într-o vreme şi mai târzie, căci Diicu a ieşit din starea de curtean mărunt abia în 1639, când ajunge la dregătoria de agă, prin căderile căreia nu putea avea vreo înrâurire asupra principelui! Spătar va fi numit tocmai în 1645, iar ca oblăduit şi urmaş al lui Matei e primit taman în ultimii ani ai domniei acestuia. Deci dacă însemnarea la nas a serdarului era cumva legată în vreun fel de Diicu, atunci ea se putea petrece numai când serdarul era bărbat în toată firea şi nicidecum un biet „băiet mititel", cu un cuget de tot curat şi neatins de vreun păcat! Deci părtinirea pisarului e vădită, el având grijă să încropească întreaga poveste în aşa fel ca să fie pe placul aceluia de la care nădăjduia să primească o pomană zdravănă.

A doua zi după întemniţarea spătarului, viaţa târgului reintră pe făgaşul ei obişnuit. Porţile se deschiseră şi zeci de olăcari fură trimişi prin toate colţurile ţării spre a vesti aşezarea noii domnii.

Prea-fericirea Sa, chir Ignatie, mitropolitul Ungrovlahiei, ca unul care cunoştea bine ţinuturile de dincolo de Dunăre, de unde de altfel venea, şi ca unul care tocmise domnia lui Matei vodă dinspre paşalele din acea parte, fu trimis în mare grabă la Dârstor, la temutul Siavuş paşa, spre a-l câştiga de partea lui Constantin vodă Şerban. Prea-cucernicul păstor pravoslavnic îşi va împlini cu îndemnare şi sârg însărcinarea primită, înduplecând beiul să-i făgăduiască tot sprijinul fostului serdar, statornicindu-i domnia. Însă noul principe nu va da în brânci cu recunoştinţa pe care ar fi fost dator a i-o purta, drept care, după nici doi ani, în luna lui îndrea[54] a leatului 1655 de la naşterea Mântuitorului, l-a alungat din arhierie, înlocuindu-l

[54] (Pop) Luna decembrie.

Material cu drept de autor

cu înaintaşul său, acel ieromonah Ştefan de la Tismana, care-l hiclenise pe Matei vodă. Deci chir Ignatie nu va avea pricină de a fi mulțumit de ceea ce făcuse, părându-i poate rău, căci pe de-o parte, ploconindu-se, nu se alesese cu nici un folos, ci doar se umilise, iar pe de alta păcătuise față de răposat, a cărui amintire o întinase, deşi i se socotea prieten şi încă unul foarte îndatorat.

*

Din nefericire, nici după moarte, Matei nu se putu bucura de mai multă tihnă decât aceea de care avusese parte în răstimpul ultimului său an de viață! Peste mormântul său va trece iureşul volburos şi nimicitor al patimilor acelora pe care-i lăsase în urmă. Chiar şi osemintele sale avură de suferit de pe urma urgiei vremurilor, nu numai moştenitorii săi rămaşi în viață!

Locul de veci îi fu pângărit la nici măcar un an după astrucarea sa. Prilejul îl dădu o mare răscoală pornită împotriva urmaşului său, tocmai de oştenii pe care serdarul îi folosise ca să ajungă la putere şi cărora le făgăduise marea cu sarea de-l vor aduce în scaun. Tulburările vor fi însă mult mai întinse şi mai adânci decât cele petrecute după lupta de la Finta. Dar vatra lor va fi la Bucureşti, pentru că voievodul Constantin Şerban, curând după moartea lui Matei, îşi mutase acolo locul de şedere, ca să scape de vedeniile şi visurile hidoase care-l bântuiau la amintirea caznelor la care-l supusese pe înaintaşul său pentru a-i grăbi pieirea. Pe deasupra nu suferea nici gândul de a dormi în odaia în care celălalt îşi dăduse duhul, având simțământul că năluca acestuia îl pândeşte din umbră şi-i face mustrător cu degetul. Avea deci destule temeiuri ca să fugă, şi încă în mare grabă, în cel de-al doilea târg de seamă al țării.

Material cu drept de autor

Deşi de pe urma plecării principelui, frământările de la Târgovişte fură mai restrânse, nici de astă dată Curtea Domnească nu rămase neatinsă. Iar dacă în vremea lui Matei Basarab lucrurile se mărginiseră doar la scoaterea tunurilor şi a ierbii de puşcă, pentru a fi mai apoi întoarse la locul lor, de astă dată ogrăzile fură prădate fără cruțare de la un cap la celălalt. Nimic nu fu iertat de răzvrătiți, în furia şi lăcomia lor. Nu era deci de mirare că se vor repezi şi asupra gropniței din Biserica Mare a Curții, încercând a răscoli mormintele de aici, în nădejdea de a dobândi odoarele cu care fuseseră astrucați răposații.

Dar dacă acum mormântul lui Matei scăpă destul de puțin vătămat, nu acelaşi lucru se întâmplă trei ani mai târziu, când tătarii intrară în țară ca să-l alunge pe fostul serdar şi să-l aducă în loc pe acel Radu Mihnea, bastardul care, ascuns sub poala lui Siavuş paşa de la Dârstor îl săpase şi pe Matei vodă la vremea sa. După ce odinioară izbutise să se facă nevăzut, fugind în ascuns din cetatea de la Dunăre, îşi găsise adăpost la Țarigrad, de unde îşi reîncepuse uneltirile. Dar abia câțiva ani mai târziu, după multă stăruință, se bucură de ascultare din partea marelui vizir, peste măsură de supărat pe domnii de din sus de Dunăre. Nici despre el nu avea o părere prea grozavă, dar cum – lunecos fiind şi plăcut la înfățişare – câştigase inima sultanei valide, iar pe deasupra nu avea pe altcineva mai bun la îndemână, îl dădu în seama başkapudanilor săi, să-l ducă în acea îndepărtată Kara Iflak, țară care-i dădea atâta bătaie de cap şi să-l aşeze acolo bei, să aibă în sfârşit linişte dinspre această parte! De teamă de a nu pierde prilejul ivit pe neaşteptate, acel Mihail Radu Mihnea, cum îşi va zice mai târziu, se supuse în asemenea grabă poruncii, urmându-i pe dată pe cei trimişi să-l ia, încât nu avu vreme nici măcar ca să-şi potcovească bidivii de drum! Adăugirea mai apoi a numelui de Mihail, nu era întâmplătoare, el voind a-şi lega

Material cu drept de autor

faima şi mărirea nu numai de Mihnea vodă, închipuitul său tată, dar şi de cel care odinioară fusese Mihai vodă Viteazul. Gurile rele cleveteau însă pe la colţuri că înalta sa obârşie era simplă născocire, el fiind doar fecior de sărăntoc, progenitură a unui anume Iane Surdul, cârnăţar de meserie. Adevărul, înăbuşit de noianul de zvonuri iscate cu veacuri în urmă, nu se va şti niciodată!

După porunca primită de la Stanbul, aceea de a prăda şi pârjoli tot ce vor întâlni în cale, nici tătarii şi nici osmanlâii daţi în ajutor lui Mihnea pentru a se putea înstăpâni, nu cruţară nimic, spulberând fără osebire totul în pustie, încât lăsau în urmă numai prăpăd şi urgie. Aşa ajunseră şi la Târgovişte, vechea cetate de scaun, însă de o bună bucată de vreme părăsită de Constantin Şerban. Târgoveţii, care nu apucară să se băjenească sau să se ascundă prin dumbrăvile Ialomiţei, fură trecuţi prin foc şi sabie şi de nimic iertaţi. Caselor din târg cât şi palatelor domneşti li se puse foc, dar numai după ce năvălitorii le jefuiră temeinic. Nu scăpă colţişor nescotocit. Orice locuşor care părea să ascundă ceva folositor fu răscolit. Nici mormintele nu fură lăsate deoparte, căci se ştia că răposaţilor li se lasă o seamă de odoare, mai mult sau mai puţin preţioase. Cu cât starea celui înmormântat părea să fi fost mai de soi, cu atât mai sălbatec îi era scurmat şi jefuit mormântul. Deci cimitirele fură luate la rând şi răvăşite, încât nu scăpară de urgie nici vii, nici morţii.

Cu acest prilej nu fu iertată nici Biserica Mare Domnească de la Curte. Urgia începu cu prădarea lucrurilor preţioase aflate la vedere prin sacristie: sfeşnice, cădelniţe şi felurite alte odoare bisericeşti, dar şi foiţa de aur sau argint care poleia sfintele icoane. După aceea veni şi rândul mormintelor voievodale din gropniţă. Frumoasele lespezi cioplite care le acopereau fură sfărâmate şi aruncate în jur pe podele, iar pământul răscolit în căutarea rămăşiţelor celor

Material cu drept de autor

răposați. De pe acestea se smulseră inelele, cerceii, diademele, nasturii prețioşi ai caftanelor şi tot ce părea că are cât de cât preț.

Toate celelalte, adică aşchiile de piatră ale lespezilor fărâmate, moaştele făcute şi ele bucăți, fâşiile de veşminte sfâşiate şi putrede fură împrăştiate prin jur, din pronaos până în pridvor. Doar bulgării de pământ ieşiți în urma dezgropării rămaseră stivuiți grămadă de-a lungul pereților. Totul arăta a paragină şi jale.

Cum slujitorii bisericii erau care ucişi, care robiți, care plecați în bejenie, mormintele rămaseră destulă vreme deschise, ca nişte răni triste, simple gropi întunecate şi pustiite în adâncul lor. După o vreme, păgânii plecară şi oamenii prinseră inimă de a se reînturna. Cu răbdare şi stăruință prinseră a reclădi toate cele stricate, pârjolite, prădate sau năruite.

Viața îşi reînnodă firul şi la Curtea târgovişteană, deşi noului domn, care-şi zicea Radu Mihnea al III-lea, îi plăcea mai mult şederea la palatele de la Bucureşti, călcând pe urmele aceluia pe care-l alungase. În târgul de pe malul Ialomiței rămaseră numai o seamă de curteni domneşti mai mărunți şi slugile trebuitoare pentru îngrijirea namestiilor părăsite, a ogrăzilor şi feluritelor alte acareturi. Puținii priveghetori rămaşi locului, cu pioasă cinstire, se porniră a osebi cu mătura pământul de moaşte, pe care le culeseră cu grijă pe făraşe, ca nu carecumva să le amestece de la unul la celălalt, căci patru erau mormintele desfăcute: cel al domnului Matei, al doamnei Elina, al feciorului Mateiaş, cel primit de suflet de la vtori logofătul Udrişte Năsturel şi acela al doamnei Bălaşa, fosta soață a lui Constantin Şerban, otrăvită de Nedelea. Strânseră apoi cu grijă totul în patru săculețe şi – după obicei creştinesc – le aşezară la locurile lor în pământ, dar mormintele nu le mai putură tocmi după cuviință, căci din lespezile acoperitoare nu se mai putea

Material cu drept de autor

alege mare lucru. Jalnica înfățișare a gropniței domnești mai dăinui încă multă vreme, fără a suferi cea mai mică schimbare.

În cele din urmă, Preda Brâncoveanu, cel care se dorise domn împotriva lui Constantin Şerban şi ca să nu fie pedepsit pentru năzuințele sale rămăsese în surghiun pe tot răstimpul domniei acestuia, se întoarse în țară şi fu foarte bine primit de Mihnea vodă, care la început îl ridică la rangul de mare ban al Craiovei, ca oltean ce se afla.

Cum mormântul lui Matei vodă se afla tare stricat, cel mai vătămat dintre toate, el, ca ruda cea mai apropiată a răposatului, şi cel mai însemnat moştenitor al ocinilor sale, socoti de a sa datorie să îndrepte cumva lucrurile. Ori, era ştiut că spre sfârşitul vieții, Matei vodă îşi mărturisise dorința de a fi înmormântat pe creastă de munte, în ctitoria sa de la Arnota. Constantin vodă Şerban nu voise însă ca să țină seama de fierbintea-i năzuință, socotind că plimbarea răposatului de-a lungul țării ar putea pricinui tulburări, care să-i strice domnia, de aceea îl îngropă în grabă şi fără mare fală în Biserica Mare Domnească, ferindu-se cu grijă de a-l scoate din ograda palatului. Acum, ajuns în mare dregătorie, Preda Brâncoveanu se gândi că, dacă tot e vorba să-i tocmească mormântul, se cuvine totodată să-i împlinească şi voia cea de pe urmă. Drept care, ceru noului domn îngăduința de a îndrepta silnicia făcută unchiului său, ducându-l la locul de veci le care năzuise, aşezându-l acolo alături de părintele său.

Mihnea vodă, deşi în timpul vieții încercase a-l uzurpa pe Matei, iar părtaşii săi din țară puseseră la cale chiar otrăvirea sa, îşi dădu totuşi încuviințarea şi nu din întâmplare, căci simțea că, înțelegerea cu care întâmpina cererea, îl înălțat în ochii lumii, dovedind o mărinimie vrednică de toată prețuirea, prin nemăsurata dăruire de sine ce-i stătea la temelie. De altfel, în plin sfat, răspunzând

Material cu drept de autor

cererii banului abia aridicat în slujbă, îşi făcu temei de mare mândrie din îngăduința ce-o arăta, căci, mărturisea el cu adâncă pioşenie, în acele clipe găsise în sine tăria sufletească de a trece peste gâlcevile avute cu răposatul şi-i ierta celui pierit toate supărările pe care i le pricinuise, nemaipurtându-i pică dincolo de mormânt. Dar îşi da învoirea nu numai din dorința de a i se vedea nemărginita bunătate şi nețărmurita spăşenie creştină, ci şi ca să se răzbune asupra înaintaşului său, Constantin vodă, a cărui neomenie avea prilejul a o înfiera neiertător, negăsind destule cuvinte pentru asta, scoțând la vedere amarnica hulă săvârşită atunci când încălcase sfânta dorință a slăvitului Matei vodă, lăsată lui cu limbă de moarte!

Osemintele fostului domn, aşezate într-un mic coşciug de lemn, minunat ferecat în foiță prețioasă, însoțite de un alai destul de mic din păcate, dar totuşi foarte cuviincios, fură pornite spre îndepărtata mănăstire olteană. Trecerea alesului cortegiu, străjuit din părți de mândri călăreți în neprețuite straie pline de ceaprazuri lucitoare, făcu vâlvă prin sate, lăcuitorii – chiar şi cei mai depărtați de şleahul ce-l urma prohodul – se grăbeau să-i iasă în cale, închinându-se rămăşițelor domneşti cu adâncă pioşenie, cuvenită a se arăta numai sfintelor moaşte.

Schimbarea petrecută în felul de a fi al oamenilor putea trezi o uriaşă nedumerire. Cei care cu numai câțiva ani în urmă nu-l putuseră suferi şi-l blestemaseră, mai ales din pricina birurilor necruțătoare pe care le înduraseră, care-i împinseseră pe mulți în paragină, acum îl boceau şi-şi arătau părerea de rău pentru pieirea sa, aducându-şi cu alean aminte de domnia lui, pe care o ajunseseră a o privi ca pe un răstimp de tihnă şi mulțumire, de statornicie şi lipsă de primejdii. Ceea ce la timpul său nemulțumise norodul, răzvrătindu-l, apărea acum, prin replămădirile închipuirii,

Material cu drept de autor

învăluit de cununa unei răstimp de aur, de strălucirile unui ev al fericirii.

Prefacerea simțămintelor mulțimii, poate ciudată şi nefirească la prima vedere, îşi găsea totuşi o îndoită îndreptățire, în lumina căreia devenea un lucru de înțeles, dacă nu de-a dreptul firesc. Căci nu trebuie uitat că pe de-o parte praful uitării se aşternuse peste durerile trecute, ştergând potrivniciile, iar pieirea voievodului potolise patimile. Iar pe de alta, spaimele şi necazurile care urmaseră – atingând culmea cu năvalele nimicitoare ale turcilor şi tătarilor şi cu amarul băjeniei –, fiind mai proaspete în minte, cât şi prin adânca îndurerare pe care o iscaseră, treziseră simțăminte mai vii şi mai răscolitoare în cugetul lumii, umbrind supărările trecute, făcându-le să pară mai puțin rele decât fuseseră cu adevărat, iar vremile de odinioară mult mai blânde şi mai fericite decât cele de mai apoi. Întotdeauna, necazurile din urmă îndulcesc amintirea acelora de mai-nainte. Răbufnirile împotriva năpastelor pe care tocmai le trăieşti fac trecutul mai frumos! Lipsa de statornicie în chipul de a judecata al obştii întărea parcă zicala pe care logofătul Radu Cocorăscu o rostise cu ani în urmă, privind lumea înfierbântată care umplea ulițele Târgovişte i în clipa alegerii serdarului: „schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!".

Țăranii, cu capetele descoperite şi femeile cu lacrimi în ochi, se temeneau în colbul drumului şi se închinau cu evlavie, înfiorați de cununa de legendă şi de sfințenie pe care o simțeau plutind în jurul moaştelor din mica raclă poleită, care trecea alene prin fața lor. Scurgerea timpului, cu uriaşa sa putere de măcinare a cugetelor, preschimbase în sufletele lor, printr-o ciudată replăsmuire a amintirilor, duşmănia în cinstire, amărăciunea în tânjet, răzvrătirea în nădejde.

Material cu drept de autor

De la Mănăstirea Bistrița, aşezată la piciorul muntelui, sicriaşul, aburcat pe umerii mândrilor oşteni şi străjuit pe lângă aceştia de întreg soborul monahilor mănăstirii în fața căreia poposise convoiul, urcă prăvălişurile stâncoase ale singuraticei Arnote, unde fu aşezat în locaşul care a rămas de atunci neclintit şi unde mai odihneşte şi astăzi.

Deasupra a fost aşezată o lespede nouă de marmură albă, pe care un cioplitor în piatră ardelean a împodobit-o în partea de sus cu un uriaş herb a țării pe care Matei a slujit-o aproape un sfert de veac. Iar în jumătatea de jos, cât şi pe cele două laturi, în chipul unui chenar, a fost dăltuit un lung şirag de cuvinte slavoneşti lămuritoare, care glăsuiesc cam aşa: „Aici zace Matei Basarab, cu mila lui Dumnezeu odinioară stăpân şi domn al Țerii Româneşti, bărbat înțelept, îndurător şi milostiv, întemeietor şi înnoitor a multe bisearici şi mănăstiri; niciodată biruit, ci biruitor şi a multe învingeri învingător prea slăvit, duşmanilor înfricoşat, prietenilor de folos, îmbogățitor al țerii sale, cel ce, cu multă bogăție şi întru toate îndestulat, în lină pace a domnit douăzeci şi trei de ani; a adormit întru Domnul la cinstite bătrânețe, în anul Domnului 1654."[55]

Această pornire de pietate nu-l va scăpă pe marele ban Preda Brâncoveanu de blestemul care părea a pluti deasupra moştenirii, pentru câştigarea căreia luptase cu atâta înverşunare cu sora sa şi cu fostul serdar Constantin Şerban Cârnul. La numai câteva luni după pecetluirea gropii, fu descăpățânat de domnul Mihnea al III-lea sub învinuire de hainie[56].

---

[55] Textul este autentic, traducerea aparținând lui N. Iorga. Greşeala privitoare la lungimea domniei – apreciată la 23 de ani în loc de 21 – aparține originalului.

[56] (*Înv.*) Trădare; felonie, răzvrătire, perfidie. – Din tc. **hain.**

Material cu drept de autor

Odată cu noua lespede care cădea peste criptă, se închidea şi ultima filă a cronicii vieţii şi morţii aceluia care odinioară fusese slăvitul Matei vodă Basarab. Domnia sa, în ciuda tuturor cusururilor pe care le-a avut, a rămas mare şi luminoasă. Amintirea ei se stinge trist, sub poală de munte, în mijlocul unor singurătăţi sălbatice, a unor nepătrunse genuni şi a unor codri fără de sfârşit.

Lin, veacurile s-au scurs peste marmura cea albă şi au ros-o cu încetul. Monahii ce-au fost martori ai celei de a doua îngropăciuni au pierit şi ei, înlocuiţi cu alţii, apoi iarăşi cu alţii... Numai aducerile aminte au dăinuit, înfruntând cu dârzenie vremea. Uricarii s-au întrecut care mai de care în a le zugrăvi în filele îngălbenite ale terfeloagelor lor. Turnate însă în canoanele îngrijite dar ţepene ale izvoadelor de Curte de acest soi, a căror alcătuire era statornicită de o lungă datină hronicărească, cu totul potrivnic tristeţii sfâşietoare întâmplărilor care umbreau sfârşitul marelui domnitor, letopiseţele însăilau slugarnic, în vorbe seci de umplutură, că Matei vodă trăise liniştit şi mulţumit până în ultima clipă a îndelungatei sale vieţi, stingându-se plin de împăcare sub încununarea unei fericite seninătăţi, înconjurat de neţărmurita dragoste a supuşilor săi. Aproape toţi pisarii se făceau a uita că unii socotiseră la o vreme că-şi „ieşise din fire", adică i-ar fi fost mintea rătăcită, strivită de metehnele bătrâneţii, că alţii încercaseră să-l otrăvească, iar, în timpul răzvrătirilor, oştenii îl batjocoriră, fără să fi lipsit şi împrejurările în care, pentru măsurile luate, unii dintre boierii care-l înconjurau îl urau într-atâta, încât l-ar fi ucis pe el şi pe Diicu, cum mărturiseşte într-un loc arhidiaconul Paul de Alep.

*

Material cu drept de autor

În vreme ce în Ungrovlahia se stingea Matei vodă, în celălalt capăt al Evropei, un ales vlădică anglican, episcopul Usher pe nume, tipăreşte o uriaşă bucoavnă, întemeiată pe o straşnică cercetare a tuturor mărturiilor ce-i stătuseră la îndemână, care, cel puțin aşa socotea plin de mândrie ierarhul, trebuia să răstoarne toate cele ştiute despre istoria omenirii de până la el. După o afundă cercetare a Bibliei, marele şi prea lăudatul învățat, de nemărginită faimă pe atunci, dar dat de tot uitării în veacurile următoare, arăta că, în temeiul prea-cărturăreştilor sale chiteli, care le întreceau, chipurile, cu mult pe cele ale înaintaşilor bizantini, socotințele vechi de mii de ani, cu care lumea se obişnuise, se întemeiază pe nişte credințe cu totul greşite şi rătăcite. Zidirea celor văzute şi nevăzute de pe pământ şi din tării nu se începuse pe data de 1 septembrie 5509 înainte de Naşterea Domnului Iisus! Prealuminatul chiriarh, pătruns de încredințarea că numai el are dreptate, ne lămurea că, după migăloasele cercetări pe care le făcuse, nu mai încăpea îndoială că Dumnezeu Tatăl purcese truda zămislirii lumii mult mai târziu, El aşezându-i piatra de temelie abia în 26 octombrie 4005 înainte de Naşterea Mântuitorului... Nu era nici primul şi nu va fi nici ultimul care a voit a înnoi din temelii istoria viețuirii noaste pe pământ, dovedindu-ne că adevărurile, în care credeam cu tărie din moşi, nu sunt de fel întemeiate, chipul lor fiind cu totul altul decât acela cunoscut tuturor, ele trebuind să fie redescoperite şi retălmăcite prin sârgul celora dăruiți cu destulă iscusință a minții, precum se afla dânsul.

Oricum, nu putem scăpa chiar cu totul de ispita unei întrebări, care ne va stărui în minte când iscodim întâmplările pe care le înmănunchează orice bucoavnă de istorie. Oare ce e adevărat din toate? Se poate totuşi afla adevărul ori ba? Dar la drept vorbind se află pe lume cu adevărat un adevăr sau nu? Ce este adevărul cu adevărat?

Material cu drept de autor

Are însemnătate pentru cineva, ori e folositor numai pentru a mânui gloata pe făgaşul dorit de cel care crede că l-ar stăpâni, şi care, pentru a fi sigur că va putea mâna lumea încotro voieşte, îl mai şi potriveşte puţin din condei, dregându-i înţelesurile? Poate asta şi lămureşte de ce adevărul unora se bate cap în cap cu al altora! În încheiere ne vedem siliţi să ne întoarcem la întrebarea de la început: chiar a fost ceva adevărat în cele istorisite, sau totul e închipuire? Sau adevărul nu e nicicând întreg, ci ni se înfăţişează doar în chipul unor câtimi, a unor fărâme, care pot fi asemuite unei grămezi mai mari sau mai mici de cioburi rămase de pe urma sa? Dacă da, se naşte întrebarea: cât e adevăr, cât e născocire nevinovată şi cât minciună plăsmuită cu bună ştiinţă? Dar adevărul se poate afla sau nu? Doar zi de zi auzim o mulţime de lucruri, dar oare ştim cu adevărat ceva? Un mare gânditor de pre vremea străvechilor elini, Socrate pe nume, încercând a răspunde întrebării, îşi spunea: „Ceea ce ştiu, e că nu ştiu nimic!", iar mult mai târziu Platon îi va întregi judecata, adăugind cugetarea: „Dacă nu ştiu ceva, măcar nu-mi închipui că ştiu".

Încercând poate să pătrundă mai în afunduri înţelesul cuvântului de adevăr, un alt învăţat, din alt colţ al lumii şi din alt timp, Terenţiu pe nume, arată că acelaşi adevăr poate fi priceput în chip diferit de la om la om, căci, spune el, „Câţi oameni, atâtea păreri!" Deci toţi privim acelaşi lucru, numai că ceea ce crede a vedea unul, cel mai adesea nu se potriveşte cu ceea ce socoate a fi văzut cel de alături. Adevărul este că adesea nu ne mulţumim a iscodi împrejurările doar cu ochii, ci fără voie trecem totul prin urzeala judecăţii şi atunci privirea ni se prefiră ca printr-o sită, în ţesătura ţelor căreia se împletesc fire care închipuie năzuinţele noastre, priinţa ori nepriinţa faţă de aceia cu care avem de a face, foloasele ori ponoasele pe care le

Material cu drept de autor

întrevedem de pe urma lor, prejudețele care ne plămădesc înțelegerea sau chiar simple simțăminte care ne frământă în acea clipă. Pe deasupra cunoaşterea poate fi şi mai încurcată, căci noi nu putem cerceta nemijlocit totul, ci multe le aflăm din spusa altora. Ori ceea ce au văzut ei este deja o închipuire părtinitoare, fiind trecută prin ciurul minții lor. Iar când îi ascultăm, cernem lucrurile a doua oară, prin gândirea noastră. Deci, dintru început, faptele pe care le zugrăvim au înfățişarea de două ori răsucită şi stâlcită. Iar atunci când la le povestim la rândul nostru, nu rareori o facem ținând seamă de cei cărora le cuvântăm, potrivindu-le cumva. Atunci oare ce mai rămâne din adevăr?! Ce este el în această împrejurare? Dacă a fi să judecăm fără de părtinire, ar trebui ca toate pe care le închipuim să fie întru totul aidoma celora petrecute în afara noastră. Dar trecerea prin atâtea strecurători, care ne încătuşează ființa, nu duce la răstălmăcirea sa? Prin urmare acelaşi lucru petrecut în viața de toate zilele, deşi la drept vorbind nu are decât un sigur chip al curgerii sale, poate dobândi o mulțime nesfârşită de fețe, care atârnă de colțul ori latura din care e privit, încât încetează de a mai semăna cu sine însuşi. Deci toate clevetelile, bârfele şi istorioarele cu care dăm piept zi de zi, nu sunt decât un joc al felului de a vedea al privitorilor, care, uitându-se din colțuri diferite, bagă de seamă numai o parte a celor petrecute, pe care le socotesc a închipui totul, întreg pe care apoi îl răstălmăcesc după închipuirea lor. Dar s-ar putea la fel de bine ca un adevăr de temelie al tuturor acestor izvodiri, care ar trebui să fie unul singur, nici măcar să nu se fi născut vreodată. Siliți fiind să ne înfruntăm cu mulțimea încheierilor care se pot trage din cele însăilate mai sus, ne putem întreba dacă nu ne găsim fără de încetare înaintea unui nemărginit noian de minciuni. Judecând aşa, suntem totuşi nedrepți. În față nu avem un şirag uriaş de măsluiri, ci

Material cu drept de autor

doar nişte adevăruri care ar fi fost cu putință, ba chiar s-ar putea să fi fost, în cuprinsul cărora însă nimic nu este sigur!

Care e adevărul adevărat, dincolo de mormanul acesta de răsfrângeri de gânduri şi credințe? De bună seamă nu se poate şti niciodată şi nu vom afla vreodată.

La urmă deci, întorcându-ne la povestea noastră, revine întrebarea: cât adevăr cuprind cronicile rămase de odinioară? Dar istoria în întregul ei? Oricum, singurul adevăr sigur este că Matei a murit – mai departe nu avem de a face decât cel mult cu nişte bănuieli şi închipuiri lăturalnice –, adică păreri sau chiar însăilări atârnătoare de latura şi lumina din care se privesc întâmplările.

Însă, dincolo de atâtea socotințe, însăilările istoriei pe care le învățăm începând cu şcoala, iar apoi le reîntâlnim risipite în mii de cărți, au rămas neschimbate, unele şi aceleaşi pentru totdeauna, iar pe acelea legate de Matei Basarab am încercat a le înfățişa aici.

Aceasta a fost deci povestea unui sfârşit de domine, istoria acelora care s-au înfruntat în lupta pentru mărire, pentru fală, pentru bogăție, mânați de dorința de a-i cârmui pe ceilalți, voitori de a croi soarta unei părți de lume...

Cel puțin aşa e cu putință să se fi înfățişat lucrurile, deşi se poate foarte bine întâmpla ca multe dintre cele zugrăvite mai sus să fi avut un cu totul alt chip şi altă desfăşurare. Adevărul deplin nu-l va şti nimeni niciodată.

*

* *

Material cu drept de autor

Epilog

Cu aceste întâmplări se încheie spectaculosul „crepuscul voievodal" al lui Matei vodă Basarab. Prezenta „cronică de Curte" – dacă termenul nu pare prea pretenţios – se mulţumeşte să surprindă evenimentele cuprinse între luna decembrie a anului 1652 şi aprilie 1654. Romanul însă, încă din proiectul iniţial, conceput acum mai bine de patruzeci de ani, urma să fie continuat printr-o altă „cronică aulică" de acelaşi gen, dar al unei alte domnii, noua istorie propunându-şi să ducă mai departe descrierea faptelor pe răstimpul dintre luna aprilie a anului 1654 şi august 1655 (deci pe un interval de încă un an şi jumătate), ceea ce oferea prilejul unor amare reflecţii pe marginea zicalei „schimbarea domnilor, bucuria nebunilor".

Noua scriere ţinea deci să prezinte modul cum bunurile materiale, dar şi cele spirituale sau politice au fost împărţite între urmaşi şi chipul în care aceştia s-au putut bucura de ele. Scopul ei era acela de a detalia destinul moştenirii lăsate în urmă de Matei vodă, dar şi ursita acelora care i-au supravieţuit. Datorită subiectului, noua

Material cu drept de autor

relatare trebuia să se numească „Moştenire princiară". (De fapt „Crepusculul voievodal" închipuia imaginea marii lupte pentru eliberarea din tiranie şi dictatură, iar „Moştenirea princiară" era istoria marii dezamăgiri post-răzvrătire, printr-o ciudată coincidență, sugerând o similitudine cu stările ante şi post decembrie 1989.)

Cum această a doua parte a povestirii, şi ea destul de bogată în evenimente, nu a mai fost scrisă, am înlocuit-o, după mai bine de patruzeci de ani, cu prezentul epilog, deşi, poate, tema merita să i se acorde un spațiu mult mai larg, de câteva volume chiar. Acest scurt adaos încearcă a schița soarta unei părți a personajelor din romanul dedicat lui Matei, în vremea care a urmat imediat morții sale. El a fost realizat pe baza fişelor adunate odinioară pentru tomurile următoare, rămase nescrise.

*

Despre ce trebuia să fie vorba în noua carte?

Urma să arate ce s-a ales din moştenirea lăsată de Matei Basarab, felul cum a fost ea împărțită şi dacă le-a adus sau nu beneficiarilor fericirea visată, fără a omite să prezinte şi măsura în care supraviețuitorii şi-au văzut împlinite nădejdile cu care se angajaseră în lupta pentru răsturnarea bătrânului domnitor.

Lumea, sătulă de nemişcarea şi înțepenirea unei domnii de peste două decenii, aştepta, zor-nevoie, o schimbare, o înnoire nedesluşită, năzuia la un altceva, fără a şti bine la ce, de aceea dorise cu nerăbdare moartea lui Matei vodă, socotind-o un fel de eliberare şi o trecere la un ev mai fericit. Dar, din păcate, ceea ce a urmat nu a răspuns atâtor speranțe, nu a încântat pe nimeni, bucuria transformându-se foarte curând în amarnice păreri de rău.

Material cu drept de autor

După numai câteva luni „moştenirea princiară", de atât de mulți jinduită, se va răzbuna aprig asupra urmaşilor, arătându-şi neiertătoare colții. Superstițioşii ar fi putut vorbi de o moştenire otrăvită, legată printr-un blestem, care-i lovise necruțător pe toți aceia care, într-un fel sau altul, o atinseră...

Poate cei mai afectați – şi deci şi cei mai dezamăgiți – vor fi oştenii, dar şi gloata acelora de rând. Nădejdea de tihnă, de linişte, de viață senină şi de bunăstare, se va dovedi o amarnică himeră. Pieirea bătrânului voievod nu adusese nici împăcarea, nici înfrățirea, ci, dimpotrivă, ațâțând lăcomia şi dezlănțuind patimile, nu făcu decât să-i împingă pe cei rămaşi în urmă în iureşul unei înverşunate încleştări. Întărâtați de ispita moştenirii, se sfâşiau unii pe alții, asemenea unor fiare înfometate, dornice de a apuca o ciozvârtă cât mai mare din prada care le căzuse la îndemână. Deci după dispariția hulitului voievod, înşelând aşteptarea acelora care se socoteau învingători, nu curse lapte şi miere pe nicăieri, ci necazurile se înmulțiră, relele sporiră, gâlceava între frați crescu.

Prin urmare pe toți îi copleşi curând o adâncă decepție, în care se împleteau o nețărmurită nemulțumire, cu un anume prinos de disperare şi nemăsurat de multă mâhnire. Toate nădejdile se spulberară, încât nu va mai rămâne fărâmă din ele... Atunci, în fața acestei uriaşe şi unanime dezamăgiri, oamenii se întrebară nedumeriți: de ce se răzvrătiseră, de ce țimuseră partea „dizidentului", de ce-i plânseseră prigoana şi nedreptățirea!? De ce!? Când totul nu era decât o nesfârşită minciună, un fariseism fără pereche, o înşelătorie spre folosul şi pofta unui simplu coțcar şi a unei metrese setoasă de a se ajunge, călcându-i pe alții în picioare pentru huzurul ei... Nemărginita deziluzie, care striveşte lumea, este partea cea mai

Material cu drept de autor

însemnată şi mai grea a „moştenirii princiare". Ea închipuie coroana de spini care încunună soarta uneltitorului Constantin-vodă Şerban Basarab Cârmul şi-i va sluji de răsplată pentru toate câte le-a săvârşit.

*

Lucrurile lăsate moştenire urmaşilor, care aduseră la fierbere „lumea bună" a leatului 1654-lea după naşterea Domnului sau al 7162-lea de la Facerea Lumii erau deci mai multe.

Cel dintâi era legat de putința boierilor de a face rost de o dregătorie, căci orice nouă domnie prilejuia şi o reîmpărțire a tuturor slujbelor, de la cea mai mică, până la cea mai înaltă. Ori asemenea primenire din temelie a Curții princiare răscolea atât de afund cinul celora de neam, încât era cu neputință ca să rămână cineva nepăsător în fața schimbărilor care urmau să se petreacă. Se făceau mulțime de rămăşaguri şi socoteli, se vânturau felurite cleveteli, se strecurau viclene „şopârle" la urechile preaslăvitului în drept de a hotărî asupra sorții obştii, se puneau la cale perfide mânuieli pentru a sălta pe unul şi a-l scoborî pe altul, încât se putea spune pe drept, că întreaga tagmă a acelora de spiță aleasă dăduse în clocot.

Numai că în această primăvară a schimbărilor noul domn nu se grăbea să înceapă înnoirile. El, prevăzător din fire, umblă cu oarece încetineală, în nădejdea de a nu întărâta vechii dregători, stârnindu-i ca să-l pârască la Poartă. Voia să pară mâță blândă cu ei... De aceea, în afară de spătar şi de postelnic, pe ceilalți îi va înlocui abia înaintea sfatului ținut la începutul lunii lui cireşar, deci abia peste mai mult de o lună şi jumătate!

Au fost pentru mulți clipe îndelungi de nădejdi, de visuri şi de urzeli, căci, fie de rang mare sau mic, toți boierii

Material cu drept de autor

erau roşi de nărăvitele plăceri ale puterii, murind de dorința de a ajunge curteni şi de a se vedea mândri mădulari ai stăpânirii, înălțați deasupra prostimii de rând. Iar lunga amânare nu făcu decât să întețească frecuşurile şi uneltirile, să lungească frământarea şi mâncătoriile, încât gudurăturile pe lângă Constantin Şerban ținură săptămâni de-a rândul, din mârşava năzuință de a-l îndupleca să nu uite de vreunii dintre cei doritori de a se ajunge.

Fu un îndelungat prilej ca vrăjmaşii şi ceilalți râvnaci să se pârască între ei de făptuirea celor mai năstruşnice păcate față de scaun, spre a se scoate unii pe alții de la inima principelui, zăgăzuindu-şi suişul către măriri. Noul domn fu prin urmare potopit cu mulțime de rugi, îndemnuri şi povețe, aducându-i-se stăruitor aminte de ajutoarele pe care vorbitorii i le dăduseră vreodată în lungul vremii, chipurile, chiar de pe când şedea singur la moşia din Dobreni. Desigur că toți îşi făuriseră mulțime de vise, care se vor dovedi însă doar nişte deşertăciuni, căci prea puțini vor avea prilejul de a se bucura până la urmă de împlinirea lor, căci numărul dregătoriilor era mult prea mic față de cel al doritorilor de căpătuială.

Dintre vechii slujbaşi ai lui Matei doar vreo trei îşi vor păstra locul în divan, toți ceilalți, întrucât erau socotiți prea apropiați răposatului, au fost înlăturați. Între cei care vor dispărea se va număra vel logofătul Radu Cocorăscu, banul Spahiul din Vâlsăneşti, paharnicul Radu Staico Şintescu din Popeşti, cumnat al răposatei principese, dar şi mulți alții, amintirea lor pierind odată cu ocrotitorul pe care-l slujiseră până atunci.

De altfel în această luptă pentru putere se va grăbi să se amestece însuşi craiul Ardealului, spre a-şi luat partea. Înştiințat în amănunțime prin grija lui Boroş, care între timp se întorsese acasă, asupra schimbărilor petrecute dincolo de munți, hotărî să aducă sub neclintita sa ascultare scaunul

Material cu drept de autor

ungrovlah, aşezând asupră-i o adevărată epitropie. Punând pricină că vrea, zor-nevoie, să-l ajute pe Constantin Şerban să se facă ascultat de boieri, care, chipurile, nu i se arătau destul de supuşi, cârcotind împotriva hatârurilor făcute armatei, cât şi pentru a-l ocroti de o năvală otomană potrivnică, încă din primele săptămâni de la aburcarea sa în domnie, îi va trimite pe cap, spre a-l priveghea, pe un căpitan de încredere cu câteva sute de dragoni.

Ca să cocoloşească cumva bunul renume al celor două capete încoronate, adică al craiului şi al voievodului muntean, unii cronicari se feresc să vorbească de jugul unei straşnice isprăvnicii pusă trainic pe grumazul Munteniei, ci arată că la mijloc este doar un nevinovat şi binevoitor ajutor, în împrejurările în care cei de neam începuseră a se frământa, ridicând capul împotriva stăpânirii, căci voievodul potopea cu o seamă de înlesniri oştenii, iertându-i de „toate năpăştile" de dijmă şi de oierit, dându-le „lefi din destul", dăruindu-i „pre toţi cu postav bun", iar „pre căpitanii lor cu frânghii, cu coftirii, cu atlaze", ba pe cei din urmă îi poftea „pururea la masă cu dânsul"[57]. Ori curtenii de rang socoteau că prea li se da nas, în paguba lor.

Şi pentru a-şi îndreptăți spusele, cronicarii vor sârgui să încredințeze cetitorii că, la drept vorbind, cătanele ardelene nu vin în primăvară, ci abia spre toamnă, şi vor rămâne în Muntenia doar până se face linişte deplină în țară. Dar cum între timp, din pricina acestor frecuşuri, se dezlănțuise şi o mare răscoală a norodului, cei veniți nu numai că nu se vor grăbi să plece, dar craiul va folosi prilejul pentru a năpădi mai apoi țara cu o întreagă armată, care se va adăugi celeia aflate deja la fața locului! Iar cu adevărat oştenii ardeleni de priveghere se vor înturna acasă abia în anul următor, pe la pe la sfârşitul verii, după ce, la Şoplea, Constantin Şerban va încheia un nou legământ de

[57] Pasaje autentice, extrase din Letopisețul Cantacuzinesc.

Material cu drept de autor

prietenie şi de ajutorare cu György Rákóczi, destul de înrobitor şi umilitor pentru el, pe care se văzuse silit să-l întărească, însoţindu-l de cele mai straşnice jurăminte de supunere.

*

Dar lupta pentru dobândirea foloaselor lăsate în urmă de fostul domn nu se va mărgini la atâta, ea îmbrăţişând mult mai multe chipuri de desfăşurare. Astfel al doilea câmp de bătălie l-au închipuit încleştările pentru cotropirea averii răposatului, care nu era defel puţină. Ea cuprindea câteva duzini de conace pline de tot felul de odoare preţioase, la fel de multe ocini cu satele atârnătoare de ele, mii de oi şi capete de vite şi nenumăraţi robi ţigani. Cei care s-au înfruntat pentru a smulge cât mai multe prinoase pentru sine au fost noul domn, Diicu Buicescu, mult-plăcutul părtinit al lui Matei vodă, şi mădularii neamului Brâncovenilor, care erau rudele cele mai apropiate ale principelui de odinioară şi care, la urma-urmelor, se mărgineau la doi ipochimeni, şi anume vel vornicul Preda Brâncoveanu şi sora acestuia, Stanca sau Stana, bătrâna văduvă a lui Gorgan spătarul, care-şi avea casele chiar poartă în poartă cu ogrăzile Curţii domneşti din Târgovişte. Ele vor fi cumpărate peste câteva zeci de ani de nepotul dinspre frate-său al jupânesei, viitorul domn Constantin Brâncoveanu, pentru a ridica aici o zidire pentru „coconii" săi.

La drept vorbind, în temeiul întreţeserilor rămurişului arhondologic al semeţiei lor şi a tocmelilor legiuite de pravile, doar aceştia doi ar fi trebuit să fie singurii moştenitorii ai avuţiilor obrăzalnice[58] ale răposatului. Dar lăcomia şi ispita, trezite de atâta nemăsurată

[58] Personale [(*Înv.*) obrăzalnic, de la obraz = ins, persoană, individ].

Material cu drept de autor

şi râvnită bogăție, vor isca dorințe în sufletul multora, îndemnându-i să născocească tot soiul de dovezi, care, vezi Doamne, le-ar da temeiuri de a se împărtăşi din pomana rămasă, fiind gata de a-i sfâşia pe aceia care aveau cu adevărat drepturi de scoborâtori, sârguind a-i împinge cu neruşinare de-o parte.

Primul înlăturat din bătălie a fost Diicu, împotrivă-i ridicându-se mai ales vel vornicul Brâncoveanu, care îi tăgădui căderea de urmaş pentru că, lămurea el, spătarul era rudă dinspre doamna Elena, şi nu dinspre domnul Matei. Deci năzuințele sale nu aveau nici un temei. De altfel, boierul căzând la amarnică prigoană, fiind îndepărtat din slujbă, fiind aruncat în temniță şi crestat la nas, nici nu va mai cuteza să-şi înfrunte potrivnicii, ci, copleşit de disperare, va fi prins de grija de a-şi scăpa viața, lăsându-se păgubaş de toate celelalte.

Cel care avea cuvântul hotărâtor în împărțirea bunurilor rămase de pe urma lui Matei, era bineînțeles noul principe. Potrivit legii, lui trebuiau să-i cadă în seamă toate foloasele aparținătoare scaunului Ungrovlahiei, adică toate câte țineau de slujba de domn şi de voievod, începând cu uriaşa visterie a țării, la care se adăugeau palatele şi curțile domneşti, cât şi moşiile stăpânirii. Ori mulțimea acestor avuții îl făceau unul din cei mai bogați voievozi români ai acelei clipe. Desigur că nu lipsiseră nici opreliştile în a dobândi prinoasele cuvenite şi nici supărările pricinuite de jinduitorii porniți a născoci tot felul temeiuri, care să le îngăduie de mai ciupi câte ceva, încât nu se putu bucura pe deplin şi în linişte de toate câte îi picau în chip fericit în pungă. Astfel, spre pildă, zvonul nemăsuratelor bogății stăpânite de răposat ajunse destul de repede până la Înalta Poartă a fericirii, ştirile fiind însă deseori vădit umflate, încât sărmanul Constantin Şerban avu amarnic de furcă cu

Material cu drept de autor

cererile venite din partea slăvitului padişah şi a nesăţioşilor săi viziri, care râvneau să-şi primească partea.

Dacă în legătură cu avutul aparţinător aşezământului cârmuirii lucrurile erau cât de cât mai limpezi şi nu mai erau trebuitoare prea multe deslușiri, nu la fel se înfăţişa starea bunurilor care să găseau în stăpânirea partnică a aceluia pierit. Adevărul era că în multe împrejurări era tare greu de deosebit ceea ce era atârnător de scaunul lui Matei, de ceea ce i se cuvenea aceluiaşi, dar ca boier. Ori numai ocinile din urmă, dar cu tot ce aveau pe ele – adică felurite namestii, oi, vite, cât şi robi –, puteau fi dobândite de urmaşi. Gâlceava va începe de aceea între Brâncoveni şi fostul serdar, pentru osebirea celor două feluri de stăpâniri, fiecare dintre părţi fiind grăbită a dovedi că un sat sau altul cade în seama ei şi nu a potrivnicilor. Pentru a-şi îndritui nesaţul, Constantin Vodă Şerban Basarab „Cârnul" începu prin a arăta că, dintr-o delăsare de neiertat, dacă nu chiar în chip voit, Matei amestecase bunurile sale cu cele ale scaunului, încât în noianul moştenirii era aproape cu neputinţă de întrevăzut ce cade în seama unora şi ce a altora, încât toată avuţia, sat cu sat, trebuia luată la cercetat şi cernut, hotărând pentru fiecare bun în parte în poala cui va fi aşezat. Şi, la pavăza acestei deslușiri, noul domn izbuti să smulgă pentru sine o mulţime de ocini, care nu prea i s-ar fi cuvenit. Vornicul era destul de zădărât de atâtea nazuri şi silnicii, dar, doritor de a nu-şi pierde rangul şi dregătoria şi nici bunăvoinţa principelui, se feri, cel puţin pe faţă, ca să cârtească, împăcându-se cu paguba. Nici soru-sa nu era mai mulţumită, dar cârcotele ei, ca femeie văduvă şi destul de bătrână, oricum nimeni nu le luă în seamă. Deci trecură câteva luni până se alese în sfârşit ceea ce era îngăduit a fi primit de spiţa răposatului şi ce va cădea în seama domniei.

Din această clipă îndârjita bătălie urcă pe ultima ei treaptă, faţa ei văzută desfăşurându-se în marele divan al

Material cu drept de autor

țării. Dar partea ascunsă a înfruntării, adică urzelile şi perfidele mânuieli petrecute în tainele ungherelor palatului, uneori destul de josnice, fu mult mai îndelungată, mai aprigă, mai încurcată şi mai năucitoare, deşi a rămas pentru vecie neştiută lumii. Iar cel mai dârz, gata în orice clipă să-i sfâşie pe ceilalți, se dovedi preabogatul vel vornic Preda Brâncoveanu, care se căznea din răsputeri să tăgăduiască dreptul surorii sale de a primi vreo fărâmă din averi, slujindu-se de prejudețul, răspândit în acel veac, după care fetele, întrucât îşi primiseră prin zestre, în clipa măritişului, câtimea cuvenită lor, nu mai puteau aridica mai târziu vreo cerință legată de vreo moştenire ivită între timp. Iar dacă răsărea vreuna dinspre alte neamuri, în temeiul acestui rânduieli, ele trebuiau înlăturate dintru început, numai ceilalți frați putându-se înfrupta din pleaşca picată pe neaşteptate. Era o tălmăcire vădit greşită şi părtinitoare a unui canon al pravilei, care făcea vorbire numai de bunurile lăsate în urmă de părinți, nu şi de acelea venite dinspre alte rude. Prin astfel de mânuieli viclene, vornicul izbuti să-şi păgubească sora, pe care n-o cruță defel, smulgând pentru sine cât putu de mult, încât ieşi cel mai câştigat din înfruntare.

Pentru mărunțişuri, se mai avântară în încleştare şi alții, dar de bună seamă nu răzbiră să țină piept vijeliosului vornic, care-i spulberă din cale. Între potrivnicii lipsiți de însemnătate se număra şi un anume Cârstea, mic clucer, a cărui soață fusese crescută ca fiică de suflet de perechea princiară, care la măritiş îi făcuse şi ceva zestre. Măruntul slujbaş se gândi să se slujească de împrejurarea că se ştia că la mijloc era vorba de nişte milostenii de ocini, drept care nădăjdui că ar putea obține şi el câteva sate, sub cuvânt că îi fuseseră făgăduite de răposata doamnă, care nu apucase a-i da şi trebuitorul hrisov, întrucât murise pe neaşteptate. Bineînțeles sârgul îi fu zadarnic, ruga sa nefiind de nimeni

Material cu drept de autor

luată în seamă, căci nu avea la mână nici o dovadă care să-i întărească spusele cam îndoielnice. De altfel chiar dacă ar fi avut poate unele mărturii, care să scoată la iveală adevărul unei asemenea făgăduieli, e greu de crezut c-ar fi izbândit în vreun fel, căci vornicul ar fi avut desigur grijă să-l spulbere din calea sa.

Între mărunții care-şi încercară norocul de a se alege cu un folos din uriaşa moştenire intrată în joc, se numărau chiar şi nişte săteni de rând. Aceştia nu năzuiau să se îmbogățească, înzecindu-şi nemăsuratele averi ca nesătulul mare vornic. Ei visau doar să-şi redobândească slobozenia, redevenind țărani liberi, adică moşneni, aşa cum fuseseră odinioară, căci se jeleau sărmanii, că fuseseră rumâniți mai an cu sila.

Oricât ar părea de ciudat, dacă micii slujbaşi de talia lui Cârstea nu se aleseră cu nimic, fiind repede înlăturați din cale, jalbele multora dintre țărani chiar fură luate în seamă de noul domn, spre supărarea marilor veliți, care nu se puteau împăca defel cu gândul ca la o judecată a divanului să fie îngenuncheați de nişte ființe de nimic, din soiul cel mai de jos al prostimii! Dar îngăduința lui Constantin Şerban nu izvora din vreun nețărmurit simț al dreptății sau din vreo recunoştință față de cei din norod, pe care, amăgindu-i, îi mânuise astfel încât să-l aridice voievod! Încuviințase cererile, e drept, şi ca să-şi făurească un bun renume în lumea celor de rând, dar, pentru a fi cinstiți, trebuie spus că, la urma-urmelor, țintise cu totul altceva; voise mai ales să-i facă în ciudă lui Preda Brâncoveanu, căci dacă un sat nu putea fi al său, atunci să nu fie nici al nesuferitului boier, a cărui nemăsurată avuție îi stârnise dintotdeauna pizma!

Oricum, Preda ajunge cel mai bogat om din țară, întrecându-l chiar pe domn. Dar pare-se că averea nu-i purtă noroc, ci atrase asupră-i un adevărat blestem, întrucât, peste

Material cu drept de autor

patru ani, tocmai ea îi va aduce pieirea, căci acel închipuit fecior din flori al lui Radu Mihnea vodă, ajuns în cele din urmă în scaun, fiind destul de sărac şi plin de datorii, se va lăsa ispitit de avuţia măritului divanit pe care-l înălţase la rangul de mare ban, şi va porunci uciderea şi despuierea sa de mulţimea bunurilor pe care le stăpânea, învinuindu-l de hiclenie. Astfel cumva răposatul Matei vodă şi moştenirea sa se răzbunau…

*

O altă seamă a acelora lăsate în urmă de pristăvitul domn se întrupează în noianul tulburărilor iscate de boieri ori de oaste, care nu numai că-l necăjiseră peste măsură, dar fură pe cale să-i pricinuiască de câteva ori chiar moartea. Cel mai aprig lovit de întreţeserile acestor necazuri era tocmai fostul serdar, fiind pe undeva o meritată dobândă primită ca răsplată pentru perfidia sa. La începutul domniei el se grăbeşte să copleşească armata, şi mai ales căpeteniile ei, cu tot soiul de milostenii şi înlesniri, împrejurare care, pare-se, întărâtă boierii, punând totodată la îndemâna craiului ardelean şi pretextul de a-l aduce sub poala ascultării sale.

Curând după aceea, Constantin vodă îşi va da însă seama că nu îi este la îndemână să cârmuiască strivit de călcâiul oştirii care-l înălţase în scaun. De aceea va încerca să scape mai ales de seimeni şi de dărăbani, precum făcuse de altfel şi înaintaşul său. Numai că, mai puţin îndemânatic, va stârni un uriaş val de nemulţumire, nemăsurat mai mare decât cel din timpii abia trecuţi. Deci răul de mai an părea să fi dospit temeinic, înteţindu-se şi umflându-se peste măsură, ca un năboi al dezgheţului.

Ţara fu măturată de puhoiul unor aprige răzvrătiri, cum nu se mai cunoscuseră până atunci. Ele se dezlănţuie în

Material cu drept de autor

toată vitregia lor încă din luna lui făurar la leatului 1655 de la naşterea Domnului. Deci Constantin Şerban Basarab Cârnul ridicase oastea împotriva lui Matei vodă pentru a-l uzurpa, iar acum furtuna ce-o iscase se va întoarce cu forțe sporite asupra sa, pedepsindu-l cu vârf şi îndesat pentru răul făcut. Astfel răposatul se putea socoti răzbunat! În vălmăşagul tulburărilor vor fi ucişi numeroşi boieri, iar averile lor vor fi jefuite fără cruțare.

Astfel, ajunşi în casa vel vornicului Preda Brâncoveanu, aflată din jos de palatul domnesc din Bucureşti, chiar pe malul Dâmboviței, zavergii vor face prăpăd. Stăpânii sunt prinşi cu toții. Pare-se că numai unul dintre nepoți, Barbu pe nume, va scăpa întrucâtva de urgie, găsindu-se pare-se plecat în acea clipă la bunicii dinspre mamă, ori la Cocorăşti, ori la conacul de din sus de târgul Mărginenilor, căci, tare silitor într-ale învățăturii fiind, îi plăcea să zăbovească în odaia plină de bucoavne a bunului său, fostul mare postelnic al lui Matei vodă, petrecându-şi mult timp alături de prea-şcoliții dieci ai acestuia, care-i slujeau şi de dascăli.

Dacă bătrânul Preda, mai viclean şi mai lunecos din fire, izbuti să-i înduplece pe răzvrătiți să-i ierte viața în schimbul unei uriaşe despăgubiri, feciorul său Papa, nu se bucură însă de acelaşi noroc. El fu ucis chiar în ogradă, în clipa când alerga spre uluci, către un loc pe unde nădăjduia să le poată sări, ca să-şi găsească mântuirea dincolo de ele. Odată cu el pieri şi un băiat mai mare al său, pe nume Matei, prins într-una dintre odăi. Feciorul său cel mic[59], aflat în scutece, deşi se găsea în aceeaşi casă, dar în altă cămară, avu norocul să scape nevătămat, căci dădaca îl schimbă la repezeală cu copilul ei, care fu jertfit în locu-i.

Cum lucrurile nu se prea liniştiră nici în zilele următoare, zavergii luându-l pe domn aproape de tot sub

[59] Viitorul domn Constantin Brâncoveanu (1688 - 1714).

Material cu drept de autor

ascultarea lor, vornicul, dimpreună cu mulți alți boieri la fel de înspăimântați, se va băjeni în grabă în Ardeal. Unii dintre cei plecați vor rămâne ascunşi aici chiar câțiva ani, spre pildă însuşi Preda Brâncoveanu.

Odată cu scoborâtorii din stirpea vornicului vor mai fi uciși încă cel puțin vreo douăzeci – treizeci de boieri. Între aceştia poate fi amintit şi Cârstea, feciorul slugerului Socol Cornățeanu, unul dintre aceia care uneltiseră otrăvirea rănilor lui Matei vodă Basarab. Dacă domnul îl iertase până la urmă, soarta nu i-a fost la fel de prielnică şi de blândă, ea hărăzindu-i un sfârşit peste măsură de crud.

Alți zeci de boieri au săpat doar cu jefuirea. Astfel se întâmplă fostului mare logofăt Radu Cocorăscu; după ce răzvrătiții îi vânturaseră pe la gât spadele şi jungherele, sfârşiră prin a-i lăsa viața, golindu-i în schimb toată casa şi toate acareturile. De altfel, destul de bătrân fiind, va răposa în chiar anul următor, însă de moarte bună. La fel păți şi cuparul Pătraşco Bălăceanu, fratele lui Badea Bălăceanu, fostul părtinit al marelui postelnic Constantin Cantacuzino, Diicu Buicescu ori Stroie Leurdeanu, ultimul aridicat la rangul de mare logofăt sub noua domnie. Cum mărturiseşte soața acestuia din urmă, Elina pe nume, atât ea, cât şi bărbatul şi pruncii, izbutesc să fugă cu toții la Braşov, dar numai cu trupul, deci fără de nici unele, ajungând lipiți pământului.

Mai neobişnuită este poate pieirea agăi Buliga Lupu, tot în răstimpul aprigelor vânzoleli ale anului 1655. El era acela care, cu doi ani în urmă, îl ajutase pe Matei vodă ca să curme tulburările stârnite de seimeni şi dărăbani. De astă dată se găsea laolaltă cu răzvrătiții, dar în taină ținea partea domnului Constantin Şerban, iar în înfruntarea cu oastea ardeleană venită să înăbuşe răzmerița, el, care conducea pâlcul tunarilor munteni, țintește pare-se anume greşit pe deasupra vrăjmaşului, pentru a nu-i dăuna şi a

Material cu drept de autor

pricinui înfrângerea taberei din care făcea parte, cauză din care spătarul Hrizea din Bogdănei, care conducea lupta, îl va spinteca în două cu paloşul, cum istoriseşte cronica țării. Ciudățenia este că pe piatra sa de mormânt scrie însă că n-ar fi murit aici, ci la Finta, cu doi ani în urmă, lucru care la prima vedere pare lipsit cu totul de noimă. Lămurirea părelnicei încurcături e însă simplă. În lupta de la Finta el fusese rănit tare rău, iar ai săi se temuseră că va muri, drept care ceruseră unui pietrar să-i dăltuiască în grabă o lespede, pentru a sluji de capac gropniței. Printr-o minune însă, jupânul se puse în scurtă vreme pe picioare. Gospodar grijnic şi strâns la pungă fiind, bărbatul nu zvârli piatra de mormânt, devenită nefolositoare, ci o puse grijuliu de-o parte, încât ai săi o putură refolosi acum când se arăta tare trebuitoare.

Deci moştenirea rămasă de la Matei nu a adus numai câştig şi bucurie urmaşilor; ea nu a fost lipsită nici de ghimpi, unii dintre ei peste măsură de țepoşi. Era poate o altă față a răzbunării celui pierit...

*

Dar cea mai aprigă luptă s-a dat pentru dobândirea scaunului, râvnit la acea vreme de mai mulți poftitori deodată, care, pentru a-l cuceri, nu se vor da de-o parte de la nici o josnicie. Pentru ei n-avea nici o însemnătate împrejurarea că deocamdată încăpuse pe mâna lui Constantin Şerban Basarab Cârnul. De altfel învingătorul se vedea ajuns într-un impas tare anevoios, trebuind să mulțumească în acelaşi timp şi boierimea, care cerea stârpirea unei părți a oştirii, dar şi armata, care visa la lărgirea rândurilor ei, ba chiar la dobândirea unor noi înlesniri şi hatâruri. Era neîndoios că între cele două tabere cale de împăcare nu se afla. Orice ar fi făcut pe placul unora

Material cu drept de autor

zădăra pe ceilalți. Deci şederea în râvnitul jilț domnesc nu-i era nici lesnicioasă şi nici tihnită. Dar lucrurile nu se opriră aici, căci craiul de peste munți, văzând strâmtoarea în care era prins, se va grăbi să stoarcă foloase pe seamă-i, sârguind să-l aducă sub jugul său.

Starea jalnică în care se găsea va îmbărbăta jinduitorii la măririle puterii să ridice capul, iar spre nenorocul său o parte a lor pătrunseseră în chiar nemijlocita sa vecinătate. Unul dintre ei era marele vornic Preda Brâncoveanu, poate cel mai bogat velit al vremii, mai ales după ce, ca nepot legiuit al lui Matei, moştenise grosul averii răposatului domn. Iar acum, că-şi rotunjise avuția cu noile prăzi, se părea că năzuințele sale sporiseră, încât, la mai puțin de un an după izbânzile avute la judecată asupra soru-si, era ademenit a lua de la înaintaşul său şi coroana.

Prilejul îl va pune la îndemână răscoala seimenilor, izbucnită în iarna lui 1655. El, împreună cu o mulțime de boieri, se afla băjenit la Braşov, iar fugarii se gândiră să cerşească ajutorul craiului pentru a-i dovedi pe zavergii. Împrejurările pare-se că-i îndemnară să ceară şi înlocuirea principelui, care nu se dovedise îndestul de destoinic încât să țină în frâu gloata, statornicind pacea şi buna rânduială în țară. E drept că vornicul nu le mărturisise deschis însoțitorilor dorințele care-l îmboldeau, dar acestora nu le fu prea greu ca să le întrezărească, drept care se grăbiră să le vină întru întâmpinare, adăugind în jalba lor şi cerința ca măritul boier să fie aridicat în scaun, socotindu-l cel mai vrednic dintre ei.

Spre înciudarea sa, craiul Rákóczi, care la începutul verii va face într-adevăr o năvală asupra Munteniei pentru înăbuşirea răzvrătirii, în loc să dea ascultare rugăminții boierilor adăpostiți sub poala sa, va socoti mai nimerit să cadă la învoială cu fostul serdar, încredințat că pe domnul aflat la putere îl poate mai lesne mânui şi ține în supunere.

Material cu drept de autor

Brâncoveanu, grijnic din fire, bănui că potrivnicul de la Bucureşti a aflat de urzelile sale din chiar gura craiului şi că, de bună seamă, nu-l va ierta pentru că încercase să-l sape. De aceea, spre a-şi scăpa viaţa, se va feri să se întoarne acasă până la mazilirea sa. Abia când Mihnea al III-lea luă domnia, îşi părăseşte adăpostul şi vine iarăşi în ţară, fiind deîndată înălţat la rangul de mare ban.

Dar neastâmpărul din suflet nu-i dă pace. Văzând că o seamă de boieri se ridică împotriva stăpânirii, se grăbeşte să-i atragă de partea sa şi-i îmboldeşte să-l ceară otomanilor de domn. Mihnea află însă de întreaga uneltire şi, cum îl ademeneau şi nemăsuratele avuţii ale jupânului, hotărăşte să-l înlăture, pricină din care îşi trimite armaşul la Târgovişte, ca să-i vină de hac. După cum spun gurile rele, slujbaşul îl găseşte pe noul ban în chiar palatul domnesc, unde se găzduise deja, în nădejdea că părtaşii săi vor izbândi să-i împlinească voia, punându-i cuca domnească la picioare. Luat pe neaşteptate, nu apucă să se împotrivească şi fu scurtat de cap. Scăpase el de mulţimea mânioşilor seimeni, dar nu şi de mâna neiertătoare a vodă-i.

Nemăsurata lăcomie, care-l îmboldise să smulgă cât mai mult pentru sine din cele rămase de la unchiul său, pare-se că i-a fost de pierzare, căci, precum se vede, nu a întârziat să atragă asupră-i blestemul moştenirii. E drept că, vreo treizeci de ani mai târziu, un nepot de fiu, pe nume Constantin Brâncoveanu, îi va împlini visul ca spiţa sa să ajungă casă domnitoare a Ungrovlahiei, vis care se dovedise pentru el nebunesc şi nimicitor. Cel care va urca treptele scaunului domnesc era fiul celuia ucis mai înainte, în vremea răzvrătirilor ostăşeşti dezlănţuite sub stăpânirea lui Constantin Şerban. E drept că şi acesta, arată zvonurile, s-a putut aşeza în scaun abia după făptuirea unui omor. Cronicile povestesc că, în înţelegere cu alţi doi unchi, stolnicul Constantin Catacuzino şi spătarul Mihail

Material cu drept de autor

Cantacuzino, tânărul de numai treizeci şi patru de ani pune la care uciderea fratelui mamei sale, aflat în acea clipă în scaun[60], şi-i va locul. Dar silnicia nu rămâne nepedepsită, căci unul din cei cu care încârdoşase, tot frate de-al mamei, despre care va spune că i-a ţinut loc de tată, îi va veni la rându-i de hac, pârându-l la turci, ceea ce pricinui tăierea sa, dimpreună cu cei patru fii ai săi, pe malul Bosforului. Aceste crâmpeie de viaţă au închipuit înălţarea şi prăbuşirea neamului Brâncovenilor.

Taman în răstimpul aceloraşi tulburări din 1655, răsări pe neaşteptate şi un alt năzuitor la scaunul domnesc, şi anume Hrizea din Bogdănei, la acea vreme proaspătul mare spătar al lui Constantin vodă Şerban şi omul său cel mai de credinţă; el era unul dintre aceia care încercaseră să otrăvească rănile lui Matei Basarab. Prea puţini bănuiau însă până în acea clipă că în fundul sufletului îl rodea o năvalnică ispită a puterii.

Prilejul de a-şi da pe faţă năzuinţa i se ivi odată cu izbucnirea pomenitei răzvrătirii ostăşeşti. Frământările se dezlănţuiseră, e drept, încă de pe la jumătatea lunii lui făurar, dar pe atunci nimeni nu apucase să-i întrezărească măcar avântatele vise de mărire. După patru luni Gheorghe Rákóczi va trece munţii pentru a înăbuşi răzmeriţa. Zavergii, având-l în frunte chiar pe domn, care este însă înţeles în taină cu năvălitorii, pornesc spre câmpul de luptă. Pe drum Constantin Şerban fuge la adăpost, iar ordia rămâne fără căpetenie. De împrejurare se slujeşte neîntârziat Hrizea din Bogdănei, care făcu în aşa fel încât oştenii să-l aleagă voievod în locul celuia care se pustiise, altă răzbunare a moştenirii princiare împotriva dobânditorilor ei! Ea părea pe undeva otrăvită sau urmărită de un blestem, îmboldindu-i pe cei rămaşi în viaţă să se sfâşie ca fiarele între ei.

---

[60] Este vorba de Şerban Cantacuzino, domn între 1678 – 1688.

Material cu drept de autor

Dar Hrizea va domni numai câteva zile, căci, răzvrătiții fiind înfrânți, se vede silit să fugă. Iar dacă în urmă cu mai bine de un an Matei îl iertase pentru păcatul de a fi încercat să-i otrăvească rana, în noile împrejurări nu va scăpa la fel de uşor. Prins de otomani în raiaua Brăilei, va fi înapoiat lui Constantin Şerban – deşi lui Matei nu voiseră să i-l vândă pe Radu Mihnea –, iar acesta, după ce-l însemnă la nas, îl dădu spre pază craiului Ardealului.

În ciuda acestor neîmpliniri şi necazuri, lui Hrizea nu-i vor fi dezrădăcinate visurile. După alți doi ani, izbutind să scape de sub privegherea lui Rákóczi, se va repezi în Ungrovlahia, în nădejdea de a-i putea smulge din nou scaunul lui Constantin vodă. Urmărit de nenoroc, va cădea prins, iar serdarul nu-l mai iertă. Dacă mai-nainte îi tăiase doar nasul, de astă dată hotărăşte să coboare mai în jos, oprindu-se la gât, şi-i reteză capul. Deci, cu câțiva ani întârziere, Hrizea primi pedeapsa de care scăpase în vremea lui Matei vodă.

Dar răbojul acelora care se înverşunează pentru dobândirea puterii nu se mărgineşte la cei doi. De dincolo de hotarele țării mai erau destui ochi care pândeau scaunul. Cei mai de seamă năzuitori a-l dobândi sunt alți doi bastarzi, a căror obârşie domnească este însă mai puțin sigură decât aceea a serdarului. Ei n-au fost niciodată recunoscuți de tații lor, n-au primit nicicând danii din parte-le sau vreun alt semn care să le dovedească scoborârea. Unul era acela care-şi zicea Radu Mihnea, poreclit şi Djivan bei sau Djivan Celebi, pe care lumea îl ştia însă de fecior al unui grec poreclit Iane Surdul, după unele zvonuri cămătar, iar după altele, mai răuvoitoare, doar cârnățar. El însă se grozăvea a fi progenitură a lui Radu vodă Mihnea, al cărui nume de altfel îl împrumutase. Ascuns la această vreme la Stambul, îşi țesea pânza intrigilor din umbra Înaltului Devlet.

Material cu drept de autor

Celălalt era tot un Radu, care se înfățișa tuturora ca fiind fiu al lui Leon Tomșa, îmbogățit din negoțul cu peşte, pricină din care lumea îl poreclea Stridia bey. În vremea aprigei răscoale a seimenilor izbucnită în Muntenia socotise că i-ar fi sunat ceasul şi se oploşise la curtea de al Silistra a lui Siavuş paşa, în nădejdea, de altfel vană, că fostul mare vizir îi va da ajutorul trebuitor ca să se înstăpânească asupra scaunului închipuitului său tată.

Se dezlănțuise deci un ciudat război al bastarzilor, în care se amestecaseră şi cei doi boieri pământeni înainte amintiți, Hrizea şi Brâncoveanu, fără nici un fel de obârşie voievodală, care să le îndreptățească năzuințele.

După înăbuşirea răzvrătirii, dintre toți, cum am arătat, rămăsese câştigător tot Constantin Şerban, care va izbuti să dobândească, vremelnic cel puțin, atât binecuvântarea lui Siavuş paşa, cât şi a craiului Rákóczi. Dar asta pentru doar încă trei ani. După aceea scaunul răpit de Constantin vodă lui Matei Basarab, prin voia înaltului serai, va fi trecut celui de al doilea bastard, adică aceluia care-şi va zice plin de mândrie Mihail Radu vodă Mihnea, căci îşi face un crez din Mihai Viteazul, al cărui nume şi-l adaugă la încoronare.

Marele vizir se supărase foarte pe Constantin Şerban, pentru că munteanul păcătuise, sprijinindu-l pe Rákóczi pentru împlinirea visului său de a câştiga coroana Lehiei. Iar pe înlocuitor nu-l alesese pentru că i-ar fi găsit cine ştie ce înalte şi alese însuşiri, ci doar pentru că nu avusese pe altcineva mai bun la îndemână. De altfel noul principe nu va domni nici măcar doi ani, răstimp în care vrea să se răscoale împotriva Porții şi o şi face până la urmă, dar pe de altă parte se alătură otomanilor în războaiele pornite pentru înlăturarea lui Rákóczi din Ardeal, cu care însă este înțeles în taină. Pentru a putea săvârşi acest primejdios joc pe muchie de cuțit, va ucide în mai multe

Material cu drept de autor

rânduri boierii pe care-i socoteşte potrivnici plănuirilor sale. Cum am arătat, astfel piere spre pildă Preda Brâncoveanu. În aceleaşi împrejurări îşi găseşte sfârşitul şi Eustratie sau Istratie Leurdeanu, cel pe care Matei şi-l voise urmaş, dar care, pare-se nerăbdător de a se ajunge, se grăbise a unelti împotriva binefăcătorului său.

Până la urmă, alungat din ţară de turci, Mihnea ajunge în Ardeal, unde va da nas în nas cu celălalt bastard, căruia îi făcuse vânt din scaun. Însă împreunarea de la Satu Mare cu Constantin Şerban, care-i arată multă prietenie şi iubire când îl întâlni, îi va fi de pierzanie. Mihnea, care stătea cumva în umbra încercării de otrăvire a lui Matei vodă, pare-se că îşi va găsi la rându-i sfârşitul tot prin otrăvire. Sigur este că a murit peste noapte, în chip foarte ciudat, deşi păruse tuturor sănătos şi vânjos până în ultima clipă şi nu trecuse de cincizeci de ani. Răstălmăcind o cugetare de-a lui Paul de Alep, am putea spune că şi lui i-a fost măsurată şi plătită viaţa cu măsura pe care-o folosise atunci când pusese în cumpănă soarta lui Matei vodă. Oricum, mâncătoria bastarzilor se va încheia aici, căci unul piere, iar al treilea, acel Stridia Bei, după întâmplările din 1655 îşi pierduse, vremelnic cel puţin, însemnătatea, negăsind deocamdată ascultare la mărimile Înaltei Porţi.

Deci cuprinzând într-o ochire pe cei care au râvnit la dobândirea puterii rămase de la Matei, ajungem la încheierea că nici unul nu a tras prea mare folos de pe urma ei. Aproape toţi, afară de Constantin Şerban, poate din cauza sfaturilor ocrotitoare ale Nedelei, au isprăvit-o destul de trist, dacă nu chiar în chip dureros. Răzbunarea aceluia pe care-l huliseră se pare că nu-i iertă pe nici unul, lovindu-i fără cruţare... După cum cleveteau unii, s-ar fi zis, şi nu fără temei, că moştenirea lui Matei era atinsă de un blestem, care-i urmărea stăruitor pe toţi aceia care încercaseră a se înfrupta din ea...

Material cu drept de autor

*

Desigur că ne mai putem întreba şi ce s-a întâmplat cu ceilalți ipochimeni care-l înconjuraseră pe Matei Basarab, alcătuindu-i alaiul; oare cum au făcut față scurgerii anilor?

Cel care atrage în cea mai mare măsură luarea aminte asupră-şi este desigur vecinul ardelean al lui Matei, adică prea-mândrul crai Rákóczi, care nu se va săvârşi din viață pe măsura falei la care visase. Bântuit de visul deşert de a cuceri tronul Lehiei, vis moştenit de la părintele său, se va înfunda într-un crâncen război împotriva acestei țări, care, la început cel puțin, pare a-i fi prielnic, căci va ajunge până la Varşovia, care era cetatea de scaun a rigăi. Dar apoi sorții devin schimbători, el sfârşind nu numai prin a fi înfrânt în chip jalnic, dar, la stăruința marelui vizir, va pierde şi ceea ce avea deja, şi anume coroana Transilvaniei. Dar fudulul Rákóczi nu voi să se dea bătut, lipsindu-se cu atâta uşurință de măririle de care se bucurase până atunci. De aceea ultimii doi ani şi jumătate din viață şi-i va pierde luptând cu disperare ca să-şi redobândească scaunul scăpat printre degete. Iar în răstimpul lor, când este şi când nu este crai. Era poate răsplata pentru că se arătase adeseori taler cu două fețe față de Matei.

Între timp în Ardeal ajunsese şi Constantin Şerban, alungat de cetele de turci şi tătari care-l aduceau pe Mihnea, spre a-l înscăuna. Fostul serdar cără cu sine o bună parte a averii sunătoare moştenită de la înaintaşul său. Vestea bănetului va ajunge desigur şi la urechile lui Rákóczi, care se grăbeşte de aceea să-l întâmpine cu brațele deschise, în nădejdea de a-l putea jumuli temeinic, ca să-şi plătească războaiele de păstrare a crăiei. Ca să-i poată băga mâna în pungă, cel mai simplu ar fi fost să-i făgăduiască un ajutor ca să-şi redobândească scaunul pierdut. Cum însă încheiase o

Material cu drept de autor

înțelegere cu Mihnea, lucrul nu mai era cu putință. Atunci sârgui să-l înduplece ca, în schimbul coroanei moldovene, să nu mai năzuiască la Muntenia; pentru dobândirea stăpânirii de din sus de Milcov se arătă chiar gata să-l ajute. Iar cum fostul serdar, lăsându-se ispitit şi amăgit, se învoi, o parte a banilor luați de el din vistieria lui Matei trecură în desagii craiului hoinar. Astfel, pentru nici două luni, Constantin Şerban va ajunge principe la Iaşi. De altfel lungimea domniilor de care va mai avea parte se putea număra numai în zile, nu în ani!

Constantin Şerban, pus pe fugă şi din scaunul abia dobândit, va plănui însă o reînturnare, întemeindu-se tot pe reazămul craiului. De altminteri, cam odată cu alungarea sa din Moldova, şi celălalt bastard, Mihail Radu Mihnea se vede nevoit să lase de izbelişte scaunul Ungrovlahiei, căutându-şi şi el adăpost în Ardeal. Noua încercare a serdarului nu va avea loc prea curând, căci după vreo jumătate de an, rănit în luptă, Rákóczi îşi dădea duhul. Rămas singur, va mai năvăli odată în Muntenia şi odată în Moldova, dar câştigul nu va fi mai mare decât cel dobândit mai-nainte.

În vremea asta craiul lupta mai departe, plin de desperare, ca să nu piardă ceea ce avusese, dar, în cele din urmă, nu numai că fu biruit de vizir, dar căzu şi rănit, încât muri curând după aceea într-o odaie îngustă şi înghesuită din târgul Oradiei. Nu avu deci parte nici de o viață îmbelşugată şi tihnită, şi nici de-o moarte senină şi înconjurată de cinstiri şi păreri de rău, precum părintele său! În clipa când se pristăvea, Gheorghe Rákóczi al II-lea, adică fiul[61], nu avea decât puțin mai mult de jumătate din vârsta lui Matei Vodă…

---

[61] Gheorghe Rákóczi al II-lea (în maghiară II. György Rákóczi), s-a născut în 30 ianuarie 1621, la Sárospatak şi a decedat în 6 iunie 1660, la Oradea. Deci moare la 39 de ani şi 5 luni.

Material cu drept de autor

Deci prin şiragul de războaie lipsite de orice sorți de izbândă, atât ale craiului, cât şi ale serdarului, aproape toată avuția scoasă din haznalele vistieriei răposatului Matei se risipea în pustiu, fără a aduce mare folos celora care-l prădaseră. Era şi aceasta un soi răzbunare de dincolo de mormânt a celui pierit, care-l atingea nu numai pe spătar, ci şi pe crai…

De altfel cu pospaiul de bănet ce-i mai rămăsese, Constatin Şerban va mai face încă o încercare, la drept vorbind ultima, de a se înstăpâni în Moldova, slujindu-se de astă dată de cazaci. Cum nu-i putu plăti pe deplin pentru sârg, se văzu silit să fugă furişat în Lehia, unde va rămâne până la sfârşitul vieții.

*

Fălosul Ioan Kémény a fost omul de temelie al lui Rákóczi, craiul nepunând la cale nici o uneltire fără povața şi reazămul său. De altminteri el fusese acela care-l ridicase domn pe Gheorghe Ştefan şi-l împiedicase pe Diicu să obțină râvnitul scaun de la Iaşi. La jumătate de an după moartea stăpânului său şi la ceva mai mult de şase ani de la pristăvirea lui Matei, se va bucura şi de măriri princiare, căci va fi ales crai de dietă. Dar stăpânirea sa va fi nu numai scurtă, de doar un an, dar şi peste măsură de frământată de vâltorile unor neîntrerupte războaie cu Slăvita Poartă a Înaltului Devlet, care dorea în locu-i alt voievod. Dar pe cât de grabnic şi de mândru i-a fost urcuşul, pe atât de fulgerătoare şi dureroasă îi va fi prăbuşirea, el sfârşind ucis într-o luptă cu turcii şi cu potrivnicul ales spre încoronare de moslemi. De altfel pierind atât de curând, va intra şi el în umbra prăfuită a uitării…

*

Material cu drept de autor

Poate cel mai îndârjit şi înrăit vrăjmaş al lui Matei Basarab, care încercase de mai multe ori să-i smulgă puterea, era Vasile vodă Lupu. Alungat de Gheorghe Ştefan, după unele încercări de a-şi redobândi scaunul, după ce trecu prin ținuturile locuite de cazaci şi de tătari, unde avea neamuri, ajunse în temuta temniță a Înaltei Porți, cunoscută întregii lumi sub numele de Edikule, sau fortăreața celor Şapte Turnuri.

În vreme ce el zăcea între pereții închisorii, feciorul său Ştefăniță va fi adus domn în Moldova de ordiile tătărăşti şi turceşti, în încercarea de a-l alunga pe Constantin Şerban, tocmai aşezat aici pentru întâiaşi dată cu ajutorul lui Rákóczi. De altfel serdarul va fi repede izgonit, lucru care nu-l împiedică după vreun an şi-o lună să mai încerce odată a se înstăpâni asupra scaunului din Iaşi, dar fără nici un fel de izbândă nici de astă dată, căci fu curând pus pe fugă.

In răstimpul în care tânărul său fecior, la doar optsprezece ani, ajunsese principe, în urma unor încurcate urzeli, Lupu va ieşi din temniță şi se va grăbi să-i stea reazem, slujindu-i drept capuchehaie la Stambul. Dar nu va apuca să se bucure prea mult de libertate, căci muri fără veste, după credința unora otrăvit, iar după a altora atins de o molimă ucigătoare.

De altminteri nici băiatul nu scăpă mai uşor, căci, după nici măcar doi ani de domnie, se va îmbolnăvi şi-şi va da sufletul tot pe neaşteptate, privegheat de mama sa, Ecaterina Cercheza, care va avea tăria de a trece peste toate grelele încercări pe care viața i le aridica în cale. Ea va îngriji atât de astrucarea bărbatului, cât şi a coconului ei, trăind încă mulți ani, copleşită de tristețe şi de sărăcie, greu de îndurat după fala cu care se obişnuise!

Faima nevârstnicului voievod nu a fost una din cele mai bune. Izbucnind în acei ani o foamete cumplită, oamenii

Material cu drept de autor

au fost siliți să mănânce papură şi coajă de copac, încât, pentru nenorocirile abătute asupra țării, necoptului principe i-a ieşit porecla de tristă amintire, de „Papură vodă".

*

Un altul care jinduise ani în şir să devină domn, oftând cu alean după ademenitoarele măriri ale scaunului, era Diicu Buicescu. Sârgul său se va dovedi însă zadarnic, căci, după ce alegase după două coroane, nu se va alege până la urmă cu nici una. Dar visurile care-l chinuiau, nedându-i pace, nu vor face decât să-i strice viața, sfâşiindu-i sufletul şi tulburându-i tihna.

După urcarea în scaun a serdarului, vechiul său vrăjmaş, va fi scos din dregătorie şi însemnat la nas, ajungând nu „cârn"ca acesta, ci berc de nas. Va pribegi o vreme prin Ardeal, unde locuia la socri unul din feciorii săi, după care se reîntoarce în țară, împăcându-se cu prigonitorul său, care-i dădu chiar slujba de mare clucer.

Cum va năzui în taină şi pe mai departe să devină domn, Mihail Radu Mihnea, odată ajuns principe, îl va descăpățâna, ca să scape de un vechi şi supărător duşman. Cum uciderea se petrecu în răstimpul unei mari sindrofii de la Curte, la care mai erau poftiți încă alți vreo treizeci de sfetnici cârcotaşi, care cu toții fură trecuți fără cruțare prin vârful spadelor, înțelesul aparte al vrăjmăşiei față de fostul vel spătar se pierdu. Dar trecătorul domn nu putea uita vremea când Diicu îşi mărturisise pe față năzuința de a cârmui țara, chiar dacă acum visa doar în taină la asemenea înălțare! Moartea sa fu socotită ca fiind pricinuită deopotrivă cu a celorlalți dregători măcelăriți.

Din nou, setea de a moşteni puterea lăsată de Matei vodă se încheia printr-un omor! Totuşi, visul fostului mare spătar nu pieri. El va trece unui fecior, pe nume Papa, şi

Material cu drept de autor

apoi nepotului dinspre acesta, care se va numi tot Diicu! Dar năzuințele lor se dovediră simple închipuiri amăgitoare, risipite în pustie...

Între cei pieriți odată cu Diicu se numărau mai mulți dintre apropiații lui Matei vodă. Poate în fruntea răbojului ar trebui pomenit cumnatul voievodului răposat, fostul vtori logofăt, ajuns între timp mare spătar, adică Oreste Năsturel, sau mai pe românește Udrişte, învinuit între altele şi că ar fi furat din venitul ocnelor. Lui i se poate alătura numele fostului comis Radu Mihalcea Cândescu, ajuns între timp mare vornic, sau cel al lui Radu Fărcăşanu, cel prins cu zece ani în urmă ca jefuind bani din vistierie, care din vtori vistiernic ajunsese mare stolnic. Leşurile înjunghiate zice-se că au fost zvârlite pe ferestre în ogradă, unde le-ar fi batjocorit de ostenii care treceau pe acolo.

*

Întorcându-ne la marele postelnic Constantin Cantacuzino, trebuie spus că, deşi divanitul nu se împărtăşise din prinoasele lăsate urmaşilor de bătrânul voievod şi nici nu râvnise la scaunul său, nici în timpul vieții principelui, nici după aceea, nu era chiar nevinovat în fața lui, căci în ultima vreme se depărtase tot mai mult de el, ajungând chiar foarte îngăduitor şi înțelegător cu cei care unelteau împotriva cârmuirii, încât şi asupra lui s-ar zice că se abătuse o pală a blestemului care ocrotea moştenirea princiară.

Oricum, în răstimpul cârmuirii cumnatului său Constantin Şerban, fostul mare postelnic îşi va părăsi dregătoria şi se va aşeza în tihnă la una din moşiile sale, e drept că mai ales de răul gurii neveste-si, care nu-l putea suferi pe noul domn, ca frate vitreg şi copil din flori ce era,

Material cu drept de autor

şi nu îngăduia să i se rostească nici măcar numele în casă, pentru supărările făcute mamei ei.

Când urcă în scaun Mihnea vodă, se întoarce la Curte, primind dregătoria de mare logofăt, dar numai pentru scurtă vreme, căci domnul se teme de firea sa prefăcută de taler cu două fețe şi gândeşte să-l ucidă, precum făcuse cu Preda Brâncoveanu sau cu Istratie Leurdeanu. Cum vicleanul dregător simte ce i se pregăteşte, va fugi din țară, scăpând de astă dată cu viață.

Totuşi la vreo zece ani după astrucarea lui Matei, în urma unor pâri, va fi pus în obezi şi întemnițat în Mănăstirea Snagov, unde va sfârşi sugrumat cu fir de mătase. Iar dacă el nu năzuise la domnie, al doilea fecior al său, pe nume Şerban, va urca după îndelungă vreme treptele măririi princiare, fiind însă înlăturat chiar de doi dintre frații săi, care, în cârdăşie cu un nepot dinspre o soră, îl vor otrăvi[62]. De altfel acest nepot va urca pentru douăzeci şi şase de ani scările domniei, fiind însă surpat de unul dintre unchii părtaşi la otrăvire, care-şi aridică în locu-i feciorul, pe un anume Ştefan Cantacuzino. Dar izbânda nu-i va trece nici măcar de răgazul a doi ani! Culmea era că unchiul otrăvitor, care pricinuise tăierea lui Brâncoveanu şi a băieților săi, va fi la rându-i descăpățânat dimpreună cu feciorul principe tot la Stambul, trupurile fiindu-le aruncate în mare, iar capetele, umplute cu câlți, vor fi trimise vizirului, aflat în acea clipă la Adrianopole. În aceleaşi zile otomanii îl vor pune în obezi şi pe celălalt unchi otrăvitor, pentru ca, mai apoi, să-l sugrume.

Deci un fiu al postelnicului şi doi nepoți au avut parte de măririle domniei, dar toți trei au sfârşit-o destul de

---

[62] În temeiul precizărilor din cronicile vremii, se ştie că Şerban Cantacuzino a fost otrăvit în 29 octombrie/8 noiembrie 1688 de frații său Mihai spătarul şi Constantin stolnicul, ajutați de băiatul surorii lor Stanca, Constantin Brâncoveanu, care de altfel devine domn imediat după aceea, fiind sanctificat în zilele noastre.

Material cu drept de autor

trist. Oare soarta lor nu se aflase cumva sub înrâurirea răsfugărilor unui blestem al moştenirii princiare, care-şi trăgeau rădăcinile din nişte neştiute timpuri strămoşeşti?

*

Vorbind de soarta feţelor bisericeşti ale vremii, care într-un fel sau altul s-au împărtăşit din foloasele domniei lui Matei Basarab, ar trebui pomenit în primul rând mitropolitul Ignatie Sârbul, om învăţat, cunoscător al mai multor limbi şi foarte îndemânatic purtător al soliilor şi al gingaşelor neguţări. Constantin Şerban îl va vedea ca sarea în ochi, ceea ce nu-l împiedică să-l folosească pentru a-şi aşeza domnia dinspre paşalele de la Dunăre. Dar după aceea se va grăbi să-i facă vânt, silindu-l să părăsească rangul vlădiciei ce-i fusese dăruită în chip legiuit de patriarhia constantinopolitană.

Îl va trimite să se odihnească la Râmnicu Vâlcea, unde şezuse înainte de a ajunge mitropolit. Cum scaunul episcopal de acolo nu era slobod, fostul chiriarh va hoinări prin târg fără de treabă, făcând din când în când şi câte un popas pe la Mânăstirea Cozia, de care, pare-se, se simţea legat, fiind de altfel prieten cu starețul de acolo. Constantin Şerban, pătimaş cum era, nu se mulţumi numai cu mazilirea sa, ci îi va alunga şi fiul din mica slujbă pe care i-o încredinţase mai an Matei Basarab.

În schimb, vicleanul, dar foarte învăţatul şi luminatul chir Ştefan va face parte dintre aceia pe care blestemul moştenirii princiare nu-l va atinge, deşi se pare că îi pricinuise destul sânge rău lui Matei Basarab. Constantin Şerban îl va readuce în fruntea mitropoliei, prigonindu-l pe priceputul Ignatie Sârbul. Prea-fericirea sa, chir Ştefan, va păstori ţara până ce Domnul îl va chema la Dânsul, lucru care se va întâmpla abia după paisprezece ani de la

Material cu drept de autor

astrucarea lui Matei vodă... El este unul din puținii care, deşi îl săpase pe răposatul principe, nu va fi lovit de vreun necaz, ci, dimpotrivă, s-a bucurat de o viață îmbelşugată şi tihnită până ce-a închis ochii în pace...

Patriarhul Macarie va hălădui încă ceva ani prin ținuturile de din sus de Dunăre, arătându-se pentru Țările Române ca o adevărată piază rea. Cum s-a văzut mai înainte, ajuns în Moldova va abate nenorocirea asupra lui Vasile Lupu, iar apoi, venit în ospeție în Muntenia, va ursi moartea lui Matei vodă, petrecută în caznele unui zbucium sfâşietor. Văzând că nu poate dobândi milostenia pentru care bătuse atâta drum, plecă şi din Ungrovlahia la fel de dezamăgit ca şi din Moldova, pornind-o de astă dată spre îndepărtata Împărăție a Muscalilor, pentru a-şi încerca norocul pe lângă marele țar de acolo. În drum va primi şi găzduirea lui Bogdan Hmelnițki, hatmanul cazacilor răzvrătiți, care-i arătă – e drept – o prețuire peste măsură de mare, dar nu-şi deschise baierele pungii la el, nescăpându-i prea multe lețcăi. De altfel, şi măritul țar muscălesc îl va lăsa să plece cu mâinile goale!

Întors în Țările Române, rolul său de piază rea parcă se redeşteptă. Prin Moldova trece fugar, de aceea poate zodiile nu se vor împlini pe dată aici, ci abia după un an şi câteva luni, când Ştefan Vodă va fi alungat din scaun de otomani. În astă vreme, patriarhul se afla şezător în Muntenia, unde parcă îi va ursi sfârşitul domniei atât lui Constantin vodă Şerban, cât şi prigonitorului său, Mihnea al III-lea. Cel din urmă fu izgonit din scaun curând după plecarea preafericitului Macarie spre ținuturile îndepărtatului răsărit al Levantului, de unde venise...

*

Material cu drept de autor

Poate se cuvine să fie amintită aici şi ursita celor două roabe cercheze, dobândite de Gheorghe Ştefan după căderea Sucevei. Ea nu fu numai deosebit de năucitoare, dar înrâuri întrucâtva şi soarta domniilor legate în vreun fel de destinul bătrânului Matei vodă.

Să începem cu Nedelea.

Femeia nu se mulțumi doar să-l tot îmboldească pe Constantin Şerban să-i smulgă lui Matei scaunul! Chiar şi după ce ibovnicul îi ajunsese voievod, cum ştiuse să-l subjuge cu farmecele şi cu stăruințele ei, se va pricepe să-l strunească şi să-l împingă de la spate şi pe mai departe. De altfel fostul serdar trebuia să-i recunoască şi însuşirile: avea o minte drăcească, o sălbatecă sete de căpătuială, o istețime neobişnuit de pătrunzătoare şi o deosebită îndemnare în a-şi mânui semenii. Şi nu găsea pic de linişte. Nu era lucru în care să nu dorească a se vârî, de a avea păreri asupră-i şi de a-i hotărî soarta.

Dacă în vremea luptei pentru scaunul domnesc avusese plăcerea de a fi singura femeie din preajma fostului serdar, după ce acesta fu încoronat, se văzu silită s-o rabde din nou alături pe Bălaşa, soața sa legiuită, care trebui să fie readusă de la mănăstire. Deşi destul de tânără încă, biata moldoveancă nu avea tăria şi nici îndemnarea de a face față năvalnicei circazience. Îşi dăduse seama de nevolnicia ei încă din clipa sosirii roabei la Curtea din Dobreni. Credința i se întări în vremea surghiunului la mănăstire, căci, deşi plecată, bănuia ce se petrecea în urmă-i. De altfel, simțindu-se biruită şi neputincioasă în fața potrivnicei, fu copleşită de resemnare şi supărare şi, pentru a-şi ostoi sufletul, începu să fie tot mai atrasă de cele bisericeşti, căzând în doaga habotniciei. Ca să n-o mai întâlnească pe cealaltă şi ca să nu mai trebuiască s-o vadă cum, zi de zi, se înstăpâneşte în paguba ei asupra bărbatului, răpindu-i locul şi drepturile, i-ar fi plăcut să rămână ascunsă în adăpostul sfântului locaş

Material cu drept de autor

care-i dăruia o viață – săracă, e drept, dar cel puțin una tihnită –, care-i înlesnea, prin spășenie, împăcarea cu soarta.

Dar, după ce Constantin Şerban ajunse domn, bărbatu-său o aduse cu de-a sila la Curte, nu c-ar fi dorit-o, ci ca să nu-l vorbească lumea! Biata doamnă era însă nefericită şi, în restriştea ei, se adânci tot mai mult în patima celor bisericeşti. Va purcede la ctitorirea sau reclădirea mai multor aşezăminte de proslăvire a Domnului, singură sau dimpreună cu soțul[63], care nu se putu împotrivi tuturor stăruințelor ei pline de cucernicie. Dărui multor mănăstiri odoare, bani şi alte lucruri prețioase, trebuitoare slujirii. Între acestea, poate cel mai minunat plocon din toate cele văzute de Paul de Alep, fu racla Sfântului Grigorie Decapolitul, învelită în întregime în foiță de argint, meşteşugit lucrată de un iscusit giuvaergiu sas din Braşov, împodobită fiind pe toate laturile cu chipurile a numeroşi sfinți. Patriarhul Macarie, plecat în preumblare pe la mânăstiri dimpreună cu toți ai săi, rămase mut de uimire în fața minunației, iar feciorul său, scriitorul, va mărturisi că în viața lui nu văzuse încă aşa frumusețe.

Dar, oricât de blajină era din fire, oricât de şters şi neînsemnat îi era rostul în treburile domniei, nu putu răbda ca atunci când i se întretăia drumul cu al Nedelei, să n-o repeadă şi să n-o probozească. Ori întâlnirile deveneau tot mai dese, roaba fiind tot mai anevoie de ocolit, căci se purta mai abitir ca o doamnă şi-o soață. Circazianca, mai ales prin obrăznicia cu care îi râdea în nas, ajunsese de nesuferit, şi cum de dinainte n-o prea înghițea, simțea că plezneşte de fiecare dată când o zărea, dar n-avea ce face. Cealaltă, foarte prefăcută şi vicleană, găsea cele mai neaşteptate mijloace de a o umili şi batjocori, dar în aşa fel încât cu greu s-o poți învinui de ceva anume. Pe zi ce trecea vedea cu durere că e

---

[63] Cea mai cunoscută ctitorie fiind actuala Catedrala Patriarhală Sfinții Împărați Constantin și Elena din București.

Material cu drept de autor

dată tot mai de-o parte, de parcă ea era sluga, iar cealaltă stăpâna. Trebuia totuşi s-o îndure, neavând de ales. De aceea, în sufletul îi clocotea veninul şi ciuda.

Dar nici străina n-o înghiţea pe Bălaşa, căci, deşi o socotea un nimic, doar un gunoi ce-i stătea în cale, nu-i putea ierta că îi strica socotelile, întrucât, doar prin aceea că nu dispăruse în pustie, ci îţi îngăduia să mai fie în viaţă, se punea stavilă visurilor ei de mărire. De aceea ura pe care i-o purta moldovencei nu era mai puţină decât a acesteia, iar simţămintele care o răscoleau erau poate şi mai aprige ca acelea pe care le trăia principesa.

Nu-i fu îndeajuns să-l atâţe pe Constantin împotrivă-i, ci-l tot bătea la cap să găsească un mijloc de a scăpa de ea, dar o cale nu se afla, căci la acea vreme ruperea unei cununii, întrucât unirea se întemeia pe binecuvântarea bisericii, nu era îngăduită de pravile. De altfel, chiar de-ar fi fost cu putinţă, o despărţire de acest fel ar fi aruncat o lumină neprielnică mai ales asupra ei, ca stricătoare a casei, dar şi a voievodului, ştirbindu-i bunul renume în ochii lumii, ceea ce nu-i putea fi pe plac, căci de cei din jur avea nevoie. Cu nemăsurata-i stăruinţă izbutise, e drept, să-l facă pe serdar s-o urască, dar zadarnic, căci bărbatul nu avea cum o îndepărta, drept care amândoi se vedeau siliţi s-o rabde resemnaţi în palat, de gura târgului cel puţin, cât şi de teama clevetelilor muşcătoare care s-ar fi iscat.

Însă la sfârşitul celui de al treilea an de domnie al lui Constantin vodă Şerban, într-o dimineaţă, pe neaşteptate, Bălaşa, deşi încă destul de tânără, să nu fi avut nici treizeci şi şapte de ani, sănătoasă, fără să fi zăcut o clipă şi fără să fi dat cel mai mic semn de boală, veselă şi în puteri până în seară, în zori fu găsită fără suflet în aşternuturi. Curtenii şi lăcuitorii întregului târg al Bucureştilor rămaseră înmărmuriţi de nemărginită uimire dar şi de adâncă mirare. Vestea căzu ca un trăsnet, fiind de necrezut.

Material cu drept de autor

Pe bună dreptate lumea se minuna şi se întreba cum de fusese cu putinţă asemenea lucru nemaiauzit: să-şi dea duhul, aşa pe nepusă masă, cineva atât de tânăr, care nu suferea de nimic, nefiind vătămat în nici un fel la trup ori la minte! Deîndată în taină, se zvoni că de nenorocire n-ar fi străină ibovnica domnească, Nedelea, a cărei mână părea adânc amestecată în nenorocirea petrecută. Şi nu fără temei, căci roaba era cunoscută ca fire năprasnică, necruţătoare, părtinitoare, nesăţioasă de măriri, în stare de orice spre a-şi atinge ţinta. Pe şoptite toţi şuşoteau că blânda doamna ar fi fost otrăvită sau lovită de vrăjile pizmuitoarei slugi, care li se vârâse în chip viclean în casă şi-i fusese dintru început vrăjmaşă femeii. Unii îşi aduceau aminte că, mai-nainte cu doar câţiva ani, feciorul lui Diicu Buicescu păţise cam la fel, doar că până la urmă scăpase cu viaţa, iar la vremea aceea fostul spătar îl învinuia de otrăvire pe serdar, iar ca mijlocitoare a urzelii o arăta pe Nedelea... Odinioară Diicu era cel care trebuia îndepărtat din Târgovişte, stându-i în cale serdarului, iar acum aceea care-i stătea în cale roabei era Bălaşa... Asemănarea împrejurărilor trezea acelaşi gând, nemărturisit însă de nimeni cu voce tare.

Dinspre cârmuire se slobozi grabnic zvonul unei suferinţe îndelungate, dusă însă în tăcere şi cu resemnare pe picioare, dar cunoscută apropiaţilor. De bună seamă nimeni nu luă în serios lămurirea, dar ea era vânturată cu sârg în lume, şi de ochii stăpânirii primită, chipurile, chiar de bună, pentru a nu avea parte de supărări din partea agiei ori a armăşiei, dar în ascuns se şuşotea mai departe potrivnicul.

Nu se putu dovedi nimic nici într-o parte, nici în cealaltă. Era vădit că la urma-urmelor nu se dorea desluşirea lucrurilor şi dezlegarea adevărului în toată deplinătatea sa, ci, dimpotrivă, era voită înmormântarea sa şi aşternerea tăcerii asupra întregii întâmplări.

Material cu drept de autor

Ştiind-o ocrotită de domn, nimeni nu rosti numele Nedelei, dar toți se gândeau la ea. Iar dacă se iscaseră mulțime de păreri, adesea potrivnice, nici una nu încerca să-i dovedească nevinovăția, ci toate taclalele țînteau să descopere mijloacele prin care roaba izbutise să vină de hac stăpânei, crezurile fiind nespus de felurite şi contrazicătoare. De altfel, în toamna anului, hăcuielile se întețiră, căci, după numai câteva luni de doliu, noul domn se va însura cu toată fala cu apriga sa ibovnică cercheză.

Amintirile despre nuntă ni s-au păstrat în toată amănunțimea lor, căci arhidiaconul Paul de Alep, întors de puțină vreme din îndepărtata împărăție a muscalilor împreună cu părintele său, le va zugrăvi, fiind martor al celor petrecute. El va arăta că mireasa era împodobită peste prețioasele veşminte domneşti „cu mulțime de lanțuri de aur şi mărgăritare, stele de diamante şi multe alte odoare". Naş va fi însuşi tatăl său, preafericitul patriarh Macarie. Povestitorul nu uită să amintească în chip deslușit că aleasa măritului voievod era „o roabă circaziană"[64]. Astfel, Nedelea îşi văzu în sfârşit împlinit visul; dintr-o slugă din cele mai nevoiaşe, vrednică de plâns, se înălțase la rang de principesă şi întâiaşi doamnă a unei țări de care, în copilărie, nici nu auzise. Poate că pe atunci nici nu socotise cu putință să ajungă atât de sus.

Dar măritişul ei, destul de grăbit, nu făcu decât să dea apă la moară clevetelilor, care nu mai umblau numai în cetatea de scaun a Bucureştilor ori prin Târgovişte, ci se răspândiseră deja prin toată țară. De altfel, bârfele nu se mărginiră numai la a se îndoi de moartea firească a Bălaşei. Răuvoitorii se vor grăbi să-i găsească cusur şi fostului serdar:

---

[64] Cele două citate sunt texte autentice, extrase din *Memoriile de călătorie* ale arhidiaconului Paul de Alep.

Material cu drept de autor

– Taică-său, uşuratic şi cam stricat din fire, a umblat toată viaţa după tot soiul de femeiuşti ademenitoare din prostime şi mai ales după posadnice codane, arătoase şi îndemânatice în cele ale plăcerilor trupeşti, pe care se grăbea să le ţină de ibovnice! Iar aşchia n-a sărit departe de trunchi... Atunci de ce să ne mirăm că o roabă amărâtă şi otrăvitoare a ajuns la asemenea cinste încât, noi, boieri din moşi-strămoşi, ne vedem siliţi să-i pupăm mâna! Lumea s-a cam întors cu susul în jos! Vai nouă unde am ajuns!

Iar, cum nu puţini erau cei atinşi de molima pizmei, văzând asemenea înălţare năucitoare a unei roabe nenorocite, pufneau nemulţumiţi împotrivă-i, întărind zvonul otrăvirii Bălaşei, mai ales că venea după cele întâmplate feciorului lui Diicu. De altfel nu va fi nici ultima oară când Nedelea va fi învinuită de omor. Nu mai departe decât peste doi ani zvonurile vor pune în seama ei o altă moarte, la fel de neaşteptată şi de ciudată, aceea al lui Mihai Radu Mihnea al III-lea, urmaşul întru domnie al ibovnicului ei, la un ospăţ de Paşti, pus la cale şi plătit de acesta din urmă. Care va fi fost însă adevărul în legătură cu fiecare din cele trei întâmplări, nimeni nu va şti vreodată!!

Bucuria de mare doamnă a Nedelei fu însă scurtă. După numai câteva luni, princiarul ei soţ se văzu izgonit din scaun de slăvitul padişah al Înaltului Devlet. Răutăcioşii râseră la început pe seama întâmplării: „bastard pe bastard se alungă!". Făceau trimitere la împrejurarea că asupra lui Constantin năvălea Mihail Radu Mihnea, şi el beizadea din flori, zămislit pe sub garduri, cum ziceau ei. Dar apoi, în faţa prădăciunilor care se petrecură, le cam trecu tuturor râsul.

Trimis cu oaste alcătuită din turci şi tătari, Mihnea va pustii îngrozitor ţara în care urma să domnească. Însoţitorii săi, după porunca primită, vor călca, vor pârjoli, vor măcelări şi vor nimici tot ce li se ivea în drum. În faţa

Material cu drept de autor

vâltorii neiertătoare care se revărsa asupră-i, Constantin Şerban va fugi în Ardeal, urmând-o pe Nedelea, pe care o trimisese înainte, după ce mai întâi o pusese la adăpost la Rucăr.

Ajunsă pe meleagurile de dincolo de munți, Nedelea nu se sfii să-şi facă neîntârziat loc în rândul înaltelor nemeşoaice ale Curții crăieşti, între care, ea, fostă roabă, ştia a se simți foarte în largul ei, de parcă încă de la naştere ar fi fost una dintre ele. Însă curând după aceea şi sorții din Ardeal i se dovediră peste măsură de nestatornici şi schimbători, căci craiul Rákóczi, ocrotitorul bărbatului ei, îşi pierduse scaunul cu un an în urmă, iar acum lupta cu disperare cu Acațiu Barcsai[65] pentru a-l redobândi, încât pentru scurte răstimpuri puterea cădea când în seama unuia, când a celuilalt, țara fiind, la drept vorbind, împărțită între ei.

La câteva luni după sosirea în Ardeal, Rákóczi fiind taman atunci silit să se tragă înapoi din fața vrăjmaşului, şi Constantin Şerban se văzu nevoit, dimpreună cu toți surghiuniții care-l însoțeau, să-şi caute adăpost în celălalt capăt al Ardealului, la Aleşd, aproape de hotarul cu împărăția vieneză, încât, de s-ar ivi vreo primejdie, să poată hălădui în țara vecină, ca să scape de urgie. Aici Nedelea avu surpriza şi neplăcerea de a se întâlni cu Gheorghe Ştefan, cel care-o răpise la Suceava şi se bucurase de tinerețile ei, cu Safta, soața acestuia, care, duşmănind-o dintru început, o alungase din țară, dar şi cu blajina ei surată, Ştefana Mihailova, pe care o pizmuise, căci fusese îngăduită la Curtea de la Iaşi, în vreme ce pe ea o prigoniseră.

Fostul domn al Moldovei, Gheorghe Ştefan, pierduse scaunul cam la o lună după serdar, din pricină că şi el îl supărase pe vizir prin îngăduința ce şi-o luase de a-l ajuta pe Rákóczi în nădejdea înstăpânirii asupra Lehiei. La

[65] În limba maghiară Barcsay Ákos.

Material cu drept de autor

început mai încrezător în puterile şi mijloacele sale, năvălise în Moldova în încercarea de a-şi redobândi coroana. Însă, spre necazul său, fu pus pe fugă a doua oară, fără mare osteneală. La început visă să se reîntoarne, dar destul de repede îşi dădu seama că e prea sărac ca să poată tocmi armata trebuitoare. Pe deasupra, craiul, pentru a-şi redobândi chiar scaunul său – şi el de curând pierdut – îl cam tocase şi de puținii bani ce-i mai avea. De altfel în clipa când îți dădu seama că nu mai are ce-i lua, nici nu-i mai făgădui vreun ajutor, lăsându-l de izbelişte, dar îl îngădui totuşi în suita sa, ca pe-un milog pe care-l rabzi pe lângă tine din princiară mărinimie. Ca atare, împins de nevoi, bietul moldovean îşi căută adăpost alături de cel pe care, deşi mai vârstnic, îl numea „nepot". Rudenia era mai mult închipuită şi se întemeia pe împrejurarea că Bălaşa, răposata soață dintâi a lui Constantin, era nepoata Saftei, nevasta lui Gheorghe Ştefan.

Lunile, pe care Nedelea trebui să le petreacă dimpreună cu aceşti nou veniți, nu fură unele din cele mai plăcute pentru ea! Dar asta n-o împiedică să-l îmboldească pe princiarul ei soț, fără să-i lase clipă de răgaz, ca să nu se dea bătut, ci să stăruie pentru redobândirea scaunului pierdut. De altfel, de pe urma avuțiilor moştenite de la Matei vodă, cărate cu sine în băjenie, era cu mult mai bogat decât părtaşii săi, încât îşi putea îngădui asemenea hatâr. Pe deasupra, şi câmpul pe care cădeau îndemnurile fostei roabe se dovedea peste măsură de primitor şi însetat, căci Constantin era şi acum măcinat de visuri de mărire. Astfel lipsa de istov a Nedelei va da roade, nesătula ei năzuință de căpătuială împletindu-se în chip desăvârşit cu făloşenia bărbatului ei.

O întâie încercare zice-se că ar fi făcut-o la numai două luni după ajungerea sa în Ardeal. Zvonurile arătau însă că atunci n-ar fi umblat să redobândească domnia, ci doar

Material cu drept de autor

nişte butii pline cu bănet, pe care, ca să le ascundă de vrăjmaşi şi pizmuitori, le-ar fi ascuns, aruncându-le în iazul pe care-l făcuse la Dobreni, pe ocina dăruită de taică-său frumoasei sale mame. De va fi fost aşa sau altminteri, nu se va şti niciodată, după cum nu vom şti dacă acest iureş a avut cu adevărat loc sau nu.

Ceea ce se cunoaşte însă sigur este că măritul crai, împăcându-se cu Mihnea, uzurpatorul şi vrăjmaşul cel mai înrăit al fostului serdar, se va căzni să-l convingă să se lipsească de visurile legate înturnarea în Muntenia, dându-i de înțeles că e gata să-i dea tot ajutorul dacă îşi va întoarce ochii spre scaunul Moldovei, la urma-urmei la fel de bun. Nedelea, care întrezări pe dată foloasele pe care le-ar putea trage din învoială, în neostenita ei râvnă de a se vedea din nou principesă adevărată, cu o ogradă întreagă de supuse de înaltă spiță, care să-i pupe mâna, îl bătu atât de stăruitor la cap pe Constantin Şerban, încât, astfel cicălit şi dăscălit, boierul se lăsă înduplecat; dar el şovăia totuşi să încheie înțelegerea cu Rákóczi, simțindu-se stânjenit de mai tânărul său „unchi", Gheorghe Ştefan, căruia s-ar fi zis că-i încalcă drepturile. Atins fiind de ciudate mustrări de cuget şi de prejudecățile înrudirii, apropierea celuilalt închipuia, fără voie, o piedică în calea sa, chiar dacă, după încercarea de întoarcere în scaun făcută, fostul voievod moldovean îşi dăduse seama că e vremea ca să-şi cam lase de izbelişte visurile.

La îndemnul Nedelei, pentru care înrudirea cu aşa-zisul „unchiul" nu avea vreo însemnătate, Constantin îşi va călca pe inimă şi, după multe zăticneli, va încheia un legământ cu Rákóczi, în clipa când serenisimul crai izbutise din nou ca, vremelnic, să ia locul potrivnicului său. Cum însă îl mai încerca o anume căință, făptui totul în mare taină, ca să nu-l dibuiască fostul logofăt.

Material cu drept de autor

Însă tocmirea armatei trebuitoare nu putea fi ascunsă, de aceea scumpul său „unchi" va prinde de veste de cele puse la cale în spatele său, dar şi în paguba sa, şi, supărat foc, îşi va lua soaţa, ibovnica, puţinii sfetnici şi lefegii care-i mai rămăseseră şi se va muta peste hotar în Ungaria de miazănoapte, aparţinătoare atunci de coroana vieneză. La drept vorbind se mâniase cam degeaba, căci oricum el nu mai putea năzui să se întoarcă în locul de unde fusese izgonit. Din această clipă, în afara unui nou, dar foarte scurt şi trecător popas în Ardeal, se poate socoti că-şi începe lungul drum fără de întoarcere al surghiunului, care-l va călăuzi prin multe ţări papistăşeşti ale Evropei, trăind umil din pomana regilor şi împăraţilor din acele părţi.

Plecarea sa fu o uşurare pentru Constantin Şerban, care, scăpând de visurile „unchiului" său, nu mai avea ce vină să-şi mai găsească. În schimbul unor plocoane straşnice, Rákóczi, ajuns de o lună din nou la cârmuire, îl ajută să se înstăpânească la Iaşi, lucru pe care trebuia să-l mulţumească Nedelei, care-l îndemnase la încheierea înţelegerii cu măritul crai. Dar nu va apuca să se bucure prea mult de cununa izbânzii. După nici trei săptămâni se văzu alungat de trâmbele de tătari care-l aduceau asupră-i pe Ştefăniţă, zis mai târziu „Papură vodă", ultimul fecior rămas în viaţă al lui Vasile vodă Lupu, înrăitul duşman al lui Matei, care-i veni de hac.

După înfrângere, din prevedere, se trase în ţinuturile de apus ale Ardealului, vărsând iarăşi mulţime de bani craiului Rákóczi, ca să-i stea reazem pentru o nouă încercare de dobândire a coroanei atât de iute pierdute. Dar avu parte şi de o mică şi desfătătoare plăcere, căci, cam în aceeaşi vreme, şi potrivnicul Mihnea al III-lea, cel care-l pusese pe fugă din Târgovişte, era silit să părăsească Muntenia, căutându-şi adăpost tot în Ardeal. În cele din urmă acesta ajunge şi el în ţinuturile Sătmarului, cei doi

Material cu drept de autor

având astfel prilej de a se întâlni. Până atunci nu apucaseră să se vadă vreodată, dar când se pomeniră față în față, Constantin Şerban îşi întâmpină potrivnicul cu brațele deschise, căci, fiind amândoi înfrățiți cu serenisimul crai, se cuvenea să se împace şi să-şi fie prieteni. De aceea îmbrățişările se lăsară cu calde şi clipocitoare pupături. Ce simțea fiecare în fundul sufletului pentru celălalt nu avea însemnătate.

Constantin Şerban socoti deîndată că, de vreme ce scaunul Ungrovlahiei se slobozise, vechea înțelegere cu Rákóczi cădea, încât putea năzui din nou la el, cu atât mai mult cu cât se părea că Moldova megieşă îi purta nenoroc. Din nefericire însă, Mihnea năzuia să redobândească stăpânirea pierdută, şi-i amintea craiului de legămintele încheiate mai-nainte, stăruind că nu se poate dezice de ele. Rákóczi trebuind să aleagă între ei, nu ştia cum să le potrivească mai bine ca să-i păstreze deopotrivă sub înrâurirea sa, căci şi unul şi celălalt aveau la îndemână o grămadă de bănet, pe care n-ar fi voit să-l scape în nici un chip. De aceea îi făgădui lui Mihnea ajutorul pentru reîntoarcerea la Târgovişte, iar lui Constantin Şerban îi aduse aminte că se învoise a se lipsi de scaunul muntean în schimbul aceluia din Iaşi, pentru redobândirea căruia se legă să-i stea neclintit şi pe mai departe de reazăm.

Fostul serdar, ca şi proaspăta sa nevastă nu se simțeau însă de fel împăcați, şi oftau tare înciudați. Spre pildă Nedelea, care cunoscuse la Bucureşti şi la Târgovişte adevărata mărire, privea cu mai mare tânjet spre curțile din care fusese silită să hălăduiască, dar unde se văzuse cinstită ca întâia doamnă a țării, iar boieroaice simandicoase, născute din cine ştie ce spițe cu faimă, ajunseră să-i sărute ei – o roabă! – mâna inelată şi s-o pizmuiască pentru cerceii uriaşi şi grele lanțuri de aur curat, care-i atârnau de gât şi de încheietura mâinilor! Simțămintele pe care le încercase

Material cu drept de autor

atunci nu puteau fi înlocuite cu nimic şi, în dorul lor, tare s-ar mai fi întors în Ungrovlahia bărbatului ei. Mihnea însă le stătea stavilă, stricându-le socotelile...

Nedelea nu era însă omul care să se dea bătut cu una, cu două. Trebuia să născocească ceva spre a-şi slobozi calea. Şi nu era decât un singur mijloc de a o face; mazilul potrivnic trebuia să dispară. Constantin rămase mut când o auzi mărturisindu-şi gândul. Celălalt era însoţit tot timpul de o strajă straşnică, de care nu se putea trece uşor. De aceea i se păru cu neputinţă ca să ajungă cineva până la el. „Unde şi cum ar putea să dispară făcătura asta nenorocită de bastard?! E prea viclean şi şiret ca să-l poţi atinge!" se arăta neîncrezător boierul.

– Las' pe mine, că am eu grijă de toate! şuieră netulburată Nedelea, zâmbind cu subînţeles. Tu să grijeşti de oastea cu care să ne întoarcem acasă...

Era ajun de Paşti, aşa că, la îndemnul nevestei, bogatul urmaş al lui Radu Şerban vodă îi chemă laolaltă la gazda sa din Sătmar pe toţi prietenii şi părtaşii, ca să prăznuiască împreună sfintele sărbători închinate jertfei Mântuitorului. Între cei poftiţi se numărau Gheorghe Rákóczi, Mihnea al III-lea, „prieten" deopotrivă al celui dintâi şi al serdarului, şi vajnicul „unchi" Gheorghe Ştefan, ultimul întors vremelnic în Ardeal, în nădejdea de a primi o soldă ostăşească de la crai, căci era de tot lefter.

Ospăţul cel mai de seamă, care se dorea de pomină, urma să se ţină în lunea de după Paşti, căci, ieşind din cel mai lung post al anului, să se bucure deplin de toate slobozeniile câşlegilor, sărbătorind frăţeasca prietenie care-i lega atât de strâns, făcându-i de nedespărţit! Petrecură pe cinste, mâncând pe săturate cele mai alese bucate şi bând fără îngrădire cele mai preţioase vinuri. Toţi se arătau veseli, în puteri şi sănătoşi. Rákóczi, care în ultimii ani căzuse zdravăn în patima beţiei, jertfi pentru credinţă, cu mult sârg

Material cu drept de autor

şi mare dărnicie, cam mult din sângele Domnului, nedându-se deoparte de la nici o închinare întru preamărirea Sfintei Treimi; de altfel, ca să-şi arate deosebita osârdie întru habotnica sa evlavie, voi să fie întreită fiece urare care se făcea, preamărirea celor sfinte săvârşindu-se astfel în chip de tot desăvârşit! Sindrofia se încheie târziu în noapte, la lumina lumânărilor, şi fiecare se întoarse ghiftuit şi pe trei cărări la gazda sa.

A doua zi, Rákóczi şi neprețuitul său părtean Constantin vodă, avură surpriza de a afla că prea-iubitul lor prieten, Mihnea vodă, se stinsese fulgerător din viață în răstimpul nopții. Deci, încă unul din cei care râvnise la moştenirea lui Matei şi trudise cu mult sârg la uzurparea sa, pierea în chip destul de trist. Moştenirea parcă se răzbuna din nou!

Din prețuire pentru crai, pentru Constantin vodă şi prietenii lor, se născoci zvonul că Mihnea, care deşi era încă destul de tânăr, ar fi fost lovit de dambla, căci s-ar fi înfruptat cu prea mare lăcomie şi din mâncăruri şi mai ales din băuturi. Dar în taină, aceiaşi bârfitori arătau că pristăvirea picase peste măsură de bine şi craiului, şi fostului serdar, ca să nu fi dat fiecare câte un mic ajutor pentru împlinirea nenorocirii. Prea trăgeau mari foloase de pe urma întâmplării ca să nu stârnească mulțime de nedumeriri şi închipuiri. De altfel un cronicar sas din Sighişoara întăreşte umbletul nenumăratelor cleveteli, el arătând desluşit că stingerea neaşteptată a voivodului a iscat mari semne de întrebare, pentru a adăugi mai încolo că trâmbițaşii cârmuirii au avut însă grijă să înfățişeze astfel lucrurile, încât „omul de rând să fie încredințat că-l lovise damblaua", ceea ce de bună seamă nimeni nu credea, drept care lasă „pe alții să judece"[66] întreaga poveste. Oricum, cu tot sârgul apărătorilor stăpânirii, îndoielile şi prepusurile nu putură fi

[66] Texte autentice, aprecierile aparținând cronicarului Georg Kraus.

Material cu drept de autor

nici risipite, dar nici vreodată dovedite. Bănuielile roiau cu deosebire în jurul craiului, căci după ospăț, era singurul care se simțea bine, în vreme ce fostul serdar, sincer sau din fățărnicie, se plângea că mâncarea i-ar fi căzut atât de greu, încât mai multe zile nu fusese în apele sale.

Totuşi, în ciuda atâtor şuşoteli, nimeni nu fu învinuit de nimic, iar preamăritul Mihnea vodă fu îngropat cu toată cinstea şi fala cuvenită unui mare principe, coşciugul fiindu-i înconjurat de adâncile păreri de rău ale acelora pe care-i lăsa în urmă, sfâşiați de o nețărmurită îndurerare.

Adevărul era că după ce fusese biruit, Mihnea devenise o povară pentru crai şi un potrivnic stânjenitor pentru Constantin vodă Şerban, deci un ipochimen supărător pentru amândoi. Şi nu trebuia uitat totodată că serenisimul crai, ajuns la mare strâmtoare cu plata oştilor, se alegea prin pristăvirea Mihnii cu uriaşe foloase, care nu erau de trecut cu vederea, căci carele sale cu putini de parale – tot aur sunător – şi alte odoare nu erau puține! Iar lui Constantin vodă i se deschidea din nou calea spre ispititorul scaun al Ungrovlahiei, căci odată cu moartea voievodului care-l izgonise din țară, scăpa de făgăduiala făcută craiului, cum că s-ar lăsa păgubaş de a mai cere coroana muntenească în schimbul aceleia moldovene.

E drept că fostul serdar avea pricină să fie înciudat şi pe Rákóczi, nu numai pe răposat, căci uriaşul avut care rămânea de pe urma celui pierit îşi avea, la drept vorbind, obârşia în bogățiile ascunse de el când fugise din țară, dar descoperite şi jefuite de Mihnea. Deci, craiul se împărtăşea – la urma-urmelor – din bunul care-i fusese prădat lui! Totuşi, nu-i stătea la îndemână vreun mijloc ca să-l oprească de la câştig şi pe deasupra avea nevoie de ajutorul său pentru a-şi înfăptui planuirile, aşa că se mulțumi să-i spună Nedelei:

Material cu drept de autor

– Ți-a fost gura aurită! Parcă ai fi prezicătoare – nu alta – şi-ai şti de-adevăratelea să dai în bobi!

Dacă până de Paşti Constantin vodă îi vărsă craiului Rákóczi mulțime de bani ca să-i fie de reazem pentru o nouă încercare de dobândire a coroanei ieşene, atât de iute pierdute, după îndurerata pieire a lui Mihnea, părerile i se schimbară. Drumul Munteniei fiindu-i acum deschis, iar vechile legăminte spulberate, rugă pe serenisimul crai, ca, în schimbul plocoanelor date, să-i stea alături spre a porni încă o năvală asupra țării sale dintâi. Dar acesta tocmai era prins într-un război cu otomanii pentru a-şi apăra chiar coroana sa, încât numai de nazurile părtaşului său nu-i ardea. De aceea ajutorul ostăşesc pe care i-l va da va fi de tot neînsemnat.

Totuşi, în ciuda neaşteptatei anevoințe, cu o ordie neîndestulătoare, Constantin Şerban se va avânta plin de osârdie să recucerească Ungrovlahia. Pentru vreo lună izbuti chiar să se înstăpânească asupra scaunului, dar când nişte trâmbe otomane şi tătărăşti trecură Dunărea împotrivă-i, nici nu cuteză să le stea împotrivă, ci o tuli iepureşte peste munți ca să-şi găsească adăpost în Ardeal. Cum însă în taman aceleaşi zile armia lui Rákóczi fu spulberată, iar el, rănit în luptă, muri imediat după aceea, Constantin fugi sprințar la cazaci, lăsând-o pe Nedelea la Aleşd, cu sfat ca, de se va ivi vreo primejdie, să treacă spre Sătmar, în ținuturile stăpânite de împăratul de la Viena. Temerile îi erau îndreptățite, căci noul crai năzuia să-l prindă ca să-l dea moslemilor spre a fi osândit.

Cum Rákóczi, deşi îi tocase spornic o bună parte din avere, ajuns pe ceea lume, nu-şi mai putea ține făgăduielile de ajutor, Constantin vodă se văzu silit să se descurce mai departe singur, căci poftele de mărire nu-i secaseră. De aceea, câteva luni mai târziu, deşi acum nu o avea pe Nedelea lângă el ca să-l împingă de la spate ca de

Material cu drept de autor

obicei, ajutat de cazaci, va năvăli în Moldova în nădejdea de a dobândi încă o dată râvnitul scaun ieşean. În ajutorul potrivnicului său, Ştefăniţă vodă, fiul lui Vasile Lupu, veniră însă tătarii şi-l vor alunga după o vajnică domnie de numai câteva săptămâni.

Reîntors în Ucraina, nu va putea rămâne aici, căci cazacii îi cereau banii făgăduiţi lor, dacă-l vor scăpa cu viaţă din iureşul pornit dincolo de Nistru. Ori, el nu mai avea din ce-i plăti. Ca să scape, o luă pe cărări furişate spre Lehia vecină, cu care zaporojenii erau în aprig război de ani de zile, încât putea fi sigur că acolo nu vor cuteza a-l urmări.

O clipă se temu că nu va fi prea bine primit, căci până în urmă cu jumătate de an fusese părtaşul răposatului Gheorghe Rákóczi, vechi vrăjmaş al regelui din Varşovia, rege căruia voise să-i smulgă coroana. Cum duşmanul însă pierise, Cazimir se prefăcu a uita cele petrecute cu puţini ani în urmă, şi-l primi cu îngăduinţă pe pribeag în regatul său. După ceva vreme, se va urca în tron Ioan sau Jean Sobieski, fire războinică, a cărui bunăvoinţă Constantin o va câştiga prin curajul său. Asemenea lui Matei vodă, fostul serdar dovedea o vlagă trupească de tot neobişnuită, care-i va îngădui să lupte în oastea rigăi până ce va trece de şaptezeci de ani! Drept recunoştinţă, noul cârmuitor al Lehiei îi va dărui un mic castel de la hotarul dinspre Nistru, cunoscut sub numele de Waniowice, cu o seamă din satele din jur, surghiunul devenindu-i mai blând.

Nedelea, venită în Lehia curând după bărbatul ei, se vede dintr-o dată intrată în aleasa lume a înalţilor pani polonezi, care, plăcând-o, căci era tânără, nespus de frumoasă, nespus de isteaţă şi plină de duh, o vor pofti la recepţiile din saloanele lor selecte, dându-i prilej a sta alături de soaţele lor din spiţa cea mai înaltă a Evropei şi de a se împărtăşi din cadrilurile pe care le dansau în cântec de fluiere şi harpă, cu atâta fală şi pas măreţ! În nemărginita ei

Material cu drept de autor

mândrie, nu se amesteca decât cu mădularii celor mai simandicoase familii aristocratice leşeşti, arătând un deplin dispreț şlehtei, care stătea undeva mult mai prejos de aleasa ei ființă.

Ca înaltă principesă de Ungrovlahia şi Moldova, izbuti nu numai să dobândească un loc aparte la Curtea cunoscutului rege Ioan Sobieski, dar izbândi să-şi facă şi un atât de bun renume în țara surghiunului, încât la moartea lui Constantin vodă, moşia şi castelul dăruite acestuia îi vor fi trecute ei, simplă roabă, pe care măritul rege al Lehiei o va numi plin de cuviință „prea puternica doamnă Nedelea”[67]. De altfel gurile rele şuşoteau încă de multă vreme pe la colțuri, că, la drept vorbind, castelul îi fusese dăruit fostului serdar nu atât pentru straşnica-i vitejie, cât pentru frumusețea soției.

Aprețuirea față de ea era atât de mare, încât de multe ori în spatele ei putea auzi frumoase cuvinte de laudă, dar nu lipsite şi de pizmă, ale marilor duci sau conți întruniți la sindrofii:

– Grozavă femeie! Mare noroc a dat peste principele ăsta de trei parale! Fără ea, nici n-ar fi fost poftit între noi! Cine l-ar fi băgat în seamă?! Dar pe ea n-o poți trece cu vederea...

Constantin Şerban Basarab, zis „Cârnul”, va trăi până la foarte adânci bătrâneți, împărtăşindu-se din toate bucuriile şi plăcerile vieții, încât îi va ieşi renumele de „domnul român cu cel mai îndelungat surghiun”, care se întinse pe un răstimp de vreo douăzeci şi opt de ani! Din moştenirea smulsă lui Matei Basarab va rămâne cu prea puțin, căci o parte i-o tocase Rákóczi, iar o alta o isprăvise cu multele războaie în care se amestecase. De altfel nici de puterea princiară nu avu parte prea îndelungă vreme. Deci cele răpite lui Matei vodă, pentru care luptase cu atâta

[67] Citatul este extras dintr-un document autentic de epocă, scris în 1682.

Material cu drept de autor

îndârjire şi perfidie, nu-i aduseră prea multă tihnă şi mulţumire, ci doar mândria de a se putea îngâmfa cu rangul de mare principe...

Deci singura moştenitoare cu adevărat fericită a lui Matei vodă Basarab era roaba Nedelea, adică tocmai aceea care nu numai că-i va grăbi moartea, dar i-o va face foarte amară şi plină de cazne. Nimeni în afara ei nu a izbutit să se înalţe atât de măreţ şi statornic şi să rămână în înălţimi până la sfârşit. Dovadă că răul învinge întotdeauna, fiind răsplătit cu mărinimie.

*

În vreme ce Nedelea va mai trăi câteva zeci de ani după moartea bătrânului ei bărbat, înconjurată de cununa de fostă mare şi slăvită principesă a Ungrovlahiei şi a Moldovei, răsfăţată cu semne de cinstire de mândri pani polonezi, surata ei, Stefana Mihailova, nu va fi nicicând ocrotită de acelaşi noroc şi nu va cunoaşte aceleaşi împliniri, nici aceeaşi viaţă îmbelşugată şi tihnită. Soarta îi va fi mult mai frământată şi întretăiată de mult mai multe cumpene, care o vor pune în faţa unor schimbări pe cât de uimitoare, pe atât de năucitoare, care împleteau laolaltă măriri şi căderi nu numai neaşteptate, ci de-a dreptul tulburătoare prin măreţia lor. Deşi cinstită o vreme cu rangul de principesă, nu va ajunge niciodată să-l primească pe deplin şi cu adevărat; după cum nu va fi nici împărătească, cu toate că ajunsese doar la un pas de o asemenea izbândă. În amurgul unei vieţi zbuciumate şi pline de nebănuite întorsături, va sfârşi în sărăcia unei chilii mânăstireşti, împresurată de mulţime de lipsuri şi îngrădiri.

În vremea domniei lui Gheorghe Ştefan nu va fi decât înlocuitoarea ştiută a nevestei voievodului, adică ibovnica princiară, dar nu oricum, în ascuns, ci având un loc

Material cu drept de autor

anume statornicit şi întărit la Curte, de parcă asemenea rosturi ar închipui un lucru firesc şi legiuit în aşezămintele stăpânirii. Poate unora, având pilda haremurilor turceşti, împrejurarea nici măcar nu le stârnea mirare sau nedumeriri. În primii ani după alungarea din scaun a ocrotitorului ei, starea nu i se va schimba în nici un fel, ci doar că va trăi într-o oarecare strâmtoare, ca de altfel şi stăpânii ce-i avea, care începuseră a scăpăta.

Oricum, doamna Safta, chiar şi în vremea de restrişte ce-o ajunsese odată cu surghiunul, o va privi cu aceiaşi bunăvoinţă ca şi înainte, păstrând-o şi mai departe alături ca prietenă şi duhovnic, căruia obişnuia să i se destăinuie şi să-i ceară sfatul.

Gheorghe Ştefan îşi începu pribegia în Ardeal, unde căutase a se aşeza sub pavăza ocrotitoare a lui Gheorghe Rákóczi, cel care de altfel îl făcuse domn întâiaşi dată, cu vreo cinci ani în urmă. O vreme nădăjduise să-l înduplece pe crai ca să-l ajute să-şi redobândească scaunul. Însă spre nenorocul său nu prea avea bani, deşi cu puţin în urmă pusese mâna pe uriaşa avere al lui Vasile vodă Lupu, una din cele mai mari care se puteau găsi în acest colţ de lume, dar o risipise încă de atunci, împărţindu-o cu mărinimie părtaşilor care-l ajutaseră să cucerească cetatea Sucevei. Acum plătea nesocotinţa acelei năroade dărnicii. De altfel îndată după întâia încercare de a-şi redobândi coroana, fu silit să părăsească visul de a se reîntoarce în domnia pentru cucerirea căreia ţesuse cu ani în urmă o uriaşă pânză de urzeli, asemenea unui păianjen otrăvitor!

De cum începu să-i secătuiască punga, avu neplăcerea să descopere că măritul crai se cam grăbise să-l părăsească şi făcându-se a uita de el, îl lăsă să se descurce singur. Partea tristă – şi mai ales supărătoare – era că începuse a-i arăta precădere fostului său „nepot" dinspre soaţă, adică mazilului Constantin Şerban, care, deşi

Material cu drept de autor

moştenise mai puţin de la Matei Basarab, se pricepuse a-şi gospodări cu mai multă grijă câştigul, încât mai avea butoiaşe întregi cu galbeni puse de-o parte. Principele Ardealului, care ştia acest lucru, năzuind a ciupi şi el ceva, se grăbi să-l curtenească, făgăduindu-i tot reazămul pentru a deveni domn în Moldova, căci deocamdată nu-i venea la socoteală să-l înlăture pe Radu Mihnea din Muntenia, de care începuse a se apropia.

Când află cum îl lucra pe dedesubt neprețuitul său „nepot" şi prieten, cu care împărțea surghiunul la Aleşd, se supără foc şi plecă furios din Ardeal; nu suferea să se vadă săpat pe la spate! Drept care trecu în împărăția austriacă, unde-şi duse rămăşițele Curții, nevasta, ibovnica şi fratele. La drept vorbind, din această clipă îşi începu jalnicul surghiun în țările papistăşeşti ale apusului.

Totuşi lipsa paralelor îl făcu să devină mai îngăduitor cu prejudețele de bine si de rău, drept care, pentru a primi o soldă din care să poată trăi, se învoi să se întoarcă la tânărul Rákóczi, slujind ca „general" în oastea ardelenească. Stătu astfel la poala lui încă un an şi ceva. Spre înciudarea sa, craiul se stinse însă curând din pricina rănilor primite într-o luptă. Cu visele spulberate, lipsit de orice alt reazem şi destul de scăpătat, văzând că nimic nu-l mai leagă de Ardeal şi neputându-se reînturna în Moldova, hotărî să-şi caute norocul în lume şi-şi începu lunga hoinăreală prin țările apusului, dar şi în cele ale răsăritului.

Trecu mai întâi prin Viena; va ajunge apoi prin ținuturile Brandenburgului şi ale Lehiei; va face după aceea un ocol prin Moscova, unde avu prilejul de a se întâlni cu țarul Aleksei Mihailovici; va călători mai departe prin Şvezia şi Danemarca, trăind din mila şi pomana gazdelor crăieşti.

Încă după primele popasuri în papistăşie, Safta, sătulă de atâtea preumblări şi mai ales de sărăcie, se înturnă

Material cu drept de autor

în Moldova, unde năzuia să poată redobândi viața îndestulată de altădată, adăpostindu-se pe la vreo moşie a ei. În chip neaşteptat, avu însă neplăcerea să descopere că în lipsă îşi pierduse toată bruma de avere, ajungând de tot calică. Dar i se păru mai lesne de suferit calicia de acasă, decât aceea trăită printre străini, aşa că se împăcă cu soarta, ducând o viață amărâtă până la adânci bătrâneți. Îşi trecea zilele cu mângâierea aducerilor aminte de pe vremea când fusese întâia doamnă a țării şi nu sărmana care abia putea trăi de pe o zi pe alta.

Pe la sfârşitul veacului, când îşi va da în sfârşit cele din urmă duhul, nimeni nu-şi închipuia că baba stafidită, slabă şi cocârjată din coşciugul ieftin, făcut din scânduri prost geluite, era o mândră voievodeasă, care cu peste patruzeci de ani mai-nainte stăpânise întregul neam moldav, şi toți i se închinau cu nețărmurită smerenie, sărutându-i poala.

Dacă Safta îşi făcuse deşarte vise din întoarcerea acasă, Ştefana Mihailova, nu prea avea ce nădăjdui. Nu avea unde pleca, nu avea la cine se duce, fiind sigură pe lume.

Spre deosebire de stăpâna ei, nimic n-o îndemna să se întoarcă în Moldova. Aici n-o aşteptau nici averi, nici prieteni, nici ocrotitori. Ar fi fost o simplă roabă fără căpătâi, deşi fusese slobozită de mult timp. Să se ducă în Circazia ei strămoşească era şi mai lipsit de rost. Cine şi-ar mai fi amintit că ea, în fragedă pruncie, trăise pe acolo. Nu mai putea întâlni nici prieteni, nici neamuri, pe care, chiar dacă or mai fi fost, nu le mai putea cunoaşte după atâta vreme. Apoi, acestea erau neîndoios de-o seamă cu dânsa, adică robi pe la case mai mari. Iar ea, ajunsă totuşi într-o stare mai aleasă, îndulcită cu mulțime de înlesniri, ce era să facă? Să se întoarcă pe treapta cea mai de jos a robiei? Apoi nici limba locurilor de baştină n-o prea mai ştia. Înturnată acasă, i-ar fi fost mai rău decât unei străine...

Material cu drept de autor

Aşa încât îi fu mai la îndemână să rămână lângă Gheorghe Ştefan, chiar dacă voievodul ajunsese la mare strâmtoare. Cel puțin avea un adăpost unde putea duce o viață liniştită, înconjurată fiind chiar de o anume prețuire. Oricum, era mai bine aici decât să fie roabă cine ştie pe unde, cu atât mai mult cu cât fostul domn, deşi ajuns destul de vârstnic, o împresura cu multă dragoste, făcând-o să se simtă şi ea în rând cu oamenii de cinste.

De altfel, după plecarea Saftei, rămânând singura jupânească în casă, Gheorghe Ştefan o înfățişa tuturor ca principesă a țării pe care el o cârmuise, iar puținii însoțitori care nu-l părăsiseră nu cutezară a cârti împotriva spusei sale, întorcând lucrurile pe făgaşul adevărului. Nu lipseau prilejurile când bătrânul dădea tot felul de înțelesuri împrejurării ciudate că amândoi purtau acelaşi nume, el Ştefan, ea Ştefana, lucru care, chipurile, îi apropia şi mai mult.

Aproape o duzină de ani bătură împreună drumul a nenumărate curți regeşti şi împărăteşti, şi peste tot arătă că i-ar fi soață şi prin urmare Mare Principesă de Moldova. Spre deosebire de Nedelea, în răstimpul acestor ospeții Ştefana avu prilejul de a întâlni mulțime de principi, de regi sau chiar împărați. Din păcate, cum Safta mai viețuia, căci ea nu cutezase, asemenea suratei ei, să-şi înlăture potrivnica, însoțirea cu Gheorghe Ştefan îi fu cu neputință, neajungând deci niciodată cu adevărat principesă! Totuşi, cum Gheorghe Ştefan o iubea din toată inima, o ținea la mare cinste, încât la toate curțile apusene, toți monarhii şi aristocrații de acolo o cunoscură ca purtătoare a acestui rang, fiind primită şi aprețuită de toți ca atare.

Sărăcia deveni tot mai lucie şi, ca şi cum necazul n-ar fi fost îndeajuns, pribeagul domn se dovedi tot mai şubred trupeşte, fiind repede măcinat şi doborât de molimele bătrâneții. Din ținuturile friguroase ale Şveziei se va trage

Material cu drept de autor

mai spre miază-zi, pe meleagurile Marelui Kurfürst de Brandenburg, palatinul Friedrich Wilhelm, socotit de unii un fel rege al Prusiei, deşi avea numai rang de duce. Dar nici noile olaturi nu erau, din păcate, cu nimic mai călduroase pentru un suferind de podagră.

Ultimii ani şi-i va trăi din milosteniile şi pomenile acestui cap încoronat, după ce fusese găzduit cu puţinii săi însoţitori la Szczecin, un târg destul de mare, de undeva de prin ţinuturile îndepărtate şi reci ale Pomeraniei.

De altminteri, cu rangul de Mare Principesă de Moldova şi soaţă de voievod, Ştefana va fi cunoscută şi la curtea măritului principe elector de Brandenburg. Dar ea nu va deveni niciodată doamnă sau principesă adevărată, întrucât, Safta trăind, Gheorghe Ştefan nu se putea însura cu ea, deşi el ar fi făcut-o cu mare plăcere, căci era nu numai plină de suflet, dar şi frumoasă şi îndatoritoare.

Ştefana, destoinică, muncitoare şi bună la inimă, dar, ca fostă roabă, obişnuită totodată şi cu lipsurile şi sărăcia, rămase alături de fostul logofăt până ce-şi dădu sufletul. Nu se va plânge niciodată, nu-şi va învinui nicicând ocrotitorul pentru neîmplinirile suferite, ci-i va purta până la sfârşitul său o adâncă recunoştinţă şi credinţă, atât pentru scoaterea din robie, cât şi pentru înălţarea pe care i-o prilejuise, aducând-o printre cele mai alese aristocrate ale curţilor evropeneşti!

Pristăvirea lui Gheorghe Ştefan, întâmplată prin leatul 1668 de la naşterea Domnului sau 7176 de la facerea lumii, îi dădu însă o năprasnică lovitură. La puţinele bunuri care rămăseseră de pe urma voievodului pierit, râvnea un anume Grigore Ghica, fiul aceluia care fusese numit domn după mazilirea fostului logofăt. Acesta, ajuns şi el la o vreme principe, se găsea acum fugit prin aceleaşi ţinuturi ale Pomeraniei. Astfel află de moartea lui Ştefan vodă şi, sub cuvânt că soaţa sa i-ar fi nepoată răposatului, ceru ca

Material cu drept de autor

moştenirea celui dispărut să nu fie lăsată Ştefanei, ci să-i fie dăruită singurei îndreptățite, adică femeii sale. Pentru a dovedi temeinicia cererii pe care o făcea, dezvălui principelui elector şi întregii sale curți că aşa-zisa soață a celui dus, Mare Principesă şi Înalta doamnă de Moldova, nu este decât o roabă înşelătoare şi mincinoasă, care a uzurpat ranguri la care nu avea nici un drept. Deci era departe de a închipui ceea ce s-a tot zis despre ea, fiind doar o slugă care, folosindu-se de mila şi îngăduința pe care i-o arătaseră stăpânii, sădise înşelătoarea credință că ar fi altcineva, în temeiul unor scorneli sfruntate. Nu putuse fi vreodată doamnă şi nici principesă, căci soața legiuită a celuia abia săvârşit din viață mai trăia încă pe undeva în îndepărtatele ținuturi de la hotarele marii împărății moslemice.

Biata Ştefană era îngrozitor de buimăcită, de parcă ar fi fost picată din cer. Era cuprinsă de disperare, neştiind încotro s-o apuce. Simțindu-se adânc îndatorată trecătorului domn pentru că o ridicase din roabă la rangul de închipuită principesă, se strădui, în ciuda lipsurilor în care se zbătea, cât şi a duşmăniilor şi pizmelor care o năpădeau, să aducă trupul îmbălsămat al răposatului ei ibovnic în țară, cum de altfel îi făgăduise înainte de a-şi da sufletul. Era ultima dorință care o mai însufleța în fața vârtejului de învinuiri şi dispreț care o lovea atât de neaşteptat şi năprasnic. Mai mult nu mai voia, decât cel puțin să înfăptuiască cele pentru care se legase.

La rându-i şi principele Friedrich Wilhelm fu năucit de întâmplare şi nu-i venea să-şi creadă urechilor, căci Gheorghe Ştefan venise de mai multe ori în fața sa, şi de fiecare dată i-o înfățişase pe Ştefana ca soață legiuită şi mare boieroaică dintr-o țară îndepărtată din răsărit, ceea ce era, după ştiința sa, pe potriva rangului de baroneasă în Land-ul pe care-l stăpânea. Iar femeia avea cu adevărat chip şi purtări de doamnă de viță din cea mai aleasă. Nici o clipă nu

Material cu drept de autor

ți-ai fi putut închipui că ai în față o slugă şi încă roabă! Dacă taina se afla, se făcea de râs, datorită curteniei şi cinstirilor pe care i le arătase în lungul vremii, ca unei aristocrate de cel mai înalt neam.

Nu mai ştia cum să facă încât să scape cât mai repede şi în chip cât mai vrednic de proteguita care-l punea într-o încurcătură îngrozitoare, putând stârni împotrivă-i nemulțumirea celorlalte doamne de obârşie aleasă, care s-ar fi socotit desigur jignite de a fi stat la taclale cu o slujnică. I-ar fi fost simplu s-o întemnițeze, dar închizând-o isca chiar el supărătoarea zarvă între cucoane, pe care, la drept vorbind, o voia înăbuşită. De altfel era încercat şi de mari îndoieli, neştiind pe cine ar trebui să creadă: pe răposat sau pe pârâtorul proaspăt sosit pe meleagurile sale, care nu i se părea din cel mai bun soi. Apoi şi femeia îi cam plăcuse dintru început şi parcă nu-l îndemna inima să-i facă rău.

Se bucură de aceea când Ştefana îi scrise, rugându-l să-i dăruiască banii de cheltuială trebuitori şi zapiştele de liberă trecere, pentru a putea întuma trupul îmbălsămat al soțului ei în țara în care cârmuise odinioară şi în care dorise să fie astrucat.

Pentru a ieşi cât mai lesne din impas şi pentru a nu mai stârni un potop de veninoase cleveteli, se făcu a nu băga de seamă că semnătura Ştefanei de pe cartea primită era însoțită de îndoielnica lămurire de „văduvă a domnului şi principesă de Moldova". Dimpotrivă, se grăbi să-i trimită banii ceruți şi hrisoavele trebuitoare, fără a mai porni vreo cercetare, şi-i făcu vânt acestei „principese" cam deocheate, care-l putea face de batjocură...

Singură, biata femeie n-ar fi izbândit a încropi banii necesari călătoriei, după cum n-ar fi putut tocmi nici carele şi caii trebuitori pentru drum, mai ales după ce moştenirea lăsată de răposat fusese jefuită de închipuita nepoată ghiculească. Dar întâmplarea şi mai ales teama marelui

Material cu drept de autor

Kurfürst de a nu se face de ruşine îi veniră în ajutor, înlesnindu-i împlinirea celor dorite.

Ştefana, recunoscătoare, deşi trăise în nevoi şi mare strâmtoare alături de voievod, mai ales în anii din urmă, aduse coşciugul cu rămăşiţele pământeşti ale răposatului în Moldova, şi-l astrucă după voia sa la Mănăstirea Caşinului, pe care o ctitorise cu mult în urmă. Prin asemenea dovezi de credinţă şi pioşenie Ştefana se deosebea cu totul de surata ei Nedelea. Cealaltă cerchează, deşi trăise în mare îmbelşugare şi ca adevărată doamnă şi principesă alături de Constantin vodă, deşi fusese aridicată de fostul domn în rândurile celei mai alese aristocraţii leşeşti, ajungând deopotrivă cu marii pani ai Rzeczpospolitei, deşi fusese înfăţişată cu toată cinstea strălucitei Curţi a regelui Ioan Sobieski, deşi va moşteni de pe urma principelui un castel şi o moşie alcătuită din mai multe sate, nu se va purta la fel cu acela care-i adusese atâtea măriri.

Când fostul serdar se pristăvi, nici nu se gândi măcar a sârgui ca, din recunoştinţă, să împlinească cea din urmă dorinţă a bărbatului şi binefăcătorului ei, aceea de a fi înmormântat în Ungrovlahia, alături de strămoşii săi, deşi locuia în graniţa Moldovei, deci mult mai aproape decât surata ei, având mai puţin drum de bătut. Pe deasupra, din venitul moşiei ce-i rămăsese, ar fi avut bani din destul pentru plata călătoriei, pentru care nici măcar n-ar fi trebuit să se ostenească, având la îndemână mulţime de slugi, care puteau bate şi singure drumul. Dar, în neţărmurita ei nepăsare şi nesimţire, nesocoti ultima rugă a celui pierit, care fu astrucat pe undeva în ţinuturile Lehiei de miază-zi, pe aproape de castelul în care-şi petrecuse ultimii ani ai vieţii... De altfel urma mormântului său s-a risipit de multă vreme...

Socotindu-şi datoria împlinită faţă de Gheorghe Ştefan, Ştefana Mihailova, rămasă acum de tot răzleţită, fără

Material cu drept de autor

nici un sprijin din nici o parte, se străduí să-şi găsească un rost prin Moldova, dar zadarnic.

Încercase mai întâi să se lipească de fosta ei stăpână şi prietenă şi-o căută. De altfel îi dădu destul de curând de urmă, fără prea mare greutate. Fosta doamnă, copleşită de sărăcie şi nevoi, arăta tare îmbătrânită şi neajutorată, cu toate că, pesemne, abia dacă trecuse de vreo cincizeci de ani. Oricum, deşi ajunsă o amărâtă, mândria şi-o păstrase totuşi, căci, plină de semeție îşi semna scrisorile ca „doamnă a Moldovei" şi le întărea cu o mică pecete inelară a țării, unul din puținele giuvaeruri din tinerețe pe care izbutise a-l păstra.

Chiar dacă stăpâna de altădată o înconjură ca de obicei cu toată dragostea, nu se arătă totuşi prea încântată s-o primească. Aceasta, poate din pricină că îi venea destul de greu să găsească cele trebuitoare pentru o gură, aceea a ei, necum şi pentru două. Pe deasupra, poate o şi pizmuia pe tânăra femeie, care, ca ibovnică a bărbatului ei, îi fusese totuşi potrivnică, chiar dacă avea fire bună şi făcuse totul ca să n-o supere prea mult... Apoi circazianca nu numai că era mult mai tânără, dar arăta încă proaspătă şi ademenitoare, în vreme ce ea se cam ofilise...

De altfel şi Ştefana va socoti până la urmă că nu are rost să se lege de doamna Safta, întrucât îşi dădu repede seama că nu vor putea trăi împreună, căci, în cele câteva zile pe care le petrecu în casa fostei principese, aceasta abia de avu ce să-i pună pe masă. Punga de bani primită de la ducele de Brandenburg o făcea mai înstărită decât oblăduitoarea ei de odinioară. Ba, la o vreme, făcându-i-se milă, o şi împrumută cu câțiva florini pentru nevoințele ei de zi cu zi. Pe deasupra, după ce se văzuse principesă – fie ea şi măsluită –, nu-i prea venea la îndemână să cadă din nou în starea de servitoare-roabă.

Material cu drept de autor

Şi fosta soață a lui Vasile Lupu, stăpâna ei dintâi, ajunsă la o vreme chiar mamă de voievod, îşi pierduse între timp urma, amintirea ei începând să se şteargă, încât nu mai avea cum să-i ceară ocrotirea. De altfel, mulți din cei pe care-i întrebase dacă au habar pe unde ar putea-o găsi, o priviră nedumeriți şi ridicau din umeri, nedându-şi prea bine seama despre cine era vorba. Unii ştiau că, după moartea feciorului ei în domnie şi a bărbatului curând după ce fusese scos din temniță, ar fi hălăduit prin Țarigrad, unde zice-se că ar fi avut un palat. Alții jurau că auziseră că în urmă cu vreo doi-trei ani s-ar fi întors în Moldova, dar din păcate averea i se risipise, şi, fiind destul de scăpătată, de necaz şi supărare, chiar s-ar fi stins din viață, deşi nu trecuse nici măcar de patruzeci şi şase de ani, căci ea, atât de mândră şi obişnuită cu huzurul, nu putuse suferi sărăcia în care ajunsese. Însă nimeni nu-i putu spune unde să fi fost astrucată, ca să dea cel puțin de mormântul ei.

Cum se mai putea socoti tânără şi nici slută nu era, cum încă n-o loviseră slăbiciunile şi resemnarea bătrâneții, cum rămăsese aprigă la fapte, hotărî să-şi urmeze lupta cu viața. În prima clipă se gândi să se întoarcă în țara ei de baştină, în nădejdea de a se căpătui cumva pe acolo, dându-se – îşi zicea ea – drept fosta ei stăpână cerchează, doamna Ecaterina, cu atât mai mult cu cât prinsese ceva pospai de noblețe de când fusese primită drept principesă pe la evropeneştile curți regeşti. Oricum, în Moldova pe care o întâlnea acum, după destui ani de lipsă, nu-şi putea găsi locul. Trebuia să plece, însă nu-şi dădea seama încotro o putea porni ca să-i fie cât de cât bine!

Dar în toiul acestei înfrigurate frământări, Ştefana îşi aminti dintr-o dată că păstra în calabalâcul cu care venise, o zapiscă prin care slăvitul țar al Rusiei, pe care avusese prilej să-l cunoască cu vreo patru-cinci ani în urmă, când fusese în ospeție pe acolo cu răposatul domn, îl poftea

Material cu drept de autor

pe aşa-zisul ei „soţ" în găzduire la Moskova, făgăduind a-i dărui drept milostenie tainul de cuviinţă pentru el şi alaiul său, din care să poată trăi tihnit până la sfârşitul zilelor, în aşa fel încât să-şi petreacă ultimii ani în marea împărăţie oblăduitoare a muscalilor şi să se săvârşească din viaţă printre pravoslavnicii de-o credinţă cu el, şi nu între fudulii papistaşi ai apusului.

Din pricina bolii care-l lovise, cât şi din aceea a poverii mulţilor ani care-l apăsau, Gheorghe Ştefan nu putuse, din păcate, da ascultare chemării.

Ştefana Mihailova, care se vedea hălăduind fără căpătâi prin Moldova, se gândi să se slujească ea de poftire, şi să se bucure ea de cele făgăduite închipuitului ei soţ, căci asta însemna să fie miluită de acum încolo cu tain şi pomană de bani de împărat, scăpând de orice griji până la capătul vieţii! Însufleţită de noi nădejdi, o porni spre îndepărtata împărăţie muscălească, ale cărei ţinuturi le mai bătuse odată cu răposatul domn, nefiindu-i necunoscute.

Însă călătoria era nu numai peste măsură de trudnică şi ostenitoare, ci şi foarte primejdioasă, căci ea, femeie singură, trebuia să străbată nesfârşitele câmpii bântuite de mulţimea sălbaticelor cete de războinici cazaci şi tătari, puşi pe jaf şi tâlhărie. Dar, aprigă şi hotărâtă cum fusese o viaţă întreagă, nu se lăsă biruită nici de astă dată şi-o porni cu îndârjire la drum, ajungând în cele din urmă, cu un rădvan şi o căruţă cu merinde, în îndepărtatul târg al Moskovei.

Apoi, cu zapisca primită cu ani în urmă de răposatul Gheorghe Ştefan, izbuti să pătrundă la Curtea ţarului muscal. Ba avu prilejul de a se înfăţişa chiar în faţa acestuia, un anume Aleksei Mihailovici.

Lui îi lămuri c-ar fi soaţa voievodului căruia i se făgăduise găzduire şi ocrotire, dar care din păcate, între timp, plecase dintre cei vii. Deci, după obiceiul deprins în

Material cu drept de autor

ultimii ani, se înfățișă lumii mai departe ca Mare Principesă de Moldova, totodată oblăduită a regelui Franții, Ludovic al XIV-lea, regele soare, şi a ducelui Prusiei, vestitul Mare Kurfürst Friedrich Wilhelm de Brandenburg. Pe deasupra, dădu de înțeles că s-ar trage din spița primei sale stăpâne, adică ale soației lui Vasile Lupu, cu care, chipurile, ar fi fost chiar soră. Nădăjduia că nimeni nu va fi în măsură să-i tăgăduiască spusele, căci urmele celeia de care făcea vorbire cu greu le mai putea desluşi cineva, spre a-i cere mărturia; iar pe de altă parte poveştile pe care le însăila nici nu erau cunoscute în îndepărtata împărăție a Moskovei.

Spre a-şi dovedi rangul şi însemnătatea, Ştefana istorisea că fusese răpită de lângă iubita ei soră Ecaterina de către domnul care-i luase locul cumnatului ei la cârmuire, iar acesta se însoțise îndată după aceea cu dânsa, ridicând-o astfel la starea de principesă a Moldovei. Dar apoi, de răul unor potrivnici, fusese silită să plece în surghiun. Arătă apoi mai departe că, în urmă cu ceva vreme, însoțindu-şi princiarul soț, mai fusese primită o dată la slăvita Curte moskovită. Cum între timp bărbatul ei se stinsese prin îndepărtatele ținuturi ale Pomeraniei, se vedea nevoită să primească singură poftirea care li se făcuse. Zugrăvi tot şirul de întâmplări cu deosebită îndemânare, încât fu crezută până la ultimul cuvânt, cu atât mai mult cu cât ştiu să răspundă temeinic şi înduplecător tuturor întrebărilor care urmară.

Țarul parcă-şi amintea de ea din răstimpul celei dintâi ospeții, când fusese primită dimpreună cu Gheorghe Ştefan, căci o plăcuse încă de pe atunci. Drept care fu nespus de bucuros s-o revadă. Avea în față o femeie destoinică şi dârză, pe care puteai pune temei şi care, deşi poate cam bărbătoasă, se vădea totuşi simțitoare şi gingaşă; dar pe deasupra era nespus de chipeşă şi ademenitoare, deşi, după cât se părea, trecuse de treizeci de ani. Adevărul era că se păstrase neaşteptat de bine, arătând mult mai tânără decât

Material cu drept de autor

era, cu atât mai mult cu cât învățase cu mult sârg arta sulemenirii de la prima ei stăpână, doamna Ecaterina, întotdeauna foarte gătită şi peste măsură de îngrijată de înfățişarea chipului ei.

Cum, cu numai câteva luni în urmă țarul rămăsese văduv, se simți atras de tânăra femeie şi, plăcând-o tare mult, ca doamnă şi principesă moldavă, deci ființă de neam ales, o aşeză între cele mai mândre aristocrate ale Curții sale, poftind-o să-i cinstească palatul de câte ori îi va fi cu putință, căci uşile îi vor sta deschise fără de întrerupere.

Foarte curând se zvoni că prețuirea de care era înconjurată îşi avea unele dedesubturi tainice, femeile bănuind, nu fără înciudare, că ar fi devenit țiitoare împărătească, luându-le-o înainte, deşi era o venetică. Şi pare-se că bârfele care umblau nu erau lipsite de temei, căci în ciuda vârstei, care nu mai era demult de codană, era departe de a-şi pierde farmecul. Darurile ei îl subjugară destul de repede pe măritul monarh, căci femeia ştia să se facă plăcută. La drept vorbind împrejurarea nu era de fel nouă pentru ea, căci o viață întreagă se văzuse silită să facă în aşa fel încât să fie pe gustul bărbaților, drept care se descurcă de minune şi de astă dată.

Preastrălucitul împărat al ținuturilor răsăritului era atât de încântat de proaspăta sa pradă, încât, pare-se, că-l bătu chiar gândul de a se însura cu această minunată şi gingaşă prințesă de Moldova, fostă „soață" a unui voievod proteguit de-al său. Dacă va fi fost doar o vorbă a unor guri clevetitoare sau ceva mai mult de atâta, e greu de spus. Oricum, nu se poate tăgădui că la puțină vreme de la masul Ştefanei, se zvoni prin lumea celor de înalt neam de la Moskova că țarul ar fi fost ispitit să se însoțească cu ea. Unii vorbiră chiar de o logodnă tainică. Dar după trecerea atâtor veacuri e cu neputință de deosebit ceea ce este adevăr şi

Material cu drept de autor

ceea ce este închipuire în aceste bârfe strămoşeşti! Lucrul nu va putea fi nicicând lămurit.

Însă neîndoielnic este că, pentru a se putea alătura simandicoaselor boieroaice ruseşti, Ştefana nu se putu împotrivi ispitei de a-şi potrivi amintirile în chip cuvenit, ţesând o întreagă istorie în jurul strălucitului ei trecut. Prin mijlocirea unor asemenea plăsmuiri voia în primul rând să înfrângă mândra cerbicie a înfumuratelor cuconeturi de la Curte, care, pline de sine, o cam sfruntau cu dispreţul lor, privind-o de sus ca pe o simplă ibovnică lipsită de orice preţ, care trăieşte de pe urma pomenilor şi milosteniilor stoarse din slăbiciunea bărbaţilor. Dar sârgul nu i se va mărgini numai la atâta, ci ţintea puţin mai departe; prin aceste născociri voia totodată să-l încânte pe bătrânul ţar, care să vadă în ea o femeie desăvârşită.

Slujindu-se deci de împrejurarea că la Moskova nu prea se ştia de rostul Moldovei, iar lumea nici nu avea habar pe unde se va fi aflând cu adevărat o ţară cu asemenea nume, şi ca atare nu se putuseră afla veşti despre casele domnitoare şi despre spiţele neamurilor alese de aici, scorni o întreagă poveste despre înrudirea ce-ar avea-o cu stirpea Ecaterinei Cercheza, soaţa lui Vasile Lupu, despre slăvita-i obârşie princiară, despre chipul cum ajunsese întâia doamnă a ţării şi cum, ca principesă prigonită, bătuse curţile regeşti ale apusului. Istorisirile ei păreau atât de închegate şi de întemeiate, încât găsiră deplină crezare, ea ajungând a fi socotită o jupâneasă de înalt rang, în rând cu celelalte scoborâtoare de obârşie osebită ale împărăţiei muscăleşti!

La măritiş nu se va ajunse însă niciodată, deşi o vreme, fostei roabe, stând alături de ţarul Aleksei Mihailovici, îi plăcuse să fie numită Mare Împărătească a muscalilor; dar, din păcate pentru ea, va fi împărătească taman în acelaşi chip în care fusese şi principesă.

Material cu drept de autor

Taman când toate păreau a merge din bine în mai bine, pe neaşteptate fu din nou lovită de nenoroc, minciunile sfârşind prin a-i fi iarăşi date în vileag.

Asfinţitul năzuinţelor ei va începe la vreun an sau la ceva mai mult de-un an după ce sosise în marele ţarat al răsăritului, în clipa când steaua îi era în plină înălţare, fiind, după părerea multora, pe cale de a ajunge mare împărătească. Lovitura pe care o primea era la fel de năprasnică precum aceea care o pierduse pe când se afla pe meleagurile Pomeraniei. Acolo aducătorul nenorocirii se întrupase în fostul domn Grigore Ghica, care o dădu de gol. De astă dată, purtătorul nenorocirii care-i provocă prăbuşirea se vădi a fi un alt boier român, biv vel spătarul Nicolae Gavrilovici Milescu, cel cunoscut în istoria neamului sub numele de Nicolae Milescu Spătarul.

Noul venit era un om deosebit de şcolit şi a tare multe cunoscător. Pe bună dreptate, era socotit un mare învăţat al vremii sale. Tocmai în temeiul marii sale ştiinţe, care se vădea din prima clipă din care îl întâlneai, va primi întăririle trebuitoare pentru a ajunge la aşezământul soliilor al slăvitului ţar, zis pre limba celor de loc Posolski Pricaz.

Jupânul o cunoştea pe Ştefana încă de pe vremea tinereţilor, de pe când abia dacă împlinise vreo şaptesprezece ani. Ştefana era la acea vreme cu doar câţiva ani mai mare. Ea era roaba doamnei Ecaterina, iar el, feciorul unui mazil oarecare. Taică-său, dornic de a-şi vedea băiatul înălţându-se pe scara măririlor, cu multă trudă şi opinteli, rugând pe unul şi pe altul, izbutise să-l alipească alaiului lui Gheorghe Ştefan, pe atunci domn nou, abia urcat în scaun. El fu primit în cancelariile sale ca mic grămătic.

Întâiaşi dată o întâlni pe Ştefana când Gheorghe Ştefan dobândi cetatea Sucevei şi-şi luă pentru sine, ca ţiitoare, cele două roabe ale fostei principese. Milescu le văzuse atunci, îi plăcuseră şi lui peste măsură şi-ar fi poftit

Material cu drept de autor

chiar la ele, dar era prea neînsemnat ca să-l ia cineva în seamă. Putu zări apoi slujnicele plimbate la Roman cu un preţios rădvan de-al lui Vasile vodă, fostul domn. Era o butcă nespus de mândră, fiind alocuri, pe dinafară, poleită cu aur, iar pe dinăuntru căptuşită cu cele mai alese catifele aduse din ţările îndepărtate ale apusului.

Apoi, băgase de seamă că una dintre slujnice dispăruse, cealaltă rămânând ibovnica pe faţă a domnului, ţinută la mare cinste în palatul voievodal din Iaşi, alături de nevastă, cu care, culmea, era prietenă! Milescu nu putea pricepe înţelegerea pe care Safta, soaţa legiuită, i-o arăta fetişcanei care-i uzurpa drepturile, stricându-i casa.

De pe atunci, călcându-şi pe inimă, Milescu trebui să i se închine cu toată supunerea, ceea ce îl cam înciuda! Era adevărat că era doar odrasla unui biet mazil, dar totuşi parcă nu-i venea la socoteală să fie pus nu alături, ci din jos de o roabă! Cum să-i fie el slugă acesteia?! se întreba pe atunci. Dar n-avea încotro, trebuia s-o rabde...

Domnia lui Gheorghe Ştefan fu scurtă şi se risipi destul de repede, iar odată cu ea dispăru şi Ştefana. Totuşi, desele schimbări ale cârmuirii, care urmară, nu-i fură prielnice nici lui Milescu, deşi, din mic grămătic, va ajunge mare spătar! În cele din urmă, şcolitul tânăr se văzu şi el silit să plece în surghiun, prigonit fiind tocmai de acela care o va da de gol pe Ştefana în adăpostul ei nemţesc. Peregrinările vor face ca şi Milescu Spătarul să ajungă prin ţinuturile Pomeraniei, unde-l va întâlni pe primul său stăpân, domnul Gheorghe Ştefan, cam strâmtorat de nevoi, cu suita risipită şi părăsit până şi de soaţă.

Vremelnic, spătarul fugar se va alătura la ceea ce mai rămăsese din Curtea fostului voievod. Totuşi aici avu şi neplăcerea de a o reîntâlni pe Ştefana care, în urma plecării Saftei, ajunsese să-şi zică doamnă şi principesă, şi asta cu deplina îngăduinţă şi părtăşie a fostului logofăt, care-i dăruia

Material cu drept de autor

cu mărinimie toate aceste ranguri cu nume răsunător. Acum, rămasă singură cu Gheorghe Ştefan, fosta roabă se purta ca o adevărată stăpână față de toți cei care roiau în jurul lor. Spătarul Milescu însuşi trebui să-i sărute de mai multe ori mâna, ceea ce-l zădărî nemăsurat, redeşteptând în el vechiul simțământ de înciudare. Pentru a nu-l supăra pe fostul domn, trebui însă să rabde umilirea, deşi ceva se răzvrătea în sufletul său. De altfel plecă curând din Szczecin, trimis fiind în solie mai întâi în Suedia, apoi la Regele Soare, Ludovic al XIV-lea al Franții. Dar nu uită fierea pe care trebuise să şi-o înghită. Apoi trecură din nou anii, timp în care n-o mai văzu pe femeie, iar amintirea ei aproape că i se ştersese.

Nu mică îi fu surpriza când, ajuns la Moskova, află că roaba e pe cale de a deveni mare împărătească a muscalilor! Aici ea trecea drept slăvită principesă de înaltă spiță circaziană şi văduvă de voievod, deşi pe Safta, soața legiuită a răposatului, o văzuse de curând chiar el, viețuind în tihnă şi sărăcie în Moldova! Dar ceea ce-l răscolea cel mai mult era că el trudise din greu, amar de ani, prin şcolile greceşti din Țarigrad şi chiar prin cele frânceşti şi abia de ajunse un dregător de a doua însemnătate, iar asta numai cu multă, foarte multă osteneală! În schimb slujnica, în temeiul unor minciuni deşănțate, amenința să ajungă împărătească!! În vreme ce ea năzuia la o coroană, el, cel învățat şi muncitor, abia de putuse fi primit ca slujbaş de rând în aşezământul împărătesc al soliilor! Simțea că nu poate răbda o asemenea nedreptate a sorții, după cum nu putea îndura nici gândul de a deveni sluga preaplecată a unei roabe, căreia să i se închine adânc până la pământ!

Văzându-l, Ştefana Mihailova se îngrozi. Ştia prea bine că boierul îi cunoştea în amănunțime trecutul şi că îi aflase toate tainele. Pe deasupra îşi dăduse seama încă de la început că bărbatul nu prea o suferea, fiindu-i răuvoitor. Prin mărturia sa, minciunile ei erau primejduite de a fi scoase la

Material cu drept de autor

iveală, iar toate frumoasele istorii pe care le zămislise cu atâta trudă s-ar fi destrămat, sfârşind prin a o face de ocară. Şi nu se temea degeaba.

Răscolit de ciudă, spătarul povesti tot ce ştia despre Ştefana mai marelui său, cel care cârmuia trebile soliilor, un anume Artemon Matveev, dezmădulând legenda obârşiei princiare a aşa-zisei doamne moldovence. Şi ştiu să-i istorisească în aşa fel toate întâmplările, încât să-l îndârjească temeinic împotriva femeii. De altfel, la vicleşuguri şi uneltiri pare-se că era neîntrecut, căci nu fără pricină, cu puțini ani mai devreme, un domn, supărat pe el tocmai din cauza urzelilor pe care le țesuse, îl pedepsise, însemnându-l la nas.

Nici o clipă Matveev nu-şi puse întrebarea dacă nu cumva spătarul Milescu întrece măsura adevărului sau chiar minte. Cele aflate îi picau mult prea bine ca să-şi mai facă mustrări de cuget, căci se puneau temelie planuirilor sale ascunse, căci îşi făcuse anume socotințe în legătură cu țarul şi cu peripețiile văduviei sale. El avea o nepoată căreia îi era şi epitrop, căci aceasta rămăsese orfană din pruncie. De cum muri prima soață a țarului, Maria, se gândise să găsească un mijloc de a-şi împinge răsfățata în golul lăsat de răposată. Astfel, înrâurirea sa asupra treburilor împărăției creştea într-atât, încât n-ar mai fi cunoscut margini! Dar, din păcate, tocmai când trăgea nădejde că urzelile sale dau roade, se ivise Ştefana Mihailova şi i le nărui pe toate. Acum însă, veneticul de Milescu Nicolae Gavrilovici, slujitorul său, îi punea la îndemână mijlocul de a scăpa de nedorita potrivnică, îngăduindu-i să deschidă calea iubitei sale nepoate.

Avu deci grijă ca să ajungă la urechea țarului Aleksei toate zvonurile răuvoitoare despre ibovnica sa. La început acestuia nu-i veni să creadă în adevărul lor, căci cu ani în urmă o zărise în alaiul domnului Gheorghe Ştefan,

Material cu drept de autor

care îi arăta toată cinstirea, încât era greu de crezut că nu i-ar fi fost soață și că nu era de cel mai bun neam.

Totuşi răbdătoarea stăruință a lui Matveev nu rămase fără urmări. Încet-încet, reuşi să picure îndoiala în sufletul țarului, sfârşind prin a-l îndupleca. Înălțimea Sa nu voi totuşi s-o pună în obezi pe mincinoasă şi s-o arunce în temniță, în ciuda sfaturilor prevenitoare primite de la sfetnicul său de mare credință. Recunoştea astfel că se lăsase prostit şi înşelat de-o roabă oarecare, că picase jertfă unei păcăleli şi-o ridicase pe-o netrebnică de rând între marile aristocrate ale țării. Pe de altă parte, dacă stârnea vâlvă în jurul întâmplării, îşi ridica în cap toată aleasa obşte a cuconeturilor de la Curte, care nu se vor sfii să-şi arate toată zădărârea pentru înjosirea suferită, trebuind să împresoare cu cinstiri princiare o slugă amărâtă. Zarva iscată ar fi fost nu numai uriaşă, ci şi foarte ruşinoasă pentru el!

Drept care, hotărî s-o înlăture în tăcere pe Ştefana, fără a face nici un fel de învâlvorare în jurul pricinii. Astfel, într-o bună zi, biata femeie văzu că porțile palatului împărătesc i se închid în față, iar tainurile şi miluirile băneşti, făgăduite a-i veni până la sfârşitul zilelor, se topiră dintr-o dată. Era vădit că țarul se lepădase de ea, iar foarte curând curtea împărătească avea s-o uite cu totul, amintirea ei dispărând în pustie.

În scurt timp ajunse la o stare atât de disperată, încât nu mai avea nici măcar ce mânca. Micuța „curte", pe care şi-o încropise ca principesă, se risipi pe dată şi ea. Văzându-se părăsită de țar, îmbătrânind şi trecerea la bărbați scăzându-i, se întreba tot mai stăruitor ce-ar mai putea să născocească încât să găsească mijloace care să-i îngăduie să-şi ducă mai departe viața în chip cuviincios. Nu întrezări decât o singură cale, aceea de a se rage la mănăstire, ceea ce de altfel făcu fără întârziere, spre uşurarea slăvitului țar, care

Material cu drept de autor

se vedea astfel ieşit din impas, fără să fi învolburat lucrurile şi fără să se facă de ocară.

La mănăstire, umile şi fâstâcite, stareța şi maicile o întâmpinară cu toată cinstea care socoteau ele că sunt datoare a o arăta unei mari principese care, după ce fusese pe cale de a ajunge chiar împărătească, se lipsise dintr-o dată de huzur şi de destrăbălata viață de Curte, spre a se mucenici, plină de har, pentru cucernica slujire a Domnului Dumnezeu, Mântuitorul. Jertfa ei, făcută fără vreo silă din partea cuiva, va stârni o adâncă prețuire, ba chiar o nemărginită minunare, suratelor ei de pustnicie, nimeni neştiind că avea în față o roabă ajunsă la disperare şi nu o mândră principesă, care fugise din calea păcătoaselor şi uşuraticelor ispite lumeşti şi, în nemăsurata-i smerenie ce-i stătea în fire, sfârşise prin a se mulțumi cu traiul simplu şi sărăcăcios al unei chilii nu mai mare de câțiva paşi, unde-şi va afla de altfel şi sfârşitul după mai multe zeci de ani. Sărmana avu parte de o viață peste măsură de îndelungată, ea trăind între zidurile chinoviei, în post şi rugăciuni, mai mulți ani decât avusese în clipa când îi călcase pragul... Ştefana nu se va bucura de acelaşi noroc precum Nedelea; ei îi fu dat să sfârşească trist, în amarnică strâmtoare – deşi poate mai potrivit pentru a-i numi starea, ar fi cuvântul de curată calicie –, dovadă că nu bunătatea cugetului e răsplătită de pronie, ci lipsa de suflet şi trufia... Deci, pe drept, putem trage încheierea că nu e faptă bună care să rămână nepedepsită şi nici fărădelege nerăsplătită cu dărnicie şi mărinimie.

În legătură cu Matveev, înaltul sfetnic muscal, mai marele jupânului Milescu Spătarul, trebuie spus că îşi va atinge ținta visată. În răstimp de numai câteva luni, nepoata sa, Natalia Kirilovna Nariskina va ajunge noua împărătească a Marii Rusii, el devenind astfel unchiul țarului, iar ca

Material cu drept de autor

epitrop al miresei, şi socrul său... De altfel, abia dacă trecu vreun an de la nuntă şi din această fericită reunire se va naşte un băiețel, care va ajunge prea-vestitul țar Petru I, care deschide un nou ev în istoria muscălească...

*

Aceasta fu pe scurt povestea moştenirii lăsate în urmă de Matei vodă şi chipul cum cei rămaşi în viață – sfâşiindu-se între dânşii – şi-o împărțiră şi sârguiră să tragă folos din ea. Dar prin lăcomia şi nesațul pe care le trezi în sufletul lor, moştenirea se va răzbuna împotriva multora dintre aceia care se trudiseră să smulgă câte o ciozvârtă dintr-însa.

*

* *

Material cu drept de autor

ANEXE

Material cu drept de autor

Biserica Mânăstirii Arnota

Gropnița bisericii Mânăstirii Arnota şi mormântul lui Matei Basarab, iar în fața sa, cel al tatălui său Danciu (vizibil sub sticlă). Imagini preluate din internet.

Material cu drept de autor

Lespedea de pe mormântul a lui Matei Basarab de la Arnota, lucrată prin grija lui Preda Brâncoveanu la Braşov. În partea dreaptă detalii ale stemei (majoritatea imaginilor provin din internet).

Material cu drept de autor

Partea superioară a pietrei de mormânt a lui Matei Basarab.

Material cu drept de autor

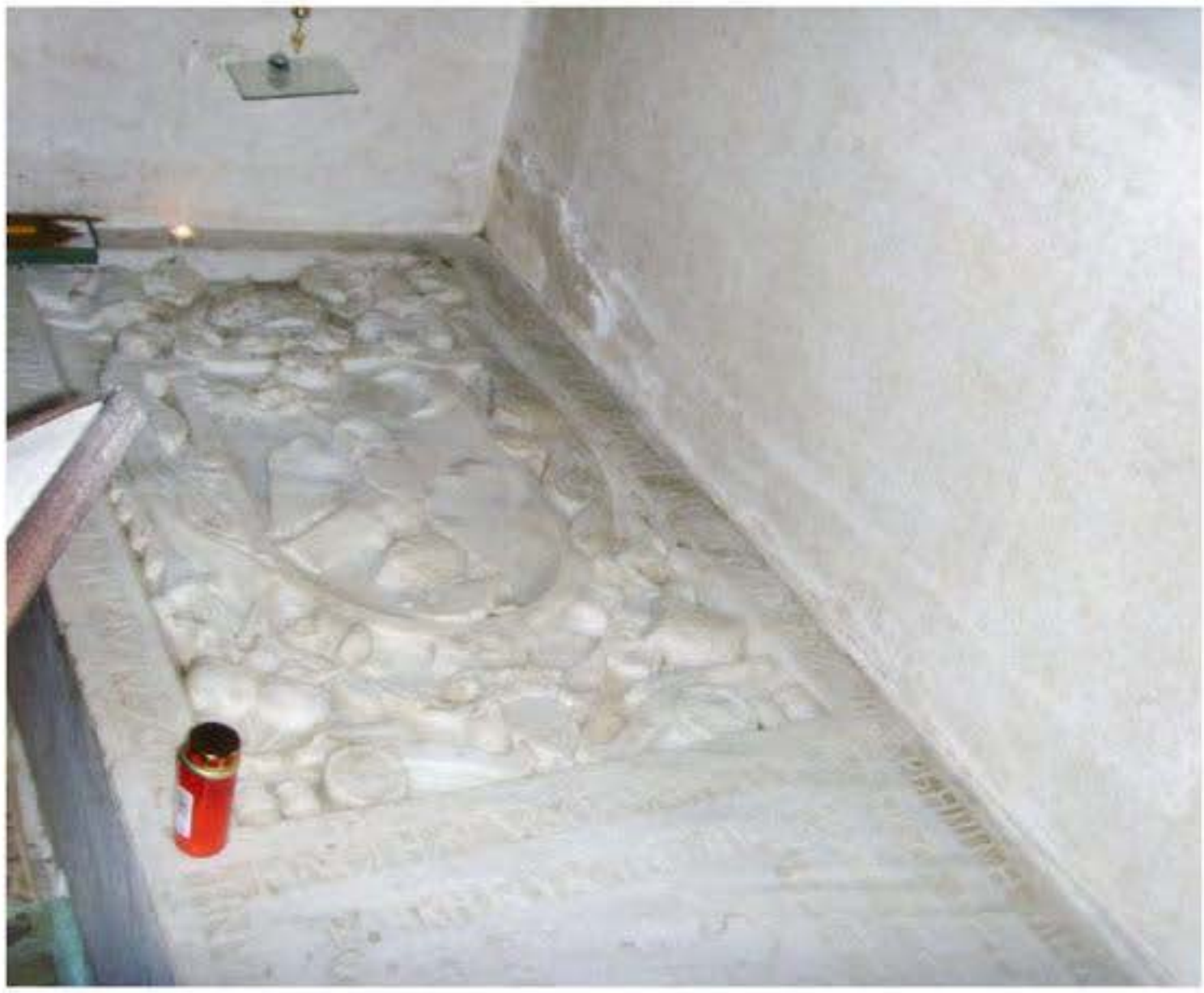

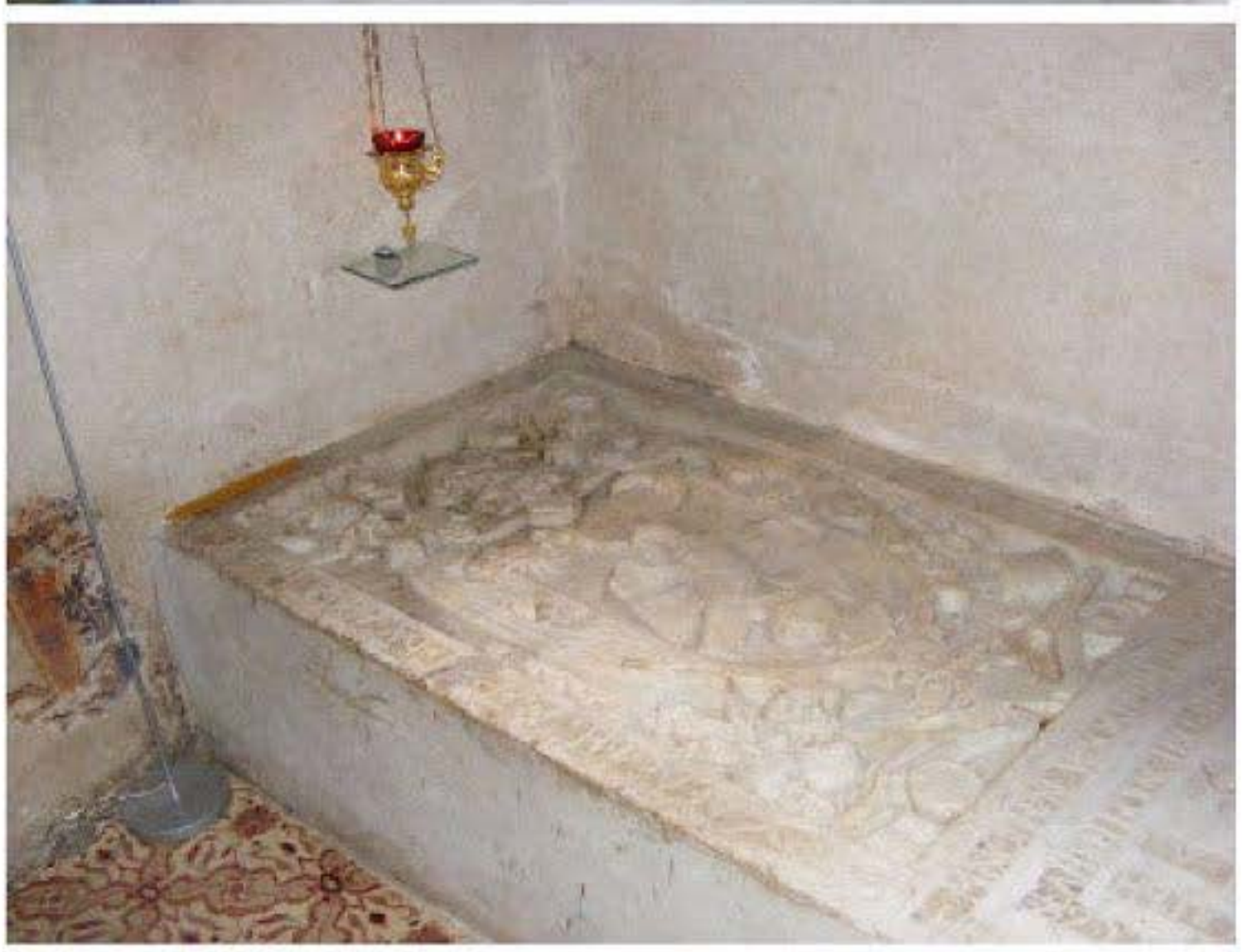

Material cu drept de autor

Biserica Domnească din Târgoviște

În dreapta fațada, iar jos latura nordică

Material cu drept de autor

Piatra de mormânt a doamnei Elena Basarab, în Biserica Domnească din Târgoviște

Material cu drept de autor

Parte de sus şi de jos a pietrei de mormânt a doamnei Elena, soția lui Matei Basarab

Material cu drept de autor

Detalii ale jumătății de jos a pietrei doamnei Elena Basarab

Material cu drept de autor

Fragment din capacul sarcofagului lui Mateiaş, fiul lui Udrişte Năsturel adoptat de perechea princiară.

Material cu drept de autor

Resturile sarcofagului lui Mateiaş, folosite azi ca recipient pentru vărsarea apelor de botez (Biserica Domnească din Târgovişte).

Material cu drept de autor

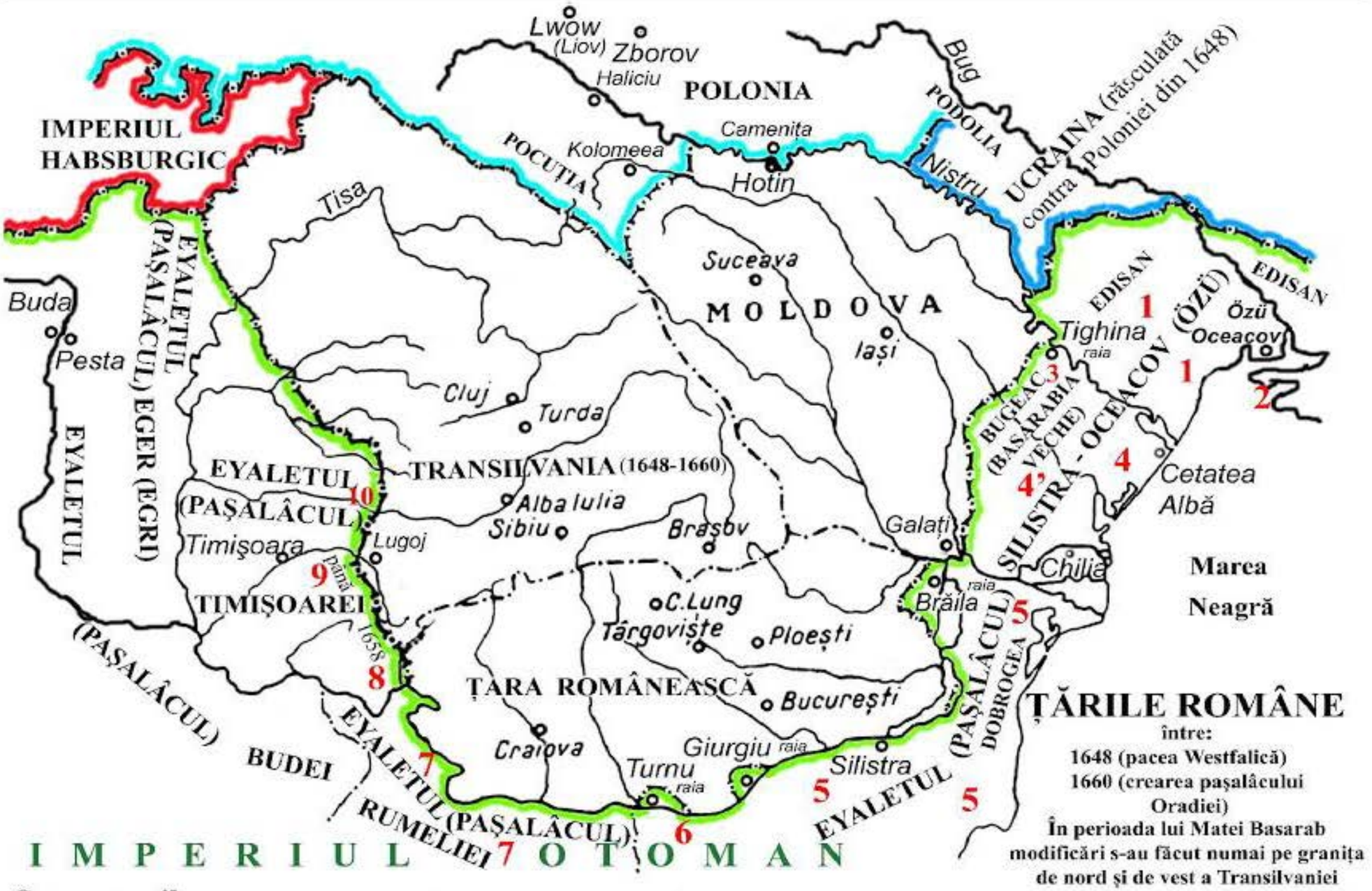

Sangeacurile din jurul Țărilor Române (după Evlia Celebi, în Călători străini despre Țările Române, vol. VI, p. 328, 331,365):

- **Eyaletul Silistra-Oceacov**: 1 - Oceacov (Oceac, Özü, Özi); 2 - Kinburn (Kâlburun); 3 - Tighina - Bender; 4 - Cetatea Albă-Akerman (uneori prezentați separat tătarii din Bugeac=4'); 5 - Silistra (fost Dârstor); 6 - Nicopole;
- **Eyaletul Rmeliei**: 7 - Vidin,
- **Eyaletul Timişoarei:** 8 - Orşovei (Ruşavei); 9 - Timişoara; 10 - Lipova.

Material cu drept de autor

UNELE PRECIZĂRI CRONOLOGICE PRIVIND MIŞCĂRILE SOCIAL – POLITICE DESFĂŞURATE ÎN ULTIMUL AN AL DOMNIEI LUI MATEI BASARAB[68]

[68] Articolul a fost publicat într-o primă formă în revista Istros, vol. II – III, 1981 – 1983, Muzeul Brăilei, Brăila, pp. 299 - 330. El a fost redactat şi finalizat în acelaşi timp cu romanul. De altfel materialul informativ pe care-l cuprinde stă la bază lucrării literare. Prezentul text reprezintă o versiune revizuită, extrasă din volumul Micu Secuiu, *Studii de istorie*, ed. a II-a.

Material cu drept de autor

Perioada finală a domniei lui Matei vodă, prin mulțimea şi amploarea contradicțiilor sociale şi politice ce-o caracterizează, a suscitat interesul multor istorici care au supus-o unei minuțioase analize în studii speciale sau, afectându-i un spațiu deloc neglijabil, în lucrări de sinteză[69]. În general, însă, toate studiile se opresc de preferință asupra răscoalelor oştenilor – cu deosebire seimeni şi dorobanți – care, prin cauzele lor social-economice profunde, prin multiplele implicații social-politice pe care le generează, prezintă o semnificație aparte. Dar antagonismele sociale şi frământările nu pot fi reduse doar la ele, chiar dacă importanța lor este mai mare. Alături de ele se pot semnala şi anume antagonisme care afectează numai relațiile unor pături ale boierimii cu domnul, realitate concretizată în comploturi şi tentative de atentat la viața acestuia. Dacă răscoalele sunt generate de încălcarea de către pătura suprapusă a unora dintre privilegiile oştenilor (culminând cu dispersarea în străinătate şi desființarea sau iobăgirea unor grupuri întregi dintre ei) sau de refuzul de a le satisface o sumă de pretenții materiale şi băneşti, comploturile exprimă nemulțumirea unora dintre boieri față de locul ce le este

---

[69] N. Iorga, *Răscoala seimenilor împotriva lui Matei Basarab*, în Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii istorice, seria a II-a, tom XXXIII (1910 – 1911), pp. 187 – 211; idem, *Istoria românilor*, vol. VI, *Monarhii*, Bucureşti, 1938, pp. 204 – 207. Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoală populară? 1655 Țara Românească*, Bucureşti, 1968. *Istoria României*, vol. III. Ed. Academiei RPR, Bucureşti, 1964, pp. 176 – 179. C. Rezachevici, *Fenomene de criză social-politică în Țara Românească în veacul al XVII-lea*, în Studii şi materiale de istorie medie, vol. IX, Academia R.S.R., 1978, pp. 77 – 83; N. C. Bejenaru, *Constantin Şerban înainte de domnie*, în Arhiva societății ştiințifice şi literare din Iaşi, tom XXXXI (1924), nr. 1, pp. 14 – 26.

Material cu drept de autor

rezervat în conducerea statului, dezacordul lor față de anumite acțiuni politice ale şefului statului, protestul față de modul cum acesta intenționa să rezolve problema succesiunii la tron în cazul că ar fi decedat. În primul caz cauzele, fiind de un interes social mai cuprinzător, pun în mişcare cercuri sociale mai largi, care depăşesc cadrul strict al armatei (în fond amenințarea iobăgirii nu plana numai asupra oştenilor, ci şi asupra țăranilor liberi, care sunt de aceea şi ei antrenați; abuzurile fiscale ale boierimii afectau în aceeaşi măsură şi categorii sociale„civile" destul de largi). În cazul comploturilor, însă, cercul celor angajați este mai restrâns, limitându-se la grupuri – adesea închise – din sânul marii boierimii cât şi a celei mijlocii, iar motivele sunt în fond strict personale. Deci dacă primul tip de acțiuni antrenează mase umane foarte largi, creează ample agitații şi întinse curente de opinie, comploturile au notă secretă şi angajează un număr restrâns de participați, cunoscuți doar unor cercuri de inițiați.

Dacă mişcările inițiate de armată, acționând între altele contra extinderii iobăgiei, au un profund caracter antifeudal, iar datorită audienței în mase, sunt mişcări larg populare, comploturile au un caracter strict politic, iar obiectivele şi avantajele privesc exclusiv cercul restrâns al conjuraților. Primele, prin gravitatea socială a obiectivelor pe care şi le propun, vizează aspecte de fond cu implicații de durată; celelalte, urmăresc doar câştiguri imediate, egoiste.

Cele două tipuri de fenomene conflictuale evoluează, în general, independent – mai ales în perioada de început – chiar dacă răbufnirile lor, materializate în acte de violență deschisă, ne apar ca fiind concomitente. Într-o fază ulterioară, în Țara Românească, cele două tipuri de mişcări par să conveargă, în sensul că uneori complotiştii par a fi preocupați să tragă foloase de pe urma perturbărilor create de răscoalele militare, exploatând în folos propriu

Material cu drept de autor

dificultățile prin care trece conducerea statului. Mai mult chiar, nu este exclus ca, uneori, angajând tratative cu liderii armatei nemulțumite, complotiştii să fi încercat să-i racoleze, limitând sensul şi obiectivele mişcărilor inițiate de oaste, deturnând deci răscoalele în interes propriu.

Între situația din Țara Românească şi cea din Moldova este o vădită similitudine. Şi într-o țară şi în cealaltă suntem confruntați cu această dedublare a antagonismelor care survin după o perioadă de îndelungată stabilitate politică. S-ar părea că aceasta perioadă de liniște şi echilibru a reprezentat de fapt o epocă de acumulare şi dospire înăbuşită a nemulțumirilor care, la primul prilej oferit de agravarea neînțelegerilor dintre cei trei principi (din Ardeal, Țara Românească şi Moldova), au răbufnit violent. Nu lipsesc însă nici deosebirile: acestea se pun în evidentă mai ales atunci când raportăm între ele cele două tipuri de antagonisme şi frământări. Din acest punct de vedere situația din Moldova este inversă celeia din Țara Românească. În primul principat rolul preponderent îl joacă complotul boieresc, el ducând la spectaculoasa răsturnare a lui Vasile Lupu (e drept şi în legătură cu ajutorul venit din celelalte două principate); în schimb răscoalele seimenilor, care se rezumau la acelea din vremea lui Gheorghe Ştefan, sunt limitate şi ca obiective social-politice şi ca participare – trecând pe un plan secund, antrenând mase umane restrânse. Dimpotrivă, la sud de Carpați, pe primul loc se situează frământările armatei, în jurul căreia se grupează şi alte forte sociale, ciocnirile culminând cu răscoala din 1655; comploturile politice, chiar dacă au şi ele urmări deloc neglijabile (culminând în cele din urmă cu înlăturarea lui Matei cu puțin înaintea decesului sau), trec pe planul secund.

*

Material cu drept de autor

Nodul acestei țesături de contradicții, acumulate vreme de vreo două decenii, a fost tăiat de Gheorghe Ştefan. În martie 1653 urzelile sale erau pe deplin coapte de vreme ce se străduieşte să părăsească în grabă Iaşii.

O primă încercare a avut loc, foarte probabil, la sfârşitul celei de a doua decade a lunii martie 1653. În acel moment, pare-se că logofătul Gheorghe Ştefan abia se întorsese dintr-o solie în Ardeal, solie prin care Lupu voise să-l împace pe crai, supărat că domnul Moldovei uneltise contra sa. (Cronica vorbeşte de scrisori adresate şi de Lupu şi de crai paşei de la Buda, care le vinde pe fiecare părții adverse, ca să aţâţe disensiunile dintre principatele române.) Paul de Alep adăugă amănuntul care ne poate interesa, şi anume, că vel-logofătul se dusese cu zece zile înainte la craiul maghiarilor... şi la Matei"[70]. Cum evenimentele reper relatate anterior se petrec în „a cincia duminică a postului" (care cade în anul 1653 în 27 martie/6 aprilie, deci la trei zile după fuga logofătului), ar rezulta că întoarcerea lui Gheorghe Ştefan din Transilvania ar fi survenit în jur de 17/27 martie. Din text s-ar înțelege că logofătul întreprinsese călătoria cu ştiința şi aprobarea Domnului. Deci în viziunea lui Lupu logofătul negocia o împăcare cu craiul, după scrisorile adresate de el paşei de la Buda, scrisori ostile craiului şi care ajunseseră în chip nedorit în mâna acestuia[71]. În realitate însă, foarte probabil că logofătul negociase ultimele detalii ale complotului său, definitivând amănuntele intervenției militare a ardelenilor.

Interesantă este şi împrejurarea că exact în zilele în care Gheorghe Ştefan vizita pe crai (în jur de 17 martie), în

---

[70] *Călătoria lui Paul de Alep*, în *Călători străini despre țările rămâne*, vol. VI., Ed. ştiințifică şi enciclopedică, București, 1976, pp. 72 – 73.

[71] G. Kraus, *Cronica Transilvaniei (1608—1665)*, Ed. Acad. R.P.R., București, 1965, p. 153.

Material cu drept de autor

scopul înfăptuirii aceleiaşi împăcări, descinde la Iaşi unul din intimii craiului, şi anume Ioan Boroş. (El pare să se afle în Moldova între 15-22 martie). Acesta, venise chipurile cu daruri pentru domn (două butoaie cu vin unguresc), în scopul restabilirii bunelor relații dintre cele două principate. Cel puțin aceasta era însărcinarea declarată a solului. În secret însă Boroş avea cu totul alte însărcinări. În primul rând trebuia să-l țină pe voievod în cetatea de scaun, împiedicându-l să plece la vânătoare în fruntea unui important corp de oaste, fapt prin care putea scăpa conspiratorilor. Dar reținându-l la Curte pe Lupu, acesta putea deveni o victimă sigură a complotului în proiect. Apoi consilierul craiului mai trebuia să se convingă cu ochii proprii că oştenii sunt sloboziți pe acasă în vederea sărbătoriri Paştelui şi deci că, în acele zile, domnul va fi lipsit de o apărare serioasă pe tot parcursul sărbătorilor[72]. În sfârşit, foarte probabil, Boroş trebuia să verifice şi mersul complotului şi seriozitatea acestuia.

Pare-se că, abia după revenirea logofătului din Transilvania, curierul ardelean hotărăşte să se întoarcă acasă, sosirea sa la Brețcu fiind după toate probabilitățile semnalul de declanşare a intervenției lui Kemeny în folosul complotului. Pentru a se pune la adăpost în momentul declanşării complotului, logofătul intenționa să părăsească şi el cetatea de scaun, refugiindu-se în tabăra aliaților săi de la Brețcu. Ca atare în clipa când Boroş îşi ia rămas bun de la Vasile Lupu, logofătul cere domnului învoirea de a-l însoți pe sol o parte a drumului, chipurile din curtoazie[73]. Detaliul ne indică fără dubii faptul că logofătul se întorsese din Ardeal înainte de plecarea lui Boroş. În fond, prin propunerea acestei „însoțiri", logofătul intenționa ca să ajungă la armatele ardelene mobilizate la Brețcu dimpreună

---

[72] G. Kraus, *op. cit.*, p. 154.
[73] *Ibidem*.

Material cu drept de autor

cu solul ardelean, sosirea lor fiind semnalul declanşării evenimentelor. Aşa cum rezultă din izvoare, logofătul a fost refuzat de Vasile Lupu.

După eşecul acestei prime încercări de a părăsi capitala, în zilele imediat următoare, logofătul recurge la o a doua stratagemă de a scăpa din cetatea de scaun („recurge deci la un fel de plan B"). Va invoca în acest scop pretextul bolii soției sale, aflată în satul Bogdana, chipurile, pe patul de moarte. (Bogdana se găseşte undeva din jos de confluența Trotuşului cu râul Oituz, deci foarte aproape de pasul Oituz, pe unde Kemeny urma să invadeze Moldova!) Detaliile ne sunt relatate de cronicarul Miron Costin, bun cunoscător al evenimentelor, pe care are putința de a le afla din postura de inițiat în tainele Curții Domneşti. „Tocma în dzua cându cântă biserica canonul sfântului Andrei de la Critu, la 8 ceasuri de noapte"[74] (adică ora 2 după miezul nopții), logofătul se prezintă lui Vasile Lupu, explicându-i că vrea să ajungă degrabă la căpătâiul soției sale în acele clipe funeste. Domnul ia de bun pretextul invocat de sfetnicul său de credință şi-i dă învoirea de a pleca.

Canonul se cântă joi, în a cincia săptămână din postul paştelui, la utrenie, a cărei oficiere începe la ora 4 dimineața[75]. Întrucât paştele în acel an se serba în 10/20

---

[74] Miron Costin, *Opere*, vol. I, ediție critică îngrijită de P. P. Panaitescu, Editura pentru literatură, Buc., 1965, p. 128.

[75] *Triodul*, ed. a VIII-a, Bucureşti, 1970, p. 402, vezi şi *sinaxarul*, pp. 418 – 419. De altfel şi indicațiile orare corespund, căci, de vreme ce oficierea slujbei începe la ora 4 după miezul nopții, era firesc ca la ora 2 domnul să-şi fi început pregătirile de participare, dar boierii din suită să nu fi sosit încă, după cum ne informează Miron Costin. Canonul cel Mare al lui Andrei Cretanul se mai cântă – de regulă însă fragmentar – şi cu alte ocazii, precum luni, marți, miercuri şi joi la povocerniță, în prima săptămână şi l-a vecernia de miercuri din a cincia săptămână din postul paştelui. În sfârşit pasagii se cântă şi la vecernia din 16 octombrie (în seara premergătoare zilei care a fost dedicată Sfântului Andrei Cretanul). Este însă exclus ca Miron Costin

Material cu drept de autor

aprilie, ar rezulta că întâmplarea se petrece în noaptea de 23/24 martie (respectiv 2/3 aprilie pe stil nou) 1653[76]. Privind evenimentele prin prisma posibilei lor evoluții, data aceasta concordă cu şirul faptelor evocate de Paul de Alep. Acest autor îşi aminteşte că domnitorul Vasile Lupu solicitase patriarhului Macarie să oficieze o slujbă religioasă în afara oraşului „în a cincia duminică a postului" (care cade în 27 martie/6 aprilie în anul 1653, deci la trei zile după fuga logofătului). Dar domnul (Vasile Lupu) era în acea zi „tare supărat", probabil din cauza primirii scrisorii boierilor Ciogoleşti care-i dezvăluia organizarea unei conspirații împotrivă-i, fapt care-l împiedică „să iasă în ziua aceea", din cauza grijilor pe care ştirile aflate i le provocă. Cum am arătat deja, în continuare prelatul ne arată că în urmă cu zece zile Gheorghe Ştefan vizitase pe craiul Rakoczi şi pe Matei. Deci faptul s-ar fi petrecut în jur de 17/27 martie 1653. Dar intervalul relativ scurt dintre revenirea logofătului din Ardeal (circa 17 martie), fuga acestuia din Iaşi (circa 24 martie) şi sosirea scrisorii complicilor săi (circa 27 martie), firesc în acea atmosferă de precipitare a faptelor, ar pleda şi el în favoarea exactității afirmației lui Miron Costin[77].

---

să se fi referit la vreuna din aceste date întrucât vecernia, începând la ora 6 p. m., nu se potriveşte cu indicația orară din cronică. De altfel textele bisericeşti socotesc utrenia de joi, din a cincia săptămână a postului mare prin excelență consacrată „după o veche predanie... marelui canon de umilință" (*lucr. cit.* p. 418).

[76] I. Sârbu, *Mateiu Basarabes auswärtige Beziehungen*, Leipzig, 1899, p. 326, reține data de 23 martie / 2 aprilie 1653 pentru întreprinderea lui Gheorghe Ştefan.

[77] În lucrarea semnată de Lidia Demeny, L. Demeny şi N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoală populară?*, la p. 59, nota 16 se arată că Gh. Rakoczi ar fi sosit la Feldioara la 18/28 martie 1653, ceea ce ar fi în concordanță cu datele cronologice de mai sus, Rakoczi aşezându-se la hotar pentru a fi cât mai aproape de evenimentele în desfăşurare. Însă în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol. VI,

Material cu drept de autor

Odată declanşate, evenimentele se vor derula apoi de la sine, căci încă „de *a doua zi după purcesul* (s. a.) lui (Gheorghe Ştefan), au început a vedere a suna glas de unguri şi de munteni”[78]. Deci prima zi după purcesul logofătului era data de 24 martie (respectiv 3 aprilie), iar a doua zi ar pica în 25 martie (respectiv 4 aprilie stil nou). Deci în această zi de 25 – martie / 4 – aprilie e lansată ştirea invaziei trupelor din Ardeal în favoarea lui Gheorghe Ştefan. Deci abia în această zi află omul obişnuit, de pe uliţă, de izbucnirea complotului contra lui Vasile Lupu. Până în această clipă lucrurile se petrecuseră în ascuns, neştiute decât de intimii lui Lupu şi ai logofătului său. Din acest moment însă devin zvon public. (Dar, foarte probabil, acum trec hotarul doar avangărzile ardelene. Invazia propriu-zisă, care antrenează grosul trupelor, nu se va petrece în această clipă, ci, foarte probabil, câteva zile mai târziu.)

O notiţă întâmplătoare, făcută pe marginea unei cărţi religioase de epocă, confirmă în mod neaşteptat afirmaţiile lui Miron Costin. Notiţa contemporană, făcută de un preot oarecare, (deci adnotaţia vine din partea unui om obişnuit, neiniţiat în dedesubturile şi intrigile secrete ale Curţii Domneşti) precizează că „... în anul 7161 (1653), în luna martie, ziua 25 (stil vechi, adică 4 aprilie stil nou) s-a ridicat ... Ştefan vodă asupra lui vodă (Lupu), ca să se ştie...”[79]

---

p. 56, la care se face trimitere lucrarea menţionată, se arată că voievodul sosea în tabără la 18/28 mai (iar în vol. IV, p. 237 figura data de 20/30 mai). Deci nici vorbă de luna martie! Ori datările ce apar în aceste izvoare trebuie, de bună seamă, puse în legătură cu lupta de la Finta şi nicidecum cu răzvrătirea logofătului Gheorghe Ştefan!

[78] Miron Costin, *op. cit.*, p. 128.

[79] Arhiva Românească, 1940, pp. 112-113, citat după N. Stoicescu, *Matei Basarab*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p. 171, nota 33 şi

Material cu drept de autor

Cum am afirmat deja, în această zi e lansat doar zvonul intervenției armate (marcat probabil de înaintarea avangărzilor). Invazia propriu-zisă – cu grosul trupelor – are loc, după cât se pare, abia după trei zile, adică în 28 martie (respectiv 7 aprilie), după cum ne sugerează un izvor contemporan[80].

Dar actul logofătului va avea implicații neașteptate și în Muntenia, implicații care nu se limitau doar la organizarea unui corp de intervenție condus de Diicu

---

idem, *Matei Basarab*, Editura Academiei RSR., 1988, pp. 189 - 190 și nota 319 de la pagina 190 a respectivei lucrări. Deci între data indicată de această notiță și cea care rezultă din cronica lui Miron Costin contradicția este doar aparentă. Data aceasta nu trebuie corelată cu plecare lui Gheorghe Ștefan din Iași, împrejurare cunoscută numai celor inițiați în secretele Curții (cum zice Costin) și care nu marca un act de răzvrătire în ochii celor din jur. La acea dată Gh. Ștefan le apărea tuturor încă în calitate de fidel al lui Lupu. Data la care se referă nota citată mai sus trebuie raportată nu la purcesul logofătului la soția sa bolnavă, ci la data lansării prin lume a acelui „glas de unguri și munteni" care „prind a suna în țară" abia a doua zi după purces, cum zice cronicarul. Opinia publică ia act de începutul uneltirii abia acum, a doua zi după purces. În ochii omului de pe stradă abia zvonul despre acest act de invazie marcă momentul declanșării răzvrătirii. În acest sens, dacă socotim că Miron Costin s-a gândit că 24 martie este prima zi după „purcesul" lui Gheorghe Ștefan, 25 martie este a doua zi după „purces", adică ziua zvonului public despre invazie. Astfel interpretate, știrile cronologice ale celor două izvoare istorice concordă pe deplin. Deci autorul notei, privind evenimentele din afara palatului și a secretelor sale, consemnează începutul ridicării abia din clipa când faptul a fost o certitudine, recunoscută ca atare de public. (Spre deosebire de Miron Costin, care privea evenimentele dinăuntrul Palatului, din postura unui inițiat în dedesubturile evenimentelor la care participa nemijlocit, preotul privește lucrurile din afară, văzând numai ceea ce este accesibil publicului larg!)

80 Conform izvoarelor de epocă Kemeny trece în taină spre Moldova abia în 28. III/7. IV (*Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol. IV, 1903, p. 236).

Material cu drept de autor

Buicescu şi la operaţiile desfăşurate în legătură cu pregătirea acestuia. Iminentul război va fi prilej de răbufnire a unor nemulţumiri multă vreme refulate. Paul de Alep declară că Diicu a fost trimes de domn „în taină, fără ştirea boierilor săi, căci dacă aceştia ar fi ştiut, i-ar fi ucis pe amândoi"[81]. Evidenta exagerare a povestitorului legată de opoziţia anti-domnească din Muntenia nu trebuie să ne ducă însă la concluzia că, de vreme ce amploarea împotrivirii

[81] Paul de Alep. *op. cit.*, p. 133. La data desfăşurării evenimentelor la care se referă, memorialistul se găsea la Iaşi, el ajungând la Târgovişte abia la 29 noiembrie 1653. Însă ajuns aici, de bună seamă, gazdele şi oaspeţii pe care-i primeşte patriarhul Macarie îi vor relata şi fapte petrecute anterior. De aici se poate trage concluzia că în vara lui 1653 în Târgovişte domnea potenţial o atmosferă destul de ostilă domnului. Saţietatea şi ostilitatea faţă de regim mergea până la gândul unui asasinat sugerează povestitorul, ceea ce implica ideea unui complot, care însă e îndoielnic să fi fost cu adevărat pus la punct în acel moment. Totuşi informaţiile trebuie preluate cu oarecare rezerve, căci e cunoscută tendinţa lui Paul de Alep de a exagera uneori. Apoi după toate probabilităţile ne aflăm în faţa unei bârfe – luată de bună – care a fost avansată călătorilor în cursul conversaţiei, amplificarea fiind legată şi de contextul în care se emitea părerea. Apoi nu trebuie uitat că Matei, supărat că patriarhul îl vizitase mai întâi pe rivalul său, s-a arătat mai rece faţă de oaspeţi, motiv pentru care Paul de Alep s-a dovedit foarte critic faţă de bătrânul domn, căruia îi aduce felurite critici, probabil prea puţin întemeiate. (Astfel îl acuză că iubeşte mai mult turcii decât pe creştini şi biserica acestora, motiv pentru care s-a dovedit foarte zgârcit cu oaspeţii săi.) Dar părerea e subiectivă şi părtinitoare căci omite adversitatea pe care aceştia i-o stârniseră prin preferarea lui Vasile Lupu, iar pe de alta ignoră faptul că domnul trebuia să-şi consolideze situaţia după înfrângerea lui Lupu, care după toate probabilităţile era simpatizat la Poartă. De altfel Paul de Alep este foarte critic faţă de Matei poate şi din slugărnicie faţă de Constantin Şerban, domn ce se înalţă la tron tocmai în cursul şederii lor şi faţă de care se simte îndatorat din pricina generozităţii şi bunăvoinţei pe care acesta le-o arată. De aceea tinde să opună însuşirilor de laudă ale lui Constantin Şerban, pretinsele cusururi ale predecesorului.

Material cu drept de autor

boierimii este neverosimilă şi deci pasajul respectiv e îndoielnic prin subiectivitate, opoziția ar fi lipsit cu totul. Miron Costin ştie, de exemplu, că Vasile Lupu a fost informat încă din martie, pe mai multe căi, asupra uneltirii ce se punea la cale împotriva domnului Matei Basarab şi a pericolelor la care se expunea el însuşi, căci între altele „şi de la Munteni încă au scris, ce n-au credzut Vasile-vodă”[82].

De altfel existența unui grup de nemulțumiți (sau poate concomitent a mai multora), care uneltesc pentru uzurparea domnului, iese cu deosebire la iveală în vălmăşagul luptelor desfăşurate pe câmpiile Munteniei, în mai 1653. Fenomenul trădării lui Matei în momentele critice ale confruntării cu Vasile Lupu nu este cu totul nou. Cu vreo 16 ani mai înainte, în 1637, – în zilele premergătoare unei ciocniri cu vechiul său rival – „pedestrimea s-a despărțit de el şi alungând pe aga înapoi la domn, şi-a ales singură un comandant; călărimea murmura şi ea”[83]. Dar nu numai oştenii şi slujitorii, ci chiar marii boieri oscilau, acelaşi informator mărturisind în altă parte că Vasile vodă se întemeia „pe trădătorii de pe lângă” Matei, „trădătorii” fiind „dintre oamenii apropiați de el”[84]. Pentru anul 1653 Kraus înfățişează un tablou extrem de asemănător şi, deşi afirmațiile sale nu sunt verificabile prin alte surse, paralelismul le întăreşte nota de verosimil. Mobilurile care-i pun în mişcare pe boieri sunt însă diferite. În primul caz ei sunt oamenii domnitorului înlăturat de Matei, care nu se pot acomoda cu noul regim. În al doilea caz e vorba de indivizi care s-au ridicat cu noul regim, sunt creațiile acestuia, dar din motive personale – dezaprobând modul rezolvării

---

[82] Miron Costin, *op. cit.*, p. 127.

[83] *Călători străini despre țările române*, vol. V, Editura ştiințifică Bucureşti, 1973, p. 181 (Memoriile lui Kemeny).

[84] A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Țării Româneşti*, vol. X, Bucureşti, 1938, p. 18 respectiv p. 17.

Material cu drept de autor

succesiunii şi poate şi alte aspecte ale conducerii curente de stat – se detaşează de acesta. Referindu-se la o confruntare premergătoare luptei de la Finta, cronicarul sas acuză pe Ghinea Brătăşanu, vel vistiernic şi pe armaşul Radu Vărzaru a se fi înţeles să manevreze „ca nişte trădători”[85], provocând înfrângerea oştenilor adunaţi în jurul lui Gheorghe Ştefan, idee reluată atunci când încearcă să explice cauzele uciderii celor doi dregători în cursul răscoalei oştenilor, ocazie cu care, într-o notă marginală, aceştia sunt calificaţi fără înconjur „boieri trădători”[86]. În aceleaşi împrejurări a fost ucis şi Socol Cornăţeanu „învinuit făţiş de trădare” de către oşteni, „deşi boierul nu avea nici o vină”, cum crede cronicarul[87]. De altfel nici în privinţa primilor acuzaţia nu pare prea întemeiată căci, după consumarea faptelor, domnitorul, preocupându-se de scoaterea clucerului Negoiţă din Pătârlage de sub acuzaţia de a fi ucis pe vistierul Ghinea, ne dovedeşte că luase măsuri de pedepsire a celor vinovaţi, ceea ce pentru nişte trădători ce complotaseră împotrivă-i desigur că n-ar fi făcut. De altfel, în acest document nu i se atribuie răposatului nici un apelativ denigrator, ci memoria îi e evocată cu bunăvoinţă[88]. În acelaşi sens, referindu-se la ciocnirile premergătoare celor de la Finta (cu deosebire la lupta de la Milcov), Matei vodă vorbeşte nu de generalii trădători, ci de lipsa unor „generali vrednici”[89]. Iar Rakoczi

---

85 G. Kraus, *Cronica Transilvaniei (1608—1665)*, Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1965, p. 158.

86 *Ibidem*. Vezi şi scrisoarea lui Gh. Rakoczi din 21 iun. 1653 în Veress, *Doc*, vol. X, doc. 173, pp. 260 – 263 unde se afirmă că soldaţii răzvrătiţi acuză pe cei doi dregători „a fi vânzători ai voivodului şi a ţării... că s-ar fi înţeles cu voivodul Moldovei”. De vreme ce şi craiul Transilvaniei o afirmă înseamnă că zvonul are o largă circulaţie.

87 G. Kraus, *op. cit.*, p. 159.

88 Arhivele Olteniei, 1937, p. 191

89 A. Veress, *Doc.*, vol. X., doc. 170, p. 257—258 şi doc. 173, pp. 260 – 263.

Material cu drept de autor

e informat că Matei nu numai că nu-i suspecta pe boierii în discuție, ci „i-ar fi ocrotit bucuros ... şi nu i-ar fi extrădat”[90] dacă s-ar fi putut împotrivi răzvrătiților.

Dar chiar dacă aceşti boieri pare-se că ar trebui scoşi din culpă, ei fiind doar jertfa unor zvonuri răuvoitoare, trădarea pare a nu fi lipsit totuşi. Tot Georg Kraus este acela care furnizează amănuntele. Matei îndreptându-se spre Finta „se temea de o nouă trădare” din partea corpurilor de roşii aleşi şi a boierilor şi ia măsuri preventive, încadrându-i cu seimeni[91]. (Miron Costin semnalează şi el măsura dar o explică exclusiv prin rațiuni militare, restrângându-i totodată şi sfera de aplicație numai la flancul drept muntean). Temerea pare motivată căci un alt izvor arată că „unii ostaşi trădători ai lui Matei vodă au refuzat să lupte cu frații lor, românii din Moldova”[92]. Măsurile preventive nu par să fi înlăturat surprizele de vreme ce „trei mişei de boieri trădători”, ulterior descoperiți şi ucişi, întorc din drum ajutorul trimis din Ardeal[93]. Până aici relatarea e verosimilă, dar adăugirea, că aceştia trei dispuneau de „cete înarmate” care ar fi fost atât de puternice încât să cuteze să se opună celor 5000 de ardeleni pe care intenționau să-i oprească la nevoie cu forța, e mai mult decât suspectă. Deocamdată imposibil de lămurit rămâne cine erau aceşti conspiratori, ce urmăreau, în slujba cui se găseau. Posibil să fie vorba de o grupare de boieri care, oferindu-şi serviciile lui Lupu, sperau să obțină unele avantaje. Aceasta e singura alternativă verosimilă pe care o putem presupune. Slujirea intereselor altor rivali ai lui Matei sau ai lui Diicu Buicescu, precum Mihnea al III-lea Radu sau Constantin Şerban, e imposibilă

---

[90] *Ibidem*, doc. 173, pp. 260 – 263.

[91] G. Kraus, *op. cit*, p. 159.

[92] N. Iorga, *Istoria armatei româneşti*, Editura militară, 1970, p. 345; vezi și nota 53 din respectiva lucrare.

[93] G. Kraus, *op. cit*, p. 160.

Material cu drept de autor

căci aceştia, chiar dacă şi-ar fi afirmat pretenţiile de acum, n-ar fi avut nimic de câştigat din victoria lui Vasile Lupu. Dimpotrivă şi-ar fi ridicat în cap un alt rival, mai tânăr ca Matei şi în caz de victorie chiar mai puternic decât acesta, la consolidarea căruia e absurd să ne închipuim că ar fi fost atât de naivi, încât să contribuie.

Dar s-ar putea tot atât de bine ca, dincolo de câştigurile imediate, complotiştii să fi fost îndemnaţi şi de scopuri altruiste, cum sugerează citatul de mai multe ori invocat de Iorga, privitor la refuzul muntenilor de a lupta cu „fraţii moldoveni", semn al închegării unui „sentiment naţional"[94]. Faptul nu trebuie să pară de fel exagerat sau lozincard. Tradiţia unităţii inaugurată de Mihai Viteazul pare să se fi păstrat vie în conştiinţa voievozilor celor trei principate. La urma urmei, tentativele lui Lupu, de a dobândi pentru sine sau pentru membri ai familiei sale tronul Ţării Româneşti şi poate chiar al Transilvaniei, nu sunt reluarea aceluiaşi ideal? Nici chiar trufaşul Diicu nu pare străin de atare gânduri. Succesor recunoscut al lui Matei, odată sosit la Iaşi în ajutorul lui Gheorghe Ştefan, el e atras şi de coroana Moldovenească[95]. Ideea cunoaşte o asemenea răspândire încât chiar principii maghiari ai Ardealului, intuind această convergenţă a teritoriilor carpato-dunărene, se lasă câştigaţi. Încă din 1627 Gabriel Bethlen gândea la un regat al Daciei[96]. Era deci posibil ca unii boieri să nu fi fost opaci acestui ideal, iar faptul că, poate, vedeau posibil ca sub pavăza unor idei atât de înalte puteau să realizeze şi unele câştiguri personale, nu e cu totul reprobabil.

---

94 N. Iorga, *Istoria armatei româneşti*, p. 345 şi Idem, *Răscoala seimenilor*, p. 197; vezi şi nota 4 din respectiva lucrare.

95 Miron Costin, *op. cit*, p. 134.

96 C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea I, Bucureşti, 1942, p. 354.

Material cu drept de autor

În ce priveşte data în jurul căreia s-a conturat această mişcare opoziționistă se pot de asemenea face numai supoziții. Chiar dacă ostilitatea devine publică abia în momentele decisive ale confruntării cu Vasile Lupu şi cu Timus Hmelnițki, este de presupus că ea apăruse anterior, căci o conspirație – oricât de „modestă" ar fi – presupune totuşi o elementară pregătire. Dacă acceptăm ideea că scrisorile primite la Iaşi în legătură cu complotul lui Gheorghe Ştefan ar fi expresia aceleiaşi opoziții, anterioritatea e neîndoielnică şi presupune chiar o durată mai mare, momentul organizării lor fiind oricum anterior deconspirării logofătului moldovean (deci anterior zilei de 25 martie / 4 aprilie). Încercând deci o circumscriere în timp, se poate accepta ca posibilă conturarea opoziției în a doua jumătate a lunii martie; în urma unei creşteri lente aceasta atinge punctul culminant în mai 1653. Deci uneltirile din acest interval de timp reprezintă prima etapă a luptelor împotriva domniei lui Matei Basarab.

În zilele următoare luptei de la Finta, frământările trec într-o nouă etapă prin intrarea în acțiune tocmai a acelora în care Matei avusese încredere, însărcinându-i să-i țină sub supraveghere pe posibilii trădători dintre boieri şi militari, la nevoie trăgând asupră-le[97]. Este vorba de seimeni şi dorobanți, care vor declanşa curând o răscoală, a cărei desfăşurare e cunoscută. Nemulțumirile s-au acumulat probabil de mai multă vreme. Desigur că, în primul rând, ele stăteau în legătură cu pericolul aservirii oştenilor, cât şi cu unele abuzuri administrativ-fiscale ale autorităților. Dar nu pot fi omise nici unele pretexte imediate de conflict. Între acestea se numărau: refuzul de a plăti soldele promise; eventual suspiciuni în legătură cu comportamentul în luptă al trupelor de cavalerie – unități boiereşti conduse de vistier şi armaş – exprimând poate o rivalitate mai veche între

[97] Kraus, *op. cit*, p. 160.

Material cu drept de autor

diferite categorii militare; în sfârşit felurite alte duşmănii personale de genul acelora care, după Kraus, ar fi provocat uciderea lui Socol Cornăţeanu. Alte izvoare vorbesc de o delegaţie a oştenilor, formată din vreo 50 de inşi, care se prezintă armaşului spre a-i face cunoscute revendicările nemulţumiţilor, cererea cărora nu numai că a fost refuzată, dar s-ar fi luat chiar măsuri de represiune contră-le. Călărimea trimisă contra răzvrătiţilor s-ar fi unit cu aceştia, amplificând conflictul.

Datorită acestei ţesături de nemulţumiri unele corpuri de osteni se revoltă. După ce agită străzile cetăţii de scaun – fapt ce putea dura câteva zile – pătrund în Curtea domnească, prind pe armaşul Radu Vărzaru şi pe vistierul Ghinea Brătăşanu şi-i ucid în faţa mulţimii. Poziţia răsculaţilor pare destul de puternică de vreme ce puseseră mâna pe „tunurile şi erbăriile" de la Curte şi le scot în câmp[98]. Unele ieşiri ale răzvrătiţilor ne apar ca foarte dure. Conform cronicii unul dintre răzvrătiţi, pentru a răzbuna nişte mai vechi abuzuri ale armaşului, ar fi tăiat o halcă din acesta ca s-o frigă şi s-o mănânce cu familia.[99]

Incidentele se vor prelungi, fiind jefuite şi case boiereşti din capitală (ca spre exemplu cea a lui Socol Cornăţeanu sau aceea a armaşului Radu Vărzaru) şi poate chiar dinafara ei. Despre extinderea frământărilor în ţară ştirile sunt puţine. Într-un act emis de cancelaria domnească se spune, e drept „fiind ţara toată întărâtată"[100], dar dovezi directe deţinem numai asupra unui conflict intervenit, cam

---

[98] Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, ediţie C. Greceanu, Editura Academiei R.P.R., Bucureşti, 1963, pp. 108 – 109. *Istoria Ţării Româneşti 1290–1690. Letopiseţul cantacuzinesc*, ediţie C. Grecescu şi D. Simionescu, Ed. Academiei R.P.R., 1960, pp. 114 – 115.

[99] *Letopiseţul cantacuzinesc*, p.152 (notele de subsol).

[100] Arhivele Olteniei, 1937, p. 191.

Material cu drept de autor

în acest interval de timp, între episcopia Buzăului şi nişte slujitori localnici[101].

Neavând mijloace pentru a reprima revolta, Matei apelează în taină la craiul Ardealului. Intrarea trupelor intervenționiste liniştește brusc lucrurile, slujitorii acceptând să depună jurământ domnitorului, fără să mai fie necesară o confruntare cu armele. În săptămânile următoare a urmat anchetarea şi pedepsirea unora dintre vinovați[102].

Informațiile privind atitudinea răzvrătiților față de monarh sunt însă contradictorii. Rakoczi ştie că turbulenții îşi trimit la palat numai doi sau trei reprezentanți pentru a solicita pe de-o parte clemență – „cerând iertare de la Vodă cu toată umilința cuvenită"; pe de alta vor cere şi pe cei doi dregători abuzivi (vistiernicul şi armaşul), iar moartea acestora linişti spiritele, întrucât mişcarea era pornită exclusiv „împotriva unor slujbaşi din preajma voivodului"[103], a căror influență asupra autorității ar fi fost nefastă.

Iar în altă scrisoare principele Ardealului adăugă: „împotriva autorității voivodului n-au făcut nimic, ci chiar fără solicitarea acestuia i-au depus... jurământ de credință"[104]. Deci s-ar crea impresia că mişcarea este orientată exclusiv împotriva boierilor.

---

[101] Gh. Ionescu, *Lupta orăşenilor din Buzău cu episcopia 1580 – 1850*, în Studii şi articole de istorie, vol. 8, 1966, p. 81.

[102] Pentru amănunte asupra desfăşurării vezi: L. Demeny, Lidia Demeny, N. Stoicescu, *op, cit*, pp. 54 – 62.

[103] A Veress, *Doc*, vol, X, doc. 173, pp. 260 – 263. De altfel după Hurmuzaki, *Fragmente*..., vol. III, București, 1900, p. 243, motivul imediat al răscoalei ar fi măcelărirea unei delegații de 50 de persoane ce se prezentase dregătorului plătitor al oştilor pentru a revendica solda pe trei luni.

[104] Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *Răscoala seimenilor sau răscoală populară?* Ed. ştiințifică, București, 1963, doc. II/A, p. 201.

Material cu drept de autor

Cronicile țării oferă însă o optică diferită: răsculații „începuseră a nu-l băgare în seamă nici cât, ci-şi bătea joc de dânsul" şi „intra unde zăcea (Matei)" şi „în multe chipuri îl pedepsea zicându-i să-şi lase de acum scaunul şi să se facă călugăr. Şi ziceau că au îmbătrânit şi şi-au ieşit din fire". În plus solicitarea armaşului şi a vistierului nu se face cu „cuviința" invocată de crai (cum arătam mai sus), ci oştenii „deteră năvală unde zăcea domnul lor, căutând pe aceşti boieri supt căpătâiul lui, supt paturi, prin poduri, prin cămări, prin lade"[105].

Aceste relatări ar dovedi că mişcarea nu viza numai pe boieri, ci pe domnitor însuşi, a cărui abdicare ar fi fost cerută. Iorga socotea – poate din acest motiv – că mişcarea ar fi inaugurat lupta pentru tron a sărdarului Constantin Şerban[106]. Nici un argument nu demonstrează însă că susnumitul boier ar fi conspirat pentru domnie **în acest moment**. De altfel, dacă ar fi făcut-o, foarte probabil că, imediat după înăbuşirea răzvrătirii, ar fi părăsit țara, având serioase motive să se teamă de pedeapsă de vreme ce tentativa eşuase şi în plus urmase anchetarea şi sancționarea vinovaților, cum ar sugera documentul anterior citat, privind scoaterea de sub acuzație a lui Negoiță, clucerul din

---

105 *Letopisețul cantacuzinesc*, pp. 114 – 115. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 108.

106 N. Iorga, *Răscoala seimenilor*, p. 205 şi urm.; Paul I. Cernovodeanu, *Răscoala seimenilor şi dorobanților din Bucureşti*, p. 44, împărătește aceleași puncte de vedere. L. Demeny, Lidia Demeny şi N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 65, resping această optică. C. Băjenaru în studiul „*Constantin Şerban înainte de domnie*" publicat în Arhiva Societății ştiințifice şi literare din Iaşi, tom. XXXI (1924), nr. 1, p. 19 şi urm., nu numai că îl vede implicat pe sărdar dar, întemeindu-se pe unele afirmații discutabile ale lui Paul de Alep, îl socoteşte pe Matei filoturc şi ca atare prezintă mişcarea ca pe o ripostă a unei partide național-creştine, care vede în fiul lui Radu Şerban, fie el şi nelegitim, un continuator al politicii părinteşti filo-creştine.

Material cu drept de autor

Pătârlage. Ori lucrurile nu se petrec aşa. Constantin Şerban rămâne liniştit în țară, locuind nu numai la moşie, ci fiind – cel puțin în toamna lui 1653, dacă nu şi mai înainte – adesea prezent în capitală, în ochii Curții, fără teamă de vreo pedeapsă, de vreme ce Paul de Alep, sosit abia de câteva luni în Muntenia, putea mărturisi, la moartea lui Matei, că sărdarul „era prietenul nostru de multă vreme”[107].

Faptul că este improbabil ca sărdarul sau un alt rival să fi provocat răzvrătirea nu exclude şi o tentă antidomnească a mişcării. Ea e generată de împrejurarea că domnitorul era înclinat să ocrotească boierimea în general şi pe cei doi dregători abuzivi în special. Aproape toate izvoarele concordă în această privință, afirmând că uciderea s-a produs fără voia lui Matei. Chiar Kraus, care crede că domnitorul ar fi ordonat executarea celor doi boieri, arată că, ulterior, acesta ar fi regretat măsura[108]. Pe de altă parte, cei doi dregători, în momentul când provocau nemulțumiri prin atitudinea lor (vistierul prin spolieri fiscale, armaşul prin teroare polițienească), o făceau în numele şi spre folosul domnitorului şi desigur că mulțimea avea toate motivele să presupună că şi cu acordul acestuia. Deci, de vreme ce Matei le apărea ca un părtaş la abuzuri (iar asprimea fiscalității sale este de toți recunoscută), putem uşor înțelege ostilitatea împotrivă-i. Accentuarea spiritului antidomnesc al răscoalei se poate datora şi împrejurării că respectivul pasaj al cronicii e redactat după moartea lui Matei, sub impresia luptelor pentru tron, care realmente au avut loc, dar s-au desfăşurat ceva mai târziu. Autorul, sub impresia celor întâmplate ulterior, e înclinat să vadă în această răscoală un preludiu al viitoarelor lupte pentru succesiune, proiectând asupra trecutului implicații ale unor fapte mai târzii. Dacă, după toate probabilitățile, această

---

[107] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 135.
[108] Kraus, *op. cit.*, pp. 158 – 159.

Material cu drept de autor

răzvrătire nu este legată de vreo rivalitate pentru coroană, ulterior aceste nemulțumiri, cu profunde rădăcini social-economice, vor fi speculate de viitorii pretendenți la tron.

Încadrarea cronologică a evenimentelor acestei a doua etape de frământări poate suscita unele discuții. În timp ce cronicile țării relatează răzmerița ca ulterioară luptei de la Finta, fără a oferi o încadrare mai precisă în timp, Kraus intercalează pasajul respectiv între descrierea luptei de pe valea Teleajenului (confundată şi contopită cu lupta de la Milcov) şi a celeia de la Finta[109], mişcarea apărând ca premergătoare acestui eveniment, deci anterioară datei de 17/27 mai 1653. Scrisoarea lui Rakoczi din 11/21 iunie, deja amintită, oferă dezlegarea: aceasta arată că „după lupta şi biruința lui Matei-vodă ... s-a întâmplat ceva zarvă din pricina oştenilor de acolo"[110]. Evenimentele sunt deci posterioare luptei de la Finta. În final scrisoarea ne arată că răscoala se liniştise probabil chiar de mai multe zile, de vreme ce slujitorii avuseseră timp să depună jurământ de credință voivodului lor, iar o solie, ce se prezentase la Feldioara ca să anunțe craiului pacificarea, se găsea încă din 10 iunie pe drumul de întoarcere. Ideea este reconfirmată şi de o altă scrisoare a craiului, redactată câteva zile mai târziu, în 17/27 iunie, care afirmă din nou că „țara (lui Matei Basarab) este liniştită"[111]. De altfel, faptul că în 11/21 iunie este atestat în funcție Bunea Vâlcu Grădişteanu, succesorul vistierului Ghinea[112], e un nou indiciu că faptele se

---

109 G. Kraus, *op. cit.*, p. 158. În introducerea lucrării, traducătorii socotesc că uciderea boierilor a precedat lupta de la Finta; „datarea e bună" şi „corectează în ce priveşte data" cronicile muntene, conchid ei (p. XXII; vezi şi nota 1 de la aceeaşi pagină).

110 A. Veress, *Documente*, vol. X, doc. 173, pp. 260 – 263.

111 Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *op. cit.*, doc. II/A, p. 201.

112 N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească şi Moldova, sec. XIV–XVII*, Editura enciclopedică română, Bucureşti, 1971, p. 189.

Material cu drept de autor

consumaseră şi se ajunsese la o stabilizare a situației. Deci mişcarea trebuie înscrisă în intervalul dintre 17/27 mai (lupta de la Finta) şi 10/20 iunie 1653 (solia amintită de crai ca aflându-se deja pe drumul de întoarcere), adică într-un răstimp de aproximativ trei săptămâni.

Să fie oare posibil să se stabilească în care parte anume a perioadei trebuiesc aşezate evenimentele? Scrisoarea craiului ne informează că în cursul mişcării l-au vizitat două solii muntene. Prima survine după „primul atac de la început al acestei întâmplări" când „nevolnicul voivod temându-se de nescai alte viclenii, a trimes în taină poştă către noi pentru ajutor" (Ce înțelege aici autorul prin „primul atac de la început"? Probabil incidentele din ziua uciderii celor doi dregători pe care anterior le relatase pe larg). O a doua solie, mai pompoasă şi mai numeroasă, compusă din „oameni de seamă, atât dintre boieri cât şi dintre slujitori" se prezintă pentru a anunța pacificarea. Când a sosit nu ştim, dar Rakoczi adaugă că „i-am trimis ieri (10/20 iunie) înapoi". Formularea ar sugera că nu sosiseră în aceeaşi zi, ci cu cel puțin o zi mai înainte. De altfel răscoala potolindu-se, motive de grabă şi de conspirativitate nu mai existau. O altă scrisoare din 12/22 iunie 1653[113] vine s-o întregească pe cea în discuție. Autorul după ce relatează sumar uciderea celor trei boieri adaugă „în joia trecută au fost în solie la domnul nostru trei boieri ai voievodului Matei din Muntenia. Dacă au zăbovit trei ceasuri, nu mai mult. Domnul nostru i-a trimis foarte zorit înapoi, nici n-au dormit acolo în Feldioara, s-au întors înapoi cu foarte mare zor". Textul prezintă două neclarități: despre care din cele două solii amintite în scrisoarea anterior citată este vorba? Pe de altă parte, ce trebuie să înțelegem prin „joia trecută" singurul element ce ne poate sluji pentru datare? Graba deosebită, nota de conspirativitate, lipsa de

[113] A. Veress, *Doc.*, vol. X, doc. 174, p. 264.

Material cu drept de autor

fast şi lipsa preocupării de a reprezenta toate cinurile ar sugera că este vorba de prima solie, cea care solicită ajutorul armat al craiului; cealaltă solie n-ar fi avut nici un motiv ca după o cavalcadă epuizată de cel puțin jumătate de zi să se reîntoarcă, fără a se odihni, după numai trei ore de şedere, de vreme ce asupra domnului nu mai plana nici o primejdie. Deci sosirea celor trei boieri (la Feldioara) ne indică „primul atac de la început al răzvrătirii", care avusese loc cu cel mult o zi mai înainte (trebuie să avem în vedere şi timpul necesar solilor ca să parcurgă drumul de cca. 177 kilometri, dintre Târgovişte şi Feldioara)[114]. Când anume sosea solia? Prin termenul de joia trecută se înțeleg în vorbirea curentă două date complet deosebite: uneori termenul se referă la joia abia trecută din săptămâna în curs; alteori însă joia din săptămâna curentă e indicată prin termenul, „joia asta" („joia aceasta") sau pur şi simplu „joi" fără nici un adaos, iar prin „joia trecută" se înțelege ziua corespunzătoare din săptămâna anterioară (din „săptămâna trecută"). Oare la care joi se referă informația ? Scrisoarea e scrisă în duminica de 12/22 iunie. Joia imediat anterioară este cea din 9/12 iunie. Imposibil însă ca la ea să se refere autorul, căci atunci abia putea sosi solia ce anunța pacificarea şi care, ştim sigur, că nu pleca în 9/19 ci în 10/20 iunie. Deci, foarte probabil, textul are în vedere joia din săptămâna anterioară (trecută), adică ziua de 2/12 iunie 1653. Deci „primul atac de la început" ar însemna că a avut loc în jurul lui 1/11 iunie 1653 (în ziua anterioară sosirii soliei). Nu este exclus ca plecarea lui Gheorghe Ştefan spre Moldova, cu oaste muntenească de ajutor, fapt petrecut concomitent[115], să fi precipitat lucrurile.

---

[114] Badea Bălăceanu, vtori-postelnic, parcurge în aprilie 1654 drumul București – Iași (cca. 411 km.) într-o zi și o noapte (vezi Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția Iorgu Iordan, Editura de stat pentru literatură și artă, 1965, p. 118).

[115] A. Veress, *Documente*, vol. X, doc. 174, p. 264.

Material cu drept de autor

(Soldații vedeau conturându-se la orizont noi lupte la care puteau participa, deci noi câştiguri posibile, iar răsplata făgăduită pentru victoria de la Finta nu li se achitase încă şi nu puteau pleca!) Deci începută în jurul lui 1/11 iunie 1653, răscoala va înceta probabil la începutul săptămânii următoare, de vreme ce la jumătatea acestei săptămâni (miercuri sau joi – 8/9 iunie stil vechi) sosea solia de pacificare, care vineri (10 iunie) se reîntorcea spre casă. Logica ar impune însă ca încă din ultimele zile ale lui mai să se fi semnalat unele agitații pe străzi şi chiar la curte, căci cronicarul relatează că, înainte de a se răfui cu dregătorii domneşti, răzvrătiții „striga prin curtea domnească să le dea lefi, că ei au bătut războiul, ce au avut cu Vasile vodă”[116], aducând totodată injurii autorităților. Deci uciderea celor trei boieri trebuie să fie circumscris intervalului de timp cuprins între 1 iunie şi 8/9 iunie 1653 stil vechi, respectiv 11 iunie şi 18/19 iunie stil nou.

Dar voivodul nu se va bucura prea multă vreme de linişte, căci imediat după aceea e expus unui atentat ale cărui detalii le reține un singur izvor, cronica lui G. Kraus[117], ceea ce face imposibilă verificarea informațiilor. Cu această tentativă de asasinat intrăm deci în a treia fază a frământărilor.

---

[116] Radu Popescu, *op. cit.*, p. 108.

[117] Merită însă a fi menționată aici o afirmație a lui Paul de Alep, poate nu lipsită de sens dacă o raportăm la aceste evenimente, adusă anterior în discuție. La această dată, vara lui 1653, memorialistul se găsea la Iași, ajungând la Târgovişte abia la 29 noiembrie 1653. Însă ajuns în Muntenia va afla şi fapte petrecute anterior. Astfel va afla că atunci când Diicu fusese trimis în Moldova în ajutorul lui Gheorghe Ştefan, „în taină, fără ştirea boierilor, ...dacă aceştia ar fi ştiut, ia-ar fi ucis pe amândoi (pe Diicu şi pe Matei) şi nu i-ar fi lăsat să atragă asupra lor o nenorocire veşnică.” (Paul de Alep, *op. cit.*, p. 133) Deci ideea asasinatului este vehiculată de bârfa târgovişteană în toamna şi iarna lui 1653 în diferite versiuni.

Material cu drept de autor

Un număr de unsprezece boieri – dintre care nici unul nu ne este indicat nominal – determină pe medicul curant al domnitorului, polonez de origine, să otrăvească feşele pacientului, provocându-i lent moartea. Aparent însă decesul trebuia să pară determinat de complicaţiile fireşti, care surveneau de pe urma rănii pe care Matei o suferise. Un bărbier trimes de Rakoczi la Târgovişte va descoperi întâmplător uneltirea, salvând viaţa domnitorului. În ce priveşte soarta vinovaţilor se ştie doar că unii au fost ucişi, iar altora li s-au luat averile[118].

Nu poate fi scăpat din vedere faptul că în 12/22 iulie 1653 Matei se adresează patriarhului ecumenic cerând destituirea mitropolitului Ştefan „ca unul ce este viclean şi de fire acru la maţe şi nu ştiu cum s-a dovedit că a fost în legătură cu răsculaţii”[119]. Rămâne însă de lămurit cu ce „răsculaţi” trebuie pus în legătură mitropolitul. Majoritatea lucrărilor înclină să creadă că este vorba de un aport la prima ridicare a oştenilor din iunie 1653[120], soldată cu uciderea unor boieri şi jefuirea altora. Singular, un studiu consideră „mai plauzibilă... participarea sa la complotul boierilor”[121], punct de vedere susţinut cu un argument logic şi anume că e greu de crezut că mitropolitul se angajează într-o luptă antiboierească – o luptă contra propriei caste[122]

---

[118] G. Kraus, *op. cit.*, pp. 160—162.

[119] Hurmuzaki, *Documente*, vol. XIV, partea I, Bucureşti, 1915, doc. CCLXXV, p. 195.

[120] Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 61. N. Stoicescu, *Sfatul domnesc şi marii dregători din Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV-XVII)*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1968, p. 111. M. Păcurariu, *Istoria bisericii ortodoxe române*, vol. II, Buc., 1981, p. 54. C. Băjenaru, *lucr. cit.*, p. 24.

[121] C. Razachevici, *Fenomene de criză social-politică în Ţara Românească în veacul al XVII-lea*, în Studii şi materiale de istorie medie, vol. IX, Editura Academiei R.S.R., 1978, p. 81.

[122] De fapt mitropolitul este de origine modestă (Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 62 – vezi

Material cu drept de autor

– alături de nişte oşteni de rând! Argumentul este întemeiat şi ca atare greu de respins. În plus, întârzierea cu care este depus mitropolitul, la mai mult de o lună după liniştirea tulburărilor provocate de oaste, întăresc îndoielile în legătură cu oportunitatea asocierii acestor două evenimente şi pledează mai degrabă în favoarea asocierii cu un fapt ceva mai recent, care nu putea fi decât complotul boierilor. În răspunsul patriarhiei se precizează că mitropolitul ţesuse „uneltiri" contra domnitorului şi „s-a cunoscut că a pus gând asupra lui, făcându-se părtaş cu cei ce s-au ridicat împotriva Domniei", iar în continuare adaugă „s-a răsculat *împotriva domnitorului său însuşi*"[123](s.a.). Toate afirmaţiile pun în evidenţă o accentuată adversitate faţă de persoana domnului, care este – cum am spus – mai puţin caracteristică răscoalei slujitorilor (scrisorile lui Rakoczi – deja citate – contestau chiar cu totul o atare tentă), dar s-ar potrivi foarte bine cu relatările lui Kraus despre complotul boieresc, care viza direct pe domn şi nu nişte boieri sau structuri administrativ-politice sau fiscale. Toate aceste argumente se adaugă celui invocat de Rezachevici, consolidându-i forţa de convingere, şi îndemnându-ne să-l asociem pe Ştefan cu tentativa de otrăvire a rănilor domnului.

Stabilirea datei complotului se poate face numai cu aproximaţie, Kraus neoferind nici o informaţie directă în această privinţă. Acceptând implicarea mitropolitului, înseamnă că descoperirea complotului trebuie să se fi petrecut anterior lui 12/22 iulie 1653, data redactării scrisorii de destituire a prelatului. Însă având în vedere gravitatea acuzaţiei, este de presupus că ancheta s-a

---

mai ales nota 98 din respectiva lucrare), dar ajuns la înalta condiţie socială pe care o deţinea în 1653, este greu de crezut că mai judeca împrejurările vieţii prin optica acelora din rândul cărora plecase.

[123] Hurmuzaki, *Documente*, vol. XIV, partea I, doc. nr. CCLXXIV, pp. 196 – 197.

Material cu drept de autor

desfăşurat repede, anterioritatea presupunând un interval foarte scurt. Indicaţia că bărbierul care a descoperit otrăvirea a fost trimis „neîntârziat din tabăra de la Feldioara”[124] împinge data proximă înainte de care trebuie să se fi desfăşurat evenimentele de la 12 iulie (scrisoarea privind mitropolitul) la 5/15 iulie, zi în care Rakoczi părăsea tabăra[125], dată după la care nu mai putea expedia medicul din Feldioara.

Data proximă care delimitează dinspre cealaltă extremitate, aceea a începutului, intervalul de timp în care s-a putut desfăşura complotul otrăvirii este oferită tot de unele scrisori ale lui Racoczi. La cererea Elenei, soţia lui Matei vodă, craiul trimite la Târgovişte încă din luna mai un chirurg ce extrage glonţul care-l rănise pe domn, fapt pe care, pare-se, nu-l reuşise bărbierului curţii. După această intervenţie starea bătrânului domn cunoaşte o vădită îmbunătăţire, care exclude orice presupuneri privind otrăvirea rănii domnului muntean. Astfel scrisoarea din 11/21 iunie avertiza că domnitorul „s-a întremat atâta din rana căpătată la picior încât lunea trecută, s-a ridicat în picioare din propria-i putere”[126] (Ziua indicată în epistolă corespunde fie cu 6/16 iunie, lunea din săptămâna în care craiul îşi redacta scrisoarea, fie mai probabil cu 30 mai/9 iunie, adică lunea din săptămâna anterioară, funcţie de cum interpretăm termenul de lunea trecută; semnificativ este că în scrisoarea mai sus citată, craiul, referindu-se la duminica imediat premergătoare, nu o denumeşte „duminica trecută”, ci o indică fără nici un apelativ). În altă scrisoare, datată

---

[124] G. Kraus, *op. cit.*, p. 161.

[125] *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, 1915, vol. VI, p. 56 (În 5/15 iulie Rakoczi se muta la Braşov, revenind la Feldioara abia la 13/23 iulie (deci la o zi după cerere de destituire a mitropolitului). Data poate fi regăsită şi în vol. IV, p. 106 şi p. 237.)

[126] A. Veress, *Documente*, vol. X, p. 260.

Material cu drept de autor

17/27 iunie 1653, autorul precizează că Matei „s-a vindecat de rana primită la genunchi în aşa fel că duminică (12/22 iunie) a mâncat şi a băut vesel”[127]. Deci în prima jumătate a lunii iunie (chiar depăşind jumătatea acesteia) sănătatea voivodului este în plin progres.

Lipsind orice urmă de involuție, complotul putea să aibă loc numai ulterior, în cursul celor două săptămâni şi jumătate delimitate de data de 17/27 iunie (scrisoarea – deja citată – a lui Rakoczi) şi cea de 5/15 iulie 1653, (plecarea bărbierului demascator de la Feldioara). Desigur ne putem pune întrebarea de ce a avut Rakoczi inițiativa trimiterii unui bărbier la Târgovişte? Sunt trei răspunsuri posibile. La trimis din întâmplare spre a-şi dovedi bunăvoința. Dar mai probabil, prin iscoadele sale, a aflat ceva ce l-a îngrijorat. Poate aflase numai de întăutățirea stării de sănătate a lui Matei şi a voit să intervină. Dar nu e exclus ca iscoadele să-l fi informat că la Târgovişte se petrece ceva suspect, ceea ce la îndemnat pe voievod să trimită om spre cercetare. Dar indiferent de motivul care l-a determinat pe Rakoczi să trimită bărbierul, descoperirea atentatului s-a petrecut probabil a doua sau cel târziu a treia zi după aceea (după 5 iulie), deci imediat după sosirea bărbierului în cetatea de scaun. Spre aceeaşi dată îndrumă şi hrisovul de destituire a mitropolitului (căci aceasta nu putea întârzia prea mult timp după demascarea conspiratorilor, ea fiind totuşi probabil întârziată un număr oarecare de zile necesare derulării anchetei celor vinovați.) Complotul în sine însă a avut o durată ceva mai lungă, cum rezultă din detaliile date de cronicar: „din pricina oblojelii otrăvite i se umflă tot trupul nemaiputând să doarmă, nici să se odihnească timp de câteva zile şi nopți”, iar în continuare se indică că somnul îi „lipsise şase zile”[128]. Deci lenta intoxicare a durat aproape

---

[127] Lidia Demeny, L. Demeny, N, Stoicescu, *op. cit.*, doc. II/A, p. 201.

[128] G. Kraus, *op. cit.*, pp. 160 – 161.

Material cu drept de autor

tot intervalul de timp mai sus indicat, acțiunea declanşându-se în ultima decadă a lui iunie şi încheindu-se în primele zile ale lunii iulie 1653, când bărbierul ardelean demască uneltirea.

Pentru identificarea unora dintre eventualii conspiratori putem folosi lista dregătorilor din această epocă, reținându-i ca suspecți pe aceia care au fost destituiți în acest interval de timp. Dintre dregătorii de sfat unul singur se găseşte în această situație şi anume marele paharnic Hrizea din Bogdănei. El este menționat ultima dată în slujbă la 11 iunie (dată la care sfatul domnesc ne apare deja reorganizat, cei uciși în timpul răzmeriței oştenilor fiind înlocuiți), succesorul său Radu Stoica Şintescu din Popeşti fiind atestat pentru prima dată la 3 septembrie 1653[129]. Fără a avea vreo altă dovadă, dar întrucât în iulie-august nu se cunosc alte evenimente care puteau determina dizgrația – deşi, evident, aceasta putea avea şi motive minore – se poate presupune că Hrizea era implicat în complot. (Este improbabil ca dizgrația să fi survenit în urma participării la răscoala oştenilor de vreme ce la 11 iunie spiritele erau pe deplin liniştite şi mişcarea încheiată; iar dacă i s-ar fi imputat o vină legată de acele evenimente, n-ar mai fi apărut la această dată în sfat). Oricum Hrizea nu mai este menționat în nici o funcție până după moartea lui Matei Basarab. În schimb Constantin Şerban, la numai câteva zile după ungerea sa, îl numeşte spătar, el fiind atestat în noua dregătorie din data de 25 aprilie 1654[130]. El este astfel primul membru al sfatului nou numit de domn (înlocuindu-l pe Diicu Buicescu), schimbarea generală înfăptuindu-se ulterior, cu puțin înainte de 30 mai 1654. Faptul că va fi implicat în răscoala din 1655 creându-şi o mare popularitate, că doreşte domnia şi o obține, că ulterior revine din Ardeal

---

[129] N. Stoicescu, *Dicționarul...*, p. 196 şi respectiv p. 229.
[130] *Ibidem*, p. 196.

Material cu drept de autor

pentru a recăpăta tronul, indică o fire ambiţioasă, îndrăzneaţă, întreprinzătoare, atrasă de acţiuni riscante şi de aventură – trăsături care fac verosimilă participarea sa la un complot.

Dintre boierii de rang inferior, Radu Ştirbei Izvoranu este amintit până în 9 iunie ca spătar (în sensul unui subordonat al marelui spătar) şi apoi din 17 decembrie 1654 (sub Constantin Şerban) ca postelnic, dar întreruperea aceasta nu dovedeşte neapărat o complicitate, deşi firea sa pare predispusă spre uneltiri. (În 1671 sub acuzaţia de a fi complotat contra domniei e scos din dregătorie; ulterior, deşi călugărit, va unelti contra lui Constantin Brâncoveanu, care-l bagă în obezi; însăşi călugărirea cu forţa ne-ar sugera că i se aplicase o pedeapsă tot pentru vreo urzeală)[131].

O ultimă chestiune, care se ridică, este aceea de a demonstra cui servea complotul. Kraus presupune că el se declanşează în urma aţâţării lui Lupu. Situaţia acestuia la jumătatea lunii iunie (când a fost probabil conceput planul) şi la începutul lunii iulie (când acesta era descoperit) era extrem de precară (retras în Moldova suferă înfrângeri, mai întâi la Valea Seacă şi apoi la 6/16 iulie la Sârca, după care fuge în Ucraina) şi e greu de crezut că un număr atât de mare de boieri – cărora nu le lipsea desigur realismul – îşi lega soarta de cea a unui învins, care în acel moment, neputându-şi apăra propriul tron, desigur nu se mai gândea şi la cel muntean. Ce atracţie mai putea exercita Lupu asupra unor complotişti munteni de vreme ce nu le mai oferea nici un fel de perspective de afirmare, ci dimpotrivă risca să-i târască şi pe ei în pierzanie?

N. Iorga presupune - cum am mai arătat – că toate frământările din această perioadă sunt expresia luptei pentru tron declanşată de Constantin Şerban, biv vel sărdarul din Dobreni. Într-un articol recent se emite părerea „că este

---

[131] *Ibidem*, p. 247.

Material cu drept de autor

posibil ca şi Constantin Şerban, ca boier, să fi luat parte la complotul împotriva lui Matei Basarab"[132] şi se înțelege din context că readucerea lui Ştefan în scaunul mitropolitan de către Constantin Şerban ar putea fi în legătură cu această posibilă complicitate. În spiritul acestui raționament, reinvestirea lui Ştefan ar fi un argument care să-l implice pe Constantin Şerban, argument care s-ar putea extinde şi prin invocarea reabilitării lui Hrizea din Bogdănei într-un chip asemănător. Dacă totuşi serdarul ar fi fost implicat, este greu de crezut că autoritățile nu ar fi descoperit adevărul şi nu l-ar fi întemnițat, de vreme ce cercetarea era atât de aspră încât, cum mărturiseşte cronicarul sas, nu toți i-au supraviețuit[133]. Deci, dacă ar fi fost implicat, serdarul ar fi fost fie executat, fie întemnițat, fie în exil. În orice caz nu putea sta lejer şi liber la curte, în cetatea de scaun sau la moşie. Ori, dacă acceptăm vinovăția sărdarului, atunci devine inexplicabilă afirmația lui Paul de Alep, sosit abia în noiembrie 1653 în țară – cum că în aprilie 1654 (când face notația) Constantin Şerban le este prieten „de multă vreme", fapt deja citat de mine. În iarna şi primăvara intervalului de timp ce-l am în vedere (1653 – 1654) serdarul era deci liber şi se plimba nesuspectat de nimeni şi fără teamă prin Târgovişte, de vreme ce a pătruns destul de devreme în anturajul distinsului prelat străin. S-ar putea emite părerea că după complotul din iulie (sau acceptând că e implicat în răscoala soldaților, încă din iunie) ar fi fugit din țară şi l-ar fi cunoscut pe Macarie la Iaşi. Faptul este exclus, căci, din 6 iulie, Moldova aflându-se sub controlul lui Gheorghe Ştefan, nu se putea simți aici în siguranță. Noul domn moldovean era îndatorat lui Matei şi serdarul ar fi avut deci motive să se teamă de o extrădare. Pe de altă parte, dacă fostul serdar pribegea, devine inexplicabilă şi o altă

---

[132] C. Razachevici, *lucr. cit.*, p. 80, nota 156.
[133] G. Kraus, *op cit.*, p. 162.

Material cu drept de autor

afirmație a călătorului străin. El susține că în aprilie Constantin Şărban „a venit *<de la moşie>* în oraşul Târgovişte pentru treburile sale fără să fie înştiințat de ceea ce se petrecea”[134]. La fel de inexplicabilă ar fi în acest caz şi apariția serdarului, în 15 ianuarie 1654, ca martor într-un hrisov[135]. Aceasta arată că nu numai că se găsea în țară şi nu în exil, dar presupune că venise la Curte ca martor, la o judecată a Sfatului domnesc, fără să se fi temut de ceva. Ori aceste fapte de amănunt îl scot pe serdar în afara oricărei suspiciuni.

Dacă nu erau complici, cum trebuie explicată bunăvoința arătată mitropolitului Ştefan şi lui Hrizea din Bogdănei, după ce serdarul a luat domnia? Pentru a-şi consolida poziția – încă critică – evident că noul domn avea nevoie de oameni de încredere; ori probabil persecutații vechiului regim îi inspirau acest sentiment de apreciere, căci vedea în ei nişte fideli, cu care împărtăşea aceleaşi idealuri.

Scoțându-i din discuție pe cei doi posibili pretendenți la tronul muntean (pe Lupu şi pe Constantin Şerban), nu înseamnă că arena rămâne goală. La 20/30 august 1653 Matei scria lui Gheorghe Rakoczi al II-lea că „omul nostru trimis ca iscoadă a sosit azi dimineață din Silistra” ... aducând „vestea sigură că necredinciosul Paşa Siavuş ... adună împotriva noastră mulți turci şi spahii şi aduce cu el pe un fiu netrebnic, spunând că e fiu de domn şi vrea să-l aşeze în scaunul nostru”[136].

Istoriografia noastră a identificat acest ins, pe baza relatărilor unei cronici turceşti, în persoana viitorului domn Mihnea al III-lea Radu, fiul voivodului Radu Mihnea. Siavuş paşa care-l găsise şi-l ocrotea, îl folosea ca să stoarcă

---

[134] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 134.
[135] N. Stoicescu, *Dicționarul*, p. 158.
[136] A. Veress, *Documente*, X, doc. 180, pp. 269 – 270.

Material cu drept de autor

bani de la Matei Basarab[137]. De altfel personajul pare-se că anterior ştiuse să-şi facă serioase relaţii în înalta societate din jurul sultanului. Unele izvoare istorisesc că ar fi câştigat bunăvoinţa şi sprijinul lui Kenan paşa Sarî şi al „soţiei" sale, Atike-Sultan, fiica sultanului Ibrahim I, care, câţiva ani mai târziu, l-ar fi împrumutat chiar cu o sumă mare de bani pentru a ajunge domn. Evlia Celebi, relatând aceste detalii, spune chiar mai mult. În 1658 acest candidat la tron „se bucura de mare trecere în ochii membrilor divanului"[138] Înaltei Porţi. După unele zvonuri se bucura chiar de protecţia sultanei-valide[139], acea aprigă Turhan Hatice, care-şi ucisese soacra rivală cu ajutorul lui Siavuş paşa, pentru a lua ea epitropia cârmuirii. Ea era „mătuşă" a protectoarei lui Mihea, acea Atike-Sultan fiind soră cu fiul ei Mehmed al IV-lea, nevârstnicul padişah care cârmuia împărăţia otomană în acel moment. Având în vedere felul cum au evoluat evenimentele, e firesc să ne întrebăm dacă viitorul domn nu s-a bucurat şi cu câţiva ani mai devreme – deci la data evenimentelor relatate aici –, de cel puţin o parte a acestei prodigioase protecţii.

Ori, în atmosfera tulbure din ţară, provocată de mişcarea abia terminată a oastei şi de continuarea războaielor în Moldova, Mihnea al III-lea Radu putea spera să obţină tronul – bucurându-se de sprijin turcesc – dacă Matei murea pe neaşteptate şi dacă, pe deasupra, mai era sprijinit de câţiva partizani la Târgovişte. Dintre cei trei

---

[137] Mustafa A. Mehmed, *Cronici turceşti privind ţările române, extrase*, vol. III, Bucureşti, Ed. Academiei R.S.R., 1980, pp. 105 – 106. G. Kraus, *op. cit.*, p. 182, arată că puţin mai târziu, în 1655, Siavuş paşa proteja pe un alt Radu, supranumit Stridia bey, fiul nelegitim al lui Leon Tomşa; pe acesta din urmă îl opunea lui Constantin Şerban.

[138] *Călători străini despre ţările române*, vol. VI, Evlia Celebi, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 467.

[139] Marin Matei Popescu, Adrian N. Beldeanu, *Mihnea al III-lea*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, p. 25.

Material cu drept de autor

posibili suspecți de a fi instigatorii uneltirii, logica l-ar învinovăți în primul rând pe Mihnea al III-lea. Constantin Şerban nu pare să fi intrat în atenția Curții şi nici el nu pare să se teamă de ceva, ceea ce în cazul că s-ar fi ştiut vinovat şi complicii lui căzuseră, e absurd. Steaua lui Vasile Lupu era în vizibil declin şi deci numai cineva cu totul nerealist şi-ar mai fi putut lega soarta de el! (Şi e greu de crezut că nu mai puțin de 11 boieri şi însuşi mitropolitul ar fi fost nerealişti!). În raport cu aceştia doi, Mihnea al III-lea Radu se prezintă în plină ascensiune, doreşte tronul şi unelteşte pentru el, dispune de sprijin otoman, poate oferi partizanilor avantaje incontestabile în caz de succes, iar boala domnului - care asociată cu vârsta sugera oricum un sfârşit apropiat - era un fericit prilej de acțiune (cu atât mai mult cu cât succesorul oficial – Diicu Buicescu – nu era agreat). Dar chiar şi cronologia evenimentelor sugerează o apropiere. Scrisoarea din august a domnitorului presupune o sumă întreagă de acțiuni petrecute anterior: aflarea veştii, analiza acesteia în sfat cu toți dregătorii sau numai cu câțiva intimi, adoptarea unui plan de acțiune, verificarea veridicității ştirii printr-o iscoadă, ceea ce implică un drum dus şi întors până la Silistra şi un număr oarecare de zile de observații, eventual trimiterea chiar a unei a doua iscoade pentru o contraverificare; intervențiile pe lângă paşă pentru a neutraliza uzurpatorul, etc. Toate aceste demersuri împing cu mai multe săptămâni în urmă (față de data de 20/30 august 1653 a scrisorii lui Matei) momentul declanşării urzelilor lui Mihnea şi a momentului recrutării unor partizani la Târgovişte.

Astfel spațiul dintre şi 5/15 iulie (trimiterea bărbierului ardelean care demască complotul) şi 20/30 august 1653 (redactarea scrisorii lui Matei) se umple cu mulțime de fapte, care justifică existența intervalului. Din această perspectivă nu ne poate părea ca neverosimil faptul

Material cu drept de autor

că Matei Basarab să nu fi ştiut de existenţa lui Mihnea al III-lea Radu până în momentul demascării otrăvitorilor săi. Abia după demascarea complotului de către bărbier şi în urma declaraţiilor făcute de arestaţi, care erau partenerii şi complicii lui Mihnea, e posibil ca Matei să fi aflat de existenţa uzurpatorului de la Silistra şi de planurile acestuia. Eşecul atentatului îl va constrânge pe pretendent să caute o altă soluţie de a-şi realiza planul, iar scrisoarea lui Matei, menţionată mai sus, vorbeşte de altfel despre preparativele militare iniţiate de paşa Silistrei. Ele nu se vor fructifica în nici un fel, datorită, probabil, măsurilor de prevedere ale lui Matei – atât militare cât şi diplomatice – şi poate datorită sprijinului lui Gheorghe Rakoczi, în privinţa căruia izvoarele susţin că, „dacă nu a intervenit în ajutorul vecinului cu oastea, contra lui Lupu, a făcut-o prin scrisorile de protest adresate Porţii după victoria muntenilor”[140]. Posibil ca unele dintre aceste scrisori ale voievodului ardelean să nu se fi referit numai la fugarul Lupu, ci şi la Mihnea Radu al III-lea şi să fi determinat autorităţile centrale să ia atitudine faţă de iniţiativele rebelului paşă de la Dunăre şi a protejatului său.

Episodul următor al conflictelor sociale este relatat explicit numai de cronicile interne. În urma înzdrăvenirii sale, plecat în preumblare la Mânăstirea din Curtea de Argeş (plimbându-se „cătră Argeş”), domnitorul e oprit la întoarcere la porţile cetăţii, oştenii ieşindu-i ameninţător înainte la „şanţul cel mare cu toate tunurile”. Oştenii îi cer „să se ducă din ţară afară sau să se călugărească, că nu le mai trebuie să le mai fie el domn”[141]. După trei zile, în urma

---

[140] Eudoxiu de Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor*, vol. III, Bucureşti, 1900, pp. 234—255. (Încă din 13 iunie 1653 Rakoczi ruga Poarta „să dea paşalei... de Silistra îndrumările cuvenite” de a nu mai sprijini în nici un fel pe Vasile Lupu. *Ibidem*, p. 239.)

[141] Radu Popescu, op. cit., p. 109.

Material cu drept de autor

făgăduielii de a da bani răzvrătiților, conflictul principal se încheie, dar pare-se că şirul incidentelor continuă, căci Letopisețul cantacuzinesc declară că „ei (oştenii) nu să mai aşezară, ci ziua şi noaptea zbiară şi umblă pe la casele boierilor ... de-i pedepsea. Nimeni nu le poate sta împotrivă”[142].

Georg Kraus relatează şi el un incident petrecut în ultimele luni ale domniei lui Matei vodă. Nu aminteşte nimic de oprirea la porți, ci se referă, în termeni foarte confuzi, la nişte „certuri ciudate în jurul evlaviosului Matei vodă, care s-au încheiat cu o tristă privelişte”. Pretextul, în viziunea autorului, pare generat de unele dispute în legătură cu succesiunea la tron, de vreme ce aici e intercalată o întâmplare petrecută în 1646, care privea această chestiune. (De altfel şi cronicile interne sugerează legătura acestui conflict cu problema succesiunii, de vreme ce revendicarea principală a răzvrătiților este abdicarea domnului.) Esența conflictului, ne spune Kraus mai departe, ar fi legată de agravarea antagonismelor apărute încă din vremea luptei de la Şoplea între roşii aleşi şi seimeni, ca atare, „la Curte izbucni o mare dezbinare, care nu putea fi potolită nici de vodă, nici de altcineva”. În încheiere se arată că seimenii se prezintă la palat şi cer voievodului doi boieri de care sunt nemulțumiți, cercetează toate încăperile şi găsindu-i îi execută în fața lui Matei[143]. Până la un punct relatarea ar putea fi asimilată evenimentelor semnalate de cele două cronici munteneşti anterior citate, cu oprirea la porți şi tulburările ce nu mai conteneau. Finalul, însă, semănând prea mult cu descrierea răscoalei din iunie 1653 (soldată cu uciderea armaşului, a vistiernicului şi a slugerului), este suspect de o nedorită viciere, sugerând o interferență între imaginile celor două evenimente (răscoala din iunie şi

---

[142] *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 116.
[143] Georg Kraus, *op. cit.*, pp. 168 – 169.

Material cu drept de autor

oprirea la porți și tulburările ulterioare) – interferență datorată, poate, unei informări lacunare.

În privința datării acestor întâmplări din urmă părerile sunt extrem de împărțite. Unele lucrări optează pentru septembrie 1653[144] – fără a-și argumenta opinia. Dar foarte probabil că explicațiile rezidă în aceea că aliniatul anterior, din cele două cronici muntenești, se referă la un eveniment petrecut în luna august 1653 (moartea doamnei). Acest detaliu nu poate fi însă folosit pentru o datare cât de cât precisă, întrucât evenimentul care urmează relatării despre această răzvrătire a oastei este plasat tocmai în 9 aprilie 1654 (este vorba de decesul voivodului)! Deci intervalul temporal sugerat de cronică ar fi august 1653 - 9 aprilie 1654; deci nimic nu ne îndreptățește să socotim că evenimentul trebuie să aibă loc în septembrie, el putând să se desfășoare în orice altă lună din acest interval.

Alți autori preferă a plasa mișcarea abia spre primăvară. Astfel C. C. Giurescu opinează pentru data de 20 martie 1654[145] fără a indica motivele acestei preferințe. Datarea este însă improbabilă de vreme ce Paul de Alep consemna că în 19 martie patriarhul împărțea celor prezenți flori albe aduse de pe câmp", iar în 22 martie – în miercurea sfântă – mitropoliții și egumenii pregătesc o făclie pentru domn, iar a doua zi patriarhul e invitat la Curte în vederea

---

144 L. Demeny, Lidia Demeny, N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 62, indică „începutul toamnei 1653"; Corneliu Dima-Drăgan și Livia Bacîru-Constantin, *Cantacuzino stolnicul*, Ed. Albatros, f.a., p. 63, relatează decesul doamnei și apoi adaugă că „peste o lună" se petrece revolta în discuție, deci la jumătatea lunii septembrie.

145 C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, p. I, Buc., 1942, p. 61; în „*Istoria României în date*", Ed. enciclopedică română, București, 1971, p. 139 se vorbește de mișcările din martie 1654, dar e o vizibilă interferență între mișcarea în discuție și răzvrătirea armatei, care a urmat luptei de la Finta.

Material cu drept de autor

oficierii slujbei spălării picioarelor[146]. Deci cele trei zile de 20-22 martie (zile în care, conform opiniei lui Giurescu, domnul ar fi fost silit să stea la porțile reşedinței sale) par să se fi derulat fără nici un fel de perturbări, cu domnul în mijlocul Curții şi a curtenilor săi! Drăghiceanu propune ziua de 26 martie 1654[147] – duminica paştelui – ca moment al declanşării răzvrătirii. Dar şi aceasta este improbabilă căci acelaşi prelat relatează că „în ziua aceea (26 martie) a fost o mare serbare" patriarhul însuşi fiind primit la Curte; iar în zilele imediat următoare „se slujea liturghia cu utrenia, se trăgeau clopotele cele mari în fiecare dimineață şi în fiecare seară"[148]. Deci nici acum nu se semnalează o tulburare a ordinii firești a sărbătorilor, cel puțin la începutul lor. Cum Paul de Alep precizează că spre sfârşitul săptămânii luminate (prima săptămână după Paşti) se petrec tulburări, supuşii conspirând „ca să-l omoare pe domnitor", traducătorii conchid că pasajul s-ar referi la „mişcarea seimenilor din Țara Românească începută înainte de moartea lui Matei Basarab, căruia oştenii răsculați îi cereau să plece din țară sau să se călugărească"[149]. Detaliile din urmă, privind revendicările, ar sugera că se face referire la mişcarea ce a culminat cu oprirea voievodului la porțile cetății, fapt imposibil de admis căci acelaşi izvor ne dovedeşte că în acest interval de timp (din martie) domnul nu şi-a părăsit reşedința. De vreme ce Matei refuză să facă cu ocazia joii de după Paşti, procesiunea în afara oraşului, la care-l obligau datinile, de ce ar fi ieşit cu câteva zile înainte, când nu-l constrângea nici o îndatorire anume?

---

[146] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 126.

[147] I. Drăghiceanu, *Morminte domneşti, Matei Basarab, doamna Elina şi fiul lor Mateiaş*, în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, VIII, 1915, p. 173.

[148] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 130.

[149] *Ibidem*, p. 132; vezi şi nota 129 din respectiva lucrare.

Material cu drept de autor

Imediat după aceea Matei cade grav bolnav, ceea ce exclude şi în zilele următoare orice ieşire.

Deci, din săptămâna patimilor până la moartea sa, domnul nu şi-a mai părăsit reşedința, încât datarea evenimentelor în a doua jumătate a lui martie este neîntemeiată – indiferent la care din cele trei variante în circulație ne referim. Contra datării mişcării în acest răstimp mai pledează şi o sumă de alte dovezi. În 30 martie 1654 patriarhul – tocmai fiind invitat la un ospăț la Curte – îşi ia rămas bun de la domn pentru a pleca într-o excursie prin țară[150]. Oare dacă numai cu câteva zile mai înainte domnul ar fi fost oprit la porți, iar prin oraş ar fi continuat jafurile, prelatul s-ar mai fi încumetat la o asemenea călătorie?! Firește că nu! Nişte tulburări par a interveni abia după această dată (dar altele decât cele în discuție), de vreme ce planul este abandonat, probabil în 2 aprilie (plecarea era fixată pentru 3 aprilie 1654 stil vechi). De asemenea, Diicu Buicescu ar fi părăsit capitala, ca să-şi vadă fiul bolnav, aflat la o moşie din Oltenia[151], dacă în cetatea de scaun ar fi fost o situație critică? Răspunsul firesc ar fi fost negativ. Totuşi Diicu a plecat, ceea ce ar pleda tot pentru un final de martie liniştit.

Izvoarele oare nu oferă unele indicii care să ne scoată din impas? Radu Popescu după ce relatează cele întâmplate adaugă „şi cu necazuri ca acestea *a trecut iarna*", iar Letopisețul cantacuzinesc reține o reflexie făcută de domnitor cu acest prilej „ci gândesc, de voi avea zile, să aduc *în primăvară* (sublinierea mea: deci încă nu era primăvară!) 30.000 de tătari şi pe craiu cu ungurii"[152]. Cele două afirmații, care se întăresc şi se completează reciproc,

---

150 *Ibidem*, p. 131 şi p. 135.

151 *Ibidem*, p. 134.

152 Radu Popescu, *op. cit.*, p. 109, respectiv *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 117.

Material cu drept de autor

ar sugera că evenimentul a avut loc în cursul iernii, primăvara fiind categoric exclusă. Citatele nu pledează nici pentru datarea la începutul toamnei, caz în care primul dintre ele ar fi trebuit să aibă o altă formulare şi anume „cu necazuri ca acestea a trecut toamna şi iarna", iar cel de al doilea nu ar fi avut sens, căci începutul toamnei oferea condiţii pentru o intervenţie imediată şi nu ar fi existat motive pentru a o amâna pentru primăvară. Evident, cele două informaţii sunt însă insuficiente pentru o datare riguroasă.

Cum am afirmat mai înainte, G. Kraus aminteşte nişte certuri „ciudate" izbucnite în jurul lui Matei vodă. Întrucât izvoarele nu ne indică alte incidente de amploare afară de acesta (de tulburările create de seimenii întorşi din Moldova nu poate fi vorba, căci Kraus le aminteşte ulterior), pare firesc ca afirmaţiile cronicarului sas să fie puse în legătură cu aceste evenimente, chiar dacă faptele nu se suprapun, ci mai degrabă se completează. De altfel, unele apropieri se pot remarca cu uşurinţă. În ambele cazuri este vorba de o mişcare a armatei; Kraus sugerează că pretextul e legat de dispute declanşate de problema succesiunii la tron, iar cronicarii munteni subliniază că se ceruse abdicarea voivodului. Dacă acceptăm că este vorba de acelaşi eveniment, datarea devine lesnicioasă, căci Kraus indică o dată: „în luna **martie**, pe la **lăsata secului**"[153]. Trebuie făcută însă o observaţie: cum Paştele luteran cade în 1654 tot în 26 martie/5 aprilie – ca şi cel ortodox – lăsata secului cade la 5/15 februarie 1654, deci nu în luna martie! Deci pasajul privitor la datare conţine o greşeală evidentă.

Apare ca atare ca firească întrebarea: care datare trebuie socotită corectă în citatul de mai sus (căci ambele date nu pot fi corecte în acelaşi timp)? Deci corectă e

[153] G. Kraus, *op. cit.*, p. 168 (În mod eronat nota 2 de la p. 168, menţiona că postul Paştelui ar începe la 18 februarie.)

Material cu drept de autor

indicația privind luna martie, sau invocarea lăsatei secului, care trebuie asociată lunii februarie? Cum raportarea la sărbătorile religioase este mult mai frecventă în epocă (sunt autori care adesea nici nu amintesc data calendaristică, ci numai sărbătoarea religioasă), este mai probabil ca aceasta din urmă să fie cea exactă. De altfel, după câteva pagini, după ce prezintă unele evenimente de politică externă, autorul revine la chestiuni ale principatelor şi se referă la mişcarea seimenilor din Moldova pe care o data „în duminica a 5-a înaintea de Paşti (Dominica Reminiscere) la 1 martie" 1654[154], sau conform stilului vechi, 19 februarie 1654. Cum de regulă evenimentele sunt prezentate cronologic, ar rezulta că cele relatate mai înainte sunt anterioare lui l martie. Ca atare, la datarea în discuție trebuie să reținem nu data calendaristică („martie"), ci data religioasă („lăsata secului"), adică 5/15 februarie 1654. Deci, după toate probabilitățile, incidentul se petrece încă în plină iarnă, detaliu ce reprezintă o nouă apropiere de afirmațiile cronicilor munteneşti.

Privind datarea, se poate ivi şi o altă obiecție: din ce cauză Paul de Alep, altfel observator atent al evenimentelor, nu aminteşte incidentul, deşi se găsea în cetatea de scaun. Analizând superficial lucrurile s-ar putea trage concluzia că mişcarea nu e consemnată pentru că s-ar fi petrecut anterior sosirii sale. Deci atunci evenimentul ar trebui cuprins între 10 august 1653, data la care doamna deceda, şi 22 noiembrie 1653 când patriarhul, aflat la Focşani, trecea granița Țării Româneşti. (E foarte probabil că, între 22 noiembrie şi 27 noiembrie, când acesta intra în Târgovişte, în țară era linişte, căci în caz contrar şi-ar fi amânat sau chiar suspendat călătoria.) Oare Kraus greşea? Analizând însă mai atent textul jurnalului de călătorie al lui Paul de Alep putem observa un fapt oarecum ciudat: între 5

---

[154] *Ibidem*, p. 171.

Material cu drept de autor

februarie 1654, duminica lăsatului de sec de brânză, când „măria sa domnul a trimis (la patriarh) pe mitropolitul țării să ceară iertarea păcatelor sale”[155] până în miercurea sfântă – 22 martie – când e pregătită „o făclie pentru domn”[156] nu sunt amintite nici un fel de ceremonii religioase în care să fie implicat domnul. Toate slujbele din post par să fi fost de mică amploare, patriarhul slujind numai la Stelea unde era găzduit. Abia din 18 martie – când s-a slujit cu ocazia sâmbetei lui Lazăr „o mare ceremonie” – pare să se schimbe situația. Faptul izbeşte mai ales dacă îl comparăm cu postul Paştelui petrecut de patriarh cu un an mai înainte în Moldova, unde serviciile sale sunt solicitate de domn în mai multe duminici şi prilejuiesc festivități de amploare. Iar Matei nu era atât de bolnav încât să nu poată coborî cel puțin până în biserica Curții, unde patriarhul putea fi invitat (cum s-a întâmplat de altfel în 23 şi 26 martie). Sfârşitul lui februarie şi începutul lunii martie pare, ca atare, să se fi desfăşurat sub oarecare tensiune şi îngrijorare, festivitățile religioase fiind de mai mică amploare.

Un alt amănunt oferit tot de călătorul străin, vine să întărească ipoteza. În 24 decembrie 1653 în ajunul Crăciunului, Matei părăseşte capitala, însoțit de o parte a oastei, pentru a participa la vânătoarea impusă de datină[157]. Nu pare de fel să se teamă că la întoarcere l-ar putea paşte vreo surpriză neplăcută, în schimb, în 30 martie 1654 – în prima joi după Paşti – domnul refuză să organizeze legiuita „procesiune afară din oraş”, ca şi în 1653 de altfel. Explicația oferită, cum că domnul „era bătrân şi nu avea deloc putere să iasă”, nu mulțumeşte[158]. Evident că „desființarea” obiceiului în 1653 (ceremonia trebuia să aibă

---

[155] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 125.
[156] *Ibidem*, p. 126.
[157] *Ibidem*, p. 108.
[158] *Ibidem*, p. 131.

Material cu drept de autor

loc în 14/24 aprilie) nu este legată de nevolnicia domnului, de vreme ce acesta, cu aproximativ o lună mai târziu, în 17/27 mai, la Finta, era în stare să-şi conducă oastea la luptă, ba mai mult chiar, reuşea să lupte efectiv alături de oamenii săi, şi încă rănit! Cauza renunțării trebuie să fi fost cu totul alta: lupta dintre Vasile Lupu şi Gheorghe Ştefan. Acesta din urmă ocupase Iaşul în 3 aprilie dar, conform afirmației lui Paul de Alep, Lupu trecea Nistrul abia în 9 aprilie; vestea desigur a ajuns abia după câteva zile la Târgovişte. Cum situația nu se stabilizase în Moldova, iar Matei era direct implicat prin corpul de oaste aflat la Iaşi sub comanda spătarului Diicu Buicescu, tensiunea şi îngrijorarea trebuie să fi fost destul de mari, încât domnului numai la ceremonii şi procesiuni nu-i stătea gândul în acele zile. Ulterior însă – cum am arătat – în ajunul Crăciunului, domnul iese totuşi la vânătoare, pentru a respecta datina, deşi cum afirma autorul (referindu-se la slujba de Crăciun, deci la un eveniment de a doua zi) „din pricina vârstei foarte înaintate, domnul nu putea sta în picioare de la începutul până la sfârşitul liturghiei”[159]. Deci slăbiciunile vârstei nu-l rețin atunci când datina îi cere un sacrificiu. Ori de Paşti (26 martie 1654 stil vechi) starea sănătății domnului nu pare a fi mai rea decât în decembrie, de vreme ce acesta vine „în biserică *şi a stat* (în picioare – nota mea) *în dreptul jilțului* său (sublinierea mea)”. Deci de astă dată nici nu avea nevoie să şadă, ci avea chiar puterea de a sta în picioare! Iar în continuare participă nu numai la tot ritualul religios, ci ia parte şi la ospățul ce a urmat, fără ca Paul de Alep să ne semnaleze nici măcar acele semne de nevolnicie ce-i rețineau atenția la slujba de Crăciun sau Bobotează![160]. Deci domnul se simțea acum mult mai bine cu starea de sănătate decât de Crăciun, când face efortul de a participa la o vânătoare impusă de etichetă.

---

[159] *Ibidem*, p. 111.
[160] *Ibidem*, p. 129.

Material cu drept de autor

De aceea anularea procesiunii din joia de după Paşti (din 30 martie 1654, stil vechi) pare din nou determinată de un alt motiv decât slăbiciunea fizică. Foarte probabil este vorba de un eveniment petrecut între vânătoarea domnească şi sărbătoarea Paştelui. Acest eveniment nu putea fi altul decât oprirea la porțile cetății şi tulburările ce au urmat. Dacă înserăm oprirea la porțile cetății de scaun în jurul datei propuse de G. Kraus (5/15 februarie 1654), evenimentul reprezenta un motiv destul de serios pentru domnitor de a renunța la o nouă ieşire din capitală! Deci, cu toate că prelatul străin omite evenimentul, impresia de modestie a festivităților din postul Paştelui şi schimbarea de atitudine a domnului față de ceremoniile ce-i impun părăsirea palatului şi a reşedinței sale par să facă credibilă ideea că memoriile lui Paul de Alep doar scapă din vedere unele întâmplări penibile, dar nu contrazic cele susținute de Kraus. Ce l-ar fi putut determina pe Paul de Alep să comită asemenea omisiuni? Poate gândul că compromițându-şi protectorul (principele Matei) – în virtutea dictonului că cine seamănă se adună – se înjosea pe sine. Poate era îndemnat de un simplu gest de curtenie față de gazda sa princiară. Poate îl suspecta pe biv vel-serdarul Constantin Şerban că ar fi fost amestecat cumva în evenimente şi nu voia să-i aducă acuzații, având în vedere că foarte curând după aceea acesta ia tronul, iar scriitorul şi ai săi ajung la mâna sa. Ce sens ar fi avut să aducă critici aceluia care de acum le hotăra soarta? Dimpotrivă era interesat să-i câştige bunăvoința şi nu s-o piardă! Avea deci toate motivele ca să menajeze sensibilitățile lui Constantin Şerban şi nu să-l irite în vreun fel! În plus merită menționat amănuntul că după ce serdarul devine domn, memorialistul mărturiseşte că acesta le este „prieten”[161] de mai multă vreme. Poate prin această prietenie se simțea şi cumva implicat sufleteşte în

[161] *Ibidem*, p. 135.

Material cu drept de autor

întâmplările petrecute în târg, motiv suficient ca să le privească cu circumspecție şi ceva mai discret.

În concluzie deci evenimentele s-au produs în jurul lăsatei secului (5/15 februarie 1654,) foarte probabil în zilele ce au urmat, căci, conform obiceiului, în prima săptămână a postului Paştelui românii, „închid divanele de judecată şi amână judecățile, iar domnul nu se mai arată deloc nimănui, ci numai în biserică, credincios postului, el şi toți boierii lui şi copiii lui de casă”[162]. Este deci plauzibil ca în această săptămână de ispăşenie domnul să fi hotărât, ca semn de cucernicie, să întreprindă un pelerinaj la ctitoria de la Argeş a veneratului său strămoş, Neagoe Basarab. Din nefericire, la întoarcere de la mănăstire, a avut neplăcuta surpriză de a constata că o parte a armatei rămase la curte se revoltă împotrivă-i. Abia după tratative de trei zile reuşeşte să-i îmbuneze pe răzvrătiți. Având în vedere că distanța de străbătut este de circa 100 km. aş sugera următoare cronologie: pleacă din cetatea de scaun în 3 februarie, iar a doua zi soseşte la destinație (sau poate tot drumul a ținut o singură zi, a plecat în dimineața zilei de 4 februarie, sosind seara); pe 5 februarie participă la toate ceremoniile legate de Lăsata Secului. A doua zi pe 6 februarie se întoarce în capitală şi probabil în după amiaza aceleiaşi zile sau cel târziu în ziua următoare ajunge în fața porții Argeşului şi Câmpu Lungului. Aici, găsind poarta zăvorâtă, stă trei zile, adică până în 9/10 februarie 1654.)

La prima vedere o propoziție din Paul de Alep poate crea impresia incorectitudinii acestei presupuneri. Memorialistul aminteşte că în duminica lăsatului de brânză „măria sa domnul a trimis pe mitropolitul țării să ceară iertarea păcatelor sale”.[163] Păi dacă domnul trimite pe cineva la patriarh nu cumva se găsea în palatul său? Fiind

---

[162] *Ibidem*, p. 56.
[163] *Ibidem*, p. 125.

Material cu drept de autor

plecat din târg putea trimite pe mitropolit la Macarie? Contradicția este însă numai aparentă căci, înainte de a pleca, putea lăsa vorbă mitropolitului Ignatie Sârbul că doreşte ca patriarhul Antoihiei să-i citească la Stelea rugăciunea de iertare a păcatelor. Obişnuit ruga se citeşte în prezența şi nu în absența celora în favoarea cărora este înălțată. Deci normal domnul ar fi trebuit să fie de față în asemenea momente. Şi de bună seamă nu el s-ar fi deplasat la Mânăstirea Stelea, ci ar fi poruncit patriarhului să vină la biserica mare a curții. Ori faptul că domnul transmite doar porunca oficierii rugii ce-l priveşte, ea efectuându-se în absența sa, indică faptul că el nu se găsea la palat.

Dar frământările din Târgovişte nu se opresc aici; ele nu se încheie cu acest episod. Ele se continuă cu o nouă etapă de tulburări, constând din răzvrătirea provocată de seimenii alungați din Moldova în urma agitațiilor iscate de aceştia în principatul vecin.

Cum răscoala seimenilor din Moldova se declanşează la 19 februarie/1 martie 1654, adică după puțin timp de la oprirea domnului Matei la porțile cetății, iar termenul până la care răzvrătiții trebuiau să părăsească Moldova era de numai de trei zile[164] (22 februarie /4 martie 1654), mişcarea pe care fugarii o provoacă în Țara Românească trebuie să fi succedat la interval de cel mult o săptămână şi câteva zile incidentului de la porțile oraşului, sau la mai puțin de o săptămână după tulburările din principatul vecin (deci la numai câteva zile după 22 februarie / 4 martie 1654). Ca atare evenimentele se derulau spre sfârşitul lunii februarie, stil vechi, sau în primele zile de martie, stil nou. Desfăşurarea lor e simplă. Seimenii

---

[164] G. Kraus, *op, cit.*, p. 171. Miron Costin, *op. cit.* p. 172, pare a confirma datarea, precizând că răzvrătirea seimenilor petrecută în Moldova a avut loc „în Postul Mare" al anului 1654.

Material cu drept de autor

„munteneşti" şi „ceşti de loc (din Moldova) o samă"[165] vor veni din Moldova, alungați fiind de prigoana domnească. În momentul sosirii fugarilor la Târgovişte desigur că Matei revenise deja în capitală la palat, după oprirea la porți, dar frământările din sânul oştirii probabil nu se stinseseră (cum sugerează Letopisețul cantacuzinesc care afirmă că „ei nu să mai aşezară"), atmosfera rămânând extrem de frământată şi tensionată. Încurajați de atmosfera tulbure din Târgovişte, noii sosiți vor ațâța „şi aici cele câteva mii de seimeni împotriva puținilor dragoni ai lui Matei"[166] (probabil în temeiul unei mai vechi rivalități dintre diferitele corpuri de oaste aflate în slujba domniei, care fiecare se bucura de un regim aparte). Dragonii, care probabil se văd în inferioritate, fug şi se ajunge la măceluri care depăşesc limitele capitalei, dar domnitorul va reuşi în cele din urmă să reprime şi această răzmeriță. Din păcate amănuntele ne lipsesc. Cele două răzvrătiri, continuându-se practic una pe cealaltă, au făcut ca primele trei-patru săptămâni din postul paştelui să fi

---

165 Miron Costin, *op. cit.*, p. 173.

166 G. Kraus, *op. cit.*, p. 172. Traducătorii lui Kraus identifică aceste incidente provocate de fugarii din Moldova cu răscoala ce s-a soldat cu oprirea lui Matei Basarab la porți; din context rezultă că o fac sub influența faptului că şi Kraus, pe de o parte, şi C. C. Giurescu, pe de altă parte, situează fiecare evenimentul pe care-l descrie în luna martie (*Ibidem*, p. XXII). Cum s-a demonstrat însă anterior, aşezarea evenimentelor în martie – mai ales după jumătatea lunii – este mai mult decât improbabilă. De altfel dacă vrem să facem o paralelă între afirmațiile lui Kraus privind incidentele din „martie" 1654 („certuri ciudate în jurul evlaviosului Matei vodă" şi răfuiala seimenilor cu puținii dragoni din Muntenia), şi evenimentele extrase din cronicile munteneşti cred că mai potrivit ar fi să concepem corespondența astfel: primul incident, prin spiritul său mai grav, pare mai firesc să fie identificat cu răscoala amintită de cronicile munteneşti (oprirea la porți), decât cu cel de al doilea. Acesta din urmă şi-ar găsi mai curând echivalență în afirmația „cu necazuri ca acestea a trecut iarna" a lui Radu Popescu.

Material cu drept de autor

fost peste măsură de agitate. Aceasta explică slujbele religioase de mică amploare la care participă patriarhul Macarie. Abia în martie lucrurile par să se normalizeze, cum sugerează Paul de Alep, dar, cum vom vedea, pentru numai câteva săptămâni.

Spre deosebire de mişcarea din iunie 1653, mişcarea din februarie 1654 este îndreptată deschis împotriva domnitorului, a cărui abdicare e cerută în mod expres. În schimb violența nu pare să fi fost mai mică, dacă acceptăm afirmația Letopisețului cantacuzinesc, coroborată cu cea a lui Kraus. Deci mişcarea devine mai amplă, ea neavând numai caracter social (nevizând numai boierii), ci şi un acut caracter politic (vizând direct statul şi pe domn). Cum se explică această agravare? În primul rând datorită schimbării de atitudine a lui Matei față de slujitori, odată cu înlăturarea vechiului său inamic din Moldova (acesta nemaifiind un pericol, oştenii nu se mai dovedesc atât de necesari). În al doilea rând datorită scăderii încrederii sale în oaste, cu deosebire după prima răzvrătire din iunie 1653, când oştenii nu se dovedesc prea „disciplinați" şi „supuşi". Până la mişcarea din iunie 1653 dovezile şerbirii seimenilor şi dorobanților sunt foarte vagi, fiind vorba deci de abuzul individual al unor boieri. După această dată însă măsurile contra lor devin politică de stat. Cum precizează izvoarele, o parte a seimenilor sunt dispersați, fiind puşi la dispoziția craiului Ardealului (cronica vorbeşte de 1000 de oameni)[167] şi a voievodului Moldovei[168]. Comentând tulburările din postul paştelui Kraus precizează că, drept pedeapsă, domnitorul hotărî ca „un număr de 1000 de oameni, care aveau femei şi copii, să fie **puşi la bir**, după ce li s-au luat toate libertățile şi au trebuit să lase armele. Vreo 500 au fost

---

[167] *Ibidem*, p. 169.

[168] Miron Costin, *op. cit.*, p. 173, referindu-se la răscoala seimenilor de la Iaşi vorbeşte de seimeni „munteneşti".

Material cu drept de autor

trimişi la Rakoczi, lângă ceilalţi" (seimeni)[169]. De altfel, asocierea acestor două măsuri dovedeşte că şi cea de a doua (concesionarea unei părţi a oştirii la vecini) este gândită ca o formă de represiune şi nu ca un ajutor militar acordat ardelenilor, de altfel nesolicitat de nimeni. Poate nici „îndreptările" în oaste întreprinse de noul agă, Buliga Lupu[170] cam în aceeaşi vreme (ele sunt amintite într-un document din 25 aprilie 1654), reforme care desigur aveau în vedere şi prevenirea unor noi răscoale şi se bucurau totodată de girul oficialităţii, nu vor fi fost privite cu ochi prea buni printre oşteni. Deci represiunea oştenilor nu consolidează regimul, ci grăbeşte căderea lui Matei şi a nepotului său Diicu. Într-un cuvânt, acest crescendo al măsurilor de îngrădire a libertăţilor şi privilegiilor oştenilor nu va reduce la tăcere masa acestora, ci va avea ca replică o adâncire progresivă a contradicţiilor sociale şi politice. Dacă la început nemulţumirile vizau feudalitatea în general, pe parcursul desfăşurării frământărilor, direcţia lor se circumscrie unei arii mai restrânse, mai precise, care-l avea în centrul ei pe voievod. În aceste condiţii răzvrătiţii pot fi, tot mai lesne, atraşi de eventualii pretendenţi la tron în ţesătura uneltirilor lor.

Ajunşi la acest punct, ne putem întreba în ce măsură trebuie socotit serdarul Constantin Şerban Cârnul ca implicat în evenimente. Logica ne-ar îndruma să credem că, prin intermediari, serdarul, văzând că armata e nemulţumită, să fi promis unor iuzbaşi şi căpitani bani şi restituirea privilegiilor pierdute, îndemnându-i să se răzvrătească contra lui Matei şi să-i ceară abdicarea. O stare de agitaţie şi nemulţumire exista în mod real în corpurile de slujitori, care

---

169 G. Kraus, *op. cit.*, p. 172.

170 N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVIII*, Editura enciclopedică română, Bucureşti, 1971, p. 132.

Material cu drept de autor

n-are nici o legătură cu uneltirile şi intrigile boierimii în general şi cu atât mai puțin cu ale fostului serdar. Dacă n-ar fi aşa n-am putea explica mişcările din 19 februarie/1 martie 1654 şi decembrie 1654 din Moldova unde, evident, Constantin Şerban nu a intervenit în nici un fel. Dar este mai mult decât probabil că la această dată (februarie 1654) Constantin Şerban se pusese deja în mişcare pentru a dobândi tronul (pe care peste circa două luni îl va şi obține de altfel). Cum spiritele erau deja agitate, independent de urzelile sale, era numai o chestiune de tactică de a le atrage şi subordona scopurilor proprii şi de a le întărâta. Cum a acționat în această direcție este greu de spus, dar este cert că, cu puțin înainte de lăsata secului se găsea liber în capitală, căci la 15 ianuarie 1654 semna, ca martor, un document[171]. (De altfel Paul de Alep sugera şi el că serdarul fusese adesea în capitală de vreme ce acesta le devenise demult prieten. Cum călătorii locuiau în mod curent la Mânăstirea Stelea, nu-i putea întâlni decât venind în cetatea de scaun.)

Faptul că peste nici două luni armata îl va proclama domn nu se poate explica numai prin simplul fapt că, cu vreo 5 – 6 ani în urmă, fusese serdar – realitate poate uitată de mulți –, ci presupune o recentă reîmprospătare a legăturilor cu oştenii, care desigur s-a realizat acum, în cursul tulburărilor din februarie şi martie 1654. Semnificativ este şi paralelismul cu cele întâmplate în Moldova în anul anterior: Gheorghe Ştefan folosise tot postul Paştelui pentru a-şi pune în aplicare ambițiosul plan de uzurpare a lui Lupu vodă. În ce măsură contemporanii şi în primul rând oficialitatea sunt conştienți de amestecul lui Constantin Şerban este greu de spus. Faptul că Georg Kraus mărturiseşte că boierii uneltesc pe tema succesiunii (înserând în acest loc în cronică, în acest sens, întâmplările

---

[171] *Ibidem*, p. 158.

Material cu drept de autor

mai vechi cu Istratie Leordeanu şi tentativele sale de a lua tronul), sau acela că în cronicile interne se precizează că în februarie oştenii au cerut fățiş abdicarea lui Matei ne sugerează că începuse a se înjgheba o tentativă de uzurpare a lui Matei. Dar, în condițiile în care în februarie răsculații se lasă tentați de făgăduielile pecuniare ale domnului, îi îngăduie acestuia să revină la palat şi mai apoi trec la răfuieli cu pătura suprapusă, rolul şi vina serdarului se estompează, fiind îndoielnic că cineva îl suspecta că stă în spatele răzvrătirii. Aceste cedări şi acorduri lăsau de fapt impresia că evenimentele nu se află sub controlul serdarului, că inițiativa o au exclusiv comandații militari ai cetelor răzvrătite care decid de capul lor şi nu ascultă de ordinele cuiva. Dacă ar fi ascultat de serdar cum de-şi îngăduiau a lua nişte hotărâri care contraveneau intereselor acestuia, abandonându-l de fapt. Ideea amestecului lui Constantin Şerban părea cu atât mai improbabilă multora dintre contemporani cu cât, după ce se îngăduie revenirea în cetate a domnului pare să fi urmat o răfuială a soldaților cu aparținătorii păturii suprapuse din capitală (adică urmează jafuri din casele celor avuți). Ori cine ar fi putut crede că serdarul dorea un asemenea lucru, care era la fel de primejdios şi pentru sine. Dimpotrivă, această evoluție crea impresia că armata acționa de capul ei. Totuşi aceste considerente nu sunt un indiciu al neimplicării sale. Sunt mai degrabă dovada că încercase a ațâța oastea contra tronului, dar că pe parcurs scăpase lucrurile din mână, nereuşind să închege dintru început mişcarea destul de bine.

Nu este însă exclus ca serdarul să fi stârnit totuşi unele bănuieli şi – el simțind acest lucru – să fi stat câteva săptămâni ascuns, până la declanşarea următoarei mişcări. Paul de Alep povesteşte că, în momentul când Matei-vodă cade bolnav, Constantin Şerban vine din întâmplare la

Material cu drept de autor

Târgovişte şi este ales domn[172]. (Oare fraza trebuie înțeleasă în sensul că până atunci, pentru un scurt răstimp, boierul stătuse ascuns, ieşind abia în această clipă din nou la vedere? Sau poate autorul vrea doar să spună că Şerban Basarab Cârnul, este un om lipsit de ambiții şi orgolii de mărire şi - ca fire modestă ce era - acceptă tronul cu resemnare pentru că nu are tăria de a refuza boierii, de aceea se jertfeşte dând curs rugăminților pe care aceştia i le fac.) Dar indiferent de interpretarea dată acestei propoziții a lui Paul de Alep, am putea trage concluzia că dacă anterior (la sfârşitul lui ianuarie şi începutul lui februarie) Constantin Şerban se plimba liber prin cetatea de scaun, la începutul lui aprilie acesta nu se mai găsea în capitală. De aceea putem presupune că este posibil ca, din prudență, să fi stat ascuns ultimele săptămâni din martie, pândind evenimentele de la adăpost.

Oricum, întrucât oştenii cad la învoială cu Matei şi conflictul se rezolvă, se pare că bănuielile de orice fel sunt abătute de la serdar, creându-se impresia că incidentele sunt rezultatul exclusiv al nemulțumirilor din armată şi că inițiativa a aparținut exclusiv comandanților militari. Este foarte sigur că autoritățile nu l-au considerat, în nici un fel, vinovat pe Constantin Şerban, chiar dacă vor fi fost unele înțelegeri subterane între el şi unele căpetenii ale oştirii. Dovada că e socotit neimplicat şi nevinovat o reprezintă faptul că rămâne liber, lucru ce-i îngăduie ca după numai şapte săptămâni să poată organiza lovitura de palat care a condus la sfârşitul domniei lui Matei. Dacă ar fi fost cumva suspectat c-ar fi implicat, desigur că ar fi fost arestat sau silit să fugă din țară, iar manevrele de la începutul lui aprilie nu ar mai fi putut avea loc.

O întrebare care ar putea să se impună atenției ar fi aceea dacă între mişcarea din iunie 1653 şi cele din

[172] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 134.

Material cu drept de autor

februarie 1654 au mai avut loc şi alte tulburări de acest gen? Izvoarele nu semnalează vreun alt caz de dezordine. Mai mult, în decembrie 1653, de sărbători – sintetizând poate o impresie formată pe parcursul unei luni de şedere în capitală –, Paul de Alep se arată impresionat de ordinea existentă. „Noi nu am văzut în nici una din acele zile (de Crăciun) pe nimeni care să fi fost beat, nici un rănit sau ucis, nici care să fi făcut o faptă rea; ci toți erau liniştiți, tăcuți”[173]. Chiar dacă la mijloc e şi puțină exagerare, din dorința de a găsi un pretext de a-şi moraliza concetățenii – cum o indică rândurile care urmează în text –, totuşi ideea de linişte şi ordine e certă.

În ce priveşte descrierea atmosferei din răstimpul de după februarie 1654 nu dispunem decât de precizările destul de generale ale cronicilor țării. Astfel într-un loc ni se spune cum că Matei vodă şi-a petrecut toată iarna „cu necazuri ca acestea”[174] (tulburări în armată). Iar în altă parte se adaugă „iar ei (oştenii) nu se mai aşezară, ci ca nişte lupi flămânzi, şi ziua şi noaptea zbiera şi umbla pe la casele boierilor, ca nişte calici, de-i pedepsea şi le cerea băutură. Nimenilea nu le putea sta împotrivă. Că umbla toți beți, zăcând prin pimnițe cu muieri, cu copii cu tot. Lăsară hrana lor cea bună şi se apucară de tâlhărie. O, câtă obidă era lui Matei vodă!”... căci „acum îşi bat joc de el.”[175]

În ciuda acestor evocări negative nu trebuie să excludem totuşi ideea că pe parcursul lunii martie s-a restabilit, cel puțin aparent, o linişte deplină în cetatea de scaun. Este adevărat că toate slujbele din postul Paştelui la care participă patriarhul Macarie (dintre 5 şi 22 martie stil vechi) se desfăşoară numai la biserica mânăstirii Stelea.[176]

---

[173] *Ibidem*, p. 109.
[174] Radu Popescu, p. 109
[175] *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 116.
[176] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 126.

Material cu drept de autor

Deci în acest răstimp prelatul nu iese în afara ogrăzii locaşului care-l găzduieşte şi nici la Curte nu este invitat niciodată. Dar această amploare restrânsă a sărbătorilor nu pare să fie pricinuită de eventuale tulburări ce se petrec pe uliță, sau de actele de tâlhărie ale răzvrătiților despre care vorbesc cronicile şi care să fi inspirat oaspeților un acut sentiment de teamă. Paul de Alep nu sugerează aşa ceva, ci declară explicit că la curte nu se țin slujbe „pentru că <domnul> era foarte bătrân şi nu mai avea puterea să stea în picioare, nici să fie de față la <slujbe>."[177] La prima vedere s-ar putea crede că memorialistul se referă strict la slujba de spălare a picioarelor, desfăşurată în joia mare, care pica în acel an în 23 martie stil vechi, pe care tocmai o descrie. Dar nu este aşa, căci domnul participă la această slujbă, cum rezultă din ansamblul descrierii. Deci vorbind de incapacitatea domnului de a fi „de față", de neputința sa de a coborî în biserică, povestitorul nu se referă la slujba în curs, la care Matei este prezent, ci o spune ca pe o considerație generală privitoare la cele petrecute până atunci. Deci în principiu domnul nu poate asista la slujbe, susține autorul.

De altfel, cum am arătat deja, aceste considerații trebuie privite cu oarecare prudență şi suspiciune. Incontestabil starea sănătății domnului s-a resimțit după mulțimea necazurilor suferite în ultimul an, dar s-ar putea să nu fie chiar atât de dezastroasă pe cât o descrie călătorul. Să nu uităm că într-un loc acesta afirmă că în 14 aprilie 1653 litania de joia de după Paşti a fost contramandată pentru că Matei „nu avea de loc puterea să iasă." Dar e îndoielnic ca faptul să fie adevărat de vreme ce în 27 mai 1657 domnul se găsea cu spada în mână în fruntea armatei sale pe câmpul de bătaie, înfruntându-şi rănit inamicul şi asta în condițiile unei vijelii în plină dezlănțuire! Iar la începutul lui februarie 1654 de asemenea nu se poate spune că e peste măsură de

[177] *Ibidem*, p. 128.

Material cu drept de autor

şubrezit, de vreme ce-şi permite să întreprindă o călătorie până la Curtea de Argeş, în plină iarnă şi pe o distanță de peste 100 de kilometri! Deci faptul că Macarie nu e invitat în acest interval de timp la curte s-ar putea să nu fie legat nici de slăbiciunea exagerată a lui Matei şi nici de prelungirea tulburărilor de pe ulițe, ci de preocupările domnului legate de inițierea unor măsuri de reprimare a acelora care îi contestau autoritatea şi politica de succesiune, preocupări evocate de letopisețul cantacuzinesc.[178]

În 23 martie, după o lungă pauză, Macarie e în sfârşit poftit din nou la curte. În mai multe momente ale slujbei desfăşurate în această zi domnul „a stat în picioare lângă jilțul său". Oare este chiar de tot nevolnic în acest caz? E drept că atunci când coboară ca să sărute icoanele şi să intre în altar e „sprijinit de subsiori", dar faptul poate fi şi o pretențiozitate a etichetei, căci după asta e prezentat ca stând din nou în picioare lângă scaunul său. Iar lucrurile s-au prelungit până după-amiaza.[179] Dacă domnul e atât de epuizat, cum de rezistă? Oricum, trei zile mai târziu, de Paşti, în 26 martie, când, dimineața, se oficiază o nouă slujbă de înviere, nu numai că Matei, în cursul ritualurilor, stă în picioare lângă jilțul său din biserică, dar participă şi la slujba care continuă în ogradă. Se supune aici, până la sfârşit, tuturor rigorilor practicilor impuse de tradiție. Abia „dimineața târziu" ceremonialele se încheie. Urmează liturghia la care Matei nu participă. După aceasta oaspeții sunt poftiți la ospățul de la curte, care, după obicei, durează desigur ore în şir şi de la care domnul nu putea lipsi.

După alte patru zile, în joia de după Paşti din 30 martie stil vechi, domnul refuză e drept efectuarea litaniei

---

[178] *Letopisețul cantacuzinesc*, pp. 116-117.
[179] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 128.

Material cu drept de autor

care-i cerea să iasă din cetatea de scaun[180], dar cheamă pe patriarh ca să făptuiască slujba agheasmei la biserica mare a curții, iar lucrurile din vremea slujbei anterioare se repetă. După oficierea serviciului divin, oaspeții sunt chemați în trapeză, unde se desfăşoară cuvenita sindrofie de cinstire a sărbătorii şi care desigur a durat şi ea ore în şir. Evident domnul e prezent şi –după cum spune memorialistul – patriarhul discută cu acesta, cerându-i învoirea de a pleca în preumblare prin țară. Ori domnul nu pare a da semne că e sfârşit fizic, sau că ar suferi de vreo alinare mintală.

Toate aceste detalii ne dau de înțeles că spre sfârşitul lunii martie în capitală atmosfera de liniște şi siguranță pare să fi atins un maxim de intensitate. Spre această remarcă ne îndrumă o observație a lui Paul de Alep, care declară că în preajma Paştilor patriarhul Macarie împreună cu cei din jurul său plănuiau – cum am mai arătat – o excursie prin țară, începând cu data de 3 aprilie 1654, adică lunea de după duminica Tomii[181]. Oare dacă în târg domina anarhia de care vorbeşte cronica internă, atunci patriarhul s-ar mai fi încumetat să efectueze o plimbare tihnită pe la sfintele locaşuri din țară? Foarte probabil că nu! Deci această cerere ne sugerează că pe parcursul lunii martie 1654 în Târgovişte se reinstaurase o ordine care putea părea multora chiar durabilă şi sigură. Cel puțin aşa apăreau lucrurile la prima vedere. De altfel şi întâmplările zilelor următoare ne dau de înțeles că avem de a face cu o stare de calm şi de aşezare.

Deci ce se întâmplă în continuare? Decizia de a pleca prin țară, anunțată în joia luminată (30 martie stil vechi) voievodului, primeşte aprobarea acestuia, drept care

---

[180] Să nu uităm că ieşirea survenea după oprirea domnului la porți, la întoarcerea de la Curtea de Argeş, petrecută cu puțin înainte, motiv destul de serios de a nu părăsi târgul, fără a avea nici o legătură cu starea sa de sănătate.

[181] *Ibidem*, p. 135 şi 131.

Material cu drept de autor

prelatul îşi ia rămas bun. Povestitorul îşi aminteşte apoi că, întorşi la mânăstirea Stelea, toți ai săi au început pregătirile de călătorie. Totodată le soseşte şi „milostenia obişnuită" cu care îi onora domnitorul. Având în vedere „obida" ospățului, ora târzie până la care se prelungea obişnuit un asemenea eveniment, aceste fapte nu s-au putut petrece desigur decât abia a doua zi (cea care a urmat după sindrofia domnească), ceea ce ar sugera că în 31 martie stil vechi – când au loc aceste preparative – continuă să fie linişte în cetatea de scaun. Nici în cursul zile de sâmbătă 1/11 aprilie nu pare să se fi petrecut nimic îngrijorător de vreme ce patriarhul acceptă invitația boierilor şi negustorilor de seamă din târg de a oficia a doua zi slujba de duminica Tomii „în biserica mânăstirii negustorilor" (biserica Târgului)[182]. Evident în această zi el nu se temea că s-ar expune vreunui pericol dacă ieşea în afara zidurilor de apărare ale mânăstirii ce-l găzduia.

Deşi mai încolo călătorul spune că în săptămâna de după Paşti țara se gândea la asasinarea lui Matei, tulburări nu par să fi apărut totuşi nici în dimineața de 2 aprilie, de vreme ce patriarhul, total lipsit de griji, îşi ține făgăduiala şi iese din mânăstirea care-l adăpostea spre a sluji la biserica Târgului. Dacă în cetatea de scaun ar fi fost tulburări, atunci patriarhul Macarie ar fi cutezat să se aventureze pe ulițe, în loc să stea în dosul zidurilor ocrotitoare de la Stelea? Evident, nu! De altfel dacă surveneau nişte întâmplări îngrijorătoare, nu ar fi venit la biserică nici lumea, iar slujba nu ar fi avut în fața cui se desfăşura. Deci întrucât serviciul divin a decurs normal pe tot parcursul său, după toate probabilitățile, până la încheierea sa, nu se petrecuse nimic semnificativ în târg, acesta trăindu-şi netulburat viața. Totuşi ceva trebuie să se fi întâmplat în chiar cursul acelei zile de 2 aprilie, de vreme ce călătoria de a doua zi a

---

[182] *Ibidem*, p. 132.

Material cu drept de autor

patriarhului Macarie este contramandată. Abia în acest moment lucrurile par a se încurca.

Singura întâmplare care ni s-a semnalat a se fi petrecut în cursul săptămânii Paştelui este plecare lui Diicu din cetatea de scaun. Acesta, probabil la câteva zile după Paşti, deci la sfârşitul lui martie, primise pare-se veste că feciorul său, aflat în satul Buiceşti-Olt, ar fi căzut bolnav, trăgând să moară. Spătarul s-a dus în grabă la căpătâiul său[183]. Evident întâmplarea chiar dacă a atras poate atenţia unora, nu a stârnit nici vâlvă şi nici îngrijorare publică. A fost înregistrată ca o întâmplare oarecare, fără însemnătate pentru publicul larg. Oricum plecarea sa dovedeşte neîndoios că în atmosferă nu plutea nici cel mai vag semn de îngrijorare. Dacă ar fi simţit că se petrece ceva deosebit ar fi plecat? Dacă percepea ameninţarea unei cât de vagi tulburări, dacă i s-ar fi părut că domnul e pe moarte, el, ca viitor succesor, ar fi plecat chiar fără griji să-şi caute feciorul? Evident că nu. Deci nu putem concluziona decât că în cetatea de scaun domnea un calm desăvârşit în această săptămână. Totuşi, privind lucrurile din perspectiva evenimentelor ce-au urmat, adică detronarea lui Matei şi alegerea grăbită a lui Constantin Şerban domn, această plecare a lui Diicu, deşi fapt la prima vedere minor, pare foarte ciudată. Parcă ar fi un abandon voluntar al planurilor de succesiune urzite de ani întregi dimpreună cu domnul. La fel de ciudat este faptul că acest necaz al spătarului, care-l îndepărtează într-un moment critic din capitală, survine cu numai câteva zile înainte de declanşarea catastrofei! Să fie oare vorba numai de hazard, sau la mijloc să se afle o perfidă uneltire? Nu vom putea răspunde vreodată la această întrebare. Oricum, conspiraţia – care, cum vom vedea, îl va consacra pe Constantin Şerban domn şi care era în plină desfăşurare – trebuie să se fi desfăşurat extrem de discret de

[183] *Ibidem*, p. 134. Radu Popescu, p. 111.

Material cu drept de autor

vreme ce spătarul – altfel foarte ambițios şi deloc predispus la abandon – părăseşte capitala fără alte griji decât cele familiale. Plecarea sa venea în întâmpinarea evenimentelor, căci, dacă ar fi rămas, succesiunea la tron s-ar fi adjudecat, poate, cu totul altfel, împiedicând ridicarea rivalului. Dar zilele de după paşti, care păreau atât de calme, erau departe de a prevesti cele ce urmau să se întâmple.

Paul de Alep povesteşte însă că în cursul aceleiaşi săptămâni s-ar mai fi petrecut câteva evenimente, dar acestea ar fi afectat profund starea de spirit a locuitorilor. Anume s-ar fi iscat vestea că un sol muscal (moscovit) se îndrepta spre capitală, dar că acesta ar fi fost întors din drum şi alungat de Matei, lucru care putea stârni nemulțumirea cazacilor şi a ruşilor, aliații lor.[184] Lucrul ar fi pricinuit spaima târgoveților, care s-ar fi temut chipurile de un atac cătăcesc iminent, asemănător celuia din anul precedent, care, prin caracterul său nimicitor, le mai stârnea şi acum fiori. Drept care, de frică, nimeni nu mai dormea. Cam în acelaşi timp s-ar fi zvonit şi că domnul Matei „a căzut grav bolnav de o boală fără leac; el nu mai ştia ce-i cu dânsul deoarece dăduse în mintea copiilor."[185] Evident că asemenea ştiri, spre deosebire de cea de dinainte privindu-l pe marele spătar, erau de natură să bulverseze atmosfera. Dar se impune a fi subliniat că ele trebuie să se fi răspândit abia după prânzul duminicii de 2/12 aprilie, căci altfel prima parte a duminicii Tomii nu s-ar fi putut desfăşura aşa de tihnit cum ne sugerează vizita făcută în mijlocul târgului de patriarhul Macarie şi de însoțitorii săi. (De altfel dacă zvonurile acestea ar fi existat în zilele anterioare, de bună seamă nici Diicu nu pleca la moşie şi nici patriarhul nu cerea învoirea de a vizita țara.) Deci chiar dacă Paul de Alep declară că zvonurile ar fi apărut în „acea săptămână", deci

---

[184] Paul de Alep, *op. cit.*, pp. 131 – 132.
[185] *Ibidem*, p. 132.

Material cu drept de autor

cu mai multe zile în urmă, poate odată cu plecarea spătarului Diicu la Buiceşti, este mai mult decât probabil că ele s-au făcut auzite abia în după-amiaza acelei prime duminici de aprilie. Aceasta poate explica de ce, după o slujbă divină liniştită şi lipsită de probleme, vizita prin țară a patriarhului a fost dintr-o dată contramandată, după ce toate pregătirile, de bună seamă trudnice şi costisitoare, fuseseră finalizate desigur din seara anterioară, de sâmbătă. Evident, explicația oferită de Paul de Alep, care susține că „întârziasem <plecarea> din voința lui Dumnezeu", este expresia unei vădite eschive, care încearcă să ascunde adevărul. Aceasta dovedeşte că scriitorul este destul de subiectiv atunci când el sau patriarhul Macarie ar putea fi puşi într-o lumină defavorabilă, sau când sunt implicate persoane care nu e de dorit ca să fie deranjate.

În concluzie deci, în cursul duminicii Tomei se petrecuse ceva în cetatea de scaun (apăruseră semnele unor viitoare primejdii); sau poate prelații străini fuseseră numai preveniți că se va petrece ceva în scurt timp şi că ar fi mai prudent din parte-le, să nu se aventureze în zilele următoare în afara zidurilor mânăstirii în care se aflau. (Asta dacă nu cumva li s-a interzis în mod expres să părăsească târgul în urma blocării ieşirilor acestuia, cum voi demonstra în continuare că e posibil să se fi întâmplat.) Fapt cert este că, deşi plecarea era pe deplin pregătită, iar proviziile de drum erau făcute, ceva îi determină pe oaspeți să-şi revizuiască pe neaşteptate planurile de călătorie.

Firesc este să ne întrebăm în ce constau însă tulburările care au survenit şi care i-au constrâns pe călătorii din Orientul apropiat să-şi amâne de pe o zi pe alta călătoria gata pregătită, pentru ca până la urmă să renunțe definitiv la ea?

Paul de Alep ne oferă unele explicații, dând o oarecare descriere a derulării evenimentelor din ultimele

Material cu drept de autor

două săptămâni ale vieții lui Matei, dar cele povestite sunt destul de confuze.

Ce s-a întâmplat în prima săptămână, cea a Paştelui, în parte am arătat deja. Dar lucrurile nu se sfârşesc aici. Tot în cursul acestui răstimp, sau imediat după aceea „supuşii săi (ai lui Matei-vodă), pe care îi asuprise cumplit, au părăsit țara, cu oştirea sa şi cu toți boierii săi. Ei au conspirat să-l omoare (pe domn)..."[186]. Din nou vedem că la mijloc e mult subiectivism şi multă exagerare, chiar o anume lipsă de logică. Dacă cei nemulțumiți sau înspăimântați ar fi plecat în mod efectiv, cum mai puteau conspira să-l omoare pe cel lăsat în urmă?! Prin corespondență? Cu gândul? Evident că pentru a-l putea ucide trebuia să fi rămas pe loc. Am zice mai degrabă că autorul voia să spună că, sub imperiul zvonurilor lansate duminică, mulți locuitori ar fi fost tentați să fugă, dar dintr-o pricină oarecare n-au putut s-o facă şi atunci unii dintre ei s-au gândit să-l asasineze pe domn. Sau că, existând gândul şi intenția de a-l asasina pe domn, lumea s-a speriat de riscul tulburărilor ce-ar fi urmat şi ar fi dorit să fugă. Dar nu numai o fugă în masă a armatei şi a boierilor este cu totul improbabilă în săptămâna Paştelui, ci chiar una restrânsă este exclusă. Dacă o asemenea tulburare s-ar fi petrecut - şi încă una de mare amploare -, oare Diicu Buicescu mai pleca de lângă domn, riscând pierderea succesiunii? Evident că nu. De aceea eventualitatea unui exod trebuie privită cu multă rezervă, chiar socotită ca total improbabilă. Nu a putut exista decât spaima şi intenția unei fugi (nu o fugă efectivă), dar şi această stare de spirit a putut apărea numai după câteva zile după plecarea lui Diicu, încât acesta nu a apucat să afle de existența ei. (Foarte probabil ca o asemenea tendință să fi apărut abia în după-amiaza zilei de 2 aprilie şi era probabil legată de riscul asasinării domnului, idee intrată în circulație publică abia acum. Oricum, dacă

---

[186] *Ibidem*, p. 132.

Material cu drept de autor

ideea fugii a dus la ideea asasinării domnului sau dacă, dimpotrivă, intenția asasinatului a dus la ideea fugii, rămâne de discutat.) În orișice caz în acest moment dezacordul unora față de domn – dezacord de care vorbește Paul de Alep – este foarte posibil să fi existat cu adevărat. Numai că el trebuie se fi manifestat altfel decât e descris în citatul menționat mai sus, dar călătorului nu-i convine a prezenta versiunea reală a faptelor, drept care fabulează convenabil. Le aduce din condei. Oricum e de reținut din acest text ideea că, **în acest moment**, circula zvonul că **ar fi existat un plan de ucidere a domnului, plan desigur până în acel moment secret**. (Ca dovadă a faptului că în zilele imediat anterioare nu fusese vorba de așa ceva stă plecarea lui Diicu din oraș!)

Nu este de omis nici analiza celorlalte zvonuri ce par să fi fost lansate în cursul zilei de duminică.

Printr-o bizară coincidență (și aici este din nou cazul să ne întrebăm dacă la mijloc e o întâmplare, sau o perfidă uneltire?), chiar în zilele acelea de ciudată și subterană tensiune, cum am afirmat mai sus, umbla zvonul că principele ar fi căzut „grav bolnav de o boală fără leac: el nu mai știa ce-i cu dânsul deoarece dăduse în mintea copiilor”,[187]. Observația pare pe deplin îndreptățită, ea fiind reluată - și prin aceasta confirmată - de cronicile țării, care vorbesc la modul general, e drept, de îmbolnăvirea lui Matei, fără a indica un diagnostic.[188] Întrucât însă ele arată explicit mai înainte că domnul s-a „tămăduit la picior”[189], motiv pentru care își îngăduie a face o preumblare la Argeș,

---

[187] *Ibidem*, p. 132.

[188] *Letopisețul cantacuzinesc* la p. 117 reține ideea îmbolnăvirii domnului precizând că „puține zile s-au războlit”, iar Radu Popescu, p. 109, relatează și el situația prin cuvintele „și bolnăvindu-se rău au murit primăvara”.

[189] *Ibidem*.

Material cu drept de autor

e limpede că de astă dată e vorba de altă boală, nu de cea care-l chinuise în 1653; ori în această situație nu poate fi vorba decât de diagnosticul vehiculat de zvonul relatat de Paul de Alep. Afirmațiile călătorului par şi de astă dată destul de contradictorii, suspecte şi greu de crezut. Trebuie arătat din capul locului că în cazul unui bătrân acuzația de ramolisment a fost în trecut şi este şi acum lansată cu destul de multă uşurință, chiar şi fără vreo îndreptățire. Este de ajuns ca oarecine să fie nemulțumit de cel în cauză, pentru a-i arunca asemenea acuză. Chiar cronicile îmi confirmă această aserțiune. Astfel în timpul răscoalei oştenilor din iunie 1653 răzvrătiții între altele îi reproşează domnului că „au îmbătrânit şi ş-au eşit din fire”[190]. Ori lucrurile erau profund neadevărate. Cel acuzat de a fi senil a izbutit să mai înfrângă câteva mişcări ostăşeşti, a nimicit un complot ce atenta la viața sa, a contracarat un rival care voia să-i smulgă tronul (viitorul Mihnea al III-lea) şi a putut să conducă țara încă aproape zece luni! In plus nu trebuie să uităm că în ciuda celor spuse de Paul de Alep atât de categoric şi desluşit despre boala subită a domnului, povestitorul recunoaşte, cu numai câteva pagini mai înainte, că în 30 martie, deci cu cel mult două zile mai devreme, voievodul organiza un ospăț la care invitase şi pe patriarh – cu care de altfel are şi o discuție. Ori la data respectivă era încă perfect sănătos de vreme ce face față fără probleme cerințelor unui asemenea eveniment monden, după ce asistase la slujba religioasă care l-a precedat. În plus, dacă domnul dăduse în mintea copiilor, care mai era rostul asasinatului? Acesta, căzut în stare de inconştiență, oricum nu s-ar mai fi putut opune eventualilor contestatari; atunci de ce să mai fie ucis? Deci zvonurile se bat din nou cap în cap, legându-se destul de greu între ele.

---

190 *Letopisețul cantacuzinesc* p. 114.

Material cu drept de autor

Dar şi ştirile în circulaţie legate de respingerea soliei moscovite pot stârni unele întrebări şi nedumeriri similare. Povestitorul spune că atunci când a „primit vestea" că ar veni la el sol muscal, Matei trimite vorbă „să-l întoarcă din drum." Din textul acesta rezultă clar că solia nu a ajuns la Târgovişte până în clipa când domnul „cădea bolnav" şi nici după aceea. Deci, după cum sugerează chiar Paul de Alep în acest pasaj, nimeni nu văzuse solia, nimeni nu avea dovada şi certitudinea existenţei ei. Deci ne putem firesc întreba dacă ea era cu adevărat o realitate, sau ne găsim în faţa unei născociri a unor persoane interesate de a crea o stare de frământare şi nelinişte în oraş şi dornice de a găsi un pretext pentru a putea aduce acuze domnului? Existenţa unui asemenea solii e totuşi verosimilă, cum o dovedesc o seamă de documente[191]. Cu toate acestea trebuie accentuat faptul că totul pare mai degrabă un zvon gratuit pus în circulaţie de cineva interesat să creeze panică şi derută, de cineva doritor să-şi justifice o eventuală acţiune întreprinsă împotriva domnului. De altfel şi spaima care s-ar fi născut de pe urma zvonului e vădit exagerată şi neîntemeiată. Târgovişteni chipurile „trăiau într-o frică necurmată", căci îşi puneau permanent problema că „vin cazacii, au intrat în ţară!", încât nu mai cutezau nici măcar să doarmă noaptea. Deci se afirmă explicit că muntenii ar fi fost puşi în faţa riscului iminent al unei invazii căzăceşti[192]! Istorisirea aceasta cuprinde un şir întreg de absurdităţi. Dacă solia abia fusese respinsă cu câteva zile în urmă, aceasta nu avusese vreme să se întoarcă acasă, ca să poată declanşa o replică. Vestea alungării soliei putea ajunge la Cehrin probabil abia după vreo săptămână, iar la Moscova şi mai târziu. De o iminenţă

---

[191] Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente din Istoria Românilor*, vol. III, *secolul al XVII-lea*, Bucureşti, 1900, p. 229. N. Iorga, *Acte şi fragmente*, vol. I, pp. 242-243.

[192] Paul de Alep, *op. cit.*, pp. 131 – 132.

Material cu drept de autor

nu putea fi deci vorba. De altfel refuzul de a fi primită solia nu era pricină de război. Dar chiar dacă fruntaşii cazacilor ar fi dorit un război pentru a spăla onoarea aliaților lor moscoviți, o expediție din parte-le nu se putea organiza peste noapte, cu atât mai mult cu cât cazacii nu-şi limpeziseră pe deplin probleme cu Polonia. Apoi trebuie adăugată şi întârzierea pe care o provoca durata drumului pe care oştile îl aveau de străbătut şi care nu era tocmai scurt! În plus se ignora împrejurarea că eventualii invadatori ar fi trebuit să traverseze Moldova în care, la acea dată, domnea nestânjenit Gheorghe Ştefan, duşman al cazacilor, care nu le-ar fi îngăduit acestora să-i calce ținuturile! Asta ar fi fost o amenințare directă pentru el, Vasile Lupu având strânse legături cu hatmanul Ucrainei, care-i era cuscru. Prin urmare teama de un atac căzăcesc – şi încă a unuia iminent, aşteptat a se dezlănțui în orice clipă – e lipsită de cel mai elementar temei. Deci practic neexistând riscul unei imediate expediții căzăceşti de pedepsire, nu exista nici o pricină justificată pentru o spaimă nemăsurată ca aceea de care e face vorbire Paul de Alep, de natură să pună lumea pe fugă! Deci explicația că acest zvon ar fi panicat peste măsură târgoviştenii e vădit gratuită, iar dacă spaima exista (şi nu avem de ce să ne îndoim de realitatea ei), aceasta avea o cu totul altă motivație. E limpede că argumentul e unul căutat, vădit formal şi de loc întemeiat, menit a ascunde de fapt pricina reală a spaimei şi a dorinței de a-l ucide pe domnitor. Numai că enunțarea pricinii reale este ocolită cu dibăcie de povestitor. Justificările invocate de autor sunt deci menite să mascheze şi să suplinească adevărul.

Deci mulțimea zvonurilor în circulație este lipsită de un suport temeinic şi pe deasupra spusele ce le vehiculează se cam contrazic între ele. Din toate ştirile reținute de prelat putem deduce că din duminica Tomii încoace şi pe parcursul celei de a doua săptămâni de după Paşti, târgul era cuprins

Material cu drept de autor

de o stare de derută, de spaimă, de panică chiar şi nu se ştia prea bine care este soarta domnului, care e starea exactă a sănătății sale şi cine anume conduce în acele zile țara (de vreme ce Matei se senilizase complet). După Paul de Alep această stare de lucruri este certă, ieşind în afară de orice discuție.

În această atmosferă de confuzie, tensiune şi mister – încă înainte ca Matei să-şi fi dat sufletul, amănunt în privința căruia concordă mai multe izvoare[193], contrar celor

[193] Miron Costin, *op. cit.*, p. 170 „încă nu ieşise sufletul din Matei vodă deplin". Paul de Alep, *op. cit.*, p. 132, „înainte de a-şi da sufletul ... au ales domn". La pasajele referitoare la moartea lui Matei (la începutul lunii aprilie 1654) surprinde reacția psihologică a lui Paul de Alep, puțin ciudată pentru un creştin, şi încă prelat pe deasupra. De regulă față de răposați – şi cu deosebire față de aceia aflați chiar în clipa morții – cei din jur arată obişnuit o atitudine iertătoare, tolerantă, scuzându-le eventualele greşeli. Arhidiaconul Paul însă, în clipa când descrie sfârşitul lui Matei devine dintr-o dată foarte critic şi acid. Despre cel în curs de deces ne spune că înainte vreme „făcea mult bine şi era milostiv" şi se sugera că acum era dimpotrivă, apoi era urât pentru răul făcut țării în asemenea măsură că i se dorea moartea, îi plăcea mai mult pe turci decât pe frații creştini, etc. Comportarea scriitorului pare puțin de-a-ndoaselea, chiar puțin nefirească. Ori ne putem întreba când devine un creştin atât de dur cu un seamăn, care tocmai îşi dă duhul? Când cade victimă în asemenea împrejurare unei predispoziții de intoleranță? Obişnuit când trebuie să-l scuze şi să-l justifice pe cel care într-un fel sau altul aduce un prejudiciu muribundului. Judecata povestitorului e simplă. El e preocupat să dovedească cititorului că purtarea celui care aduce prejudicii e îndreptățită, căci răspunde unor acțiuni vinovate ale muribundului; deci aceste din urmă merită din plin ceea ce i se face în ultima sa clipă de viață, e răsplata dreaptă care i se cuvine pe drept. E destul de ciudată să găsim la un prelat o reacție atât de mirenească. În împrejurările acelei clipe avea Paul de Alep de justificat şi de scuzat pe cineva pentru ceva? Oare pe cine şi de ce? G. Kraus, *op. cit.*, pp. 175 – 176 „înainte de a-şi da sfârşitul... au ales ... ca domn pe ... Constantin". Ciudate sunt zvonurile ajunse la urechile lui Kraus, pe care mai mult le sugerează decât le spune răspicat. Nu numai că

Material cu drept de autor

stabilite mai înainte de domnitorul muribund, (hotărâre împărtăşită totuşi de unii dintre fidelii săi şi dintre partizanii lui Diicu Buicescu care nu lipsesc[194]), va fi proclamat domn nu vel spătarul, ci fostul serdar Constantin Şerban Basarab, supranumit Cârnul. Acesta, printr-o fericită coincidenţă „a venit în oraşul Târgovişte pentru treburile sale fără să fie înştiinţat de ceea ce se petrecea"[195]. Pentru a treia sau a patra oară suntem siliţi să ne întrebăm dacă la mijloc e mâna hazardului sau ceva premeditare?)

---

plasează decesul nu în aprilie, ci tocmai pe 29 septembrie, dar după ce spune că noul domn e ales înainte ca Matei să-şi dea sfârşitul, sugerează că el ar bănui sau ar şti (că i-au ajuns la ureche) cel puţin încă două lucruri. Primul ar fi că intervalul între alegerea succesorului şi deces nu a fost tocmai scurt, căci Matei nu numai că a trăit pe tot parcursul operaţiilor de alegere, dar a avut vreme la urmă să-şi dea „încuviinţarea", ba nu i-a lipsit timpul ca să-i predea urmaşului „îndată tezaurul, afară de o mică parte pe care a lăsat-o prietenilor săi buni" (p. 176). Ori asemenea operaţii nu se puteau face cât ai bate din palme (chiar dacă nu erau reale, cronicarului i se păreau posibile, Matei fiind socotit încă în stare să facă asemenea lucruri). Pe de altă parte cele două amănunte sugerează şi altceva, şi anume că sasul ar şti că domnul nu-şi ieşise din fire, nemaiştiind de sine, căci cuiva ajuns în stare de „legumă" i se cere încuviinţarea şi acesta şi-o poate da? Iar cineva căzut în această stare deplorabilă poate preda un tezaur, reţinând unele părţi pentru prieteni? Ori evident, dacă Kraus ar fi ştiut şi crezut că Matei nu mai ştia de sine, că a ajuns în stare de inconştienţă, ar mai fi făcut asemenea afirmaţii? Nu şi-ar fi dat seama că spune lucruri lipsite de noimă, care sunt cu totul imposibile? Dar dacă le spune totuşi, înseamnă că el le crede şi posibile, crede că Matei e capabil să facă ceea ce spune el. Deci nu ştim ce s-a întâmplat cu adevărat, dar din text rezultă clar că zvonul cunoscut lui Kraus arăta că Matei, în clipele de după alegere, nu era ajuns „legumă", ci că era conştient. Ba are discernământ şi capacitate de decizie.

194 Radu Popescu, *op cit.*, 111 („au fost trăgând nădejde de domnie şi Diicul spătarul, căruia făcându-i veste *unii din prietenii lui* (sublinierea mea) că moare Matei-vodă".

195 Paul de Alep, *op. cit.*, p. 134. Radu Popescu, p. 110. *Letopiseţul cantacuzinesc*, p. 117.

Material cu drept de autor

Urmează apoi decesul bătrânului domn şi ungerea celui nou – în aceeaşi zi, probabil, chiar concomitent. Iar lucrurile sfârşesc mai apoi cu înmormântarea lui Matei concomitent cu ceremonia depunerii jurământului față de nedoritul său urmaş, ceremonie ce se prelungi însă mult timp după aceea.

Paul de Alep, după ce ne vorbeşte de atmosfera de panică ce chinuieşte târgul, de fuga unora din oraş, de frica încercată în timpul nopților, se străduieşte să ne convingă că alegerea şi încoronarea s-au petrecut în linişte şi legal, fără nici un fel de convulsiuni. De altfel şi cronicile interne sârguiesc să ne sugereze acelaşi lucru. Ca dovadă ni se amintesc paşii înscăunării fostului serdar. Mitropolitul Ignatie Sârbul, om de încredere şi de taină al lui Matei, convoacă sfatul care propune candidatura lui Constantin Şerban. Decizia este apoi anunțată boierilor, oştirii şi întregului norod – convocați cu toții într-o mare adunare – adunare care acceptă hotărârea „arătând (o mare) însufleţire”[196]. (În ediția Cioran pasajul e tradus altfel: „se sculară cu spiritele întărâtate”[197].) Vestea e apoi anunțată în târg şi acceptată de lume. E drept că undeva prelatul din Orient arată că „oamenii bogați şi negustorii erau cuprinşi de spaimă în urma morții domnului Matei; ei se temeau ca oştirea să nu jefuiască oraşul”.[198] Deci, luând în calcul aceste amănunte, trebuie să conchidem că foarte probabil cele descrise erau departe de a se fi desfăşurat pe un fond de calm şi de împăcare. Aceasta cu atât mai mult cu cât, după cum povesteşte Radu Popescu, Diicu „trăgând nădejde la domnie”, înştiințat că moare Matei de „unii din prietenii lui” „au venit în grabă în cetatea de scaun” dar n-a mai avut ce

---

[196] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 133.

[197] Emilia Cioran, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările Române 1653 – 1658*, București, 1900, p. 109.

[198] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 135.

Material cu drept de autor

face şi s-a supus noului ales şi „i-au sărutat mâna." Oare cedarea aceasta a candidatului oficial şi mai ales a susținătorilor săi – care-şi legaseră soarta de a sa – să se fi petrecut chiar atât de lin, cu atâta blândă resemnare, fără vreo încercare de opoziție? Este greu de crezut.

Oare cea de a doua săptămână de după Paşti să fi decurs cu adevărat într-o atât de senină atmosferă de înțelegere şi armonie? Înlăturarea pupilei lui Matei şi înlocuirea ei prin dizgrațiatul de la Dobreni să se fi realizat fără nici o opoziție, fără inițierea măcar a unei lovituri de palat – ca prelungire firească a încercării de asasinare a domnului din săptămâna Paştelui, despre care ne vorbeşte Paul de Alep? Evenimentele să se fi petrecut fără ca marea tulburare ce frământa târgul în acele zile să fi înrâurit cumva lucrurile? Şi fără ca tocmai această schimbare de cârmuire, care tocmai se petrecea, să fi pricinuit mare tulburare şi agitație? N. Iorga, pornind de la afirmația călătorului străin, pe care o acceptă integral, conchide că s-ar fi declanşat şi o a treia răscoală dacă Matei Basarab nu murea în aprilie 1654[199]. Decesul însă a lichidat tensiunile şi lucrurile s-au rezolvat de la sine în modul cel mai paşnic. Paul de Alep spune în acest sens că „Dumnezeu (Rabbina?!) a îndreptat această situație" pricinuită de spaima dezlănțuită în târg (chipurile, de alungarea solului moscovit), „chemându-l la el" pe domnitor. Boala şi mai ales moartea voievodului să fi preîntâmpinat oare cu adevărat orice ciocniri în lupta pentru putere? Asta în condițiile în care exista un succesor prezumtiv care avea şi susținerea unor prieteni din înalta societate? Deci lupta pentru putere nu se ducea numai împotriva lui Matei, ci şi a pupilei sale şi a susținătorilor ei. Din toate motivele acestea afirmația că decesul a dus la o rezolvare paşnică a situației e greu de admis, cu atât mai mult cu cât moartea lui Matei

[199] N. Iorga, *Răscoala seimenilor*..., p. 210. Paul de Alep zice

Material cu drept de autor

nu e anterioară alegerii noului domn, ci survine de fapt după alegerea acestuia[200]. Deci **fiind ulterioară schimbărilor de domnie, e ciudat să fie invocată ca motiv de salvare a situației** şi de evitarea a tulburărilor! Oare un fapt petrecut ulterior poate fi cauza unuia întâmplat anterior? S-ar zice mai degrabă că, urmând logica firească a lucrurilor, nu decesul a prilejuit aceste schimbări de cârmuire, ci, dimpotrivă, schimbările au provocat decesul, întrucât ele s-au petrecut mai întâi!

De altfel nu numai invocarea oportunității decesului lui Matei, ci şi modul cum e conceput firul relatării inspiră îndoieli asupra obiectivității lui Paul de Alep în această parte a manuscrisului său. Deşi suntem asigurați că totul se petrecuse în spiritul deplinei legalități, ideea complotului general al supuşilor, cu care începe relatarea, este reluată în finalul acesteia prin enunțarea adversității boierimii muntene față de domn şi de nepotul acestuia, Diicu Buicescu, adversitate care e mai veche căci boierii „i-ar fi ucis pe amândoi"[201] dacă ar fi ştiut în prealabil de intervenția din 1653 în favoarea lui Gheorghe Ştefan. Dacă totul s-a petrecut normal şi mai ales legal de ce era necesară această insistență asupra adversității față de domn şi de succesorul său recunoscut? De ce insistența aceasta asupra dorinței de a-i ucide pe cei doi şi în 1653 şi în 1654 – fapt ce contravine nu numai legii, dar şi moralei. Oare insistența cu care caută să ne demonstreze că Matei nu este iubit de țară, nu răspundea unor raționamente ascunse, generate de nişte realități pe care le cunoştea (adică existența unui complot), dar din anumite motive ține să le treacă sub tăcere? De fapt prin această manevră justifica involuntar şi nedeclarat eventuale uneltiri contra tronului. (Un motiv al tăcerii putea

---

[200] Vezi nota 126 de mai sus. Din ea rezultă în mod indubitabil că Matei moare după alegere succesorului său şi nu înainte!

[201] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 133.

Material cu drept de autor

fi, spre exemplu, considerația față de noul domn; acesta îi obliga pe călători să fie circumspecți prin bunăvoința ce le-o arăta, căci una dintre primele sale griji este aceea de a le oferi „peşte şi alte alimente”[202]. Deci ei trebuia să-i fie cumva recunoscători.)

De altfel faptul că „toți oamenii bogați şi negustorii erau cuprinşi de spaimă în urma morții domnului Matei” şi că „ei se temeau ca oştirea să nu jefuiască oraşul”[203] – fapt preîntâmpinat numai de prezența patriarhului – ar sugera totuşi că armata juca un rol deloc neglijabil în cursul evenimentelor de la începutul lunii aprilie şi că exista riscul ca acest rol să fie depăşit. Deci din aceste considerații trebuie să tragem concluzia că situația era extrem de tulbure şi tensionată pe ulițe de vreme ce lumea era încercată „de spaimă”. Dacă cronicele munteneşti sunt extrem de lapidare, nepermițând tragerea unor concluzii, Miron Costin ne oferă unele detalii care ne conving şi mai mult în privința subiectivismului călătorului străin. El sugerează nu numai că târgoveții înstăriți, s-au temut de o nouă răzvrătire a oastei, dar arată că unele tulburări au avut realmente loc. „**Încă nu ieşise sufletul din Matei vodă deplin** cându seimenii şi dorobanții, care la aceia semeție să suise den izbânda cu Matei vodă cât nici domnia, nici pre boieri întru nimica nu băga în samă, au ridicat pre Constantin vodă domn şi au dat cu puştile şi cu sânețele de veselie”[204]. Rolul deosebit pe care l-au avut păturile de jos – şi cu deosebire slujitorii – este relevat şi de alte izvoare. G. Kraus ştia că „episcopul Țării Româneşti şi *poporul de rând* (sublinierea mea) au ales... ca domn pe fiul lui Radu vodă Constantin”[205], iar Ion Neculce era informat, „că cum a murit Mate-vodă, au

---

[202] *Ibidem*, p. 135.

[203] *Ibidem*.

[204] Miron Costin, *op. cit.*, 171.

[205] G. Kraus, *op. cit.*, 176.

Material cu drept de autor

rădicat domnu pe Constantin vodă *slujitorii* (sublinierea mea) şi boierii şi ţara"[206]. Chiar cronicele interne recunosc rolul acestor categorii sociale în influenţarea evenimentelor, Letopiseţul cantacuzinesc declarând că „se strânse toată curtea şi *toţi slujitorii* (sublinierea mea). Şi făcură cu toţi dimpreună mare sfat"[207].

De altfel faptul că primele măsuri interne ale noului domn au în vedere cu deosebire armata – căreia îi arată multă consideraţie – demonstrează rolul pe care aceasta l-a avut în desfăşurarea înscăunării şi că în momentele de început ale domniei este o forţă de care trebuie să se ţină seama. Cronicarul relatează în acest sens că noul domn Constantin Şerban „au început a face milă mare ţării, ertându-le <oştenilor> toate năpăştile. Şi au *plătit pe slujitori* cu un haraci deplin şi au ertat ţara lui de bir 3 luni. Şi *au ertat dorobanţilor şi călăraşilor dijma şi oieritul. Şi au îmbrăcat pe toţi <oştenii> cu postav bun, şi pe căpitanii lor cu frânghii, cu coftirii, cu atlaze. Lefi încă le da dindăstul. La masă cu dânsul de-a pururea şădea cu dânsul şi-i dăruia*"[208]. Toate acestea amănunte dovedesc fără tăgadă că fostul serdar Constantin Şerban a luat frâiele ţării printr-un complot, pe care presupusa boală a lui Matei (dacă a existat) nu l-a curmat, ci l-a favorizat[209]. Iar, pe de altă

---

[206] Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Iorgu Iordan, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1956, p. 117.

[207] *Letopiseţul cantacuzinesc*, p. 117.

[208] *Ibidem*, p. 119.

[209] Poate părea surprinzător, dar s-a păstrat un document neautentificat, redactat în numele lui Matei-vodă în 10 aprilie, deci după decesul oficial al domnitorului (Arh. Statului, Bucureşti, Mânăstirea Cozia, XXIX/1; asupra documentului mi-a atras atenţia I. Cîndea de la Muz. jud. Brăila). Oare cum putem explica faptul că grămăticul din cancelaria domnească, cât şi solicitantul (apropiat al familiei princiare, de vreme ce despre el se afirmă în numele domnului „având doamna domniei mele <Elena Basarab – soţia lui Matei> pe Cârstia

Material cu drept de autor

parte, mai dovedesc că acestui complot i s-au înregimentat şi slujitorii, care în această împrejurare „nu băga în seamă" nici pe boieri. Frământările acestora din urmă nu par să fi avut însă amploarea de mai înainte, din iunie 1653 sau februarie 1654. Probabil, prin promisiunea de a reveni asupra măsurilor restrictive ale lui Matei şi prin făgăduiala unor noi avantaje, oştenii au fost câştigaţi de conspiratori. Acţionând sub controlul riguros al acestora – oameni care doreau doar să obţină puterea şi dezaprobau răfuielile de clasă – iniţiativele proprii ale oştirii au fost desigur puţine.

O lovitură de palat devenea posibilă mai ales în zilele de sâmbătă, căci la sfârşitul fiecărei săptămâni avea loc schimbarea corpului de gardă al Curţii. Ori era cu putinţă ca în împrejurările unui asemenea eveniment să fie numită în post o strajă ai cărei comandanţi să fie cumpăraţi (sau cel puţin înţeleşi) cu eventualii conspiratori. De menţionat că data de 1/11 aprilie cădea într-o sâmbătă, deci în ziua unei schimbări a corpului de gardă. Iar a doua zi, pe 2 aprilie, Macarie îşi anulează brusc plecarea din capitală! Să fie vorba de o simplă coincidenţă? Faptele ce s-au petrecut în zilele imediat următoare ar sugera că nimic nu a fost întâmplător, ci dimpotrivă!

---

clucerul şi pe jupâneasa sa Anghelina nepoata doamnei domniei mele ca pe nişte feciori") nu ştiau sau mai degrabă nu credeau la data alcătuirii hrisovului în autenticitatea ştirii despre moartea voivodului? Lucrurile nu se pot explica decât acceptând existenţa unei atmosfere de confuzie şi derută, care nu putea apărea decât în cazul în care moartea lui Matei era învăluită de mister, iar alegerile ce firesc ar fi urmat nu se făceau în condiţii de deplină libertate. Ori o astfel de stare ambiguă nu putea apărea decât dacă evenimentele s-au desfăşurat sub ameninţarea unei lovituri de palat, care a dus la blocarea Curţii, dar şi a târgului, împiedicând circulaţia oricărei ştiri. Documentul poate pune chiar data decesului sub semnul îndoielii, căci în mod firesc ne putem întreba cum de un nepot al domnului (fie el şi adoptiv) putea data un hrisov cu o zi după ce el sau soaţa sa văzuseră decedatul?

Material cu drept de autor

Aceste câteva informații incomplete și disparate ne pot sluji totuși pentru a reconstitui cu aproximație desfășurarea evenimentelor. Pregătit în prealabil cu o discreție desăvârșită – încât Curtea să nu bănuiască nimic –, complotul urzit de fostul serdar Constantin Șerban Bsarab din Dobreni, care câștigase în prealabil o parte a armatei, cu deosebire căpeteniile, a izbucnit în ultimele zile ale lui martie.

Acțiunea începe pare-se cu îndepărtarea lui Diicu, care este determinat în mod pervers să părăsească târgul, evitându-se prin această stratagemă un conflict deschis cu el și cu susținătorii săi. (Posibil ca boala fiului său să fi fost cu grijă regizată – ca dată și desfășurare – prin administrarea unor otrăvuri care să nu provoace o moarte instantanee, ci o stare prelungită de rău). Probabil că marele spătar pleacă spre Oltenia în jur de 30-31 martie 1654, fără să bănuiască nimic din ceea ce se uneltea în urmă-i.

Apoi în cursul zilei de 1/11 aprilie urmează schimbarea gărzilor, operație care se desfășoară desigur în lungul mai multor ceasuri, fără a stârni suspiciuni. Foarte probabil că procedurile de înlocuire nu începuseră la prima oră și de bună seamă ele se vor fi prelungit timp ceva mai îndelungat, necesar vechiului corp de gardă ca să-și adune bagajele, de care nu se putuse lipsi în condițiile în care fusese obligat să stea o săptămână neîntreruptă în „cazărmile" de la Curte. Apoi oștenii noului corp de străjeri trebuiseră să-și facă instalarea în spațiile pe care înaintașii lor tocmai le eliberaseră. Deci abia după-amiază târziu sau tocmai spre seară comandanții noii garnizoane putuseră lua palatul pe deplin sub controlul lor. Cum comandanții erau probabil cumpărați de conspiratorii serdarului Constantin Șerban, curtea domnească este blocată, orice comunicare spre exterior este întreruptă, iar Matei ajunge practic să fie arestat și sechestrat în propria-i casă. Aceasta explică din ce

Material cu drept de autor

cauză nici apropiații familiei domnești nu știau precis ce se întâmpla cu bătrânul voievod (cazul clucerului Cârstia și al jupânesei sale Anghelina, nepoata doamnei Elena Basarab, amintiți anterior într-o notă de subsol, sau al lui Boroș, solul crăiesc aflat în acele momente în capitală). Această izolare a curții permite și lansarea zvonului că domnul ar fi dat în mintea copiilor și nu-și mai poate exercita atribuțiile, fapt ce explica atmosfera deosebită de la curte, care poate fusese întrucâtva remarcată în oraș și trebuia explicată. Sau poate, fiind seară, schimbările nu au fost remarcate, iar zvonul a fost lansat abia în cursul celei de a doua zile.

Probabil din cursul nopții și pe parcursul duminicii Tomii, deci în 2/12 aprilie, se iau și măsuri de blocare a orașului. Relevantă pentru atmosfera de restricții din capitală este o scrisoare[210] a lui Gh Rakoczi, citată integral

---

[210] Szilagyi S., *A két Rakoczi György fejedelem csaladi levelezese (Corespondența de familie a celor doi principi Gyorgy Rakoczi)*, în Monumenta Hungariae Historica Diplomataria, vol. 24, Budapesta, 1875, doc. DXLIX din 24 aprilie 1654, pp. 483 – 484.
Al dumneavoastră fiu până la moartea etc.
Cele două <rânduri de> scrisori ale măriei tale <le-am> primit cu plecăciune; însă în calea plecării noastre <de aici> stau multe piedici; dumneavoastră puteți veni mai ușor <în vizită la noi>, decât putem noi călători spre luminăția voastră.
Dacă o fi adevărat, sărmanul Matei vodă a murit acum o săptămână; această știre imposibilă ne-a fost transmisă prin poștă <printr-un curier>, dar numai prin viu grai <numai oral>, de către domnul Boroș, care a aflat-o <abia> când se găsea la poarta <la curtea> din Târgoviște; de atunci știrea aceasta nu mai s-a reînnoit < nu s-a mai reconfirmat>; de-ar da Domnul (Dumnezeu) să nu fie adevărat; ne temem că <l-au legat> burduf <și> probabil l-au trimis pe voievod într-un loc ascuns <secret>. Cu toate acestea domnul Boroș ne-a transmis că i-au dat lui Konstandit <Constantin Șerban Basarab> voievodatul, care sărmanul a fost serdar în bătăliile domnului nostru <Rakoczi I> în fruntea trupelor la Havasali <în 1644>; dar nu ne vine să credem, deoarece, deși este fiu de vodă, nu provine din căsnicie <din pat adevărat>; am făcut deja unele cercetări;

Material cu drept de autor

în nota de subsol, unde se arată că solul craiului nu-şi poate înştiința stăpânul asupra a ceea ce se petrecea în cetatea de scaun decât cu unele dificultăți. Se înțelege de asemenea că acesta (deşi ditai solul crăiesc, foarte respectat până atunci la curțile extracarpatice[211]) nu are acces nici la palat, de vreme ce nu ştie care este situația exactă a voievodului. Nici nu era sigur dacă acesta murise, sau mai trăia încă. Presupune chiar c-ar fi fost întemnițat într-un loc ascuns. Aceasta dovedeşte că şi palatul şi oraşul au fost închise, interzicându-se orice comunicare în afară (de aceea ştirea nu a putut fi confirmată craiului). Cu prilejul impunerii acestor măsuri restrictive informația că la curte se petrece ceva deosebit ajunge sigur la cunoştință publică. Aceasta explică de bună seamă cauza pentru care plecarea lui Macarie din 3 aprilie este anulată.

Încep să circule zvonuri din cele mai ciudate. Probabil s-a aflat că la curte controlul a fost luat de Constantin Şerban şi ai săi. Şi pentru a justifica lovitura sa de palat şi închiderea oraşului, din care nu s-a mai putut ieşi

---

<iscoade> sunt pe toate drumurile, dacă nu sunt prinse.
Fratele meu mai mic scrie <grijeşte> de vitele de la Belteki; i-am scris mai recent lui Csaki. La ora asta în starea meşterului Hok nu se vede <nici o> îmbunătățire, dar Dumnezeu e mare.
Dumnezeu să vă binecuvânteze, etc.
Ujvaratt < Ujvar >, 24 aprilie 1654
Sluga ascultătoare şi supusă, fiul <dumneavoastră> cel mare
R. György m. p.

[211] Să nu uităm că numai cu un an în urmă era primit de Lupu, împreună cu care urma să bea vinul trimis de crai ca semn de împăcare. De fapt Boroş trebuia să-l rețină pe Lupu în capitală, în vederea reuşitei complotului lui Gh Ştefan. Acum Boroş, ca sol crăiesc, nu ştie dacă Matei trăieşte sau nu, dacă a fost ascuns sau nu, deci evident nu poate ajunge la palat pentru a se informa şi nici nu are putința de a se pune în legătură cu cineva care să-i furnizeze ştiri exacte. El nu poate de aceea trimite craiului decât zvonuri nesigure şi neconfirmate, transmiterea nu îndrăzneşte s-o facă în scris, ci numai oral şi nu are libertatea de a completa sau reconfirma veştile.

Material cu drept de autor

câteva zile, s-a lansat zvonul cum că, din cauza alungării unui sol moscovit, pe care nimeni nu-l văzuse, țara este amenințată în chip iminent de un atac căzăcesc. Invocând acest pretext conspiratorii încercau deci să justifice închiderea porților cetății şi măsurile de fortificare adoptate sub ochii uimiți ai târgoveților şi boierilor neinițiați în conspirație. Toate aceste măsuri ieşite din comun bagă spaima în lume. Şi pare-se că nu atât pericolul căzăcesc îi sperie cât „se temeau ca oştirea să nu jefuiască oraşul" cum spune mai încolo Paul de Alep. El susține că moartea domnului a creat aceste temeri (deci că ele apar abia la sfârşitul săptămânii – pe 9 aprilie – şi nu la începutul ei). Dar el inserează ideea după ce descrie scena ungerii domnului nou, deci o include în răstimpul în care exista deja un cârmuitor ales al țării capabil de a impune ordinea! De aceea temerea aceasta de oaste este desigur anterioară şi mai mare decât frica de cazacii aflați dincolo de câteva țări. Blocarea târgului era necesară şi pentru a neutraliza susținătorii domnitorului şi ai acelora ai marelui spătar Diicu Buicescu, aceştia din urmă fiind totodată împiedicați să-şi anunțe protectorul asupra evenimentelor care se petreceau în capitală. Existența acestor partizani ai lui Diicu şi poziția lor ne este atestată de izvoare, care ne relatează că „au fost trăgând nădejde de domnie şi Diicul spătarul, căruia *făcându-i veaste unii din prietenii lui* (sublinierea mea) că moare Matei-vodă, au purces de olac de la Buiceşti, de au venit"[212], însă sosirea sa este tardivă, ea survenind pare-se după ce Constantin era deja instalat de câteva zile pe tron. Deci cu toate aceste măsuri de prevedere, care au dus la instaurarea unei adevărate stări de asediu, în zilele următoare pare-se că totuşi persoane izolate au izbutit să scape din târg.

[212] Radu Popescu, *op. cit.*, p. 111.

Material cu drept de autor

În prima zi, desigur luată prin surprindere, opoziția nu a reacționat. Abia apoi s-a dezmeticit, dar, decapitată fiind prin arestarea domnului şi plecarea lui Diicu, probabil a fost uşor înfrântă. (Poate, după cum am spus deja, îndepărtarea vel spătarului din capitală să nu fi fost datorată hazardului, ci „îmbolnăvirea" neaşteptată a feciorului său să fi reprezentat prima etapă a complotului.)

Răzvrătiții au pus desigur mâna pe palat, exercitându-şi controlul atât asupra acestuia, cât şi a întregului oraş, pe care l-au supus nu numai unui control riguros, ci şi unei exemplare izolări. Domnul devine prizonierul uzurpatorilor, pierzând legătura cu fidelii săi, care l-ar fi putut salva.

Dovada introducerii unui regim excepțional în cetatea de scaun ne-o dă scrisoarea lui Gheorghe Rakoczi al II-lea adresată mamei sale Susana Lórántffy pe la jumătatea lunii aprilie, amintită deja. În ea se relatează că Ioan Boros, care aflându-se în acele momente critice „la curtea din Târgovişte", a aflat ştirea morții lui Matei vodă. Dar a transmis-o „prin poştă <printr-un curier>, dar numai prin viu grai", deci s-a ferit să expedieze o scrisoare (o notiță scrisă), probabil faptul implicând riscuri, ceea ce indică exercitarea unui control riguros asupra celor ce încercau a părăsi în ascuns capitala. Acelaşi control e sugerat şi de altă observație a craiului. El precizează în continuare că „de atunci ştirea aceasta nu s-a mai reînnoit"[213]. Oare în condiții normale un sol crăiesc de primă însemnătate, şi încă unul care se număra printre intimii recunoscuți ai lui Rakoczi, putea fi împiedicat să transmită o scrisoare principelui său, atunci când i se năzărea?! Pare de necrezut. Şi cu toate acestea lucrul s-a întâmplat. O veste de primă însemnătate, precum moartea unui voievod – şi încă a unui aliat apropiat – nu poate fi transmisă în scris şi nici confirmată ulterior de

---

[213] Szilagyi S., *op. cit.*, doc. DXLIX, pp. 483 – 484.

Material cu drept de autor

unul din cei mai însemnați oameni de stat ai acelei vremi din Ardeal! Este de necrezut, dar în aceste împrejurări Ioan Boros nu o poate face! Cu mare greutate izbutise a expedia un om care să relateze numai prin viu grai unele lucruri în privința cărora curierul fusese instruit. Trimisul nu primește nici un înscris, care ar fi putut fi o probă demascatoare în cazul că era prins de cei care închiseseră Târgoviștea. Ulterior Boros nu poate reveni cu amănunte și încă asupra unei veşti de primă importanță pentru stăpânul său (moartea lui Matei), deşi principele, cum reiese din text, era doritor de detalii şi de certitudini. Contactul principelui cu Boros pare-se că nici el nu s-a putut realiza. Conform textului legătura dintre ei (crai şi sol) pare întreruptă. Nu sugerează oare toate aceste aspecte instaurarea în Târgoviște a unei atmosfere excepționale? (Aceste detalii pot sugera şi că patriarhul Macarie nu a plecat din oraş nu pentru că s-ar fi speriat de evenimente şi a devenit prudent, ci pentru că nu i s-a permis să iasă din târg, acesta fiind închis!)

Supravegherea riguroasă a ieşirilor târgului este firească dacă ne gândim că trebuia prevenită informarea rivalului – a lui Diicu – dar şi a acelora din țară sau din afară, care erau dispuşi să-i susțină pe Diicu şi pe Matei. Iar Rakoczi era unul dintr-aceştia, fiind prea legat de bătrânul voievod. Cu toată rigoarea acestor măsuri, ele au putut fi totuşi ocolite, cu ceva întârziere, e drept, atât de Boroş, cât şi de prietenii lui Diicu, care strecoară din târg curieri care duc ştirea numai „cu gura", adică „prin viu grai". Dacă însă alegerea ar fi fost una „normală" şi „legală", dacă era rodul unei largi consultări populare desfăşurate într-o atmosferă de deplină libertate şi calm desăvârşit, asemenea restricții erau lipsite de sens. Dimpotrivă, în condiții obişnuite, răspândirea rapidă a veştii despre „marea alegere populară" ar fi fost de dorit, căci ea legitima întronarea noului voievod

Material cu drept de autor

şi descuraja eventualii opozanţi. Toate detalii amintite ne duc la ideea desfăşurării în acele zile a unei lovituri de palat.

În acest context de restricţii situaţia lui Matei se prezintă extrem de confuză, el apărând mai degrabă ca prizonierul adversarilor săi. (Să nu scăpăm din vedere că craiul se teme chiar că ar fi fost întemniţat într-un loc ascuns – vezi nota 143!). Nu este exclus ca în faţa tentativei de uzurpare, bătrân şi slăbit, domnul să fi avut cu adevărat un şoc care explică boala fără leac de care se stinge curând după aceea. În orice caz, cu câteva zile mai devreme, pe 30 aprilie, Matei dădea un ospăţ la care discută cu patriarhul Macarie care-şi ia ziua bună; ori Matei nu arăta cu acest prilej nici un fel de semne de slăbiciune sau de ramolisment. Boala survine, suspect de brusc, imediat după aceea! S-ar putea mai degrabă ca boala – „nu mai ştia ce-i cu dânsul deoarece dăduse în mintea copiilor”[214] – să fi fost o simplă înscenare, o mistificare, invocată de Constantin Şerban şi de partizanii săi pentru a justifica preluarea cârmelor puterii de către conjuraţi. Uzurparea devenea astfel o „necesitate de stat”, se transforma într-o cale de salvare a ţării din impasul

---

[214] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 132. Sesizăm o adevărată teamă de o întorsătură neprevăzută a evenimentelor, care ar putea duce la răsturnarea situaţiei şi implicit la eşecul conspiraţiei. Principalul semn al acestei temeri îl reprezintă graba cu care se face înmormântarea (în 10 aprilie, *ibidem*, p. 137) – fără a respecta măcar convenţia celor trei zile de priveghi, în măsura în care nu presupunem că oficialitatea lansase în acele zile zvonul că decesul s-ar fi petrecut de fapt înainte de 9 aprilie, ceea ce nu e exclus, mai ales că dovezi în acest sens există. E vorba de scrisoarea lui Rakoczi din 14/24 aprilie, adresată mamei sale. Alt semn al temerii noilor guvernanţi îl reprezintă refuzul de a-l înmormânta pe Matei la Arnota, cum ceruse acesta, – fapt ce implica un pelerinaj prin ţară, care putea înlesni eventualilor rivali organizarea unor manifestaţii de opoziţie. Ori această teamă e nefirească dacă Constantin ar fi fost ales liber, prin consens unanim, dar e de înţeles dacă acceptăm că evenimentele s-au desfăşurat pe fondul unei lovituri de stat, pe care orice imprudenţă o periclita.

Material cu drept de autor

de a nu putea fi guvernată şi pierdea în acest fel tot ce ar fi putut fi reprobabil în ea. Nu este exclus să se fi pus concomitent în circulație chiar zvonul decesului voievodului pentru a-i demoraliza pe adversari şi a îndreptăți ceremoniile de înscăunare ale serdarului, deşi poate voievodul mai trăia, sechestrat în palatul său (izvoarele spun clar că serdarul e ales domn când nu ieşise sufletul deplin din Matei). Probabil că pe străzi domnea confuzia, fapt ce trebuie să fi răzbătut şi în comunicarea lui Boroş către craiul Rakoczi al II-lea, de vreme ce acesta se îndoia de veridicitatea ştirii asupra morții lui Matei, el afirmând în continuarea scrisorii mai sus citate: „De-ar da Dumnezeu să nu fie adevărat". Dacă atmosfera ar fi fost normală şi ştirea ar fi putut fi verificată, dacă Boroş l-ar fi putut vedea pe răposat, cum ar fi fost normal, dacă atmosfera din târg ar fi fost una firească, atunci desigur că trimisul craiului ar fi relatat la rându-i faptele în termeni fermi, încât speranța dezmințirii lor să fi fost exclusă. Pare-se însă că mesagerul lui Boros nu a afirmat cert că Matei a murit, ci a explicat lui Rakoczi că stăpânul i-a poruncit să arate că doar se zvoneşte că voivodul ar fi murit. În târg nu se ştie însă nimic sigur, de aceea Borş se cam îndoieşte de temeinicia zvonului. Dacă lucrurile nu s-ar fi petrecut astfel cum am presupus în fraza anterioară, este inexplicabilă concluzia craiului care spune: „De-ar da Dumnezeu să nu fie adevărat". De altfel citind cu atenție scrisoarea observăm şi un alt detaliu şocant. Boroş trimitea voievodului său ştirea posibilei morți a lui Matei în 7 aprilie. (În scrisoarea lui Rakoczi, care este redactată în 14/24 aprilie 1654, se precizează că domnitorul ar fi murit cu o săptămână în urmă, deci în 7/17 aprilie.) Dar dacă ştirea morții circula în Târgovişte în ziua de 7/17 aprilie, însemna că presupusul deces trebuia să se fi petrecut chiar ceva mai devreme, adică fie la începutul zilei respective, fie chiar în ziua anterioară. Orașul şi Boroş nu putea afla

Material cu drept de autor

instantaneu un lucru petrecut cu numai câteva clipe mai devreme. O anume anterioritate e de presupus. De aici tragem concluzia că decesul trebuie să se fi petrecut chiar mai devreme de clipa când ştirea e aflată de lumea din Târgovişte. Ori e ştiut că în ziua de 7 aprilie Matei mai era viu, în ciuda zvonurilor care puteau circula prin târg! Toate izvoarele declară răspicat că domnul ar fi murit abia în 9/19 aprilie 1654. Oare un sol de talia lui Boroş, om de încredere al craiului, cunoscut ca sfătuitor de taină al acestuia, dacă ar fi avut acces normal la curte, ar fi putut face o asemenea greşeală de informare? Ar fi putut să-i transmită stăpânului său ştirea că domnul aliat lor e mort, în condiţiile în care acesta trăia? Deci, în ciuda rangului şi a statului său ridicat, ardeleanul era ţinut departe de palat. De altfel am menţionat deja că Boroş se îndoia de exactitatea informaţiei pe care o transmitea în Ardeal despre moartea domnului. Dar tot el sugerează că nu poate stabili adevărul. Scrisoarea menţionată nu mai lasă îndoială în nici una din aceste privinţe.

Dar nu numai termenii incerţi în care Boroş comunică decesul, ci faptul că acesta este indicat cu câteva zile înaintea datei reale, sugerează o stare de derută şi de restricţii. Dacă nu acceptăm ideea unei atmosfere excepţionale, finalizată cu instaurarea unei blocade a Curţii domneşti şi a târgului, este inexplicabil cum de trimesul special al craiului – unul din principalii săi oameni de încredere, care se bucurase de o deosebită consideraţie la curţile extra-carpatice pe care le vizitase în mai multe rânduri – era, de astă dată, atât de dezinformat încât dădea ştiri alocuri nesigure, alocuri eronate, pe care nu avea posibilitatea să le verifice, să le reconfirme sau să le corecteze. Şi nu e vorba de o ştire de mâna a doua, banală. Dimpotrivă, moartea unui aliat precum Matei era de importanţă capitală pentru crai! În plus – dacă moartea

Material cu drept de autor

domnului ar fi avut cu adevărat loc – îndoielile ar fi trebuit să fi fost pe de-a-ntregul risipite. Cum de putea Boroş să-l lase pe Rakoczi să plutească în incertitudine? Îşi bătea joc de stăpânul său? Evident, nu, dar desigur nu putuse obține date certe, lucru asupra căruia îl informase pe crai, motiv pentru care acesta spera că poate lucrurile nu sunt adevărate. (De-ar da Domnul să nu fie adevărat, zice el.) În plus în scrisoare Rakoczi afirmă că Boroş şi-a trimis ştirile prin viu grai, nu printr-o scrisoare, deci se temea că răvaşul ar putea constitui o probă materială care i-ar putea crea probleme. E semnificativă şi precizarea craiului că ulterior Boroş nu îndrăznise să confirme ştirile, nici măcar oral, necum în scris. Cum era posibil ca solul să tacă, neglijând o problemă de primă importanță pentru stăpânul său, tratând-o ca pe un fapt banal, peste care se putea trece uşor? De aici tragem concluzia că în aceste zile trimiterea unui înscris din Târgovişte pare să fi fost o treabă dificilă şi riscantă. Ni se sugerează astfel că ieşirile oraşului (nu numai ale Curții Domneşti) erau blocate, iar cei care ieşeau (pentru a ajunge la Diicu sau la Rakoczi) o făceau pe ascuns, şi fără a purta asupra lor probe (în cazul nostru scrisori), care i-ar fi putut incrimina în vreun fel.

Ne putem întreba şi când a fost transmisă lui Rakoczi ştirea despre evenimentele din Muntenia? Oricum cu mult înainte de 14 aprilie, data la care acesta redacta scrisoarea către mama sa. Dar precizându-se că Matei a murit pe 7 aprilie, înseamnă că ştirile nu puteau fi transmise înaintea acestei date. Având în vedere importanța deosebită a ştirii pentru crai, e foarte probabil ca mesagerul ce ducea cu sine vestea să fi fost slobozit din Târgovişte în aceeaşi zi în care fusese lansat zvonul morții, sau cel târziu a doua zi! (Dacă era lansat mai devreme nu putea şti de existența zvonului morții.) Deci, foarte probabil, curierul pleca în după amiaza zilei de 7 aprilie sau în cursul dimineții zilei

Material cu drept de autor

următoare. Deci la această dată cetatea de scaun se mai afla încă în chip sigur sub stare de asediu.

În ciuda reținerilor sale, existența în capitală a unei atmosfere anormale, tensionate, a unei adevărate terori, este de fapt sugerată chiar şi de Paul de Alep, prin informațiile deja indicate. În săptămâna dintre 2 şi 9 aprilie 1954 (stil vechi) „supuşii conspirau să-l omoare" pe domn, iar „locuitorii ... trăiau într-o frică necurmată de Hmielnițki ... Noaptea nu se mai dormea" ... „Toți oamenii bogați şi negustorii erau cuprinşi de spaimă în urma morții domnului Matei; ei se temeau ca oştirea să nu jefuiască oraşul".[215] Din aceste pasaje, reiese neîndoios că în săptămâna menționată atmosfera din Târgovişte era peste măsură de tulbure şi de frământată, iar motivele invocate spre a o justifica nu se susțin. Am arătat că legenda unei primejdii căzăceşti era o simplă născocire, un atac iminent din această parte neavând nici un temei. Ne găsim evident în fața unui simplu pretext, agitat din nevoia de a justifica existența unei primejdii, din nevoia de a arunca praf în ochii lumii. Şi ce act al autorităților putea fi justificat cu o asemenea motivație hilară? De bună seamă nişte măsuri prin care se înăsprea apărarea cetății şi se introduceau o sumă de restricții pentru locuitori. Apoi moartea domnului nu crea un hiatus care ar fi favorizat declanşarea anarhiei, nu crea un vid temporar de putere, în răstimpul căruia, din lipsa de control a unei autorități de stat, s-ar fi putut dezlănțui o răscoală militară, căci Constantin Şerban e ales domn când încă nu ieşise deplin sufletul din Matei, cum afirmă izvoarele. Deci, teoretic cel puțin, puterea nu a fost nici o clipă scăpată din mâini. Atunci de ce atâtea temeri față de declanşarea anarhiei? Aceste detalii atrag din nou atenția asupra subiectivismului lui Paul de Alep, care nu spune chiar totul. În temeiul acestui vălmăşag de fapte s-ar zice că nu moartea

[215] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 132 respectiv 135.

Material cu drept de autor

în sine a domnului crea neliniște și teamă, ci mai degrabă înlocuirea acestuia și modul cum decurgea aceasta. În orișice caz, din toate descrierile citate trebuie reținut că între 2/12 aprilie și 9/19 aprilie 1654 în cetatea de scaun se întâmpla ceva ce tulbura și îngrijora profund pe târgoveți. Astfel afirmațiile lui Boroș sunt confirmate într-o anume măsură de Paul de Alep.

În această atmosferă tensionată boierii aveau acum de ales între Diicu, aflat departe și lipsit de o forță reală, și, pe de altă parte, Constantin Șerban, fiu de domn – e drept nelegitim, dar totuși recunoscut de tatăl său –, care câștigase de partea sa o parte a armatei nemulțumite, deci dispunea de o forță reală și primejdioasă, care-și dovedise potențele în răzmerițele din ultimele luni. În câteva zile cei realiști – și aceștia par să fi fost în majoritate – au trecut alături de cel care avea mai multe șanse de a învinge.

Este ciudat un citat din Paul de Alep referitor la aceste momente. Prelatul spune, imediat după ce alegerea din biserică a serdarului a avut loc, că „mai mulți boieri ai țării îl văzuseră <anterior pe serdar> în picioare în biserică în <lângă> jilțul domnilor”[216], motiv care i-a determinat să opteze pentru candidatura sa. La prima vedere ar părea o metaforă care ne sugerează că unii avuseseră, probabil în vis, viziunea lui Constantin stând în picioare lângă tronul din biserică. Dar pasajul nu exclude alternativa ca în cursul celei de a doua săptămâni de după Paști (2/12 aprilie și 9/19 aprilie) scena în discuție să se fi petrecut efectiv, adică serdarul, stăpân pe curtea domnească ,să fi apărut în biserica mare a curții pe scările tronului. De aceea ne putem pe drept întreba dacă ne găsim în fața unei viziuni, a unei închipuiri sau a unui fapt real?

Sfatul, convocat de urgență de mitropolitul Ignatie Sârbul, desigur într-o formulă restrânsă (spătarul spre pildă

---

[216] *Ibidem*, p. 133.

Material cu drept de autor

era plecat din oraş), nu-şi desfăşoară lucrările în sala sfatului din palat, ci în biserica Curții (în Biserica Mare Domnească, căci de aici ies boierii alegători în ogradă)[217]. În cadrul acestui sfat restrâns se lansă propunerea ca serdarul Constantin Şerban să fie propus domn[218]. Era o stare de fapt creată prin forță.

Pare-se că în aceeaşi zi sunt chemați toți boierii mari, dar şi cei de stare mai mică, armata şi alți slujitori într-o adunare în incinta Curții domneşti, spre a li se anunța candidatura serdarului la domnie, acceptată mai înainte de mitropolitul țării şi de sfatul marii boierimi. (Sunt chemați probabil cei aflați întâmplător în acel moment în curtea domnească.)

Fapt este că în cadrul noii adunări propunerea e acceptată cu mare însuflețire de cei prezenți, conform celei mai recente traduceri a lui Paul de Alep[219]. În ediția Cioran pasajul e tălmăcit puțin diferit, ceea ce schimbă mult semnificația evenimentului. (Traducerea Cioran precizează la acest pasaj că cei din Curtea domnească „se sculară cu spiritele întărâtate"[220], sugerând astfel că atmosfera din sânul oştirii era explozivă, în cazul unei împotriviri a divaniților favorabili lui Diicu sau Matei putându-se ajunge la o răzvrătire.) În fața acestei adunări „lărgite", mitropolitul, urcat pe un loc mai înalt, îşi începe cuvântarea prin care anunța alegerea noului domn cu formula: „Domnul vostru a murit; pe cine doriți să alegem ...?"[221] Invocarea decesului justifica hotărârea sfatului pe care tocmai o aducea la ştiința celor întruniți. (Ar fi fost nefirească şi ilegală alegerea dacă Matei era viu!) Prin consultarea

---

[217] *Ibidem.*
[218] *Ibidem*, p. 132.
[219] *Ibidem*, p. 133.
[220] Cioran, *op. cit.*, p. 109
[221] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 133.

Material cu drept de autor

acestui simulacru de adunare populară, închipuind „țara", se crea aparența că se consacra de jure situația creată prin voința sfatului restrâns din biserică; adică se socotea că „norodul" (adică adunarea celor din curte) legitima alegerea făcută de sfatul restrâns al divaniților. Oricum ne găsim în fața unei grosolane mistificări a adevărului când se invocă moartea domnului, fapt surprinzător, mai ales că vine din partea unui apropiat al lui Matei, care până atunci i se dovedise foarte fidel şi care se bucurase de o mare încredere din parte-i. (Abia din vara anului anterior fusese ridicat la rangul de mitropolit, după ce unii îi contestaseră cu ani în urmă chiar legalitatea numirii sale ca episcop de Râmnic.) Oricum anunțul morții este o certă inexactitate, căci e ştiut că în aceste momente sufletul nu ieşise pe deplin din domn, cum se exprimă Miron Costin. Cum arăt în continuare, unele izvoare vorbesc de data de 8 aprilie ca moment al decesului, însă majoritatea izvoarelor indică ziua de 9/19 aprilie drept clipă a funestului eveniment. Deci toate datele acestea de deces sunt posterioare adunărilor de alegere menționate mai sus! În plus, cum am menționat şi mai adineauri, în 10 aprilie, persoane apropiate domnului, redactau un hrisov în numele celuia acare trebuia să fie deja răposat. Pe semne nu credeau în ştirea morții, deşi, după spusa lui Paul de Alep, în după-amiaza aceleiaşi zile (deci probabil foarte curând după ce ei au terminat de scris uricul) are loc ceremonia de înmormântare, fără a ține seamă de cele trei zile obişnuite de priveghi! Această situație este desigur semnul totalei confuzii ce domnea în oraş în acele momente, ceea dovedeşte că evenimentele nu se desfăşurau legal, la vedere, normal şi fără ascunzişuri.

Ne putem pune întrebarea în ce zi din calendar se putea petrece această scenă a anunțului, de aceea să încercăm a reconstitui cronologia evenimentelor. Cum ne spune mai departe Paul de Alep, în **dimineața zilei** de 9

Material cu drept de autor

aprilie (deci ziua unanim acceptată ca zi de deces a lui Matei) a avut loc ungerea şi încoronarea lui Constantin Şerban, „luat cu forța" şi „adus împotriva voii sale" la ceremonie. Cum solemnitatea începea în această zi de dimineață cu aducerea candidatului la Biserica Mare Domnească, în ceasurile anterioare nu se puteau petrece celelalte evenimente înşirate de prelat ca desfăşurate mai înainte. Adică este vorba de alegerea în biserică a noului domn, convocarea unei adunări în ograda palatului dimpreună cu acei boieri, militari şi slujitori care aveau curent acces la curte, desfăşurarea adunării cu anunțul morții închipuite a domnului, trimiterea unor crainici în târg cu menirea de a anunța ținerea unei adunări de alegeri lărgite, cuprinzând toți târgoveții, probabil pe esplanada din fața porților curții domneşti şi desfăşurarea acestei a doua adunări. Fiecare din aceste acțiuni dura efectiv câteva ore, fără a mai vorbi de faptul că între ele trebuiau să se interpună de asemenea alte răstimpuri de câteva ore, lucrurile neputându-se petrece instantaneu. (Să ne gândim numai la faptul că crainicii curții trebuia să străbată tot târgul, deci o bună parte a ulițelor, ca în răpăit de tobe să citească mesajul ce le fusese încredințat. Ori asemenea lucru nu se putea face cât ai bate din palme. Apoi înştiințați, târgoveții nu puteau ajunge instantaneu la locul întrunirii, eventua şi toți deodată! Ori punând cap la cap toate aceste ore scurse, putem trage concluzia că toate faptele menționate într-o frază anterioară s-au întins pe parcursul a cel puțin unei zile, sau mai degrabă chiar a două zile. Deci foarte probabil alegerea lui Constantin Şerban în biserică de o seamă dintre boierii de sfat trebuia să se fi petrecut în cursul zilei de 7/17 aprilie. Având în vederea că alegerea tocmai se efectua în acel moment, era firească, chiar necesară, lansarea zvonului decesului, căci dacă exista un domn, nu putea fi ales legal un altul. De altfel în aceeaşi zi

Material cu drept de autor

(de 7) mitropolitul cum am arătat deja anunța celor adunați în ograda Curții domneşti că domnul ar fi mort, deşi conform tuturor izvoarelor el era încă în viață. Poate în temeiul spuselor mitropolitului, în această zi Boroş îl informa pe crai asupra morții lui Matei, deşi probabil zvonul fusese lansat puțin mai devreme (înaintea întrunirii din biserică), pentru a justifica pentru cei de afară adunarea divaniților din sfântul locaş. Este semnificativ că, în ciuda anunțului făcut în incinta curții chiar de mitropolitul țării, – unde poate ardeleanul nu avusese acces în acele momente, dar va afla cele discutate de la participanți –, Boroş avea vădite îndoieli asupra veridicității decesului, cum rezultă din scrisoarea craiului, care, cum singur spune, credea încă faptul că vestea ar putea să nu fie adevărată şi să fie desmințită. Aceste detalii vorbesc şi ele despre atmosfera contorsionată ce trebuia să fi domnit în capitală în acea săptămână (de 3-9 aprilie 1654). Probabil în aceiaşi zi se ține adunarea celor care accidental se găseau în acel moment în curtea domnească, iar după câteva ceasuri erau sloboziți curierii prin târg pentru a înştiința lumea.

Apoi, probabil abia a doua zi, adică în 8/18 aprilie, se ține cea de a doua adunare „lărgită", a acelora din târg, convocați ca să-şi dea consimțământul la cele hotărâte de divaniți. (E îndoielnic ca sfatul divaniților din biserică, urmat de adunarea din ograda Curții domneşti să se fi petrecut în dimineața zilei de 8 aprilie, la prânz curierii să fi înştiințat târgul, iar după-amiază cei convocați să se fi întrunit în fața curții unde adunarea să fi decurs până seara. O asemenea rapiditate a manevrării unor mari grupuri de oameni este greu de acceptat. Deci nu poate fi admis că toate actele premergătoare ungerii din 9 aprilie s-au putut derula numai în cursul zilei de 8 aprilie. Foarte probabil demersurile de alegere încep cel puțin din 7 aprilie, cum am presupus mai sus.)

Material cu drept de autor

Sosirea pur „întâmplătoare" a pretendentului la Târgovişte cu câteva zile mai înainte, ascunderea speriată a acestuia la aflarea veştii că lumea s-a adunat la Curte spre a-l alege[222] nu erau decât nişte scene de ingenuitate sufletească pe care pretendentul – pentru a-şi crea o aureolă de onestitate – le juca obişnuit. Să nu uităm că ceva mai târziu şi Constantin Brâncoveanu refuza tronul, boierii trebuind să stăruie pentru a-l convinge[223]. (În ce priveşte ascunderea biv vel serdarului putea fi vorba într-adevăr numai de scena de onestitate ce trebuia jucată, deşi nu e exclusă şi o altă alternativă; în acele împrejurări de confuzie şi primejdie punerea sa la adăpost putea fi o necesitate, căci nu e exclus să fi existat momente când ciocnirile să fi fost mai dure şi riscul uciderii sale de potrivnici iminent.) Oricum formalismul, subiectivismul şi oportunismul prelatului, foarte prezente în descrierea de ansamblu a acestor evenimente, răzbat în mod grosier şi în aceste rânduri. Astfel într-un loc scrie că serdarul, destituit fiind de Matei a plecat la moşiile sale şi „a locuit acolo până în această clipă" <a decesului domnului>. Abia în acest moment, din întâmplare, „a venit în oraşul Târgovişte pentru treburile sale, fără să fie înştiinţat de ceea ce se petrece."[224] Ciudat este însă că serdarul, care chipurile ar fi locuit tot timpul la ţară, e declarat o pagină mai încolo „prietenul nostru de multă vreme." Pentru a putea spune acest lucru însemna că, de la venirea lui Macarie în Muntenia până în momentul decesului lui Matei (deci între 27 noiembrie 1653

---

[222] *Ibidem*, p. 134.

[223] *Cronicari munteni*, vol. II, ediţia Mihail Gregorian, Ed. pt. literatură, Bucureşti, 1961, p. 14. (Iar ingenua scenă se petrecea după ce Brâncoveanu, împreună cu doi unchi, ucisese – otrăvise – pe Şerban Cantacuzino, fratele mamei sale, pentru a-i lua locul, cum zic unele cronici!)

[224] Paul de Alep, *op. cit.*, pp. 133-134.

Material cu drept de autor

şi 9 aprilie 1654), patriarhul şi serdarul trebuiseră să se vadă deseori. Dar în tot acest timp Macarie nu părăsise Târgovişteа, ceea ce presupunea că, pentru a putea vorbi de o veche prietenie, în aceste patru luni şi ceva serdarul trebuise să petreacă destul de multă vreme în capitală, fiind un oaspete obişnuit al chiriarhului! Deci Paul de Alep se cam contrazice, încercând să le potrivească astfel încât să fie cât mai favorabil noului domn.

În cursul dimineții următoare (cea de 9 aprilie), are apoi loc ceremonia ungerii noului domn şi înscăunarea propriu-zisă. Prezent la eveniment este şi patriarhul Macarie, dându-şi girul pentru cele care se petreceau. Paul de Alep declară explicit că la slujba în cauză „noi am cântat de trei ori: «vrednic este»”[225].

Poate aici este locul să ne întrebăm dacă patriarhul Macarie şi ai săi au avut vreun rol în desfăşurarea evenimentelor în discuție. Cum precizam mai sus, relatările călătorului oriental în această parte a manuscrisului trebuie privite cu prudență, căci el se dovedeşte subiectiv şi părtinitor atunci când se referă la perioada de după sărbătorile Paştelui din 1654. În aceste pagini îşi schimbă brusc atitudinea față de Matei. El nu-şi va ascunde deloc ostilitatea față de domnitor şi de pupila acestuia şi simpatia pentru rivalul lor, deşi cu câteva pagini mai înainte le era mult mai binevoitor. Astfel, istoriseşte el, acum Matei ajunsese „foarte zgârcit”, „iubea foarte mult pe turci şi pe tătari”, „ura” clericii care-i solicită „milostenie”; „asuprise cumplit supuşii”; „la început făcea mult bine şi era foarte milostiv”, şi se subînțelege, că acum nu mai e cazul de aşa ceva, situația devenind inversă. Mai mult chiar, în primăvara lui 1653 pornirea contra domnului şi a lui Diicu ar fi fost aşa de mare încât boierii „i-ar fi ucis pe amândoi” (înainte de lupta de la Finta), iar acuzația este în aşa fel integrată în text

[225] *Ibidem*, p. 134.

Material cu drept de autor

încât se leagă nu de anul anterior, ci de tulburările şi pornirile evocate anterior în text (adică aprilie 1654), părând o firească prelungire a întâmplărilor şi a atmosferei săptămânilor de după Paşti. Diicu „era de o mândrie şi îngâmfare nemaipomenită" etc. În schimb, prin opoziție, Constantin Şerban apare într-o lumină de tot favorabilă. „Era prietenul nostru de multă vreme" şi, spre deosebire de Matei, cunoştea multe limbi. Abia înscăunat, dă dovadă de multă generozitate, căci trimite pe dată milostenii patriarhului Macarie, dovedindu-se cu mult superior înaintaşului său[226].

Acuzațiile la adresa lui Matei sunt însă gratuite, ceea ce dovedeşte părtinirea prelatului. După lupta de la Finta şi după amestecul în Moldova, Matei stârnise mânia şi nemulțumirea Porții care trebuia îmbunată. Ori cum situația sa şi a pupilei sale se şubrezise destul de serios, se vedea silit să ia unele măsuri de contrabalansare. Deci fiindu-i soarta în joc, era firesc să curteze cu insistență autoritățile turceşti spre a îndrepta lucrurile şi să neglijeze probleme altor solicitanți care nu-i aduceau nici un folos (adică clericii ce-i solicitau pomeni). Deci vina de a iubi exagerat şi vinovat pe turci era o născocire răuvoitoare, era o tendință de a-i căuta nod în papură. Întrucât asemenea preocupări de salvare a tronului nu sunt de fel greu de înțeles şi de acceptat, suntem tentați a vedea în schimbarea de atitudine a povestitorului nişte subtile dedesubturi nu lipsite de semnificație. El abandonează vizibil pe domn, îi caută cusururi pe care să i le poată reproşa pentru a-i justifica destituirea şi se orientează spre uzurpatorul acestuia, față de care devine extrem de prevenitor, ba începe chiar a-l curta. Pe bună dreptate ne putem întreba dacă ne găsim doar în fața unui banal gest de oportunism post factum, sau la mijloc este ceva mai mult? Nu cumva lucrurile ascund o

[226] *Ibidem*, pp. 131 – 135.

Material cu drept de autor

anume complicitate? Deci care poate să fi fost rolul patriarhului în țesătura încurcată a acestor neașteptate evenimente?

Unele întrebări poate isca chiar oficierea serviciul religios de la biserica Târgului din 2 aprilie. Funcție de cum interpretăm prezența patriarhului Macarie acolo în acea zi, definim locul prelatului în evenimente. Răspunsul posibil implică mai multe alternative. Una am enunțat-o deja. Am presupus că patriarhul habar nu avea de ceea ce se petrecea la curte legat de înlocuirea străjilor şi – cum avea programată din ajun slujba – s-a prezentat neştiutor la biserică spre a-şi ține făgăduiala. Dar putem presupune că prin, sursele ce le avea, a simțit că se petrece ceva necurat în cetate şi pentru a nu rămâne în afara evenimentelor a venit la slujbă convins că astfel poate ține o parte a celor implicați sub control (sub influența sa). Sau este cu putință ca în ajun cineva să-i fi şoptit că se va petrece un eveniment însemnat, de aceea e mai prudent ca să renunțe la călătoria proiectată pentru a doua zi; deci e mai nimerit ca deocamdată să rămână la adăpost. Poate i s-a sugerat totodată că ar beneficia de grația celor care vor veni dacă le va face în mod discret jocul. Probabil că ajutorul consta în aceea că trebuia să acționeze astfel încât să păstreze calmul târgului şi să prevină nedorite răbufniri. Ideea e sugerată chiar de autor, care arată că cei bogați, îngrijorați de eventualitatea unor jafuri cu ocazia decesului voievodului, atribuie menținerea liniştii „prezenței patriarhului Antiohiei printre ei”[227]. (Deci la această dată lumea aştepta o schimbare, aştepta sfârşitul iminent al lui Matei, despre care umblau probabil felurite zvonuri.) Cine puteau fi aceia care ar fi încercat să-l prevină? Evident numai cei care ştiau. Adică un conspirator din anturajul lui Constantin Şerban şi, desigur că dacă o făcea, avea învoirea acestuia întru aceasta.

---

[227] *Ibidem*, p. 135.

Material cu drept de autor

Acceptând eventualitatea unei complicități sau cel puțin a unei atitudini binevoitoare, tolerante față de uneltitori, serviciul religios de la biserica Târgului putea fi menit să câştige spiritele, să le facă docile şi manevrabile – prin autoritatea morală pe care un atât de înalt prelat o putea exercita –, prevenind astfel acte anarhice de răzvrătire şi dezordine, care loveau în egală măsură în potentații uzurpați, cât şi în cei uzurpatori. Dacă s-ar accepta ideea „complicității" de acest de acest gen, este explicabil din ce cauză Paul de Alep evită să dea amănunte despre aceste evenimente, menținându-se la generalități extrem de ermetice şi la comunicarea unor simple zvonuri. A explica cu exactitate chiar tot ce se petrecea sub ochii săi însemna să se autodenunțe, să sugereze rolul de trepăduşi pe care posibil să-l fi îndeplinit în acel context. Dar nu trebuie exclusă nici alternativa că prelații nu ştiau mai mult decât spuneau zvonurile aflate în circulație şi care erau dirijate de conspiratori funcție de nevoile lor de moment. (Vorbeau de cazaci pentru a justifica măsurile de ordin militar pe care le adoptau, sau sugerau boala şi moartea lui Matei pentru a justifica şi forța alegerea candidatului lor.)

Foarte probabil că în clipa ungerii lui Constantin Şerban Matei nu murise încă, ci o va face chiar în acele clipe tragice pentru el. Cel puțin aşa ar rezulta din izvoare.[228] Nu este exclus ca să i se fi dat şi un mic ajutor în

---

[228] Toate izvoarele concordă când indică dimineața de 9/19 aprilie ca dată a morții lui Matei Basarab. De exemplu *Letopisețul cantacuzinesc*, p. 117 spune: „april 9 deni 7162, duminecă dimineața, au răposat Matei vodă". Excepție face o variantă a *Letopisețului cantacuzinesc* (p. 117 – notele de subsol) care indică ziua de 8 aprilie. Data de 8/18 aprilie apare şi în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol. VI, 1905, p. 127. G. Kraus, la p. 175 indică, vădit eronat, ziua de 29 septembrie 1654. În *Chronicon Fuchsio-Lupino Oltardinum*, vol. II, p. 56 se spune că „Matei a murit dis de dimineață, în palat în locul obişnuit, sub cerul liber (în loggia palatului) pe când

Material cu drept de autor

această privință, cu atât mai mult cu cât decesul îi fusese anunțat cu cel puțin o zi – două mai devreme chiar de mitropolit, deci în chipul cel mai oficial, iar bătrânul continua să se încăpățâneze să trăiască, încurcând evoluția proiectată a evenimentelor, punând chiar în cumpănă reuşita lor. Supraviețuirea bătrânului devenea de-a dreptul incomodă de vreme ce pe 9 aprilie dimineața avea loc ceremonia ungerii domnului celui nou, deci încoronarea sa definitivă, iar un alt domnitor continua să existe în tron! Ori această prezență încurca rău de tot lucrurile. Deci la grijile pe care le stârnea riscul unei opoziții a lui Diicu şi a susținătorilor săi, numai un bătrân care se încăpățâna să trăiască mai lipsea, creând intolerabila conjunctură a existenței a doi domni într-un singur tron. Nu trebuie să excludem deci că pe lângă lovitura de palat să fi avut loc chiar şi un asasinat din criterii de oportunitate politică!

ședea în jețul lui" (După Pavel Chilia, *Din cetățile de scaun ale Țării Româneşti*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1974, p. 334.) Dar ce putea să caute domnul dis de dimineață (cu noapte în cap) în loggie, stând țeapăn în jilț, la începutul lui aprilie, când afară – şi încă la ora aceea matinală – trebuie să fi fost destul de răcoare? Ieşise ca să aibă de ce dârdâi de frig şi răci? Dar un om care a dat în mintea copiilor e scos la așa oră matinală şi pe frig la aerisit? Evident că, dacă era în această stare mintală, nu mai era lăsat să acționeze singur, ci alții hotărau pentru el. Scena în principiu, din aceste motive, nu este verosimilă, fiind probabil încă unul din zvonurile lansate pentru a dovedi că cele petrecute s-au desfăşurat în condiții de deplină normalitate. Se precizează ideea că decesul a survenit „dis de dimineață" pentru a nu discredita ceremonia de încoronare care avea loc în aceeaşi dimineață, dar ceva mai târziu, chipurile. Deci se încerca a demonstra că ungerea se făcea în condițiile în care cu adevărat nu mai exista un domn legiuit, deci actul îndeplinea pe deplin condițiile de legalitate. Se omite însă că anterior au fost trei adunări de alegeri a căror legalitate rămâne discutabilă, căci un domn exista totuşi în clipa când ele aveau loc! (Prima era adunarea în biserică a divaniților, a doua cea desfăşurată în curte cu cei aflați întâmplător acolo şi a treia cu „norodul" capitalei).

Material cu drept de autor

Evident faptul nu e decât o ipoteză, care nu poate fi susținută cu informații istorice concludente; afirmația se întemeiază exclusiv pe o suită de raționamente logice.

În dimineața zilei următoare evenimentelor descrise mai sus, e vorba de lunea din 10 aprilie, începe ceremonia de depunere a jurământului față de noul domnitor, ceremonie ce se va prelungi până spre prânz. (Ea nu se va încheia acum, ci se va prelungi încă 40 de zile.) La eveniment era din nou prezent şi patriarhul Macarie. La prânz solemnitatea se întrerupe spre a lăsa loc ceremoniei de înmormântare a lui Matei. Dacă luăm de bună data de 9 aprilie pentru deces, devine surprinzător că nu au urmat după datină trei zile de priveghi, ci chiar a doua zi se face înmormântarea, deci la un interval de numai 20-30 de ore! Graba aceasta care încalcă orice tradiții este un nou indiciu că evenimentele se desfăşoară extrem de precipitat, într-un context ieşit din comun. Refuzul de a împlini dorința răposatului de a fi dus la Arnota şi astrucarea sa precipitată în biserica curții sugerează şi ea că atmosfera este extrem de încordată şi că oraşul e blocat, motiv pentru care încă nu erau de dorit ieşiri în afara sa. De asemenea era temută şi o reacție nedorită a țării.

Este foarte probabil ca evenimentele descrise să se fi desfăşurat pe fondul unor tulburări sociale. Spre această presupunere ne îndrumă sugestia lui Paul de Alep care – cum s-a arătat – spune că oamenii bogați se temeau de jafuri la aflarea ştirii despre moartea lui Matei Basarab – fapt preîntâmpinat numai de prezența patriarhului Antiohiei care se bucura de o deosebită considerație în ochii mulțimii. Ideea mai e sugerată şi de pasajul deja citat al lui Miron Costin despre slujitorii care impun noul domn înfruntând boierimea. Spre aceeaşi idee ne îndrumă şi traducerea lui Paul de Alep deja citată, în versiunea Cioran. În sfârşit, un cronicar maghiar ştie că „**după moartea** voievodului Matei

Material cu drept de autor

visteria a fost însă golită, împărțită, fiind golită poate chiar de popor, din cauza dezordinii sociale"[229].

Abia după încheierea înmormântării, într-una din zilele următoare, par să fi fost trimişi în sfârşit prin țară curieri, care să vestească norodului schimbarea de domnie. Acțiunea a fost coordonată de noul spătar, Hrizea din Bogdănei[230]. Informarea țării presupune, evident, deschiderea porților cetății de scaun. Aici ne putem întreba dacă nu dispunem de mijloace de a stabili mai exact cam când să se fi petrecut acest fapt. Este limpede că lucrul nu s-a putut petrece înainte de 14 aprilie, data la care craiul concepea scrisoarea către mama sa, căci el spune clar două lucruri. În primul rând speră ca vestea morții să nu fie adevărată, ci totul să fie un simplu zvon, iar în al doilea rând arată explicit că ştirea nu a fost (nu a putut fi) confirmată până în acel moment de Boroş, aflat atunci la Târgovişte. Deci e limpede că un al doilea mesager nu a putut fi slobozit din Muntenia spre Ardeal înainte de 14 aprilie, ceea ce presupunea că porțile mai erau zăvorâte la acea dată, iar alte căi de ieşire erau straşnic de bine păzite (adică râpa dinspre Ialomița, unde nu era ridicată vreo palancă).

Dar când se slobozesc totuşi ieşirile? Într-o scrisoare adresată de crai în data de 17/27 aprilie 1654 tot mamei sale, el îşi începe epistola spunând „Să ne rugăm pentru săracul voievod (Matei)"[231]. Deci de astă dată nu mai pare a avea îndoieli asupra morții acestuia, căci propoziția pare a sugera ideea de se ruga pentru sufletul acestuia şi nu pentru a-l ajuta să iasă din încurcăturile care-l loviseră. Acest lucru ne duce deci la ideea că în momentul redactării acestei a doua scrisori craiului i-au fost întărite şi deslușite ştirile vestite

---

[229] J. Szadaradi, *Cele nouă cărți ale cronicii maghiare de jale*, citat după Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *op. cit.*, anexa I, p. 193.
[230] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 137.
[231] Szilagyi S., op. cit., doc. DL, din 17/27 aprilie 1654, p. 484.

Material cu drept de autor

anterior şi nu mai era încercat de dubii. Deci foarte probabil primise între timp solie nouă ce-i adusese cuvenitele clarificări. Interpretând astfel propoziția citată ar însemna că deschiderea Târgovişte i s-a petrecut, după toate probabilitățile, între 14 şi 17 aprilie 1654, stil vechi.

Abia după consumarea faptelor, poate abia când curierii noului cârmuitor au ajuns în Oltenia pentru a vesti schimbarea de domnie, sosea la Târgovişte şi Diicu, dar se vede silit să abandoneze pentru a doua oară speranța de a ajunge domn. Prima dată, cum mărturiseşte Miron Costin, nădăjduise să obțină tronul Moldovei în aprilie 1653, când voise să-l smulgă uzurpatorului Gheorghe Ştefan, pe care fusese de fapt trimis să-l ajute[232]. Măsurile de represiune nu vor întârzia. Curând după sosire Diicu va fi scos din sfat şi însemnat la nas, fiind înlocuit în funcție cu Hrizea din Bogdănei.

În continuare ar fi poate cazul să vedem care au fost cauzele acestei ultime răzvrătiri, deosebită de celelalte pentru că armata nu a mai putut juca un rol de sine stătător, ci devenise o simplă masă de manevră pentru conspiratori. Evident, între factorii declanşatori, pe primul loc se situează dorința lui Constantin Şerban de a obține tronul. Chiar semnul pe care-l purta la nas de aproape un deceniu dovedea că era atras de acest miraj, şi încă de foarte multă vreme. În plus Constantin era conştient de rolul său de descendent princiar, realitate pe care încearcă s-o impună şi celor din jur, fapt în privința căruia Paul de Alep ne oferă o dovadă concludentă atunci când ne relatează un mai vechi incident al serdarului cu spătarul Diicu[233]. De altfel şi logica ne îndeamnă să credem că scaunul nu i-a revenit datorită întâmplării, ci că a depus eforturi pentru a-l obține. Sunt deci destule motive ca să ne îndoim de opinia conform

---

[232] Miron Costin, *op. cit.*, p. 134.
[233] Paul de Alep, *op. cit.*, 133

Material cu drept de autor

căreia succesiunea la tron s-a făcut lin şi paşnic, fără a forța lucrurile, fără tulburări şi că serdarul a primit coroana contrar dorinței sale, numai datorită înaltei prețuiri de care se bucura în ochii concetățenilor, care-l înscăunează cu forța.

Călătorul străin exagerează şi denaturează lucrurile atunci când indică drept motiv principal al mişcării contra lui Matei spaima pe care a provocat-o refuzul de a primi solia moscovită. Solia rusească trebuie pusă în legătură cu războiul ruso-polonez pe care trecerea Ucrainei sub autoritatea țarului îl declanşa şi care se va prelungi până în 1667. Să nu uităm că hatmanul cazacilor era cuscrul lui Vasile Lupu, căruia îi oferise de altfel adăpost dincolo de Nistru, afişându-se ca duşman al lui Matei şi al pupilei acestuia din Moldova, fiind vorba de Gheorghe Ştefan. Țarul dorea desigur să aplaneze conflictul dintre Hmielnițki şi Matei în ciuda prezenței lui Lupu în mijlocul aliaților săi; spera poate şi să anuleze neînțelegerile provocate de amestecul hatmanului cazacilor şi a fiului său, ginerele lui Lupu, în Moldova. Poate cazacii doreau a-şi elibera şi confrații căzuți prizonieri la Finta. Desigur că țarul dorea totodată să-l atragă pe Matei într-un front pe care să-l patroneze şi care să fie orientat împotriva Înaltei Porți. Matei însă nu putea uita şi nici nu dorea să uite că inamicul care-l atacase cu un an în urmă era protejatul țarului. Apoi grosul cazacilor prizonieri fusese executat prin crucificare de-a lungul drumului Bucureştilor, de la Fântâna Țiganului până în poarta cetății de scaun, încât nişte negocieri pe această temă ar fi fost stânjenitoare. În plus principatele par a fi fost deja atrase de tabăra adversă ruso-cazacilor, adică erau binevoitoare polonezilor[234]. În aceste condiții refuzul lui Matei e firesc şi nu avea implicații serioase nici măcar pe plan extern, necum pe plan intern. Iar pe plan militar țara nu

[234] Hurmuzaki, *Doc.*, vol. V, doc. 12, p. 8 (doc. din 14 febr. 1654).

Material cu drept de autor

prea avea motive să se considere în vreun fel amenințată sau dezavantajată de lipsa unor relații diplomatice cu o țară prea depărtată atunci de principate. Şi asta în vreme ce cazacii continuau războiul cu Polonia, mult mai important pentru ei decât un conflict cu Țara Românească, care nu ar fi făcut decât să complice lucrurile.

Era deci cu totul improbabil ca refuzul domnului muntean să declanşeze un război cu forțele din răsărit – cum de altfel şi evoluția ulterioară a evenimentelor a demonstrat-o. În plus deschiderea unui nou front spre Muntenia nici nu-i avantaja în vreun fel pe ruşi şi e improbabil că la această dată să se fi gândit cineva la aşa ceva. Frontul dinspre Polonia le crea şi aşa destule probleme. Cu toate acestea nu e exclus ca incidentul – dacă a avut cu adevărat loc – să fi făcut oarecare vâlvă în cetatea de scaun, căci amintirea luptelor cu cazacii şi a prădăciunilor lor erau proaspete (nu trecuseră nici unsprezece luni de atunci). Să nu uităm că fiul hatmanului participase la lupta de la Finta. Oricum povestea aceasta trebuie eliminată dintre cauzele reale ale evenimentelor descrise. Totuşi nişte intriganți îndemânatici, pornind de la de la amintirile anului trecut şi de la starea de spirit creată atunci, şi nu de la existența unei primejdii reale, puteau specula împrejurarea pentru a ațâța lumea, răspândind o panică gratuită. Deci o primejdie iminentă, reală, încât „noaptea nu se mai dormea", iar locuitorii „trăiau într-o frică necurmată de Hmelnițki şi de cazaci"[235], nu existase nici un moment. Conspiratorii puteau cel mult face caz de un atare risc imaginar pentru a găsi o justificare onorabilă – altfel inexistentă – inițiativei lor. De altfel atrăgeam mai înainte atenția că însăşi existența soliei nu reprezintă o certitudine. Ea nu a ajuns niciodată la Târgovişte, nimeni n-

[235] Paul de Alep, *op. cit.*, p. 132.

Material cu drept de autor

a văzut-o vreodată, doar că a circulat prin cetatea de scaun un zvon pe această temă. Dar s-ar putea ca acesta să fi fost doar o simplă născocire.

În sfârşit, cauza principală care explică atitudinea armatei – mai ales a slujitorilor – în aceste împrejurări rezidă în măsurile restrictive ale lui Matei, deja amintite, care, cu cât trecea timpul, se amplificau accelerat. De la sfârşitul unei mişcări, până la începutul celei următoare situaţia slujitorilor se modifica sesizabil în rău. Făgăduiala de a reveni asupra acestei politici, de a le oferi noi privilegii – fapt realizat de altfel încă de la începutul domniei lui Constantin Şerban –, explică motivele înregimentării rapide a slujitorilor alături de conspiratori. Chiar dacă în aceasta din urmă mişcare armata a jucat mai mult rolul de masă de manevră, participarea ei nu trebuie înţeleasă doar prin prisma măruntelor intrigi de la curte, ci ea se explică prin aceiaşi factori social-politici mai profunzi asupra cărora am mai insistat. Cum la un moment dat s-a creat impresia unei coincidenţe între interesele boierilor uzurpatori şi interesele armatei (şi unii şi ceilalţi socotind că-şi ating scopurile – de altfel total deosebite – prin înlăturarea voievodului), s-a ajuns la o acţiune comună. Imposibilitatea unei înţelegeri reale, de fond, neconcordanţa de principiu a obiectivelor, implicând viziuni ireductibil diferite, va ieşi la mai puţin de un an de zile la iveală, când, în februarie 1655, izbucni o nouă mişcare a slujitorilor, care va evolua spre o adevărată răscoală populară.

*

Sintetizând deci desfăşurarea ciocnirilor sociale şi politice pe parcursul ultimului an de domnie al lui Matei Basarab, autorii unui studiu recent, corectându-l pe Iorga, precizau că putem deosebi trei şi nu două etape distincte: o

Material cu drept de autor

primă mişcare la sfârşitul lui mai şi începutul lunii iunie 1653, o a doua răzvrătire la începutul toamnei şi în sfârşit, o a treia mai vag documentată, în iarna ce a urmat[236] (ultima dedusă din fraza lui Radu Popescu „şi cu necazuri ca acestea a trecut iarna" –, frază deja comentată).

Chiar dacă în principiu trei tulburări au fost mai importante, numărul lor este mult mai mare, iar procesualitatea lor mai complexă, căci luptele sociale – care, ca formă principală de manifestare, îmbracă haina răzvrătirilor slujitorilor, susținute adesea de mase civile – se intersectează cu comploturile cu orientare îngustă, derivate din lupta pentru funcția supremă în stat.

În această evoluție a opoziției față de domnia lui Matei vodă o **primă fază** o reprezintă acea a acumulării nemulțumirilor când opoziția se conturează sub forma unor acte de trădare (de exemplu scrisori adresate lui Lupu) şi a unor mărunte comploturi antidomneşti (ca oprirea oştilor lui Rakoczi în munți); ele sunt documentate pentru lunile **martie, aprilie** şi **mai 1653**.

Evenimentele intră într-o etapă nouă – a **doua** – după victoria de la Finta şi culminează cu răscoala din primele zile ale lunii **iunie 1653** finalizată cu uciderea a trei dregători de seamă. Atmosfera nu apucă însă să se liniştească, şi câteva săptămâni mai târziu, profitând poate de situația tulbure de după răzvrătire, în **vară** se pune la cale **asasinarea voievodului** poate cu gând de a deschide drumul spre tron lui Radu Mihnea. Aceasta era o a **treia** etapă de răbufnire a nemulțumirilor antidomneşti.

Urmează o perioadă de relativă linişte care dură câteva luni. Prin chiar măsurile restrictive ale domniei, care privesc cu deosebire seimenii şi dorobanții, antagonismele sociale se adâncesc şi se pregăteşte terenul unei noi suite de

---

[236] Lidia Demeny, L. Demeny, N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 62.

Material cu drept de autor

tulburări, manifestările antidomneşti intrând astfel în faza a **patra**. În prima săptămână a Postului Mare, **la începutul lunii februarie 1654**, se declanşa cea de a doua mare răscoală a armatei, soldată cu oprirea domnului la porțile cetății de scaun. La această dată pare-se că slujitorimea este în legătură cu unii boieri conspiratori (poate din cercul lui Constantin Şerban), fără însă să se fi subordonat deplin intereselor acestora şi fără ca vina acestora să se evidențieze. Deci conspiratorii nu par să se fi dat de gol, mişcările părând exclusiv ale oştirii. În săptămânile următoare par să mai fi fost unele tulburări pe ulițe, acte de tâlhărie cum le numesc cronicele, dar pe parcursul lunii **februarie** mişcarea armatei intră treptat în declin. Însă în **ultimele zile ale lui februarie** mişcarea cunoaşte un brusc reviriment – de astă dată fără vreo legătură cu vreuna din conspirațiile boiereşti care musteau în ascuns. Redeşteptarea frământărilor este exclusiv datorată venirii din Moldova a seimenilor răzvrătiți, generate fiind de nişte disensiuni şi rivalități existente de mai multă vreme între diferitele corpuri de oaste. Episodul se încheie abia la începutul lui martie. El poate fi socotit, datorită apropierii în timp cât şi aceloraşi protagonişti, tot parte a fazei a patra a împotrivirilor. Deci aceste acte de „tâlhărie" şi frământările celor reîntorşi din Moldova închipuie de bună seamă evenimentele rezumate în fraza lui Radu Popescu care spune că „şi cu necazuri ca acestea a trecut iarna".

După numai câteva săptămâni de acalmie survenite în cursul lunii martie, odată cu începutul lui aprilie 1654, mişcarea intra în faza a **cincia**, faza finală totodată (finală în raport cu domnia lui Matei Basarab). De astă dată conjurații, probabil aceiaşi din perioada anterioară, reuşesc să capteze şi să subordoneze intereselor lor lupta pentru drepturi a oştimii – acțiunile independente ale acesteia fiind acum de mică amploare. În schimb, având la îndemână o asemenea

Material cu drept de autor

forță, conjurații își ating țelul, depunându-l pe domn (care imediat după aceea moare); în tronul devenit astfel vacant reușesc să-și impună propriul candidat. Convergența celor două mișcări (a armatei și a conspiratorilor lui Constantin Șerban) este cu totul vremelnică. Victoria boierimii din jurul fostului serdar Constantin Șerban și aplicarea numai parțială a măsurilor de îndreptare făgăduite de acesta, face ca slujitorii să se desprindă de sub influența cercului foștilor conspiratori și să se angajeze din nou în lupte sociale pe cont propriu chiar în cursul lui 1654 (în octombrie, în Moldova) și apoi, cu o deosebită intensitate, în februarie 1655. Aceste evenimente pot fi considerate faze următoare ale evenimentelor începute în vremea domniei lui Matei vodă (și numărate în continuare ca etape ale luptelor social-politice ale acestui răstimp).

* * *

Material cu drept de autor